GULIELMI

BALLONII

OPERA OMNIA MEDICA.

In quatuor Tomos divisa.

TOMUS TERTIUS.

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

OPERA OMNIA

In quatuor Tomos divisa,

STUDIO ET OPERA

M. JACOBI THEVART,

Medici Parisiensis, digesta, denuo in lucem edita:

CUM PRÆFATIONE

THEODORI TRONCHIN,

In Academia Genevensi Medicinæ Professoris.

TOMUS TERTIUS.

GENEVÆ,

Apud FRATRES DE TOURNES.

M. DCC. LXII.

GULIELMI
BALLONII
MEDICI PARISIENSIS
CELEBERRIMI,
CONSILIORUM MEDICINALIUM
LIBER SECUNDUS,
A JACOBO THEVART,

Facultatis Medicæ Parif. Doctore, digeftus ac in lucem primum editus.

Prodit longè emendatiffimus, & Græcarum dictionum paffim occurrentium interpretationibus infigniter auctus.

In quibus pleraque continentur quæ ad morborum cognitionem, eorum curationem propofitis exemplis ad rem accommodatis, & obfcuriorum Hippocratis, & Galeni, & veterum fcriptorum intelligentiam pertinebunt.

Sunt qui ea, quæ a junioribus conſcripta elaborataque ſunt, rejicere ac pro nihilo habere ſolent, quod nil novum & inſolens, & de quo non aliquid à priſcis ſcriptum ſit, literis mandari poſſe, ac dari aſſeverent. Non propterea tamen ab opere ceſſandum eſt, ac ſcriptor, quicumque ſit, merita laude fraudandus. Debent enim animadvertere ejuſdem intelligentiæ eſſe, judicare de aliorum ſcriptis, dum ea uſurpamus & in uſum convertimus, ac res ipſas conſcribere.

Ex Hippocratis libro primo de Diæta.

APPROBATIO.

HÆc Conſilia Medica Magiſtri GULIELMI DE BAILLOU, Medici Pariſienſis celeberrimi, olim Decani & antiquioris ſcholæ magiſtri, erudita oratione & ſummo judicio conſcripta, fruantur ea qua diutius caruere luce, futura rei Medicæ & ornamento & uſui maximo. Datum VII. Calend. Junii. Anno MDCXXXIV.

FR. BOVIONNIER, facultatis Medicæ Pariſienſis Decanus.

RENATUS MOREAU, Doctor Medicus Pariſienſis, & Profeſſor Regius.

GUIDO PATIN, Doctor Medicus Pariſienſis.

NOBI-

NOBILISSIMO ET CONSULTISSIMO

VIRO, DOMINO

D. GLAUDIO DARGOUGES

Montis S. Quirini Antiſtiti,

JACOBUS THEVART

Doctor Medicus Pariſienſis,

S. D.

LTERUM hunc *Medicinalium Conſiliorum* librum a magno illo BALLONIO avunculo olim conditum, ac per me jam primum editum, nonnulliſque ad obſcuriores locos annotationibus auctum, tuæ Reverentiæ dum nuncupo, *Antiſtes Reverendiſſime*, non adeo mihi ipſe blandior, ut exiſtimem quæ abs tua comitate confertim in me promanant beneficia, tam levi munuſculo poſſe compenſari, quin potius novi, ejuſque eximii beneficii loco duxero ſi patiaris illuſtre nomen tuum hujus operis in fronte exaratum legi, unde nimirum & operi ipſi auctoritas acceſſura eſt haud mediocris, mihi vero ſingularis quædam lætitia probatæ abs te ejus, quam in eo ipſe poſui, operæ. Quis enim eſt cujus aut approbationem exoptare, aut pertimeſcere cenſuram magis debeam quàm ejus qui nobilitate generis quidem, ſed propria virtute magis conſpicuus raram illam omnigenæ doctrinæ, cum eximia probitate, dignitatis auctoritatiſve cum prudentia ac ſolertia non vulgari præ ſe fert miſturam? qui qua eſt in improbos quoſlibet aut ignavos ſeveritate, pari humanitate ſtudioſos quoſvis amplecti ſolet? quem ipſe

A 2 non

non ſemel animadverti, quanquam gravioribus curis iis maxime quæ ad Eccleſiaſticam, cui magno ſuo merito præfectus eſt, diſciplinam pertinent fere occupatur, mearum tamen rerum, quantumvis tenues illæ ſint, ſollicitum. Nunquam fecero ſi propriis te coloribus omnibus velim adumbrare, ſi recenſere ſingula quæ te cæteros inter Præſules ſpectabilem reddunt virtutum ſublimiorum ornamenta, de quibus me amplius dicere videri poteſt inane ac ſuperfluum, quum ipſa ex operibus quæ facis ſatis ac ſuper innoteſcant. Superba enim illa montis S. Quirini baſilica per te non ita pridem funditus inſtaurata, an non egregiam tuam, ne dicam regiam, magnificentiam loquitur apertiſſime? Renovatus in ea Dei Optimi Maximi cultus nonne pietatem declarat? quid reſtituta ibidem priſtinæ ſuæ integritati religioſa diſciplina niſi authoritatem & zelum? tot vero pauperum tuis opibus ſublevatæ familiæ quid aliud niſi charitatem inſignem tuam vocibus in cœlum uſque exaudiendis, prædicant? Sileo itaque, tótque præclaras virtutes tuas tacitus ipſe veneror, unum abs tua humanitate contendens, ut hunc quem tibi offero librum perpetuæ meæ erga te obſervantiæ monimentum eſſe patiaris. Vale, Lutetiæ Pariſiorum, Idibus Auguſti MDCXXXV.

BENEVOLO

BENEVOLO LECTORI
GUL. DE BAILLOU
Doctor Medicus Parisiensis.

Εὐπράττειν.

LLI semper mihi videntur præclare de se, deque Republica mereri, qui, cuicumque arti nomen dederint, & ad eam nobilitandam amplificandamque animum adjunxerint, ita se gerunt, ut omni cura, & cogitatione, novum aliquid quærant, quo utilitati suæ serviant, & artis illius dignitatem tueantur. Quod tametsi citra valetudinis imbecillitatem, & nonnullum rei domesticæ casum jacturamque fieri nequeat, non debet tamen vir industrius recusare, quo minus vel in extremo spiritu, & aliqua rei familiaris offensione, si quam opem hominibus suis afferre potest, id omnino experiatur. Numquam enim quantum proficiat efficiatve, eum pœnitebit. Nam quum præclarum augustumque sit pro Republica mortem oppetere, nedum privata commoda deserere, non tam hic genus mortis quæritur, quam causa ejus obeundæ, & voluntas, eaque honesto aliquo facinore, ac conatu erecta ac incitata: Quum is solum non dicatur pro Republica animam profundere, qui medio agmine, incitante tuba, conserendisque strenue manibus id faciat, sed qui aliquo præstanti consilio, aut munere, aut umbratili aliqua exercitatione in eam curam incubuerit quæ uberes ex susceptis laboribus fructus Reipublicæ demetet & afferet. Ut qui in cura & meditatione obeundi muneris e vita excesserit, si modo in Rempublicam id commodorum retulerit, idem facere credatur, ac qui Hannibalem jam ariete Urbis muros quatientem ac evertentem fugarit, & superarit. Sed qui domi simul militiæque aliquid potest, tanto tum ceteris, tum se ipso præstantior est, quanto duæ virtutes uni, non numero, sed pondere antecellunt. Atque de Republica meretur Medicus, ut ceteri artifices omittantur qui ad nos hic nihil attinent, quicumque non erit iis contentus quæ sedula antiquitas quæsiverit, coluerit, ac limarit, sed suo marte aliquid vigil sedulusque inquiret quod ad priscam illam sedulitatem adjungat. Sic quum sibi ingenio consilioque auctore dignitatem reperierit, tum præclaro eo conatu ceteros ad id aut imitandum, aut perficiundum incitaverit, ut non tam affecto, quam perfecto opere contenti quiescant. Maxime vero id erit gloriosum, si suscepti hujus laboris fructus ad Rempublicam

 emanabit,

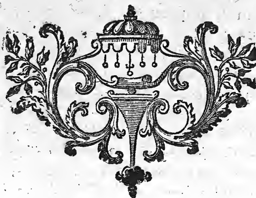
emanabit. Quo magis non me abſtineo quin hoc loco eos verbo appellem perſequarque, qui ſatis eſſe factum putant, ſi modo ſibi ſtuduerint, ſibi cecinerint, ac vixerint: nihilo enim a brutis differunt, quorum cura in eo omnis poſita eſt ut ventri obediatur, immo tota in eo vertitur ac conſiſtit. Atque eo modo, quo diximus, aliquis publicam utilitatem amplectetur, ſuam vero non deſerere dicetur, ſi primum magnam aliquam ex ſuſtinendis laboribus ceperit voluptatem, & aſſidua cura ac animi contentione ita tempus fefellerit, punctumque temporis puncto nexuerit, ut more eorum qui Endymionis ſomnum dormiverunt, omnes temporum moleſtias & tædia facile vincat & demulceat. Quæ enim uberior amœnitas, majoreſque deliciæ, quam applicando defigendoque in rem aliquam animo explere omnem exſpectationem diuturni deſiderii, & omnes rerum acerbitates jucundo fructu otioque temperare? Quod facilius in iis uſu venit quorum nulla umquam futura eſt ſatietas. An non is de ſe mereatur, qui ita in negotio verſatur, ut ejus honeſtus juſtuſque labor honore, præmio atque ſplendore decoretur? Suſcepti vero in rebus non ludicris labores, ſi quis modo inde fructus redeat, honore debito auctorem ſuum non fraudabunt, quin eum contra omnem invidiæ tempeſtatem aſſerent, atque vindicabunt. Quod iis non contingit qui exiguo lucello mercedulaque contenti, aut rudi adumbrataque rerum cognitione, mollitie diffluentes veluti vieti, diſſoluti, exanimes ac emeriti, ſegni otio, tamquam pigritiæ ſuæ fomento, voluptuantur. Jam vero locus poſtulat, ut de inſtituto aliquid dicam: tametſi ſcriptio ipſa ſatis indicet quo animo id fiat, vel ut is qui ſcribit privatis ſuis ſtudiis conſulat, vel ut aliqua ratione aut paucorum, aut multorum deſiderium levet, vel omnino id, quantulum & qualecumque ſit, ad Rempublicam referre videatur. Verum ne cui admirationi ſit hoc novum & inſolens ſcribendi genus, ſi de noſtro conſilio aliquid explicem, non erit forte a recto alienum. Hippocrates Hiſtorias morborum particulares ſcripſit, quod & nos hic facimus, ſed more noſtro ſcripta non illuſtravit. Et non Thucydidis more multa idiotis cognita propoſuit vulgoque trita, ſed rara & ſcitu digna curſim perſtrinxit, quibus aut certum periculum ægris crearetur, aut aliqua ſalutis ſpes illuceret. Commentarium in ſua ſcripta edere indignum erat tanto viro, indignum ejus otio. Credo enim illum tanti temporum ſingula momenta æſtimaſſe, ut ne minimam horulæ uſuram ſibi ipſe ad res ludicras conceſſerit. Quo magis a Commentario in ſuas hiſtorias ſe abſtinuit, quod forte hoc ridiculum ac puerile exſtitiſſet. Facile eſt enim aliquid narrando confingere, ut confictο quoque in id commento aliquid novum afferre videamur quo auram popularem aucupemur. Quæ quidem materies & ſeges eſt uberrima iis qui ſeſe jactare, & ingenioli, argutiarumque nonnullarum ſpecimen aliquod oſtentare volunt: necnon ſi miro quodam modo iis placet Aſiaticum ſcribendi genus, fuſum, profluens, dilatatum ac diſſolutum. Hoc enim eſt proxime Poetas imitari, qui rebus confingendis, & pro libito excogitandis longe uberius fuſiuſque dixerunt, quam ſi vera, & ad fidem hiſtoriæ referenda conſcripſiſſent. Veritas enim ipſa per ſe lucet, & intra quaſdam orationis anguſtias coërcita, ipſa tamen ſeſe ſuo nutu ſuſtinet ac tuetur. Quæ vero finguntur, ea orationis divitiis funduntur, manant & aperiuntur, nec in legentium animos prius influunt,

quam

quam ornatu oratorio, fuco, vestituque insigniantur: quum res fictæ, mutæ, inopesque dicendi sui fastidio quemque a se abalienent. At πολολογία *facile mendacium falsitatemque prætexit & subornat: quod nudæ, apertæ, contractæ ac conclusæ orationi non contingit. At Hippocrates concise res descripsit, fateor, sed peculiari in dictum quodque commento opus non fuit, quum ex reliquis libris explicatio eruatur. Præterea quodammodo prævidebat (ut quisque sapiens conscius sui, nisi* φιλαυτία *animum perstrinxerit, rerum suarum judex est & arbiter) tanti sua scripta posteris futura, ut omnes gregatim, pro sua quisque parte, de illis illustrandis decorandisque laborarent. At de nobis longe aliter est: nam ea virgula non obtigit, ut credamus fore aliquos qui fœtus inchoatos abortivosque ingenii nostri perficiant: nec item nobis licet esse tam politis. Præterea non est ea nostri ingenii ubertas ut plura parturiat, nec ut a posteris id exspectemus quod divini Hippocratis vis pœne suo jure vindicavit. Idem in libris Hippocratis evenit ac si quis in locupletem domum venerit, non explicata veste, nec auro, nec argento, nec tabulis propalam collocatis, sed magnificis omnibus rebus constructis ac reconditis. Sic in Hippocratis libris divitias & ornamenta illius ingenii solum per quædam involucra & integumenta perspicere licet. Maxime vero id nos impulit ut stilum nostrum acueremus, ne scribendi inertia & negligentia obtunderetur ac hebesceret. Prout enim in quoque eximia quædam est indoles ad aliquid agendum, ita eam ipsam explicabit: ut si quando educamur ex domestica exercitatione & umbratili medium in agmen, in pulverem & in palæstram, non modo ingenii, sed & orationis vis aliqua appareat. Ad id maxime sumus incitati Ciceronis hortatu, qui stilum præstantissimum dicendi magistrum & effectorem esse ait:* Nam si subitam & fortuitam orationem commentatio & cogitatio vincit, hanc ipsam profecto assidua & diligens scriptura superabit. Et qui a scribendi consuetudine ad dicendum venit, hanc affert facultatem ut si etiam subito dicat, tamen ea quæ dicuntur, similia scriptorum esse videantur, atque etiam si in dicendo scriptum afferat aliquid, reliqua similis oratio consequetur. Ut concitato navigio quum remiges inhibuerunt, retinet tamen ipsa navis motum & cursum suum intermisso impetu pulsuque remorum: Sic in oratione perpetua quum scripta deficiunt, parem tamen retinet oratio ipsa cursum, scriptorum similitudine & vi concitata. *At eloquentia non pelluntur morbi, nec etiam absurditate verborum & balbutie, sed honestum est omnes artifices, in suo quemque genere, propriis & aptis ad id quod tractant, verbis uti: ut tametsi quis arte & ingenio valeat, culpa tamen non careat, si lingua hæsitet, si voce sit absonus, si vultu motuque corporis vastus atque agrestis. Quæ nos dum cogitaremus, in id studium nos conjecimus e quo tandem aliquando & fructum maximum capi posse putavimus, & linguæ volubilitatem, verborum flumen, rerum & sententiarum ubertatem manare. Non quod placeat eorum Medicorum industria qui tales ex Commentario evadunt, ut si liber deficiat, jejuni & tenues appareant, si suppetat, uberes & abundantes, sed quum ipsi thesauro memoriæ credere multa oporteat, quæ in apertum usumque aliquando depromamus & efferamus, non alienum quoque erit in libris penu promptuariumque*

riumque aliquod statuere, e quo brevi tempore id compendio comparemus, quod in amplissimo voluminum pelago non nisi longo tempore colligere ac venari possimus. Hic noster labor, si quando in quorumdam manus devenerit, eos obsecro obtestorque ut æqui consulant: atque existiment nos id propositi institutique habere, ut in seria magis studia operam nostram convertamus, si quando (cum DEO) pax constans otium majus est confirmatura. Quis enim in tantis bellorum tumultibus, animorum ardoribus, & fluctibus, tranquillo pacatoque animo esse possit, quum vix Rempublicam regnumque totum respirare posse omnes intelligant, nisi armis aut conditione positis, aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis? Si tamen Deus tantum impetum represserit, flammam facesque ipsas ardentes extinxerit, dissidentesque animos composuerit, firmoque necessitudinis vinculo copulaverit, dum Musis sua serenitas & tranquillitas reddita fuerit, optimo freti otio majora præstantioraque præstituros nos pollicemur.

Vale. Octavo Calend. Novemb. 1575.

AD

AD LECTOREM

ADMONITIO.

QUI libris conſcribundis operam dare ſolent, dum varium hominum judicium ſubeunt, ſæpe nonnihil de fama detrahi ſentiunt, ſæpe falſo accerſuntur. Et ſic quum varie quoſdam diſtrahi videant, malunt otio & litteris abuti, quum Græce Latineque docti aliquid præclari edere poſſint, quam nomine periclitando, ingenii ſpecimen efferre. Alii in eo laborant quidem, ſed timidiuſcule, dum opinionum fluctus pertimeſcunt. Aliis plus animi ſupereſſe videmus, ſed quum præfractius audaciuſque aliquid moliuntur, ſupercilium nimis attollunt, & nimio ſui amore capti, dum inani gloriolæ vento feruntur, ridendi ſui occaſionem porrigunt. At placet magis eorum conſilium, qui timidius aliquid aggredi ſolent. Qui enim libros ſcribit, ſive parietum anguſtiis coërcitos, ſive aliquando prodituros, in eadem eſt ipſe fortuna, in qua is qui ſpectante Roſcio in ſcenam prodierit, ſiquidem non raro hominum fallit exſpectationem. Quamquam audendum aliquid, præſertim quum non mordeantur ſcripta ab iis quibus natura meliorem quamdam indolem indulſit. Quis porro dubitat non eſſe propenſionem ad maledicendum homini ignorantiam & infantiam, quam paucorum coctam prudentiam? Quid porro ignaro, cum homine polito & ſapiente? Nec enim licet cum eo juſto ſacramento contendere. Niſi nos magis movet quorumdam improbitas & vafrities, qui ambitioſe triſtes in alienis æſtimandis omnia ſuſpendunt, quo plus aliis ſapere videantur. Edant tandem aliquid ut ambitioni ſuæ faciant ſatis: nam dum eorum æſtimabitur labor, habebunt forte quo ſuam triſtitiam leniant. Alii minime boni ſunt, qui in alieno opere nimium ingenioſi eſſe ſolent. Nec mirum, hercle, ſi ut quiſque eſt indoctiſſimus & inſulſiſſimus, ita doctiſſimum quemque & politiſſimum petit, & traducit. Id vero majore licentia fit, quoniam nulla lex conſtituta eſt in eos qui falſo aliis contradicunt: maxime quum id de inſtituto fit, ut intelligentiores (ſic enim dicam) plebeiis & mulierculis eſſe videantur. At lex ſanxit ut qui falſo aliquem accuſarit, eadem pœna multaretur, qua & reus, ſi de crimine convictus eſſet: cur non eodem fine contendere licet cum iis qui aliorum ſcripta iniquius traducunt. Quod ſi ſtatuta lex eſſet, hominum improborum temeritas ſic cohiberetur, & doctis via ad agendum audendumque ſecurior aperiretur. Lutetiæ Pariſiorum Idib. Novembris 1575.

CANDIDO LECTORI
GUL. DE BAILLOU,
Doctor Medicus Parisiensis
S. D.

RIMUS Apollineis vestigia pressit in arvis
Hippocrates, fama dignus, & imperio:
Quæque impressa, suo vult tamquam jure, gregatim
Posteritas, tanto sub Duce, gnava sequi.
Multa quidem furtim tacitis abstrusit in antris,
Quæque diu rapto, delituere, Duce,
Sed tandem emergunt, & amœna luce fruuntur,
Eruta gnavorum scripta labore Patrum.
Unus & ignavas virtute coercuit artes,
Ingenium multis sic acuebat iners.
Nam centena licet quis lustra peregerit, annis
Argolico similis Nestori sitque Seni:
Non tamen implicitas evolvet pollice gazas,
Nec vigil Hippocratis mente capesset opes.
Quicquid de medica dici queat, arte, disertum,
Quicquid & arcani texit Apollo sinu:
Illud in angusto divinus cortice pressit,
Ut nihil Hippocrati Delius addat inops.
Ne mireris in hoc insumi auctore labores,
Olim qui tantum ferre solebat opis,
Et qui nunc tanta morborum adstante caterva,
Longe hominum fatum, morte peremptus, agit.
Immo dira necis pepulisset spicula longe,
Contraque se lævas asseruisset aves,
Immortalis agens vitam, nisi lucis & Aulæ,
In numero optasset, sat satur, esse Deum.
Artis & ut tantæ laudem mereare perennem,
Otia, re quavis deteriora, fuge.
Quid datur excesso Divorum numine majus,
Publica quam incolumis constet ut arte salus?
Evolve Hippocratem, nec eorum temne labores
Qui scripta in primum restituere decus.
„ *Nam laus scriptori debetur ut ampla parenti,*
„ *Nec cultor laudis debet habere minus.*
„ *Seminibus jactis qui dat vigil incrementum,*
„ *Non minus est quam qui sparserit illa solo.*

PRÆ-

PRÆSTANTISSIMO VIRO

D. THOMÆ DOVER

M. D. ANGLO PRACTICO FELICISSIMO

ANTONIUS M. ZANINI

M. D. VERONENSIS.

Εὐδαιμονίζειν (*b*).

ERFRICTÆ frontis ſumus, Dover clariſſime, & perditæ audaciæ, qui te hominem occupatiſſimum, noſtriſque plagis remotum, totoque penitus orbe diviſum, inſperatò conveniamus. Gulielmus Ballonius, Medicus Pariſienſis præſtantiſſimus, iterum ex Gallia redux, Italis oris appulſus, tertii ſui voluminis ſarcina onuſtus, littoribus veſtris prætervectus, in tuos ruit amplexus; & longi itineris tædia emenſus, in tuo ſinu conquieſcit. Ambo tibi tot, ac tantis negotiis diſtento inverecundi obſtrepimus, ſub Galli cantum oſtia pulſamus, & moleſti ſumus invitè, dum obſequioſi eſſe intempeſtivè laboramus. Nondum te de facie novimus, ſed novimus interiorem, Dover, quantus eſt: latere non potes in animis omnium, in oculis; Anglia tua amplius te ferre non poteſt, extra effundit tantæ molis ſuperpondium. Quotquot Venetiis Proceres, populares tui, diverſantur (quibus decumbentibus medicinam facio per tot annorum curſus, muneribus, ac honoribus auctus) Thomam Dover ad unguem factum hominem uſque ad aſtra extollunt, & inſignes curationes tuas in Æſculapii templo cedro dignas appenſis tabulis apponunt; tuaſque diuturnas peregrinationes in Americanis plagis, in juvenili, ac provectiori ætate, exantlatas commemorant; Batavis ſuum Gulielmum Piſonem in ſcenam proferre καὶ θεατρίζειν non amplius laborantibus. Quoties lectiſſima Matrona de antiquiſſima Cæciliorum proſapia, quam honoris cauſa nomino, per decem, & amplius annos Veneta ſtatione delectata, tempeſtate proximè elapſa, malo meo fato, & inauſpicatò Londinum regreſſa, quoties nobiliſſimæ Virginis Corbet gentilis, & contribulis ſuæ, a faucibus Orci opera tua ereptæ, lætabunda hiſto-

 riam

(*b*) Feliciter agere.

riam familiariter inter colloquia mihi recensebat, quam postea in tuis anglicis gloriosis opusculis summa fide recensuisti! Annum decimum sextum vix prætergressa, atrocissimo confluentium variolarum genere percussa, extremis diebus animam agebat, Nobilissimis, ac peritissimis Medicis Richardo Mead, & Hans Sloane in desperationem actis: misellæ Virgini exanimi, cadaverosa facie, brevi spiritu, exstantibus oculis, jam, jam animam exhalanti, ipse accersitus felicissima audacia manum injicis, venam secas reclamantibus Medicis, adstantibus timore perculsis, & attonitis. Quid fit? Naturæ vis egerminat ex celebrato præsidio, recolligitur, revivifcit, restituitur. O Deorum portenta! O inauditæ praxeos exempla! Innumera apud Vestrates prostant similia quæ de te celebrantur, quæ facilius possunt fatigare verecundiam tuam, quam nos satiare. In tanta tui nominis claritate, Amicissime Dover, favore famæ sic adspirante, beatissimis in diem successibus, quid de te audio, quis incredibilis rumor aures pepulit meas? Ingentes Viros ingentia vitia comitantur. *Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur valle sub alarum trux habitare Caper. Hunc metuunt omnes.* Non est, quod Catulliano carmine te perstringam, aut sale nigro tantum Virum conspergam. *Hydrargyros* bellua est, quam in sinu foves, quam tueris, non sub valle alarum, sed in conspicuo, & in conspectu Solis. *Hydrargyros*, trux Caper est, qui tam malè olet tuorum Amicorum naribus, quem omnes nasutiores perditè execrantur, & Diris omnibus prosequuntur. Ut sine diverticulis loquar, & nulla verborum circuitione, per omnium Medicorum theatra, per gynecæa, per tonstrinas, in triviis, & angiportis rumor raucus factus est, te in Medicum Mercurialem evasisse, ac tibi funerato lacrymis parentant. Quæ te libido cepit, quæ tam excors hallucinatio, ut Hippocraticæ sapientiæ transfuga, in aliena castra transires! Tam nigros Soles tibi surrexisse, ut pollicitus meliora à te ipso degenerares! Semiputata tibi frondosa vitis in ulmo est, quæ adeo gloriosè in amplos racemos luxuriasset. Dispeream, nisi Medicorum Romulus exstitisses, ut vestri Sydenhamii exegesim usurpem. Mediusfidius, si veteri semita imperturbatus perrexisses, & ambulasses, Londinensium tuorum Musa Antonius audivisses, erectis undique simulacris in monumentum ære perennius duraturis. Ah vereor præclaram tui nominis jacturam; nisi statim resipueris, & vivum argentum, quod te coquit, immensa lactis colluvione, ex Dioscoridis præcepto, perdomueris. Tua undique exæstuant præcordia introsumpti metalli veneficiis; Argentum vivum esse universale naturæ alexiterium pronuntias; & quæ semel sancivisti, pro aris, & focis tueris. Utinam valerem te totum Oceano abluere, & ab omni hermetica scabie, & pestilentia liberare. Si possem, Democrito veratrum exhiberem, & Anglis suis restituerem. Totum cerebrum veluti mercuriali pneumatosi inflatum disrumpitur; tamquam Δαιμονιζόμενος (*c*) jactaris, & torqueris: hanc praxim ubique crepas, & pedissequos tuos edoces. Ubique & in omnibus morbis tamquam præceps

(*c*) A Dæmone jactatus.

ceps auriga circumraperis, veluti invento *panaces* nomine gloriabundus: quamvis interdum, ut cautus videaris, mensuram & modum, & circumstantias præscribas. *Ad Populum phaleras.* Ego te intus, & in cute novi. Apage istos versipelles Ulyssas, Πανταχῆ, Ἠ'μαρ, καὶ νύκτωρ (*d*) Mercurium meditaris. Ego te familiariter compello, Amabilis Dover, non fucatis verbis, sesamo, aut papavere sparsis. Tu solus sapis? Tu solus ad mensam Solis accumbis? Hucusque Nos, & tot egregie cordati homines stipites fuerunt? Solus Dover tanta audacia præditus! An tibi præluxit quidam Medicorum filius, amicus, & conterraneus meus, omnium mercurialium primipilus, Hermeticorum Ἀ'ωτος (*e*), hæmophoborum Pater, totius Metallothecæ promus, & condus, *multus Homo, & infacetus*, & in hac palæstra per quadraginta annos μεμωρωμένος (*f*)? Certè hoc multi subolfecimus. Utinam, Amicissime Dover, solus desiperes. Omnes desipimus, & insanimus: latè, & ubique gentium diffunditur pestifera lues, & exitialis contagio grassatur, non coercenda nisi lege Cornelia, quæ puniat inscitiam capitalem. Qui infectus est, ex Antiphane alios inficit, coinquinatus alios coinquinat, mortis stipendiarius, ex Luciano θανάτε μισοφόρος, hominiperdus ἀνθρωπόλεθρος, ut interpretando jocatur Theodorus Gaza. Quod magis mireris, novi quotidie asseclæ, & recocti Pharmacopolæ, & superciliosi senes à propriis castris deficiunt, & mercuriali militiæ se se adscribunt. *Dii prohibete minas*; *Dii talem avertite casum*; *& placidi servate pios.* Hanc pestiferam labem fovet, ac nutrit, fraudulenta nummorum corrasio, & loculorum deprædatio. *Mercurium lucripetam* in votis habent, & Glutto ex Persio exsorbent salivam mercurialem. Quotidie miseræ plebi illudunt, & credulis divitibus pessimè os oblinunt, & miserabiliter imponunt. Ineunte vere vertentis anni, accersebar ad consilium prænobilis fœminæ *Traguriensis*, quæ Venetias commeavit ex Illyricis littoribus: jam diu acerbissimis capitis doloribus conflictabatur: in ipsa accessione pene animam agebat, furibundis insultibus lacessita; per totam domum veluti insana cursitabat; ventrem percutiebat, caput ad parietem allidebat; Deos, & homines compellabat; atria ejulatu, & planctu fœminarum personabant. Prædita erat gracili corporis habitu, calidissimo, & siccissimo temperamento; ut venaticum canem æmularetur: præ macie ossa reliqua erant: ex multo tempore salsamentis immodicè usa, mulier merobibula, prægrandes halecas ex Narentinis aquis impendio nimis deglutiverat ex genio suæ Gentis; & ex Salonæ lacu muria conditas delicias & cupedias suas esitaverat; garum ex liquefactis piscium intestinis enormiter depasta. Non satis videbatur vis morbi, nisi etiam accederet Medici familiaris phrenitica protervia, & palmaris inscitia: magna pompa, & meditata oratione μετὰ τῆς φαντασίας (*g*), in multiplici adstantium corona, tamquam ex adytis, & cortina, crudi mercurii deglutitionem per quadraginta dies con-

(*d*) Ubique & noctu & interdiu.
(*e*) Flos.
(*f*) Dementatus.
(*g*) Secundum phantasiam.

ſtantiſſimè imperat; cætera præſidia vulgaris methodi contemnit, exſibilat, ac cum joco, ac cachinnis explodit; univerſis hianti ore intentis, loquaciſſimi hominis garrulitate deceptis. Contra Ego ſedato animo regerebam, nihil pejus poſſe excogitari, nihil horridius, quam velle nobilem mulierem mercuriali pharmaco exagitare. Converſus verò ad Medicum, ſive potius circumforaneum, in hemicyclo ſupinè decumbentem, in os placidè diſputabam: Quæ te intemperiæ agunt, ut infelix Seplaſiarius nobis propines *Argenti lethalia pondera vivi*? μελαγχολᾶς ἄνθρωπε, nigra bile laboras, o Homo, qui nihil differis de morbi natura; anteactam diætam non meditaris; flocci facis, atque pili temperamentum, habitum, & marcidam diatheſin non ſpecularis? Nonne formidas raptum ad ſuperiora, ex ſublimi natura metalli ad ardua tendentis? Ἑρμῆς πέταται, θεὸς ὢν, καὶ πτέρυγας ἔχει (*h*): plurimum nos debere Mythologis affirmat Palæfatus περὶ ἀπίστων, *de Incredibilibus*: ſed incredibilia non ſunt quæ quotidie occurrunt de *mentecaptis* immedicabiliter apprehenſis, peſtiferi liquoris poculis exſaturatis. Obrepit in mentem vapor qui illam obnubilat: metallica anathymiaſis animam proſternit, ac peſſundat. Ineluibiliter tincturam accipit cerebrum, ſtygio ſtagmate madefactum, & maligno algore perfrigeratum. *Ineſt in Homine amarum, dulce, & ſalſum, & acidum, & alia infinita*: ἐπὶ Ανθρώπῳ πικρὸν, γλυκὺ, καὶ ἁλμυρὸν, ὀξὺ, καὶ τὰ ἄλλα μύρια. Si ſalibus exoticis, quibus ſcaturiunt melancholici, aſſocietur mercurialis hoſpes, quæ lanienæ, quæ carnificinæ non excitabuntur, ex elaborato, & deſpumante in maligniſſimum elixirem maligniſſimo opificio? Voraciſſimum metallum abſorbet, & ſibi devincit ſalina corpora, proteiformis naturæ exiſtens, & repentina ferocia debacchatur. Quis ψυχαγωγεῖ (*i*)? Quis νεκροαγωγεῖ (*k*)? Quis νεκροπομπὸς (*l*)? Qui in literis, & Philologia conſenuerunt, interrogent Lucianum. Diſce docendus adhuc, quid cenſet amiculus, ſecretam ganniens in aurem: Nuntium remitte, quiſquis es, tam horrendis auxiliis: Infeſtiſſimo Dæmoni Atlantis nepoti maledicito; ſub tutiori militia depugnabis, ſub qua uſque ad canos depugnaſti. Dediſcendæ ſunt veteres deceptiones, idola & deliciæ tuæ; illa inaudita pocula ſunt in profundo defodienda, & in viſceribus terræ æternum tumulanda: Naturæ humanæ θρεπτικεῖ τὰ θρεπτικὰ (*m*) conveniunt: Vegetativis principiis vegetativa ſymbolica ſunt. *A principio uſque ad finem eadem eſt, & ſimilis humana natura, & natura ex terra naſcentium.* ἢν δὲ βούληταί ἐννοεῖν τὰ ῥηθέντα ἀμφὶ τούτων, ἐξ ἀρχῆς ἐς τέλος, εὑρήσει πᾶσαν τὴν παραπλησίην φύσιν τῶν τε ἐκ τῆς γῆς φυομένων καὶ τῶν ἐξ Ἀνθρώπων. *Hippocrates de Nat. Puer.* 35. Quædam ἀεροσάρκωσις (*n*), & veluti aerea ſtatuminatio, noſtri corporis fabrefactio eſt. Subtiliſſima fibrarum textura, & araneorum ſyſtaſis à Divino opifice, arcano ſubtegmine, delineatio eſt. Οὐτιδανὸς

(*h*) Mercurius volitat, Deus exiſtens & alas habet.

(*i*) Animas ducit?

(*k*) Mortuos ducit & in agmen cogit?

(*l*) Morborum ſignifer.

(*m*) Vegetativæ vegetativa.

(*n*) Caro aerea.

δανὸς (*o*) homo eſt, & bulla ex Varrone ἀεροειδὴς (*p*). Non æneis, aut ex fodinis deſumptis remediis indigemus, ut in aërem diſpergamur. Ablegatis tam inimicis præſidiis, quæ tam tenui machinæ inſidias ſtruunt, & precario corpori exitium parant, firmiori, & tutiori pede inſiſtendum. Quod ad me attinet, tale remediorum genus devoveo, fugio, execror. Mihi cornea fibra eſt, totus obrigeſco. *Sit ratio, ſit natura, ſit cæcus furor, odiſſe placet.* Ita eſt, κέκρικα, decrevi, o Amice, immobilis hæreo; *quam ſi dura ſilex, aut ſtet Marpeſia cautes.* Non velim hoc facere, etiam ſi omnes homines mihi auctores eſſent; verum vobis audacia pro ſcientia eſt. Cui indignationi Cratonis, & amariſſimo felli, *Abrotanoſque graves, & triſtia centaurea* de meo penu communico. Quas Deorum iras eſſe dicemus, aut quo Deorum iſta monſtrante? Quæ tam veſana medullas flamma extorret; ut ſic nobis illudas, & addas oleum camino, & ætnam ſubjicias æſtuantibus viſceribus? Hac ſcena peracta, cum ſatis peroraſſem, meditabundus ſella exurgo, dictatorio ſupercilio leges, & normas totius medicationis, & victus regimen præſcribo. Aſſentientibus omnibus, nobilis mulier egelidis lavacris ter in die immergitur, parcè per vices ſanguis extrahitur, ſorbitionibus hordeaceis exſaturatur, fit perpetua ὑδροποτοῦσα (*q*). Tam nulla medicamentorum pompa, tam nullis auxiliis; quadraginta dierum ſpatio, morbus deferveſcit, dolores ſufflaminantur, ipſa confovetur, connutritur, ſanitati reſtituitur, in patriam redit incolumis, tholo donaria ſuſpendit, Diis Mercurialibus execratis, ac veluti antiquis exuviis depoſitis, nova ſerpens reſtauratur.

O Sæculum inſipiens, ærumnoſum, & volubilitati obnoxium! Non tuam defleo, Amiciſſime Dover, ſed humani generis defleo inconſtantiam. Nati Vertumnis iniquis, deſtruimus, ædificamus, mutamus quadrata rotundis, iidem non iidem, nova adſtruimus, vetera demolimur; *tamquam nubes ſine aqua, quæ circumferuntur a ventis*, ὡς νεφέλαι ἄνυδροι ὑπὸ ἀνέμων περιφερόμεναι, bianimes δίψυχοι, in noſtris viis inconſtantes, & teſſera volubiliores. Audiamus veteres Patres in ſuis decretis ſapienter imperturbabiles, & erubeſcamus. Intereſt humani generis ut Michael Doringius, ad inſtar omnium, perpetuus Sennerti confabulator Ὁ ἀριστής, exaudiatur: pluris eſt unus homo, quam civitas: attollit vocem, exclamat, & ingenuè ut apud Tullium Ennius ſeipſum expectorat. *In uſu metallicorum ſum paulò timidior, veſtigia enim me terrent.*

Sed hæc omnia tamquam fimbriæ, & laciniæ, ac veluti ἐπείσοδος. A diverticulo repetatur fabula.

Talia de te ferebantur, præſtantiſſime Vir, ſed pænè adhuc incertis vocibus. Alii famam ἄνοον θεὰν (*r*) clamitabant, & magnis Viris magna affingi. Alii meras impoſturas, & ſycophantias eſſe calumniabantur. Quod ſi vociferatio ἀψευδὴς (*s*), & ſincera, ſperabantur tamen ἀποκατάστασις in integrum

(*o*) Nullus.
(*p*) Aëri ſimilis.
(*q*) Aquæ potatrix.
(*r*) Deam inſanam.
(*s*) Falli neſcia.

integrum reſtitutio ac veluti παλινωδία (*t*); *univerſis verticordiæ Veneris* ſacra facientibus, de tam inſigni viro revocando dieſque nocteſque ſollicitis.

In tanta animorum fluctuatione, exiit libellus cum deteſtanda epigraphe *encomium Argenti vivi;* cui nuperrimè proluſerat *Mercurius triumphator.* Statim, tamquam a Pane percuſſus, collapſus ſum; totus inhorrui, notuſque medullas intravit calor, & tremefacta per oſſa cucurrit. Mihi maſcula bilis intumuit. Extemplo arrepto calamo ſine miſſione digladiaturus in arenam deſcende ἄσπονδος (*u*) & inexpugnabilis athleta. *Qualis aut Moloſſus, aut fulvus Lacon, amica vis Paſtoribus!* Paucorum dierum ſpatio, & mihi parvis tabulis ἀντικρὺ (*x*) egerminavit *libellus* quem nondum arida pumice expolivi, aut ad umbilicum perduxi. Otium non ſuppetiit ut fætum delingerem. Totus ſpirans minarum & cædis in Mercuriales circumforaneos, & tonſores, in arma prorumpo ἐκπνέων ἀπειλῆς, καὶ φόνου (*y*). In prima acie tamquam gnavus, & induſtrius Imperator πρόμαχος (*z*) fortiſſimas phalanges oppono, *creperi certamina Martis* intrepidè ſubiturus; nempe compilavi *centuriam* eorum, qui Venetiis, Patavii, Veronæ atque finitimis locis epoto mercurio, atque ut feſtivè ὀνοματοποιεῖ (*a*) Sanctes Ardoynus *de Venenis*, *Mercuriopotæ* miſerabiliter interierunt, aut ad incitas ſunt redacti. Quoniam efficaciſſimè movent exempla, & doctos, & indoctos erudiunt, & nulla ratio valida eſt contra experimenta adeoque quis obluctetur? Juratiſſimi ſuam fidem oppignorant, & annulo ſyngraphas obſignant, quotquot ferales, & tragicos caſus nobis renuntiarunt. Sua nomina apponunt, inviolabili jurejurando ſe ſe obſtringunt. Plerique ex Sacrorum ordine de quorum fide dubitare nefas eſſet ἀπαραλόγιστοι (*b*), teſtes oculati, tam fallere quam falli neſcii. Quod enim glorioſum dolos & technas comminiſci? Quæ præmia ex Pindaro ἐξαπατῶντι (*c*) ſunt conſtituta? Quid Δεδαιδαλμένοι Μῦθοι (*d*) nobis proficiunt? Non uno modo Mercurius Homicida eſt. Nonnulli tamquam præſentaneo veneno propinato ταχυθάνατοι velociter ad Orcum deſcendebant, & ſtolidæ credulitatis pœnas luerunt. Alii lenta febre, & languoribus pereſi, tandem oppetierunt. Plerique aquam intercutem, & malum habitum contraxere, labefactato hepatis tono, & partium naturalium œconomia, inaurata ſtatua pallidiores. Multi perpetua moroſi, & occultiſſima fatuitate apprehenſi non amplius reſurrexerunt. Quidam ſanguinem expuentes deleti ſunt; eſt enim Mercurius ſua natura αἱμαγωγὸς (*e*), & purpuream animam evomentes, nigro gregi compulſi ſunt, infinita exemplorum ſegete. Multis temeritas & capitalis audacia impunè ceſſit; & non ſtatim periiſſe pro triumpho fuit. Deleteriam vim effugiſſe deleterii metalli, faſtis adſcribitur, innoxio, & præcipiti lapſu per inteſtina

(*t*) Recantatio.
(*u*) Irreconciliabilis.
(*x*) E contrario.
(*y*) Spirans minarum & cædis.
(*z*) Propugnator.
(*a*) Nomen fingit.
(*b*) Infallaces.
(*c*) Deceptori.
(*d*) Fabulæ verſutè fabrefactæ.
(*e*) Sanguinem eliciens, provocans.

inteſtina deturbato mortifero pondere. Sed heù, heù latent ad tempus inimicorum inſidiæ. Notat Fernelius abſconditam in metallo narcoſim, & ſtupefactivam ſoporis malignitatem. Animadverterunt nonnulli anaphrodiſiacos effectos fuiſſe, elumbes, & Veneris impotentes, infœcundos, enervato tono partium ſpermaticarum, & reſoluta energia prolifica; ſalacitatis expertes, evirati, inertes, genitalia funerata deplorant, per quæ quondam Achilles fuerunt. Mercurialia Veneri bellum indixerunt: tolerabilis labes, niſi pejora prænuntiaret. Repit calamitas, & tota nervoſitas prætangitur: univerſalis paraplegia in procinctu eſt. Solus *Dover*, Mercuriomaniacus, Venerem proritare tamquam filtro, & bulbis, & erucis, *faſcinum* generosè erigere, ac ἰθυφαλλέειν (*f*) profitetur obſcœnum telum, & perſanctè dejerat, & nobis palpum obtrudit. Quod mireris, mercuriale opuſculum mellitis globulis ſigillat triumphans. *Mercurius excitat ad Venerem.* Quibus verbis quis non recalcitret? Cum ſis tam ſeverus homo ὑπέρχρονος (*g*), ævo tam grandis, Dover Amiciſſime, adhuc aphrodiſia ſpiras & doces! immiſcibilia miſcentur. *Non poſſum riſum continere, conſpiciens pellêm leoninam ſuperinductam Crocoto*: οὐκ οἷος δὲ εἰμὶ ἀποσοβῆσαι τῶν γέλων, ὁρῶν λεοντῆν κροκωτῷ ἐπικειμένην. (*Ariſtoph. in Ranis.*) Grandævus γυναικοφίλος (*h*) gratias perdeſpuit. Ætas devexa, & in Venerem petulca deſpectui & irriſui eſt. Sed hæc veluti in tranſcurſu, & ἀπροσδιόνυσα (*i*). Inſtituto itinere pergamus.

Graveolentem animam obſervat Severinus Eugalenus, veluti in conclamato ſcorbuto, & ructus fœtidos, argillaceos, tamquam ex maris lacuna exhalantes. Plurimi ex longo tempore mortiferis poculis epotis, horrendum pallorem, & plumbiformem induunt ex Sennerto, *Meropes* multa mortis in effigie, fatum in aſpectu præſeferentes ut Joſue Barnes Oxonienſis Homericiſſimus, primus omnium ſagaciſſimè Μέροπες (*k*), nuper interpretatur.

Quidam epoto metallo neſcientes rapiuntur, adſtantibus nihil tale cogitantibus. Dum hæc ſcriberem, quidam Fullo in noſtra vicinia Fabri ferrarii filius, robuſtus juvenis, atrociſſimis ventris doloribus diſtorquetur, maxima fide πληροφορεθεὶς (*l*) ſe noxio liquido argento proluit: & ſtatim conſopitus ad inſtar narcotici medicamenti, intrà horam æternum obdormiſcit; gentiles, & cognati ſceleſtum propinatorem furcillis proſequuntur. Et quoniam ex allato in oculis meis interitu, occaſio ſe ſe offert; lubet ex prægrandi ſyllabo præcitatæ centuriæ, quæ auxiliantibus Diis palam fiet, & in acta referetur, unum, & alterum exemplum ex præcipuis excerpere, & hiſtoricè delineare, revera τραγικώτατα (*m*), & digna Sophocleis cothurnis. Horreſco referens.

Nobiliſſima Matrona ex antiqua proſapia *Speilemberch* jam grandis na-

tu,

(*f*) Penem erigere.
(*g*) Decrepitus & ſupra ætatem.
(*h*) Mulierum amator.
(*i*) Abſurda.
(*k*) Meropes fatum in aſpectu præ ſe ferentes.
(*l*) Plenus perſuaſionis.
(*m*) Quæ maximè tragica ſunt.

tu, anno decursô ex Goritiâ Venetias perrexit, pro deplorata gutta serena, ἀμαύρωσιν vocant, aliquod auxilium quæsitura; fortunatior, si suam cæcitatem fatorum iniquitati reliquisset. Post experientissimorum Medicorum vanos conatus, suadentium Empyricorum ausus intrepidè sustinet, se se in fusilis argenti calicem ἄφοβος (n) ingurgitat. Statim, veluti cicuta epota, somno se tradit. O Superi, qui nos amnes, qui nos ignes expiabunt? Recollecta, psallere occipit, choreas ducere, æstu percita inordinatè cursitare, specie in cachinnos effusæ, & momento collacrymantis. Quod adstantibus horrendum terriculamentum fuit, occluso ore fit ventriloqua ἐγγαστρίμυθος, metallica sævitie occultissimè in spiritus se se effundente. Postera die alvus malignè solvitur, levi animi deliquio corripitur. Tertia die, ac quarta in eodem proposito perseverans, cum eamdem execrandam potionem deglutiisset, paulatim, & sensim vires oblanguescere; sensus obscurari, ac misceri rationem; malignis spasmis distorqueri. Septimâ die latenter moritur; monstrosa vultus fœditate, revulsis extrà orbitam oculis, totoque corpore ad instar aridissimi sceleti contracto, ac nigrore obsito, tamquam si quatuor menses a furca pependisset; *Vomicâ liquoris æterni intrà præcordia depascente.*

Quod sequitur, ergastulis, equuleis, ac crucibus dignum.

Quidam nobilissimus Eques, supra annum sexagesimum, elapso proximè Aprili, Diis genitus, parentibus, avis, atavisque S. S. prognatus, sellas curules, trabeas purpureas, chlamydas Μυριοστὸς (o) ipse enumerans, ex multorum annorum cursu, conqueritur de renum, & vesicæ vitiis. Atrocissimos dolores subinde perpetitur, quibus sedandis sæpè sæpius sanguis è vena mittitur, remediis delenificis usus, ἐυδίαιτος (p), reliquos dies tolerabiliter transigebat; sed ad tempus redibat carnifex ille dolor, & mox solita admovebat tormenta. Tandem Generosissimus Vir pertæsus, ac defatigatus tam crudeles amplius dolores perferre plurium Medicorum consilio usus, fusilis metalli pateram absorbet. Nullius noxæ particeps, fraudulenter delinitus, omnia sibi prospera auguratur: tertia, ac quarta die mortiferum poculum rursus epotus, totus horrore concutitur: insidiosissimus hostis se se in penetralia insinuat, effætum corpus labascit, spasmata corripiunt, tormina ventrem dilacerant, & tamquam ab affuso atramento frustillatim incidunt: nugari, desipere ac leviter contremiscere: nigræ quinta die dejectiones apparent: sexta die horridulus inter suorum amplexus animam exhalat veluti molli sopore exsolutus. Vacillant ad hoc scelus exarandum litteræ. In conspectu Solis, in sinu suorum, in oculis omnium, necessariis spectantibus truculentum facinus peractum est. Non indigemus testibus, o Superi, o Cæli spectabile lumen, vos, vos in vocem erumpite. O Reges, o Principes, cur in maleficos sicam non distringitis? Cur facinorosos securi non percutitis?

Sed hæc omnia tamquam ἐν παρόδῳ (q) & in transitu. Opportuniori

(n) Imperterrita.
(o) Millesimas.
(p) Exactè vivens.
(q) Transcursim.

ri tempore cum ſuis circumſtantiis centum *Paradeigmata* conſpicua fient, ſeveriſſimo judicio enucleabuntur, veluti ſub juſtiſſimis Nomothetis, uſque ad diviſionem animæ, & medullam reſecabuntur.

Ventum eſt ad Retiarios. Nempè altera *centuria* promulgabitur. *Centum nimirum Auctores*, veluti Myrmillones & Samnites in Saturnalibus gladiatores uſque ad internecionem, ἀλληλοφονίαν (*r*) digladiantes, cominus, & adverſis frontibus ſingulari certamine μονόμαχοι decertabunt. Omnes primi ſubſellii, & ex Claſſicorum proſapia, qui a Græcis, & Latinis temporibus ὁμοθυμαδὸν (*s*) uſque ad noſtra tempora, uno ore, inconcuſſi, pronuntiarunt Argentum vivum eſſe exitiale venenum, canis Cerberi ſpumam, ex triſauci ore emanantem, in Cocyto, & ſtygiis lacubus laticem effluentem ad perniciem humani generis.

Interea pro arrabone, pignore & fide totius ſummæ perſolvendæ, & quaſi ſpecimine, Plinius conterraneus meus, *pars ſolutionis*, in campum prodit: tamquam quæſitor Minos, urnam movet, & alta & quaſi præconia voce exclamat: *Argentum vivum, vomica liquoris æterni, venenum rerum omnium: Exeſt, ac perrumpit vaſa permanans tabe dira.* Lib. 33. 6. Suſpicatur Ardoynus Plinium, qui uno volumine Græciam, & Latium concluſit, hanc periocham excerpſiſſe ex Eraſiſtrato *de Theriacis, & Alexipharmacis*; quæ omnia injuria temporum perierunt. Tota poſteritas Plinio ſubſcribit, & veluti Senatus conſultum veneratur, & vivæ vocis oracula in omnium animis diſſeminat. Quis non contremiſcat? Quis audeat recalcitrare? Quis non pavidus concutiatur?

Dioſcorides inter Græcos tanti ponderis, Medicus vetuſtiſſimus, ἐπικληθεὶς φακᾶς, διὰ τῆς ὄψεως φακοῦς, συνῆν Κλεοπάτρα, ἐπ' Αντωνίου (*t*); facie lentiginoſus, inter ſeptica validiſſima reponit argentum vivum. *Cæterum hydrargyros epota habet vim pernicialem.* Ὑδράργυρος ποθεῖσα δύναμιν φθαρτικὴν ἔχει. lib. v. c. 110. Τῷ βάρει διαβιβρώσκουσα τὰ ἐντός. Suo enim pondere erodit interna. Remedio eſt lac copioſum, ſubinde epotum, & vomitionibus rejectum. Βοηθεῖται δὲ γάλακτι πολλῷ πινομένῳ, καὶ ἐξεμουμένῳ.

Fernelius acerrimus Mercurii expugnator, ore, dente, lingua, calamo, calcibus in metallum irruit, tonat, fulminat. Tanta rabie excæcatus, tantoque furore percitus ἱππομαίνεται (*u*), ut extra ſe ipſum rapiatur. Agyrtas omnes Mercuriales, & tonſores ad biremes, ad laqueos, ad ſecurim proclamat.

Joannes Baptiſta Montanus Veronenſis, Fracaſtorio coævus, Litteratorum ſplendidiſſimum ſydus, Medicorum alpha & omega, frequentiſſimè ex publico ſuggeſtu Patavii indignabundus exclamabat ad ſuos Auditores, undequaque gentium affatim affluentes, enarrante Cratone: SI SCIRETIS DOMINI, QUOT MORTUI SUNT EX USU MERCURII, MIRAREMINI. Gliſcebat enim in dies magis, ac magis, ſimiliter tunc

 temporis

(*r*) Mutuam cædem.
(*s*) Unanimiter.
(*t*) Vocatus lentiginoſus, ex lentigine ſuper faciem, vixit tempore Cleopatræ & Antonii.
(*u*) Maximè inſanit.

temporis peſtis mercurialis, urgentibus Fatis, quæ Montano vindice, ac tanto objurgatore indigebat.

Ne arbitreris, Amiciſſime Dover, Te cum ſolo Plinio, Dioſcoride, Fernelio, Montano, rem habiturum; Centum calami, centum ora, & centum linguæ propediem prodibunt, & robuſti carminis offas projicient, & centeno gutture perdeſpuent, & peſſundabunt tam peſtilentes magiſtros. *Cohors centiceps* χαλκοκορυστής æneis loricis munita in albo deſcripta in arenam jam jam eruptura. Adveniet juſtum tempus pugnæ; ſed nondum arceſſimus; ut ex Sidonio canes, etſi non latrant, hirriunt tamen.

In tanta Epiſtolæ brevitate, tecum non potis ſum digladiari; ſed tantum proludere, progymnaſmate quodam, & præexercitatione futuri conflictus. Promulſide quadam ex Petronio tecum jocamur, non exertis lacertis dimicamus.

Recantatis tam exitialis metalli encomiis, veluti ex longo ſomno experrectus ad meliorem frugem redibis. Redibunt circumpedes tui, fortaſſe ex hoc delirio, ab omnibus deriſi, & conſputi. Si deditionem paras, arma, & calamum projicio; ſi tempeſtivè reſipias, quæ dicta ſunt, indicta ſunto, quæ ſcripta ſunt, *Tardipedi Deo*, *infelicibus lignis uſtulanda*, ambabus manibus devoveamus. Potius ſacrificandum Mercurialibus Gratiis, ut Xenocratem Plato facere jubebat, & Mercurio Argicidæ, qui Canem Argum ſuſtulit, id eſt τὰ λυσσώδη ἐνθυμήματα *furioſas cogitationes* ex Jo. Tzetze ad Heſiodum. Quo auxiliatore, tamquam cæleſti alexicaco, in tanta univerſali, & populari inſania ah quantum indigemus! O ſi mihi dextero Hercule Dii arrideant, & tibi παλινῳδῷ (*x*) auxiliatrices manus porrexerint, quot aris anathemata, & ſoteria!

Libidinoſus immolabitur Caper,
Et Agna tempeſtatibus.

Sed nolo ſermonem meum longius evagari: Ου χάρις πολλοῖς ἔπεσιν ἀμφιπεριστρέφεται. *Charites* ex Homero *multiplicitate verborum non gaudent.* Per Hygeam, per Panacean, per Æſculapium, per Hippocratis Genium; neque enim habeo arctius vinculum, quo te obſtringam; *Hydrargyroſin* omnem tradas protervis in mare Creticum, portare ventis; illas pixidas mercuriales effringe, protere. Averruncis Diis ſuſpende cymbala, velatiſque comis novi propoſiti tenax, grandi auctoramento devinctus, totum te ipſum ejurabis. Libero Patri, & lætioribus Diis indulgendum, inter ſcyphos jocoſa, & ſeria miſceamus ſine ſupercilio veteris pocula Maſſici & Cæcuba exſiccemus, ſervata centum clavibus. Dolia, & ſerias veteris fuliginis teſtæ denigratas relinamus. Οἶνος ἀπεζεσμένος (*y*) ex Hippocrate unicum humanæ caducitatis ſolatium. Hæret animo quod Thomas Morus miſeris mortalibus ἀνθολογεῖ ἄδηλον (*z*) illud, auſteritatem Zenonis redolens, & laxamentum.

Δὸς

(*x*) Recantanti.
(*y*) Vinum fervefactum.
(*z*) Ex Anthologia Maximi Planudæ.

Δὸς μοὶ, ἐκ Γαίης πεπονημένον ἀδὺ κύπελλον
Ἆς Γεγαὼς, ὑφ' ἃ κείσομαι ἀποφθείμενος (a).

Utinam huic ſodalitio intereſſet D. Jacobus Hay M. D. experientiſſimus ſenex Scoto-Britannus, ſympoſiaſtes meus egregius, & vetus conſodalis. Millies Venetiis tibi ſalutem propinavit plenis faucibus, dum ὁμόκαπνοι (b) rapiebamus occaſionem de die, & dulciter deſipiebamus in loco. Nunc verò Londini, ut audio, conſedit, ſenio confectus, & viribus deſtitutus, expectans non iniquo animo inexorabilem metam, & Fatorum arbitria. Sed heù, heù ἀδάκρυτον Πλυτία (c) non effugimus. Illum a me multum ſalvere, deprecor, & exoro.

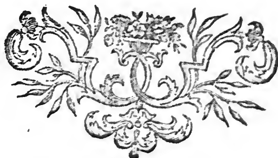
Interea Ballonium, nuperrimè in tuam clientelam receptum, ama, fove, & Achaicis vocibus reſperſum, a me vero ſuo Latio reſtitutum, magis, & magis exoſculare. Si amabilitas noſtra placet, ſi tibi ambo accepti ſumus, in eodem contubernio conquieſcimus, & aſpectu tuo recreati, auram, & ſpiritum recipimus. Vale præſtantiſſime Dover, ut Populares tui valeant, quos opera tua valere facis. Ætatem Æſculapidum prætergrediaris firmus, & ſolidus, crudæ ſenectutis, & lentæ vivacitatis exemplum; Grande artis documentum, Medicus ſenex, Poſteritate futurus. Vale.

Venetiis X. Octobris MDCCXXXV.

(a) Ex terra genitus, ſub terram morte recondar,
Ergo lagena mihi terrea plena vini.

(b) Sub eodem fumo.

(c) Illachrymabilem Platona.

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

CONSILIORUM MEDICINALIUM

LIBER SECUNDUS.

HISTORIA PRIMA.

OANNES TASSINUS calidus temperie & ſiccus, veneri indulgens (ut ferebatur), vertigine oppreſſus, linguæque minime continens repente concidit: obmutuit. Paullo ante gravi metu perculſus fuerat. Fandi impotens quidem, alloquentibus annuebat: deſignabat locum dolentem ad dextras lateris dextri partes, qua ſeptum alluit. Frontem ac tempora contingenti, adurens flammeuſque calor percipiebatur. Paroxyſmo ſolutus intolerabili capitis dolore captum ſe narrabat. Ex intervallis exſiliebat, inſultabatque phreniticorum more, non convellebatur, deinde obtumeſcebat, & velut ſopore vigilanti occupatus delirioque jacebat: dein rurſum exſiliebat, indecore ſeſe componens, omniaque projiciens. Ad ſe rediit multis ultro citro tentatis. Dextrum latus dolere narrabat, & ſiniſtrum ante doluiſſe. Olim ſanguinem ore rejectaverat affatim. Venam ſecuimus. A ſecta vena repetit malum: cœpitque ſtata periodo reverti idque noctu. Reſtitutus tandem de reliquiis doloris in latere & capite querebatur, febre carebat, urinæ non illaudabiles. Niſi ſedula cuſtodia impeditus, horrenda feciſſet. Spiratio frequens, parva, non magna, rara, licet delirus: aliquando parum elato pectore ſpirabat, frequens & humile, ilia ducendo: Hypochondriacum aliquid congenitum erat: Pulmonicum quid putabant: aut a pure vaporem, aut tuberculum, aut convulſionem articulorum, pulmonis aut adhæſum; ſectio, uſtio, aut maturatio flagitabatur; omnia in ancipiti erant: Alii ephialtem, aut hypochondriacum ſuſpicabantur. Poſt magnam purgationem convaluit. Eruperant paullo ante ambuſtis ſimiles puſtulæ: an quia ſplenicus? ultimæ dejectiones albicabant: an quia abſceſſus ruptus eſt? Præter ſpem ſalus.

COM-

COMMENTARIUS.

Dolores fugaces non sunt negligendi.

Periodus in omnibus rebus.

Impari anno mors.

Quomodo oculorum firmitas diuturnioris vitæ sit signum.

ADmirabile aliquid atque stupendum hæc habuit historia, quod fere & invasionis modus, & progressus, & eventus nescio quid habuerit communem aliorum morborum sortem superans. Sanus erat, & integra fruens valetudine, nisi quod aliquando de latere dextro quereretur, aliquando de hypochondrio sinistro: at id quod in utraque parte sentiebatur, non credebatur tanti esse, ut propterea Medicorum advocato consilio, ejus ratio & cura haberetur. In progressu & eventu non minimum quoque admirationis fuit. Hærebamus in eo ut causa quæreretur hujus mali, nec tantum hoc, sed cur certa stataque periodo rediret. Quamquam non dubitamus nil in natura fieri, sive ad valetudinem, sive ad cibum & potum, sive ad humores, sive ad actiones muniaque naturæ pertineat, sine periodo & certa circuitione. Immo dum loquitur Hippocrates de oculorum firmitate, quæ quum adest, longioris vitæ nota est, sin minus, brevioris, vult impari anno hominem mori, si impari anno oculorum vis pereat. Et in eodem loco idem Hippocrates dierum imparitatem in magnis temporis & ætatis puerorum mutationibus observat. Eventus vero valde fefellit, quod mortis potius quam ullius melioris fati spes foret aliqua. Quod tam repente insolens hoc malum invaserit, id primus observat Hippocrates qui generaliter de omnibus morbis pronuntians ita scribit, οὐκ εὐθέως αἱ νοῦσοι τοῖσιν ἀνθρώποισι προσγίνονται, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν συλλεγόμενα, ἀθρόως ἐκφαίνονται, non derepente morbi hominibus accedunt, sed quæ sensim collecta sunt affatim magnoque insultu sese produnt ac proferunt. Nec enim tam subita est ad opprimendum generatio, quam ipsius adorsio & insultus. Sed quum corpus jam semen morbi in se conceptum fovet & alit, minima etiam occasione detegitur ac elucescit. Quod omnium apertissime Galenus explicat his verbis, *in comm. in* IV. τῶν ὀξέων (*a*): *Corpore nostro ad morbosam dispositionem parato, ita ut prope completa jam sit, externum quippiam obveniens eam manifestat: nam vel febrem accendit, vel catarrhum proritat, vel capitis dolorem excitat. Deinde ex eo continenter ad morbosæ affectionis præparationem non sine periculo languent.* Pluraque eo loci ea de re conscripta sunt, quibus demonstratur quanta sit vis causarum προκαταρκτικῶν (*b*) in morbis excitandis, non generandis: aliud enim est παροξύνεσθαι (*c*), aliud γενέσθαι (*d*). Causa externa morbum quidem, aut dispositionem aliquam sui generis excitat, ut insolatio dolorem capitis a simplici intemperie, sed ad excitandum, irritandumque aliquid confert: quod a me *in libro consiliorum* pluribus dictum est ad evertendam eorum opinionem, qui causas procatarcticas in morbum diagnosi pro nihilo ducendas putant. Duo hoc loco disputare non erit præter rem, prius quum tantus calor fuerit in capite quomodo

Par. 115. lib. 4. acutor.

Externa caussa ut morbum generet.

non

(*a*) Acutorum.
(*b*) Procatarcticarum.
(*c*) Exacerbari.
(*d*) Generari.

Calor summus in capite an cum febre.

non febricitarit? Et an tantus morbus sine febre esse potuerit? accedit & illud, quod ista additio in ægris, *sine febre erat*, ἀπύρετος ἦν, vel ἀπύρως, non temere ab Hippocrate ad rerum distinctionem usurpatur. Non potuisse esse sine febre ex eo contendere posset quis, primum quod omnis pæne morbus febris sit, quod nullus sine febre sit, quod nullus sine febre moriatur: sed hæc ἀδιορίστως (*e*) non sunt audienda. 1. Omnis morbus febris dicitur, quod nullus fere sit æque communis ac febris, & qui facilius occurrat, & quod fere omni morbo comitatum præbeat: quod

Quibus in morbis sit febris.

Hippocrates distincte pronuntiat, *Communissimus morbus febrilis est, sive febris ipsa, & omnium morborum comes est, præsertim tamen ex inflammatione, & tensione abscessuum*: quod non abs re adjectum est, ut excludantur morbi aliquot frigidissimi, quorum febres comites non sunt. Id plenius Galenus explicavit his verbis: *Omnino in acutis morbis febres sunt continuæ: rari enim sunt ex ipsis quibus febres non adsunt continuæ ut apoplexia*, &

Quid sit febrem a morbo acuto non separari.

in 7. *Aphor. lib.* 1. *febres continuæ sunt inseparabiles a morbis acutis*: quod bifariam audiendum, vel quod nullus sit morbus acutus, cui non annexa sit febris, vel quod quæ febres continuæ morbis acutis anne&tuntur, hæ simul & incipiunt, & desinunt cum morbo acuto: & id est ἀχωρίστως ἔχειν (*f*). Non placet prior explicatio, posterior probabilis est. 2 Quum nemo dicitur sine febre mori, id de febre marasmode audiendum est. Sed ad hæc omnia illud adduci potest, quod latissime patet. Ex morbis quidam sunt febres ipsæ, quidam febres comites habent, atque eæ comites febres aliquando nil habent ἀξιόλογον (*g*), ut dicatur æger febrire nec ne, nil intersit: aliquando sunt magni momenti: alias mites sunt admodum, aut saltem tales apparent, quum in recessu perniciem moliantur, 3 ut febres hæ quæ partis alicujus principis διαφθορὰν (*h*) sequuntur; ægri enim sine sensu, & nil tale cogitantibus Medicis moriuntur. Et hoc bonorum

1. de morbis mulierum.

omnium auctor Hippocrates observat, qui dum loquitur de febre quæ vitium in utero & perniciem jam perfectam consequitur, ait πῦρ esse βληχρὸν, id est febrem esse mitem & mansuetam, ut videtur. Et hac nostra memoria a corruptione uteri observatum est primates mulieres interiisse, febre latente & blande ægras tractante, quod exspectationem spemque Medicorum non sine infamiæ nota & ignorantiæ suspicione decepit. Præter istas differentias febris numquam a quoquam observatas, est & aliquid peculiare in febribus observandum: aliquando enim vis ipsius febris in partem aliquam sævit, ut æger tantum vel se capite dolere dicat, vel renes, vel aliquam affici aliam partem, ut febris aliquo modo κεφαλικὴ (*i*)

Hoc apertissime vult Gal. comm. in part.18.lib.1. Prorrh.

dicatur; (de quo plenius in alia historia dicturos pollicemur.) 4 Quod evenire puto vel quum peculiaris in parte aliqua infirmitas est & vitium, vel quum febris ipsius subjectum est potius teter quidam vapor, qui prout vel in has partes, vel in illas repit, ita quoque sui notas & signa exhibet:

(*e*) Indistinctè.
(*f*) Inseparabiliter se habere.
(*g*) Effatu dignum.
(*h*) Corruptionem.
(*i*) Cephalica, capitalis.

exhibet: 5 quod & exemplis illustrandum est, & auctoritate, quoniam ad id quod hoc loco tractatur, maxime pertinet. Audivimus observatum esse ab Hippocrate *in Coacis* (quoniam nondum locum legisse contigit) rigores aut horrores inanes in febrium paroxysmis translationem in caput afferre symptomaticam, 6 id est, dum effertur vapor febrilis a foco, aut tenuis ichor, qui naturam perturbans, & calorem afficiens, eumdem foris intro revocat, unde aut rigor, aut frigus insequitur periodicum. Quod si hoc frustra fiat, & potius recta caput vapor appetat, ac si constituatur firmeturque sedes in capite, dolor oboritur sævissimus, & adurentis in toto capite coloris sensus excitatur: in ceteris partibus nil simile percipitur: & vulgus se febrem in capite habere narrat. Item in passim vagantibus febribus periodicis, quum semen morbi exstinctum videretur, certis quibusdam diebus, ac si novus paroxysmus suscitandus foret, calor aut in capite summus, aut in alia parte, & dolor excitatur: quod fit aut ob paucitatem materiæ, aut quia ea nondum satis apta est ad putrendum & motum. Denique in febrium ineuntibus paroxysmis præter consuetudinem quædam symptomata apparent, aut ingens capitis solius dolor, aut brachii, aut cruris, aut velut incubus, aut suffocatio, nonnullis quædam contractiunculæ convulsionibus similes, non autem manifestus quidam calor apparet in toto corpore, a quo febris suam essentiam nanciscitur. Quod fit, meo judicio, propter aliquam separationem & secretionem materiei, quæ non per venas, sed per arterias aut nervos, aut inanes quosdam mæandros irrepens insolentia quædam symptomata procreat ac progignit. Quod & confirmant ea quæ scripsit Galenus dum rationem reddidit cur in principiis febrium aliquando delirent ægri, aut strangulentur, aut suffocentur, aut terrificum aliquid patiantur, aut etiam sæpe moriantur. Et Hippocrates de iis scripsit, in principiis febrium sive delirium accesserit, sive alicujus membri sideratio, periturum hominem sciendum est, si non optimum aliquod signum apparuerit. 8 Ex quibus omnibus apparet contingere sæpe ut moveatur materia tum suo ipsius nutu atque sponte, utpote animata & excitata suo spiritu & ichore, (nullus enim humor sine aut flatu aut ichore cito impellitur) tum naturæ vi pellente; & tum in partem aliquam vis atque impetus iste & impressio redundat: 9 quod huic ægro nostro contigisse certum est. Unde quæri posset, an satius sit in unam tantum partem vim istius tempestatis febrilis redundasse, an in totum corpus: nam si in totum corpus malum æquabiliter repat, plures & partes & facultates læduntur. Contra melius esset diffundi hoc totum virus, & in multas corporis partes dissipari, quam ita confertim & gregatim in unam principem partem insultasse atque impetu ruisse. Finem facturus, commemorabilem locum, & ad rem maxime pertinentem adducam, ut appareat, quomodo humor in corpore diu stabulatus & suppressus, visus sit tandem, qua data porta, irruisse in partem aliquam, & gravissime illam labefecisse. Hippocratis hæc verba sunt: *Quibus lumborum tenues & diuturni dolores, & ad hypochondrium reducti revocatique, & ciborum aversio cum febre, dolor is valens intentusque ad caput perveniens cito cum quadam convulsione interimit*: Id est, sæpe

De crisibus c. 9. lib. 3.

Flatus & ichor animant morbos.

Part. 8. lib. 3. Prorrh.

pe circum hypochondria latet humor, qui diuturnitate malitia acquiſita dum ſævit, furit ac virus exerit, dum caput appetit, horrenda ſymptomata invehit; fuſiorem explanationem adduximus *in noſtris Conſiliis*, & *in libro Definitionum noſtrarum*: Tertiam partem ex tribus propoſitis, nimirum cur Hippocrates ſæpe addat, ἀπύρως, ἀπυρέτῳ ἐόντι aut ἄνευ πυρετοῦ (*k*), paullo poſt explicabimus, ut rerum vitetur confuſio.

TEXTUS. *Calidus ſiccus.*

Hoc additur ad explicationem eorum quæ poſtea dicentur: nam paullo poſt dicitur linguæ incontinens factus fuiſſe, quod affectionis melancholicæ index eſt ex Galeno, ut poſtea apparebit: Item quum ex inſpectione faciei, capilli, oculorum & habitus, aliquid fovere hypochondriacum ſuſpicio fuit: & non abs re: nam eventus docuit latitaſſe neſcio quid jam diu in utroque hypochondrio, præſertim in ſiniſtro, quod tam diri morbi occaſio ac parens fuerit. Ceterum duo melancholicorum genera reperio, unum per ſe, alterum per accidens: per ſe quidem ut qui calido & ſicco ſunt temperamento, hirſuti & ſqualidi ſunt, præſertim ſi anguſtiores venas habent: nam ex gracilibus quidam ſunt ἐπίφλεβοι (*l*), ut 6. *Epidemiorum*, alii ſunt λεπτόφλεβοι (*m*): quibus anguſtia vaſorum eſt, iis major eſt in hypochondriacam affectionem propenſio 10. Per accidens vero ut ſanguinei temperamento: nam dum corpus δυσδιαφόρητον (*n*) redditur, aut aliqua alia cauſa inciderit facile maſſam ſanguinis alterans, facile ſanguis denigreſcit: & in ejuſmodi ſanguineis eſt quædam εὔχροια (*o*), ſed eſt cum torvitate quadam & mæſto vultu. Quod Hippocrates animadvertit paucis verbis explicans poſterius genus melancholicorum: & ampliſſime Galenus *in Commentario* explicat & alio in loco. Et prout eſt diſpoſitio & inclinatio ad melancholicum temperamentum, ita & ad τὸ ὑποχονδριακόν (*p*). Vide plura *initio Tomi primi Conſiliorum.*

Part.17.lib.2. Prorrh. & 2. Epid.

Veneri indulgens. 11

Hæc cauſa eſſe poteſt forte cur cerebrum infirmius redditum ſit, & ideo ad vim morbi excipiendam opportunius. Nam ut Hippocrates docet, *Semen robuſtiſſimum eſt quid, quoniam a Veneris uſu etiam minima re excreta, imbecilles efficimur.* Venus digerit, deſiccat & diſſipat: non tam quia (ut ait Galenus) corpus viroſum excernitur, quam quia multi coeffunduntur ſpiritus, & ipſa voluptas per ſe etiam reſolvit. Hippocrates vero uſum Veneris calefacere, nedum refrigerare, ait, non ſolum propter motum ipſum qui calefacit, ſed ob frigiditatis excretionem. *Coitus*, ait, *extenuat*, *humectat*, *calefacit*: 12 *Calefacit ob laborem & frigiditatis excretionem*: *attenuat ob evacuationem*: *humectat ob colliquationis reliquias in corpore factas.* Sed cur ſemen ipſum excretum frigiditatem vocat? Bifariam hoc debet intelligi, vel quia ſemen quum ſit quid defectum e parte ſpermatica,

Hippoc. 11. de Diæta.

(*k*) Infebricitanter, ſine febre exſiſtenti, aut ſine febre.
(*l*) Venoſi, venas latas habentes.
(*m*) Venas tenues & exiguas habentes.
(*n*) Ægrè perſpirabile.
(*o*) Bonitas coloris.
(*p*) Hypochondriacum.

matica, quæ natura frigida est, frigidum sit ex se, calidum ob spirituum perfusionem: item omne aqueum ratione sui frigidum est 13, quomodo sanguis natura frigidus ab eodem Hippocrate statuitur: vel excerni frigiditas dicetur, quoniam diffunditur per coitum pituita, & serosum pituitosumque excrementum, cujus excretio juvat: quomodo Hippocrates voluit veneris usum frigidis, & a pituita natis morbis conducere: quod Aristoteles amplius explicavit.

Aristoteles 1. Problematon. Par.41. lib.4. auctor.

Vertigine oppressus, linguæque minime continens concidit.

Ob inordinatum spirituum motum vertigines fieri, ac præsertim animalium, illud jam testatum est. Et non mirum si elati inferne vapores, præsertim maligni, dum percellunt spiritus animales & perturbant, vertiginem inducunt: in iis enim potius spectatur qualitas cerebro infensa quam quantitas: alioqui a cibo dum blandus somnus nos capit, vertiginosi redderemur. Eam vertiginem quæ ægrum nostrum prehendit, calorem capitis summum, & arteriarum pulsum Hippocrates quasi hanc historiam describens, & Galenus *in Commento* ad vivum expressit: *Quibus in febribus vertigines a principio & capitis pulsus sunt, his ad judicationem usque febris accessio fit, si delirent, nil mirum. Galenus in com. ait contingere, ut ab initio febres moderatæ sint, sed symptomata caput infestent, ob exustionem, vel exhalationem humorum in ventriculi corpore contentorum.* Et paullo ante, *quum caput circum agi videtur* δῖνος (*q*), *quum tenebricosum quid obversatur*, σκοτόδινος (*r*) *appellatur: Fit ob inordinatam spiritus flatuosi motionem, qui vel localem in cerebro generationem habet, vel sursum ex infernis fertur partibus. Et quod notandum est, scribit omnes has tenebricosas dispositiones medium quoddam tenere inter id quod periculo vacat, & perniciosum.* Nam quum natura, sive caliditas nativa conatur humores fundere ac dissolvere, in hoc vis ejus quidem apparet, quia si extreme languida foret, quod ἀῤῥωστεῖν (*s*) vocat Hippocrates, ne aggrederetur quidem, sed quia omnino extenuare ipsos vapores, & per insensiles meatus excernere non potest, in hoc languere dicitur ad aliquid, non omnino. Sic languor iste non est periculosus facta comparatione ad τὴν ἀῤῥωστίαν (*t*). Et in eo sensu sudor dicitur signum esse & naturæ validæ & imbecillæ: validæ quidem, quia conatus iste & vis in excernendo robur aliquod designat: imbecillæ autem, quia si naturalis calor omnino validus esset, non in sudorem, sed in quid tenuius & fuliginem reliquias istas converteret ac comminueret: quod non intellexit Diocles. Atque inter ea quæ ex Commentario prædicto excerpi possunt notare maxime oportet initio febrium, sive febris manifesta sit, sive principium tantum sit febris, sive conatus tantum naturæ, quum alioqui omnia mitia sint satis, caput aliquando invadi solere a vapore maligno qui caput percellens & replens, & velut localem in cerebro febrem pariens pulsum in temporibus, & capite

Part. 23. sect. 5. lib. 6. Epid.

D 2

(*q*) Vertigo.
(*r*) Vertigo tenebricosa.
(*s*) Ægrotare.
(*t*) Ægrotationem.

pite afferat, vertigines & deliria, ob cerebri quamdam alterationem, id est, præsertim si cerebrum imbecillius natura sit, & eo inclinet humor.

Linguæ incontinens.

Aph. 40. lib. 7. Sect. 5. lib. 2. Epid. Apud Hippocratem reperio τῆς γλώσσης ἀκράτειαν, & τῶν χειλῶν ἀκράτειαν (*u*). In Aphorismis, *Si lingua derepente incontinens fiat, aut pars aliqua elangueat, id melancholicum est.* In Epid. οἱ παφλάζοντες χειλῶν μὴ ἐγκρατέες ἐόντες: *Qui lingua offendunt, verba repetentes subinde, & labiis moderari nequeunt*: male enim pro χειλῶν (*x*), legunt χειρῶν (*y*): nisi forte tolerabilis dicatur lectio ut consonet cum illa particula superioris Aphorismi; si pars aliqua velut attonita elangueat, quod τῶν χειρῶν ἀκράτεια (*z*), apoplecticum aliquid habeat: tamen nullo modo probatur posterior lectio. Porro lingua ἀκρατὴς (*a*) dicitur, quæ ita infirma est ut non integre vocem dearticulet, vel quæ immota sit ac velut exsoluta. Sed quid hoc significat? Melancholicam affectionem. Galenus hoc probare non potest: τὸ μελαγχολικὸν, non humorem melancholicum, aut atrabilarium significat, sed affectum melancholicum a tali humore natum: unde quum dixit, 3. Aphor. vere τὰ μελαγχολικὰ, id est, affectus melancholici a dominatu atræ bilis: Sed paullo altius ascendamus. Loci sunt apud Hippocratem ex quibus Sect. 3. forte demonstrationem horum eruemus: *In 2. Epid.* blæsi, calvi, lingua hæsitantes morbos valde melancholicos patiuntur, & hirsuti quoque τὰ νοσήματα ἰσχυρῶς μελαγχολικὰ (*b*). Et alio loco blæsi & qui celeri lingua sunt, melancholici sunt. Sed in hoc differunt omnes loci isti adducti quod quum dicit *in Aphorismis*, Si lingua repente incontinens fiat, de morbosa affectione sermo est: quum vero dicit hirsutos, calvos, & blæsos melancholicis morbis obnoxios, de sanis sermo est. Nunc ad rem reversi videamus an incontinentia linguæ, & si cui pars statim elangueat, melancholicæ affectionis signum sit. Metum & mœstitiam melancholicum quid esse asseverat Galenus: item elephantum & cancros; at non potest sibi persuadere humoris melancholici effectus esse linguæ incontinentiam, & ἀποπληκτικὸν (*c*) quid. Tamen quid Galenus responderet Hippocrati *in libris de morbis* (quos Galenus Hippocrati adscribit) ubi Hippocrates aphoniam subitam, & incontinentiam linguæ, membrorumque impotentiam atræ bili adscribit? Verba sunt hæc: *repente dolor caput occupat, &* Lib. 2. de morbis non longe ab initio. *vox deficit; intra dies septem perit, nisi febris supervenerit; si adfuerit, evadit. Hæc patitur quum atra bilis* (Græce μέλαινα χολὴ) *in capite commota fuerit, maxime vero qua parte multæ venæ fuerint, ut in collo & pectore.* Hic vides a melancholico humore hæc symptomata nasci quod Galenus non vult. Ac primum credo atrabilarium humorem vere mœrorem & mœstitiam, & pavores parere, & deliria melancholica; at succus

(*u*) Linguæ impotentiam, & labiorum hæsitantiam & impotentiam.
(*x*) Labiorum.
(*y*) Manuum.
(*z*) Manuum impotentia.
(*a*) Impotens.
(*b*) Morbos fortiter atrabiliares.
(*c*) Apoplecticum.

cus melancholicus apoplexias, ſiderationes, attonitum morbum, quaſſus, & reſolutiones membrorum afferre poteſt. Itaque *in illo loco lib. 2. de morbis*, μέλαινα χολὴ male vertitur atra bilis, potius ſuccus melancholicus verti debet: ſic conciliare locos auctorum oportet. Quod placet Galeno *in comm. Aphor.* qui fatetur quidem ſuccum melancholicum apoplexias, & conſimiles affectus parere poſſe, quatenus ratione craſſitiei communicat cum pituita, non autem quatenus ad atram bilem vergit: id eſt, in ſucco melancholico vel qualitas, vel ſubſtantia ſpectatur; ſi ſubſtantia, paralyſis, impotentia, obſtructio inde gigni poteſt; ſi qualitas, ut quæ ob empyreuma, & aſſationem acquiritur, ea atrabilarium quid habet potius. Et ex hiſtoria de Pythione apparet, humoris quantitatem comatoſas potius affectiones & oppreſſionem afferre, qualitatem vero deliria: quod valde notandum eſt, & id duobus ex locis Galeni apparebit. Prior eſt *in 4. Aphoriſmorum*, *ſi multitudo humorum magis ad atræ bilis naturam vergat*, *pavores fiunt & timores*; *ſin minus*, id eſt, ſi reſipiat naturam pituitæ aut alius humoris, *labores & convulſiones oboriuntur.* Alius locus eſt quo docet morbos hiemales potius ob materiæ quantitatem fieri, autumnales ob qualitatem. Iſta porro eſt qualitas quæ atrabilarios affectus parit; quantitas vero, ſive ſit humoris pituitoſi vere dicti, ſive melancholici affinitate pituitoſum attingentis, oppreſſiones & obſtructiones parit potius. Accedit & ad hos locos illud Hippocratis ſupra adductum, quum ait & blæſos, & hirſutos melancholicis morbis implicari: illud quod dicitur, multum habet energiæ, & forte numquam obſervatum. Nomine blæſorum intelligit morbos melancholicos improprie dictos, qui a pituita vere naſcuntur, quæ ob ſimilitudinem tantum quamdam ſuccus melancholicus dicitur; nomine hirſutorum quos δασεῖς vocat, eos intelligit qui proprie melancholico ſucco abundant. Et blæſi reſolutiones patiuntur attonitosque morbos, hirſuti atrabilarios, qui a qualitate potius quam a quantitate naſcuntur: docuimus enim paullo ante hirſutos proprie melancholicos effici. Unum adjiciam (quod ſcio ridiculum fore quibuſdam, tamen habet aliquid acutum) quum quis derepente linguæ incontinens fit & mutus, μελαγχολικόν: id eſt, vulgus putat a perturbatione animi, & mœrore, per contractionem viſcerum & animi anguſtias id eſſe: eſt enim politicus loquendi modus: & qui a gravi animi pathemate in morbum incidunt, ii ſæpe obmuteſcunt in acceſſionibus.

Aph. 40. lib. 7.

Hiſt. 1. lib. 3. Epid.

Aph. 67. lib. 4.

Aph. 55. lib. 6.

Sect. 5. lib. 2. Epid.

Quando aqua plenum eſt cerebrum.

Obmutuit.

Aliud eſt obmuteſcere ægrum, aliud voce defici atque deſtitui: hoc enim majus eſt: & utrumque quidam confundunt, & male quidem. Erroris forte occaſio fuit, quod aliquando apud Hippocratem φώνη καὶ αὐδὴ (*d*) idem ſint: ut quum *in Epid.* ſcribit, φωνῆς λυομένης πάντα λύεται (*e*): nomen φωνῆς ἀντὶ τῆς αὐδῆς (*f*) ſumitur: pueri enim non ſunt ἄφωνοι,

D 3

(*d*) Vox & ſermo.
(*e*) Voce ſoluta omnia ſolvuntur.
(*f*) Vocis loco ſermonis.

ἄφωνοι, sed ἄναυδοι (g): quia vocem articulare nequeunt, utpote voci servientibus vinculis nondum expeditis. Et muti ἄλαλοι dicuntur, non quod sonum edant & vocem, sed quia articulare nequeunt. Ceterum vera & germana distinctio inter ἄναυδον καὶ ἄφωνον (h), petenda ex historia de Pythione, non ea quæ prima est *in tertio Epid.* ubi gravius multo esse apparet ἄφωνον esse quam ἄναυδον, quum vocis privatio, sub qua & sibilus, & fletus, & risus continetur, quid sit deterius quam orationis & sermonis quem αὐδὴν Græci vocant. Et ex Homero citat Achillis equum humana voce loquutum quem αὐδήεντα ἵππον (i) vocat, non erat autem ἄφωνος, sed ἄναυδος. Extremæ enim aut imbecillitatis, aut oppressionis cerebri, aut exstinctionis caloris naturalis ἀφωνία (k) est argumentum. Itaque & syncopas cardiacas, & apoplexias, & caros & catalepseis τῆς ἀφωνίας nomine & ambitu concludit, quod a communi tamquam symptomate, nempe vocis ademptione (id enim vox hæc sonat) κατ' ἐξοχὴν (l) intelligit, aut offensionem, aut abolitionem omnium actionum voluntatis nostræ arbitrio susceptarum, & ex aphonis quidam sentiunt, alii non. Quum una cum motu sensus aboletur, tunc proprie aphonia dicitur, & eo modo tum ἀπόπληκτοι (m), tum καρούμενοι, ἄφωνοι (n) dicuntur: quod *in Prorrh.* abunde docet Galenus his verbis: *Qui in morbis acutis* ἄφωνοι *fiunt, quidam horum non sentiunt ob principii affectionem, utrisque ipsos sequentibus symptomatis; alii dumtaxat voce privantur, atque horum quidam læsis etiam omnibus quæ ex voluntate pendent actionibus, alii sola voce oblæsa. Si igitur tum vocis, tum aliarum functionum oblæsio est, principii nervorum affectio est; si solius vocis, solorum voci servientium organorum.* At in acutis morbis ἀφωνία deterius quid est, quam si quis derepente voce deficiatur. In acutis enim extremæ imbecillitatis, & exstinctionis caloris signum est, in sanis aut longis morbis oppressionem significat: nam si febris succedat, sæpe talis aphoniæ occasio tollitur, ut passim Hippocrates annotavit. Ceterum ne rerum confusio sequatur ex verbis, placet eorum interpretatio qui ἀναύδους mutos vocant, utpote sermonem proferre nequeuntes; ἀφώνους, non mutos, sed voce privatos, & defectos, ut nil plane obaudiatur, nec articulatum, nec alio modo sonans.

Hist.3. sect.3. lib. 3. Epid.

Comm. ad particulam 23. lib. 4. acutor.

Comm. ad Aph. 51. lib. 6.

Comm. in part. 17. lib. 1. Prorrh.

2. de mor. 4. Aphor. & 6. & 5.

Gravi metu perculsus fuerat.

Metus gravis præsertim magnas habet vires ad habitum corporis immutandum, & totam naturæ œconomiam evertendam aut dissipandam: immo nos fatemur vidisse quemdam cui metus mortis a grassatoribus incussus fuerat, qui inde in febrem continuam incidit, cum alvi & omnium pæne partium corporis magna perturbatione: sed inter cetera magna in systole & diastole pulsus erat inæqualitas, immo terna quaque pulsatione aliquid

(g) Aphoni, sed anaudi.
(h) Anaudon & aphonon.
(i) Equum loquentem.
(k) Aphonia.
(l) Per excellentiam.
(m) Apoplectici.
(n) Soporosi, aphoni.

aliquid erat insolens & anomalon, qualiter in moribundis solet evenire: & nisi de illa externa occasione constitisset, certa potius mortis opinio erat, quam ulla salutis spes. Itaque externæ occasiones, quas passim Hippocrates προφάσεις vocat, & φανερὰς προφάσεις καὶ αἰτία φανερὰ (o), valde sunt considerandæ, præsertim quum quid inopinato accedit: ut constet an intrinsecus lateat causa, an forinsecus adventarit. Nec abs re meminimus de metu incusso huic ægro nostro, quum, paullo ante quam decumberet, in manus quorumdam gladiatorum forte incidisset: nam quum illi, uxori, cui comes aderat, vim afferre conarentur, putavit vel uxoris pudicitiam certo subeundo periculo tegendam, vel desperatione abjicienda esse arma: in quo perplexo negotio non potuit non magna animi juxta ac corporis concussio perturbatioque evenire. Sed si eo die ἄφωνος (p) cecidisset, ad fortunatum istum casum causa referri poterat, at tribus aut quatuor post diebus morbus contigit: juvare tamen potuit plurimum ad tam infelicis morbi generationem. Locus est insignis apud Hippocratem, quo facile apparet aphonias ejusmodi occasione invehi posse: & idem locus ad disputationem & examen περὶ ἀφωνίας (q) conferet plurimum: Verba sunt: *Quod quis repente ἄφωνος fiat, id faciunt venarum ἀπολήψεις (r), si sano absque occasione, vel forti alia causa contigerit.* Tria *in com.* ex hac sententia venari possumus: Primum quod sententia Galeni communi ἀφωνίας nomine contineri possunt epilepsia, apoplexia & syncopæ cardiacæ. Secundum vocat fortem aliquam occasionem aphoniæque causam, vel timorem, vel maximum animi mœrorem. Tertium de causis aphoniæ in genere: *Aphonia*, ait, *fit vel læsis dumtaxat iis quæ voci formandæ serviunt instrumentis, vel iis quæ respirationi natura attribuit: vel ob recentem exsolutionem & afflictionem virtutis.* Venarum interceptio & oppressio maxime causa est præsertim in sanis.

Causarum externarum consideratio.

Part. 23. lib. 4. acutor.

Designabat &c.

Obstupefactus erat, & eo modo pressus impeditusque maligno vapore inferne elato, ut tametsi fandi impotens esset, tamen doloris locum designaret: aliquid enim erat quod sensus ligabat, & cerebrum afficiebat tamquam partem organicam, non autem ut similarem: in quo cerebro ut similari parte residet mens, & ratiocinandi libertas, vis & energia consistit 15. Quid enim vult illud Hippocratis quum ait nobis dormientibus actiones animi liberiores esse & perfectiores, quam vigilantibus, quod testantur præclari & illustres discursus τῆς διανοίας (s), quum obstupefactis sensibus, & præeunte moderato victu cultuque, animo veracia insomnia objiciuntur ac occurrunt? In cerebro vis duplex spectatur, una animalis quæ ipsa morbo, vino, obstructione aut aliqua alia ratione impeditur, aut oblæditur, aut aboletur; alia ratiocinans, quæ ipsa per cerebrum

(o) Manifestas occasiones & causas manifestas.
(p) Aphonus.
(q) De aphonia.
(r) Interceptiones.
(s) Mentis & intelligentiæ.

brum fuſa quidem eſſe dicitur, & quæ in morbo impeditis etiamnum ere-
Sect. 8. lib. 6. Epid. cta ac expedita ſæpe apparet. Quum enim Hippocrates ſcribit epilepticos eoſdem & melancholicos fieri, prout τὸ ἀῤῥώστημα (*t*), id eſt, cauſa morbi, vel in τὸ σῶμα, vel διάνοιαν (*u*) 16, in cerebri corpus, vel in mentem, id eſt, Galeno interprete, in temperamentum ipſius cerebri inclinaverit, nil aliud ſignificat quam aliter atque aliter lædi cerebrum, ut quædam actiones obſtupeſcant, aut imminuantur, aut omnino obliterentur, aliis incolumibus. Admirabilis enim ſucceſſus & morborum mutatio
Sect. 5. lib. 2. Epid. in alios. Unde Hippocrates annotat epilepticos maniacos factos eſſe, & ſic epilepſia eſſe liberatos: Item maniam, ſumma mentis alienatione, & exitu e poteſtate ipſius mentis ceſſaviſſe, quod ἐκστῆναι (*x*) vocant. Præ-
Apho. 5. lib. 6. terea obſervati ſunt quidam ægri qui delirarent, non meminiſſent, in ſumma potus neceſſitate ſe non ſitire pronuntiarent, unguibus in alios involarent, quod phreniticorum eſt, & tamen ſi quid de Deo rebuſque divinis audirent, præclare philoſopharentur, in ceteris delirarent; quid hoc eſt, niſi quod alias ut animalis pars cerebrum laborat, alias vis ratiocinandi (quæ in eo eſt quid (*y*) ἡγεμονικὸν) erecta atque ſana exſiſtit καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον (*z*), ne quis nos in verbo reprehendat? De his pluribus diceremus niſi rem iſtam in opuſculis noſtris amplius tractaviſſemus. Æger noſter ita erat affectus, nam indecore corpus componebat, ſui diſſimilis erat, inſiliebat, jactabatur, invitis omnibus evadere volebat, quaſi premeretur & urgeretur re aliqua quam natura excutere voluit, ideo violentos iſtos motus delirans ſuſcipiebat, & tamen locum deſignabat, cavebatque ne ſibi vena aperiretur, quod id ſibi periculoſum fore ante dixiſſet.

Flammeus adurenſque calor in fronte.

4. libro Aph. Ubi calor, ibi morbus, ubi frigus, ibi morbus, quod præſertim de locali affectione audiendum. Nam quum inflammatio interna eſt, quæ revocato ad ſe calore reddit extima frigida, morbus tamen in extimis algentibus eſſe non dicitur. Et quod nunc adjicitur de adurentis caloris perceptione, id declarat mali originem, aut potius ſedem, nam origo a partibus imis erat, ut poſtea docebitur. Paullo ante autem demonſtravimus febrem quodammodo peculiarem eſſe in capite, facta ad illud translatione ſymptomatica: unde ob venenatæ auræ appulſum quæ ſacram cerebri ſedem tetigit, & perculit, alienus calor ſtatim conceptus eſt. Quicquid enim in partem irruit, aliquid alienum excitans, illud refert ac reſipit naturam cauſæ. Sæpe vero in arte noſtra ſtatutum eſt, humores diu ſuppreſſos & mora, & ſi jam a prima generatione mali erant, eo ſæpe
Comm. ad part. 17. lib. 2. malignitatis & virulentiæ procedere, ut venenum adæquent. Ceterum in capite ſummi caloris ſenſus erat, ut propterea vaporem calidum fuiſſe excita-

(*t*) Ægrotatio.
(*u*) Corpus vel mentem.
(*x*) Extra ſe ipſum rupi.
(*y*) Principale.
(*z*) Secundum magis & minus.

excitatum probabile fuerit; reliquum corpus calore quidem erat perfusum, sed eo mediocri. Reperio autem in plenitudine & cacochymia quum corpus vel attonitum, vel epilepticum, & simili affectu, ut vertigine tentatur, alias frigidius reddi, veluti interceptis a plenitudine viis, & libero aditu egressuque spiritibus denegato, ut ii figi stareque videantur: aliquando corpus non refrigeratur, sed alias suo moderato calore perfunditur, alias minus calescit quam ante, alias febrili calore incalescit, sed maxime in parte aliqua, præsertim vel quia infirmitas est quæ propensionem ad excipiendum attulit, vel quia inclinat humor eo quodam motu temerario & fortuito, ut quum in vapore & exhalatione effera (quæ partes potius superiores appetit) res tota consistit. Quot enim sunt qui quocumque febris genere teneantur, caput nullo modo doleant; aliis, quum primum sese vel diaria febris offert, dolor pæne incredibilis caput obsidet? Sic aliis aliæ partes citius tardius, promptius vel minus promte læduntur & impetuntur. Nunc audiamus quid de his senserint Hippocrates & Galenus: *Quum vitiosis succis corpus refertum fuerit*, ait Galenus, *bilis atræ ceterorumque acrium humorum influxiones exoriuntur, ob quas dolet æger magis, mordentur interna, & morsæ gravantur ab his humoribus quæ in partibus sunt venæ. Et id causa contraria redditur rei alterius. Nam repleta ab his fluxibus quæ afficitur particula, corrumpitur primum sanguis ipse, vasa implentur, & id vias spirituum obstruit. Ideo naturales meatus nequeunt transire* (ait Hippocrates in textu) *& proprie* ἀπόληψιες φλειβῶν (a) *dicitur* σκοτώσιες (b). *Quum sanguis steterit, & quum ob spiritus refrigerationes fiunt vertigines, aphoniæ, capitis gravitates, convulsiones, quibus succedunt paraplexiæ (id est partis resolutiones, quum indissolubiliter materia parti impacta fuerit) epilepsiæ, quum fluxus desederint in locos venas oppletas continentes: Loci sunt cor, hepar, vena cava: Sic quum ista est repletio venarum, spiritus non penetrant, sed sanguis concrescit ac coalescit. Interdum toto corpore convulsiones fiunt, eæque aliquando salubres sunt & commodæ: nempe totum corpus quatientes universas partes adeo calefaciunt, ut multitudo partim per cutim digeratur, partim ad aliquam non principem partem pellatur, & tunc paraplexia aliquando contingit.* Ex hoc loco apparet quomodo & vertigines, & apoplexiæ, & epilesiæ, & aphoniæ, & convulsiones, & capitis dolores ob venarum interceptiones, & locorum (id est partium præcipuarum in quibus aut stabulantur, aut generantur spiritus, aut ad quas & importantur & exportantur.) 17 Et illud est quod vulgo dicitur morbos istos fieri aut animali spirituum descensu prohibito, & tunc cerebrum per se & primo afficitur, aut vitali aditu intercluso, & per consensum fit affectus. Sed est alius locus in quo Hippocrates meminit quidem cujusdam liquationis, sed potius est diffusio, Græcis διάχυσις, non autem liquatio est, quamquam utitur voce ἀποτήξεως (c), quum ait epilepsiam fieri per ἀπότηξιν, sed ἀντὶ τῆς διαχύσεως (d) sumitur. Quum au-

Prorrh. & in historia de Phrenitico lib. 3. Epid.

Locus hic præclarus.

Hippocr. 2. de morbis.

Hipp. lib. de sacro morbo.

(a) Interceptiones venarum.
(b) Obtenebrationes.
(c) Colliquationis.
(d) Colliquationem, sed loco diffusionis.

tem iſta diffuſio fit, & epilepſiæ, & vertigines fiunt & conſimiles affectus, ſed non coaleſcit & reſtagnat ſanguis ſiſtiturque, nec venarum proprie fit ἀπόληψις (*e*), & maxime in locis, (id eſt præcipuis partibus corporis, ita enim τῶν τόπων (*f*) nomen κατ᾽ ἐξοχὴν (*g*) ſumitur) ideo non refrigerationes contingunt, immo corpus apparet floridius & turgidulum magis: quæ notanda ſunt ad prudenter medendum. Nam in apoplexiis & aphoniis alias video Hippocratem mittere ſanguinem ſtatim ſine præmeditatione & præparatione aliqua, alias video deſiderare προπαρασκευὴν (*h*) quamdam antequam iiſdem morbis dematur ſanguis. Loci illi leguntur apud Hippocratem & Galenum *in Aphoriſmis*. Verba ejus ſunt. *Quum pituita ad carnes convertitur, homo ab hac craſſus eſſe videtur: nam carnes quum irrigatæ fuerint, & elevatæ & rareſactæ, ſanguinem ex venis trahunt, ſic bene colorati eſſe videntur.* Sic ne quis decipiatur, rubor & εὐχροια (*i*), non ob pituitam fit, ſed vi diffuſionis & eliquationis. Unde Catarrhoſos, a quibus manat a capite ſubbilioſus ichor, bene coloratos videmus, & bonitas ſuavitaſque coloris eſt, ut vulgus putat; Medicus autem iſta bona ſuſpecta habet, & morbi prænuntia putat. Notas autem aſſignat aliquas quibus colligas in malis ponendam eſſe iſtam coloris bonitatem, & potius a cauſa morbifica pendere; hæ vero ſunt, ſi cum iſto rubore non acute audiat, item ſi quum bene videatur habere paucis cibis repleri contentumque ſe eſſe dicat. Diffuſio enim replet, eo modo quo vere ſcripſit fieri Galenus, qui dum rationem cibandi vere aſſignat, ait ſubſtrahendum eſſe cibum metu ruptionis vaſorum a plethora ob diffuſionem humorum. Ergo diffuſio replet. Verba hæc ſunt Galeni, *Vere medio exſiſtente, & æſtati etiam proximo paucis & ex longo intervallo cibis nutriemus. Tempus enim id periclitatur, ne proxime accedamus ad plethoricam diſpoſitionem, propter humorum qui hiberno temporis frigore concreverant fuſionem.* Rurſus & eam humorum diffuſionem, & quæ inde ſequantur incommoda recenſet alio in loco: *Verno tempore id contingit quod & in exercitationibus, licet hæ ſint ſaluberrimæ. Nam ſi hominem pituita plenum, vel flava bile, vel atra, vel ſanguine ipſo exercueris, aut apoplexiam aut epilepſiam exercitatione induces; aut metus eſt ne rupto in pulmone vaſe aliquo malum adſit inſanabile. Multi quum febricitare cœpiſſent, ob exercitationem (ſupple nec loco, nec jure, nec commode ſuſceptam) acutiſſime laborarunt. Quibus vero vicem purgationis eorum humorum qui in profundo erant ipſa exercitatio ſuppleverit, evocata humorum copia ad cutim ulcera, & ſcabies erumpit.* Quo ex loco patet diffuſionem replere, dum id quod concreverat, funditur & liquatur: nam tunc in partes nobiles, quas τόπους (*k*) antea vocavit, humor irrepit, & ϛάσιν ſtationem facit, hinc vertiginum & aphoniarum ilias, quibus ſuccedunt epilepſiæ & apoplexiæ: In Græco eſt ἕπονται (*l*), quod bifariam poteſt

Initio lib. 2. de morbis.

Lib. 2. de morbis, cap. de morbis a capite orientibus.

Comm. ad Aph. 20. lib. 3.

(*e*) Interceptio.
(*f*) Locorum.
(*g*) Per excellentiam.
(*h*) Præparationem.
(*i*) Bonitas coloris.
(*k*) Locos.
(*l*) Sequuntur.

potest intelligi, vel ut mutatio vertiginis fiat & καρηβαρίας (m) in apoplexiam & epilepsiam: ea enim successio morborum fit; vel ut dicantur ἐπιγίνεσθαι (n), per causæ morbificæ augmentum, ea enim propria vis est τῦ ἐπιγίνεσθαι: velut ἕπεσθαι, id est sequi & adjungi ad priores morbos dicantur. In quo unum monere oportet, nam *in Aphorismis* in ipso fusionis tempore, dum repletio fit, dum impetus, ῥοπὴ inclinatio, ὀργασμὸς (o), vult fieri ista, id est, epilepsiam, apoplexiam, & consimiles sequi affectus: non requirit humorum illorum στάσιν, id est, moram, stationem ut interceptis spiritibus & calore obruto περίψυξις (p) sequatur partium, quod tamen requirit *in quarto acutorum*, ac si morbi isti tum demum oriantur, non quum moventur humores, & corpus aut æque calidum est, aut seipso calidius redditur, sed quum fit ipsa στάσις (q). Et tamen diximus ante vertiginis essentiam esse in motu inordinato spirituum, vel dum vapor inoffensum spirituum cursum intervertit. Contra requirit humorum stationem & pigritiem & moram, ut tum demum morbi ipsi oriantur quum obrutis, conculcatis, & oppressis spiritibus & humoribus viarum omnis adimitur libertas 19. Et ideo ante dicebat etiam convulsiones quæ inde consequuntur aliquando utiles esse, quod quatientes corpus pigritiem & restagnationem ipsam, ut sic dicam, humoribus adimant, & sic primæ eos meatuum libertati restituant. Quod dicitur de apoplexia verum esse potest, sed de epilepsia & καρηβαρία, & vertigine minus, quoniam in istis affectibus etiamnum calor moderatus corporis adest: quæ omnia quoniam obscura sunt, & lectorem in legendis veterum scriptis morari possent, brevi rem totam aperiemus. Diximus ante aliquando spiritum animalem descensu prohiberi, aliquando vitalem ascensu ad veram morborum attonitorum ὕπαρξιν (r): Si in cerebro solo est obstructio & oppressio, & dum humor movetur, aut in substantiam cerebri, aut in mæandros & ventriculos, aut vertigo, aut quid simile oritur, non est necesse refrigerari corpus, nec humorum στάσιν fieri: nisi forte dicas nomine isto στάσιος duo intelligi, & egressum e propriis vasis, & firmitatem contumaciamque, ut humor non amplius resiliat in propria vasa, nisi valde attenuatus, & ideo non habeat fluxum & refluxum: nam revera duo ista maxime ad morbos istos magnos generandos valent. Nil enim tam valet ad morbi magnitudinem, quam quum humor in proprio vase non regitur, sed in insolentem locum regeritur, in quo turgescit & tumultuatur. Quid enim facit delirium in phrenitide perseverans, nisi quia egreditur humor e proprio conceptaculo; in febribus autem continetur adhuc, & inæqualiter turbatur sanguis? Quid in arthritide & nervosi generis morbis firmitatem constantiamque morbi facit, in venosi generis affectibus inconstantiam, & facilem solutionem, nisi quod in nervis impactio & στάσις spectatur, in venis fluxilitas, ut præclare docet Hippocrates? Quid sanguis in capacitatem

Galenus & Hipp. videntur contradictione laborare.

Phrenitis unde.

Lib. de locis in homine.

(m) Capitis gravitatis.
(n) Supergenerari.
(o) Orgasmus.
(p) Perfrigeratio.
(q) Statio.
(r) Existentiam.

tem vase proprio egressus tantum molestiarum affert, idem sua vena coercitus non facit; nisi quod grumosus sanguis facit στάσις? Itaque egressio ista ad pertinaciam morbi facit, ut mirum non sit si in epilepsia, quia ventriculo insolenter continetur humor aut crassus, aut sua qualitate molestans, tantæ turbæ & motus inordinati concitantur. Ergo est ubi quum humores funduntur capitis gravitates, ἀπολήψεις (s), vertigines & similia reddere possunt cum perfrigeratione & veluti congelatione, concretione & στάσει (t); est ubi quum moventur, & eadem committunt, non adest ea conculcatio, congelatio & στάσις. Ideo ut ante monui, alias in iis malis repente secat venam Hippocrates sine fomento ullo, alias in iisdem secat venam quidem, sed præparatione præmissa: quia in his refrigeratio est, in illis non est. Quod tribus de causis puto evenire. *Primum* si vir & mulier ob διάχυσιν (u), aut iram, aut insolationem, aut plenitudinem cito laxatam aut vertigine, aut consimili affectu repente corripiantur, eveniet, ut malum adoriatur mulierem potius cum partium algore, quia humorum στάσις (x) fit potius, quia mulier frigidior, quia ob angustiam viarum oppressio potius evenit, quia ob desidiam crudis abundat humoribus, quia hepar & mesenterium facile obstruuntur in his: At vir qui calidior, vasa habet ampliora, non frigidis scatet adeo excrementis, & humores habet fluidiores, & ideo magis & promptius καταῤῥήγνυνται (y) (ut verbo Hippocratis utar) si forte apoplecticus aut epilepticus aut vertiginosus fiat, aut ἄφωνος (z), non ea congelatio & refrigeratio fiet, quia non ea est στάσις, & ἔμπηξις (a), quæ in natura frigidioribus apparet. *Secundo*, si ventres inferiores mali sint auctores, & in cerebro tantum morbos excitent μετὰ συμπάθειαν (b), ob revocationem subitam caloris ad centrum, refrigeratio potius eveniet & congelatio, quam si in capite malum sit. Quod declarat idem Hippocrates: nam quum loco prædicto de iis affectibus disputat, requirit στάσιν humorum fieri in locis, id est, vena cava, corde & hepate: non meminit cerebri. Revera enim agit de affectibus iis quatenus localem in cerebro non habent generationem, sed per prohibitionem ascensus spiritui vitali ad cerebrum. *Tertio*, est ubi humores in quibusdam tenuiores sunt & calidiores, & qui tales aphonias facere possunt qualitate potius quam quantitate: est ubi frigidiores sunt. Etsi ab eodem iidem affectus specie induci possunt, non iidem numero exsistunt. Quamquam & calidus & frigidus humor frigiditatis sensum inducere possunt diversa quidem ratione. Declarant rigores & horrores sæpe a calidis & humoribus & ichoribus nati, ut passim Hippocrates demonstrat. *Quarto* aliud est quum oppressio fit, & materiæ opprimentis copia adest, aliud quum ea abest. Nam in historia de Pythione commemorabile est quod scribit Galenus, ut scias quomodo copia humorum lethargicas, torpidas, & comatosas affectiones potius inducat; delirabat Pythion; Veteres delirium

4. Acutorum.

In apoplexia curanda aliquando vena secanda, aliquando non, sed fotu utendum.

1. de morb. mulierum.

Calidus humor refrigerationem potest inducere.

Histor. 1. lib. 3. Ep.

(s) Interceptiones.
(t) Statione.
(u) Diffusionem.
(x) Statio.
(y) Disrumpuntur.
(z) Aphonus.
(a) Incuneatio.
(b) Per consensum.

rium hoc referebant ad abstinentiam veneris, quam Græce τὴν ἀποχὴν dicunt, quasi vero suppressio seminis in cerebro dum sua quantitate opprimeret delirandi occasionem dedisset. Ex eo autem colligebant multum seminis suppressum quod multum & varie spueret (at hoc risu potius excepit Galenus, quam gravi aliqua contentione oppugnavit.) Contra exemplo eorum quibus os terebra aperitur docet, copia & oppressione, & humoris congestione induci non delirium; sed potius caron, & comatosum aliquid: quod notandum est. Omnino enim id verum non videtur, quod plerique delirent ob præsentiam humorum biliosorum eorumque multorum; nisi forte dicas delirium induci non ratione quantitatis, sed qualitatis. Testatur κῶμα ἄγρυπνον (c), in quo biliosus humor quidem est, qui quia vel pituitescit, vel forte magna copia obruit, ideo mistum affectum ex vigiliis & somno inducit. Testatur quoque & eruptio parotidon. Quis enim dubitat materiam parotidon eam esse quæ febrem continuam committebat, quæ quia magna copia est, & a natura sua ob constitutionem cerebri frigidam quodammodo mutata, inducit caron, qui sæpe parotidon eruptionem præcedit? Et in phrenitide delirioque tametsi qualitate humor peccat, nec tam quantitas materiæ spectatur quam ejusdem qualitas, tamen est certa quædam quantitas materiæ, ut crises quæ inde sequuntur testatum relinquunt. Nam nec parotides oborirentur materia regesta a cerebro, nec gibbositas phrenitin sequeretur. Quod Hippocrates *in Epid.* meminit: *Coquo*, ait, *in spina gibbositas facta est ex phrenitide, huic nulla medicamenti potio conferebat, &c.* Quæ gibbositas ob translationem materiei non fieret, nisi quædam moles esset, & non qualitas potius in phrenitide dominaretur. Et *in Aphorismis* dysenteria solvit furorem & hydrops (quamquam quidam non legunt ὕδρωψ, sed ἱδρὼς (d) ob translatam a cerebro ad partes inferiores materiam: At furorem, Græcis μανίαν, & exitum e potestate mentis, Græce ἔκστασιν, committit humor paucus quantitate, sed qualitate, ut ita dicam, multus.

Unde sopor vigilans.

5. Epid.

Aph. 5. lib. 7.

Ad eas rationes quas supra attulimus quum explicaremus cur humoribus aut commotis, aut transsumptis, aut aliter affectis quidam ἄφωνοι & ἄπνοι (e) reddantur, & ex iis alii incalescant, alii toto corpore refrigerentur, potest & adduci quinta ratio, quam non solum confiximus, ut id explicaret, sed ut obscuritatem vocis, στάσεως (f), qua usus est Hippocrates in sententia prius adducta, evolveret: Item ut omnibus notum esset de universali morborum generatione per humorum confusionem, & sanguinis perturbationem. Quum humores commoventur, & sanguis qui ad prudentiam facit perturbatur alteraturque, aliquis ἄφωνος, aut vertiginosus, aut aliquo simili affectu præditus esse potest: idem & calidas omnes partes habet, si humores sibi vias mutuo non obstruant, si sese non obtrudant simul & obruant. Sin autem veluti e proprio conceptaculo educti affatim in inanitates 20, aut cavitates quasdam publicas irru-

Explicatur quomodo affectus cum Aphonia conjuncti oriantur.

(c) Coma vigil.
(d) Hydrops, sed sudor.
(e) Aphoni & non respirantes.
(f) Stationis.

irruperint, ibi sese obtrudentes, conculcantes ac opprimentes, tunc humorum στάσις fit, ut illo loco loquitur Hippocrates, & illam humorum στάσιν algor, & per caloris oppressionem, viarumque interceptionem, partium refrigeratio consequitur. Sic quum commotis, aut confusis, aut aliter affectis humoribus & sanguine ἀφωνίαι (g) contingunt, aut cum calore, aut tepore, aut humiditate, aut sudore, aut algore, prout hæc aut illa offerunt sese, ita medendi consilium variabit. Totam vero rationem generandæ phrenitidis & affectuum melancholicorum tradit *in libris de morbis* his verbis: *Quum bilis commota fuerit in venas, & ad sanguinem ingressa fuerit, tunc sanguinem dimovet ex propria motione & solita compage, item serosum facit & calefacit* 21. *Calefactus autem corpus recalefacit, & febrit homo & desipit. In Græco est,* χολὴ κινηθεῖσα διεκίνησε καὶ διέρησε τὸ αἷμα ἐκ τῆς εἰωθυίης συστάσιός τε καὶ κινήσιος: ubi dubium est num Hippocrates retulit σύστασιν, καὶ κίνησιν (h), ad verbum διεκίνησεν (i), an vero nomen κινήσεως (k) ad verbum διεκίνησεν retulerit, & ad τὸ διέρησεν (l) dictionem συστάσεως (m): ut hic sit sensus, Bilis dimovet sanguinem ex propria motione & naturali, item διέρησεν ἐκ τῆς συστάσεως, convertit in ichorem & serum, tamquam ex propria natura, consistentiaque emovens. Nisi quis dicat verbum, διερεῖν (n) esse absolutum, & nullam motionem significare. Et *sub finem libri ejusdem* ita scribit: *Desipiunt homines sanguine corrupto, & ex consueta motione emoto.* Et alio in loco: *Dolore caput repente dolet, & æger impotens fit, quum atra bilis in capite commota fluxerit, maxime in partem in qua plurimæ sunt venæ, in collum, inquam, & pectus.* Sic *in* 4. *acutorum*, ut ante dictum est, ad generationem istorum gravium morborum τὰς ἐπιῤῥοὰς (o) fieri ait hoc loco κινήσεις ἐκ τῆς εἰωθυίας συστάσεως (p) 23. Quæ omnia quum obscura sint, ita accipienda sunt: Sanguis ad sapientiam facit, ut ipse ait, (alio loco: de aëre & spiritu idem dicit,) id est, dum sanguis complectens reliquos humores naturales, suas habet inclinationes, momenta, & motus, necnon propriam suam compagem consistentiamque retinet, tunc homo mente constat, & deliramenti nihil in se habet: sed quum commotis humoribus, tum iis qui extra venas sunt, tum iis qui in venis sunt, sanguini & sua motio deest & compages, necnon acquisita seri & ichoris natura, alteratio contingit, necesse est tunc alienationem quamdam induci, utpote alterato eo quod in primis ad sapientiam facit. Sed quærat quis, an quum phrenitis fit & calidus affectus, necnon vertigo, aut epilepsia aut caros, aut apoplexia, numquid humorum & στάσις fit, quod *in quarto acutorum* vult, & declinatio fit a propria motione & systasi? Ita sane. Nam ut postea docebimus, delirium a phrenitide distinguitur, quod in delirio humor perfluat venas, in phreni-

Sub finem lib. 1.

Lib. 2. de morbis.

(g) Aphoniæ.
(h) Compagem & motionem.
(i) Dimovet.
(k) Motionis.
(l) Serosum facit.
(m) Compagis.
(n) Serosam naturam acquirere.
(o) Defluxiones.
(p) Motiones ex consueta compage.

phrenitide e vasis aut egressus videatur, aut saltem impactus, id quod στάσιν ἔχειν (q) proprie dici potest. Ut tamen ingenue dicam in utrisque affectibus idem & eodem modo fieri existimo. Ceterum ambiguum latet in vocibus στάσις & σύστασις (r): nam aliquando idem sonant, ut apud Galenum τὸ παχὺ τὴν στάσιν (s) pro σύστασις sumitur. Σύστασις crassitudinem, coagmentationem, substantiam, corpus & concretionem significat, Cornarius vertit compagem. Στάσις duo contraria significat apud classicos, diremptum, seditionem, discordiam, controversiam, item stationem, stabilitatem, constantiam ut τῇ κινήσει (t) opponatur, & στάσιν ἔχειν opponatur τῷ κινεῖσθαι (u). Sic, ut verbo absolvam, ut cataphoræ fiant, hemiplegiæ, apoplexiæ, vertigines, humor primum e proprio motu dimovetur, & compage; deinde quum dimotus est, rursus στάσιν, id est, σύστασιν habet. Sed hoc quid sibi vult? Duplex est στάσις καὶ σύστασις, una naturalis & vernacula, & ante morbi generationem viget; altera contra naturam & morbosa, & ea ad inductionem morbi ejusque accretionem facit: id est, humores prius suam habent quietem, quæ si interrumpitur, tum virus suum exercent, quum agitantur, suam & σύστασιν, & propriam κίνησιν (x) amittunt, alienum vero accipiunt motum, & dum sese in locum alienum affatim turmatimque conjiciunt ac proripiunt, conculcati quodammodo & oppressi suam habent quamdam στάσιν, sed alienam & contra naturam.

Phrenitidis & delirii simplicis distinctio.

Duplex στάσις.

Paroxysmo liberatus narrabat se incredibili capitis dolore divexatum. 24

Quum paroxysmus aderat, & erat ἄναυδος (y), non ἄφωνος (z), nec ἄπνους (a) 25, ut ante demonstravimus, ea faciebat quæ delirantium sunt, utpote cerebro affecto: sed non omnino perierat judicium, at ligati erant sensus quodammodo: sed sensus communis vis aliqua supererat. Et ut antea docuimus, alias in cerebro facultas animalis læditur, alias ratiocinatrix ipsa. Sic absolutus paroxysmo meminerat fere omnium quæ antea acta fuerant, immo & dolorum. Hoc quod dicitur fidem accipit ex *Aphorismo Hippoc. Qui parte aliqua corporis laborant, ii, si mens ægrotat, magna ex parte dolorem non sentiunt.* Et is quidem præsente paroxysmo locum dolentem aliquatenus designabat, sed effari non poterat. Simile quid legere est *in Epidemiis*: *Polemarchi uxori in morbo articulari coxæ dolor* 26. *Causa erat quod menses non prodirent. Vox intercipiebatur per totam noctem ad meridiem. Audiebat & sapiebat, & per manum significabat quod circa coxam esset dolor.* Id quod ægro nostro contigit. Fiebat autem id quia tantum affectum erat cerebrum ex eventu, non per se & primo: alioquin non ita saperet, & meminisset eorum quæ acta sunt, & locum designaret. Potius enim spiritus ascensu prohibebantur, quam descensu.

2. Aphorism.

5. Epid.

(q) Stationem habere.
(r) Statio & consistentia.
(s) Quod crassum est stationem significat.
(t) Motui.
(u) Moveri.
(x) Motionem.
(y) Anaudos.
(z) Aphonus.
(a) Respiratione carens.

4. Epid. censu. Dubiumque esse possit num ἐξ ἐπισχέσεως (b), ut loquitur Hippocrates laboraret, ut materiæ virulentæ suppressio, cujus pars tenuior ὀργᾷ (c) diaphragmati proxima, & notam quamdam ei inurens, ipsum affecerit, & communicatione affectus cerebrum quoque laborarit. Nemo enim dubitat quin affectio diaphragmatis facile cerebro communicetur, immo ob phlogosin ejus deliria contingant. Quod præter ea quæ *in libris de locis affect.* a Galeno scribuntur, patet, ejus quoque fidem facit historia de Tychone, qui quum in pectore percussus esset, affectumque diaphragma, statim deliravit & excitatus est risus θορυβώδης, tumultuosus; relicta enim pars spiculi in diaphragmate erat. Ideo enim φρένες (d) dicuntur, quod πρὸς τὴν φρόνησιν (e) conferant, non quod sapientiæ sedes sit, sed quoniam τῶν φρενῶν affectio τὴν φρένα καὶ φρόνησιν (f) labefactet. Quamquam ista τῶν φρενῶν appellatio non placet Hippocrati, seque non videre ait cur ita vocentur, nec quam vim ad sapiendum intelligendumque habeant. Sed nil hic de nominibus moror.

Affectio diaphragmatis quid faciat.

5. Epid.

Gal. c. 4. lib. 5. locor. aff.

Phreniticorum more exsiliebat ex intervallis.

4. Epid. Videor videre illud quod *in Epid.* scribitur de quodam adolescente Phrenitico: Huic (ait Hippocrates) *febris erat adurens, insomnis, mente motus est* τρόπον ἀκόλαστον *protervo & insolente quodam modo;* ἀνίστασθαι, μάχεσθαι, αἰσχρομυθέειν: *crebro desurgere, pugnare, turpia obloqui*: idem in Co-

5. Epid. nonis famula: *Ex dolore capitis incipiente*, ait Hippocrates ἔκτοσθεν ἐγένετο, *exiit extra se & abalienata est, clamor, querelæ multæ, raro quies*: quæ omnia phreniticorum seu proprie, seu improprie dictorum propria sunt: Quo loco notandum valde unum est, quomodo nimirum dolor capitis repente oboriens varias morborum ideas pariat: nam in ista famula phreniticum quid attulit, in aliis aliquid epileptici & apoplectici, ut patet *ex Aphor. Quicumque sani repente dolore capitis capiuntur, & statim muti fiunt, & stertunt, in septem diebus pereunt, nisi febris prehenderit* 28: quo loco typum

Apho. 51. lib. 6. & lib. 2. de morbis. apoplexiæ exprimit, ait Galenus. Sed hæc duo, muti fiunt, stertunt, characteristica sunt morbi attoniti. Et quum ait, *nisi febris*: declarat aut a pituita malum esse, aut a succo melancholico. At si humor est tenuis, efferus, calidus, & calorem inducens in partem quam occupat, alia doloris species & diversis comitata symptomatis exoritur. Præterea quum exsiliisset, absurda aliquando dixisset, impetum in assidentes fecisset, involasset in omnes, stragulas abjecisset, indecore corpus composuisset, dixi id fecisse phreniticorum more, ac si proprie hæc conveniant delirantibus valde, & phreniticis, & fanaticis. Galenus *Com. in Prorrheticum* videtur evertere opinionem eorum qui ex eo phreniticos judicent quod ejulent, vociferentur, & exsiliant: at id verum non est. Veræ phrenitidis proprium quidem, si nil sit quod impediat; sed in doctrina Hippocratis

(b) Ex suppressione.
(c) Impetum facit.
(d) Phrenes.
(e) Ad prudentiam.
(f) Mentem & prudentiam.

Hippocratis triplex phrenitis reperiri poteſt, una vera in inflammatione & alteratione cerebri poſita; altera impropria quæ obſcura dicitur & ἀσαφὴς, quæ in alienatione temperamenti cerebri, non ſolum in alteratione conſiſtit: & ea eo modo ſe habet ad cerebrum, quo febris hectica ad corpus febrile & hecticum: de qua audiendus eſt *Aphoriſmus Prorrh. Tremulæ, blandæ, obſcuræ & contrectantes deſipientiæ valde ſunt phreniticæ*: Tertia etiam impropria eſt, ut quum quis phreniticus quidem eſt, ſed non valde inſanit, nec ea facit quæ vere phreniticus: id porro fit quoniam præter humorem bilioſum deſipientiam facientem, eſt craſſus alius & frigidus qui inducit aliquid comatodes & καταφορικόν (g). Quo modo audiendum eſſe vult Galenus illud *lib. 3. Epid. Nec phreniticorum inſanivit quiſquam, quod aliis uſuvenit, ſed alia quapiam cataphora ſegni graviter peribant.* Illa enim tempeſtate & febres & phrenitides mixtos per quamdam ἐξοχὴν (h), & dominatum habebant humores. Nam ægri initio febrium omnes ſoporoſi fiebant, & non valde ſitiebant: & quod febrientibus in ſuo genere convenit, idem & phreniticis, illi non valde ſitiebant, & non inſaniebant multum. Vacuitatem ſitis Galenus refert ad id, quoniam phrenitici ratione perturbationis mentis non ſentiunt ſe ſitire, unde alio loco βραχυπόται (i) dicuntur; item & ad extinctionem quamdam facultatis appetentis. Prior ratio non placet: nam quum, ut dixi, omnes delirantes, etiam dum æſtus adeſt, & indigentia potus, id non ſentiunt tamen, nil novum dixit Hippocrates, quum ait iſtos phreniticos non ſitiiſſe: non ſitiebant potius ratione mixtæ affectionis: quod Galenum non vidiſſe miror. Sed audiamus Galenum de iſta ſegni cataphora & phrenitide. *Non eſt mirum collectis crudis ſuccis in corpore ſoporoſos ſimul & dementes fieri. Soporoſos ex multitudine & frigore ſuccorum, dementes quod humores putreſcentes acrimoniam pariunt & calorem.* Non enim audiendum eſt eos periiſſe phreniticos καταφορικὸς (k), quod lethargus ſucceſſiſſet phrenitidi, ſed quia phrenitidi juncta foret καταφορὰ νωθρά (l). Ego vero non alienum ſcribere videbor ſi iſtam affectionem τυφομανίαν (m) appello: ea enim eſt phreniticorum affectio quum in ſomniculoſum coma inciderunt, ita ut oculos tollere non poſſint, ſed lethargicorum more eodem loco permaneant. Revera autem τυφομανίας nomen vere exprimit φρενῖτιν μετὰ καταφορᾶς νωθρῆς (n): unde Cornarius apud Hippocratem τυφομανίᾳ affectum vertit, ſtupida inſania ex phrenitide, & lethargo mixta apprehenſum. Nil autem hoc loco intereſt ſi dicas, ex phrenitide & lethargo, an ex phrenitide & cataphora: quamquam eorum eſſentia differt. Et quoniam in mentionem τῆς τυφομανίας incidimus, rerum ſeries & ordo poſtulat ut affines dictiones explicemus: hæ autem ſunt τὸ τυφῶδες, ſive τυφλῶδες, & ὁ τύφος. Apud Hippocratem multiplex τύφος legitur (forte legendum τῦφος, ut diſtinguatur a nomine τύφος, quod inſolen-

Comm. in part. 33. lib. 1.

Part. 45. ſect. 3. lib. 3. Epid.

Comm. in particul. prædictam.

Lib. de Comate.

4. Epidemiorum.

(g) Cataphoricum.
(h) Excellentiam.
(i) Paucibibuli.
(k) Cataphoricos.
(l) Cataphora lenta.
(m) Typhomaniam.
(n) Phrenitis cum lenta in ſomnum delatione.

solentiam & inanem lætitiam significat.) Nomine autem τύφου comprehendit febres quasdam ardentes in quibus multa est humiditas juncta, ut etiam initio febrium fracti, debilitatique & dissoluti ægri videantur. Quas adumbravit loco prius adducto *ex tertio Epid.* febres ardentes, & initio erant καματώδεες, non καυματώδεες (*o*), ut male quidam tempore Galeni legebant. Et *libro adversus Lycum* τυφώδεας πυρετοὺς (*p*) e genere humidarum febrium censuit, quod in paroxysmis multo humore totum corpus madet ac tepet, ut mirum non sit si dissipatum & dissolutum langueat. Quod etiam ipse Hippocrates demonstrat quum explicat quinque aut sex τύφους. Τῦφος, inquit, *nominatur; primum febres fortes tenent, calor acutus, & a gravitate debilitas, crurum & manuum impotentia, inutilia membra sunt. Si quis erigere velit, non erigitur, si quis interrogat, præ dolore non potest respondere.* Denique τοῦ τύφων καὶ τοῦ τυφώδεος essentia in hoc exsistit, ut præsente calore multo, pravo, acri, dissolvente, & multa materia facile dissipabili, & corporis natura effeminata & vieta, impotentia sit multa, dissolutio, virium casus aut jactura, & nervorum effeminatio, ut semisiderati, & semimortui jaceant ægri. Unde non abs re forte τὸν τῦφον vertit Cornarius, stuporem attonitum, quod in febre τυφώδει resoluti ac languidi decumbant ægri. Quamquam τῦφος nomen invenerit ab incendio, dicitur enim ἀπὸ τοῦ τύφεσθαι, id est incendere, ardere, comburere, non autem ἀπὸ τοῦ τυφοῦσθαι, id est, inaniter efferri & insolescere: quod mirum est. Si enim ab igne & incendio nomen meruit, cur paraphrasi, & circumlocutione vertimus, & explicamus τὸ τυφῶδες, & τὸν τῦφον per stuporem, impotentiam, virium fractionem, immobilitatem, & ignaviam? Hæc enim pugnant cum ignis agilitate. Sed calor febrilis præsertim multo obrutus humido, ut suam non habeat ἔκλαμψιν (*q*), & in corpore delicato segnitiem, & stupiditatem facile accersit: ut ex eo eventu, & casu nunc apud Veteres τυφώδης significet ἀόργητον, νωθρὸν, βαρὺ, δυσκίνητον (*r*), & Galenus ἐν γλώσσαις τὸν ἔνεον (*s*), sive ἐνεὸν, utroque enim accentu pingitur, καθεζόμενον, id est, bardum, mutum, surdum, desidem. Et quoniam τυφῶδες ἐνεὸν significat, id est mutum, stultum, tum vocis similitudine, tum significationis proximitate addita littera λ, non legunt τυφῶδες, sed τυφλῶδες: Et sic *in Epid.* τυφλώδης legitur: τυφλὸν enim cæcum significat, item & ἐνεὸν, id est surdum, & mutum, quod qui natura surdi sunt, & muti exsistunt: item τυφλὸς, pro obscuro, ignaro & inepto sumitur, ut quum τοῦ μέλλοντος τυφλὸς (*t*) dicitur, rerum futurarum inscius. Quod si legendum esset τυφλώδης, ceteris omnibus littera λ esset addenda, legendumque τυφλομανία, καὶ τύφλος, pro τυφομανία, & τύφος 31: at hoc alienum est. Et *in Epidemiis* quum τὸν τυφώδεα opponit ὀξυθύμῳ, μανιακῷ (*u*), nomine τοῦ τυφώδεος intelligit irasci nescium, socordem,

Libro de internis affect.

Probabilis causa cur ita Cornar. verterit.

Galen. in linguis.

4. Epid.

(*o*) Comatosæ non caumatodes.
(*p*) Febres typhodeas.
(*q*) Elucescentiam.
(*r*) Inirascibile, lentum & segne, grave & ægre mobile.
(*s*) De linguis sive interpretatione dictionum obscurarum.
(*t*) Rerum futurarum inscius.
(*u*) Supra modum iracundo, maniaco.

cordem, veternosum, ignavum, & lentum: ut non tam spectanda sit vocis derivatio ἀπὸ τοῦ τύφεσθαι (x), mobilitas enim & agilitas, & expeditus motus potius designaretur, quam casus iste de quo dictum est, quod τῦφος significet febrem cum stupore quodam & ignavia junctam, dominante humore, & virtute fracta. Quamquam κατ᾽ ἐξοχὴν (y) febris τυφώδης dicitur, quum hepatis est inflammatio, quemadmodum κρυμώδης (z) quum pulmo inflammatus est, & ἐρυσιπελατώδης καὶ λειπυρία, quum ventriculus est affectus. Quo in sensu audiendum illud Hippocratis: *Leipyriæ febres non solvuntur, nisi cholera morbo superveniente*: id est, Erysipelas, in ventriculo ob inflammatam in eo bilem & æstuantem non solvitur, nisi evacuatione bilis sursum deorsum, in modum τῶν χολερικῶν, ut loquitur *in Epid.* id est, choleræ morbi.

Aëtius cap. 89. sermo 4. Tetrab. 1.

In Coac.

Sed ut ad finem res perducatur, revera τυφλώδης, & τυφώδης legi potest, quod τυφλὸν non dissimilem τῷ τυφλώδει significationem nanciscatur. Quamquam retinenda potius vox τυφώδης, quam alia, ut litteram λ, non cogamur ceteris vocibus quæ inde derivantur, addere.

Pergamus ad explicandum quomodo æger noster haberet aliquid phreniticum. Tria sunt quæ phrenitin exprimunt, absurditas verborum, indecora corporis compositio, doloris vacuitas, & additur morum dissimilitudo: quæ tamen delirantium sunt etiam propria: sed delirium est perpetuum, & febris assidua: de quibus plenius paullo dicemus *in Comment. in sequentem particulam.*

5. Epid. Phrenitidis signa.

Ex intervallis.

Qui delirant, si delirandi finem non faciunt & febriunt, phrenitidis magna est suspicio; si ex intervallis delirent, non φρενῖτις, sed cum febre παραφροσύνη (a), sine febre μανία, aut μελαγχολία dicitur. Ita enim Galenus: *Quum phrenitis & mania mentis noxa sit, proprium est maniæ febre carere, ut phrenitidis febrem adesse.* Sed nunc explicemus differentiam phrenitidis, & τῆς παραφορᾶς καὶ παραφροσύνης (b), quæ in febres continuas cadit: quæramusque an in phrenitide delirandi sit aliqua intermissio, quoniam vox illa τὰ πολλὰ (c) *in Aphorismis* quum ait, qui parte aliqua corporis laborant, magna ex parte dolorem non sentientes, iis mens ægrotat: exempli gratia, phreniticus doleat partem aliquam, quum mens ei ægrota sit an dolorem non sentit τὰ πολλὰ, id est, per vices & intervalla aliqua? Nam si delirium est perpetuum, consentaneum est ut perpetuo dolorem non sentiat, & non sitiat, siquidem non sentit se potu indigere. Bifariam hoc debet intelligi, vel enim Hippocrates dixit, dolorem non sentiunt τὰ πολλὰ, tametsi mens ægrotet, ut moneat nos attendere diligenter ad delirantes, qui tametsi aliquando sapiant, sentiantque dolorem, & de eo aliquid commententur, tamen dicentur delirare tametsi aliquando

Comm. ad Aphoris. 45. sect. 3. lib. 3. Epidem.

F 2

(x) Ab eo quod est incendere, ardere, comburere.
(y) Per excellentiam.
(z) Algida, frigida.
(a) Delirium.
(b) Levis mentis emotionis & subdelirii.
(c) Ut plurimum & per intervalla.

Acuta & subtilis interpretatio vocis τὰ πολλά.

quando doloris se sensum habere dicant: satis est si τὰ πολλὰ, id est, magna ex parte, dolorem non sentiant. Vel ita audiendum est, ut per vocem τὰ πολλὰ crebras in delirantibus mutationes intelligat, ut delirent modo audiendo, modo videndo, aut simili aliqua alia ratione: nec est idem delirii typus, nec in eodem se subjecto, sensumque exercet mens delira. Itaque phrenitici non delirabunt τὰ πολλά, sed semper, quum foveatur malum in cerebro eo modo quem Galenus exprimit, & *in libris de locis patientibus*, & *in Epidemiis* ut paullo ante adumbravimus: *Ardentium febrium & phrenitidis idem auctor est: Sed quum in vasorum capedinibus una cum sanguine continetur flava bilis, utcumque accendatur, febres ardentes fiunt, præsertim* 32. *si in pulmonis venis, aut jecoris, aut ventris* (*maxime vero circum os ejus, ut* Com. in part. 33. sect. 3. lib. 3. Epid. *notat*, & part. 9. sect. 1. lib. 1. Epid.) *bilis effervescit. Si quando ad solidas partes pervenerit, & permeaverit, rigorem efficiet. Sin ad cerebrum ejusque membranas sit impacta, phrenitides inducit. Verum priusquam inhærescat perfluens venas in his sitas, non phrenitides, verum ea quæ in vigoribus adsunt febrium deliria excitat. Sic bilis, in isto statu austrino ad caput sublata, & in cerebro defixa ejusque membranis, phrenitides generavit* 33. Ergo in παραφροσύναις (*d*) adhuc vagatur humor perfluitque, & permeat venas, in phrenitide e conceptaculis egressus est, & contumaciter ad partes adhærescit. Et Galenus aperte explicat illud quod obscure dictum est ante ab Hippocrate quum scripsit: quum vero humor in locos fluxerit, stationemque habuerit. Superest ut nodum dissolvamus de febre in qua quis delirat. Nam si phrenitis est, necessario febris magnarum inflammationum comes est, sed est phrenitidis tantum symptoma, ut contra febrium proprie dictarum, in quibus certa pars affecta non est, delirium symptoma exsistit. De iis autem ita sentit Galenus; *Delirare solent aliqui ob vitium quod in ore ventriculi exsistit, & in febribus ardentibus, & in peripneumonia, & in pleuritide* 34. *Sed deliria ob affectum diaphragmatis non multum distant a phrenitide. Quippe per ceterarum partium affectus, atque per febres ardentes delirium mitigatur, quoties morbus, id est, aut peripneumonia, aut pleuritis, aut καῦσος* (*e*) *declinat. At phrenitidis propria nota est, ut ne in declinatione quidem febrium quiescat delirium. Quum enim propria cerebri sit affectio, paullatim accidit, sed quiescere subito atque affatim non solet.* Ceterum dubitet quis si phrenitidis febris symptomatica est, & febris, quæ symptoma est, & phrenitis, quæ morbus est, simul incipiant & desinant, qui fit ut quum febris declinat, ipsa phrenitis non quiescat. Nam non videtur ipsa febris, quæ ab inflammatione cerebri pendet declinare, aut remittere, aut cessare posse, nisi una pariterque ipsa inflammatio declinet atque concedat: quemadmodum deliria quæ febrium continuarum sunt symptomata febribus declinantibus ea quoque declinant atque remittunt. Sed meo quidem judicio hæc per comparationem audienda sunt: nam quum phrenitis localem inflammationem significet in cerebro,

Rigor unde.

De phrenitide abunde.

Cur etiam delirium in phrenitide perseveret licet febris declinet.

(*d*) Subdeliriis.

(*e*) Febris ardens.

bro, delirium perseverat etiamnum febre declinante, quod audiendum facta comparatione cum aliis deliriis aliarum febrium, siquidem in cerebro manet impressio. Quamquam vere non declinat febris quin declinet quoque phrenitis, & exadversum, sed delirium omnino non quiescit. Ceterum hoc addemus de phrenitide, quoniam controvertitur inter classicos an sit inflammatio cerebri, an meningon. Tenuis membrana varie ac multiplici plexu cerebro implicatur atque involvitur, quo fit ut vix inflammetur ea membrana, quin & inflammatio parenchymati ipsius cerebri communicetur. Sic phrenitis est definienda per inflammationem membranarum & ipsius cerebri: nisi quis dicat lædi potius cerebrum, & phrenitin hujus morbum esse, non meningon, quoniam actionum functionumque integritas a recta cerebri, non autem a meningon temperie dependet: quod si verum est, earumdem læsio ab offensa temperie cerebri emanabit. Tamen quia eadem semper est medendi ipsi phrenitidi ratio, sive primario, sive secundario afficiantur, aut membranæ aut cerebrum, ideo parum refert curiose hanc quæstionem proponere ac conari dissolvere.

Explicatio quæstionis.

7. de usu partium.

2. Locorum aff.

Non convellebatur.

In cerebro variæ mansiones sunt. Aliquando ut pars organica afficitur, aliquando ut similaris, & tunc διάνοια (*f*) affici dicitur. Alias partes anteriores læduntur, alias posteriores, membranæ alias, alias substantia, & οὐσία (*g*) ipsius partis: aliquando nervi, & ex iis alias qui ad auditum faciunt, alias qui alium ad sensum conferunt. Sic tametsi cerebrum unum quid ex se sit, tamen prout in has aut illas partes & mansiones repit humor, ita variæ morborum ideæ excitantur. Quod Galenus *in libris de loc. affectis* explicavit: Et præsertim *in Prorrhetico*, *febris ardens tum ob alias causas, tum ob cerebri inflammationem æque fit. Et tunc ex propriis phrenitidis signis continua est desipientia. Ex ea vero humiditate quæ in cerebro redundat spiritus flatuosus procreatur, unde aurium tinnitus fiunt 36. Pari modo excæcatio caligoque, quum crassus humor vel spiritus oculos invadit. Naribus vero ingruens humorum copia sensum gravitatis in ipsis facit.* Et hæc fiunt conclusa in capite materia, quemadmodum & eadem symptomata suscitantur per febres essentiales quarum sedes est aut in pulmonibus, (ut ante ex Galeno demonstratum est) aut in alvo. Atque ex priore loco docetur eumdem humorem in eadem parte varias excitare symptomaton species, prout variæ particulæ occupantur: ut mirum non sit si æger noster convulsus non sit, vel quod nondum eam qualitatem humor acquisiverat quæ ad excitandas convulsiones requiritur, vel quia in locis nondum constiterat in quibus esse debuisset ad convulsionum generationem: non enim quivis humor quovis loco contentus id facit. Habebat quidem quasdam συνολκὰς, sed non σπασμὸς, id est quasdam contractiunculas patiebatur, sed non convulsiones. Alibi autem docuimus quid differat συνολκὴ ἀπὸ τοῦ σπασμοῦ. Et mirum fuit cur non

3. locorum aff.

Cerebri ut variæ partes & actiones læduntur.

Comm. ad par. 18. sect. 1. Prorrh.

(*f*) Mens, intelligentia.

(*g*) Essentia.

non epilepticus, aut apoplecticus factus fuerit: nam locus est *in Coacis* in quo Hippocrates, in dolore capitis ἀφωνίαν (*h*) suspectam habet, quod habeat aliquid aut epilepticum, aut apoplecticum. Sed hic noster æger non erat vere ἄφωνος, sed ἄναυδος (*i*).

ἀφωνία cum dolore capitis suspecta.

Et veluti sopore vigilanti occupatus delirioque jacebat.

Horum demonstratio fere ex superioribus pendet quum disputavimus περὶ τυφομανίας (*k*): nam ut ante docuimus, delirium erat, & phreniticum quid cum καταφορᾷ (*l*), quam lentam & stupidam dixit. Atque revera quum cerebrum natura sua sit frigidum, accedentibus vaporibus aliunde, aut in eodem ob contentam bilem accensis, facile κῶμα ἄγρυπνον (*m*) excitatur. Immo & in multis febribus continuis, in quibus somnus nocet, somnolenti sunt ægri cum vigiliis quibusdam, præsertim si cerebrum plethoricis symptomatis auctum sit, ac multa acrium vaporum copia cerebrum feriverit. Nam dum Galenus explicat qua ratione in febribus somnus timores & convulsiones inducat, non aliam rationem reddit quam quia pravi humores, quum incocti permaneant, dominante calore febrili exhalationibus pravis cerebrum oppleant, quas si vincere nequit obruitur, unde occasio somni profundioris, & ipsarum quoque parotidon, immo & convulsionum & timorum: contra bonæ coctiones utiles somnos inducunt. Ceterum nescio qui fiat, ut morborum cerebri & notitia, & curatio difficillima sit: notitia quidem, quoniam multi convulsi sunt, pavoribus consternati, phrenitide, apoplexia, epilepsia, sublati, lethargicis affectibus oppressi, sideratique, in quibus nullum fere vestigium mali aperto cranio inventum est, nec sanguis, nec aqua, nec ichor, quamquam Medici, qui historiam morbi vidissent, & terrifica symptomata observassent, certo affirmarent, sibique persuaderent se aut inter membranas, aut in cavitatibus, aut alia in parte, aut abscessum, aut sanguinis aut aquæ copiam deprehensuros: & dum eventus eorum spes falleret, stuporque & admiratio eorum mentem percelleret, conabantur aut aliquid confingere quo mortis inopinatæ prætextum obtenderent, aut occasionem causamque arte quadam prætexerent, ut prætexendis confingendisque occasionibus istis honesta excusatione, culpa & vituperatione sese assererent ac liberarent. Et nos sæpe in ista alea versati sumus, primariosque Medicos versari vidimus, quasi cum spiritu ipso animabili, & anima spirante mortis occasio evolaret: ut tanto cautiorem prudentioremque Medicum esse oporteat, & in investigandis rerum causis diligentiorem, quanto res sunt abditiores occultioresque, & sæpius de spe sua deciderit: Adeo obscura est morborum capitalium ratio, & evolutio difficilis. Curatio quoque non minore difficultate est involuta, quoniam nec topica vires suas integras in cerebrum exerunt, nec assumpta innocue, propter contrarias quæ sese offerunt

Coma vigilans unde.

Comm. ad Aph. 67. lib. 4.

Morbi cerebri difficiles cognitu.

Difficiles curatu sunt morbi cerebri.

(*h*) Aphoniam.
(*i*) Aphonos sed anaudos.
(*k*) De typhomania.
(*l*) Delatione in somnum.
(*m*) Coma vigil.

ferunt indicationes, a capite causam mali amoliri possunt, præsertim si ea penitius cerebro hæret, & si ipsum τῇ πρωτοπαθείᾳ (*n*) laboret: si enim συμπαθείᾳ (*o*), non tantis difficultatibus res implicatur. Et data opera, si otium est, quamquam ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ (*p*), morbos ad cerebrum pertinentes breviter expedimus, & præsertim affectus soporosos. Apud Hippocratem passim reperitur λήθαργος, κῶμα, κῶμα ἄγρυπνον, κάρος, καταφορὰ, κατοχὴ, κατάληψις, παρακοπὴ, παραφροσύνη, παράκρουσις, μανία, ἔκστασις (*q*), & quæ ab his derivantur, ut κατενεχθέντες, καταλαμβανόμενοι, καρούμενοι, κατεχόμενοι (*r*), & consimilia: horum ideas & differentias recensere non alienum; ut scias an ex humorum varietate desumenda sit varietas rerum, & an prout nomina ipsa differunt, ita rerum distinctiones formæ & ideæ differre videantur.

Omnis morbus aut intemperies est, aut solutio continui: intemperies aut simplex, aut cum humore; humor aut biliosus, aut melancholicus, aut pituitosus, aut sanguis ipse: Intemperies simplex, aut cum frigiditate, aut cum calore, aut a siccitate: mixta vero si partim sit intemperies simplex, partim humor aliquis. Accedit & varietas partium in cerebro affectarum: nam aliud est caput affici, aliud cerebrum: quum enim cerebrum affici dicitur, vel ejus partes anteriores, vel posteriores, & quæ cum spinali medulla communicant, vel ventriculi, iique aut anteriores, aut posteriores aut medii afficiuntur: rursum vel cum febre, vel sine febre affectus est. Sic pro ista humorum, partium, & ventriculorum varietate, pro præsentia absentiaque febris res evariant: quamquam sæpe nomina confunduntur, ut sit potius de rebus, quam de verbis laborandum. Κῶμα & κάρος (*s*) fere pro eodem sumi videntur: sed tamen alia est idea καρωτικῶν καὶ κωματωδέων (*t*). Κάρον vertunt soporem, & definiunt per resolutionem imaginatricis facultatis, sensum motumque omnem adimentem excepta respiratione: causa est crassus & viscidus humor qui ventrem præsertim anteriorem occupat: sic est symptoma facultatis imaginatricis: clausi omnino sunt oculi, & privatio motus sensusque, superest respiratio. In apoplexia substantia cerebri potius afficitur, & ejus pars anterior posteriorque, perit respiratio. In caro ventriculus potius anterior occupatur, nec omnino perit sensus, & eo sopore discusso bona valetudo consequitur. At apoplexiam, aut paralysis aut hemiplegia excipit: ab epilepsia differt convulsione, & quod in epilepsia, & anterior & posterior juxta Galenum *ultima particul. lib. 6. Epid.* pars occupetur: & oculi sunt aperti aliquando; in catalepsi & catoche partes posteriores occupantur potius, attolluntúrque palpebræ. A lethargo differt, quod febris caron præcedat, (quamquam omnino carus sine febre esse potest) lethargum febris consequatur.

(*n*) Affectu primario.
(*o*) Sympathia.
(*p*) Extra viam.
(*q*) Lethargus, coma, coma vigil, carus, cataphora, catochus, catalepsis, paracope sive levis desipientia, paraphrosyne, paracrusis sive levis mentis emotio, mania, ecstasis.
(*r*) Detenti, apprehensi, soporosi, comprehensi.
(*s*) Coma & carus.
(*t*) Soporosorum & comatosorum.

quatur. Et carus sæpe aliorum morborum symptoma est, ut initia vigoresque febrium comitatur, præsertim quum vaporum crassitudo cerebrum offendit obruitque, (ut *in Prorrhetico* docet Hippocratis interpres) ut in febribus pituitosis, & iis quarum sedes est circum ventriculum a collecta illuvie. Et febris quæ adest excitans κάρον, tamquam symptoma, major est & apparentior quam quæ in lethargo est: quo modo forte audiendum illud Hippocratis, qui morbos vocat ληθάργυς (*u*), quorum ratio fere eadem est ac peripneumoniæ. Fit autem quum focus febris continuæ est in pulmonibus, (nam ante ex Galeno docuimus febrium focum in pulmone quoque consistere) & ii obstructi sunt valde, & humore crasso, putrique pleni: qui enim ab ea materia fumi excitantur, dum obruunt anteriores cerebri partes ληθαργικόν τι inferunt, & καρῶδες, & κωματῶδες (*x*): & ab eo accidente quoniam ægri obliviosi, socordes, veternosique jacent, affectus λήθαργος (*y*) dicitur: quamquam proprie magis κάρος dici debuerat, siquidem omnis soporosa dispositio dimissis palpebris, libera exsistente κατά τι (*z*) respiratione, præsertim quum symptomatice succedit, κάρος dici potest. Sed lethargus generali nomine dicitur, quoniam λήθαργος, τὸ λήθαργον ignavum, desidem & obliviosum significat, ut *in arte parva* Galeni legere est. At lethargus proprie dictus affectio cerebri est, & definitur affectio cerebri a repentina oblivione nomen habens, vel delirium intermissionis expers cum febre, sopore, & celeri oblivione junctum. Celeritas autem oblivionis significat inæqualitatem motus materiæ in cerebro: delirium ratione febris est, sopor ratione materiæ quæ generatione frigida est, corruptione vero calida.

2. Prorrh. — *3. de morbis.* — *Carotica affectio ob affectos pulmones.*

Κῶμα videtur confundi cum caro, sed propter suas differentias debet distingui. Si enim carus inexpugnabile dormiendi desiderium cum immobilitate significat, ἀπὸ τῦ κώματος (*a*) differt quod pro specie habet κῶμα ἄγρυπνον (*b*): Dicitur autem veternus, & marcor: definitur deficiens & imbecillus motus facultatis imaginantis, a frigido & humido magnam somni cupiditatem inducens. Duplex est coma, somnolentum, & vigilans, illud lethargicis proprium, hoc phreniticis: in somnolento demittuntur palpebræ, sed excitati ægri sapiunt & respondent, mox desipiunt, quod variæ imagines τῷ φανταςικῷ (*c*) repræsententur. Sic coma somniculosum longe etiam differt ἀπὸ τῦ κάρυ (*d*). Galenus *in Prorrhetico* ex quorumdam, & sua opinione dicit omnem καταφορὰν κῶμα (*e*) significare apud Hippocratem, asseveratque hoc verum esse: & sic καταφορὰ significat propensionem ad somnum delationemque; quamquam sunt & qui καταφορὰν duplicem faciunt, unam somnolentam, aliam non somnolentam: proprie tamen τῆς καταφορᾶς nomine appetitus summus dormiendi, & summa

Coma quid. — *Comm. ad part. 1. lib. 1. Prorrh.*

(*u*) Lethargos.
(*x*) Quidpiam lethargicum.
(*y*) Lethargus.
(*z*) Secundum aliquid.
(*a*) A comate.
(*b*) Coma vigil.
(*c*) Principio imaginationis.
(*d*) A caro.
(*e*) Cataphoram coma.

ſumma inclinatio deſignatur. Et hæc de comate & caro dicta ſint. Nunc de catocho & catalepſi, qui affectus ſunt ſoporoſi, & idem ſignificant. Catoche & catalepſis a cataphora, caro, & comate differunt in hoc quod in catalepſi, & catocho ſit ſumma in ſomnum propenſio oculis apertis; in comate, caro, & cataphora committuntur oculi & palpebræ 40: & hoc plurimum intereſſe dicunt ad cauſæ diagnoſin: etenim κατοχὴν ϗ κατάληψιν (*f*) ab humore frigidiore & ſicciore originem habere dicunt, cujus ſedes eſt in poſticis cerebri partibus & ventriculis: in comate & caro anteriores occupantur, eſtque humor frigidus, pituitoſus, craſſus. Galenus Catochon ab exhauſto ſpirituum inducta refrigeratione quadam & ſiccitate in cerebrum oriri ſcribit, exemplo adducto de eo qui quum impenſius operam litteris navaſſet, ac elucubraviſſet, factus eſt κατεχόμενος (*g*). Κάτοχος (*h*) enim dicitur ἀπὸ τοῦ κατέχεσθαι (*i*), & τὰ κάτοχα dicuntur ea quæ morbum κατοχὴν inferunt, vel ſignificant morbos fixos ſtabileſque. Sunt qui κῶμα ἄγρυπνον ϗ κάτοχον (*k*), idem eſſe putant, aſſeruntque quidam proceres Medici κάτοχον, κατάληψιν καὶ κῶμα ἄγρυπνον repe
riſſe ſe in eadem ſignificatione apud Hippocratem: quamquam revera differunt. Nam κάτοχον ſimplex intemperies frigida & ſicca committit κῶμα ἄγρυπνον pituitoſus & bilioſus humor committit: ideo inter phrenitin proprie dictam & lethargum ambigit. Quod ſi & catoche & coma vigilans bilem & pituitam cauſas ſui agnoſcunt, idem plane ſignificant, debent tamen diſtingui: Fernelius idem eſſe contendit. Nunc rem abſolvamus. In caro, cataphora, & comate multa eſt humiditas cum refrigeratione nervos imbuens atque diſſolvens, unde immoti & ſtupidi commiſſis palpebris manent: In catocho & catalepſi ſiccitas eſt potius quædam cum quadam perfrigeratione, & veluti evacuatio diſſipatioque ſpirituum. Et quoniam de catalepſi & catocho nil adhuc inter auctores, nec de cauſa, nec de ſede, nec quem locum habeat inter alios affectus ſoporiferos conſtare video, in his vocibus explicandis paullo accuratior ero. Primum dubitant a qua cauſa, nam alii a frigidate & ſiccitate eſſe dicunt, ut Galenus: unde differens de pulſu τῶν κατεχομένων (*l*), ait in illis privationis motus cauſam frigiditati & ſiccitati tribuendam eſſe. Alii a ſucco melancholico eſſe ajunt, & vere affectum eſſe melancholicum. Alii a ſanguine eſſe eoque multo, ut & coma vigilans quod Galenus ſcribit aliquando cauſam agnoſcere ſanguinem multum & bilem: nam quatenus multus ſua copia premens ſoporem inducit, quatenus remiſta eſt bilis, vigiliarum occaſio adeſt: & quatenus & vigilant & dormiunt κάτοχοι (*m*), & cataleptici, medium quid eſſe putant inter phrenitin & lethargum. Et revera confundunt catalepſin cum typhomania, quam quid mixtum diximus ante ex Galeno, ex phrenitide & lethargo. Atque in primis audia-

Comm. in part. 56. lib. 1. Prorrh.

Catoche & coma vigilans quid.

Comm. in part. 1. lib. 1. Prorrh.

(*f*) Catochen & catalepſin.
(*g*) Catalepticus, detentus, apprehenſus.
(*h*) Catochus.
(*i*) A detinendo.
(*k*) Coma vigil, & catochos.
(*l*) Catalepticorum.
(*m*) Catochi.

mus Aëtium, deinde ceteros adducemus: nam & Aëtius, & Fernelius, & Galenus & Rondeletius suas habent historias de catalepsi, quibus colligas modo ab his, modo ab illis causis pendere: ut tandem nil de catocho & catalepsi definitum exsistat. *Media est affectio inter phrenitidem & lethargum, species delirii, Medicis catoche & catalepsis dicitur, ex humore atræ bilis magis contingens. Periculosior est quam lethargus, verum in febribus lethargo similibus consistit. Aliquando dormiunt, aliquando palpebras apertas habent, aut nictant, aut intentos oculos habent: immo immobiles habent, ut neque si quis oculis manum obtundat, claudant; voce & sensu privantur, nec audientes, nec respondentes. Et quum vellicantur admovent aliquando manum ad nares & os, & tamen non sentiunt. Pulsus parvus & debilis: Spiritus densus, aliquando rarus: per intervalla magnus: Alvus & urinæ ob stupiditatem supprimuntur: nec omnino phreniticis similes sunt nec lethargicis.*

Aëtius cap. 4. sermo 2. Tetrab. 2.

42. *Quandoque ob sanguinis multitudinem caput occupantis & implentis malum fit: ita sanguine abundanti adolescenti contigit. Factus enim vere catalepticus quarto die evacuato multo sanguine liberatus est.* Ex hoc loco patet tum a sanguine catalepsin oriri, tum a quapiam alia causa: ideo dixit in febribus lethargo similibus evenire: ac si dicat febrem in lethargo essentialem esse, in catalepsi symptomatica non est febris, nec essentialis cum catalepsi ut est cum lethargo, sed catalepsis ipsa symptomatice in febrem incidit.

Historia Aëtii de adolescente declarat a sanguinis copia esse catochon: supra demonstravimus ἀφωνίας (*n*) a repletione esse. Catochus autem sine febre ἀφωνία est. Historia Galeni superius adducta *ex Prorrh.* de condiscipulo qui invigilaverit chartis, declarat catalepsin esse per quamdam refrigerationem & squalorem τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ (*o*). In vero somno refrigeratio quidem est, sed humectatio mediocris non reddit animantem inexcitabilem: at in catalepsi siccitas & marcor quidam reddit inexcitabilem. Historiæ sunt aliæ apud Rondeletium quibus colligas a succo esse melancholico catalepsin, aut veluti a melancholia morbo. Narrat de puella quæ quum eum cui nupserat parum amaret, eo affectu correpta est præ mœrore 43: quum absens erat maritus aut de eo nil audiebat, restituebatur; audito ejus nomine, corripiebatur: & quum ferret hydriam recordans mariti in via sedebat, oculos apertos habebat, larvam, aut arte statuam effixam dixisses: non movebatur, non quicquam interrogata compulsaque respondebat. Vere erat morbus iste quem Hippocrates φροντίδα vocat, Latine, cura & anxietas sive ægritudo animi dicitur: ut quemadmodum ἄσα (*p*) est corporis, sic φροντὶς est animi: & ἀλύκη (*q*) utriusque est: φροντὶς autem affectus vere est melancholicus. De eo nos dicturos amplius pollicemur.

Rondel. cap. 20. lib. Methodi. medendi. Historia mirabilis.

2. de morbis.

At contra ea quæ dicta sunt occurritur bifariam: prius quod nec frigiditas & siccitas catalepsin inducat, ut nec melancholicus succus: posterius nec

(*n*) Aphonias.
(*o*) Primi sensorii.
(*p*) Fastidium, implaciditas sui.
(*q*) Inquietudo, anxietas.

nec item sanguis. De frigiditate & siccitate ea est ratio: catalepsis cito hominem occupat, item & cito aliquando solvitur: at frigiditas & siccitas non cito inducitur, ergo nec affectus eis congener cito inducetur. Nam quod a Galeno dictum est de epilepsia, idem & de catalepsi dici potest: verba hæc sunt, *Verum non ab ariditate & vacuatione epilepsiam generari, sed a succo crasso vias spiritui obstruente, hoc est argumentum quod & cito fiat & solvatur.* Quomodo ergo inanitis per vigilias spiritibus, refrigerato & evacuato cerebro marcescenteque catoche subito inducetur? Revera illo loco Galenus agit in eos qui epilepsiam nasci putabant ab ariditate, squallore, & veluti hectica intemperie cerebri ipsius. Galenus vero instat, quoniam hoc repugnaret facili epilepsiæ generationi invasionique, & facili solutioni: ergo est potius ab obstructione in ventre aliquo, non ab intemperie cerebri. Tamen idem de catocho videtur dici posse, præsertim quod spectat ad exhaustum spirituum & refrigerationem siccitatemque cerebri. Nam de humore melancholico aliud est: Quis enim dubitat quin humor melancholicis possit catochon inducere, eo modo quo melancholiam morbum? Et quum epileptici fiunt melancholici per diffusionem materiæ in corpus ipsius cerebri, non in ventres, an ut melancholici fiant multum temporis requiritur? Nequaquam. Ratio vero eorum qui Aëtium arguunt quod statuat catochon a melancholico succo esse, est, quod non omnes melancholici fiunt cataleptici, frivola est, irrita & inanis: nam quemadmodum non omnes qui impensius vigilant, nec qui multo sanguine abundant cataleptici fiunt, sic nec omnes melancholico succo abundantes in catochon proni labuntur. Nunc expediamus quomodo catochos de repente oriatur, tametsi causa esse videatur refrigeratio, marcor & siccitas cerebri, ut historiæ vigilantium immodice detexerunt.

Cap. 7. lib. 3. loco. aff.

Qui epileptici fiant melancholici.

Ego vero sic sentio: catoche quadrifariam potest occupare cerebrum, & actiones quæ a cerebro sunt labefactare. Primum per præsentiam humoris; secundo per intemperiem; tertio per resolutionem & primigenii humoris, & spirituum primigeniorum cerebri absumptionem, ut quid hecticum in cerebro esse videatur: id est, secundus modus fit per alterationem, tertius per alienationem, ut exemplis patebit: quarto per fortem aliquam imaginationem rei tristis, ut spirituum animalium vel fiat conculcatio oppressioque vel dissipatio: quomodo tunc melancholia dicitur, & cum affectibus melancholicis congruit: eo modo quo prius citavimus ex historia puellæ maritum odio habentis, & ex Hippocrate quum disputat περὶ φροντίδος (r): quæ omnia nisi ad unguem tenueris, de catalepsi nil umquam certum habueris. Maxime vero ad veram essentiam catalepseos non tam præsentia humoris requiritur, quam eæ intemperies, & anxietates sollicitudinesque animi de quibus diximus, concurrente maxime corporis & cerebri temperamento, ut corpus sit siccius, strigosiusque. Præsentia humoris est vel ut sit sanguis, vel ut sit succus melancholicus. Sanguis bifariam, vel sua quantitate premens, vel qualitate, id est, ut mora in cerebro per vigilias, aut mœrores melancholici humoris naturam acquirat,

4. Modis catoche fieri potest.

(r) De cura & anxietate.

acquirat, fluorem enim facile ſuum & nitorem ſanguis amittit. Sua quantitate dum ſanguis prehendit premitque cerebrum, præſertim ſi libera eſt reſpiratio, utpote partibus obſeſſis poſterioribus, & ſi juvenis eſt, qui quum non facile obruatur & ſtupidus jaceat, a copia ſanguinea preſſus, veluti vigilans manet: tunc catalepſis ſanguinea dicetur, & ad κῶμα ἄγρυπνον (s) proximitate accedit.

Sin qualitate potius ſanguis peccat, tametſi prius eſſet laudabilis, melancholica catalepſis dicetur: fit autem quum plenitudo eſt aliqua in cerebro ad vires, quam quum natura non regit, dum moram trahit, ibi ſanguis facile immutatur, præſertim ſi quis calor alienus adveniat, ut tota affectio κεφαλική (t) eſſe dicatur. Et quemadmodum corpora ſanguinea, ſi effluvium non habent, melancholica redduntur: quod in toto corpore fit, id in capite fieri poteſt: ut particularis 44 ſit ſuppreſſio, & ob congenerem ſuppreſſionem morbi congeneris generatio, quo in ſenſu Hippocrates dicebat: *Faciei color bonus*, & *mæſtitia multa*, *malum*: quo loco Galenus demonſtrat quomodo ἐξέρυθροι (u) melancholici fiant, quum facile ſanguis aduratur, & ſucci melancholici naturam acquirat: quæ *in eo Com.* ſcribuntur huc maxime pertinent: Maxime vero ſanguis in capite immutatur, ſi quis aut natura ſit melancholicus, aut ex eventu, & non ἄνευ φανερῆς προφάσεως (x). Nam quum melancholici, utrovis modo ſint, perpetuo aliquid animo verſent atque volvant, facile ea cura, agitatioque ſanguinis mutationem conciliat: atque eo modo tales in catalepſin proni ſunt, præſertim vero ſi qua cauſa extrinſecus adventarit, quæ ſemen morbi ipſius ſepultum excitaverit: & tales catalepſes repente poſſunt incidere, quemadmodum & epilepſia, & apoplexia. At non ſic quæ ab intemperie frigida & ſicca, aut quæ a reſolutione, aut a mœrore, quas explicare conſilium eſt. Si quis avidius & diutius incumbit chartis, præſertim ſi noctes inſomnes ducit, diſſipatione ſpirituum & ſiccitate præſertim humorum fluentium & ſpirituum, rigidus poteſt manere & catalepticus, quaſi in cælum raptus 45. Sic non eſt quod ii arguculi requirant longum valde tempus ad inducendam iſtam intemperiem frigidam & ſiccam, & præſertim quod pertinet ad alterationem, & fluentes tum ſpiritus & humores. Quid enim tam facile diſſipatur, inſtauratur quam ſpiritus? Teſtantur ii qui ſtatim expalleſcunt & diſſolvuntur, guttula vero vini reſurgunt & ad ſe redeunt. Et dum quis ita exhaurit labore cerebrum, jam rudimenta futuræ catalepſeos habebat, prout perſeverabat effluvium ſpirituum; ſed malum non apparuit, quamdiu jam partes ſolidæ invadi cœperunt. Sunt enim quidam morbi qui non prius apparent quam jam tacite clamque aliquot tempora percurrerint, & quum nos prehendunt, jam pæne in vigore ſunt. Quod de dipſaco elegantiſſime & ſubtiliſſime Galenus docet, ait enim diabeten qui affectus eſt renum non protinus dignoſci: ſed quoniam renum naturale eſt deſiderium, & ab eo ſenſus noſtri non

Part.14.lib.2. Prorrh. Gal. cap. 7. lib.3. loc. aff.

Quæ catalepſis repente non incidit.

Cap. 3. lib.6. locorum male affectorum.

(s) Coma vigil.
(t) Capitalis, cephalica.
(u) Prærubri.
(x) Sine manifeſta occaſione.

non afficiuntur, etiam quum ad ſtatum venit, ne percipitur quidem. Quum caninæ appetentiæ (quæ analogia reſpondet diabetæ) non accidit, quia enim ventriculus animali deſiderio tenetur, protinus ejus affectiones deteguntur & apparent. Itaque quod de dipſaco diximus, idem de catalepſi, ea præſertim quæ intemperiem frigidam ſiccamque cerebri ſequitur, dicemus: quum enim profert, jam principium morbi videtur elapſum, & vigor adeſt, in perpetuo enim tenore malum perſeverat. Eſt & alia catalepſis a quadam reſolutione per alienationem cerebri, & ea repente incidit, ſed non ſolvitur facile, immo letalis eſt. Quod repente incidat, id audiendum eſt quoad ſenſum, non quoad generationem: nam occaſio cauſaque fovebatur ſenſim, ſed affatim malum ſeſe repræſentat: unde quum nos alloquimur ægros, videmus eos ſtatim mutos, & oculis apertis catalepticos fieri, diſpoſitione hectica jam contracta, & vitio impreſſo partibus ſeſe ſtatim proferente. Ante docuimus duplicem eſſe phrenitin, unam manifeſtam in alteratione cerebri, alteram occultam in alienatione: & hæc deterior eſt. Idem de catalepſi dici poteſt. Proprie autem catalepſis, quatenus ſpeciem morbi efficit, propter alienationem contingit, ut non ſolum ſpiritus & humores fluentes vim paſſi ſint, ſed & in partibus ſolidis ipſius cerebri nota inuratur. Talis catalepſis in morbos longos, & febres incidit, quum diſſipatio facta eſt animalium ſpirituum, calor naturalis imbecillior factus, & hectica diſpoſitio inducta in cerebrum. Dicam quod nobis videre contigit. Servus equitis Torquati totam hiemem quartana duplice cum febre lenta laborarat: exhauſtus & marcidus pæne erat: repente catalepticus factus eſt ſqualidis & ſiccis redditis ſpiritibus: ſic generatio longa fuerat, ſed invaſionis modus ſubitus fuit, ſed non eſt ſolutus morbus niſi cum morte. Sic quum requirunt arguтuli ad generationem catalepſeos neſcio quid ut cito fiat & ſolvatur: revera quæ per reſolutionem fit, non ſolvitur cito, quia ab exhauſto eſt, ſed longam habuit generationem. Et eo modo docuimus ante Galenum quodam in loco ad phrenitidis generationem longum quoddam tempus requirere, in alio docet etiam ſubito fieri. Sed nodus hic ſolvendus eſt priore modo explicato. Filius Domini Povart, Conſulis Regii, catalepticus interiit, quum duos menſes tertiana laboraſſet, & pæne extabuiſſet. Et revera, ut plane fatear, ut repente adoriatur catalepſis, non tam facit ſicca intemperies, & ſquallor (nam potius ad tarditatem invaſionis faceret) quam motus quidam ſymptomaticus qui quodammodo ſuſcitat, impellit, & animat malum hoc quod in viſceribus & medullis latebat: unde iſte puer catalepticus capite dolebat ante, & in ipſo morbo catocho tantus ardor percipiebatur, ut manum ureret. Sic diſpoſitio ad catalepſin in capite fota alitaque ſeſe protulit per translationem ſymptomaticam cujuſdam venenati vaporis, aut natura ſeſe in cerebrum exonerante, & morbi ſarcinam deponere volente. Et tales catalepſes ſunt ab exhauſto. De iis audiendus *Aphor.* Hippocratis: 46 *quæ cum exſolutione fiunt & catochæ & aphoniæ, perniciosæ*: ſequuntur enim ſummam paupertatem caloris naturalis, & naturæ imbecillitatem, ſuntque mortis paranymphi. Quarta ſpecies catalepſeos ſequitur fortem imaginationem rei ali-

Vera catalepſeos eſſentia.

Qui fiat Catalepſis ſub finem morborum.

Part. 4. lib. 3. Prorrh.

cujus præsertim tristis, & animi concussionem ægritudinemque, ut viduis accidit aut mœrore confectis, aut paventibus & metu consternatis: semisideratæ manent, oculis apertis, & corpore immobili: ideo pace Rondeletii dicam, id quod puellæ acciderat congressum mariti repudianti fuit quidem catalepticum: sed non tam humorale fuit, quam ut sic dicam mentale & spirituale. Putat id fieri a sanguine qui in succum melancholicum conversus fuerat: ego vero potius animi πάθημα (*y*) fuisse judico per vim fortem imaginationis quæ efficit ut à nobis quodam modo abripiamur, & extra nos simus, quod non animadvertere eos qui Aëtium reprehendunt miror. Quamquam fieri quidem potest ut humorum & natura, & propensitas corporis ad id concurrat. Et in eo sensu audiri potest quod Hippocrates *in Aphoris.* dixit ut ante enarravimus: *Si quis de repente obtumescat, & linguæ incontinens fiat, id melancholicum est.* Rondeletius contra eos egit qui a sanguine esse negant.

Huic disputationi finem colophonemque addituri pauca adjiciemus ad ea quæ dicta sunt. In caro læduntur actiones quæ sunt in cerebro, in apoplexia eæ quæ sunt a cerebro. De coma hoc quoque sciendum ex sententia Aëtii, quod nascatur sæpissime ex calidis & humidis vaporibus qui a cerebro efferuntur. Cur autem Linacer coma verterit marcorem, non video, nisi quod marcere significet torpere, item languore atque inertia teneri. Celsus quum de lethargo loquitur, ait, in hoc marcor est, & inexpugnabilis dormiendi necessitas. Nomen κώματος ἀπὸ τοῦ κωμάζειν derivant, quod est crapulæ & comessationibus indulgere: forte quod κωμάζοντες (*z*) facile in talem morbum incurrant. Unde nescio quid in mentem venerit Suidæ, ut non κῶμα, sed κάρον definiverit ex vino ebrietatem, & gravem cum mentis impotentia soporem, Græce καταφοράν (*a*). Nisi quod κάρος dicatur ἀπὸ τῆς κάρης, id est a capite, quod facile διὰ τὴν οἰνοποσίαν (*b*) læditur atque offenditur. De catalepsi quoque hoc sciendum: non omnes Cataleptici eodem se modo habent: una enim est absoluta, in qua torpidum & marcidum omnino corpus manet; altera non absoluta in qua partes etiam aliquæ sua munia obeunt.

Cap. 6. Tetrab. 2. serm. 2.

Diversa catalepseon Idea.

Dextras partes dolere narrabat.

Locus est satis insignis apud Hippocratem, qui difficultate non caret: Disputans enim de Empyicis ait, *optandum potius esse ut sectio fiat in sinistris partibus quam in dextris: nam dextras urere aut secare letalius est: quanto enim robustiores sunt partes dextræ, tanto fortiores in ipsis morbi fiunt.* Quæ an vera sint, quoniam hoc longius patet, ipse videris.

3. de morbis cap. de pleuritide ex dorso.

Olim

(*y*) Passionem.

(*z*) Crapulæ & comessationibus indulgentes.

(*a*) Cataphoram, in somnum delationem.

(*b*) Propter vinolentiam & meri ingurgitationem.

Olim sanguinem ore rejectaverat.

Ex ore sanguis multis modis rejicitur, vel quia e gingivis, vel quia ab aspera arteria, vel a capite fluit, vel quia e corpore pulmonis, vel e ventriculo excernitur. *In libris de loc. aff.* notas dat quibus scias vel hinc, vel illinc fluere. Quod nobis metum attulit, fuit illa vetus rejectio sanguinis e pulmone quum jamdiu laboravisset. Et ideo quum phthoe, vel ulcus sæpe consequatur hæmoptoicos, latentis abscessus in pulmone erat suspicio. Ita enim Hippocrates omnem excretionem sanguis e pulmone suspectam habet, ob ea quæ consequi solent: quamquam Hippocrates diorismo utitur, *Qui sanguinem evomunt, si sine febre salutare, si cum febre malum*: Nomen σωτηρὶς τὸ δυνάμενον θεραπευθῆναι (*c*) significat. Galenus *in Com.* non vult verbum ἐμέουσι (*d*) significare excretionem e pulmone, sed vomitionem proprie sanguinis audiri, tum quod sanguinem vomere minus malum sit quam e pulmone educere, tum quod omnis e pulmone eductio, ait, mala sit: nam si febris non adsit, etiam periculum est ne non cito curetur; si malum duraverit, brevi febris aderit. Tamen *in Coacis* non utitur verbo ἐμέειν (*e*), sed πτύειν (*f*). *Sanguinem spuentibus*, ait, *confert, ut sint sine febre, leviter doleant, sputum tenue sit ad dies bis septem; febrire, tussire contumaciter, & recentem semper sanguinem excernere, malum*: quamquam proprie de pulmonibus loquens utitur etiam *in Coacis* verbo ἐμέουσι. Rejectio e pulmone si sit tantum per anastomosin aut diapedesin, non ita mala est, si per διάβρωσιν (*g*), omnino suspecta esse debet. Et nos bifariam dicemus e pulmone sanguinem rejici posse, uno modo loco hæmorrhagiæ, altero ad exonerationem partis alicujus in qua grave aliquod periculum crearetur. Inveniuntur quibus occluduntur viæ ad nares. Si sanguis non absumitur in incrementum loco hæmorrhagiæ e pulmone educitur sanguis innocue, item & in quibusdam sanguineis, aut in mutilis hæmorrhoidon loco. Et in eo sensu Celsus rejectionem sanguinis ex asperis arteriis, immo & per penem, non omnino damnat, præsertim si febris non adsit, aut per commodum alium locum fluere desiit. Locus Celsi præclarus est valde. Altero modo sanguis expectoratur in hepaticis & lienosis, lienosis per cœliacam, ut contigit filio 48 Præsidis Parisiensis. Is sanguinem affatim expectorabat: omnia pæne pulmonum vasa rupta putabantur, & periculum tabis adesse putabant: tandem dum forte contingitur hypochondrium sinistrum, percipitur pulsus in ea parte, & palpitatio: tunc hic latere fontem mali putant: & tractum ductumque sanguinis manu percipiunt. Consultum est lieni: multum & valide repurgatus, cessavit palpitatio & pulsus, item sanguinis rejectio. Ceterum credibile sanguinem & spiritum ibi compressum & conculcatum fuisse, & propter cruditates cacochymiamque veluti obsessum, unde successisset necessario aneurysma. Accedit quod nondum ex ephebis excesserat, & quum laute viveret, multus erat sanguis qui

Aph. 37. lib. 7.

Cap. de Tussi lib. 4. sed hoc desumsit ex lib. 2. Prorrh.

(*c*) Quod potens est curari.
(*d*) Evomunt.
(*e*) Evomere.
(*f*) Expuere.
(*g*) Erosionem.

qui quum per nares non evacuaretur, aliam rapuit viam. Ita legimus a suppressione mensium pulsum ad partes uteri paruisse: ut in uxore Gorgiæ. Et in uxore Philini pulsus in hypochondriis aderant ob cruditates, ait Galenus: In hoc & erat suppressio sanguinis, & cruditas: quod de filio illo consulis dictum est, idem nostro ægro evenire potuit, ut illa sanguinis rejectio non tam vitium pulmonum sequeretur, quam copiam & orgasmum sanguinis in præcordiis, & propter affectiones melancholicas 49.

5.Epid. & 1.

Venam secuimus: a secta vena repetit malum.

In ἀφώνοις (*h*) dubitant valde Medici an sectioni venæ locus sit. Hippocrates non omisit sæpe: immo eam advocat in eis affectibus. Et Galenus non abs re Hippocratem phlebotomiam amasse ac frequenter celebrasse auctor est. Sed ut summus & prudentissimus fuit, non nisi tempore, jure, & loco id fecit. Si quæ ante dicta sunt animo comprehensa fuerint, jam aliqua ex parte tibi hac in re satis erit factum. Docuimus enim inter ἀφώνυς (*i*) quosdam omnino refrigerari, quosdam calefieri, alios omnino immobiles esse, alios aliquatenus mobiles: rursum quosdam fieri per venarum interceptiones, alias per oppressionem magnam, alias per summam debilitatem & quamdam caloris naturalis oppressionem, & velut extinctionem, in quibusdam dominari crudos valde succos, in aliis non. Itaque ut non est eadem idea morborum qui τῆς ἀφωνίας (*k*) nomine continentur, ita non iisdem idem remedium, & præsertim venæ sectio congruit. Præterea eodem in loco docuimus Hippocratem in iis morbis προπαρασκευὴν (*l*) desiderare, alias non. Immo & in morbis istis frigidis convulsiones corpus quatientes commode eveniunt, ut ante adduximus. Hippocrates *lib.* 4. *acutorum* scribit: *Quum quis repente obmutescit, id venarum interceptiones faciunt, si sano absque forti occasione id contigerit: Venam igitur internam brachii dextri secabis.* Nam *in sequenti Aphorismo* docet notas abundantis sanguinis, & tunc audacius venam reserabis. Sed paullo post, quod valde notandum est, dum meminit epilepsiæ, apoplexiæ, paraplexiæ, per commotionem humorum factæ, deinde διὰ τὴν στάσιν, id est stationem, ob egressum humorum a propriis vasis, scribit 50: *talibus prius adhibitis fomentis venam statim aperies, quum nondum fixa sint omnia, quæ contristant, tum spiritus, tum fluxiones. Facilius enim remediis patent.* Sic in duobus istis locis non longe a se dissitis ἐν ἀφωνίαις (*m*) primo quoque tempore venam secat, nulla præparatione præmissa, in aliis utitur præparatione. Revera summus vir nullas rerum distinctiones omittit. Et *in lib. de morbis* dum loquitur de morbo attonito ait: *Hunc attonitum si sic habuerit lavare oportet multa calida, & quam maxime calefacere & aquam mulsam tepidam in os instillare. Hoc autem maxime faciundum, quum humorum*

Part.3.sect.1. lib. 3. Epid.

Comm. in part. 23. lib. 4. acut.

2. de morbis.

(*h*) Aphonis.
(*i*) Aphonos.
(*k*) Aphoniæ.
(*l*) Præparationem.
(*m*) In aphoniis.

morum congelatio ac concretio eſt. Quamquam Galenus videtur contentus ſola frictione, non fomento, quoniam non ita ſemper concrevit ſanguis ut effluere non poſſit. Sic poſt frictionem phlebotomiæ locus eſſe poteſt. Et *in Epid. Quicumque de repente voce deſtituuntur, ſi ſine febre fuerint, iis ſtatim venam ſecato*: quæ omnia conveniunt cum iis quæ dicta ſunt *ex lib. 4. acutorum.* Et mirum eſt cur voce deſtitutis venam aperit, ſi ſine febre ſint, quum potius febris ipſa ad phlebotomiam hortari debeat: in quo tacite reprehendit Medicos qui quum febrem percipiunt, ſtatim dicunt ſe ſaltem ratione febris ſecare venam: at errant valde; quia Hippocrates vim remediumque ponit in febre, præſertim ſi ſit analoga morbo: mirorque aliud omnino ſentire Hippocratem, aliud noſtros homines agere. Sed de ea re forte dicturi ſumus. In eodem *lib. 2. Epid.* phlebotomiam in epilepſia celebrat, ejus verba ſunt, τάμνειν τὰς εἴσω τῦ νεσήματος τῦ μεγάλυ ἐν τάσει γινομένυ: *Secabis venas interiores, ſi magnus morbus in intenſione eſt.* Illud eſt obſcurum, ἐν τάσει (*n*): Epilepſia videtur inter morbos numerari quos ἐθάδας (*o*) Hippocrates vocat, quod redeant periodo. Sed ut rem brevi finiam revocaturus Lectorem *ad Com. Foeſii in lib. 2. Epidem.* Epilepſia morbus acutus eſt, & chronicus. Acutus bifariam, tum ratione paroxyſmi præſentis in quo convelluntur ægri; & ſi numquam adorſus eſt: nam ut Celſus annotat, quum numquam ſolitus eſt quemquam prehendere, ſæpe hominem conſumit: quod ex Hippocrate deſumſit, qui ait ſenes maxime epilepſia perire, ſi numquam correpti fuerint: adeo vehemens hic morbus eſt, maxime ſi quis ejus inſolens fuerit. Chronicus eſt quia ſæpe redux eſt, & homini συναποθνήσκει (*p*), ut loquitur Hippocrates. Quum ergo dixit Hippocrates ſecandam venam in epilepſia dum in intenſione eſt, credo Hippocratem non tam de morbi ipſius curatione agere ut eum phlebotomia tollere velimus, quam ut occurramus periculo quod nunc adurget: ac ſi dicat, dum vexat acceſſio ipſa & premit rediens morbus, venam ſecare bonum ad amotionem præſentis periculi: quod Aretæus præſtat in curatione epilepſiæ. Nemo enim dubitat Galenum & Hippocratem in epilepſia ſecare venam ad antevertendum paroxyſmum: ſed modo ex Galeno colligas ſecari debere malleolum, modo brachium: & ita ſibi parum conſtat. Sed eam difficultatem diremimus *in primo libro Conſiliorum capite de epileptica muliere*: hoc valde animadvertendum eſt. Atque ita ἐν τάσει γινόμενον (*q*) interpretamur, ceteri ſuo utantur judicio. Et ut ad rem redeamus, in hoc noſtro ægro venam aperuimus juxta doctrinam Hippocratis, quod translatio eſſet ſymptomatica. Aetius in catocho & catalepſi, de quibus dictum eſt paullo ante, præſertim quum affectus ſunt a ſanguine, ſtatim venam ſecat: ſed quum ab alio humore ſunt, videtur eamdem ſectionem averſare 51. Quod autem paroxyſmus redierit ſtatim vena ſecta, non exiſtimo ſectionem venæ id per ſe effeciſſe, ſed quum morbus valde premeret, omnia confuſe & tumultuarie acta ſunt: & tunc

Sect. 5. *In libris de morbis mulierum.* *Cap. 4. Tetrab. 2. ſerm. 2.*

(*n*) In intenſione.
(*o*) Conſuetos.
(*p*) Commoritur.
(*q*) In intenſione genitum.

secta vena est, quum paroxysmus redire deberet. At nondum de circuitionis tempore nobis certum erat.

Cœpit stata periodo reverti, idque noctu.

Longum arduumque esset de periodis morborum disputare 52. Nec enim id hoc loco tractandum est: ne omnia uno loco simul explicentur. Solum duo nobis sunt explicanda an quod periodo malum rediret, aut dispositionem partis, aut humoris proprietatem sequeretur. Quum malum in cerebro sedem habet causamque fixam, fere non intermittit, ut quidam putant: in eoque distinguunt cerebri affectionem per protopathiam, ab ea quæ fit per sympathiam, quod illa stabilis sit, hæc instabilis & fugax: sic distinguunt deliria phreniticorum, ut ante dictum est, ab iis quæ in febres continuas symptomatice contingunt, quod hæc fugacia sint, hæreantque minime, illa vero stent permaneantque: quamquam nec hoc verum est, nisi forte in acutis 53. Nam quum febris urget, aut dolor capitis, si causa hæret cerebro fixaque est, ea habet fixa symptomata, facta comparatione cum iis quæ a causa pendent extra cerebrum posita. Sed in chronicis, quoniam cuique humori sua est periodus & ῥοπὴ (*r*), non est necesse perpetuo malum sævire, licet in cerebro diathesis sit, aut humor: sic dolores dentium exacerbantur hac aut illa hora, tametsi causa in cerebro loco proximo denti affecto lateat: & ophthalmia certo quodam tempore exasperatur, licet causa in procinctu fuerit. Unde quæstio est subardua, an intermissio in ægro demonstrarit aut in cerebro dispositionem esse, causamque latere, an aliunde manere. Nam est quibus actu mens ægrotat, ii non perpetuo delirant, sed τὰ πολλά (*s*). Quod si ut plurimum fiat, non necessario in cerebro causa posita esse videtur: nisi forte aliud esse dicas intermissionem, aliud remissionem. In morbis quorum aut causa, aut διάθεσις (*t*) in cerebro locatur, est potius ἄνεσις, remissio; in morbis quorum causa longius posita est, intermissio esse videtur. Et quocumque in loco humor positus fuerit, certas tamen habet inclinationes, quum antea docuerimus nil in natura sine ordine & circuitu fieri: unde alii morbi nocturni, alii diurni, alii matutini, alii vespertini exsistunt. Et quod huic nostro ægro maxime media nocte malum exacerbaretur, & jam in suspicionem male affecti pulmonis venisset, illud suppurati nobis opinionem fecit: Si id verum quod scribit Hippocrates: *Profecto*, ait, *in omnibus suppurationibus, & his quæ circa oculum sunt, dolores sunt ad noctem.*

3. Epid. Histor. de Trinone Damonis filio.

Restitutus narrabat.

Comm. ad part. 55. sect. 2. lib. prior. Prorrh.

Vere hoc totum quod huic ægro contigit catalepticum & catochon esse videtur: nam οἱ κατεχόμενοι (*u*), ut Galenus docet, quum soluti sunt paroxysmo,

(*r*) Inclinatio.
(*s*) Ex intervallis.
(*t*) Dispositio.
(*u*) Detenti, apprehensi.

paroxysmo, meminerunt eorum quæ acta sunt, quodammodo audiunt, & actionum quorumdam recordantur.

Febre carebat.

Polliciti sumus ante dicturos nos cur Hippocrates sæpe dicat, absque febre, ἀπύρως, ἀπυρέτῳ ἐόντι 54: quoniam indicationes sumuntur ex eo quod febris adsit, vel non adsit. Et ut prius annotavimus *ex secundo Epid.* secat venam in aphonia si sine febre sit: quasi velit in aphonia febrem quodammodo dehortari phlebotomiam. Id autem propterea fit quod si febris adsit, ea cruditatem succi possit dissolvere atque quodammodo coquere: ita epilepsiam quartana solvit, & tetanum febris, & febris item commode aliquando convulsioni supervenit. Et Hippocrates scribit: Subitaneis apoplexiis, si febris mediocris adsit (quod Græce λελυμένως ἐπιπύρετι ταίνειν (x) vocat) perniciosum, ut Numenii filio. Acuit enim potius humorem, & deteriorem facit, naturamque debilitat, non autem dissipat, & frigus corrigit. Accedit quod quum parva est febris & multus humor crudus, plus fumi excitatur & minus discutitur. Et alibi passim calor febrilis dolores hypochondriorum ab obstructione, aut frigida materia natos solvit: quod est audiendum quum febris est potius symptomatica, quam essentialis, & quum in caloris potius non putrentis excessu, quam in putrente, ut sic dicam, calore consistit. Nam quum in putri materia accenditur, quoniam putredo inimica est naturæ, major noxa naturæ infertur. Et miror, ut ante dictum est, Medicos adeo ignaros ut in apoplexia, epilepsia, vertigine, paraplegia, quum vident percipiuntque febrem, juste venam secari oportere putent: & in suis deliberationibus a febre ipsa secandæ venæ indicationem sumunt: immo quia adest febris, a phlebotomia est temperandum. Ac mehercle videndum, cur in quibusdam affectibus absentiam febris commendet, ut quum loquitur de sanguinem ex ore rejicientibus, in aliis vero ejusdem præsentiam febris laudet. Nisi forte quis dicat, Hippocrates quum dixit: Si quis fit aphonos sine febre, venam secato, vocem & diorismum istum, *Absque febre*, non tam addi ut ejus præsentia phlebotomiam dehortetur, quam ut nobis tacite aliquid demonstret, nimirum si febris ipsius aphoniæ causa est, non secabis venam, non quod fortasse non locus eo in casu phlebotomiæ sit 55, sed quod indicatio curandi non ab aphonia, sed a febre capienda sit. Febris enim forte phlebotomiam, forte aliud remedium indicat. Sed aphonia ipsa per se, quatenus talis, sine febre, ut febris ipsa nil indicet, phlebotomiam postulat. Exempli causa sputum sanguinis postulat sectionem venæ, nisi sit pleuritis, nam pleuritis dissuadet: quasi vero in pleuritide non sit secanda vena: immo tunc secandi capitur occasio, quum sputum cruentatur. Cur ergo ait pleuritin indicare ne secetur vena in sputo sanguineo? hoc non vult Hippocrates: quamquam littera id videtur indicare. Sed considerat sputum cruentum, vel ut morbum, vel ut symptoma: ut morbum quum est

Error Medicorum.

Aph. 37. lib. 7.

Part. 44. sect. 3. lib. 6. Ep. vide Com. ad Aph. 16. lib. 1. Aph.

(x) Exsolutè paralyticè febricitare.

est proprio vitio pulmonis, & tunc αἱμοπτοικοὶ ϗ ἀναφορικοὶ (y) dicuntur 56; ut symptoma quum fit ob pleuritin. Quum enim fit ob pleuritin, non ex se postulat phlebotomiam, est enim ipsa pleuritis quæ forte postulat, aut non: Nam quum medendi pleuritidi alia ratio sit quam per phlebotomiam, fieri potest ut sputum sanguinis nullo modo phlebotomiam indicet, quatenus symptoma est; quatenus morbus, omne sputum cruentum phlebotomiam insinuat.

Spiratio frequens, non magna, rara, licet deliraret.

Aëtius quum disputat de catocho varias spirandi difficultates explicavit: ait enim, spiritus densus, aliquando rarus, ex intervallis magnus: quod in hoc ægro contigit. Ac primum quod magna difficultas esse debeat in affectibus partium in ventre contentarum, non solum in thoracis partibus (quod male quidam autumant) primum ex Galeno patet: *Perspicuum est quod ventriculus, peritonæon, splen, hepar, alvus, superiora tenuia intestina, & musculi præcordiorum in magnis thoracis motibus dolore vexantur, minus in parvis.* Cap. 12. lib. 1. de diff. resp. *Ob id parvus & densus, non solum in pleuriticis, sed in ventriculi doloribus & totius ventris, spiritus erit. Minus vero prout eis sensus minor est.* 57 *Consimiliter respirabunt qui hepar, aut splenem, aut aliquod ex eis membrum affectum habebunt: Omnia enim talia, partim appensa, partim agnata respiratoriis instrumentis, ad horum motum commoventur. Omnino autem densus & parvus spiritus signum est doloris omnium animalis particularum quæ juxta respirationem commoventur.*

Quæ hoc loco dicuntur a Galeno valde sunt notanda; fere enim omnes quum difficilem respirationem vident, accusant pulmones. Et ex iis quæ dicta sunt duo valde notanda erunt: prius est quod propter difficilem respirationem, causa ipsa thoracem non egrediente, sæpe dolor oboritur in partibus ventris aut in ventriculo ipso: 58 & tunc male Medici partibus dolentibus manum applicant, quum dolor oriatur ex eventu; quia nimirum pendentes aut agnatæ partes ventris inferioris instrumentis respiratoriis trahuntur in consortium partium superiorum. Sic in validis tussibus, præsertim quum inanes sunt, dolorem audivimus tantum in ventriculo natum, ut necessario opitulandum ventriculo ipsi fuerit.

Posterius quod notandum est, quemadmodum difficultas respirationis facit ut vi sympathiæ dolores in partibus ventris inferioris oriantur, sic difficultas aliqua spirandi oritur ob læsionem doloremque partium in ventre contentarum; & tunc est adminiculandum partibus ventris inferioris, relicto thorace, & partibus ejus: quod maxime in ægro nostro contigit, nam summa difficultas erat respirationis, & causam affectis pulmonibus aut thoraci assignabamus, sed male: erat enim latens in hypochondriis.

Quæstio alia, cur quum deliraret, aliqua ex parte magnum & rarum, sed frequentem sæpe spiraret: Magna & rara enim spiratio delirantium est.

(y) Hæmoptoici & sanguinem expuentes.

est. Etenim, ut præclare demonstrat Galenus: *Immoderatam facere spiritus attractionem, quod est magnum spirare, & rursum immoderatam quietem (quod est rarum spirare) ejus est qui neque quando desinere ab actione oporteat, nec quando incipere ob ignorantiam nesciat.* Et quoniam de iis abunde Galenus, libro adducto, & ne forte omnia hic confundamus, hoc diorismo rem definiemus: Non quoties quis delirat, magnum & rarum spirat, sed quoties magnum & rarum spirat, mente motus est; nisi occurras de mœstis & sollicitis qui dum anguntur, magnum & rarum spirant: sed non tam proprie est magna & rara respiratio, quam suspiriosa, & velut dupla intro revocatio, ut loquitur Hippocrates. De distinctione causarum respirationis in mæstis & in deliris, quamquam analoga esse videtur, Galenus *cap. 6. lib. 2. de diff. resp.* Sic magna & rara spiratio est propria delirii, non tamen inseparabilis. Præterea omnibus deliriis potest comes adjungi rara magnaque spiratio, non omnibus deliris: quia contingit hunc aut illum delirantem, & habere aliquam affectionem quæ necessario alteret illam respirationem, quæ ex se quidem phreniticorum propria est, sed ex eventu immutata; ut si quis delirat & phreniticus est, unaque costa aut inflammatur, aut hepar præsertim ad gibbas, aut lienis pars superior, aut osculum ventriculi, aut tenue intestinum, aut musculi thoracis, non hic expectanda est etiam præsente delirio magna raraque spiratio, sed densa, & parva. Et ut ait Galenus, *Si a solo delirio respirationis integritas confunditur, magnus & rarus spiritus erit perpetuo: si a solo dolore parvus & densus, si delirium & dolor concurrat, & dolor superet, obscura ex delirio alteratio erit: Nam si dolor fortis est, perfecte evincit respirationis difficultatem, quæ ex delirio inducitur, ut non amplius magna & rara sit.* Maxime vero dolor immutat, si ab inflammatione non ea quæ phlogosis dicitur, sed phlegmone, ut placet Galeno eodem in loco. Ceterum præter cetera, valde est commemorabile quod Galenus docet cur nimirum Dealcis uxor delira per totum morbum, & magnum rarumque per tempus spiraverit, quod delirii proprium fuit, & rursus brevispira (Græce βραχύπνους) quum tamen deliraret. Sed notandum quod dixit, hinc magnus & rarus spiritus per tempus, in quo dubitatur an per omne, an per aliquod tantum tempus: sed audiendum est per omne tempus: nam sub finem historiæ ait, perpetuo erat magnus, & rarus spiritus, sed utrumque cohæret. Quum dixit per tempus, voluit indicare exiguum quoddam intervallum in quo brevispira esset, sed illud intervallum non fuit tanti, ut propterea in toto morbo non diceretur magnum & rarum spiritum habuisse: nam quod raro incidit, non pervertit continuitatem. Et ad hunc locum demonstrandum Galenus citat alium in quo Hippocrates vult docere totum annum vacavisse flatibus, quamvis adjecerit, Etesiæ parvi sparsim spiraverunt: hoc enim continuitatem τῆς ἀνεμίας (z) absentis non interturbat. Et ob eas a nobis allatas causas æger non magnum & rarum spirabat, tum quod delirus plane non esset, tum

Cap. 7. lib. 2. de diff. resp.

(z) Venti.

tum quod dolor aderat de quo quereretur, qui etiam si delirasset, magnitudinem & raritatem respirationis intervertisset.

Ilia ducendo.

Varia & multiplex fuit respiratio: Et ductio ipsa elatioque laboriosa hypochondriorum magnum aliquid subesse indicabat quod naturam ad agendum aliquid incitaret: quemadmodum enim antea docuimus, si quid est præter naturam contentum in ventre inferiore, maxime circa ventriculi os, illud ratione continuitatis difficultatem respirationis afferre potest. Ut etiam pondus & oppressio ventriculi homines ἐγγαστριμύθους reddere potest, id est, quasi ex ventre loquentes, quia libertas sermonis ob oppressionem erepta est 59: quod Polemarchi uxori contigit: *Circa cor*, ait, *aliquid colligi videbatur, respirabat more submersorum, ex pectore substrepebat, veluti qui clauso ore loquuntur, ἐγγαστριμύθους vocant.* Et qui spirant Ilia ducendo, aut propriam in pulmonibus latere affectionem indicant, aut in ventre inferiore. Ut mulieres dum hystericæ fiunt, antequam omnino ἄπνοι (*a*) fiant, spiritum ex Ilibus ducere videntur, diaphragmatis, quod liberæ respirationis instrumentum est, oppressione.

5. *Epid.*

Aliquid hypochondriacum erat congenitum.

Hoc non absque ratione additum est, ut latentis mali & Medicorum captum superantis probabilis aliqua ratio reddatur. Nemo fere erat qui inspectis oculis, colore, gestu, actionibus, capillo, & reliquis id genus, item more morbi, non dixisset id esse melancholicum.

Actiones quodammodo phreniticæ erant, propterea diximus ante, *more phreniticorum insiliebat*: aut ut verius dicam, aliquid erat μανικόν (*b*). Taciturnus valde erat: & ut, inquit Galenus, perpetuo loqui phreniticum est, sic tacere melancholicum. Sic ad melancholiam affectum erat corpus, ut ante diximus, quum ejus temperamentum explicaremus, duoque hypochondriacorum melancholicorum genera proponeremus: accedebat & illa causa procatarctica, metus, & mœror de quibus ante quoque explanatum est. Quod autem hic dicitur de congenito habitu hypochondriaco, illud sicco pede non prætereundum, nec aure supina audiendum. Hippocrates *in Historia de filia Euryanactidis* postquam eas destillationes explicavit quibus erat obnoxia, & quæ mortem accelerare potuerunt sub finem ait, ἦν δέ τι συγγενικὸν φθινῶδες, tabidum erat congenitum 60, Galenus *in Com.* ait: *Meminisse autem oportet cur Hippocrates dicat ingenitum esse tabidum propter Sophistas qui nullum affectum innatum esse asserunt. Ceterum illa innata tabes & dispositio tam repente illam filiam non sustulisset, sed quia cum eo affectu nativo erat quoque extinctio facultatis naturalis, id repentinæ mortis causa exstitit.* Circa ea quæ de filia ista tabida a prima origine, tria observanda sunt, primum est quod natura gentilitii sunt morbi & innati: secundum quod ii per se non tollunt perimuntque nisi aliquid aliud

Com. ad histor. 15. *sect.* 3. *lib.* 3. *Epid.*

Histor. 6. *sect.* 2. *lib.* 3. *Epid.*

(*a*) Sine spiritu, non respirantes.

(*b*) Maniacum.

aliud concurrerit: tertium & maxime præcipuum est, quod *sub finem Com.* Galenus addit: nimirum cur parum sollicite & artificiose Hippocrates dies criticos annumeraverit in tractanda ista Historia, quod in ceteris tam negligenter non fecit: *Nil est*, ait, *cur tam curiose de diebus criticis quæramus, quum illi in ista historia nullum habeant ordinem, quia mortem a capite destillatio attulit, & nativum tabidum.* Quasi vero non fuit natura ordinata in morbis, tametsi occasio & a naturali constitutione fuerit, & a capite. Numquid morbi capitis periodon suam habent? Immo ante documus nil in natura fieri, sine periodo & ordine. Id quod hoc loco a Galeno dicitur, habet me-hercules aliquid stupendum & notandum, quum ait: Nullum ordinem dierum in ea historia servat Hippocrates, quoniam mortem & destillatio a capite attulit, & nativum tabidum. Quod ut illustremus, hoc unum dicemus: Morbi σύντροφοι, & συγγενικοὶ (*c*) sequuntur vitium totius substantiæ, & ἐν ὅλῃ οὐσίᾳ (*d*) consistunt: sic producuntur, aut repente interimunt prout latens in eis malignitas se prodit ac profert. Unde videmus eos qui stirpe tabida sati sunt, aut latens a natura vitium contraxere, minime opinantibus nobis eripi, quod morbi eorum non habeant aliquid ordinatum & periodicum, ut qui in humoribus consistunt. Humores enim habent fluxum & refluxum, momenta & inclinationes, quo fit ut sese nobis facile prodant. At id quod connatum est, & in interiore partium natura immersum ac implicitum, quum nostros sensus lateat, sæpe incerti sumus de iis quæ circa ea geruntur, & quæ ab eis pendent.

Aliquid pulmonicum putabant, aut a pure vaporem, aut tuberculum.

Qui pulmonicum quempiam dicit, nil certi designat, & erratur hic maxime: tamen politico loquendi modo pulmonicum aliquem dicimus quum vel satum parentibus pulmonicis videmus, vel certa sese nobis offerunt signa quibus labem aliquam in pulmone latere colligamus. Quum tussiculosus est, quum stridulam habet vocem; dum impeditam; dum præter rationem emaciari videmus, dum genæ rubicundum floridumque aliquid habent, & in ceteris pendulæ videntur. Quam loquendi formam secutus Hippocrates aliquem πλευμᾷν, id est, pulmonicum esse dicit, quem nos tabidum vocamus: & ideo Cornarius vertit, ἤν τις πλευμᾷ, Quum quis ex pulmonis affectu tabescit; postea enim hoc explicando aperit omnia signa quæ adesse solent in phthisico. Ceterum ideo suspicabantur aliquid esse pulmonicum, quod olim sanguinem rejectavisset ore: at nos docuimus ante hoc fuisse potius hypochondriacum quam pulmonicum. *Lib. de morbis.*

Dolor iste, & calor repentinus a tetro vapore efferri putabatur, ob collectam circum pulmones materiam: nam quum insolentia ista viderentur symptomata, omnes causas confingebamus, & undique eruebamus. Et in tam ancipiti negotio ignorabatur a qua parte id maneret, & cui auxiliandum foret. Quo loco possumus recensere illud quod de epilepsia dixit Hippo-

(*c*) Connutriti & congeniti. (*d*) In tota substantia.

Lib.2.Prorrh. Hippocrates, nam & ad alios morbos converti potest. Gravius habent ab epilepsia quibus hic morbus adest nullam significationem præbens ex qua corporis parte initium sumat: nam quibus ex capite initium capit, aut latere, aut manu, aut pede, facilius curatur. Et rursus differunt hæc genera, nam quæ a capite sunt, gravissima sunt, deinde quæ a latere: quæ a manibus & pedibus, facillime curantur. Quomodo dicimus eos cito mori qui fortiter, sæpe, & sine causa manifesta exsolvuntur: quasi vero si exsolvantur a tuberculo in corde (est enim causa quædam manifesta præsertim quum suis se signis exhibuit) illud minus malum sit: sed hæc per comparationem audienda sunt: nam id fit ob curationem. Si enim certo scias a capite malum esse, aut a brachio, aut alia parte, illud est quodammodo numerandum inter τὰ φανερὰ (*e*), præsertim si compares cum latente sede, & latente causa. At Medicus in eo maxime debet laborare ut τῇ διανοίᾳ, στοχασμῷ, aut ἀναλογισμῷ, aut τοῖς τεκμηρίοις (*f*) venetur & exploret sedes affectas. Non aliena erat suspicio e tuberculo vaporem efferri horum auctorem: nam quum diuturnus aliquis lateris dolor est qui ordinariis remediis non cedit, is in suppuratum abit, ait Hippocrates. *In Coacis. lib. 1.* Et *lib. de morbis* adhæsum pituitæ ad costas, inflammationem inducere ait, & dolorem pleuritidi similem: ac si ea pituita valde puri analoga inflammetur, quis dubitat quin non efferri possit teter vapor cerebrum feriens? Ita enim scribit: *Si pus in ventre moretur, totum corpus ab eo calescit, maxime partes vicinæ. Calescente corpore humiditas eliquatur, &c.* *Comm. in part.17.lib.4. Acuto.* Quomodo autem caput facile incalescat ob affectos pulmones, Galenus explicat in acutis.

Aut articulorum pulmonis convulsionem.

Quia desipiebat, & ita torquebatur, quasi pungens & stimulans aliquid circum pectus eum sollicitaret, ideo veniebamus in opinionem illius *Lib 2. de morbis.* morbi quem Hippocrates σπασμὸν τῶν ἄρθρων τοῦ πλεύμονος (*g*) vocat. Hujus vide descriptionem *in lib. de morbis.*

Ustio, sectio, maturatio flagitabatur.

Fere de crudo tuberculo laborabamus omnes: ac tum quærebamus num maturandum esset, quod a maturatione forte plus periculi. At Hippocrates loquens de pleuritide in qua crudum est tuberculum ait: *Melius est suppuratum fieri etiam si dolorosum fuerit. Minus enim letale est.* Et *eodem lib.* quum loquitur de iis qui jam suppurati erant, sed translatum est pus a loco in locum, ita dicit, *oportet autem rursum pus maturari: nam ex eo quod pus ad ampliorem locum devenit, perfrigeratum est, & sic recruduit.*

Alii ephialtem & hypochondriacum suspicabantur.

Quum morbi tam insolenter invadunt, se nisi suis pathognomonicis signis

(*e*) Manifesta.
(*f*) Ratiocinatione, conjectura; aut analogismo aut signis syllogisticis.
(*g*) Convulsionem articulorum pulmonum.

nis aperiant, difficile eſt de iis ſtatuere: nam multa ſunt ſigna ὁμοειδῆ καὶ ὁμογενῆ (*h*), quæ multis conveniunt morbis: Incubo laborantes, & hypochondriaca paſſione multa habent ſigna ſimilia. Ceterum quum olim tantum ſanguinis rejeciſſet, & tamen calido & ſicco eſſet temperamento, illud humores ſinceriores reddere potuit, id eſt, ſero ſuo nativo (quod humores manſuefacit) deſtitutos. Et Galenus docet ſiccos non ferre evacuationem ſanguinis, id eſt, quibus alvus ſicca, & qui ſqualidi ſunt 61 hæmorrhagia etiam critica eis mala eſt: multo magis ſi critica non fuerit 62. Ceterum non abs re de hypochondriaca affectione dubitabamus, nam omnes fere hypochondriaci per ſympathiam quamdam occultam thoracem dolent. Et Medici exiſtimant in pulmonibus latere malum, aut coſtis, quum id fiat tantum ratione diſpoſitionis hypochondriacæ, in qua flatus excitantur peſſimi, qui oberrantes dolorem pectori inferunt, & difficultatem ſpirandi afferunt. Unde etiam ante diximus, δύσπνοιαν (*i*) contingere poſſe propter affectum & meſenterii, & ventris inferioris. Incredibile enim quanta patiantur hypochondriaci melancholici. De quibus exſtant hiſtoriæ apud Hippocratem de Nicanore, Damocle, Phœnice, qui quum eſſent melancholici varios dolores in ſpina, collo, capite, tendinibus pertulerunt. Itaque Medici debent maxime ad corporis naturam attendere, ut non temere affectus unus pro altero ſupponatur: nam novi plerisque hypochondriacis ſectam eſſe venam ob dolorem lateris, quum is tantum eſſet ratione cujuſdam flatus ab hypochondrio ſurgentis. Quamquam Hippocrates ventoſitatem flatuoſam phlebotomia ſolvit, ſed de ea audit quæ cum phlogoſi eſt, ut in hydrope ſicco ob inflammationem lactium, ut phlogoſis ſufficiat ad flatum generandum, non ad diſſipandum.

Comm. in part. 2. lib. 1. Prorrh.

Part. 6. lib. 2. Prorrh.

Aph. 4.

Poſt purgationem convaluit.

Illud uſurpavimus, melancholicos infra purgatos ἁδροτέρως (*k*). Tentavimus vomitoria, Hippocratem ſecuti, qui obiter præclarum præceptum proponit: *In purgationibus inſtituendis, ventres ſubpurgabis in morbis, quum matura fuerint, infra, ubi confidiſſe videris: Signum habes, ſi nec anxii, aut capite gravati fuerint, aut quum poſt exacerbationes ceſſarint: ſurſum vero in exacerbationibus* 63: *Tunc enim ſua ſponte elevantur, quum anxii, & capite gravati fuerint, ac ſe jactarint.* Hic Canones explicantur adhibendæ purgationis ſurſum aut deorſum quum caſus iſti præcipites exiſtunt.

5. Epid.

Eruperant puſtulæ ambuſtis ſimiles, an quia ſplenicus?

Nemo intelliget illud cur adjectum fuerit, *An quia ſplenicus?* niſi res Commentario illuſtretur. Tuberculorum & efflorescentiarum quædam malignum quid habent, & cælo tribuendum, quædam a corpore ſunt 64. Quæ a corpore, alias cacochymiam ſequuntur, alias aliquod peculiare habent, & certam partis alicujus diſpoſitionem ſequuntur: ut qui ſunt melancho-

(*h*) Similia & homogenea.
(*i*) Reſpirationis difficultatem.
(*k*) Cumulatim, abundanter.

lancholici, aut hepatici, aut aliter affecti, aliquando aut tuberculis, aut maculis inficiuntur, quæ sunt notæ peculiares affectionis partis, aut temperamenti corporis. Sic in pulmonicis suffusio genarum, in hepaticis frontis & faciei florescentiæ quædam, in convulsione articulorum pulmonis circulares notæ in tibiis apparent, in quodam fluore albo mulierum, & in morbo pituitoso appellato eminentiæ quædam cutis apparent subtumidæ quas Hippocrates πομφὸς (*l*) appellat: Ita & lienosi habent maculas quasdam nigricantes, aut affecto lieni, aut toti corpori congeneres. Quod Hippocrates annotavit de fratre Aristæi uxoris, huic tubercula parva terminthi vocata apparuerunt ἀσινέως (*m*), & subdit, ὑπόσπληνος ἦν (*n*). Ac si reddat rationem, cur talis eruptio contigerit, ut dispositio in splene talis eruptionis causa fuerit. Ideo quærimus de ægro, an quia splenicus erat? Ideo Medici quum aliquid foras vident insolenter erumpere, non statim malum quid ominari debent.

2. de morbis, & 2. de morbis mulierum.

Tandem multis evacuatis valido medicamento restitutus perfecte fuit. Ut ex curationis eventu qui multis ultro citro tentatis rerum fidem fecit, tandem collegerimus a suppressione peculiaris cujusdam excrementi in prima regione corporis tantum morbum, tantis comitatum symptomatis obtigisse. Sed ad ideam tanti morbi & causæ procatarcticæ, & ἡ ἰδιοσυγκρασία (*o*) concurrerunt.

Porro plura multo in historiam morbi traducenda erant, nisi nos consuetudo Hippocratis quem unum ut ducem optimum imitari consilium est, ab ea re revocasset. Non enim ille, ut Thucydides, omnia narravit, quod historici proprium est, non Medici præsertim compendium consectantis. *Thucydides*, ait Galenus, *omnia scripsit, etiam idiotis nota; Hippocrates vero pauca ex iis quæ ad affectionem pertinent, circa quæ ægrotus est periclitatus: multa vero alia scripsit idiotis neglecta, artificiosam tamen & exactam cognitionem exhibentia, & quæ etiam optimos Medicos latere possunt.* Et multa alia eo loco scripsit de distinctione modi scribendi Thucydidis & Hippocratis.

Cap. 7. lib. 2. de diff. resp.

Si nos longiores fuimus in scribendo, quam ratio postulavit, & ab Hippocratis via, quam tamen nos velle sequi ut optimam professi sumus, deflectere videamur: id nos duabus de causis fecisse intelligat quisque, velimus: partim ut multa suppetant ad alias, quas deinceps scripturi sumus, historias; ex his enim quæ in unius hominis paullo forte amplius abundantiusque historia conscripsimus, multa eruemus eliciemusque quæ tamquam professione aliqua probata certaque ad aliorum fidem demonstrationemque pertinebunt: partim quoniam vidimus aliud esse interpretis fungi officio, aliud scriptoris. Dum enim momenta rerum omnium inquirimus, cur fiant, quorsum pertineant, si id verbo, conciseque docere volemus, intra brevitatis angustos parietes legentium animos cogemus: quod vitio reprehensioneque cariturum non est.

ANNO-

(*l*) Bullas.
(*m*) Innoxie.
(*n*) Sublienosus erat.
(*o*) Idiosyncrasia.

ANNOTATIONES.

1 *Quod omnis morbus febris dicatur isque communissimus, ex eo patet quod frequentissimus, & sæpe acutissimus, aut acutis prope omnibus connexus sit. Vere enim synochus; Æstate continua, ardens, tertiana, ut plurimum sævit; Autumno quartana vel erratica; Hieme quotidiana: Cælo sicco acuta, pluvio diuturna. Podagra mulieribus, pueris, eunuchis parcit, febris nulli ætati & sexui; Morborum plurimi tantum animalem, aut vitalem, aut naturalem actionem lædunt, febris omnes actiones labefactat. Quam ob causam forte Romani febrem ne noceret coluisse dicuntur, ut sævissimam & malignissimam luem.*

2 *Vel quia nullum fere malum, nullus morbus adoritur quemquam, quin febris non statim consequatur.*

3 *Hoc notandum est. Et nuper in D. Comite apparuit qui vitio jecoris interiit. Febris enim non satis videbatur ad eum necandum.*

4 *Febris capitalis, & particularis quid sit. Galenus* com. ad Aphor. 42. lib. 7. *istas appellationes rejicit, febris lienosa, hepatica aut capitalis.*

5 *Hippocrates* initio lib. 7. Epid. *narrat de quibusdam febribus epidemiis quæ erant valde mites & ἤπιαι, id est lenes, ut non viderentur febrire ægrotantes, nisi in temporibus, sic febris capitalis erat.*

6 *Rigor inanis in paroxysmis dolorem capitis accersit, & sæpe rigores in dolorem terminari videmus: & (quod mirum) in sorore Dominæ Goguier, idem rigor dolorem lateris jam præsentem sine sudore, sine ulla excretione sedavit.*

7 *Unde Arculanus* cap. 15. *de incubo loquens ait, id fieri propter pororum oppilationes, per quos poros spirituum lationes & motus fiunt: Et ut fiunt per istam oppilationem, ita ægre solvuntur sæpe: & Hippocrates* lib. de Judicationibus *ait, initio febrium hepar intumescere & expandi. Hinc Galenus* in Prorrh. *explicans eum locum, refrigeratio cum duritie, Græce μετὰ σκληρυσμοῦ, signum malum si in solis accessionibus febrium id fiat, id est durities ea contingat cum quadam perfrigeratione, malum moderatius indicat: si diutius permanet, majus; si vero perpetuo, mors vicina est. Sic apparet duritiem apparere in paroxysmis eamque non esse valde malam.*

8 *Inter ceteros locos unus est commemorabilis* ad part. 45. sect. 2. acut. *ubi docet Galenus deliria initio morborum esse contra naturam & judicatoria, vique tantum morbi fieri.*

9 *Incredibilia sunt symptomata quæ eveniunt in principiis accessionum. Hinc Hieronymus Gabucinius narrat quemdam juvenem vidisse se febre quotidiana laborantem, qui simul ac accessio prehenderet, syncopizaret, deinde epileptico modo convellebatur. Eodem pertinet Histor. Dominæ Vieillard, & ejus quæ ad mortarium aureum habitabat: & id multis contingit similiter.*

10 *Aliquando, nam Galenus* 3. locorum affect. *docet eos quibus latissimæ sunt venæ aptos esse ut humorem melancholicum congerant.*

11 *Venus & Bacchus dicuntur λυσιμελεῖς* (*p*), *& nervifragi, quam ob causam*

(*p*) Membra solventes.

ſam pueri & eunuchi podagra non laborant, cujus duas potiſſimum cauſas ſtatuit Galenus Com. ad Aphor. 28. lib. 6. *partium nervoſarum imbecillitatem & humorum proventum.*

12 *Coitus calefacit: an quod ſemen frigidum? Revera ſemen non eſt frigidum niſi improprie ut & ſanguis qui frigidus dicitur Hippocrati* lib. de carnibus & ſub finem libri de corde: *porro quum dicit per coitum excerni e corpore frigiditatem, ex hoc loco intelligere poſſis textum Hippocratis* 6. Epid. Ad increſcentes morbos mixtio: *id eſt Coitus.*

13 *Sanguis quum dicitur frigidus, id per comparationem cum ſanguine arterioſo intelligendum eſt, aut quia aqueam conſiſtentiam habet & non ſuum calorem retinet diu, ut ceteri humores.*

14 *Tamen* Com. in part. 27. lib. 4. Acutorum *vertigines & apoplexias ob ſtationem, ſuppl. humorum, fieri putat. Quum vertigo medium quid eſſe dicitur, de vertiginis vera generatione, in qua tum vis naturæ, tum infirmitas apparet. Sed eſt alia vertigo quæ fit per commiſtionem alieni ſpiritus a partibus imis elati, & iſta non eodem modo dicitur media, quo prior illa. Ceterum Galenus* libris de locis affect. *vertiginem ab inæquali intemperie cerebri naſci ſcribit. Si quando de vertigine diſputandum erit, legendus eſt locus iſte* ad part. 42. lib. 4. Acutorum *ubi ex profeſſo agit de vertigine: & inter cetera docet an ſit utendum balneo & quando: qui locus eſt notandus, quoniam de ea re ſæpe controverſia eſt. Id uxoris D. de la Groſſetiere hiſtoria docuit.*

15 Lib. de inſomniis ſtatim initio: *ſed melius* ſect. 8. 6. Epid. *ait Hippocrates: Mentis* σύνοια, *id eſt intelligentia ipſa, per ſe agit & negotiatur citra inſtrumenta, ſperat, dolet, triſtatur: Exemplo docet cujuſdam ſervæ quæ omnium meminerat quæ in morbo evenerant.*

16 *Huc pertinet illud Ariſtotelis* in Phyſiognom. ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα συμπάσχουσιν ἀλλήλοις: καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἕξις ἀλλοιουμένη ἀλλοιοῖ τὴν τοῦ σώματος μορφὴν (*q*).

17 *Hinc patet epilepſiam, apoplexiam, vertiginem fieri aliquando per* ἀπόληψιν φλεβῶν (*r*), *aliquando per* τῶν χυμῶν διάχυσιν (*s*). *Duplex* ἀπότηξις, & σύντηξις (*t*), *una proprie dicta quæ fit per quamdam* ἀναστοιχείωσιν καὶ ἀνάλυσιν (*u*), & *ea proprie calori tribuitur* συντηκτικῷ (*x*), *ut eſt calor partes ſolidas* κακοήθως (*y*) *depaſcens: altera eſt* ἀπότηξις (*z*), *quæ aut ſequitur plenitudinem, aut relaxationem, aut diffuſionem præſertim a calore extraneo moderato.*

18 Στάσις (1) *humorum quæ, & an fit quum apoplexia, epilepſia, vertigo oritur. Eſt ubi humores moventur & opprimunt, eſt ubi ſtant, & obſtruunt: & id diverſa ratione fit ut hic explicatur.*

19 *Convelli corpus aliquando bonum eſt, ait Galenus hoc in loco. Sed plenius*

(*q*) Anima & corpus ſibi conſentiunt ad invicem & ipſius animæ ſubſtantia turbata turbat corporis formam.
(*r*) Interceptionem venarum.
(*s*) Succorum diffuſionem.
(*t*) Colliquatio & tabefactio.
(*u*) Reelementationem & analyſin.
(*x*) Colliquativo.
(*y*) Malignè.
(*z*) Colliquatio.
(1) Statio.

nius hoc Galenus demonstrat ad par. 26. sect. 3. lib. 1. Prorrh. *quomodo paraplexiam convulsio minuerit. Convulsiones in frigidis affectibus utiles sunt.*

20 *Apud Hippocratem notanter legitur* τῦ αἵματος φλεβῶν ςάσιες, *id est, sanguinis venarum suppressiones, quas ait leipothymiam inducere* sect. 7. lib.6. Epidem.

21 *Inter ceteros locos est praeclarus*, lib. de diebus Decretoriis *apud Hippocratem, ubi rursum explicat istam* ἐπίῤῥοιαν, *&* ςάσιν (*a*) lib. Acutorum, *& propterea rationem reddit tantarum vomitionum, anxietatum, & cardialgiarum quae in principiis morborum fiunt: Acutus morbus fit quum bilis in hepar* ἐπιῤῥυῇ καὶ ἐς κεφαλὴν καταςῇ (*b*): *Hepar enim intumescit, &* ἀναπτύσσεται πρὸς φρένας, *expanditur ad septum, & multa alia ibi commemorabilia.*

22 In libro a me conscripto de urinarum hypostasi *vocem istam* σύςασιν (*c*) *explicavimus.*

23 Διαρεῖν *vertimus in serum verti, vel sanguinem serosiorem, & saniosum fieri, quod in corporibus humidioribus fit facile, praesertim si perflatum non habeant, si adsit febris, & humores putreant. Hinc Aristoteles* 4. de Hist. animal. cap. 19. *ait, si sanguis immodice tumescit, morbus infestat. Sic in speciem saniei diluitur (quod* διαρεῖν *dicetur) & adeo serescit, id est, serosus fit, ut jam nonnulli sudore cruento exsudarint. Et Parisiensium corporum sanguis omnium facillime ob humiditatem* διαρεῖ. *Hippocrates* lib. de dentitione διαρεῖν *serum multum reddere dixit. Unde in morbis videmus eum sanguinem, qui initio laudabilis erat suamque* σύςασιν *habebat,* διαρεῖν *serosum reddi, & multorum eam ob causam malorum auctorem. Multa urinatione aut sudore defaecatur, & suum denuo statum retinet. Et forte illud est quod Hippocrates scripsit in causo ichores biliosos in venulas arefactas attrahi. Magna enim vis est ichorum, & seri ad orgasmum humorum, id quod dysenteriae docent: & facilis per sudores criticos illud serum emolientes solutio. Et videmus in morbis, nisi tempore secta fuerit vena, & calor corrumpens adsit, cachecticum habitum induci, & serosum sanguinem reddi multis de causis; quod dum fit, morbi solutu sunt difficiles, & frustra tum saepius sanguis mittitur.*

24 *Galenus* Com. ad Aphor. 51. lib. 6. *narrat causam doloris capitis repente oborti homini sano a spiritu flatulento maxime esse.*

25 *In sequentibus docuimus, an quis* κάτοχος, *&* ἄναυδος *esse queat, & tamen deliret.*

26 *Et multis concusso cerebro vox intercepta fuit: recreati ac relevati a morbo meminerant eorum paene omnium quae acta erant.*

27 *Immo vidimus quosdam quibus, quum diu sine capitis dolore laboravissent, repente ortus est capitis dolor insignis, & paullo post mortui sunt.*

28 *Medici diligenter debent animadvertere, an aliquid debeant moliri quum hominem attonitum febris prehendit: nam talis febris potius apoplexiam tolleret quam eamdem foveret. Et tamen quum febrem obortam vident, tunc legitimam phlebotomiae celebrandae occasionem porrectam putant.*

 29 *Secun-*

(*a*) Defluxionem & stationem.
(*b*) Defluxum fecerit & in caput constiterit.
(*c*) Compagem.

29 *Secunda hæc ſpecies phrenitidis tacita, obſcura, deterrima eſt, ut &* loco allegato Prorrhetici *apparuit, &* in hiſtoria de uxore Dealcis ſect. 3. lib. 3. Epid.

30 Sect. 3. lib. 3. Epid. *Dealcis uxor erat phrenitica, & tamen febris ad manum lenis videbatur, & extimæ partes frigebant: id fiebat ob mixtionem humoris melancholici: Hippocrates enim ſubdit, aut multa loquebatur, aut tacebat perpetuo. Taciturnitas melancholicum humorem deſignabat. Et Galenus* cap. 1. lib. de ſucci bonitate, *ait in peſtilente conſtitutione invaſiſſe ſimul altum ſoporem & vigilias ob diviſam victus rationem quam in calamitoſo cœli ſtatu tranſegerant. Iſta enim pituita quæ cerebrum copia obruit, præſertim ſi ſalſa aut acida fuerit, quum inflammatur, ardorem incredibilem excitat. Id quod in articulorum doloribus ab ea pituita natis obſervamus.*

31 Τυφῶδες, *&* τῦφον, *gallice dices*, un feu couvert, *quod ad homines ſtupidos referunt in quibus ſubeſt quædam agilitas.*

32 *Hæc ſunt* in Com. ad part. 73. ſect. 2. lib. 1. Epid. *Pulmo focus febrium eſt ardentium.*

33 *Non ita hæret quin perturbetur, & agitetur quodammodo, ſed impreſſit ſuam vim ipſi cerebro. Ita enim* ad par. 26. lib. 1. *in phreniticis vult varia ſpectra adeſſe,* διὰ τὸ θολωθῆναι χυμὸν (*d*), *id eſt turbari. Vide ante quum diximus & humorem in partem fluxiſſe, etiamnum moveri, ſi tumor phrenitidem faciens egreſſus eſt, quomodo movetur &* θολοῦται (*e*).

34 *Quum deliria ſunt phrenitica, junctum eſt* τὸ θρασὺ (*f*): *quum ſunt ſymptomata febrium continuarum,* τὸ θρασὺ *non adeſt.*

35 *Tamen in hiſtoria de phrenitico, & aliis multis in locis ſtatim phrenitis orta eſt.*

36 *Nec rationes ſufficiunt hoc in Commentario adductæ ad intelligendum de quo quæritur, ſed ſcire quoque oportet eumdem etiam humorem varia poſſe morborum genera efficere. Nam vel per venas fertur, aut iis figitur, vel per nervos; rurſum vel eorum capita, vel medium, vel corpus internum, vel medullam, vel membranam occupat: item per innumeros poros, aut mæandros fertur, quas inanitates vocamus: ut mirum non ſit, ſi prout vel hoc modo vel illo fertur humor, vel has vel illas partes, aut vias occupat, ita quoque morbi evarient.*

37 *Caveant Medici prædicare ſe deprehenſuros aliquid in capite eorum qui morbo cerebri interierint.*

38 *Affectus cerebri aut ſunt* παραφορικοὶ, *aut* καταφορικοὶ, *aut* κεφαλαλγικοὶ, *aut* καταῤῥοϊκοί (*g*).

39 *Hæc opinio eſt Gorræi: & ea non eſt probabilis, potius enim induceretur epilepſia; ſed verum eſt partem capitis anteriorem occupari, non ventriculos, præſertim ſolos.*

40 *Sedes & cauſa* τῆς κατοχῆς, *hæc autem a ſicciore humore naſci dicitur.*

41 *Ron-*

(*d*) Propter turbationem ſucci.
(*e*) Turbatur.
(*f*) Audacia cum furore.
(*g*) Delirii participes, aut propenſionis in ſomnum, aut doloris, aut fluxionis.

41 *Rondeletius vult non esse* κῶμα ἄγρυπνον, *sed* κατάληψιν (*h*), *quæ inter lethargum, & phrenitin ambigat, quod ea a copia magis sanguinis fit: hic est autem magis frigidus quam qui phrenitin facit, magis calidus quam qui facit lethargum.*

42 *Catalepsis a copia sanguinis, quamquam in præcedente pagina a siccitate oriri dicta est: notanda hæc decisio; est autem ubi catalepsis in febres longas incidit, (ut nos vidimus) & a siccitate & refrigeratione oriri dicitur; est ubi in initium febrium incidit corpore juvenili, & tunc a sanguine esse potest.*

43 *Et revera quum vulgus catalepticos, aut* καθόχους (*i*) *videt, melancholicos vocat, & id affectionis genus a mœrore oriri putat.*

44 *Ita enim Galenus* in Prorrhetico *ait, quo modo totum corpus per intemperaturas afficitur, ita & caput.*

45 *Videmus enim in paucorum dierum febre corpus ita sæpe resiccari, ut marasmodes pæne reddatur: id quod maxime biliosis accidere solet.*

46 *Nam in quibusdam morbis est* τάσις τις (*k*), *in aliis* λύσις (*l*). *In quibus est* λύσις, *deterior est natura, deterius ingenium, in apoplecticis veris in quibus est* ῥέγχος (*m*), *vera* λύσις *cernitur.*

47 *Rejectio sanguinis per os formidabilis putatur. Hoc in capite signa diagnostica attulimus quibus facile discernas ubi illa excretio metuenda sit, & ubi non. Ceterum vide locum præclarum apud Plinium* cap. 38. lib. 11. *de Macrino Visco, & Volusio, qui hæmoptoici forent.*

48 *Et tandem ille extabuit, & post istas rejectiones sanguinis minus prospera valetudine est fretus, fluebat affatim sanguis, &* τρόπον αἱμοῤῥαγικὸν (*n*) *ut in* 4. Aphor. *loquitur.*

49 *Inter locos, quos umquam legi, celeberrimus est* lib. 2. Prorrheticon, *quum loquitur* περὶ ἀναῤῥήξεων αἵματος, *id est, de excretione sanguinis per os, atque ait Hippocrates inter hæmoptoicos evadunt quicumque dolores habent melancholicos & in dorso, & in pectore, quasi hi minus laborent & periclitentur quam alii. Accedit, & id quod notavimus de Latonio Crespiensi Valesio in vico des Nonnains d'Hierre, qui excrevit ingentem copiam sanguinis nigri,* ἀπύρετος ἐὼν (*o*), *& habitu valde melancholico est. E regione lienis in ventriculum eructabatur, & miraculo evasit.*

Porro quod ad melancholicos pertinet, ii sæpe sunt flatuosi: flatus autem maxime facit ad ruptionem venarum, & proinde ad sanguinis rejectationem. Id quod Galenus Com. ad particul. 13. sect. 3. lib. 6. Ep. *annotat dum rationem reddit, cur* πτερυγώδεες (*p*) *hæmoptoici fiant, flatum enim id adjuvare auctor est.*

50 *In omnibus enim istis doloribus* τὰ ῥεύματα (*q*) *spectantur. Porro duplex est* ἐρμώμενον καὶ συννισάμενον (*r*).

51 Lib. 7.

(*h*) Coma vigil, sed catalepsin.
(*i*) Catochos.
(*k*) Tensio.
(*l*) Solutio.
(*m*) Stertor.
(*n*) In modum hæmorrhagiæ.
(*o*) Existens sine febre.
(*p*) Alati.
(*q*) Rheumata, fluxiones.
(*r*) Quod impetum facit, & quod est consistens & cohærens.

51 Lib. 7. Epid. *Hiſtoria eſt de Halicarnaſſenſi, cui quum auris, & caput doluiſſet, ſectione venæ læſus eſt, quoniam* (*ait Hippocrates*) *ſuppuratio facta non eſt; forte idem contigit ægro noſtro.*

52 *Locus eſt præclarus apud Galenum* Com. ad Aphoriſmum 63. lib. 4. *ubi vult diatheſin ipſam, non autem humorem novi paroxyſmi cauſam.* In quibus, *inquit*, febres ſolvuntur ac rurſus redeunt, remanet quædam diſpoſitio præter naturam in corpore a qua ſecundum circuitum febres, & alii caſus generantur. *Unde D. Sylvius annotavit febrium quartanarum fomitem diſpoſitionem cancroſam in liene eſſe: & hoc vocat Hippocrates quum dicit, Autumno ſplenes. Sed inter ceteros eſt unus valde commemorabilis ubi loquens de vitiligine docet morbos & diſpoſitiones manere, facta etiamnum evacuatione: unde mirum non eſt ſi ex hominibus tertianariis quidam intra* 4. *aut* 7. *circuitus ſanentur, alii vero non niſi intra annum. Et iſte locus ad multa utilis eſt, & ut Medicus ſeſe calumnia liberet. Vide* Com. ad part. 17. lib. 2. Prorrh.

53 *Annotandum eſt quod ſcripſit Plinius* cap. 51. lib. 7. *C. Mecœnati perpetua fuit febris. Antipater Sidonius Poëta, omnibus annis, uno tantum die natali corripiebatur febri: & eo die conſumptus eſt ſatis longa ſenecta.*

54 *Galenus* in Com. in part. 4. lib. 1. Prognoſt. *ait calorem febrilem tenues humores conſumere, & craſſiores attenuare. Attenuare autem, eſt, excitare a craſſis humoribus* ὀῤῥὸν καὶ ἰχῶρα (*s*): *unde tam repente dolores excitantur in febribus.*

55 *Idem enim hoc eſt quum dixit ad ſputum cruentum diſſuadere phlebotomiam; ſed hoc vult, ſi ſputum cruentum eſt occaſione pleuritidos ne ſumas indicationem ſecandi ex ſputo, quoniam forte ipſa pleuritis non petit phlebotomiam.*

56 Ἀναφορικοὶ ὅτι ἄνω φέρουσι τὸ αἷμα (*t*), *quamquam* τὸ ἀναφορικὸν (*u*) *iis attribuitur qui ſuſpirant, & ſupergemunt, quaſi ſpiritu interciſo interruptoque.*

57 *Hæc omnia exemplis apparent, & pleniſſime* cap. 7. lib. 2. de diff. reſp. *ſi forte de iis ſit dicendum. Conformiter iis quæ hoc loco dicuntur Galenus* ad par. 28. *lib.* 1. *Prognoſticon, ait difficilem eſſe reſpirationem, ſi* πάθος ὀδυνηρὸν (*x*), *aut ventriculum, aut hepar, aut lienem tenet.*

58 *Et* in primo Tomo Conſiliorum *annotavimus a contento in renibus calculo difficilem inferri reſpirationem*, *pag.* 66. *& ſequent.*

59 *Dicebantur* ἐγγαστρίμυθοι (*y*), *illi qui vel Pythionem, vel dæmonem quemdam in ventre habere dicebantur, qui clauſo hominum ore reſponſa darent.*

60 *Hippocrates* lib. 2. Prorrhet. *loquens de tabe, hydrope, & reliquis morbis, ait* τὸν συγγονέα νοσημάτων δυσαπάλλακτον εἶναι, *quæ locutio Græca notanda: ſenſus eſt, Quibus morbi ſunt congeniti, ii haud facile ab iis exſolvuntur.*

61 *Hippocrates* lib. de internis affectionibus *loquens de hydrope a liene docet dolores in mammis & ſcapulis oboriri: an propterea ad phlebotomiam recurrendum?*

62 *Qui*

(*s*) Serum & ſaniem.

(*t*) Surſum ferentes, quoniam ſurſum ſanguinem ferunt.

(*u*) Surſum ferre.

(*x*) Paſſio doloroſa.

(*y*) Ventriloqui.

62 *Qui hypochondriaci sunt & flatibus abundant, & cruditatibus, utrumque imaginationem pleuritidis afferre potest, quia & in cruditate ipsa & flatuum copia facile thoracis dolor excitatur. Quod Aëtius amplissime tractavit,* cap. 68. sermon. 4. Tetrab. 2. & cap. de inflammatione stomachi, cap. 27. sermo. 1. Tetrab. 3. *& Fernelius* cap. 11. lib. 5. Pathol. *& revera melancholicus hic fuit morbus. Et omnino similis est* hist. 7. Epid. *de quodam qui in Olyntho jacebat.*

63 *Tamen hic dubitabis, an quum manet anxietas, & gravitas capitis num potius per alvum revellendum sit quam per vomitionem vacuandum, contra id quod sentit Hippocrates. Num omnis vomitus caput replet?*

64 *In febribus sæpe exanthemata quædam circum labia apparent, & tunc vulgus credit febrem exivisse: sed id falso. Pulmonicis (id quod hoc loco annotavi) efflorescunt nonnulla in cute circum pectus aut scapulas, & talia sunt signa contentæ materiei in pulmone; quum apparent pustulæ in aliquo, videndum num id sequatur vitium quoddam particulare partium internarum.*

HISTORIA SECUNDA.

ILlustris Domina corpore satis laxo, fluido, pituitoso, capite porriginoso, dysenteriis valde obnoxia, ad mensem Novembrem repente sensit ab utero fluere aliquid acre, mordax, & constrictionis angustiæque sensum inferens: nil umquam tale senserat. Id tum evenit quum a viro subacta compressaque fuit recens e Curia reduce. Is cetera sanus erat, natura salax, & uxorius: sed sex ante annis, quod alio divertisset, virore venereo infectus litum, ceteraque eam in rem usurpari solita, sustinuerat. Nec tamen vetere tabo maloque territus a pellicibus abstinet. Certa de ejus divertendi alio consuetudine opinio, & repentina insolentis mali eruptio contagionis fidem facit: sed ob dignitatem hominis auctoritatemque, is non accersitur in opinionem suspicionemque deserti thalami. Aliis id venereum videtur; sive veteris mali reliquias causari oporteat, sive recens, flagransque libido in alieno loco exercita id attulerit. Nonnulli fluoris muliebris contagionem aliunde in pudicitiam uxoris adscitam contractamque accusant. Honestius temperamento innocentis matronæ pudicæque tribuitur, ne diligentiore rei indagatione latens malum detectum contumeliosarum rixarum fomes ac semen exsisteret. Tandem quum curiosius inquiri vetitum esset, quid remedii sit, quæritur, an tuto id sisti possit, an totius corporis, aut unius uteri vitio id fiat? Tandem legitima ratio medendi administrata est. Sed mulier parum Medicis obsecuta, parum quoque levaminis sensit.

COMMENTARIUS.

DUbium valde est quid sit illud de quo tractandum, quum in historiæ descriptione nullius morbi, aut symptomatis certum nomen assignaverimus. Narramus enim de excretione quadam per uterum, quæ quoniam insolens erat, necnon insolenter ægram invasit (si modo ægra dicenda sit, quum integra sanitate frueretur) dubium valde est an ῥοῦς sit

γυναικεῖος (z), qui frequenter in mulieres incidit, an virulenta gonorrhœa, an gonorrhœa ſimpliciter, an vitio totius corporis, an peculiari ipſius uteri vitio id contigerit. Maxime vero id difficile fuit, quoniam hinc & illinc multum adeſſet difficultatis: illinc quidem, quoniam parvi non refert in æſtimandis rebus iſtis præjudicata uti ſententia, unde ſi in luis venereæ ſuſpicionem alterutrum vocaveris, veritatis odio aut tibi conſles inimicitias, aut ſi non rite penſitatis rebus quicquam abſolute pronunties, querelis, criminationibus, ac jurgiis domum impleas: aut ſi ſecurus nimium, morbum minuas opinioneque minorem dicas, dum adblandiri malo volumus, ægrorumque levando opinionem tacitæ exiſtimationi ſpecioſum aliquid prætexere, periculum vitæ creemus, aut vitam infelicem, & calamitoſam reddamus: tandem coacti uſurpare illud quod jam judicio, & veritatis ſtudio anticipandum & antevertendum erat. Sæpe enim privatis de rebus rogamur ſententiam, ut quum neſcio quo pacto, aut viro, aut mulieri aliquid alienius effluxerit, quærant num purus alium inficiat; num quum olim lue infecti fuerint, uxorem caſtam, quæ de re ſimili cunctanter conqueritur, contaminare potuerint; an non potius (ut omnes ſunt quadam in ſeſe indulgentia propenſi, & facile ſuſpicioſi, præſertim, ſi vel minimus zelotypiæ aculeus eos pupugerit) mulier ſui oblita muneris aliorum conſuetudine id contraxerit. In quo quemadmodum hominum catorum prudentiumque ſuſpenduntur, nutant, ambiguntque judicia, ne ſi illum deſerant, vitæ ejus metuendum ſit, ſin opitulentur, minas illius metuant, ſic levium hominum ingeniola facile definiunt, determinant, præſcribunt, immo & voce, & opinione prudentibus præeundum putant. At res iſtas expendere, & ad Momi lucernam obſervare operæ pretium eſt, maximeque ad Medici & auctoritatem & judicium examen hoc & cenſura pertinet, ut ne quid præcipitanter pronuntiet, nil ſtatuat de quo jam exploratum diligenterque quæſitum non ſit. Sic conſervanda retinendaque auctoritate, famæ & exiſtimationi eorum conſulendo qui noſtrum ea in re advocant conſilium, & aut præjudicata opinione, aut rebus extenuandis ſaluti non inſidiando, Medicus gloriam æternam eſt conſecuturus, & invidiæ aut malevolentiæ tempeſtatem, levitatiſque aleam eſt evitaturus.

Scopus noſter eſt duplex, unus ut examen ſtatuatur quo diſtinguas, ſi fieri poſſit, gonorrhœam virulentam, & fluorem muliebrem, ſive is vitii uterini conſequens ſit, ſive toti corpori acceptus ferendus ſit, ſive capiti, quod in morbo iſto primarius auctor exſiſtit. Poſterior eſt ut de fluore muliebri dicamus ex inſtituto. Quamquam autem jam duobus in locis *in noſtris Commentariis* de eo dictum eſt, dicendumque eſt forte plenius in ea πραγματείᾳ (a), quam inchoatam habemus de mulierum morbis, tamen iis relictis, & quæ nos jam expreſſimus, & quæ quis ex Rondeletio qui omnium ampliſſime materiem iſtam pertractavit, venari poſſit, vela

(z) Fluxus muliebris. (a) Praxi.

vela ventis dare, & longius paullo ſolvere volumus, quoniam res hæc & plurimum voluptatis, & utilitatis eſt allatura.

Corpore laxo, molli, pituitoſo, capite porriginoſo 2, dyſenteriis obnoxia, repente ſenſit ab utero fluere aliquid, acre, mordax, anguſtiæ ſenſum inferens, &c. TEXTUS.

Dum vox illa, *repente*, adjicitur, vim aliquid affert, ut dubitemus de eo fluore qui evenit: nam quum repente evenerit poſt compreſſum, credibile eſt ex viri contagione potius malum ortum eſſe, ſive reſes aliquod ſemen veteris luis venereæ, ſive furtivo concubitu hoc tabum expreſſiſſet, ſive ea mulier cum qua conſuevit fluore muliebri laboraſſet; eſt enim de genere morborum qui contagio ad alios ſerpunt. Fluor porro muliebris præſertim tam fœdus, tam malus & efferus non tam repente adoritur. Sed vulgo quæ mulieres ῥοῦν (*b*) iſtum patiuntur, primum aliquas ſentiunt in ſinu pudoris humiditates, quæ dum tempore augeſcunt, lævore quodam in utero contracto, tandem verum ῥοῦν γυναικεῖον (*c*) inferunt. Nec obeſt objicere illud quod ante docuimus ex Hippocratis *lib. De Diæta primo*, nimirum morbos ſenſim gigni & colligi, ſed repente & affatim inſurgere & irrumpere. Fluor iſte ſymptoma eſt conſequens morbum aliquem aut corporis totius, aut partis; at quum ea integræ eſſet ſanitatis, & nil umquam tale ſenſiſſet, id ſine manifeſta cauſa non evenit. Viri autem aut infectio, aut tabes, quam veluti internuntius & medius transfudit, & tranſmiſit in ſuam conjugem, e cenſu eſt τῶν προκαταρκτικῶν (*d*). Ceterum quod diximus fluorem ſymptoma eſſe, illud ex decretis Galeni eruendum eſt. Ille tractans cauſas ſymptomaton in iis quæ excernuntur, in quibus qualitas, quantitas, & excernendi modus conſideratur, deinde ſubdit, *omnia ſymptomata ex ſimilarium partium intemperie, & inſtrumentariarum morbis, præterea ex materiæ tum quantitate, tum qualitate procedunt.* Ut coryzæ, catarrhi qui in excretione eſſentiam habent, ſequuntur aut intemperiem, aut obſtructionem aliquam: item ſuppreſſio menſium, aut immodica evacuatio ſequitur aut totius corporis, aut uteri vitium, ſive intemperies ſit, ſive in conformatione exſiſtat. Subdit, *ſed & mala expurgabuntur propter uteri* ῥεύματα (*e*): id ſymptoma vocatur ῥοῦς γυναικεῖος (*f*), expurgato ſcilicet per eam partem toto corpore. Item contigit alia mala evacuatio propter affectum ipſius uteri proprium. Et ex eo loco fluorem muliebrem duplicem ſtatues, particularem, & univerſalem. Sed non ſatis explicat Galenus an fluor iſte qui uteri dicitur ſit ex parte materiæ, vel ex parte ipſius uteri, quia ait mala expurgari ob uteri ῥεύματα, quaſi diſpoſitio ῥευματικὴ (*g*), id eſt, qua promtitudo, proclivitaſque eſt ad fluendum, inſit ipſi utero. Ego vero credo ſymptoma id uteri dici, & ab Avicenna curſum matricis dici, & uteri ῥευματισμὸν (*h*), non

Cap. 4. lib. 3. de ſympto. cauſis.

K 2

(*b*) Fluxum.
(*c*) Fluxum muliebrem.
(*d*) Procatarcticarum.
(*e*) Rheumata.
(*f*) Fluxus muliebris.
(*g*) Rheumatica.
(*h*) Rheumatiſmum.

non quod in ipſo utero vitium adſit, ſed quia materia qualitate, aut quantitate peccat, quæ ſi non fluat per uterum, aliam viam rapiat, nempe aut alvum, aut venarum meatus: ſic eo modo fluor muliebris ad uterum ſe habet, quo & diarrhœa ad alvum: inteſtina ſæpe integra ſunt, ſed materia reſtagnans, aut habens perpetuam generationem, aut ſuppreſſa tantum, alvum permeat, per ſe incolumem & integram. Quamquam fieri poteſt, ut & uterus & inteſtina tandem lubricitatem habeant, & διάθεσιν ῥευματικὴν (*i*), ut loquitur Galenus *lib. de loc. aff.* qua diatheſi idonea & proclivia redduntur ad recipienda excrementa aliarum partium. Uterus enim & ratione ſitus & conformationis perpetuo madeſcit, & facile aliarum partium redundantes ſuperfluitates excipit: quæ alias malæ ſunt in ſua generatione, alias non illaudabiles, ſed in tranſitu, & mora malignum quid acquirunt. Quod patet ex Galeno, & locus valde commemorabilis eſt, explicat cur multis tuſſientibus teſticulus intumuerit, aitque id fieri quia a capite in thoracem flueret materia, a thorace in teſtes, & in his aliquid pejus commiſit quam in pulmonibus ipſis; textus is eſt, *pars humoris qui a capite in thoracem deſcenderat, quia pulmo & teſtes conſentiunt, ad eos defluxit.* Sed quod in teſticulos fluxit erat malignius eo quod primo in pulmones deſcendit, ut pote quod in pulmone computruiſſet. Sic in pulmone materia jam aliquid mali nacta eſt, ſed ad teſtes illabens jam peſſima erat. Ex illo loco duo venari poſſumus ad eam, quam de fluore muliebri ſuſcipimus tractationem, maxime pertinentia: prius eſt quod cum genitalibus membris thoraci magnum eſt commercium: unde catarrhoſas mulieres, & pituita in pulmone abundantes opportunas fluori muliebri videmus, transfuſo a thorace in uterum humore: poſterius, quod humor dulcis, aut inſipidus tractu ductuque aliquid deterius ſeipſo acquirit. Et hoc loco quæri poteſt, an ῥοῦς γυναικεῖος ſit κάθαρσις, an κένωσις (*k*). Si a capite humor ſtillat, is ſæpe malus, & graveolens non eſt; ſi ergo per uterum fluit, cur dicetur κάθαρσις, niſi forte aliquid mali acquiſiverit? Revera eſt ubi id quod evacuatur per uterum inſipidum eſt & inodorum, ut quum mulier tantum aquea eſt, aut nimio potu utitur. Immo Hippocrates ſi credibile eſt quod aſſerit, ſcribit de excretione ab utero, *ſi uteri pituita pleni fuerint* (Græce ἢν αἱ μῆτραι φλεγμήναται πληθῶσι) (ut novo quodam modo φλεγμαίνειν, pro pituitoſum eſſe ſumatur) *flatus oboritur, & menſes albi pituitoſi ſunt*, Græce τὰ ἐπιμήνια λευκὰ ἐπιγίνονται, *aliquando ſanguis pelliculis plenus & præ humiditate cum viro coire non vult, pallida & tenuis fit.* Rogabis an ſi quod fluit mordeat & ulceret; ſi non mordeat, pronuntiabis a cerebro fluxum eſſe, ſi mordeat, a ventre: Quod omnino verum eſſe nequit. Nam ſi a cerebro eſt, trifariam poteſt eſſe acre & ſalſum: primum ſi ſua generatione pituita eſt, aut ſalſa, aut acida. Credibile enim eſt eam pituitam, quæ a capite manans tot tantaſque vias peragrat, antequam ad unum uterum perveniat donatam aliqua qualitate qua ſibi viam fecet atque faciat: alioqui ſi pituita fatua

Comm. ad part. 12. ſect. 1. lib. 1. Epid.

Lib. de natura muliebri.

(*i*) Diatheſin rheumaticam.

(*k*) Purgatio, an evacuatio.

fatua esset, & ἄπιος, facile subsisteret, & sua mole loco remoraretur: Secundo modo dum pertransit, & alias moram aliquam trahit, seipsa deterior fit, acquisita nimirum qualitate & stimulo, unde antea docuimus idem phlegma a capite labens dum moratum in pulmone, & ad testes profluxit, deterius multo esse, quam esset quum in cerebro foret, aut a cerebro proxime emanaret. Tertio idem Hippocrates dum statuit discrimen inter humorem dolores in oculis facientem qui vel ab interno capite manat, vel a superficie sub pericranio, ait, *si ab interno capite est, humor acer & mordax est, si ab externo, non est.* Itaque si in uterum ab interno capite humor irrepit, ex illa Hippocratis opinione dolorem acrimonia sua est illaturus.

Hipp. lib. de locis in homin.

Absolvamus nunc illud an sit κένωσις, an κάθαρσις (*l*) 4. Lochia, menses, & fluores albi, seu fluores muliebres, generaliter τῶν καταμηνίων ἢ γυναικείων (*m*) nomine continentur, item & illa quæ ab Hippocrate, ut postea dicemus, τὰ λευκὰ (*n*) dicuntur, quæ meo judicio aliud significant quam quum addit, καταμήνια λευκὰ (*o*). Omne autem καταμήνιον (*p*) videtur non modo esse κένωσις, sed κάθαρσις: nam tametsi initio quantitate tantum peccabat, facile accersit qualitatem ratione τῆς ἐπισχέσεως (*q*), & tunc non dicitur solum evacuatio, & ἔκκρισις, sed κάθαρσις (*r*). Primum enim omnis suppressio aliquid alienius rei suppressæ acquirit, ut de suppressa in pulmone pituita dictum est ante, præsertim si qua mala dispositio aut intemperies sit circum partes, aut in partibus in quibus suppressio fit 5. Nec enim ubivis, & secundum idem, & eodem modo suppressio paria affert accidentia. Unde pleræque mulieres mensium suppressionem semestrem sine noxa patiuntur, aliæ non patiuntur bimestrem sine graviore damno: præsertim si vel facile corruptibilis sit sanguis, ut quibusdam evenit, aut si jam a primo ortu aliquid malæ indolis habuerit, aut si raptus fiet ad nobiles partes. Est enim valde notandum illud Galeni, sanguinem supprimi in muliere aliquando non propter paucitatem, aut vitium aliquod conformationis in utero, aut aliquid simile, sed quia sanguis præ suo robore ad alias partes defertur 7, in quibus hercle damnum aliquod excitare potest. Quæstio hæc valde exercuit Veteres, an menstrua purgatione excerni solitus sanguis qualitate peccet. Hac de re digladiantur omnes. Plinius malignitatem omni menstruo attribuit, & mea quidem opinione temere ac immerito: alioqui fetus re fœdissima frueretur. Galenus jam grandiorem fetum impura etiam parte sanguinis menstrui uti fatetur: sic in menstruo benignum & alibile aliquid subindicat, aliquid malignum. Plenius *in Epid.* docet κατ' ἐξοχὴν (*s*) purgationis nomine donandam esse evacuationem a partu, tum quia moram longam traxit, tum quia a massa sanguinis menstrui a fetu id quod benignius erat depastum & defectum est. *Menstrua*, ait, *suppressio offendit, non perinde ut ea*.

Cap. 4. lib. 3. de symptom. causis.

Cap. 7. lib. 3. de symptom. causis.

Hist. 2. sect. 3. lib. 3. Epid.

(*l*) Evacuatio, an catharsis.
(*m*) Mensium & muliebrium.
(*n*) Muliebria alba.
(*o*) Menses albi.
(*p*) Menstruum.
(*q*) Suppressionis.
(*r*) Excretio, sed catharsis.
(*s*) Per excellentiam.

ea quæ a partu est, quod hæc non solum copiam, sed etiam insignem pariat humorum pravitatem. Est etiam menstrua purgatio, non solum evacuatio, sed & purgatio. Sed non est æqualis copia vitiosorum humorum ei quæ gestationis tempore congeritur, quam a partu evacuari oportet. Et hic ex Galeno patet & solitam menstruorum evacuationem & lochiorum τῆς καθάρσεως (*t*) nomine coerceri: quamquam per se, & ratione sui sanguis qui singulis mensibus, præsertim silente Luna, ut omnium doctissime explicat Aristoteles, effunditur, potius quantitate peccat: In morbosa muliere qualitate facile peccat, ut & in viro morboso: in morbosa muliere, sive toto corpore sit talis, sive præsertim utero, cui magna vis inest ad totum corpus 8 immutandum; nam & ex Galeno uterus fere toti corpori consimilis est. Is porro si a suo temperamento discesserit, si biliosos humores, aut in acetabulis, aut in cornibus, aut inter tunicas, aut suo sinu collegerit, tunc sanguinem menstruum, ejusque maxime partem quæ primum ad eum pervenerit, inque eo rursus resederit, donec menstrui excernendi tempus advenerit, eodem vitio inficit atque depravat, unde forte ea maleficia, quæ Plinius menstruo attribuit, consequuntur, & menses erumpunt albicantiores, & minime florentes. Hoc Galenus expressit, ob uteri proprios morbos, tum qui in processibus supernis, & cornibus, tum qui in collo, tum qui in toto ejus tergore consistunt, menstrua aliquando plura, aliquando pauciora eveniunt, aliquando non prodeunt, vel mala prodeunt.

Cap. 4. lib. 2. de generatione.

5. Aph.

Cap. 4. lib. 3. de symptom. causis.

Ergo ex præcedentibus patet, & menstruam evacuationem & lochiorum, purgationem esse. Nec ad id omittendum illud Galeni λόχια κάθαρσίς ἐστι (*u*): est enim purgatio vitiosorum quæ gestationis tempore acervata sunt: absumptum enim utilius est a fetu, remansit vitiosius quod ante singulis mensibus evacuabatur. Ergo notabis evacuari aliquid vitiosum singulo quoque mense.

Comm. ad part. 47. sect. 2. lib. 1. Prorrh.

De fluore albo nunc restat agendum. Si superiores evacuationes, præsertim menstrua & naturalis, purgationes sunt, multo magis & ῥοῦς γυναικεῖος (*x*): nam sive saniosus sit, sive albus, sive alius generis, aut vitium in utero designat, aut in toto corpore: nec solum suppressionem aliquam humoris & coacervationem sequitur, sed & perennem generationem: alioqui facile exhauriretur: sed & dispositio ῥευματικὴ (*y*) in utero, & partium a quibus manat malitia, istam perennitatem affert. Si sola cerebri dispositio catarrhosa in causa esset, non tam operosa esset curatio. Quicquid itaque ab iis partibus effluit præter menses ordinarios statosque, illud symptomaticum est, & malum: nam aut uteri vitium, aut totius corporis tamquam causam consequitur. Etenim quibus mulieribus viscera refrigerata sunt, vel obstructa, vel dura, vel cruditates cachexiam induxerunt, corruptus humor in varias partes effusus, in uterum sæpe procumbit, & illac decurrens corpus totum expurgat, quod aliis per renes, aliis per alvum fieri solet: immo in utero tandem idem fit quod & in alvo. Nam

(*t*) Catharseos.
(*u*) Lochia sunt purgatio.
(*x*) Fluxus muliebris.
(*y*) Rheumatica.

Nam ut diuturnitate profluvii alvus ipsa laxatur magis lævisque fit, ita cursus perennitate uterus lævior fit: & ut λειεντερίαν (z), vocare possis μητραλείαν (a). Bifariam enim lævitas, Græce λειότης, uteris adesse potest; uno modo quum perennitate fluendi corpus uteri lubricum magis fit, quo in sensu accipimus paullo ante: posteriore modo ut corpus ipsum aut natura sua, aut ulceribus innatis λεῖον fiat: Hæ difficilius retinent fetum. De lævitate uteri Hippocrates. Porro aliud est corpus uteri esse læve, Græce λεῖον, & leve, id est κοῦφον; leves enim uteri sunt, quum aut evacuati, aut resiccati sunt, Græce αἱ μῆτραι ἀνανθεῦσαι (b) dicuntur: & ut lævitas causa est corruptionis fetus, ita ista levitas subitæ suffocationis hystericæ causa existit Hippocrati. 1. de morbis.

Fluor iste uterinus, fluor albus dicitur politico loquendi modo, quamquam sæpissime alienioris est coloris: sed lenitate verbi tristitiam & fœditatem morbi mitigare volunt. Quum apud Hippocratem λευκὰ (c) leguntur, dubitari potest an intelligatur iste fluor muliebris de quo agitur: nam & absolute τὰ λευκὰ leguntur, & τὰ καταμήνια λευκὰ (d), ut ante citavimus ex *Com. de natura muliebri*. Et diximus nomine τῶν καταμηνίων λευκῶν, vere fluorem uterinum intelligi, præsertim pituitosum, sed nomine τῶν λευκῶν videtur aliud audiendum. Hippocrates primum ita scribit: *Si mulieri a partu cum febre alba retineantur, pessimum.* Galenus miratur cur Hippocrates non dixerit absolute retentionem & sanguinis, & biliosi excrementi malam esse, sed solorum alborum meminit: sed uno dicto cetera audiuntur 9: ac videtur nomine λοχίων (e) purgationis τὰ λευκὰ audire. Et peculiariter non significat uterinum fluorem, sed meo judicio excretionem cujusdam mucoris, aut lacteæ substantiæ quæ post partum exigi foras commodo enixarum solet. Quod autem peculiariter significent λευκὰ purgationem a partu patet *ex Epid. Mulier*, ait, *in Larissa prægnans erat, decimo mense sanguis multus fluxit*, 14. *excidit puer mortuus, tertia die noctu eadem hora qua prodiit puer secunda excreta est, &* τὰ λευκὰ, *id est, purgamenta alba.* Aristoteles vero τὰ λευκὰ proprie in puellis considerat, quibus loco mensium aquositates & superfluitates excernuntur. Verba ejus sunt: *Feminis eodem tempore exsurgunt ubera (quod fratrare dicitur) & menstrua erumpunt:* τὰ δὲ λευκὰ (f), *admodum puellis eveniunt, & magis si cibo utuntur humidiori: hæc incremento corpus prohibent, & illud valde extenuant. Idem* τὰ λευκὰ *vult venire iisdem puellis loco menstruorum quum sanguis incoctus & crudus est. Posquam enim de eruptione mensium egit, subdit, quum excrementum mutatum est in sanguinem, tunc menstrua erumpunt, si coctum non est, paullatim subinde aliquid secernitur, ideo* τὰ λευκὰ καλούμενα (g) *parvis adhuc & puellis eveniunt.* Fernelius puellis præsertim cachecticis, & defœdatis ῥοῦν γυναικεῖον (h) obvenire

1. de morbis mulierum.

Par. 47. lib. 1. Prorrh sect. 2.

5. Epid.

1. Cap. lib. 7. de hist. animal.

(z) Intestinorum lævitatem.
(a) Uteri lævitatem.
(b) Si uteri efflorescant.
(c) Alba.
(d) Menstrua alba.
(e) Lochiorum.
(f) Alba verò.
(g) Quæ alba muliebria dicuntur.
(h) Fluxum muliebrem.

nire narrat ſeptennibus, & idem eſt ac iſta τὰ Ariſtotelis λευκά. Nos ſeptennem vidimus puellam valde ſanam quæ crederetur laborare τοῖς λευκοῖς (*i*), quod cum ſerva fluorem uterinum patiente concubuiſſet.

Ergo omnes iſtæ excretiones, καταμήνια, & λόχια, & ῥοῦς γυναικεῖος, & λευκά (*k*), verè καθάρσεις (*l*) ſunt: Galenus autem κάθαρσιν verè definit ejus quod qualitate moleſtum eſt evacuationem: & tunc generaliter ſumitur, ſive a medicamento fiat, ſive a natura, ſive etiam ſymptomatice fiat ut Thucydides annotavit. Idem hac de re ita ſentit, vacuatio eſt propriæ materiæ, ubi quantitate exſuperat; purgatio eſt alienæ quæ affligit per qualitatem. Et notanda eſt hæc vox, *Propria materia*, quia eſſentiam vacuationis ſtatuit, & illa, *Aliena materia*, quæ purgationis naturam explicat. Siquidem non ſolum quantitas, & qualitas veram eſſentiam & differentiam horum conſtituunt: ferè fit enim ut cum qualitate peccet quantitas, & tunc non κένωσις, ſed κάθαρσις (*m*) dicitur: ut quum de purganda pituita agit Galenus, dixit, *ſi ſuperabundet pituita, moleſta ſit, phlegmagogo uteris*: verbum πλεονάζον (*n*) copiam docet, τὸ δὲ ἐνοχλοῦν (*o*) qualitatem ſignificet. Et idem quum loquitur de commodo fluxus hæmorrhoidalis ait eum conferre non ſolum ratione evacuationis, ſed & qualitatis humoris ratione: Sed quis dubitat quin & plenitudo, & cacochymia eſſe poſſit: ut cacochymia ſpectet qualitatem, plenitudo copiam. Nam materia propria multa & ſuperabundans, quæ proprie evacuari dicitur, dum mora corruptionem acquirit, aliena tunc materia dicitur, & quali & quanto peccat. Sic conciliandus Fuchſius cum aliis. Galenus aliud ſtatuit diſcrimen inter κένωσιν καὶ κάθαρσιν, *Quum excernuntur quæ corrupta ſunt, purgatio corporis dicitur, quum excernuntur quæ vi morbi fiunt, vacuatio.* Quaſi vero ſymptomatice, id eſt vi morbi, prava non poſſint evacuari, ut in peſtilenti conſtitutione vi morbi dejectiones variæ excretæ ſunt, & purgatio erat. Sed hoc vult auctor vi morbi propriam materiam, & vitium facientem minime aliquando excerni, at hoc κένωσις eſt, non κάθαρσις: Sed ſi corrupta ſit, quovis modo id fiat, ſive arte, ſive natura, ſive ſymptomatice, per quemcumque locum, & a quocumque loco, generaliter τῇ καθάρσει continetur. Et ita Thucydidem accepiſſe docuimus. Ut quum prava excernuntur languide & tarde, & vi morbi ob jecur male affectum perpetuo tale quod generans, numquid κάθαρσις dicitur? Politicus modus vocat κενοῦσθαι (*p*).

Comm. ad Aph. 3. lib. 1.

Ad part. 18. ſect. 3. lib. 1. Prorrh.

Aph. 21. lib. 4.

10 *Corpore laxo, molli, capite porriginoſo, dyſenteriis obnoxia.*

Hæc adduntur ut prætexatur aliqua occaſio iſtius fluoris, & ut ratio habeatur corporis ipſius ad medendum. *Conſiderandæ ſunt enim mulierum naturæ*, ait Hippocrates, *quoniam aliæ ſunt albidiores & fludiores, aliæ ſicciores & nigriores.* Illæ fluori muliebri ſunt obnoxiæ.

11. Caput

(*i*) Albis menſibus.
(*k*) Menſes, & lochia, & fluxus muliebris, & menſes albi.
(*l*) Purgationes.
(*m*) Evacuatio ſed purgatio.
(*n*) Abundare.
(*o*) Et verbum turbare.
(*p*) Evacuari.

11. Caput πιτυριώδης est quum
---- *Immensa pexum porrigine ningit*,
& provenit a vitioso corporis humore salsave pituita, vel a vitiosis serosis humoribus. Serenus.

Aliis id venereum videtur, sive veteris mali reliquias causari oporteat; sive recens flagransque libido, &c.

Suspicionem & conjecturas multas attulit tam inauditus & repentinus hujus mali ortus. Videtur enim nonnullis fieri posse, ut longa equitatione incalefactus quis, iniens mulierem, ob virosum semen, & serosum, incalefactum & κακόηθες (q) quid habens διὰ τὴν δυσκρασίαν (r), ardorem mulieri injiciat talem, qualis gonorrhœa laborantibus evenit. Item cur non fiat, ut si quis natura præsertim salax, & coire solitus, diu venere prohibeatur, quin ejus semen corrumpatur, tanto facilius, quanto & difficilius quis a venere abstinet, & semen turgentius habet? Semen enim, ut res benignissima, suppressum, dum nanciscitur aliquid cacoethiæ, inficere potest ac contaminare. Sed credibilius malum aliunde accersitum esse.

Alii contagionem fluoris muliebris adscitam putant.

Quæritur inter Medicos an si quis coeat cum muliere alba patiente, deinde suam adeat, eam inficere possit aliena fœditate. Si, ut verisimile est, fluor muliebris, præsertim qui aliquid malignum habet, ut non solum sit superflua quædam humiditas quam natura evacuat, sed virulenta excretio qua natura corpus eluit & expurgat, contagiosus est, & concubitu, & congressu, & consuetudine præsertim familiariore potest ad alias serpere: immo & vir potest infici. Sed quia mulier mulieri proximior est, & affinior, ut oculus lippus afficit non nares sed oculum, & phthisicus solum pulmones alterius inficit, ita a viro cum impura congresso, impuritas in aliam traduci potest. Sed hæc subtilius examen exquirerent.

Honestius temperamento mulieris tribuitur.

Quicquid sit, aquea, mollis, & effeminata corporis hujus dispositio, magnam propensitatem attulit ad subito labem hanc suscipiendam. Et inusta utero labes esse visa est, quod tantus doloris sensus aliquando, & angustiæ præsertim in dextris foret: fieri enim potest ut intactis sinistris dextræ laborent: uterus enim geminus est.

In reliqua Commentarius.

Sive aliquid foret venereum, sive quid foris adscitum esset, sive domesticum foret, iidem fere scopi sunt curationis: neque enim quum id effluxum habeat, inficietur lue mulier: itaque cavendum ne statim supprimatur. Restant itaque hæc dicenda: primum de speciebus fluoris uterini ex Hippocrate breviter dicetur; secundo an ejus sit aliquis usus, & quatenus: an tuto sisti queat: Item notæ quædam & distinctiones quibus aut a capite esse colligas, aut a toto corpore, aut ab utero: quamquam satis

(q) Malignum.

(r) Propter dyscrasiam.

tis hac in parte factum jam putamus: denique curationis capita perstringentur. Sed antequam omnia sigillatim explicemus, videndum an per easdem venas illuvies ista fluat, & sanguis menstruus, nam ab interna capacitate videtur quoque manare iste ῥοῦς (s). Quum bene ordinata sunt omnia, menses sua periodo fluunt, deinde fluor muliebris cessat; menstruo cessante redit aliquando sine ordine, aliquando cum ordine quodam fluor muliebris: aliis & album & rubrum confundi videtur, & excernunt subalba & subrubra; aliis menses dicuntur decolores ut cacochymis, & tamen proprie ῥοῦς non dicitur, sed decolores isti menses ῥοῦν γυναικεῖον (t) fere præcedunt. Decolores autem fiunt aut vitio totius corporis, út quum in massa sanguinis cruditas est magna, aut cacochymia, aliquando vitio quodam uteri. Unde ante notavimus fieri posse ut in acetabulis, aut cornibus, aut vasis uteri peculiari vitio accumuletur sanies quædam & quoddam πυώδες (u), quod menses inficit, licet sanguis qui affluit ad uterum menstruam purgationem facturus floridus sit & laudabilis (12): etenim sensim ad partes uteri affluit, & hic moratur donec menstrua periodus adventarit, & ista quam fecit mora inficitur menstruum & exalbescit. Immo Duretus annotavit evenire posse, & sine febre, & cum febre, sine ulcere ullo uteri, ut circum venas uteri, præsertim fundum ejus, purulentum quid & albicans acervetur (quod forte fit aut quia sanguis diutius moram in venis faciens albescit, aut quia est pituitosior, aut veluti quadam imbecillitate uteri) quod dum evacuatur ῥοῦν facit, sed id pauca quantitate excernitur: nec credere oportet tunc ulcus in utero esse. Credo uxorem Sellatoris id pati. Et forte ista sunt λευκὰ (x), quæ a partu consequuntur, diuturnitate temporis sanguine alborem acquirente: Galenus enim passim ait, si sanguis tantam in venis moram & arteriis traheret, quantam semen in vasis spermaticis, seminis more alberet: ut non amplius mirum sit si in corpore ipsius uteri exalbescat humor, & præsertim sanguis.

Præsertim hoc fit quum morbosius est uterus.

Cap. 10. lib. 4. de usu partium.

Atque ultimam loco quæstionem explicemus. Uterus pars est valde nobilis & momentanea, maxime quod ad propagationem generis humani conferat. Et ut tali dignitate pars prædita est, ita admirabiles habet ῥοπὰς (y), motus, καὶ ἐπιθυμίας (z), ut ea ratione Platoni ζῶον (a) dicatur. Quod amplius diximus *in nostro libro de morbis mulier.* Ratione istius muneris multa vasa ad eum pertinent, venæ, arteriæ, nervi, & vasa spermatica. Ratione situs, & quia illac sese natura repurgat quodam excremento, & quia capacitas est, facile illuviem aliarum partium excipit, præsertim a partibus situm superiorem tenentibus. Quod si corpus cacochymum sit, uterus, ut pars abdita & pervia, facile excrementis scatet. Immo tametsi ex proprio instituto illac sanguinem excernit eumque purum natura, tamen ob vasorum multitudinem, situm, consensum partium cum partibus,

(s) Fluxus.
(t) Fluxum muliebrem.
(u) Purulentum.
(x) Alba.
(y) Inclinationes.
(z) Et impetus animales.
(a) Animal.

partibus, &, ut clarius dicam, ob fluxilitatem, pars ipsa secundario, & veluti secunda intentione alias sordes excipit, a quibus facile obruitur, & inquinatur. Denique acquirit dispositionem ῥευματικὴν (b) excipiendo, & opportunitate recipiendi. Per uterum fluit naturali instituto sanguis isque menstruo circuitu: si mulier e natura habet, justa quantitate effluit, & talis est qualis e recens victima jugulata fluit: sin habet contra naturam, pallidior est excretio, aut pituitosior, vel quod talis in venis sit, vel ob alienæ materiæ admixtionem: & tunc καταμήνιον dicitur νοσῶδες (c): fit autem id vel vitio unius uteri, vel totius corporis, ut sanguis laudabilis sit qui ad uterum fluat, sed contagione inficiatur. Item per uterum fluunt λόχια (d), quæ pertinent ad menses proprie dictos; item excernitur humor albus secretus & separatus a sanguine, & dicitur ῥευματισμὸς μητρέων (e), sive ῥοῦς (f), sive ῥεῦμα (g), barbaris, matricis cursus: Ultimo virulenta fit quoque excretio quæ gonorrhœa βρομώδης (h) dicitur, ut distinguatur a muliebri gonorrhœa, in qua mulieri crudum quoddam & aqueum semen excernitur, tum ob imbecillitatem vasorum spermaticorum, tum ratione ipsius materiæ quæ parum compacta coactaque consistit: Βρομώδεα γονόῤῥοιαν (i) infligit impurus concubitus. Hæc tametsi communia multa habent, tamen ut curationis scopi evarient, omnium notas atque distinctiones nosse oportet. Ac primum, ut ingenue dicam, tametsi prava & morbosa menstrua a fluore uterino non visi simus separare, tamen longe differunt. Quod autem differant, vel ex ipso Hippocrate notum est: nam *lib.* 1. *de morbis mulierum* innumeras species morbosorum καταμηνίων (k) explicavit, nomine τῶν καταμηνίων proprie usurpato, ut morbosum menstruum sano opponatur. Sed *lib.* 2. non utitur nomine καταμηνίων, sed τοῦ ῥόου (l), & ejus varias species enarrat. Sic quemadmodum tractationes horum differunt, sic & nomina, & ideæ morborum affectionumque, ut jam hoc loco aliud sit ῥοῦς καὶ καταμήνιον νοσῶδες (m).

Lib. 1. *de morbis.*

Menses per venas internas uteri fluunt ab hypogastria dependentes, item per externas quasdam ad cervicem pertinentes. Et magna quæstio est quomodo mulieribus gravidis, & virginibus illibatis & integris menses fluant: nam si mulieribus ab interno uteri corpore mensis fluit, in graviditate ipsa oportet aperiri uterum, ut obvius fiat sanguini menstruo trames: quod est absurdum. Itaque Columbus & gravidæ, & non gravidæ vult menses fluere per hypogastriam cujus pars in cervicem uteri desinit, & illac fluit sanguis non per internam capacitatem uteri: quod valde ambiguum est. Porro a trunco venæ cavæ inferioris in lumbis oriuntur venæ, adiposa, renalis, spermatica: hæc utrimque una viris in testium tunicam

 epi-

(b) Rheumaticam.
(c) Menses dicuntur morbosi.
(d) Lochia, puerperia.
(e) Rheumatismus uterinus.
(f) Fluxus.
(g) Rheuma.
(h) Impura.
(i) Impuram gonorrhœam.
(k) Mensium, menstruorum.
(l) Fluxus.
(m) Fluxus & menses morbosi.

epididymidem dictam, & substantiam absumitur & obliteratur, surculis aliquot tenuibus in suam peritonæi apophysin sparsis; in mulieribus dimidio sui in testes inseritur, altero dimidio uteri latera & fundum nutriendum, & per hunc ramulum menses expurgantur, tuncque ab interno uteri corpore manant: quamquam de hoc digladiantur auctores. Nam Galenus a testibus in cornua iter esse vult in interiorem uteri sinum per quod semen intrudatur. Alii Herophilum secuti e testium involucro iter esse voluerunt in nervosam uteri cervicem, non autem in interius uteri corpus juxta osculum interius. Alii tum in cervicem, tum in capacitatem uteri e testibus vias duci volunt, quarum ortus ab iis venæ & arteriæ majoris ramis trahitur, qui utrimque ad coxas & crura contendunt. Et quum uterus clauditur, non affectat sanguis per capacitatem viam, sed resiliens refluensque per cervicis vias elabitur: ergo per spermaticam ipsam menses fluunt: item & per ramum hypogastriæ. Nam ut spermatica a trunco venæ cavæ inferioris exit, ita a ramis duobus illis hypogastria ducta in partes omnes hypogastrii protenditur ac projicitur, in vesicam virilem minore ramo sese insinuat, in vesicæ collum & penem majori, item in muliebrem vesicam & uterum majore, in cervicem vero vesicæ & uteri minore inseritur: cujus minoris obsequio & ductu interdum gravidis, sano fetu, sæpe virginibus menses repurgantur. Sic ars secandorum corporum docet abunde excretionem sive sanguinis, sive cujuspiam rei alienæ, quæcumque & ab utero, & per uterum fluit, bifariam fieri posse, & per internum corpus, & per externum uteri corpus. Per internum ut per spermaticam, & per majorem ramum hypogastriæ, cujus minor ramus inseritur in collum uteri: per interiores vero sinus eo modo: per externum corpus beneficio ejus ramuli qui in collum uteri implantatur, quam solam viam menstruis sive virginum, sive mulierum, sive prægnantium attribuit Columbus, ut dictum est, neglecta omni speculatione eorum quæ in interiores sinus uteri injiciuntur. Immo negat consensum mammarum cum utero fieri ob epigastriæ ramos obvios mammariis & rectos abdominis musculos, sed id fieri per hypogastriæ surculos istos qui cervicibus uterorum applicantur & implantantur. Probabilior vero ratio eorum est qui a testibus vias in collum, tum in capacitatem uteri investigant.

Ergo quum uterus tanto usu & dignitate præstet, ut eum tamquam communis propagationis naturæque agrum seminariumque Deus constituerit, si qua eluvies sese illac ultro proripiat, id non naturæ præscripto, sed velut quodam interdicto fieri putandum est. Immo, quod notandum valde est, natura quoad potest eum sartum tectum retinet, & ab omni vi impetuque asserit. Declarat id quod primus & solus Hippocrates animadvertit, nimirum, *si solum in sinistra parte uteri ulcus fiat, & mulier in utero concipiat, sive etiam habet ulcus, sive sanata est, masculum enixuram spes est: Si in dextra parte ulcus fiat, & concipiat, femineum fetum enixura est:* Adeo satagit natura in uterorum incolumitate retinenda unius sobolis ergo.

2. Prorrh.

(13.) Nunc

(13) Nunc institutum absolvamus, an ῥοῦς γυναικεῖος (*n*) & menses, & gonorrhœa sive fœda, sive naturalis per easdem vias fiat. Menses omnes, sive sani, sive morbosi sint, per idem iter fieri probabile est. At major dubitatio de ceteris, maxime de fluore muliebri: nam gonorrhœam utramque a spermaticis vasis fieri certum est. Et quum impurus cum muliere pura consuescit, semen occasionemque gonorrhœæ βρομώδης (*o*) injiciens, ob affinitatem & societatem seminis cum semine, potius inficit vasa spermatica quam venas alias: quamquam & postea per continuitatem ceteræ venæ contaminantur. Fernelius ῥοῦν γυναικεῖον a virulenta gonorrhœa distinguit, non ex materiei qualitate, nam sæpe fluoris materia externas qualitates omnino similes habet humori virulentam gonorrhœam committenti (de internis non loquor) sed ex excretionis fluendique modo. Nam, ait, hinc maxime βρομώδης excretio a vulgari fluore distinguitur, quod ille a spermaticis vasis prodeat, hic ab utero, & quod ille prorumpentibus mensibus non desinat, uterinus vero fluor cesset in menstrua eruptione, & aliquanto post tempore: deinde luis venereæ signa se produnt quædam pathognomonica. Duas priores differentiæ rationes non valde probo: quid enim est dicere virulentam gonorrhœam a spermaticis esse, fluorem uteri ab utero? si enim uteri nomine solam capacitatem audit, errat; si a toto corpore manat humor proreptans uterum, oportet eum præterfluere quædam vasa, & sic ab utero esse non potest, quin a vasis uteri; quod si verum est, etiam potest a spermaticis esse fluor, a quibus spermaticis etiam menses defluunt. Quod ad aliam rationem spectat, nimirum quod fluentibus mensibus desinat fluor muliebris, non desinat autem virulenta excretio, est quodammodo velle insinuare per easdem venas & ῥοῦν muliebrem fieri, & menstruam purgationem, sed diverso naturæ instituto (14), ut adest periodus menstrua, tum natura sistat cursum fluoris muliebris, inchoet autem solennem evacuationem, qua cessante ille humor qui inducias dederat, repetit. At videmus quasdam mulieres quæ cessantibus mensibus ῥοῦν (*p*) patiuntur tantum per dies aliquot: in quibus credibile per idem vas id fieri, ut menstrua eruptio aperuerit viam atque fluidiores venas fecerit: Aliæ sunt quibus perpetuo fluit humor albicans, & dum eunt menses, sinus pudoris non desinit esse imbutus eo humore pravo; in quo differet καταμήνιον ὑπόχλωρον & νοσώδες ἀπὸ τοῦ ῥοῦ (*q*); nisi forte dicas illud menstrua periodo ferri, tametsi malum, & hunc non periodo ferri ulla; ut menstruum malum ab ipsis vasis proprie esse dicatur, fluor muliebris a quibusdam inanitatibus & cæcis viis, aut venulis quibusdam quæ non tam vasorum rationem habent, quam inanium mæandrorum & ductuum: sed hoc conjectura nititur. Quamquam quis dicat gonorrhœam utramque a vasis potius esse spermaticis, alias fluxiones ab aliis venis, sed naturales & legitimas, esse potius ab internis vasis, illegitimas ab externis vasis in collum uterorum desinentibus.

Cap.16.lib.6. Patholo.

(*n*) Fluxus muliebris.
(*o*) Impuræ, fœtidæ.
(*p*) Fluxum.
(*q*) Mēses subvirides & morbosi à fluxu.

bus. Quid tamen impediet quominus quemadmodum in venis mesaraicis importatur chylus, & exportatur semicrudus sanguis, ut diversa materia uno loco contineatur, sed ob varias partium facultates varie dividatur, distribuatur, & diffluat? Revera quum in venis crudus est sanguis, & decolor est id quod effluit, ut etiam subalbicans sit, si modo certam habeat periodon, licet diutius duret, tum quia serosius est quod effluit, tum quod aquosius, tum quia mulier forte est humidior, ut jam ad leucophlegmatian accedat, tamen ῥοῦς non dicetur, sed καταμήνιον (r). Admirabile enim est quod in natura observatur. Nam videmus sæpe mulieres laborantes, quibus color alioqui defœdatus est tum ratione morbi, tum præsentis cacochymiæ, quibus si per phlebotomiam demitur sanguis, ille maxima ex parte est corruptus, & vitiatus, & talis apparet, immo etiam larga detractione talis conspicitur: Si iisdem, eodemque tempore mensis erumpit, id quod effluet erit laudabile & floridulum: quid hoc significat? an non ab iisdem vasis, & ab eodem fonte utrumque manat? Cur ergo non illaudabilis conspicitur qui ab utero, quemadmodum & qui e brachio detrahitur? Sed meo judicio id fit, quoniam quum demitur e brachio sanguis, si vires præsertim valent, dum facultas excretrix & totius corporis, & partis laborantis, suo fungitur officio, per modum quemdam defæcationis, & expurgationis, expellit id quod molestum est qua data porta: Argumento est, quoniam si vis est infirma, remanet & subsistit deterrimum, effluit laudabilis sanguis. At quum per uterum menstrua fit excretio, non tanta vis facultatis excretricis patet, quippe sanguis non peccat qualitate, sed quantitate: & tametsi neque utroque peccet, arcano & admirabili quodam consilio naturæ, aut Dei potius, menstrua ista excretio a natura tentatur, ad futuram procreationem; humectatur enim uterus, & ut natura doceat se adhuc habere reliquum sanguinem quo semen conceptum foveatur & alatur, si forte concipiatur: vulgo enim flores dicuntur, quod fructum præcedant, & sint certa signa futuræ conceptionis & generationis, & Hippocrates politico verbo dixit τὰ καταμήνια ἀνθεῖν (s): ut inde colligere & concludere liceat contra eos qui tantam maleficentiam sanguini menstruo attribuant. Præterea per uterum, credo, talem natura sanguinem suo instituto proprio excludit, qualem asservavit ad nutritionem fetus. Sed per apertam venam expellentis robore quodammodo desecatur, secernitur, & velut a massa sanguinis eximitur id quod nocet qualitate, & hujus judicium est maximum in excreto sanguine. Accedit quod si demitur sanguis, non nisi ægro corpore fit, ægraque parte (alioqui excerneretur floridus): si ea ratione fit, præsertim si inflammatio est aliqua aut putredo in parte, necessario putris effluit. Et etiam si in utero inflammatio est, qui ab eo inflammato educetur, illaudabilis foret: quamquam hic falli non oportet: nam fieri potest ut etiam per uterum menstruum effluat, quod tametsi floridum sit, tamen internam malam qualitatem habeat; & si fieri posset ut reponeretur in vas, quomodo in phlebotomiis fit, necnon vi facultatis in sanguine

guine

(r) Menses.

(s) Menses efflorescere.

guine etiam detracto residentis secretio fieret humorum, ut illaudabilis in vase appareret, quum in sindone laudabilis & floridus cernatur. Sed revera, nisi ingens in tota massa corruptio sit, aut facultatis excretricis summa vis appareat, aut confusio fiat laudabilis humoris cum illaudabili, menstruum sæpe apparet laudabile, etiam in mulieribus ῥῷ (*t*) laborantibus: Id quod arguit, necessario per alias vias excerni menstruum, & per alias fluorem fieri muliebrem: nisi forte id eveniat quod ante diximus, ut generatione & substantia, & qualitate laudabilis sanguis ad uterum alluat, sua periodo effluxurus, qui per contagionem ipsius uteri humentioris, & collectionem semimali humoris in suis vasis continentis, defœdetur ac contaminetur, & tunc Medici judicium fallitur, ignorantis, an talis a corpore manaverit, an non.

Tandem aliquando concludendum videtur, ut non per easdem vias omnino fluat menstruum naturale & ῥοῦς (*u*). Non naturale menstruum, quod proximum est ῥῷ, & naturale, quæ toto genere differunt ob materiæ varietatem, consentiunt in hoc quod per easdem vias ferantur. Savonarola vir diligentissimus & prudentissimus, ita de fluore muliebri, & menstruo sentit: fluxus quidam humiditatum quarumdam in mulieribus fit a menstruo alienus, & hic ab Avicenna Cursus matricis vocatur; hoc autem differt a menstruo, quoniam hoc a venis matricis venit, illæ aquositates a superioribus sunt vasis quæ deferuntur ad matricem, tamquam ad sentinam. *Avicenna. lib. 3. sent. 21. tract. 3. c. 23.*

Quicquid sit aut a corpore ipsius uteri, pote humidiore, id manat, aut est ῥεῦμα (*x*) a superioribus partibus. 15 Et quum uterus ratione situs facile recipiat excrementa aliunde allabentia, potest ea ratione humentior fieri, ut idem utero contingat, quod & ori eorum qui cerebrum humidius habent. Tanta enim in os saliva occurrit, ut cogantur παφλάζειν, id est, loquendo balbutire, & expafflant, id est, dum loquuntur præ nimia humiditate, & copia humoris bullas circum dentes excitant, vi spiritus e pulmone exsufflati ad vocem edendam. Et forte curiosius fuit quod inquisivimus per quas venas, & an per easdem venas menstruum & ῥοῦς effluat: nil enim interest quoad communem medendi rationem.

Restant hæc explicanda, ut quædam species τῶν καταμηνίων (*y*) explicentur ex Hippocrate, ut quæramus an fluor muliebris sistendus, an ejus aliquis usus: Item ut notas assignemus quibus colligas vel hinc, vel illinc advenire: quarto ut curationem instituamus, nisi forte hoc referendum putamus *ad nostrum librum de morbis mulierum.*

De primo dicamus ducti consilio Hippocratis qui *in Epid.* ita ait: *Prodeuntia & egressa nosse oportet, unde cœperunt, ubi desiere, quantum divulsa sunt, item colores, salsuginem, dulcedinem, tenuitatem, corpus, tempus. Idem varias species* τῶν καταμηνίων *explicat, menses enim sunt pituitosi, alii pelli-* *Ultima sect. lib. 6. Epid.*

(*t*) Fluxu.
(*u*) Fluxus.
(*x*) Rheuma.
(*y*) Mensium.

pelliculosi ὑμενώδεες *Græce*, *saniosi*, ἰχωροειδέες *tenues*, *albi*, *grumosi*, *nigri*, *carbunculosi* ἀνθρακώδεες *Græce*, *caliginosi* ζοφοειδέες *Græce*, *acres*, *salsi*, *turbati* θολεροὶ *Græce*, & πυώδεες (z). Item & aliæ species sunt, ut menses ὑδρωποειδέες, qui non tam dicuntur hydropiformes, quod aqua excernatur, sed quod sanguis qui effluit loturæ carnium recens mactatarum simillimus exsistat, ut ex Hippocrate collegi, & quodammodo καταμήνιον ὑδρωποειδὲς ῥόον ὑδατώδεα (*a*) exprimit eodem loco. Quamquam si desinet menstrua periodus ῥόου (*b*) nomen merebitur. Et quum loquitur de mensibus pituitosis ait hos fieri quum caput pituita plenum est, & ea non evacuantur per loca convenientia, sed in mensibus, & in turbatione sanguinis una cum purgatione foras exit; & quæri posset, an illud, *Una cum sanguine*, significet mixtionem pituitæ cum sanguine: ita sane; alioqui si sanguis seorsim, & pituita quoque efflueret, ῥόος diceretur; sic sanguis qui effluit albicantior est, & ὑμενώδης (*c*), id est pelliculas refert, & quodammodo ductilis est. Diximus enim ante Hippocratem alio in libro tractasse de morbosis mensibus, alio in libro de fluore muliebri: tametsi magna sit societas inter menstruum morbosum, & fluorem muliebrem. Et revera non debet utrumque confundi, alioqui rerum omnium distinctiones evertentur. Inter ceteros Hippocratis locos unus est valde commemorabilis dum loquitur de menstruo pituitoso in iis mulieribus in quibus caput humidius est, nec pituita, ut ante paullo dictum est, evacuatur convenienter: nam ἐν τῷ ταράχῳ τοῦ αἵματος, id est, dum menstruum commovetur, pituita quoque movetur, & sanguini confusa menstruum pituitosum facit. Deinde subdit, *Si non cesset ista excretio, eveniet ut mulier* ῥόον φλεγματώδεα (*d*) *patiatur*, *&* *siquidem iste* ῥόος *adest*, *semper procedunt per omnes dies*, *nunc confertim*, *nunc paullatim*: quandoquidem velut carnibus aqua prodit, aliquando ut ἰχὼρ (*e*), & tunc grumosi sanguinis copia est. Vides manifeste quomodo menstruum morbosum & pituitosum ob effluxum pituitæ a capite, quæ ad motum sanguinis mota quoque est, in ῥόον degeneret: Nam tunc quum non retinetur periodus, quum promiscuus & sanguis & pituita continenter effluit, ῥόος dicitur: Dicebatur prius καταμήνιον ὑμενῶδες καὶ φλεγματῶδες (*f*), quum retineretur periodus. Et hic locus præclarus, ut fluoris uterini, & menstrui distinctio teneatur. Et alio loco ait, si fluxus, ῥόος Græce, nimius fuerit, nullo fomento utere, sed subditio adstringente. Fluxiones porro, si repente advenerit purgatio, fiunt ὑφαίμονες, id est, subcruentæ, si tardius, purulentæ. Junioribus subcruenta magis, senioribus μυξώδεα, id est, magis menstrua mucosa apparent, Græce καταμήνια καλούμενα (*g*). Ac si dicat Hippocrates: Menses sunt morbosi, & improprie dicuntur menses, sed

Lib. 1. de morbis mulierum.

1. de morb. mulier.

(*z*) Purulenti.
(*a*) Menses hydropiformes fluxus aquosos.
(*b*) Fluxus.
(*c*) Pelliculosus.
(*d*) Fluxum pituitosum.
(*e*) Ichor, sanies.
(*f*) Menses pelliculosos & pituitosos.
(*g*) Catamenia dicta.

ſed potius ῥόος καὶ ῥόοι (*h*) dicentur: illo enim loco adumbrat veram naturam τοῦ ῥόου (*i*). Siquidem ipſiſſima verba *initio lib. 2. de morb. mul.* uſurpat, dum inſtituit docere περὶ τῶν ῥῶν (*k*): Verba hæc ſunt, *fluxus albus in ſenioribus magis fit, fluxus ruber in junioribus.* Et illo loco vere ῥῶν γυναικεῖον (*l*) explicat. Ac revera ex his omnibus locis apparet menſtruum morboſum affine valde eſſe ῥῷ (*m*), immo menſtruum morboſum εἰς τὸν ῥόον (*n*) proxime degenerare. Ergo quoniam ſpecies menſium explicuimus, nunc ad fluores muliebres convertamur. Quidam λευκὸς πυῤῥὸς albus, flavus ἐξέρυθρος, ἐρυθρὸς, λευκὸς, ὑπόχλωρος, χλωρὸς, ὑπόλευκος, ἰχωροειδὴς (*o*), & variæ aliæ ſpecies quas *libro illo 2. de Morbis Mulier.* Hippocrates abunde explicavit. Inter ceteras ſpecies unus eſt fluor mihi valde incognitus, vocat autem ῥόον αἵματος ἐκ τῶν ἄρθρων (*p*): eſt autem quidam fluor glutinoſus, & ſanguineus a colliquatione partium ſpermaticarum, & qui tabem dorſalem tandem inferat.

Sub finem lib. de locis in homine.

Lib. 2. de morbis mulier.

Nunc alia perſequamur. An ſit aliquis uſus ejuſmodi fluoris. Ariſtoteles, ut ante docuimus, diſputans περὶ τῶν λευκῶν (*q*), ait ea in puellis apparere, & alicujus eſſe uſus. In quo quæſivimus an iſta excretio albicantis rei eſſet ῥοῦς. Ariſtoteles crudioris ſanguinis ſobolem hoc eſſe credit, ut non tam ῥῶν (*r*) ſignificet quam καταμήνιον (*s*): De eoque ita ſentit, excretio τῶν λευκῶν (*t*) ſervat corpora integra; item & menſtrua purgatio, præſertim quum ab excrementis vindicentur. Sed ſi utraque evacuatio vel non fit, vel immodice fit, damnum evenit: aut enim morbi oriuntur, aut corpus marceſcit. Itaque illa τὰ λευκὰ (*u*) quum ſuperant, corporis prohibent incrementum, hæc autem ita fiunt. Quum natura coquere nequit, excrementum fit non ſolum alimenti inutilis, ſed etiam in venis, ut per tenuiſſimas venas exundando ſuperet. Atque illo loco τὰ λευκὰ ſignificant καταμήνια ὠμὰ, ὕφαιμα (*x*), ob cruditatem & quamdam cacochymiam quæ puellis ineſt. Nam ſi verus eſſet ῥόος non poteſt non eſſe malus, & ut ſignum, & ut cauſa; ut ſignum, quia declarat aut abundantiam excrementi, aut affluxum, aut generationem perennem: ſi caput humidius adeſt, item ſi hepar pravos humores generat, aut ſi ſplen generat pravos humores: omnium deterrimus eſt ῥόος qui & qualitatem malam habet, & perpetuam habet generationem, ſive ea ſit in toto corpore, ſive in una parte; ut cauſa, quoniam partes afficit per quas & in quas fluit: tamen ſi adeſt, non continuo ſupprimendum; ſive fiat ob ſolam congeriem (ita enim facile deſinit) ſive ob generationem: tunc enim prava diſpoſitio ſignificatur, quam prius tollere oportet, quam excre-

Cap. 4. lib. 2. de generat.

(*h*) Fluxus & fluxiones.
(*i*) Fluxus.
(*k*) De fluxibus.
(*l*) Fluxum muliebrem.
(*m*) Fluxui.
(*n*) In fluxum.
(*o*) Præruber, ruber, albus, ſubviridis, viridis, ſubalbus, ſanioſus.
(*p*) Fluxum ſanguinis ex articulis.
(*q*) De menſibus albis.
(*r*) Fluxum.
(*s*) Menſes.
(*t*) Menſium alborum.
(*u*) Menſes albi.
(*x*) Catamenia cruda, ſubcruenta.

excrementum quod inde immediate manat: testis dysenteria, quæ repente suppressa gravissimos morbos accersit: Est ergo ubi fluor uterinus ad tempus juvat. At si humiditas tantum quædam simplex circum pudenda appareat, & certo colligas aut ob humiditatem corporis multam, aut ipsius uteri id evenire, aut quamdam uteri lævitatem esse, ut ante docuimus, sine metu ullo ad supprimendas eas superfluitates accedere possumus: quod notandum ad legitime adhibenda remedia.

Lib. 1. de morbis mulierum.

Apud Hippocratem locus est valde commemorabilis: docet mulieres biliosas non impune evacuationem sanguinis per uterum ferre: quia, credo, Arabum opinione bilem sanguis frenat. A tali evacuatione incidunt in ὀλιγοψυχίαν (y); cibi fastidio, anxietate & vigiliis occupantur: at si alvus turbetur, bonum: Item, & ῥόος χολώδης (z) per uterum confert, sed non per multos dies fieri vult (alioqui ulcerationis uterorum metus esset) nec magna copia. Tria ex hoc loco colliges; primum temere non moliendam sanguinis evacuationem in muliere biliosa, & si immodice feratur, statim eum debere supprimi: Item alvi subductionem & vomitiones impense biliosis conferre mulieribus, non sanguinis evacuationem: tertio fluorem muliebrem biliosum in muliere biliosa (idem de aliis in suo genere audiendum) aliquatenus juvare: unde colliges non statim reprimi debere, alioqui gravioris mali metus adest. Verendum ne si statim supprimatur, reflexus ad partes nobiles suffocationem afferat. At uterus non est via conveniens? Fateor; nec aures etiam, nec cor; at natura sæpe tamen iis viis abutitur, ut se onere eximat & liberet. Sed videndum ne uterus, pars nobilis, diu vexatus ista fluxione graviter afficiatur. Etsi enim bonum est partes superiores & situ & dignitate in inferiores sese exonerare, videndum tamen ne dum hoc molitur natura, non minore detrimento nobiscum paciscatur: quod eveniet, si pars quæ excipit ita graviter afficiatur, ut ejus morbus magnitudine longe superet commodum quod exoneratio partium attulit. Ergo fluor muliebris potest aliquando juvare, eo modo quo hydrops maniam solvit, & item hydrops dolores capitis tollit, & quum partes superiores turgent, quod verbo antiquo vocat ἀναῤῥεῖν.

Aph. 5. lib. 7. & sub finem lib. 2. Epid.

Ultimum ex iis quæ proposita sunt, erat, ut notas assignaremus obiter quibus colligas vel a toto corpore, vel ab utero manare fluorem, vel affectionem in parte aliqua latentem consequi. Nec enim iis contenti sumus, quæ ex Hippocrate adduximus, ut sciatur, an a capite fluor sit, an a ventre: rursum vel ab interno capite, vel ab externo: sunt enim obscuriora, nec rem satis explicant. Ceterum docuimus jam ante quasdam uterino fluore mulieres laborare, quibus tantum post menstruam purgationem serosa illa excretio contingat (17): aliis inter duas purgationes menstruas evenit: aliis indesinenter, nisi quum it menstrua purgatio. Deterrima hæc postrema, tum quia assiduitate fluendi naturæ vires atteruntur, tum ob info-

(y) Animi imminutionem, pusillanimitatem.

(z) Fluxus biliosus.

insolentiam fluoris; sic enim per contagionem bonum alimentum corrumpitur, & una cum pessima materia laudabiles spiritus effluere possunt, hinc ἀψυχία (*a*). Ergo aut ab utero, aut aliunde primario, (nam omnis per uterum fit, ideo symptomatibus uteri annumeratur); aliunde, aut quum mollius, & mucosum effeminatumque est, aut ὑδρωποειδὴς (*b*): pote quum pituita multa abundat, aut sero multo. Unius vero partis, ut quum aut cerebrum humidius est, aut a pulmonibus serosum quid, aut ab alia parte, immo ab utero ipso esse potest (18). Ab utero, vel quod sit humidior, vel quod in venis quæ sunt ad fundum ejus collectio fiat materiæ albicantis, quæ diu suppressa deterior fit, & tamen ulcus adesse non est necesse: item ratione ulceris. At si adest facile se signis profert, tum ex qualitate materiei fluentis, tum ejus quæ processit, tum a dolore petitis: accedit congressus difficultas ob dolorem qui excitatur, maxime si circum collum ulcus lateat (19). Maxime vero ab utero esse colliges, si circum os pectinis, aut in partibus internis ad uterum dolor quidam profundus sit, si menses suppressi sunt; credibile enim circum uterum stabulatum esse humorem, qui mora vitiat uterum: quod Hippocrates *in Aphor.* declarat, si menses non fluunt, in utero morbi eveniunt, quod interpretantur de erysipelate, scirrho, aut alio simili tumore in utero nascenti. Si corpus bene habitum sit & floridulum, credibile est ab utero potius esse. Sin corpus pallidum, aut biliosum, aut melancholicum, vel in toto, vel in parte, illinc pendere ῥοῦν (*c*), probabile est. Ita enim de iis *in Com. Aphor. Cacochymis mulieribus non modo purgationes menstruæ*, Græce καθάρσεις ἔμμηνοι, *decolores fiunt*, (*decoloratio enim non solum ob pituitam, sed ob melancholicum & biliosum humorem fit*,) *sed etiam menstruam periodum non servant. Nam si crassiores fuerint humores, difficilius fluunt quam ii qui secundum naturam sunt, longiusque tempus expectant; sin humidiores fuerint & tenuiores, consuetum tempus anticipant, vel diutius fluunt*, quoniam aqua intercute laborantibus muliebria diutius perseverant. Quo loco notandum Hippocratem non loqui περὶ ῥοῦ γυναικείου (*d*), quia usurpat vocem καταμήνια ἄχροα (ἄχροα id est, decolores menses, vel πολύχροα (*e*), ut placet Philotheo:) & quum dicit non per idem tempus venientes, id est, periodum consuetam non servantes, tacite declarat caussam subesse, aut crassitudinem humorum, aut viarum infarctum, unde fluor impediatur. Nisi quis includere voluerit ῥοῦν γυναικεῖον (*f*), quod fluor sit ἄχροος (*g*), quod non per idem tempus veniat. Tamen vere de mensibus audiendum Aphorismum putavit Galenus.

Aph.57.lib.5.
Gal. in Com.

Gal. Com. ad Aph.36.lib.5.

Revera, ut libere dicam, ob vitæ institutum nostrarum mulierum, ob cruditates & intemperantem vitam, præsertim iis in regionibus, in quibus corpora sunt molliora & humidiora, facile uteri pars declinat, & ad sen-

 tinam

(*a*) Animi defectus.
(*b*) Hydropiformis.
(*c*) Fluxum.
(*d*) De fluxibus muliebribus.
(*e*) Non per idem tempus venientes, multifluentes.
(*f*) Fluxum muliebrem.
(*g*) Decolor.

tinam corporis collocata potest ῥεύματα (*h*) excipere & ῥῷ (*i*) tentari: & innumeræ sunt mulieres apud nos quibus familiaris hic morbus. Quin etiam pleræque pulmonum morbis a defluxione corripiuntur, ut mirum non sit si eodem & modo istis ῥευματισμοῖς (*k*) corripiantur descensu illius materiæ, ut ante docuimus de consensu partium thoracicarum cum genitalibus. Tamen meo judicio videtur potius a cacochymia corporis totius, & præsertim ventris inferioris ῥοῦς esse: ut idem eveniat quod in fluore alvi. Sed fluoris alvini sistendi facilior est ratio, quam ῥοῦ (*l*), quia & assumptorum, & admotorum vis in sistendo alvi fluore percipitur. Porro aliis varia accidentia eveniunt ἐν τῷ ῥῷ (*m*): aliis nulla aut pauca: inter cetera Hippocrates observat nonnullis pituitam acrem a capite delabi, præsertim gravidis, & tunc facit παλμοὺς ὑπολυομένους; palpitationes subexsolutas vertit interpres, & male: melius palpitationes subexsolventes verterem. Alia multa in *libris de morb. mulierum* invenientur.

Ultimam nunc partem instituti persequamur, quæ in curatione consumitur. Ac primum tum ratione partis ipsius, nempe uteri, tum naturæ mulierum difficilis curatio. Partis quidem, quoniam nec vis medicamentorum, præsertim admotorum, intro subit, tum quia facile patet excrementis. Naturæ mulierum, quia non facile suos morbos Medicis detegunt, & quum sciant se ægrotare, quoniam vim momentaque morbi non intelligunt, tum demum de iis aperiunt, quum jam progressi vix curationem admittunt, nec obsequuntur Medicorum placitis. Ac primum generalius rem tractabimus, præsertim quod ad eam mulierem pertinet quæ ῥῷ laborabat, cujus maxime originem a capite repetivimus, quod corpus mollius & humidius, & caput porriginosum haberet. Omnino autem corpora humidiora natura sunt morbosiora, si verum illud: *Queis natura nares humidiores, & genitura humidior, minus integra sanitate fruuntur: quibus contraria, salubrius degunt.* Aliter in Epid. *Quibus natura nares humidiores, genitura humidior & copiosior, hi morbosius sani sunt.* Plurimis autem quibus ex morbo (suppl. natura) humidiores nares, vice versa, id est, sani etiamnum degunt: sed sani κατά τι (*n*). Ubi notare oportet Hippocratem opponere humidiorem τῇ φύσει (*o*), humidiori τῷ ἐκ νόσου (*p*). Quid hoc significat? An qui ex morbo humidior est, sanius degit, quam qui natura talis est. Immo quo naturalia instrumenta sunt humidiora, eo melius omnia in corpore administrantur? Secretum aliquid hic latet. Duplex est humiditas, una naturalis, altera contra naturam. Rursum naturalis bifariam, una humidi primogenii ubertate, & hæc omnino bona est, quamquam omnino in natura excessus malus: unde prisco quodam modo philosophans Hippocrates de mixtione aquæ & ignis docet eos morbosiores fore quibus plurimum est aquæ. Altera naturalis humiditas, est excessus cujusdam excrementitiæ aquositatis, & ut sic loquar pituitositatis a primis

Aph. lib. 6. Sect. 6. lib. 6. Epid.

Lib. 1. de Diæta.

(*h*) Rheumata.
(*i*) Fluxu.
(*k*) Rheumatismis.
(*l*) Fluxus.
(*m*) In fluxu.
(*n*) Secundum aliquid.
(*o*) Naturâ.
(*p*) Ex morbo.

primis parentibus orta, & diæta non correcta, sed potius fota & alita. Libr. de Aere. Cujusmodi plurimas Scytharum mulieres Hippocrates demonstravit ob naturalem humiditatem infecundas esse: & de hac humiditate Hippocrates *hoc Aphorism.* intelligit: ideo minime sani sunt (20). Altera humiditas vel præter naturam hoc in loco est vel ex morbo, vel ex diæta. Nunc intelligamus cur anteferat humiditatem ἐκ νόσου humiditati κατὰ τὴν φύσιν (q), quasi sanius degat humidus ex morbo, quam qui natura talis est. Ita sane. Sed absolute pronuntiat & generaliter omnes morbosiores esse quibus natura nares humidiores: quum de humiditate ex morbo ait, scribit, *Plurimis humidis ex morbo non tanta valetudinis imbecillitas.* Itaque non absolute pronuntiat. Quod sic intelligo: fieri potest, ut quis propter caussas aliquas morbificas, & semen & nares, & cerebrum humidiora habeat, sed dum natura eam humiditatem evincet, & ars corriget, etsi aliquo tempore valetudinarii exsistant, tamen non tamdiu tales exsistent, quamdiu ii qui jam a parvo puero istam humiditatem in toto corpore contraxerunt (21). Item quum naturalis est humiditas, fere totius corporis est; quum morbo fit, sæpe unius tantum partis est. Accedit & quod commodo corporis fit, ut corporis excrementa evacuentur, quod dum fit, corpus morbo, sive ex morbo humescere dicetur, atque sic mea de iis ratio est. Alii suo judicio utuntur.

Ergo qui humidiores sunt vel natura, vel vitæ instituto, præsertim si excessus & nimietas sit, iis minus integra sanitas conceditur: siccioribus contra. Quod sine diorismo non audiendum, alioqui locus lubricus est. Primum audiatur Galenus. *Siccioribus naturis nulla est superfluitas, humidioribus contra. Nam humidioribus sive toto corpore sive cerebro tantum, continuo destillationes ex parva occasione oboriuntur, anginæ & consimilia* (22). Comm. ad Aph. 2. lib. 6. Contra tamen ea quæ dicuntur a Galeno de natura siccioribus, quod nulla omnino superfluitas & sensibilis nec per cutim, nec ex cerebro effluat, objici potest illud quod vulgo observatur, natura biliosiores & sicciores ob calorem acrem adurentem sæpe cruditatibus abundare, immo & passim destillationibus ferinis tentari. At dicemus id non fieri per se, sed ex eventu: vel potius quum humidum dicimus, manifestum excessum humiditatis audimus, ut quantitate peccet, sed quum meminimus humiditatum δριμέων, καὶ πικρῶν, καὶ πικροχόλων, καὶ χολωδέων (r), quas in siccioribus abundare videmus; eæ potius qualitate peccant, ut in humidorum censu non habeantur.

Ita pro ea muliere consultum est.

Quum caput plenum est aut dolorifica invehuntur, aut καταφορικὰ, aut καταῤῥοϊκὰ, sive καταῤῥώδεα (s). Ergo si ῥοῦς γυναικεῖος, sive καταῤῥηξις, sive ῥευματισμὸς (t) sequitur a defluxione capitis, non autem a congestione in utero, hic præcautioni & curationi locus esse debet: præcautioni eorum

 quæ

(q) Secundum naturam.

(r) Acrium, amararum, amarobiliosarum, & biliosarum.

(s) Aut somnum afferentia, aut rheumatica, aut catarrhodea.

(t) Fluxus muliebris, sive disruptio, sive rheumatismus.

quæ consequi possunt, curationi eorum quæ jam adsunt. Primum generationem impediemus; id fiet, tum parti consulendo ei quæ mittit, tum toti corpori, si forte totius vitio id fit, ut pote mollioris & nimium mucosi: & bifariam fiet, tum ratione victus, tum purgatione: aversione a parte in partem contrariam, ut pro uteri fluore alvi fluor consequatur: corroboratione, mitigatione; corroboratione partis recipientis, & generantis: mitigatione, non solius humoris transeuntis, sed aut in tota massa sanguinis, aut quacumque parte latitarit. Generatio prohibebitur, tum hauriendo corpus, tum partem a qua fluxio manat: nam etsi uni parti vitium adscribitur, tamen totum corpus aliquando mollitie diffluit. Evacuatio fiet vel corporis totius, vel partis, manifeste aut occulte. Corroborabitur tum externis, tum internis. Ac primum consuletur toti corpori victus ratione, abstinentia rerum liquidarum, vini albi, parciore cœna, abstinentia horariorum, salsorum, piperatorum, item victu uniusmodi. Purgationes erunt ex rheo, syrupo rosarum solutivo, pulvere hieræ, syrupo de cichorio composito cum rheo: valet & syrupus Montagnanæ ex aquis artemisiæ, matricariæ in quibus agaricus infundetur, & saccharum candum ad lib. j. dissolvetur ut fiat syrupus coctus. Ventriculo studendum blandioribus fomentis, & pulvere cui digerendi & confirmandi vis insit: capiti vero per frictiones, & sacculos milio, furfure cum foliis sampsuchi & consimilibus paratos. Macerata salvia in vino albo ore continebitur ad promovendam salivam: Lixivium quoque solemne accommodatum erit. Utero vero præsertim dum transitu acrimonia lædit humor conferet applicatio sacculorum, tapso plenorum, qui madebunt lacte, aut aqua & vino, vel furfur excipietur sacculo & applicabitur. Magma rosarum confert: item chamæmelum, & melilotus. Utetur pulvere ordinato ex electuario diatragacanthi frigidi, pulvere ireos, pulvere glycyrrhizæ, & sacchаro cando; vel accipientur sæpe tabellæ electuarii diatragacanthi frigidi, vel dissolventur jusculo & accipientur. Litus fiet ad spinam ex oleo mastichino, myrtino addito benzoino: tandem applicabitur emplastrum contra rupturam, aut similia parabuntur. Sub finem utetur syrupo ex rosis transmarinis. Ad extremum valebit sudatorium.

Nunc autem sigillatim magis de curatione ista agemus sumpto exordio ab iis quæ ante dicta sunt. Nam docuimus alium fluxum biliosum esse, alium pituitosum, alium melancholicum: Item alias totius mollitiem laxitatemque in causa esse, ac præsertim pituitosi aquosique fluoris; alias hepatis pravitatem, præsertim ejus qui biliosus & subviridis est, aut alius deterioris coloris: & in hoc morbi idea agnoscitur, cujus notitia apprime ad medendum confert. Quis enim dubitat quin aliter sese gerere oporteat toto corpore affecto, quam si vel pars una, vel uterus ipse laboret? Quinetiam dispositionis varietas rem quoque variat. Nam in quibusdam est frigiditas & humiditas multa calorem nativum obruens causa hujus rei; in aliis vitium ventriculi, & primæ regionis, ut in iis quæ fœdos quoque colores patiuntur, & in talibus fœtet anhelitus, ructus adsunt, cachexiæ signa, luridi sunt dentes, gravedo, tumor pedum aut corporis: est enim prava chylosis, seu pravitas, ut loquuntur practici, digestionis.

gestionis. Item quemadmodum ventriculus & lactes male suo funguntur officio, ita & hepar, & ejus venæ: sic ut quum fiet mala hæmatosis, necnon ob pravam ejus diathesin, extraneumve calorem, aut refrigerationem quamdam, chylus in mesaraicis, & simis hepatis corrumpatur, unde occasio facile nascitur aut fluoris alvi, aut uteri, prout vel alvus, vel uterus prius istam κατάῤῥηξιν (*u*) suscipit. Nec enim necesse est pravum fieri sanguinem, sed sæpe mediis viis impressione ipsius hepatis chylus inficitur, & maleficam accersit qualitatem, unde corpus nihilum proficit. Evenit etiam ut in ipso utero infirma sit facultas concoctrix, unde uterus humentior frigidiorque factus dum aquosa superfluitate proluitur fluori uterino occasionem dat & principium. Quis itaque iisdem agat remediis si hepatis vitio id eveniat, & si ventriculi vitio? Item si excessus sit caloris corrumpentis in hepate, unde κακοπραγία (*x*) consequitur, aut excessus humiditatis, unde debilitas consequitur?

Ac primum quod ad totum corpus pertinet, hoc in loco breviter perstringenda est curatio fluxus muliebris, quum Galenus proposuit in uxore Boethi eo fluxu laborante ob nimiam & humiditatem & refrigerationem. Galenus & humiditatem morbi ὑδατώδους ὄντος τυροῦ, qui humidus erat, ut humor esset instar coaguli (Interpres enim has voces ὄντος τυροῦ (*y*) omisit) & refrigerationem correxit: ventriculi rationem habuit; ab adstringentibus primo quoque tempore abstinuit, quoniam ea nocuerant: per alvum humorem derivavit, diuretica exhibuit: item & sudorifica: alvum quidem hydragogo subduxit, & ad proliciendam urinam decoctum asari & apii propinavit: frictiones adhibuit, litum ex melle ad prolectationem sudoris. Avibus montanis & siccante diæta usus est, & non solum effecit, ut quod redundaret evacuaretur, sed ut generatio quoque prohiberetur. Hæc sunt curationis capita illius quam Galenus instituit, quæ sicco pede prætereunda non sunt. *Cap. 8. de Præcogn. ad Posthum.*

Atque primum ab adstringentibus abstinuit, quoniam usu medicamentorum adstringentium ventris tumor secutus est, ut falso eam concepisse existimarent: at collectio erat suppressæ humiditatis. Declaravit eventus; excrevit enim ingentem aquæ copiam non sine magnis deliquiis, ut ea animam agere videretur. Ubi primum animadvertere oportet interpretis lapsum dum loquitur de applicatis adstringentibus; ait enim, unguenta insuper admota sunt, quæ muliebres locos supprimerent: Græce, προσφέρειν τι ἀλειμμάτων στυφόντων τοῖς γυναικείοις τόποις. Admovere consilium fuit ad muliebres locos ea quæ vim haberent adstringendi compescendique, supple muliebrem fluorem. Ergo patet non minimum periculi adesse si fluor iste statim reprimatur: nam hydrops particularis repente est obortus. Quod ante explicuimus docentes illius evacuationis aliquem esse usum, immo & in biliosis aliquatenus juvare ex doctrina Hippocratis. Annotat autem ab *Interpretis lapsus.* *Cap. 109. method. medendi.*

(*u*) Disruptionem.
(*x*) Mala succorum elaboratio.
(*y*) Ad instar casei.

ab Altomari ex Aëtio, mulieres nonnullas hoc repreſſo fluxu in hydropem incidiſſe, alias in nervorum affectiones, aut capitis dolorem.

Secundo rationem ventriculi habuit. Nec enim eſt quod quis objiciat Galenum in hac muliere nardino uſum oleo ad ventriculum, (23) ratione præſentis leipothymiæ cum algore partium externarum (quod certe commode fit, & forte a nullo umquam obſervatum) ſed ſatis patet illius rationem habuiſſe quum videret hypochondriorum ſummam laxitatem, nec non ab humiditate & refrigeratione ῥῦν (z) iſtum pendere. Itaque, ut poſtea aperiemus, ſi ſuſcipio eſt ab imbecillitate primæ coctionis malum oriri, in curam ventriculi incumbemus.

Tertio diuretica inſtituit, de quibus plerique ambigunt, ut & de iis quæ vim habent aperiendi, ut pilulæ de aloe, & conſimilia. Quem nodum ſolvere operæ pretium erit, ut quando & quomodo ſe in iis gerere oporteat, omnes intelligant. Eamdem orbitam trivit Manardus & alii, ſed nihil tandem definiverunt. Ab Altomari a quacumque cauſa fuerit ῥῦς, ad normam & exemplum Galeni diuretica inſtituit: at errat. Siquidem ſumma erat in uxore Boethi humiditas & frigiditas; ſic ab uſu diureticorum, quæ calore ſuo fundunt, & tenuitate ſumma partium ſunt prædita, nullum incommodum eſt inſecutum. At ſi ventriculus imbecillior eſt, ſi bilioſus, & ichoroſus & malignus eſt fluor, ſi impenſe calidum hepar & calore acri præſertim præditum, numquid dictamnus, caſſia, carpobalſamum, ſemen balſamitæ, apium, petroſelinum macedonicum, phu. valeriana nocebunt? Ita hercules. Quorſum enim diuretica, quum humor nimium ſit tenuis & ſubtilis, & ut ſanies ichorque? Verendum enim ne in diabeten conjicias. Præterea quid eſt neceſſe uſu diureticorum incidentium, attenuantium, & fundentium, primum ſanguinem fundere & liquare, deinde ſecernere per vias urinarias, quum fluor muliebris ſæpe a venis non ſit ut ante docuimus? in ſumma ſanguinis humectatione ob ichoris admixtionem, hoc quidem conferet; ſed ſi fluor muliebris fiat ab humore ſecreto a maſſa ſanguinis, ut omnis fere fit, ſupervacua eſt ſanguinis colliquatio a diureticis, & eorum uſu intrudetur humor in uterum ipſum jam apertum, immo & is magis aperietur: immo verendum ne diuretica remiſceant ſeparatum humorem ῥῦ auctorem ipſi maſſæ ſanguinis; denique læſio ſequi poſſit uſu impenſe calidorum & colliquantium. Eſt ergo ubi diuretica conferunt, eſt ubi non. Paullus dum de curatione ῥῦ agit, ita ſcribit: *Quoniam hæc paſſio eſt humida, ſubveniendum toti corpori iis quæ ſine manifeſto calore exſiccant: item frictione corporis, unctione ex melle cocto, danda diuretica, ut decoctum apii & aſari, & per ventrem totum corpus purgandum.* Hæc quidem ex Galeni *lib. ad Poſth.* ſurripuit, ſed in duobus erravit. Primum vult ea uſurpanda quæ ſine manifeſto calore exſiccant, & tamen paullo poſt diuretica eaque valde calida & ſiccantia dat, ut aſarum: immo omnia diuretica exſiccant, ut paullo poſt docebitur. Deinde in hoc errat, quod ſua remedia ſine judicio præſcribit, non diſtinguens an humor ſit frigidus, an vero ſit calidus: at diſtinctio

Pauli error. Epiſt. 5. lib. 11

(z) Fluxum.

distinctio rerum tenenda est. Manardus vero istam nostram quæstionem dirimit de diureticis, an quod urinam provocat, menstruum provocat: & si ita est, cur asarum & apium quæ movent menses & urinam dantur ad ῥοῦν; incitabunt enim eum potius. De diureticis præsertim calidis, (nam sunt quædam frigida & contemperantia urinas promoventia, & ea potius οὐρητικὰ (*a*), quam διουρητικὰ (*b*) dicentur, ut in voce διὰ (*c*) vis aliqua insit) ita ex Galeno paucis, quoniam magna est controversia; *quæ non desiccant, & modice excalefaciunt, lac generant; quæ plus calefaciunt, non tamen valenter siccant, menses movent; utraque urinas provocant* (supple communi quadam facultate) *sed proprie quæ calefaciunt & desiccant*; diuretica vocantur, non quia sola moveant urinas, sed quia solas. Solas autem dicentur movere, quia non provocant lac & menses, quemadmodum vice versa quæ lac & menses cient, urinas proliciunt. Et alio loco, quum urinam prolicere voles acrioribus & calidioribus, quam quæ sunt ἐκφρακτικὰ (*d*), uteris, nimirum fundentibus, liquantibus, & secernentibus. Plura *in primo Consiliorum Tomo*. Hinc colliges & menstruum provocantia & diuretica esse calida & sicca, sed diuretica esse sicciora, immo & acriora: nam & costus, & cassia & cinnamomum menstrua provocant Galeno, quum tamen multum sicca sint actu: id est siccandi potestatem habent. Quamquam quædam valde exsiccantia, menses movent aliquando, ut Galeno sabina id præstat, quum eodem auctore summe siccet. Sed omnia audienda καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον (*e*). Ad rem redeamus, & has difficultates omittamus; vix eveniet ut aliquid vere diureticon sit, quin idem & menses cieat, ut concludere oporteat an tuto diuretico uti liceat ἐν τῷ ῥῷ (*f*), an non, sive per se omnino urinam moveat, sive una mensem irritet, & proinde fluoris muliebris materiam propellat. Manardus post istud examen, quoniam videt & cassiam & apium, & asarum quæ dantur ad provocandas urinas ἐν τῷ ῥῷ, posse incitare quoque materiam in uterum, quod malum videretur, quoniam per partem læsam non conveniens videtur purgatio, ait tandem majus sequi commodum ex prolectis tali diureticorum usu urinis, quam sit incommodum si una & eadem opera ad uterum propulsio fit: aut nullum enim aut exiguum incommodum vult sequi. Non enim fieri potest quin in viis ipsis ad uterum, & in utero hæreat illa proluviei materia, quæ, dum pellitur urinæ uno impulsu, dum particula medicamenti alio traducitur, commode detrudi & detergeri possit per vias uteri. Quod si diutius uteremur illis ureticis, revera noxa afferretur, sed postea ita temperamus remedia, ut eorum vis retundatur: deinde ad supprimentia, corroborantia & adstringentia gradimur. Plura vide apud Manardum loco cit. Concludemus paullo post de iis.

Cap. 21. lib. 5. de simpl.

Nunc de usu catapotiorum ex hieris, an conveniant, uti & ea quæ tenui-

(*a*) Urinam stimulantia.
(*b*) Diuretica.
(*c*) Secundùm.
(*d*) Aperientia.
(*e*) Secundum magis & minus.
(*f*) In fluxu.

tenuitate partium prædita ſunt. Rondeletius bonus medendi magiſter in curando ῥοῦ abſtinet præſertim a pilulis officinarum quod conſtent ex calidioribus, & iis quæ tenuitatem partium majorem habent: ſed non omnino prohibet eadem remedia quum fluor a pituita eſt. Itaque ſecum conciliandus eſt hoc modo. Quod attinet ad pilulas ex aloe & hieris, in materia tenui, ichore & bile venas matricis ad ῥοῦν (*g*) faciundum appetente, temperandum eſt a pilulis, quod metus eſſet primum ne moveatur magis ῥοῦς (*h*): & quum non facile avertatur ab utero, licet omnia ex arte egeris, periculum eſt ne ſi incitaveris materiam, uteri vaſa reſeraveris, facile non reprimas: item efferatur & acuitur magis materia uſu rerum acrium & tenuitate partium præditarum. Tertio verendum ne ſi ad aloem & hieras concurras menſtruam periodon legitimæ purgationis perturbes, ut & una ῥοῦς, & τὸ καταμήνιον (*i*) confundantur: quod notandum eſt. At ſi materia craſſior eſt & pituitoſior, non tantus adeſt metus. Ideo in bilioſo ῥοῦ interdicit, in pituitoſo pilulas iſtas amplexatur. Nos poſtea legitima dabimus remedia. Hoc addemus ſi conſilium eſt repreſſo aliqua ex parte curſu ac impetu purgare venas ad uterum pertinentes, ad aliquod tempus ea remedia poſſumus uſurpare.

Quod ad diuretica pertinet, eodem quoque modo conciliare licet. Docuimus ex Manardo ſequi commodum magnum ex urinarum irritatione, & ſudorum, quoniam mollities & humiditas tollitur. Ita enim Hippocrates requirit corporis quamdam συςολὴν, id eſt contractionem quamdam & compactionem, fugata videlicet mollitie & effeminatione. Sic τὸ σῶμα συνεςαλμένον τῷ διαλελυμένῳ (*k*) opponit, ut συςολὴ quamdam εὐεξίαν (*l*) ſignificet: ad quam rem humiditatis excretio, & per urinas, & per ſudores requiritur. Sed quid attinet ſanguinem fundere ad proliciendas urinas uſu diureticorum, quum ῥοῦς non ſit ex venis, ſed ex aliis quibuſdam vaſis, & ῥοῦς non fiat per ſeparationem materiei aquoſæ e venis? Nam bonum quidem eſt divertere ad renes ſerum in morboſis menſtruis & aquoſis, ſed non in ῥοῦ (*m*). Sed revera hoc facit ad materiam & cauſam antecedentem: nam totum corpus confluit. Et ita in iis moderate agendum eſt, ut habita & corporum ratione, & materiei ῥοῦν committentis diſtinctione, modo diureticis utamur, modo pilulis & conſimilibus vias reſerantibus. Quis enim adeo jejunus ut eunte per uterum materia & calidiſſima, & hepate ſicciſſimo calidiſſimoque exſiſtente ad catapotia concurrat? Quis eadem uſurparet, ſi ventriculi œconomia præ imbecillitate labefactetur: niſi forte ſolo hierarum pulvere utatur? Rondeletius vero tum demum aperientia diuretica uſuvenire putat quum malum declinat, & corpus repurgatum eſt: ac ſi dicat, quum magno impetu humor non fluit, ad vias urinarias humorem derivato, ne ſi dum in motu eſt id fiat, & uterum moveas, & fluxum magis incites. Præterea requirit ut corpus

(*g*) Fluxum.
(*h*) Fluxus.
(*i*) Fluxus & menſes.
(*k*) Corpus compactum molli & effeminato.
(*l*) Syſtole quandam evexian, ſive bonum habitum.
(*m*) Fluxu.

pus bene purgatum ſit, ne diureticorum uſu obvias materias in renes intrudas. Et hæc ſunt quæ generaliter de his dici poſſunt.

Primum hi frequentes clyſteres convenient, ne ſi forte medicamenta des, idem fiat quod & in arthritide. Sæpe enim vi medicamenti ſolutivi ob καταῤῥοπίαν (*n*) irritatur fluxus humorum in ſubjectas partes. At enemata conveniunt.

℞. 24. *Betonicæ, (nam hæc utero valde confert purgando) meliſſæ, agripalmæ, matricariæ, artemiſiæ, ana, man. j: cyperi, ſchœnanti, ana, dr. iij: ſeminis fœniculi, ſeſeleos, ana, unc. ß: ſeminis pæoniæ rubentis, unc. ß: ſeminis lini, dr. jß: florum chamæmeli, meliloti, ana, man. j: fiat decoctio: in colatura diſſolve terebenthinæ, dr. iij: catholici, unc. j: diaphœnici, dr. iij: mellis roſati, ſacchari rubri, ana, unc. j: fiat clyſter.*

Inter cetera diſſolvetur in clyſmatis mel mercuriale: Mercurialis enim magnas habet vires ad proliciendos humores ſeroſos quos auctores ῥῶν γυναικείων (*o*) ſtatuimus.

Conveniet quoque in iiſdem enematis diſſolvere confectionem hieræ, ſi eluere velis iſtas ſordes, & magnæ in venis uteri obſtructionis ſubeſt ſuſpicio: item valet aliquando confectionis hamech portio diſſoluta.

Loco mellis mercurialis ſuccus betæ, præſertim rubræ, valet; item ſi ditior ſit laborans mulier, diſſolvetur ſyrupus roſarum ſolutivus.

Valet & hoc enema ſuperiori reſpondens præſertim ſi pituitoſa valde ſit mulier, & εὔσαρκος (*p*).

℞. *Roſarum pallidarum, man. j: furfuris macri, pug. ij: hordei, man. ß: fumariæ, mercurialis, parietariæ, & tapſi barbati, ana, man. ß: abſinthii, centaurii minoris, ana, man. ß: coſti, pug. ß: betæ rubræ, man. j: urticæ mollis (de cujus vi multa auctores aſſeruerunt) man. ß: roſarum tranſmarinarum, man. ß: betonicæ & parthenii, ana, man. ß: chamæmeli (nam hoc omitti nunquam debet) pug. ß: fiat decoctio ad quart. iij: diſſolve vini optimi, quart. j. Agaricus in nodulo poſitus infundetur in decocto clyſteris, & mirificam habet vim. Aliquando ſerum lactis, aut decoctum caulium rubrorum, aut hydromeli convenient loco alterius decocti, & in rem præſentem.*

Cavendum ab iis quæ calidiora ſunt, & quæ humidiora. Illa enim aperient plus æquo, & fluorem incitabunt: hæc vero locos humectando morbum fovebunt. Atque ſuperiora enemata in corporibus humidioribus & frigidioribus convenient.

Hoc ſolum addere opportunum erit non eſſe alienum in decoctione ipſa clyſterum ad ῥῶν (*q*) pertinentium injicere faſciculum radicis ſarſæparillæ, aut ramenta aliquot ligni indici, ut deſiccationi omnino ſtudeatur. Cavendum ab omnibus oleis, præter nardinum, cedrinum, de terebenthina, & alia id genus. Sunt qui decoctiones per os ſumendas tranſcolant per cineres ſarmentorum, ut major deſiccandi vis adſit, cur non & decocta enematon eodem modo parare non licebit?

 Quod

(*n*) Inclinationem ad inferiora.
(*o*) Fluxuum muliebrium.
(*p*) Boni habitus.
(*q*) Fluxum.

Quod si corpus calidius sit, & siccius, ut ῥοῦς (r) ab humore contingat acri, mordaci, unde dolores circum lumbos oriri solent vehementes, & metus exulcerationis est, ista clysmata superiora omittuntur, & alia usurpabuntur.

℞. *Nymphaeæ, man. j: aeizoi utriusque, portulacæ, polygoni, tapsi, ana, man. j: furfurum, man. ß: hordei, pug. j: foliorum intybi sylvestris, pug. j: seminum frigidorum majorum & minorum, ana, unc. iij: seminis cytoniorum, unc. ß: mercurialis, betonicæ (nam hæc duo nunquam omittenda) parthenii & urticæ mollis, ana, man. ß: chamæmeli, man. j: fiat clyster: dissolve electuarii de succo rosarum, dr. iij: catholici, dr. vj: mellis anthosati, aut mercurialis, unc. ß: sacchari rubri, unc. j: seri lactis, quart. j: succus betæ aut serum lactis, aut aqua decoctionis absinthii & hordei convenient.*

Chamæmelum ut vere hystericum non omittetur, betonica vero & mercurialis maxime confert, quoniam albam sordidamque eluviem maxime eluit.

Æstate incoquentur rosæ pallidæ, & quum tutius adstringere voles magma earumdem rosarum macerabitur in aqua, & erit pro clysteris decocto.

Majore sumtu dissolvetur in enemate succus florum persicorum (si facile educetur) aut rosarum pallidarum. Præterea talis clyster exquisitius componetur.

℞. *Hydromelitis bene cocti lib. ß: succi artemisiæ, nepetæ, caulium rubrorum, ana, unc. ij: vel in calidioribus, succi plantaginis, lanceolatæ, aut sempervivi tantumdem, in clysmatis compositionem insumetur, dissolventurque laxantia pro re nata.*

Ergo statuatur corpus mulieris cacochymum, cui tamen ventriculus sat legitime officium facit, sed viscerum impuritas ῥοῦν fovet, & ex consequenti ipsius uteri humiditas cum squallore quodam; primum a valde calefacientibus abstinendum, nec statim sistendus ῥοῦς, sed admiscenda contemperantia adstringentibus, & solventibus, alioqui cavendum erit, ne omnia pervertantur. Primum utemur hoc decocto.

℞. *Urticæ mollis, scariolæ, endiviæ, lanceolatæ, pilosellæ, & bipinellæ, ana, man. j: plantaginis & berberorum, ana, pug. j: agripalmæ, betonicæ, mercurialis, ana, man. j: seminum frigidorum majorum & minorum, ana, dr. ij: seminis bardanæ & seseleos, ana, dr. j: passularum Corinthiacarum, unc. ß: radicis petroselini, eryngiorum & brusci, ana, unc. j: radicis ireos, unc. ß: fiat decoctio ad lib. j: in colatura dissolve syrupi capillorum veneris, de endivia & de althæa, ana, unc. j: coaguli leporis, dr. iij: fiat apozema aromatizatum electuario diatragacanthi frigidi, vel diarrhodonis Abbatis, vel aromatici rosati. Bonum erit post dosin unam sumere tabellam diacarthami aut diaireos: utrumque enim renes purgare potest.* Vel

℞. *Mercurialis, man. j: seminis carthami, unc. ß: radicis ireos Florentinæ, unc. j: florum persicæ arboris & rosarum pallidarum, ana, man. j: buglossi, borraginis, scariolæ, scabiosæ, betonicæ & melissophylli, ana, man. j: cicerum rubrorum,*

(r) Fluxus.

rubrorum, pug. j: urticæ mollis, man. j: jujubas, sebesten & pruna, ana, num. xx: plantaginis & sempervivi, ana, man. ß: rosarum transmarinarum, man. ß: seminis citrii, cardui & melonum, ana, unc. ß: fiat decoctio: addendo sub finem conservæ violarum & rosarum, ana, unc. ß: nec non seminis pæoniæ maris, unc. ß: in colatura dissolve mellis rosati colati & diligenter asservati, & sacchari buglossati, aut candi, ana, unc. ij: fiat apozema in tres doses.

Sed in materia hac calida & effera possumus uti pulvere leniente, renum obstructionem tollente.

℞. *Pulveris electuarii diatragacanthi frigidi, unc. ij: pulveris glycyrrhizæ, ireos, ana, unc. ß: sacchari candi, unc. jß: fiat pulvis additis seminibus frigidis majoribus, quæ pulverem diatragacanthi frigidi ingrediuntur, sed tamen non nisi usus tempore adduntur, quia facile rancescent.* Vel *hic pulvis instituitur.*

℞. *Cinnamomi, gr. iv: pulveris nucleorum mespilorum, dr. j: seminis bardanæ, dr. j: pulveris electuarii diaireos simplicis & diatragacanthi frigidi, ana, unc. j: pulveris glycyrrhizæ, dr. iij: sacchari candi, dr. jß: fiat pulvis accipiendus ex ovi luteo, vel ex cochleari, superbibendo parum vini albi decocto radicis graminis diluti.*

Hinc patet nos moderatiores fuisse in usu diureticorum, & potius constitisse in his quæ leniendo urinas & serum per renes deducerent. At si corpus duriusculum sit, & præpingue, ea quæ calidiora sunt & tenuium partium cum siccandi vi usurpabuntur. Ad prædicta remedia accedent emulsiones solemnes vi leniendi & mitigandi præditæ. Pauperibus ad tempus hydromeli conveniet. Nunc ad purgantia remedia festinandum in quibus eadem generalis methodus tenenda, quæ & in clysmatis: nam alias pilularum usus confert: alias non. Si materia acris, mordax, si corpus πικρόχολον ἄνω (*s*), si cacochymia leniter & ἐπικεραστικῶς (*t*) emendanda, utendum medicamentis leniter purgantibus. Inter cetera laudant trypheram persicam, quod & corroborando, & leniter evacuando mirificas vires habeat: at placet quibusdam, idque non sine ratione, male & præter rationem istam trypheram præparari: quin etiam non longe a nostro diacatholicone differt. Nos in utriusque formam opiatam delicatam, & magni usus componemus: *Rondeletius.* *Anutius Foesius.*

℞. *Radicis sarsæparillæ, unc. iij: macerentur in aquæ fluvialis aut cisternæ, lib. iv: donec redeant ad lib. iij: addendo vini albi, quart. j.*

℞. *Rosarum pallidarum, man. j: florum persicorum, seminis pæoniæ, ana, unc. j: spicæ nardi, dr. iij: cichorii totius, scariolæ, endiviæ, borraginis, plantaginis, ana, man. j: radicis bistortæ, florum & foliorum dictamni, ana, unc. ß: mercurialis, man. j: betonicæ, man. ij: passularum corinthiacarum, & granorum kermes, ana, unc. ß: corticis myrobalanorum citrinarum, dr. iij: been albi, dr. ij: radicis petroselini, asparagi, eryngiorum, ana, unc. j: calendulæ, man. j: urticæ mollis, man. ij: seminum frigidorum majorum, seminis coriandri & seseleos,*

(*s*) Biliosus per superiora.

(*t*) Temperando & obtundendo.

ſeſeleos, ana, dr. iij: foliorum ſennæ mundatorum, unc. jß, aut unc. ij: fiat decoctio addendo cinnamomi & nucis moſchatæ, ana, dr. ij: colaturæ adde, rhei pulveriſati, unc. ß: expreſſionem dr. iij ejuſdem rhei infuſi in vino albo cum cinnamomo: caſſiæ, unc. ij: pulpæ paſſularum & ſebeſten, ana, unc. ß: confectionis alkermes, dr. iij: conſervæ bugloſſi & ſyrupi conſervationis citri, ana, unc. j: ſive citrii minutim inciſi, unc. jß: & cum ſaccharo fiat opiata, utenda vel in decocto calendulæ & glycyrrhizæ, vel in forma boli.

Poteſt addi pulvis foliorum ſennæ ad unc. ß, vel dr. vj, ut efficacior ſit opiata.

Ex iiſdem materialibus poteſt parari ſyrupus ſolemnis.

Si paretur ſyrupus ſolemnis, ex uſu erit ſyrupus roſarum ſolutivus in eodem diſſolutus, vel ſucci mercurialis, endiviæ, pomorum etiam de curtipendulo.

Eodem pertinet ſyrupus Regis Saporis ex folliculis ſolutivis.

Subſtituentur pilulæ iſtæ, quæ devorabuntur.

℞. *Ambræ griſeæ, ſcr. j: raſuræ eboris, gr. viij: cinnamomi, gr. v: radicis ireos & ſpicæ nardi, ana, gr. iv: rhei electi, dr. ij: maſtiches, ſcr. j: pilularum Ruſi, ſcr. ß: cum ſyrupo Regis Saporis, vel cum ſucco pomorum fiat maſſa pilularis.* Vel

℞. *Ambræ griſeæ, ſcr. ß: caryophyllorum, gr. iv: radicis ireos & biſtortæ, ana, ſcr. j: maſtiches, ſcr. ß: rhei, dr. ijß: confectionis alkermes, ſcr. j: theriacæ, ſcr. ß: excipiantur ſyrupo conſervationis myrobalanorum, aut corticis citrii conditi: vel ſi ſiccior eſſe videatur maſſa, excipietur in aqua macerationis roſarum pallidarum & florum violarum.*

Et quoniam ante in omnibus fere apozematum aut medicamentorum decoctis ſuccum aut mercurialis aut ſyrupum roſarum ſolutivum diſſolvimus, hic unum admovere non eſt inutile ad legitime medendum. Quæcumque medicamenta aquas educunt, ea facile exſolvunt corpus humiditate educta qua partes erant quodammodo delibutæ: & quod experientia docuit, ventriculus facile offenditur. Ideo in medicamentorum ſerum & aquas educentium uſu moderatiores nos eſſe oportet.

Quod ſi pituita magis in vitio eſt, & corpus mucoſum magis, non erit alienum uti pilulis officinarum: nam mucago & illuvies corporis impediet quominus noceant:

℞. *Spicæ nardi, ſcr. j: caryophyllorum, ſcr. j: diambræ & diaſmoſchi dulcis, ana, gran. viij: agarici non trochiſcati, aut trochiſcati, dr. ij: pulvis hieræ dupla aloe, ſcr. iiij: rhabarbari, dr. jß: theriaces & conſervæ anthos, ana, quantum ſufficit: fiat maſſa pilularum utenda ſæpe.*

Inter cetera addetur caſtoreum & turbith. Sed ut ea magis ſolvat poſſunt addi particulæ aliquot maſſæ pilularum ſine quibus, aut aurearum, aut conſimilium.

Pilulæ communes admixto rhabarbaro ad leniter purgandum cibo præſumi poſſunt. Item pilulæ ex rheo & terebenthina 25. Vide ad finem capitis.

Inter cetera confectio hieræ valet, ſi palato mulierum non valde diſplicuerit. Hic ſyrupus ad coquendum & purgandum valet.

℞. *Be-*

♃. *Betonicæ, man. ij: agripalmæ, nepetæ, galliopſeos, parthenii, filipendulæ, ana, man. j: calaminthes, hyſſopi, pulegii, cynocrambæs, id eſt mercurialis ſylveſtris, ana, man. j: urticæ mortuæ, mercurialis, hordei, ana, pug. j: fructuum halicacabi, fragorum, chamæbati, ana, dr. ij: perſonatæ ſive bardanæ, man. j: ſeminis ejuſdem, ſeminis pæoniæ, ſeſeleos, granorum juniperi, lithoſpermatis, ana, dr. ij: crithmi, id eſt cretæ marinæ, argentinæ, omnium capillorum, ana, man. j: roſarum pallidarum, man. ij: paſſularum integrarum, nucleorum meſpili, ana, unc. ß: fiat decoctio in aqua, in qua incocti fuerint duo faſciculi radicis ſarſæparillæ per horas xij: addito nodulo dr. iij cinnamomi: adde foliorum ſennæ, unc. iij: ſeminis fœniculi dulcis, dr. iij: violarum & florum ſtœchados, ana, man. j: adde expreſſionem dr. vj agarici infuſi in ſucco meliſſæ & vino albo, aut ſucco mercurialis, cum dr. j radicis biſtortæ & nodulo caryophyllorum aut nucis moſchatæ: item addi poteſt expreſſum rhei: adde ſyrupi roſarum pallidarum, unc. iij: ſacchari bugloſſati, lib. j: fiat ſyrupus.* Vel

♃. *Aquarum betonicæ, aut potius ſuccorum betonicæ, meliſſæ, urticæ mollis, plantaginis, mercurialis, ana, unc. iv: ſucci lupuli, unc. ij: macera, agarici albi, unc. ij: cinnamomi & nucis moſchatæ, ana, dr. jß: ſpicæ nardi, dr. ij: adde expreſſionem unc. j. rhei infuſi in vino albo & aqua cardui: diſſolve ſyrupi roſarum ſolutivi, oxymel ſimplicis, ana, unc. ij: aliquando tantumdem mellis roſati optimi & cum ſaccharo fiat ſyrupus.*

Valent diacarthamum, de ſucco roſarum, & ſimilia; numquam omittentur cardiaca. Quoniam in iſta humorum eluvie facile vapores ſummittuntur qui feriunt cor, & inquinant ſpiritus.

A conditis, opiatis, pulveribus non abſtinendum.

Maxime vero pulveres valent, & tabellæ.

♃. *Pulveris coriandri & fœniculi dulcis conditi, ana, unc. j: pulveris diambræ, & lætificantis, ana, ſcr. j: pulveris roſatæ novellæ & cinnamomi, ana, gr. viij: diamargariti frigidi, ſcr. ß: raſuræ eboris, cornu cervi & corniculorum cervi, ana, ſcr. j: margaritarum & fragmentorum ſmaragdi, ana, ſcr. j: pulveris lapillorum in capite cancrorum reperiri ſolitorum, gr. viij: pulveris radicis angelicæ & biſtortæ, ana, gr. xij: cum lib. j ſacchari fiat pulvis addito pulvere lumbricorum terræ.*

♃. *Pulveris radicis dictamni & ſpicæ nardi, ana, gr. v: diamargariti frigidi, diambræ, & aromatici roſati majoris, ana, ſcr. ß: radicis tormentillæ & angelicæ, ana, ſcr. j: raſurarum ſolemnium, ana, ſcr. j: pulveris lumbricorum terræ præparatorum, ſcr. ß: ſacchari diſſoluti in aqua cardui cum infuſione cinnamomi, quantitatem ſufficientem; fiant tabellæ. Poteſt addi corallium utrumque, ambra, moſchus, lapis hæmatites, ſphragis & electa bolus Armena: item roſæ & ſantala.*

Si a capite malum eſt, pilulæ fortiores imperabuntur, & utemur ea methodo quæ obſervata eſt in curatione ꝑæ illius mulieris de qua egimus. Capiti enim omnino conſultum eſt 27.

Sed &, quod diligenter obſervandum eſt, alvi quædam laxitas & cruditas, immo & imbecillitas longioris illius fluoris cauſa eſt. Itaque & providendum maxime, immo a quacumque cauſa ortum malum, quoniam

vel

vel primario vel secundario læditur ventriculus, perpetuo prospiciendum ei hac cautione, ut si hepar incumbens, & viscera calidiora videbuntur, a calidioribus abstineamus.

Itaque litus convenient ex oleo nardino, mastichino, de spica, de nuce moschata, & consimilia. Item & solemnes fotus. Litus autem non solum fiet in parte antica ad sternon, sed in postica ad duodecimam dorsi vertebram, aut circum circa. His supersedebimus, quoniam usu nimium teruntur.

Multa ex aliis capitibus de diarrhoea, de fluxu immodico mensium, de imbecillitate ventriculi, & jecoris venari possumus. Reliqua tantum ad rem pertinentia persequemur.

Ergo quum corpus legitime erit repurgatum, tum ad adstringendum concurremus tum sumtis, tum admotis 28.

℞. *Rosarum transmarinarum, man. iij: radicis consolidæ majoris, unc. ij: radicis bistortæ, unc. j: urticæ mollis, man. j: pimpinellæ, man. ß: telephii, polygoni, equiseti, ana, man. j: rosarum siccarum, man. ij: foliorum salicis, plantaginis, nymphaeæ, ana, man j: lanuginis & florum salicis, ana, man. j: pentaphylli radicum, foliorum & florum, ana, pug. j: balaustiorum, cupularum glandium, sumach, ana, dr. ij: radicis osmundæ regalis, unc. ß: berberorum, dr. iij: mumiæ & conservæ symphyti, ana, unc. ß: fiat decoctio ad lib. jß: dissolve sacchari rosati, lib. j: madeat nodulus ex santalis, aut carabe, aut bolo Armena.*

Radix bistortæ additur, *quia uterum valde roborat.* Quædam calida adhibentur, quæ aut facultate occulta sistunt, aut sistentium vires devehunt.

℞. *Fumi asinini man. iv: macerentur aqua rosacea, magma rejiciatur, & cum saccharo fiat syrupus: cujus admirabilis vis est.*

Item syrupus parabitur ex succo rosarum transmarinarum, si potest elici, ex succo urticæ mollis (29), succo polygoni, plantaginis, centinodiæ, & consimilium herbarum cum saccharo rosato. Item conservæ symphyti, rosarum, addita particula conservæ radicis acori valent ad idem. Infinitus numerus est rerum adstringentium.

Interea decoctum radicis chinæ, aut sarsæparillæ, vel in pastu, vel extra conveniet. Bonum est prolicere sudores. Stuvæ sive sudatoria sicca quadrabunt: & in eam rem coquentur chamæmelum, melilotus, majorana, polium montanum, chamædrys, chamæpitys, artemisia, betonica, melissa, laurus, ebulus, flores stœchados, & alia id genus.

Postea inungetur corpus melle eo modo quo & Boethi uxorem inunxit. Galenus *lib. ad Posthum.*

Encathismata, suffitus primum aperientes, deinde adstringentes convenient. Encathisma tale fiet.

℞. *Radicis bistortæ, lib. j: radicis symphyti, unc. ij: rhois balaustiorum, psidiæ, ana, unc. jß: florum & foliorum salicis, plantaginis, ana, man. iij: coquantur omnia, addendo semina adstringentia, vel in aqua fabrorum, vel in aqua extinctionis calculorum vel potius in lixivio communi vel in lixivio sarmentorum salicis, quercus aut ficus, addes rosarum magmata & radices lapathi acuti & lib. ij vini styptici; insidebit in eo decocto non calido.*

Conferre

Conferre plurimum aiunt excipere fumum lixivii communis etiam vetuſtioris. Item conchæ, & oſtreorum teſtæ poſſunt coqui & in cinerem verti, & ita parabitur lixivium.

Rondeletius hoc probat ad injiciendum. Tamen non probo daphnoidem ſeu laureolam, quod ea acrior ſit & calidior.

℞. Foliorum clematitis & daphnoidis, ana, man. j: hederæ, man. ij: fabas integras, num. xx: hordei leviter torrefacti, pug. j: roſarum rubrarum, pug. j: fiat decoctio in vino rubro, aqua artemiſiæ & aqua ciſternæ pro injectione in uterum. Deinde utitur ſuffitu.

Placet experientiſſimis Chirurgis inanem eſſe operam eorum qui per metrenchytem in uterum infundere aliquid conantur, quod nil ſubeat corpus ipſius. Tamen quoniam per externas ad collum uteri pertinentes venas humorem fluere demonſtravimus, nos profectum aliquem ab uſu injectionum adſtringentium expectamus. Valet hic ſuffitus.

℞. Ladani & carbonis ſalicis, ana, dr. ij: electri, dr. ij: olibani, maſtiches, ana, dr. j: caryophyllorum, nucis moſchatæ, ana, ſcr. ij: benzoini & ſtyracis, ana, gr. vj: pulveris radicis biſtortæ & ſpicæ, ana, dr. j: aliptæ moſchatæ, ſcr. ij: pulveris roſarum & nucum cupreſſi, ana, dr. ß: cum gummi tragacantha extracto in vino albo aut pauca terebenthina, fiant formulæ in carbones injiciendæ.

℞. Thuris, unc. j: carabes, dr. iij: pulveris nucum cupreſſi & cubebarum, ana, dr. ij: trochiſcorum de gallia moſchata, dr. iij: zedoariæ, calami aromatici, ana, dr. jß: pro ſuffitu ad uterum.

Opiata hæc interea confert.

℞. Conſervæ ſymphyti & roſarum, ana, unc. j: carnem duarum myrobalanorum, nucis moſchatæ conditæ & corticis citrii, ana, dr. j: roob ribeſiorum, dr. ij: pulveris roſarum, dr. j: cytoniati ex ſucco parati, unc. ß: lapidis hæmatitis aqua roſarum lauti, boli Armenæ, terræ ſigillatæ, ana, dr. ß: pulveris cupularum glandium, ſantalorum & pulveris oſſium myrobalanorum vino albo lautorum, & in ſartagine ſiccorum, ana, dr. j: ſpodii, ſcr. j: cum ſyrupo conſervationis myrobalanorum fiat opiata.

Pro ſuffitu plurimum commendant raſuram eboris carbonibus injectam.

Ad nimias humiditates matricis & lubricitatem uteri, hæc quoque poſſunt conferre. 30.

℞. Menthæ, calaminthes, nepetæ, ana, man. ß: artemiſiæ, agripalmæ, ana, man. j: piloſellæ, omnium capillorum, ana, pug. j: ſcariolæ, cupularum, ana, pug. jß: ſeminis pæoniæ, unc. ß: been albi, dr. j: corticis myrobalanorum citrinarum, dr. ij: foliorum ſcabioſæ, pug. ß: fiat decoctio ad lib. j: diſſolve ſacchari candi & roſati, ana, quantum ſufficit: fiet ſyrupus coctus: adde dr. ij ſetæ in kermes tinctæ.

Ad eundem affectum poteſt & hoc pertinere.

℞. Seminis agni caſti, dr. ij: florum & foliorum dictamni, ana, pug. ß: anthos, dr. j: quatuor ſeminum frigidorum majorum, ana, dr. jß: ſeminis papaveris albi, unc. ß: bulliant ſimul in aqua hordei contuſis ſeminibus: in colatura ad lib. j, quæ fiet rurſus per cineres ſarmentorum, diſſolve ſyrupi de althæa, & roſarum ſiccarum, unc. ij: Utatur.

Hæc potio valet initio præſertim ſi acrimonia ſit circum renes & ſenſus caloris: & poſt uſum ejus rei dant pilulas ex rheo & terebenthina Veneta ad renes repurgandos. Idem remedium exſtinguit libidinis ardores.

Paulus μετασυγκριτικὰ (*u*) dat, ut dropaces, ſinapiſmos, pſilothra, ſmegmata, & breviter curationis omnia capita recenſet. Emplaſtra ſolemnia & unguenta, ut de pelle arietina, Comitis, & innumera quæ commode ad eamdem rem concinnari poſſunt, ex capitibus de immodico fluore menſtruorum, de dyſenteria & prolapſu inteſtini venanda.

Item hoc poculum conferet. ℞. *plantaginis, portulacæ, berberorum, ana, man. j: mumiæ, dr. ij: roſarum rubrarum, pug. j: radicis conſolidæ, dr. j: fiat decoctio in poſca: diſſolve coaguli leporis, gran. xxx: ſacchari roſati, unc. ß: fiat potus. Repetat ſæpe.*

Dioſcorides ad muliebre profluvium ex aceto valde commendat omne coagulum, præſertim leporinum, quod mirum, quum omne coagulum acris & digerentis potentiæ ſit, & deſiccatoriæ. Mirum quomodo acre medicamentum & calidum conferat ad affectum adſtringi poſcentem: De coagulo forte idem dici poteſt quod & de urtica ante demonſtratum; nam facultate quadam recondita hoc contingit.

Pari quoque ratione tartarum ex vino albo quod acre eſt & detergens præſcribitur in eumdem ſcopum: & non abs re fortaſſe. Unde primates Medici hunc pulverem ῥῷ ſedare autumarunt.

℞. *Lapidis hæmatitis, boli Armenæ, ana, ſcr. j: carabes, corallii rubri, ana, dr. ß: ſeminis agnicaſti, ſcr. j. antheræ, ſcr. ß: tartari vini albi præparati, ſcr. ß: faucium lucii, dr. j: terræ ſigillatæ, dr. ß: ambræ griſeæ, gr. xij: radicis biſtortæ ſcr. j: cum unc. iij: ſacchari roſati & unc. jß diatragacanthi frigidi, fiat pulvis.*

Anthera (31) compoſitio eſt in pulverem redacta & ſicca, quæ potius in admovendis eſſe debet, quam in aſſumendis: conſtat enim metallicis, quorum uſus tutus non eſt: niſi forte corpora ſint diuriora περὶ ἀρθηρῶν (*x*), vide apud Gorræum. In hunc pulverem conjici aptarique poteſt pulvis coaguli leporis ſiccati.

Alia quoque in eam rem inſtitui poſſunt, ſed ea prout occurrent, vel artificio, vel ingenio comparabuntur, ita ſuo quæque ordine præſcribuntur (32).

Manardus tractat de tumore uteri, ſed neſcio quomodo tacite delabitur ad curationem legitimam ῥῦ γυναικεῖ (*y*). Forte illa mulier ita laborabat, ſed ob mali fœditatem non exprimit. Ex eo loco præclara multa derivabuntur.

In iis qui haud magna cum re ſunt, neque ſumptus ſuperiorum ferre poſſunt, facile convenient poſt purgationem cum electuario diacarthami, aut de ſucco, aut alio ſimili, decocta foliorum meſpili in aqua ferrata, additis roſis, & pauco melle (33).

Ex

(*u*) Ex alto evocantia.

(*x*) De corporibus robuſtis, durioribus, & bene articulatis.

(*y*) Fluxus muliebris.

Ex recentioribus Matthiolus ex Dioſcoride colligit nonnulla valde conferentia ad fluorem muliebrem: inter quæ nonnulla excepta ſunt, quorum hic faciunda copia eſt.

Oleum hyoſcyami renibus & pubi illitum confert, præſertim ſi quis adſit ardor. Eodem pertinet & camphora & ſuccinum uſurpatum in litu cum materia conveniente.

In roſa flos eſt luteus, hic accipiendus cum extremo illo foliorum quod concolor eſt quodammodo, pulvis faciendus & potui dandus.

Flores mali punici condiendi ſunt: & eorum conditum jejunæ datur, idque magno profectu. Nuclei dactylorum pulverati potui dabuntur. Item macerabitur lactucæ ſemen in aqua ferrata, & in aqua illa diſſolvetur ebur uſtum, propinandum. Radix caryophyllatæ in pulverem comminuta potabitur. Item potentilla pulverata potui dabitur cum corallio, ambra & pulvere eboris.

Inter cetera utrumque corallium ſive potu, ſive bolo cum conſerva ſumptum mirum in modum conferet. Flores vulgo dictæ herbæ *Paſſe-velours*, conferunt plurimum. Item vinum granatorum. Muſcus arborum ventri applicatus dicitur eo conferre.

Exprimetur ſuccus ex oliva ſilveſtri, & pudendo illinetur.

Grana ſumach pota proficient, & nuclei granatorum pulveriſati. Poma cytonia incoquentur in vino ſtyptico, & eo decocto partes fovebuntur.

Folia caudæ equinæ aqua incoques, & propinabis.

Mentha ſuppoſita conferre narratur.

Inter cetera aniſum bibitum plurimum prodeſt, & decoctum ſymphyti petræi. Aliorum remediorum in idem congruentium ſilva eſt apud Matthiolum in ſyntaxi in Dioſcoridem.

Quæſtio eſſe poſſit an non cauteria brachiis adhibita conferre poſſint: nam ea commode adhiberi poſſe videntur.

Pauperioribus ſyrupus magiſtralis parari poteſt, ex agarico, folliculis, addito ſucco mercurialis: & loco ſacchari miſceri poteſt mel roſatum, ſi modo ingratus nimium ſyrupus non ſit.

Inter cetera remedia commendant iſtud facile paratu. Accipitur ebur, pulverizatur tenuiſſime in lapide porphyreo, propinatur ex aqua chalybeata in qua ſemen lactucæ maceratum fuerit donec relinquat mucorem quemdam: & iſte mucor una ebibitur.

Apud Hippocratem ſummum remedium celebratur ad τὸν ῥοῦν γυναικεῖον ebur uſtum magna quantitate datum: poteſt addi ſaccharum roſatum: Siccat impenſe.

Et quoniam impuritas magna venoſi generis & meſenterii, præſertim vero hepatis venarum, fovet ῥοῦν muliebrem, poſtquam colluvies expurgata erit ad robur partibus conciliandum, ad genus venoſum purgandum conferet decoctum ſequens.

♃. *Radicis cichorii bene mundatæ, unc. iij: radicis enulæ* 34 *campanæ, unc. j: pimpinellæ pug. j: macerentur & bulliant in lib. iv. aquæ, addendo ſub finem abſinthii romani, pug. ij: aromatizetur totum parvo cinnamomo & dul-*

O 2 *coretur:*

coretur: capiat quotidie mane unc. vj: in aurora: addi potest parum vini albi in singulas doses. Item lignum sanctum.

℞. *Mastiches, emplastri contra rupturam & unguenti comitissæ, ana, dr. iij: rosarum pulverisatarum, & pulveris majoranæ, ana, dr. j ß: trochiscorum de gallia moschata, dr. ß: cum ladano soluto in vino albo, & terebenthina fiat magdaleon, extendendum super alutam & applicandum regioni lumborum.*

ANNOTATIONES.

1. *Hippocrates* lib. 1. de mul. morbis *docet cur mulierum morbi fere immedicabiles exsistant.* Verentur, *ait*, narrare morbos etiam si sciant: & præ imperitia ac ignorantia turpe id sibi esse putant. Sed & Medici simul peccant non exacte causam morbi percunctantes, sed velut viriles morbos sanantes. Multum enim differt morborum muliebrium ac virilium curatio.

2. *Tamen capillo est valde nigro. An propterea calidiore est temperie? nequaquam.*

3. *Ad tractatum de* ῥῷ (z) *id pertinet ex* 2. Epid. Abscessus aut per venas, per alvum, nervos & spinalem medullam, per ossa fiunt, ἢ κατὰ τὰς ἄλλας ἐκροάς (a), *ut uterum, os, pudendum, nares, aures.*

4. *Sunt quibus non probatur ut menses seu laudabiles, seu illaudabiles flores dicantur, sed potius fluores. Tamen Hippocrates politico loquendi modo* lib. 2. de morb. mulierum *vocat* τὰ καταμήνια ἀνθεῖν (b) *florere.*

5. *Narrat Fernelius* cap. 16. lib. 6. *pathol. de muliere quæ, licet menstruam purgationem numquam esset experta, incolumis vixit.*

6. *Sunt enim corpora quibus etiam sanis sanguis aliquo qualitatis secundæ excessu vitiosus est, unde acrior, aut nitrosior est.*

7. *Sic istum sanguinem effeminare quodammodo oporteret, ut* κατάῤῥοπος (c) *fieret. Unde quibusdam mulieribus appetit potius partes superiores, & rubent valde genæ, & peripneumoniis sunt obnoxiæ. Et mirantur Medici cur tales menstruæ non fiant.*

8. *Paullo ante docuimus innocue supprimi aliquando sanguinem menstruum. Hippocrates narrat de muliere cui per annos quatuor suppressi erant menses, & peperit filiam, partu vitali, eamque nono mense, sed unum notandum: nam puella ulcus habebat in coxa; longior suppressio mensium hujus rei causa fuit.*

9. *Probabiliorem* περὶ τῶν λευκῶν (d) *opinionem & veriorem adduximus in sequentibus paginis.*

10. *Fluor muliebris* καθάρσεως (e) *nomine potius quam* κενώσεως (f) *donandus est. Multas his in regionibus mulieres affligit, potissimumque albas, & quibus lævis admodum, æqualis & visu jucunda superficies inest, cujus rei ratio-*

(z) Fluxu.
(a) Vel secundum alias effluxiones.
(b) Catamenia efflorescere.
(c) Deorsum vergens.
(d) De mensibus albis.
(e) Purgationis.
(f) Evacuationis.

tio hæc est, quod iis cutis sit adstricta, excrementisque fuliginosis minime pervia: tum quod delicatioris molliorisque sint habitudinis, eoque in morbosas affectiones proclivioris: accedit quod sint aquosæ magis & effeminatæ, quas ὑδατονώσας *vocat Hippocrates. Unde excrementorum molestam vim non facile depellunt, fluxionibus sunt obnoxiæ partesque principes quodammodo aqueas, laxas, uliginosas putredinique minime obsistentes habent.*

11. *Locus est præclarus apud Galenum* Com. in eum Aphoris. *in quo disputat de alatis, ubi docet pityriasin vitio ipsius capitis contingere.*

12. *Apud Hippocratem* sect. 2. lib. 2. Ep. *est historia commemorabilis cujusdam mulieris, quæ quum duas filias peperisset, idque ægre, & non bene purgata esset, toto corpore intumuit, deinde profluvium sanguinis semestre fuit, ab eo secuta est toto reliquo tempore albicans excretio. Quomodo id contigit. Stæva revocat id ad ulcus aliquod in utero conceptum ut facta fuerit suppuratio: aliquando tamen rubra fuit excretio. An id sit verum vide.*

13. *Videmus multas mulieres excernere urinas in quarum fundo vere est materia* ῥοῦς γυναικείυ (g), *sed tamen non per uterum talis materia fluit, sed per vesicam; ut uxori viri nobilis cujusdam contigit.*

14. *Nisi dicamus apparente menstruo venas, immo & uterum turgescere, & sic ista aggressione naturæ, quæ aliquid criticum est naturale, cessat aut saltem inducias dat fluor muliebris qui symptomaticus est toto genere. Deinde quum illa motio & inclinatio naturalis cessavit stato tempore, tunc symptomatica excretio repetit: ut facultatis expultricis & secretricis vis appareat. Argumento id est, quod mulieribus ob* ῥοῦν (h) *intereuntibus post longam corporis extenuationem, mixtim promiscueque & ea illuvies, & sanguis excernatur, natura jam eversa, facultatibus ejus dissipatis ac profligatis.*

15. *Quemadmodum plerique etiam satis sicci, sunt catarrhosi, & iis multa natat pituita, ventriculus, & os humescit, quoniam eliquescit cerebrum, & facultate retinendi non pollet, ita pleræque mulieres fiunt* ῥοώδεις (i), *quia habitus corporis, & cerebrum ipsum liquescit. Unde macrescunt atque contabescunt. Credo quod in iis naturam corroborare, est* τοῦ ῥοῦ γυναικείου (k) *occasionem proripere.*

16. *Notandum valde quod ait, senioribus fluor est albicantior, junioribus* ἐξέρυθρος & ὑφαίμων (l): *quia revera quidam* ῥόος (m) *est sanguineus: & cavendum ne decipiamur existimemusque idem esse cum menstruo: nam nec per easdem venas fit, nec eodem modo. Unde Rondeletius* cap. de fluore muliebri *annotat istum sanguineum fluorem &* ἐξέρυθρον (n) *videri in gravidis mulieribus aliquando, & iis quibus suppressi sunt menses: nam pro legitimis mensibus iste fluor sanguineus serosus supponitur, qui vere fluor est, non menstruum.*

17. *Hinc Hippocrates ait* lib. 1. De morbis mul. Quum acetabula sunt plena pituita, menses sunt pauciores; quod defluit mucosum & viscosum est,

O 3

(g) Fluxus muliebris.
(h) Fluxum.
(i) Rheumati obnoxiæ.
(k) Fluxui muliebri.
(l) Præruber & subcruentus.
(m) Fluxus.
(n) Prærubrum.

est, & in mensibus quum purgari desierit, per duos aut tres dies muci ex uteris prodeunt, & horror tenet, *&c.*

18. *Quibus renes sunt purulenti, per inassuetas vias in uterinas partes humor fluit* ῥοῦν *provocaturus.*

19. *Præsertim si ulcus: nam si sola acetabula plena sunt, muco non est necesse.*

20. *Præsertim si humiditas sit cum frigiditate; nam si cum calore, fluxu temporis facile dissiparetur aut saltem corrigeretur.*

21. *Ex morbo humidior dicetur, ut quum quis insolatur, & liquescit corpus, unde coryzæ & similia. Tandem enim id corrigitur, & non in tam multos producetur dies ut humiditas a natura.*

22. *In eo numero senes esse possunt: iis corpus siccum esse dicitur. Et tamen quanta excrementi & muci, & pituitæ copia? Sic aliud est excrementis siccum, aliud ipso habitu. Est ubi facultas partium retentrix imbecilla est; vel expultrix qualitate & acrimonia humorum irritata: sic fluxio multiplex. Galenus* Com. ad Aphoris. 13. lib. 3. *tusses, dolores capitis, gravedines & similes affectiones repleti capitis symptomata esse ait: ubi male legitur nomen,* νοσήματα (o) *pro* συμπτώματα.

23. *Omittitur pars una. Symptoma enim omne capitis aut est* παραφορικὸν, καταφορικὸν, καταῤῥοικὸν, *aut* κεφαλαλγικὸν (p).

24. *Litus ventriculi ex oleo nardino in leipothymiis bonus.*

25. *Vires habet opinione majores betonica, unde natum Italorum proverbium,* Tu plus potes quam ipsa betonica; *ad nullum non usum potest aptari, uterum purgat, corroborat, conceptum retinet, utilis est prægnantibus quibus alba sordidaque illuvies ex utero manat, menses ciet, jecur & cerebrum expurgat, pulmonicis & calculosis utilis est, podagricos dolores levat, doloresque dentium demulcet, adversus toxica & morsus venenatos valet; simul abluit maligna ulcera & curat, ad pestem mirifica est; hujus flores & betonicæ altilis (utrumque idem est) condiuntur; fit conserva utilissima contra pestem.*

26. *Bolus ex terebenthina si frequenter devorari posset, præpurgato corpore, mirum in modum conferret.*

27. *Filix seu Osmunda regalis in senioribus mulieribus* ῥοῦν *patientibus conveniet, quia etsi ad hunc valet affectum, in juniores sterilitatem induceret. Maxime conveniet clematites quam vincam pervincam majorem vocant.*

28. *Sunt quibus solemnis & familiaris est pituitæ prolapsio in partes subjectas a capite, & maxime ad uterum, iis tamen non convenit pilularum fortiorum usus. Nam is descensus, &* διάθεσις ῥευματικὴ καὶ καταῤῥώδης (q) *est ob siccitatem partium, & proventum excrementi: unde per quamdam liquefactionem, aut potius diffusionem continenter pituita a capite fluit: Has validis medicamentis agitare, partes erit colliquefacere.*

29. *Inter cetera valet syrupus solemnis ex adstringentibus & uterinis, additis*

(o) Morbi.

(p) Paraphoricum, cataphoricum, rheumaticum, aut cephalalgicum.

(q) Diathesis rheumatica & catarrhalis.

ditis unc. ij rhabarbari communis, aut potius, si ejus copia esse potest, rhapontici.

30. *Urtica sistit sanguinem crustam fere inducendo, & postea nescio quomodo ad adstringentium, & sistentium classem revocatur. Laudant alii decoctum rosarum: aut rosas ipsas præsertim id quod rubet, sumptas cum posca. Plinius.*

31. *Maxime ad fluxum muliebrem, & superfluas evacuationes Rondeletius laudat probatque pilulas de bdellio, sive ladano. Earum descriptio graphice ab eodem facta est. Addi potest terebenthina: immo ex ea bolus conferet.*

32. *De Anthera si legere vis videnda* epist. 3. lib. 4. epistol. Manardi.

33. *Lubenter quærerem a doctis an non pauca quantitas pulveris ligni sancti aut radicis chinæ, cum ovo sumpti, aut cum aliis pulveribus mixti, addito, ut decet saccharo, ꝓꝭ conferre possit.*

34. *Ad sistendum, & repurgandum valet hic bolus.* ℞. *Terebenthinæ Venetæ, dr.* j: *mastiches pulverizatæ scr.* ß: *sacchari rosati dr.* ß: *cum syrupo myrtino fiat bolus, capiendus bis in hebdomade. Valet plurimum terebenthina in hoc affectu. Item hæ pilulæ quæ parantur ex massa pilularum sine quibus, rheo & castoreo.*

35. *Enula campana in primis commendatur, & revera omitti non debet. Item quum adstringere consilium est, valent ramenta loti arboris, Gallice* Alisier; *Dioscorides in primis commendat. Syrupus de floribus mali persicæ in primis confert. Credo autem quod inter primas obtinet aqua rhabarbari præparata ut decet.*

HISTORIA TERTIA.

NObili Viro vulnus infligitur transversim paullo supra articulum manus: tendines desecantur: vulnus magnum; propterea suturis indigebat, sed biantibus, quo puri ac saniei via pateret. Nullum commemorabile accidens, ut narrant Chirurgi, visum est. Sanescebat in dies: aut nulla aut perexigua febris. Audio tamen eum perpetuo sitiisse. Cacochymus erat valde, calido & sicco hepate, vino deditissimus. Cicatricem contrahit malum ad diem x. Nocte sequente febris insignis, ἀλυσμοὶ, projectiones membrorum, deliria, insomnia, oculis apertis dormiebat, tertio post die delirus, palpans, tremulus, ac parum convulsus moritur.

COMMENTARIUS.

HÆC nos Historia accuratos & sedulos esse jubet, ut in omnibus vulneribus, sed in nervosarum partium, & articulorum, & articulis propinquarum præsertim, omnia tuta timeamus. Quinetiam sanitas & curatio repentina omnis suspecta esse debet, ut magis vereri debeamus si vulnus expers & tumoris, & puris sit, quam si particeps: & non tam

cito

cito ad inducendam cicatricem adduci debemus, ut ichor & virus latens exitum habeat. Ac primum Hippocrates docet homines ab omnis generis vulneribus interire; quo magis nos gnavos esse oportet, ut vulnera partium momentanearum omnia suspecta habeamus: ut licet specie ipsa & primo obtutu exigua videantur, tamen in recessu aliquid magnum & suspiciendum habeant.

Lib. 2. de Prorrh.

TEXTUS. *Suturis indigebat.*

Suturæ forte suspectæ esse potuerunt; quod si pars hiavisset, nec tam cito, nec tam periculose cicatrix contracta fuisset. Propterea aliquando satius est cum deformitatis metu aliquo, relicto vulnere aperto & hiante, liberum egressum saniei relinquere, & sic securitatem parti conciliare. Propterea in paribus casibus rem diligentius pensitabimus.

Nullum accidens commemorabile, ut narrabant, nulla aut perexigua febris, eum sitiisse dicebant.

Ad part. 17. sect. 2. lib. 1. Prorrh.

Galenus prudens Medicus, nec more quorumdam, qui ut amicis & ægris gratulentur, morbos minuere solent, rem parvi faciens, narrat latere in nobis humores æquantes sua cacoëthia quodvis venenum: & citat historiam cujusdam qui, quum quarto die febricitans leviter urinam tenuem, sed nigram reddidisset, reliquos dies edens & lavans præteriisset sanus, septimo vero die, quum vesperi febrire cœpisset, tabefactus interiit. Sic non facile credo istis Chirurgis qui eum febrire non asseverarent: latebat enim forte febris, nec eo modo sese efferebat, quo & æstate: autumni enim erat finis. At quæ febres tunc vagabantur ejusmodi erant, ut fere in solo capite calor esset, in extimis partibus calor mediocris percipiebatur. Per sex menses integros tempus seu constitutio fuerat αὐχμώδης (r). Et tales erant febres quales descripsit Hippocrates, quum ait, febres erant ἤπιαι (s), & in temporibus fere solum calor percipiebatur, ut febris quodammodo esset capitalis, tamen in toto imo corpore empyreumate remanente. Itaque sitis quæ aderat, satis demonstrabat incendium latens. Quamquam verum illud Hippocratis: Interdum nec febricitat, nec inflammatur sauciatus: aliquando citra causam febricitat, & aliqua corporis pars inflammatur. Sic in ægro προκαταρτικὸν (t) non est observatum, sed προηγούμενον (u) repentinam mortem intulit.

Initio lib. 7. Epid.

Lib. 2. Prorrh.

Rursum quod nullum commemorabile accidens adesset, id est, (1) nec inflammatio, nec tumor, nec quid simile, immo nec dolor, id imperitus Chirurgus in bonis ducit. At talia bona suspecta sunt, & quæ sine ratione allevant, sæpe tandem terrere solent. Ideo quæstio esse potest, an tuto hodie, ut aliquid semper præstare videantur, tumorem qui adest cito discutiunt Chirurgi: videtur id non tuto fieri. Intercipere quidem cursum affluentis humoris, ne pars quidem læsa sauciaque affligatur magis, optimum quidem est: omni ratione circumscriptum tumorem, quem parit sanies & virus ab ulcere manans, conari digerere & resolvere, non ita tutum

(r) Squallida.
(s) Mites & blandæ.
(t) Procatarcticum.
(u) Præincipiens, antecedens.

tutum est. In Aphorismis enim Hippocrates: *Quibus tumores in ulceribus apparent, non admodum convelluntur neque insaniunt. His evanescentibus derepente, quibusdam convulsiones & distensiones a tergo fiunt, quibusdam ante insania, vel dolor lateris acutus, &c.* Et notanda loquendi forma, quibus tumores φαίνονται (*x*): deinde, his evanescentibus derepente: nam quis dicat, an necesse est adesse tumores ad securitatem? Revera si forte adsunt, tutior res est. Sed adesse possunt ob affluxum materiei antecedentis, quæ per se & generatione bona est; quod si illa materia tumorem faciat, & statim refluat, non ita metus mali est (2). Sed si tumor fit ob materiam conjunctam, pote corrupto ob ulcus alimento partis, aut veluti quodam flatu orgasmum faciente, maligno quidem, & partem tumefaciente, non est dubium quin παλινδρομὴ (*y*), & evanescentia subita illius tumoris exitialis sit: quod enim ibi continetur κακόηθες (*z*) est. Itaque quum dicit ἀφανισθέντων ἐξαίφνης (*), hoc enim habet sensum: Si ita eveniat ut tumor adsit, natura a centro ulceris ad circumferentiam venenum pellente ut incumbat in curationem, satius est enim tumorem ad tempus quoddam manere, quam ἀφανίζεσθαι ἐξαίφνης (**): ubi vis statuetur in dictione ἐξαίφνης (*a*), orgasmum enim significat: omnis autem malus, quia partes sæpe nobiles infestantur. Sic audire oportet tumorem, non tam ob aliquam laudabilem materiam quæ affluit, quam ob rejectum quoddam virus a parte saucia in partes vicinas. Quamquam fit ut exiguo tempore allatus sanguis ad partem sauciam, auxilii ergo, etiam laudabilis inquinetur & corrumpatur, contagione ipsius sauciatæ partis. Galenus *in Comm.* clarius docet dum ait: Quibus tumores ulceribus ἐπιγίνονται superveniunt per augmentum causæ morbificæ (ita enim τὸ ἐπιγίνεσθαι (*b*) (3) sumitur:) non convelluntur: ut ea ratione bonum sit tumorem apparere, & venenum in alias partes non irrepere. Ceterum ait tumorem evanescentem id non afferre, nisi aut insignis sit magnitudo, aut cacoethia. Tandem concludo, quemadmodum e re ægrorum est, si tumores adsunt, non statim evanescere, ita quoque confert aliquando tumores apparere, ut convulsioni præripiatur occasio, veneno subtus cuniculos agente, præsertim si quid in ulcere, aut circum illud est quod foras exitum petat. Ac credo huic juveni e re fuisse si tumor satis insignis apparuisset venenum ulceris concludens. *Aph. 65. lib. 5.*

Sed & huc pertinet dictum Hippocratis: *Commodat corruptio nervi, aut ossis, aut amborum, tum in profundis, tum in nigris putredinibus.* Nam in putredinibus pus multum fluit, & putredines solvit. Et paullo post, *Conducit in doloribus etiam inflammationes ex ulceribus accedere, in sanguinis eruptionibus pus in venis apparere* (4): quasi dicat Hippocrates, tumorem, aut inflammationes circum partes affectas enascentes signum esse virtutis validæ, & naturæ secernentis & quodammodo defæcantis: sic major *2. Prorrh.*

(*x*) Apparent.
(*y*) Recursus.
(*z*) Mali moris.
(*) Evanescentium de repente.
(**) Evanescere de repente.
(*a*) De repente.
(*b*) Supervenire.

jor inde ſecuritas. Notanter autem adjecit, *in doloribus*: nam paullo ante loquens de capitis vulneribus ait bonum eſſe ſi nec febris adſit, nec dolor, nec inflammatio: Si autem adſint, ait bonum eſſe ſi adſint initio, & pauco tempore: initio dixit, ut motus aliquis naturæ ſignificetur quem ſtatim ipſa comprimat: nam ait malum eſſe ſi 4. die aut 7. acceſſerit. Cetera perſequamur.

Cacochymus erat.

Corporis præparatio plurimum attulit ad generationem tam ſubitorum ſymptomaton. Minimis enim momentis excitantur morbi etiam cum letalibus ſignis ſtatim initio. Quod & in prima hujus libri hiſtoria demonſtratum eſt.

Nocte ſequente, *&c.*

Tria hoc loco annotanda ſunt: primum quod tum demum paruit febris, quum vulnus ſaneſcebat, immo quum nil curandum reſtabat, quod denotat non tam a corpore letalem hunc caſum adveniſſe, quam a clauſo vulnere, & omnis ſymptomatis experte. Secundo mentio fit febris ad diem undecimum quæ primo quoque tempore tam ſævis comitata erat ſymptomatis. Tertio mentio fit non ſolum alterationis in cerebro, ſed & alienationis: ut paullo poſt docebitur. Quod ad primum & ſecundum attinet, id quod tam ſubiti erat cauſa interitus fuit venenum tum prius in corpore latens, tum a vulnere. Hippocrates in explicandis vulneribus capitis videtur id expreſſiſſe dum ait, *In vulneribus capitis confert non adeſſe febrem, niſi initio & modico tempore: At incipere quarto aut ſeptimo aut undecimo, valde letale. Ceterum ſi in principiis febrium ſeu delirium acceſſerit, ſeu alicujus membri ſideratio, periturum hominem ſciendum eſt, ſi non omnino ex optimis ſignis aliquod adſit, aut vires adſint.* Quæ propoſitio tum univerſaliter de omnibus morbis audiri poteſt, tum de vulneribus particulariter: & Hippocrates illo loco ad vulnera capitis accommodat. Revera omnino hoc ſuſpectum eſt. Unde Galenus miratur valde cur quidam factus ſit phreniticus primo quoque tempore.

Lib. 2. Prorrh.

3. Epid.

Tertium reſtat: Jactabatur, delirabat, tremebat, deinde taciturnus palpabat. Revera pathognomonica erant phrenitidis ſigna, febris vehementiſſima, delirium aſſiduum, indecora corporis compoſitio, cuſtodibus perpetuo egebat, inſultabat, & multa erant conſimilia. Galenus omnia ſigna propria accurate deſcribit, περὶ ἀλύας (c) alio loco dicetur. Tremoris cauſas aut infirmitatem magnam aſſignat Galenus, aut affectum animi, aut copiam & onus; vide abſolutiſſimam diſputationem in hiſtoria de Pythione. Ceterum quum tam vehementes motus habebat, alterabatur cerebrum; quum factus eſt tremulus, & convulſiunculas habebat, item erat ψηλαφώδης (d), jam alienatio erat in cerebro, & velut hectica diatheſis, ut plenius intelligere licet *ex Comm. Prorrh.*

(c) De animi anxietate & ægritudine. (d) Manibus palpans.

HISTO-

HISTORIA QUARTA.

Nobilis virgo Delphinas annos nata 18 fere hirsuta, μελανότριξ ϗ μελανόφθαλμος (e), habitu & gestu satis melancholico, utroque sata parente magnis & calidis visceribus prædito, mense Martio corripitur febre continua: noctu & vesperi exacerbabatur: interdiu ἀπύρετος (f) fere erat. Paroxysmum Medicus non animadvertebat; sic intempestive cœnata est, & pota. Progresso morbo natura sanguinem defæcare conante, aut crisin aggressura, e naribus sanguis prodit, & ad id temporis menses, qui illi non bene respondebant, sese aperiunt. Male consultus Medicus, & falso hæmorrhagia inductus venam in gibbero ferit: menstruum resistit: caput tum dolet magis: perturbatur, rapitur materia sursum, aut in cerebro commovetur. Dubitabamus an a liene suscitaretur. Sed, quod iniquius multo fuit, dum somnum arte conciliant, papaverum capita aqua incoquunt: decocto vinum diluitur: datur potui in cœna. Dum placidus somnus exspectatur, perturbatur, desipit, lecto exsilit & media area salit, sibi læsum caput ac quodammodo perversum queritur, ad æquitatem non adducitur, quicquam non vereretur, absurda & loquitur & facit. Aliis hoc phreniticon videtur, aliis potius melancholicum, alii furorem uteri id resipere autumant, alii φροντίδα (g) morbum Hippocratis, alii Veterum catubuth esse sibi persuadent. Aliquando ad se redibat: numquam placide dormiebat, refractaria omnino erat, quum tamen ea bonis & moderatis moribus imbuta foret. Quum quiescere malum videretur, æstus in capite percipiebatur, venæ in temporibus pulsabant, febris solum caput adoriri videbatur, nil tale in cetero corpore apparebat: Pulsus tardus, aliquando frequens, sed qualis in melancholicis est. Paroxysmus redibat. Aculeis sibi pungi caput & corpus narrabat: jactabatur. Perseverabat ad tres menses malum. Tandem quum ex alto cecidisset, & in pedis articulo læsa fuisset, levius malum visum est: tamen non nisi longo post tempore plane est restituta. Malum omnem auxiliorum applicationem eludebat. Relicta sine remediis promptius convaluit. Satis lubrica sanitate fuerat. Duobus ante annis dysenteria crudelissima fuerat occupata. Verebamur de sphacelismo cerebri: nil tamen tale evenit. Audio illud totum familiæ συγγενὲς (h).

COMMENTARIUS.

Nemo umquam credidisset tantas ab eo morbo excitari posse tragœdias, nec infelicem adeo eventum fore, quum nil in fronte promitteret quod tanti esse deberet. Ac revera idem morbis evenit, quod & nascentibus herbis: hæ enim non nisi a peritissimo rei herbariæ agnoscun-

P 2 tur

(e) Nigris capillis & oculis.
(f) Sine febre.
(g) Curam.
(h) Cognatum.

Galen. in Com. ad part. 1. sect. 1. Prorrh.

tur orientes florentes & adultas quivis idiota internoscit. Morborum mores, ingenium, vim & momenta, praesertim dum nascuntur, non nisi medendi peritus animadvertit; natos vero & progressos omnes poene novere. Atque in hujus virginis historia pertractanda, primum ac praecipuum caput est de ea τῆς διανοίας (*i*) alienatione, nimirum in specie morbi inquirenda, causis, an suppressio mensium id fecerit, an papaveris haustus, an vi febris alicujus, an alia ratione, quoniam id tam repente, & praeter omnium opinionem evenit.

TEXTUS. *Hirsuta*, μελανότριξ, μελανόφθαλμος (*k*).

Quum utroque nata sit parente viscera praecalida habente, & praesertim patre squalido, piloso, hirsuto, mirum ne sit si corpus ad succum melancholicum generandum idoneum nacta fuerit. Et quum mulier sit, ideoque corpus habeat ἄπνουν, & δυσδιαφόρητον (*l*), suppressio excrementi non ἀτμώδους (*m*), sed fuliginosi & nebulosi, non potest non eam in adversam valetudinem facile adducere. Porro nigrities capilli & oculi an temperamentum melancholicum, & corpus calidius indicat? nequaquam. Ita enim Galenus: *Glabros & qui cute sunt albida, qui capillis rectis & nigris, item nigris oculis, & qui otio degunt, ii minus digerunt quod frigidiore sint temperamento.* Contra tamen alio loco, *Calidior & siccior hispidior est.* Nigrum quoque capillum habet. Et ut paraphrastes annotat, niger capillus fit quum deusto vi caloris vapore, excrementum in exquisitam fuliginem mutatur: quod maxime in calido & sicco temperamento contingit, ut in quo sanguis uritur. Et ut res brevi explicetur, dicimus nigritiem capillis comparari bifariam, per adustionem, & per ὑπόχυσιν, id est suffusionem. Adustio in calidis & siccis visitur, & proprie qui nigro sunt capillo, calidiores temperamento dicuntur: suffusio vero fit in iis quibus densa est cutis (2): excrementum enim in spiraculis morans tingit & inficit. Et eo modo quidam glabri & frigido temperamento praediti nigro esse capillo possunt, non vi adustionis, sed ob suffusionem vi suppressionis commissam. Quo in sensu, in illa constitutione quam describit Hippocrates, duo genera corporum maxime & febre ardente sunt implicita, & phrenitide, nempe adolescentum, juvenum & adultorum, ut qui calidissimi sint, & facile ad eos morbos propendeant: Item corpora mulierum & glabra, & nigro oculo, nigroque capillo praedita: hoc autem fit ob spiraculorum obstructionem (3). Sic priora corpora per se, & propria generatione in tales morbos incidebant, posteriora, ex eventu, nimirum ob obturationem meatuum. Quae omnia ad virginis, de qua hoc loco, historiam pertinent. Nam ut absolvam, quantum observare potuimus ex urinis & dejectionibus, internum corpus abundat calore acri & squalido, & quum mulier sit, tum peculiari natura, tum universali mulierum conditione cutim adstrictam habet: ut non mirum sit, si facile de-

Ad part. 78. sect. 2. lib. 1. Epid.

Libr. de Arte parva.

(*i*) Mentis & intelligentiae.
(*k*) Nigris capillis & oculis.
(*l*) Aegre perspirans & difflabile.
(*m*) Vaporosi.

de sanitatis statione dejiciatur, & si crudelissimis morbis afflicta fuerit, ut sub finem historiæ scriptum est.

Mense Martio corripitur febre continua.

Antequam de prima aggressione morbi dicimus, ad disputationem de hirsutis hoc addemus, balbus, calvus, gracili voce præditus, hirsutus patiuntur τὰ μελαγχολικά (*n*): quod absurdum videtur. Sed hoc non eodem modo in omnibus audiendum: nam hirsuti atrabiliarios morbos proprie experiuntur τῇ γενέσει (*o*), tum quod atram bilem generent, tum quod bilis facile convertatur in atrabilarium succum: Calvi, blæsi, ἰσχνόφωνοι (*p*), vel tantum ob suppressionem, vel ob pituitæ tantum excessum: in his abundat enim pituita; vel dicemus in hirsutis τὰ μελαγχολικά vigere ob impressionem malæ qualitatis; in balbis vero ob crassamentum cujusdam materiæ quæ nata est linguæ ἀκράτειαν (*q*) inducere opinione Hippocratis. Ceterum meminimus mensis Martii quo tempore fiunt humorum fusiones, & tunc morbi a repletione nascuntur per humorum liquationem quamdam: quod Galenus amplissime demonstravit *Com. in Aphor.* & nos ipsi demonstravimus in prima quæ hic tractata est historia. Sed quod ver parens morborum dicatur, id fit ex eventu: veri enim non tribuitur, ut tempori salubri, morborum γένεσις, sed παροξυσμός (*r*).

Sect. 5. lib. 2. Epid.

Aph. 40. lib. 7.

Com. ad Aph. 15. lib. 1. & Aph. 17. ejus lib.

Nocte & vesperi exacerbabatur.

Major pars febrium συνεχῶν (*s*) quasdam habet exacerbationes, & ingravescentias certis quibusdam temporibus: aliæ noctu, aliæ interdiu exasperantur & ingravescunt. Et hoc loco non alienum erit tractare comparationem quam statuit Hippocrates inter febrem diurnam & nocturnam. Ita scribit: *Nocturna non admodum letalis, longa tamen est, diurna longior. Sunt quibus ad tabem*; Illo vero loco non tam de continuis, quam de iis quæ aut remissionem, aut intermissionem habent, loquitur Hippocrates. Ante enim dixerat *quasdam febres diu intermittere, quasdam noctu; & quæ ad integritatem diu non desinunt*, πυρετοὶ *dicuntur* μεθημερινοὶ, *sive* καθημερινοὶ (*t*): *quæ desinunt*, ἀμφημερινοὶ (*u*) *dicuntur* arguta potius quam vera appellatione. Galenus *in Com.* docet febrem quæ interdiu intermittit, noctu vero viget, minus malam esse ea quæ diu viget: quod tamen falsum videtur. Nam, ait, ea quæ diu affligit, duabus de causis deterior est, tum quod malum sit cutim constringi eo tempore quo laxari debet. At si viget interdiu, eo tempore cutis densatur: Secundum naturam tamen corpora apertiora sunt die quam nocte. Secunda ratio: Quum affligit diu, & intermittit noctu, incommodum tempus ad curandum, nam cogimur noctu dare medicamenta ægris & sic prohibentur somno. Itaque vespertilionum vitam agunt ægri: defectuque somni, quem ducere commode nequeunt nec diu, nec noctu, contabescunt (4). Tamen quum nocturnæ

Part. 6. sect. 3. lib. 1. Epid.

Part. 2. sect. 3. lib. 1. Epid.

Nocturna febris diurna febre melior.

P 3

(*n*) Morbos melancholicos.
(*o*) Generatione.
(*p*) Vocem gracilem habentes.
(*q*) Impotentiam.
(*r*) Generatio, sed paroxysmus.
(*s*) Continentium, synocharum.
(*t*) Febres dicuntur quotidianæ, quæ ad integritatem non desinunt.
(*u*) Quotidianæ.

nocturnæ febres a pituita potius esse videantur, longiores sunt meo judicio. Sic controversum est valde utra sit deterior an nocturna, an diurna.

Intempestive cœnata est, & pota.

Non abs re toties decantat illud Hippocrates: in paroxysmis nil dare oportet. Ideo paroxysmos cujusque morbi tenendos monet, ut cibationis occasio antevertatur. Et sufficiet tantum hoc loco ea adducere quæ Hippocrates tam diligenter inculcavit: *Nosces quibus in morbis sorbitiones non conferunt. Nam si dantur, nec loco, exacerbantur febres & dolores, & patet quod sumtum alimentum morbo dat incrementum, corpori vero tabes & infirmitas exsistit*: Et paullo post, *Sanorum diæta* (*supple non legitime instituta*) *ægris est nocentior quam sit ferarum diæta sanis.* Porro duo sunt loci valde notandi apud Hippocratem ex quibus cognoscas quantum afferat detrimenti intempestivus cibus & potus in morbis: Prior est hic quum loquitur de mulieribus implicitis febre continua ob suppressionem, *virginibus menses evenerunt, & nulla mortua est. Nam Philonis filia, quum ei sanguis copiose e naribus effluxisset, septimo die intempestivius cœnata, defuncta est.* Si ergo intempestiva cœna, etiam jam morbo crisi minuto, ut par erat, per hæmorrhagiam, tam nocuit, vide quid aliis sit allatura. Alter locus est de quodam qui quum incalesceret tantum, intempestive cœnatus est, ut morbus qui levis sua natura foret, eo errore commisso letalis exstiterit, ut *in Com.* Galenus demonstrat.

Part. 79. sect. 2. lib. 1. Epid.

Historia antepenultima lib. 1. Epid. sect. 3.

Sanguis e naribus, & menses non bene respondentes apparere incipiebant.

Hæmorrhagiæ, καταμήνια (*x*), urinæ & alvi fluores ἀποστήμματα (*y*), parotides inter ea quæ judicant censeri solent a Galeno & Hippocrate. Galenus quidem hoc docuit *in Prorrh.* & Hippocrates *in Epid.* docet salubriter & menses erupisse, & sanguinem e naribus ad depellendas ardentes febres. Et alio loco contra quorumdam neotericorum opinionem qui in ardentibus febribus hæmorrhagias vituperant, docet sinceris febribus ardentibus si quid aliud, hæmorrhagias per nares ad depulsionem morbi quadrare. Cur autem id fiat aperiit. Ideo quum huic puellæ natura ut pote sanguinem repurgatura vellet aliquid & per uterum, & per nares moliri, non erat temere ab instituto revocanda (5): nam quum semel instituit aliquid excludere, maxime qualitate si peccaverit, id facere prohibita, magnopere læditur: declarant abscessus illi nocui & partes corrumpentes. Si enim per unam partem excernere prohibetur, aliam molitur. Ceterum abs re foret hic recensere ea incommoda quæ una mensium suppressio invehit, quum & alio opere seorsim de his egerimus, & Hippocrates librum integrum ea de re conscripserit, in quo singula verba non numero, sed pondere sunt æstimanda.

Part. 24. sect. 2. lib. 2.

Part. 79. sect. 2. lib. 1. Epid.

Ad part. 9. sect. 1. lib. 1. Epid.

Libr. de virginum morbis.

Hæmorrhagia inductus Medicus venam ferit.

Magno errore tenetur major Medicorum pars, quæ ut nil non agere videatur, existimat se parum proficere ægris, si non quicquam præscripserit,

(*x*) Catamenia. (*y*) Apostemata.

rit, aut propinarit, aut secuerit. Et quum temeraria hæc medendi methodus per manus tradita ad juniores transfertur, magna ægrotantium clade medicina administratur: & in hoc errant graviter: nam si induxerint in animum venam reserare, & id cunctanter faciunt, si guttula sanguinis e nare fluat, tunc quasi trophæum reportantes clamant oblatam legitimæ phlebotomiæ occasionem: (6) si luculenta sit hæmorrhagia, audacius secant, quia naturam copia gravari asserunt: si infra modum & pigro lapsu sanguis fluat, compensandum istum defectum apertione venæ contendunt. Jam paullo ante docuimus inscienter eos agere qui hæmorrhagias criticas quamprimum sistunt. At nos contra fluente sanguine nil agendum contendimus: quandoquidem veterum decreto statutum est hæmorrhagiis solvi febres ardentes: & quod de excretione per nares dicimus, idem de uterina purgatione audiendum. Quo pertinebit historia de uxore Cleomenis, hæc pleuritica erat, quarto die copiosi menses fluxerunt, dolor lateris, & sputa omnia cessaverunt. Sed tanta fuit vis κατωῤῥοπίης (z), ut de repente manante per uterum sanguine pleuritis cessaverit; numquid commoda est ea evacuatio in febribus? Quod si minor sit quam par sit, arte juvetur ac incitetur. Et Hippocrates in febribus horrores, labores, dolores, colli molestiæ menses proritant: sic tametsi ea urgeant symptomata, si eruptionis menstruæ spes est aliqua, in illa consistet salus. Itaque omnium imperitissime fecit Medicus qui hæmorrhagiam repressit, ut non mirum sit, si tamen dirorum malorum generationi occasionem dederit.

7. Epid.

In Coacis.

Perturbatur, rapitur, commovetur.

Aliud est apud Hippocratem, ταραχώδεα εἶναι (a), aliud παραφρονῆσαι (b): nam ταραχώδεες (c) dicuntur qui non insigniter turbantur, quod mente leviter offensa evenit: adaucta vero læsione, non jam ταραχώδεες, sed παραφρονέοντες (d) dicuntur (7). Sic ταραχὴ (e) via est, & præmunitio ad παραφροσύνην (f) (8). Rapitur, supple, humor a partibus inferis ad superas, & ibi tumultuatur, & mutationem quamdam recipit. Idem enim humor in cerebro coercitus dum ibi moram trahit, alius humoris aliam naturam adsciscit: nequit enim diu immutabilis in cerebro manere. Quod autem diximus commoveri in cerebro humorem ad illius perturbationis generationem, id ex Hippocrate patet, qui ad generationem morborum capitis vult ut commoveatur humor: Immo alio loco, ait, *Desipit homo quum bilis in capite commota fluxerit.* In alio loco dixerat, *quum bilis commota fuerit*, supple in corpore καὶ ἐπιῤῥυῇ καὶ ἐς κεφαλὴν καταςῇ (g). Sed *libro de morbis* κίνησιν (h) in capitis & cerebri corpore animadvertit: quod bifariam humor moveatur, vel inferne sursum, vel in capite ipso. Et stabilior est morbus ut paullo post docebitur. Unde Galenus utitur verbis καταῤῥεῖν καὶ μεταῤῥεῖν (i) in ipso cerebro, quum transfluit, dimovetur,

Ad part. 4. sect. 1. lib. 1. Prorrh.

Ad finem lib. de morbis.

Libr. de Indicationibus.

(z) Inclinationis deorsum.
(a) Turbari.
(b) Delirare.
(c) Leviter turbati.
(d) Delirantes.
(e) Turbatio.
(f) Leve delirium.
(g) Et fluxerit & in caput constiterit.
(h) Motum.
(i) Fluere & defluere.

tur, & decedit ab una parte cerebri in aliam ejusdem cerebri partem propensiorem, aut imbecilliorem humor tumultuans. Verba Galeni sunt: *Si alias ex alia cerebri parte in aliam humor noxius defluens, Græce* καταῤῥέων, *ab omnibus rejiciatur, ut tandem in nervos irrepens convulsionem efficiat, est necesse.* Sic in corpore ipsius cerebri, quum mansiones multæ sunt, ab una parte in aliam fit ἐπίῤῥοη, μετάῤῥυσις, κατάῤῥους (*k*), ut nomen τοῦ κατάῤῥου non sumatur tantum pro defluxione a capite in subjectas partes, ut quibusdam veterum lectionis, & præsertim Græcæ ignaris videtur. Sed nos nolumus otium terere in explicatione motus & transfluxus humorum in capite ad generationem morborum capitalium, quum plenissime ante de his dictum sit.

Ad part. 27. sect. 1. lib. prioris Prorrh.

Dubitabamus an a liene foret.

Hippocrates ad instituendam πρόῤῥησιν (*l*) solet considerare τὰς φανερὰς προφάσεις (*m*). Ut quum partis a qua malum primum originem ducit notitia habetur: id inter τὰ φανερὰ (*n*) censetur, ut τῶν φανερῶν (*nn*) nomine non intelligantur tantum τὰ ἔξω (*o*) quæ inter ἀφορμὰς (*p*) habentur. Sic nimirum de sacro morbo loquens ad prædictionem rem præclaram docet. Et quod de epilepsia dicit, idem de quovis morbo effatu digno, & præsertim qui sacram mentis arcem obsidet intelligi potest. *Difficillime sacer morbus curatur, qui a primo puero prehendit: secundo loco quibus factus fuerit morbus, nullam significationem præbens ex qua corporis parte initium cœperit. Qui a capite initium simul gravissimus est, deinde qui a latere: qui a pedibus aut manibus, sanatur. Medicus curam aggredietur, si homo juvenis fuerit & φιλόπονος (q), nisi mens aliquid mali habeat, aut stupore attonito sideratus fuerit: nam hæ* ἐκστάσιες μελαγχολικαὶ (*r*) *non sunt conducibiles.* Quid hoc sibi vult? nam ἔκστασις μελαγχολικὴ tantum abest ut mala sit, ut sæpe τῶν ἐπιληψιῶν sit διαλυτικός (*s*): unde melancholici fiunt epileptici. Sed illo loco Hippocrates nomine τῆς ἐκστάσεως (*t*) duo significat, & humoris pravitatem, & dispositionem jam in cerebro contractam, ut ea naturam impediat quo minus cito morbum curet. Pravitas humoris est ea quam Galenus describit: *Flava bilis assata & sanguis niger atram bilem generat, flava hæc bilis quum assatur primum in humorem æruginosum abit, deinde in nigrum: Assatur autem ob febris magnitudinem. Et quum in phrenitide flava bilis cerebrum prehenderit, & febris vehementia assatum hunc succum melancholicum reddiderit, ob atræ bilis* κακοήθειαν (*u*) *vehementes fiunt insaniæ, quas Hippocrates* in Epid. μανιώδεις (*x*) *vocat.* Et paullo post *in eodem Comm.* videtur velle docere cerebrum phreniticum, id est calida & sicca intemperie laborans, humorem æruginosum, deinde atrabilarium

Lib. 2. Prorrh.

6. Epid.

Ad part. 10. sect. 1. libr. 1. Prorrh.

(*k*) Defluxio, transfluxio, catarrhus.
(*l*) Prædictionem.
(*m*) Manifestas occasiones.
(*n*) Manifesta.
(*nn*) Eorum quæ manifesta sunt.
(*o*) Exteriora.
(*p*) Occasiones.
(*q*) Laboris amans.
(*r*) Mentis emotiones melancholicæ.
(*s*) Affectionum epilepticarum fit solvens.
(*t*) Ecstaseos, seu emotionis.
(*u*) Malignitatem.
(*x*) Maniacas.

bilarium generare. Ad rem redeamus. Si quis fideratus fuerit, & ἐκστατικὸς fuerit μελαγχολικῶς (y), non facile est curare epilepfiam ejus. Ergo patet *ex illo libro Prorrheticon* primum animadvertere oportere, an quædam fit pars a qua confpicue morbus foveatur, an cerebrum primo affectum fit, an non. Ideo dubitabamus an a liene morbus tam repentinus foret, maxime quod melancholica effet natura virgo. Sed revera non tam diligenter ad lienem attendere oportuit, fi quidem conatus naturæ per uterum, per nares, ut ante docuimus, fatis indicabat onus quo natura premeretur, & quod, nifi impedita, excuffiffet. Quis enim dubitat quominus in illa virgine orgafmus & impetus fuiffet eo modo quo in maribus, in quibus τὸ τραγᾷν (z) dicitur? Et quod in marium teftibus τραγᾷν καὶ τραγίζειν (a) dicitur; in mammis σφριγᾷν (b) dici poteft. Quamquam proprie σφριγᾷν volunt intelligi ubera lacte diftendi: quomodo σπαργᾷν (quod idem cum σφριγᾷν fignificat) partes dicuntur ab Hippocrate, id eft, intumefcere, & turgefcere. At apud eumdem Hippocratem σφριγᾷν non fignificat lacte plenum effe uber, fed turgefcere; eft autem id quod ὀργᾷν (c) Græcis dicitur; verba Hippocratis hæc funt: *Quum mola in utero eft, nil movetur, nec in mammis lac gignitur, fed* σφριγᾷ τοὺς τιτθοὺς αὕτη: id eft, *nullo præfente lacte ipfa turgefcit.* At ifte orgafmus rerum admirabilium auctor exfiftit. Quid ergo impediebat quominus in ea virgine collectio effet fanguinis, cujus tetra anathymiafis cerebrum feriens tot malorum caufa fit? Ita enim Hippocrates qui infania corripietur, ei hoc fignum præfagit, fanguis ipfi colligitur ad mammas, & collectio fanguinis ad mammas furorem facit, & fuppreffio menfium cancros in mammis, & defipientias parit, ut *in libris de mulier. morbis* docuit Hippocrates.

Sect. ultima lib. 2. Epid.

Lib. de fterilibus.

Sub finem lib. 2. Epid. Aph. 40.

Papaverum decoctum, &c.

In multis peccatur, in intempeftiva diæta & cœna, ex qua tantum abeft ut ægra adjuta fuerit, ut contra major ipfi morbo occafio fuerit: præterea læfit ufus vini; tertium & maximum remiftio decocti papaverum cum vino. Jam translatio erat in cerebrum (declarabat conatus per hæmorrhagiam) imbecillius illud erat redditum, tetra anathymiafis erat, tum a cibo in paroxyfmo corrupto, tum vino, tum ab ipfo meconio: huc accedit quod omnes qui tunc temporis vagarentur morbi, dolores capitis comites haberent implacabiles, præfertim dum vigeret acceffio: fed inclinata febre, & calore fefe frangente circum auroram quiefcebat dolor capitis. Ceterum (quod huc maxime pertinebit) annotavimus ante humorem eumdem biliofum, aut ichorem & febrem ardentem facere, & phrenitin & defipientiam fimplicem inducere. Nam fi adhuc præterfluit venas, nec dum pedem fixit, aut vafis egreffa in membranis cerebri, aut fubftantia ipfius impreffa inuftaque fuerit, eæ παραφοραὶ, & παρακρούσεις (d) eveniunt quas in vigoribus febrium ardentium, immo & tertiana-

Pag. 44.

(y) Ecftaticus fit melancholico modo.
(z) Hircire & in Venerem ferri.
(a) In Venerem ferri, furere.
(b) Turgefcere.
(c) Orgafmo & impetu ferri.
(d) Emotiones & leves mentis alienationes.

rum legitimarum videmus: sin autem impacta fuerit bilis, stabiliorem desipientiam facit, cujusmodi phreniticorum exsistit. Rursum ut fiat a bile febris, oportet quodammodo adhuc cum sanguine bilem ipsam confundi commiscerique & æquabiliter exardere sive in sinus hepatis, aut circum os ventriculi, aut in majoribus venis, aut in pulmone, aut liene, aut etiam in cerebro ipso: sed ut in cerebro ipso fiat phrenitis (quæ a practicis definitur quoddam cerebri apostema, quasi sit ἐγχύμωσις (*e*) aliqua, & velut egressio & sequestratio bilis a sua massa, quomodo in erysipelate fit) necessum est aut totum sanguinem ibi bilescere, aut e propria statione bilem discedere, & cerebrum ipsum perlinere & perfundere. Itaque si ad generandas παρακοπὰς (*f*) in cerebro fugaces, & concedentes, prout concesserit febris rigor, requiritur tantum translatio vaporis sursum, & ejusdem veluti μετάῤῥυσις transfluxus & transfusio per venas, non est dubium quin τῶν ὑπνωτικῶν (*g*) usus sæpe officiat. Sistitur enim in cerebro hic humor, qui tumultuans, & huc & illuc pervadens simplicem desipientiam faciebat: & dum figit pedem, inuritur & imprimitur ipsi cerebro, unde læsio mentis firmior exsistit. Porro quantum detrimenti apportet temerarius hypnoticorum usus, *in primo libro Consiliorum* aperuimus, & illinc ducenda sunt quæ huc pertinent. Tantum videre oportet an papaverum decoctum tantopere lædat. Dioscorides de multis speciebus papaverum disputat, & in iis capita, folia, semina, & succum considerari vult interpres. Capita & folia tunduntur, & succus prælo exprimitur, id expressum siccatur, & in pastillos aptatur: Dioscorides id meconium vocavit, quod ipso opio inefficacius est. Tunso capite & inciso succus, & liquor effluit, id ἀπὸ τοῦ ὀποῦ (*h*) opium κατ' ἐξοχὴν (*i*) vocatur: quarto gradu refrigerat: Quamquam a qualitatibus quibusdam manifestis interpres Dioscoridis vim quamdam calefaciendi impertit præter vulgarem Doctorum opinionem, sed tandem gravitate veterum sententiarum territus, fatetur a mixtione glaucii herbæ id contingere posse, ut ementitium sit hoc & adulterinum (8). Semen papaverum in cibos expeti, minusque esse formidabile, longa oratione confecit. Legimus & opinionem Dioscoridis & Theophrasti & Interpretum, sed papaveribus vim tantum refrigerandi, & somni conciliandi inesse comperimus. Quid ergo est quod vulgo credatur infatuare? Et nonnisi cum metu aliquo papaverum capita præscribant? Credo ipse papaver tribus de causis μώρωσιν, & ἄγνοιαν (*k*) inducere posse, qui affectus aliquid affine habent Galeno, item & quamdam παρακοπὴν, id est alienationem mentis: Primum dum refrigerat & spiritus incrassat; Secundo tetros vapores, & calidos in substantiam cerebri impingendo. Nonne enim videmus initio paroxysmorum ab extimis ad penetralia cordis calorem refugere, & una capitis dolorem incredibilem

Pag. 404. & seq.

Cap. 60. & 61. lib. 4.

Ad 59. sect. 2. lib. 1. Prorrh.

(*e*) Effusio.
(*f*) Mentis emotiones.
(*g*) Hypnoticorum & soporiferorum.
(*h*) Ex succo.
(*i*) Per excellentiam.
(*k*) Fatuitatem & ignorantiam.

lem ſæpe excitari, aut κῶμα (*l*), aut aliquid ſimile; contra calore febris ſeſe frangente (licet ſit tantum remiſſio, non autem intermiſſio) quieſcere capitis dolorem, & ad pedes calorem recurrere? Immo in *lib. Acutor. quodam in loco* tum demum exhibendæ aquæ, aut cibi occaſionem adeſſe putat, quum pedes plus reliquo corpore concaluerint: pote καταῤῥόπῳ (*m*) facto calore & ſpiritu qui prius erat ἀνάῤῥοπος (*n*). Hinc liquet caloris, ſpiritus, ichoris eſſe fluxum & refluxum, nec non quamdam διαφόρησιν (*o*), ut ea ratione hypnotica, & impenſe refrigerantia noceant, egreſſum maligni ſpiritus & caloris a capite impedientia, & difflatum perſpiratumque prohibentia: quod audiendum eſt, niſi corpus ſit legitime repurgatum: nam tunc, quoniam non tanta eſt tetrorum vaporum concurſio & ſurſum inclinatio, & tantum alterandi ſeſe offert occaſio, tutior eſt refrigerantium uſus. Quod ne cui mirum videatur, etiam *ex ipſa methodo medendi* patet, in qua Galenus vetuit ne in febribus a putredine ortis frigida exhibeatur affatim, niſi pepaſmi ſignis ἐναργῶς (*p*) apparentibus (9). Quod ſi tanta cautio in uſu aquæ eſt, multo major adhibenda in uſu τῶν ὑπνοτικῶν κὴ ναρκωτικῶν (*q*). Unde non mirum ſi ſomniferis initio morborum datis & comata, & caroticæ affectiones inſequantur: ſiſtitur enim in cerebro humor, infligitur, imprimitur, qui ſua mora & ſuppreſſione, quum venenum aliqua ex parte reſipiat, non poteſt non impenſe cerebrum lædere. Præter duos illos modos tertius adjiciendus eſt. Credo ipſe papaverum & conſimilium uſum aliquid habere κακοήθες, & malignum, & ſi non omnium, at ſaltem quorumdam cerebrum inde tantopere læditur, ut ei labes ſæpe, quæ elui non poſſit, inuratur. Quid enim quum omne ſolanum frigidum ſit, tamen τὸ μανικὸν (*r*), parva quantitate datum, præſertim pulvis radicis ejus cum vino, facit ſpecies vanas, & imaginationes obſervari, ſed duplicatus hic modus ad tres uſque dies mentis alienationem affert: ut jam illud ſolanum non tam manifeſtis qualitatibus agat, quam occulta quadam vi ad perturbandam percellendamque mentis arcem: Sic tertia ſpecies ſolatri ὑπνωτικὴ (*s*) dicitur, quarta μανικὴ (*t*). Et non tam æſtimare oportet τὴν μανίαν (*u*) generari ab uſu ſolatri ob humorum eam qualitatem quam ad generandam maniam & ἔκςασιν (*x*) Galenus *multis in locis Prorrh.* requirit, quam a vi quadam quæ ipſius ſolani furioſi τῇ ἐσίᾳ (*y*) inhæret. Quid non etiam, quemadmodum vanæ imaginationes, ſpectra, deliramenta, furor denique ipſe ſolatri uſu inducitur, papaveribus vis occulta mentem moveat & perturbet? Quis tamen dicat: Si papaver refrigerat, & ſomnum facit, cur non potius, ſi forte inepte uſurpatur, aut in tempore, aut in loco, aut corpore, caron & ſimilem affectum inducit, & non deliria, nugas, falſas

Cap. 69. lib. 4. Dioſcorid.

Q 2

(*l*) Coma.
(*m*) Deorſum vergente.
(*n*) Surſum vergens.
(*o*) Diaphoreſin.
(*p*) Evidenter.
(*q*) Hypnoticorum & narcoticorum.
(*r*) Maniacum.
(*s*) Hypnotica.
(*t*) Maniaca.
(*u*) Maniam.
(*x*) Ecſtaſin.
(*y*) Eſſentiæ.

falsas imaginationes, & vanas. Ita enim vult Galenus humorum calidorum proprium esse turbulentos somnos afferre, movere, deliria inducere; frigidorum contra, comata, καταφορὰς βαθείας, lentorem, & stuporem. Quid ergo quod vim habet refrigerandi mentem movebit, vigilias inducendo, aut efficiendo ut æger capite doleat, saliat, moveatur, ferocem oculum habeat, & læsionem, aut in actionibus quæ sunt in sensu, aut ab arbitrio pendent? quæ omnia, aut major eorum pars τῆς παραφροσύνης (z) a Galeno argumenta statuuntur. Respondere licet. Primum si memineris eorum quæ de solano dicta sunt, quod nimirum mentem lædat, non tam manifestis qualitatibus quam occulta eaque infesta vi, idem forte dices de papavere, ut in quibusdam turbulenta insomnia, & deliramenta excitet. Præterea dum & obstruit, & spiritus premit, & fuliginem vaporum cerebro ipsi apprimit, & somnum potest inducere, & mentem movere. Hic enim somnus est ταραχώδης (a) tamquam comes & assecla τῆς διανοίας βλάβης (b): qualem somnum copia vini accersit. Etsi enim vapor excitatus a vino calidus sit, tamen somnum conciliat, & malignitate sua ταραχὴν (c) afferre solet. Sic papaver suapte natura dicamus conciliare somnum, sed ob conculcationem multorum vaporum excitatorum vi caloris febrilis, conflictus fit ob diversas vires papaveris ipsius, & vaporis aut exhalationis inferne excitatæ. Nisi dicas, quod ante demonstratum, & papaveri & solatro inditam esse maleficam vim: quod credibile omnino est. Et quemdamodum κῶμα ἄγρυπνον (d) a confusione humorum natura diversorum excitatur: ita quoque hausto papaveris decocto, & elatis multis fuliginosis sursum excrementis, conflictus & pugna quædam ob vires contrarias excitatur: hinc in somnum propensio, & nugæ. Numquam enim maleficus magis est somnus, & turbulentus, quam quum aliquid est quod cerebrum refrigeret, & propterea ad somnum adducat, & aliquid quod idipsum cerebrum moveat, & excitet. Ne sit mirum ergo si & quis quodammodo sit caroticus, & deliret: immo & ἄφωνοι (e) delirant. Quamquam hoc cuidam mirum esse possit, quum vix fieri posse videatur, ut deprehendamus aliquem delirare, qui aut veternosus sit, aut caroticus, aut κάτοχος (f). Quam quæstionem Galenus movit, & in ejus explicatione dissimilis & immemor sui exstitit. Nam ita de ea re sentit: *Nulla sane quæstio est quomodo quis ἄφωνος mente moveri dicatur. Ridicula enim est interrogatio quærere, quomodo quis sciat alium delirare qui mutus sit. Nam quod motus ostendat a ratione alienos, quod exsiliat & inordinate convellatur, hoc desipientiam indicat.* Contra sentit alio loco: *Quomodo nec in comate desipientes, nec in catochis penitus immotis desipientiam cognoscere valemus, sic forsan Hippocrates vidit catochi speciem, ut immotum quidem corpus foret, exiguum tamen homo loqueretur, unde*

Ad part. 6. sect. 3. lib. 1. Prorrh.

Ad part. 56. libr. ejusd.

(z) Levis mentis emotionis.
(a) Turbulentus.
(b) Læsionis mentis & intelligentiæ.
(c) Turbationem.
(d) Coma vigil.
(e) Aphoni.
(f) Catochus.

unde dignosci poterat desipientia. Sic credendum loquentibus ipsis ægris declarari desipientiam, completa catoche non amplius ægros loqui. Ex quibus patet necessariam esse loquelam, ut quis desipere deprehendatur. Tamen dissentanea plane scripsit Galenus. Et tandem pro instituto concludemus fieri posse ut & succus & decoctum papaverum omnino refrigerando somnum inducat, si & corpus bene sit purgatum, & legitime præscribatur: item potest inducere & soporiferum affectum & deliria, & inania spectra. Tertio, si forte suo fine frustretur, vapores fuliginemque sistendo in capite, perturbationem mentis perculsionemque inferet: tanto autem id facilius fiet, quanto caput est infirmius. Vidi puellam devoratis solatri manici baccis furentem: incredibile dictu quantus calor perciperetur in fronte & temporibus, ut ea ratione tantum febris in capite concepta videretur.

Aliis hoc phreniticon: aliis hoc melancholicum videtur.

Omnis humoris maligni suppressio, non multo post in ea parte in qua fixus fuerit sæva edit symptomata pro more & ingenio suo. Credo in cerebro illius puellæ factam esse & suppressionem, & alterationem: hæc enim illam consecuta est (10). Febriebat semper, & quum deliraret, vana & absurda loqueretur, indecore corpus componeret, non sine tamen doloris vacuitate; non abs re dubitabamus num melancholicum, num phreniticum id esset: quamquam uterque affectus longe dissidet, & caussa, & vacuitate, aut præsentia febris. Galenus *in Prorrhetico* duo annotavit, prius de feroce responso in homine modesto: posterius de distinctione μελαγχολίας ϗ τῆς φρενίτιδος (*g*). Quum in homine composito, & moderatis moribus prædito cernimus ferox & superbum responsum, & jam desipit, phrenitidem in vicino esse significamus. Contra quum in natura superba responsum blandum & come, tunc vel metus est τῆς καταφορᾶς, vel ληθάργου (*h*). Quod attinet ad maniam & phrenitin & melancholiam morbum idem Galenus diorismos assignat: nam & phrenitis, & melancholia morbus & mania delirio definitur: sed phrenitis cum febre assidua est, mania & melancholia absque febre. Rursum quum duplex sit humor melancholicus utriusque affectus auctor, unus ab assato sanguine, alter ab assata bile flava, ille melancholiam proprie dictam generat: hic ob bilis malignitatem, ait Galenus vehementem insaniam affert, quam Hippocrates μανιώδη (*i*) vocat.

Ad partic. 9. sect. 2. libr. prioris Pror.

Ad part. 10. sect. 1. lib. 1. Prorrh.
Et ad part. 21. ejusdem lib.

Magna hercle hoc loco quæstio oriri possit, an quis maniacus & melancholicus (præsertim in cerebro morbo fixo) sine febre sit (11). Si enim diutius humor cunctatur, cur non putrescit? si putrescit, cur non febrem in capite accersit, aut potius in cerebro? Nam paullo post conabimur docere aliud esse morbum capitis, aliud cerebri: maxime vero tum quum bilis flavæ in atram bilem fit ὁδοιπορία (*k*), ut Galenus passim loquitur. Ut ingenue dicam quum communis animantium morbus

(*g*) Melancholiæ & phrenitidis.
(*h*) Cataphoræ vel lethargi.
(*i*) Maniacam.
(*k*) Transitus.

& hostis febris sit, & nullum fere expertem sui habeat, præsertim si quo alio morbo tenetur, vix tantus in cerebro parte principe morbus foveri potest, quin febris oriatur. Sed non tam morbus est universalis, quam, ut jam sæpius docuimus, capitalis & particularis febris (12). Diximus enim *in prima hujus lib. historia* pulsum in temporibus vehementem esse posse, dolorem capitis insignem, perceptionem caloris in fronte, ut jam in capite foveri febris videatur, quum tamen nil tale in toto corpore appareat: aut saltem non est ἀνάλογον (*l*): Id Hippocrates primus observavit: *Polycrati febris, sed adeo lenis facta est, Græce* ἠπία, *ut obscura consisteret, præterquam in temporibus.* Et paullo post: *Pythodoro febris continua ad decimam quartam obscura erat. In temporibus autem apparebat. Ipse sibi ipsi sanus videbatur. Corpus totum a sudoribus perfrigeratum erat, exceptis temporibus.* Item, *Erotolai filio dysenteria fuit & febris, febricula nec ægro ipsi nec multis omnino adesse videbatur, adeo obscura erat: juxta tempora pulsus erat, lingua præ siccitate subalba, moderato siticulosus, & sine somno erat.* Denique eo loco innumeros commemorat in quibus febris tantum in capite esse videretur. Quod nos *in 2. lib. nostrorum Epid.* annotavimus, describentes constitutionem æstatis & principii Autumni anni 1575. quæ plane sicca & squalida fuit, ut per sex fere menses pluvia non fuerit. Similem affectum in puerorum capitibus vocamus σιρίασιν (*m*), per τὸ, vel σειρίασιν ἀπὸ τοῦ σειριᾶσθαι, id est, inflammari, & siccari, ut vult Langius; est autem inflammatoria dispositio in cerebro, ut febris si qua adsit, non sit ei analoga: alioqui vere phrenitis esset. Sic in capite ipso malum consistit, & tandem ait Aphrodisæus, per arterias communicatur incendium cordi, hinc sine putredine febris suscitatur. Plura *in lib. 2. nostrorum Epid.* 13. Ergo tandem doceamus an in melancholia morbo & mania febris sit. Cerebrum natura frigidum est, & ægre admodum inflammatur. Sed si in meningibus ipsis aliquid esset inflammatorium, derepente febris oriretur. At in cerebro ipso potest contineri humor, qui licet vim impresserit, & calorem conceperit, quia in substantiam cerebri hæret separatus, & non in arteriis ipsius venisque, ideo obscura febris in toto corpore potest esse, aut nulla, quum tamen cerebrum ardeat, & febriliter, ut ita loquar, affectum sit. Declarant lethargicorum febres: licet in cerebro ipso humor salsus sit nitrosus & putris. Sed quia pituita est, ideo non est manifesta ἐπίλαμψις (*n*). Declarat & apoplexiarum causa quum Galenus dicat eas aliquando generari διὰ τὴν φλεγμονώδη διάθεσιν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ (*o*); quod bifariam potest intelligi, vel ut reipsa inflammatoria sit dispositio in ipso cerebro, ut in plethora, & quum sanguis multus est coercitus in cerebro, calefactus, & propterea parenchyma ipsius cerebri inflammans, hinc attonitus homo redditur: quod in ebriis usuvenire potest. Vel inflamma-

Initio lib. 7. Epid.

Lang. Ep. 54. lib. 1.

Probl. 96. lib. 1.

Ad Aph. 42. lib. 2.

(*l*) Analogum.
(*m*) Siriasin.
(*n*) Elucescentia.
(*o*) Propter diathesin inflammatoriam in cerebro.

flammatoria diſpoſitio dicitur per ſimilitudinem quamdam, non quod ſit reipſa inflammatio, alioqui phrenitis eſſet, & motus quidam (nam ait Galenus *in Prorrh.* caloris eſt movere, frigoris attonitum & ignavum reddere) ſed eſt dyſcraſia quædam in cerebro & diffuſio quædam humoris eo modo cerebrum imbuentis, quo & in inflammationibus humor partes inflammatus diluit. Quamquam prior interpretatio magis placet. In hypochondriaca melancholia eſt diatheſis inflammatoria pylori & partium vicinarum, tamen non eſt febris, aut ea obſcura eſt admodum, ut Aëtio placere videtur. Atque propterea Rondeletius agitat Galenum dicentem verum eſſe quod ſcribit Diocles de inflammatione pylori, quod ſi hoc eſſet, neceſſario febris ſequeretur (14). At ex Galeno non eſt nece acutas febres ſequi ad inflammationem diaphragmatis & hepatis, & ſimilium partium: id eſt, inſignem oportet eſſe phlegmonem in iis partibus quæ poſſit inferre acutam febrem. At ſi latens ſit ἐπιφλόγισμα (*p*), orietur quidem febris, ſed ea lenta & ἠπία, id eſt, lenis: quamquam in parte ipſa ſi humor ſecretus ſit, & ſi pars ipſa ſua natura frigida ſit, febris quædam concluſa & particularis eſſe queat. Ut tandem concludamus, & fanaticus & melancholicus poteſt in cerebro febrem habere: declaravit pulſus temporum in ea noſtra puella de qua hic agitur, & perceptio caloris in fronte: ut totum venenum humoris, vel a corpore ſurſum rapi videretur, vel in cerebro contineri, ſed nequiens diſſipari & edomari, affectum produceret. Etenim duo ſunt commemorabiles loci apud Galenum qui huc maxime pertinent. Prior eſt *in primo Prorrh. Totius corporis* δυσκρασίαν (*q*) *ſequitur mentis læſio, non aliter nimirum affecto cerebro, quam ipſum totum corpus afficiatur*: id eſt, Quum totum corpus male affectum eſt, cerebrum quoque male afficitur: hinc mentis læſio. Et hæc non ſolum cerebri τῇ δυσκρασίῃ (*r*) debetur, ſed etiam totius corporis. Et ex loco poſſumus colligere ſæpe ad cerebrum non eſſe attendendum, ſed ad totum ſimul corpus: quod huic noſtræ virgini conveniebat: nam totum corpus melancholicum pæne eſt. Locus alter eſt, *Copia in venis acervata tenue quoddam ſerum in ventrem confluens (Græce ſerum* ὀῤῥὸς *dicitur) cardialgias parit in os ipſius aſcendens, quod omnium partium maxime facultate ſentiendi præſtat. Bona autem abundantiæ portio ad inferum repens locum, in quem primum deferri conſueverat, lumborum dolores efficiet.* Qui locus adnotandus eſt maxime. Hinc enim ſcies eumdem humorem varia edere in variis partibus ſymptomata: nam idem humor duas habet ſubſtantias, unam tenuem, alteram craſſiorem. Tenuis ἰχώρ, & ὀῤῥὸς, & λεπτὸν (*s*) aliquid dicetur: Unde in febribus, manente cauſa mali in viſceribus ipſis, tamen ὀῤῥὸς (*t*), & ipſius ſpiritus, & ichor veluti animatus & furibundus in longinquis partibus impetum facit.

3. locor. affect. c. 7.

Ad part. 21. lib. 2. Prorrh.

Par. 34. lib. 1.

Par. 38. ſect. 3. l. 1. Prorrh.

Sed quoniam incidimus in eam diſtinctionem, ut diceremus aliud eſſe membra-

(*p*) Phlogoſis.
(*q*) Dyſcraſiam.
(*r*) Dyſcraſiæ.
(*s*) Sanies, & ſerum, & tenue.
(*t*) Serum.

membranas cerebri affici, aliud ſubſtantiam cerebri, aliud caput, aliud cerebrum affici (quod utrumque eodem pertinet) an id verum ſit ex Veterum opinione expendamus. Sed hic auctoritates veterum non tam ſunt numerandæ, quam expendendæ. Galenus ita loquitur *in Prorrh. Capitis dolor*, id eſt, *Græce* κεφαλαλγία, *caput ipſum affectum docet*, *Catoche autem cerebrum ipſum.* Et alio loco: *Dictum eſt ante* τὸ κῶμα (*u*) *affectum ſolum ipſius cerebri eſſe* τῇ ἐκςάσει (*x*) *contrarium.* Et alio loco clarius: *Cephalalgia caput affici docet*, *veluti & ſenſus auditorii læſio cerebrum ipſum. Colli dolor*, *& manus tremulæ nervorum principium affici demonſtrant.* Celſus diſputans de affectionibus capitis ita ait, *Nomine capitis nunc ſignifico eam partem quæ capillo tegitur*: *nam oculorum*, *aurium & dentium dolor*, *alias erit explicandus. In capite autem interdum acutus & peſtifer morbus eſt*, *quem* κεφαλαίαν (*y*) *vocant.* At dicet quis, Cephalæa eſtne morbus ejus partis quæ capillo tegitur? falſum id eſſe videtur; nam membranarum eſt. Sed illo loco Celſus non intelligit eam diſtinctionem quam nuper elicuimus ex Galeno de morbo capitis & cerebri, ſed nomine capitis & pericranium, & meninges, & forte cerebrum audit: tantum nomine capitis non intelligit conſpicuas partes, nares, aures, dentes, & ſimilia. Ergo aliud eſt ſtatuere morbum τῆς κεφαλῆς (*z*), aliud τȣ̃ ἐγκεφάλȣ (*a*). Quamquam alius locus apud Galenum quo deſtruas iſtum diorismum. Interpretans enim illud: *Ex cephalalgia aphoniæ*, ait; *ideo hoc dicit Hippocrates quod cephalalgiam velit eſſe ſignum affecti nervorum principii*, *non autem localem ipſius aphoniæ affectionem eſſe in eo*: *Hæc enim aphonia fit ſæpe ob tenſionem vehementem*, *vel ob muſculorum & nervorum voci inſervientium exſolutionem & laxamentum.* Quamquam aphonia ſæpe localem habet in ipſo cerebro cauſam. Ex his apparet nervorum principii morbum eſſe cephalalgiam: nervorum autem principium cerebrum eſt (15). Valere ergo jubeamus diſtinctionem illam ſuperius adductam: niſi dicamus contra mentem Galeni ut ſervetur ipſa diſtinctio: cephalalgia eſt capitis affectio, membranæ enim læduntur, quæ nomine cerebri non continentur; Aphonia autem eſt ipſius cerebri affectio. Sic enim a membranis, ad cerebrum ipſum, quod non tam prompte afficitur atque illæ, repit affectio. Juvat quoque iſtam diſtinctionem, id quod Galenus conſtituit, dum ait: *Dolor colli fit vel ob affectum ipſum cerebrum*, *vel meninges*, *vel ſpinæ medullam*: ac ſi dicat affectum ipſarum meningon, & ipſius cerebri aliud omnino eſſe, ut illarum affectio numero morborum capitis, hujus autem morbus numero morborum cerebri acceſeatur. Sed hæc dicta ſint, ut doceamus nos nil hic obſcurum velle ſcribere, quod legentium animos ſuſpenſos tenere poſſit.

Ad part. 55. ſect. 2. lib. 1. Prorrh.

Ad part. 6. ſect. 3. libr. 1. Prorrh.

Ad part. 2. ſect. 3. Prorrh.

Ad part. 40. lib. 2. Prorrh.

Alii furorem uteri.

Virgines viro maturæ ob quamdam uteri ipſius ἐπιθυμίαν, & σατυριασμὸν

(*u*) Coma.
(*x*) Mentis emotioni.
(*y*) Cephalæam.
(*z*) Capitis.
(*a*) Cerebri.

μὸν (*b*) varias incurrunt affectiones. Quis non eidem utero accidere eadem dicat, quæ & peni virili, quem videmus sæpe turgescere, & inflari, ut quædam inde καρδιαλγία (*c*) insequatur? forte de furore uteri audiendum illud Hippocratis: *Leonidæ filiæ natura ad impetum incitata aversa est: aversa in iram excanduit: ubi ira excanduit, reconciliata est: Medicus non intellexit: Puella mortua est.* τῆς φύσεως (*d*) nomine uterum intelligit, politico loquendi modo. De caussis furoris uteri, & quomodo mentem perturbet, plenissime dictum est *in libr. nostro de morb. mulierum.* *Ad finem lib. 7. Ep.*

Alii Φροντίδα (*e*).

Paullo post dicemus, *caput totum & corpus totum velut quibusdam aculeis sibi pungi narrabat.* Et tamen eam extra se fuisse ante diximus. Unum autem ex signis desipientiæ, quemadmodum ex Galeno patet, est quum ægri falsas quasdam dolorum imaginationes habent, qui non adsunt tamen. Sic in hac puella hoc videtur forte inane quod punctiones se sentire narraret: tamen quum ad se redierat, in eodem stabat dicto. Tamen locus est commemorabilis περὶ φροντίδος apud Hippocratem: (16) *In visceribus veluti spina esse videtur*, ait Hippocrates, *anxietas corripit, lucem & homines fugit. Timor invadit, septum transversum foris tumet, morbus vere corripit. Affectus est vere melancholicus.* Et quæ eo loco scribuntur, ea omnia puellæ tribui posse videntur. Ceterum meo judicio, quod in corpore est ἄση, & ἀλύκη (*f*), id in animo φροντὶς esse potest: est autem quædam anxietas mentis ad rem aliquam nimium attentæ: ut in amasiis evenire potest. Quamquam ἀλύκη & ad animum referri potest; nam ἀλύειν Galenus interpretatur, quum non quiescimus, sed nos ab uno negotio continuo ad aliud traducimur. Atque ut expediamus illam particulam de pruritu: hic adesse potest in mensium suppressione & orgasmo, ut omnino fecerit inepte Medicus qui territus quibusdam symptomatis sanguinem miserit. Illa enim quæ & in non menstruis mulieribus, & virginibus adsunt symptomata, perturbationem a motu naturæ, aut potius conatu in ciendis mensibus significant. Unde Hippocrates ita scripsit: *Quibus ex rigore febres laboriosæ, muliebria his decurrunt. Et cervix dolens hæmorrhagiam significat.* Et paullo post, *Quibus per nares spes est ut per caput quatientia, & sonitus sanguinem profundant, profundunt hi, & muliebria deducuntur, maxime si circa spinas æstus fuerit. Forte & id dysenterias facit.* Sic quum febriunt mulieres, & metus aliquis aut opinio eruptionis est, cave ne quid temere tentes. Immo & in plerisque post ista symptomata eruptionem mensium tempus præstitutum antevenisse vidimus. Nunc audiamus Hippocratem qui affectionem hujus puellæ videtur depinxisse: *Morbi circa caput & viris & mulieribus vehementissimi sunt & diuturni fiunt & adolescentibus & virginibus, in tempore pubertatis, maxime quum menses appetunt. Mulieribus in ca-*

Ad part. 16. lib. 3. Prorrh.

Ad finem 2. de morbis.

Ad Aph. 56. lib. 7.

Part. 50. sect. 3. lib. 1. Pror.

Lib. 2. Prorrh. In quem Gal. non scripsit.

(*b*) Desiderium & satyriasim.
(*c*) Cardialgia.
(*d*) Naturæ.
(*e*) Curam, animi ægritudinem.
(*f*) Anxietas, implaciditas sui.

pitis dolore eadem omnino fiunt, quæ & viris. Verum punctura illæ pruriginosæ, & affectiones atrabilariæ, his minus quam viris, nisi menses omnino aboleantur.

Alii Catubuth veterum. (17)

Cap. 16. de melanch.

Arculanus de ea affectione ex Mesuei opinione abunde edisseruit: & non est sicco pede prætereundum id quod de ea affectione dictum est: *Melancholia duas famosas species habet, una Catubut dicitur, altera Eros. Catubut nomen invenit a quadam specie araneæ quæ movetur super aqua diversis motibus, & sine ordine. Catubut est species melancholiæ plurimum eveniens mense Februario non expectans ad ver usque ob subtilitatem humoris melancholici: nam generatur a melancholia genita per adustionem choleræ, aut melancholiæ, in qua forte caliditas non multum adurens remansit. Et sic licet sit cum motu plurimo, non est tamen cum rixa, immo cum timore.* Signa & causæ amplius explicantur, ut ad librum recurrere eum oporteat qui plura desideret. Hic sane affectus quadrare nostræ virgini potuit in multis signis ipsius morbi descriptionis. Eo tempore morbus apparuit quod ab Arculano descriptum est, & quum in ea mensium esset suppressio, quæ quidem ut *lib. de virginibus* edisserit Hippocrates horrendorum symptomaton causa esse solet; non formidavimus iteratam venæ sectionem. Quod nunc dico valde notandum est: etenim quum in omni morbo melancholico luculenta venæ sectio suspecta sit, in hoc solo catubut, specie melancholiæ eximia, ad syncopen sanguis mittitur. Quod arguit aliquid esse in eo morbo quod in ceteris melancholiæ morbi formis non animadvertitur. Si enim suppressio aliqua solemnis sit, præsertim sanguinis aut per mariscas, aut nares, aut uterum, quæ hunc morbum invexerit, non erit extra rem copiose sanguinem demere. Quis est enim qui tam audacter sanguinem mittat si ejus propria generatio spectetur, ex atro videlicet succo per adustionem bilis generato? Plura vide apud Arculanum *cap. de Cathubuth.*

Articul. Capit. de cura Cathubuth.

Aliquando ad se redibat.

Præclara est quæstio, quum ex antedictis constet & diathesin, & caussam in cerebro esse, cur non malum perseverabat? cur non semper delirabat? cur quies aliqua concessa est? Et quod mirum est, etiam flagrante malo quum moneretur de quibusdam amicis qui eam deberent invisere, quibus ista occulenda erat infirmitas, virgo illa cogebat sese, & quod nos observavimus, demordere videbatur labium, quasi vellet vocem continere ne quid insolens effutiret: egressis illis amicis, quorum præsentia verecundabatur, paullo post more isto garriebat & jactabatur. Ante quæsitum est, an quum in parte aliqua dispositio aliqua est, & impressa infirmitas, nec non materia adest, malum & dolorem perpetuum esse necesse sit? Hoc enim distinguuntur vertigines per protopathiam natæ, ab his quæ compatiendi lege eveniunt, quod illæ diu perseverant, hæ fugaces sint. Sed illud verbum, perseverare, & fugax esse magnam habet latitudinem. Nam quum dicitur malum perseverare, non ita dicitur

citur, ut quamdiu διάθεσις (g) adsit malum quoque urgeat, sed per comparationem cum eo dolore, vel eo malo quod vi sympathiæ fit, dicitur diuturnius esse, quam id quod ex eventu accidit. Item si vis ipsius diatheseos spectetur, quum in parte aliqua est, minima occasione malum accersit: & in eo spectatur perseverantia ista. Accedit quod dolorum & morborum alii sunt acuti, chronici alii: quoniam acutorum breve est tempus; ideo si causa in parte fixa est, malum quoque figitur & perseverat: si chronicus, figitur quidem, sed tamen non semper affligit. Ut in febre continua essentiali quoniam causa delirii certo tempore furit, & nondum parenchymati ipsius cerebri inuritur, ideo fugax est delirium, sed in febre symptomatica phrenitis ipsa delirium habet assiduum, quoniam assidue causa fovetur, & ut loquitur Galenus in cerebro ὑποτρέφεται διάθεσις φρενιτική (h). Quum autem causa diu fixa est, & morbus per se chronicus est, quoniam habet quædam momenta & inclinationes, non perpetuo affligit. Nunc sententiam Galeni audiamus de distinctione affectionum fugacium causam, & fomitem in parte non habentium, & earum quæ perseverant: *Quum videris quempiam*, ait, *cum ferocitate desipientem, etsi paulo post sedetur, cognosce mentem non febris ratione læsam, sed phreniticam subali affectionem, quæ post adaucta, ferina tibi videbitur.* Vis ponenda in verbis, *etsi paulo post*, ut contra adversarius dicat non continuam esse desipientiam quæ paulo post sedetur. Et revera objectio habet aliquid probabile: sed verba Græca & litteræ sensus aliud sonant: Legitur enim κἂν ὀλίγον ὕστερον παύσηται: Id est, etiamsi postea paullum cessaverit, & cessare visa desipientia fuerit: Id est, ut sit remissio aliqua (quod alio τὰ πολλὰ (i) dolorem non sentire dicit) sed non intermissio: nam si absoluta intermissio esset, aliunde malum esset repetendum, & non in parte ipsa causa firmaretur. Et ad eamdem sententiam paulo post dicit: *Migrationes symptomatum, Græce μεταπτώσεις, ex migrantibus fiunt humoribus. Nempe firmatos stabilitosque una in parte humores, species una symptomatis, tum natura partis, tum humoris virtuti peculiaris, consequitur. Atqui quod phrenitis in ipsis duret, ex eo firmatum in capite eum qui affectionem parit, humorem suspicio est.* Atque reperio humorem tribus modis morbum parere posse, per sympathiam, ut quum a parte longinqua transfertur, sive ejus ὀῤῥὸς (k) tantum transferatur (quod fere fit) sive μετὰ τοῦ ὀῤῥοῦ καὶ ἰχῶρος (l) crassior quædam pars: & translatio vere dicitur: vel quum in parte est: idque trifariam dicitur fieri: si perfluit tantum venas, ut in febrium deliriis; si transgressis trajectisque vasis jam in parte ipsa impressionem fecit, ut in lethargo, phrenitide, catocho: tertio, si sit etiam in eadem parte, sed latius sumta μετάῤῥυσις καὶ κατάῤῥους (m): ita enim quodam in loco μετάῤῥυσις καὶ κατάῤῥους pro eodem sumitur, ut κατάῤῥου (n) nomine intelligatur transfluxio de loco ad locum.

Ad partic. 25. sect. 1. lib. prioris Pror.

Ibid.

Ad partic. 27. sect. 1. lib. 1. Prorrh.

Ad part. 27. lib. 1. Prorrh. sect. 1.

(g) Dispositio.
(h) Occultè nutritur dispositio phrenitica.
(i) Ut plurimum, per intervalla.
(k) Serum.
(l) Ex sero & sanie.
(m) Transfluxio & defluxio.
(n) Catarrhi.

cum. Exempli causa, quum humor occupat ventriculos cerebri, peculiarem quamdam invehit affectionem; si substantiam, novum genus morbi; si in nervos auditorios, aliud; si in opticos, novum quoque parit: & hoc in eodem cerebro fit, & proprie μεταῤῥεῖν (o) dicitur. Itaque humor contentus in parte aliqua, & fixus firmatusque continuam quamdam affectionem facit, facta comparatione cum causa fluente, & non fixa: non quod semper dolor adsit: nam omnis humor certo quodam tempore, certos habet ratosque motus & inclinationes. Si in cerebro quidem humor sit, sed deerret, varias affectiones parit, prout in hanc, aut illam partem repit. Atque eo modo hunc scrupulum eximere oportet.

Pulsus tardus, aliquando frequens.

Si quæ materia tantas in cerebro perturbationes afferebat, in vasis majoribus inter alas & inguina interjectis coercita putruisset, alius pulsus fuisset: at congener erat corpori, morbo congener: nam melancholicorum talis pulsus esse solet. Et quoniam de eo pulsu *in priore Consiliorum nostrorum Tomo* diximus, hac supersessuri sumus ampliore explicatione.

Aculeis pungi corpus narrabat.

De punctionis sensu diximus ante in explicatione vocis φροντίδος (p). Et quum curatio illius morbi præpostera fuisset, nullaque crisis insecuta fuisset, nisi quod ea quamdam excretionem, & potius secretionem in caput fecisset, ac si κατὰ τὴν ἀπόθεσιν (q) crisin moliretur, non mirum si materia, quæ crisi κατ' ἔκρουν (r), aut per sudores, aut alio modo excerni debuisset, recruduerit, & suppressa seipsa deterior facta fuerit, unde punctiones & lancinationes.

Tandem quum ex alto cecidisset, levius malum esse visum est.

Forte quum tumultuaretur ex alto cecidit, & offensus est pedis articulus: illaque laborem sensit & dolorem, & tranquilliore cœpit animo esse. *Ad part. 26. lib. 3. Prorrh.* An casus iste novam mutationem afferre potuit? Galeni est locus valde præclarus, ubi docet morborum quamdam fieri μετάπτωσιν, id est permutationem, ut mutuo sese excipiant morbi & symptomata. Narrat enim se vidisse quemdam qui paraplecticus foret, obortis quibusdam lumborum doloribus convellebatur: deinde desinebat convulsio, deinde redibat paraplegia, & sic deinceps. Id quod quum raro fiat, mirandum fuit. *Anno 1575.* Sed id quod hoc loco dicimus magis mirum esse debet: nam nostris temporibus visus est phreniticus qui per novem dies insigniter & febrierat & deliraverat: quum nono die omnia recruduissent, nocte e lecto desurgens manum violentam decumbenti Medico afferre voluit, a ministris deinde coercetur: fingit somnum, inopinato exsilit e lecto, & fenestram appetens, eamque persiliens, in aream locum altum valde decidit: forte aderant quidam colloquentes, qui decidentis corpus sustinuere: a casu isto quum alioqui fere illæsus esset, delirio est absolutus. Sic discussa est miraculo

(o) Transfluere.
(p) Curæ & anxietatis.
(q) Per modum separationis.
(r) Per excretionem.

miraculo materia morbum faciens. Et apud Hippocratem: *Cuidam aderat crurum rigor diuturnus: forte in lapidem cecidit, læsum caput est, vertigo oboritur: desiit malum vetus.* Sic credibile huic virgini evenisse, ut casum ob istum paullum resipuerit. 5. Epid.

Malum auxilia eludebat. Relicta sine remediis convaluit potius.

Melancholici vulgo Medicomastiges, & flagella Medicorum dicuntur: est enim is humor indomitus & efferus. Sed dicat quis, an qui suppressus humor menstruus fuerat tam sæva inducere potuit symptomata? Ita hercle: quamquam id non videtur Galeno. Contra Hippocrates: hic enim ita scripsit: *Quæ cum tantula ferocitate* (*Græce* τὰ ἐπ' ὀλίγον (s) *cujus vim paullo ante exposuimus*) *in desipientiam pellunt, melancholica; si vero* ἀπὸ τῶν γυναικείων (t) *fuerint, ferina: quo modo coriarii filiæ evenit.* Galenus *in Com.* ita ait: *Quum autem ii qui melancholicè delirant promti sunt ad inferendum propinquis malum* (*quod* κακουργεῖν (u) *vocat*) *si* κακουργίας μεγάλας ποιῶνται, *id est, si malefici magis fuerint,* παρακρούσιες θηριώδεις (x) *vocitantur. Sed quod talis desipientia ferina oriatur ex suppressione purgationis menstruæ, nec prorsus verum, nec magna ex parte. Nam si melancholicus fuerit sanguis, & in cerebrum ierit, talem affert* παρακοπὴν (y): *& sic in ceteris.* Sic non negat quidem deliria, & alienationes mentis ob unam mensium suppressionem evenire posse, sed illas negat esse ferinas, & maniacas: quod forte probabile est. Nunc audiendum cur dixerimus tam effrene malum remediis recruduisse, iisdem sublatis cessavisse. Idipsum multarum rerum gnara antiquitas observavit: ita enim Aëtius scripsit: *Operæ pretium est nosse multos melancholicos ægrotantes in tempore curationis nil commodi sensisse. Dimissa vero curatione restituti sunt, natura ante curationem prævalente contra morbos debiles ex medela factos. Sic remissionem naturæ dare oportet: nam una cum curationibus videtur affligi: in quiete vero invalescere, & superare morbos jam antea attenuatos.* Part.31. sect. 3. Prorrh. Cap. 10.

Ante dysenteria crudelis eam afflixerat.

Tenasmus & dysenteria eam valde duobus ante annis afflixerat, & in recto intestino ulcus depascens obortum fuerat, quod fere ἀνίατον (z) erat. Credibile est in illa restagnare & succrescere humorem indomitum, sive pituita salsa fuerit, sive succus melancholicus ad atram bilem accedens. Et si quis non credat pituitam salsam posse tantos morbos accersere, audiat Hippocratem de secunda specie causi a pituita salsa disputantem. In causo non legitimo pudendi livor supervenit, & testiculus intensus judicatorius est. Et Galenus ait igneam caliditatem & urentem excitari ob fumosam substantiam a pituita salsa excitatam. Et Hippocrates tenasmos & inflammationes sedis ab ea pituita salsa excitari fatetur. Part.13. lib.4. Acut.

(s) Ad breve tempus, vel tantulum.
(t) A muliebribus expurgationibus.
(u) Succos maleficos esse.
(x) Mentis emotiones malignæ.
(y) Levem mentis emotionem.
(z) Insanabile.

Verebamur de sphacelo cerebri.

Hippoc. lib. de Fistulis.

Quid sit cerebrum σφακελίζειν (*a*), diximus *in nostris Definitionibus medicis.* Ceterum observarunt primarii Medici post diuturnos capitis dolores siderationem meningon ipsius cerebri evenisse.

Id congenitum.

Rescivi enim ex parte patris multos fuisse qui stulti fuerint, & ad deliria, melancholicasque perturbationes proclives (18). An autem morbi sint congeniti, *in prima hujus libri historia* ample disputatum est.

Multa remedia ultro tentata sunt, quorum capita strictim percurremus, & eorum formulas aliquas perscribemus. Sæpius secta vena: data pharmaca & enemata cum melle mercuriali & confectione hamech. Galli exenterati capiti sunt admoti: cucurbitulæ scapulis: zibethum cum cottone pudendo applicitum; betonica capiti, præsertim fronti; cucurbitulæ in femoribus. Item & hæc.

℞. *Fibrarum ellebori albi, dr. j: seminis seseleos & pæoniæ, ana, dr. ß: radicis asari, scr. ij: buglossi, scolopendrii, melissæ, ana, man. j: florum cordialium, pug. j: fiat decoctum: in colatura dissolve electuarii diacarthami & de succo rosarum, ana, dr. ij: fiat potus.*

℞. *Massæ pilularum sine quibus, cocciarum & fœtidarum, ana, scr. j: pulveris hieræ diacolocynthidos scr. ß: cum syrupo violarum fiant pilulæ deauratæ.*

℞. *Florum nenupharis, lactucæ, portulacæ & violarum, ana, pug. j: fiat decoctum ad unc. iv: & cum unc. jß syrupi nenupharini fiat potus capiendus hora somni.*

℞. *Decoctionis salviæ, majoranæ, menthæ, melissæ, stoechados, chamemeli, meliloti, lib. iv: colentur per cineres sarmentorum: adde expressionem unc. iv foliorum sennæ mundatorum ebullitorum in vino albo pro embroche totius capitis & affusione ex alto.*

Ad ea omnia, quæ de eo morbo tractata sunt, duo adjicere oportet: Prius est, quod vulgo omnes Medici calidos fotus & embrochas ad dolores capitis instituant. At quum superius paullo demonstraverimus maximam partem dolorum capitis esse ab humore, aut per se calido, aut a vapore, aut ab adusto, concluso, & ob difflationem prohibitam quadamtenus putrescente, frustra tot lixivia ex calidis cephalicis instituunt. Itaque hoc monitionis loco mihi & aliis scriptum sit.

Posterius est quod omissum balneum universale fuerit, quod tamen hic primas tenet, tum ad contemperandos humores, tum ad corporis perspiratum, tum ad restinguendum incendium. Et maxime in melancholia morbo convenit, præsertim quum est per adustionem humoris, sive affectum sit cerebrum, sive in mesenterio malum consistat: revera si non ita alienato fuisset animo, id tentavissemus: sed in tanta rerum confusione valde de remediis est dubitatum.

Ad par. 42. lib. 4. Acut.

Accommodate ad id quod nunc diximus, Galenus de usu balnei in dolore capitis ita statuit: *Interdum ab initio morbi febres sunt mites, sed ab initio*

(*a*) Corrumpi, sphacelari.

initio tamen symptomata gravia caput infestant, vertigines, pulsationes temporum, & alia, ob exustionem, vel exhalationem humorum in ventriculi corpore contentorum. Sane, capitis solius quovis aliter modo habentis caliditatem balneum juvat. Et ptisanæ cremor pro sorbitione satis est. Verum quum spiritus calidus & flatuosus ob humorum pravitatem ad caput fertur, lavare hos non confert.

Calamitosum hujus virginis fatum.

Circa finem mensis Sextilis anno 1576. quum molestias tulisset, & propter assiduum capitis dolorem insomnis diu fuisset, cardiogmo se tentari dixit: tandem in febrem incidit. Ejus febres non erant vehementes, sed lentæ erant & malæ, & earum vis & venenum in cerebrum ipsum impressionem quamdam faciebat: caloris sensus erat maximus in fronte & temporibus: & tumor erat μυξώδης (*b*) ad ossa bregmatis parte sinistra; die Martis horruit: nocturna febris, secta vena. Die Mercurii eadem: de nocte nugata est & παρέλεγε (*c*). Mane perseverabant nugæ, nec ad medicamentum capiendum adduci potuit: tandem precibus victa sumsit: visa est resipere. Ad nonam vespertinam eadem manebat: tamen identidem capitis dolorem querebatur. Media nocte custodibus obdormientibus e lecto surrexit, cubiculum exiit, aut e fenestra cecidit, aut caput ad lapidem prædurum & obtusum, aut ad mensam plumbo obductam quæ propter culinam est, offendit. Attonita ex ictu casuve facta est, vomuit. Nil in cute apparebat. Sex horis post interiit (19). Ossa bregmatis effracta erant, & intro detrusa, reliquum os ad suturam a litera λ nomen sortitam fissum erat: musculus temporalis plane contusus. Non narrabant cadendi modum, immo subcelabant matrem. Atque hoc valde calamitosum fuit. Forte duobus ante diebus deprehensus erat tumor ea parte sinistra præ capitis dolore obortus: & is fefellit nos: nam non eminebat a casu isto. Ignoratus cadendi modus fraudi fuit, & tam repentini fati causa: nam aliqua arte provisum fuisset; quamquam casus iste letalis omnino erat, nec umquam restitui potuisset. Suspicabatur mater violentum aliquem casum, nos vero celere hoc eventum tribuebamus vi doloris ipsius capitis. Et qui designabatur locus a matre, ex quo cecidisset, non faciebat opinionem tantæ rei quanta latitabat. At magni refert in morbis similitudine rerum non falli, nec præjudicatæ opinioni nimium insistere. Quum enim multis id calamitosum fuit, tum huic virgini infaustum, saltem enim omnes nos suo functi fuissemus officio.

ANNOTATIONES.

1. *Pilositas in brunis præsertim est melancholiæ signum: quod Arculanus* cap. de melancholia *annotavit.*
2. *Nigrities capilli calidum temperamentum non indicat.*
3. *Galenus* in commento *dicit Hippocratem duo observasse, ætatem, & naturam.*

(*b*) Mucosus. (*c*) Levia effutiebat.

naturam. Ætatem, ut qui calidiores ratione ætatis essent, ægrotarent: naturam ut in frigidioribus natura, quibus cutis densa foret, excrementum facilè subsisteret, & ob eam causam malum afferret.

4. *Quoniam noctis humiditas calorem quodammodo temperat, diei autem calor & siccitas febrilem calorem auget, videtur non absque ratione dicere Hippocrates febrem diurnam ad tabem ducere: impense enim siccatur corpus ac tabescit. Vidimus tamen omnes nocturnas febres malas esse, & magnam virium jacturam attulisse.*

5. *Galenus* ad particul. 71. lib. 3. Prorrh. *docet febrium ardentium esse hæmorrhagias movere, quia & sanguinem fundunt, &* ἐς τὴν κεφαλὴν ἀναφέρουσι (*d*). *Huc pertinet illud* 2. Epid. sect. 1. *sanguinis e naribus largus fluor liberat sæpe, ut Heragoræ contigit, cujus Medici non erant gnari. Hic taxat Medicos diebus criticis manantem sanguinem supprimentes.*

6. *Hinc* cap. 4. lib. 2. Meth. med. *Fernelius arguit Medicos qui ex stillicidio sanguinis e naribus, vel urinis rubris captant occasionem secandæ venæ.*

7. *Et* ad part. 32. lib. 3. Prorrh. *vocat quamdam alienati judicii & mentis speciem* περιφέρεσθαι τῇ γνώμῃ (*e*), *politico loquendi modo*, il est égaré & fourvoyé de son entendement.

8. *Tamen miror cur Galenus loquens* περὶ θορύβου καὶ παραφροσύνης (*f*), *in pulsu hypochondrii, non dicat* τὸν θόρυβον (*g*) *esse prodromon delirii. Sed in contrario accipit sensu.*

9. *In Picardia utuntur etiam in placentulis semine papaveris albi sine noxa ulla.*

10. *Ad hunc locum pertinet problema Aphrodisæi. Cur tam vinum quam aqua delirium & maniam inferat? Aqua id facit obtrudendo, &c. Legatur locus* Problem. 94. lib. 1.

11. *Hippocrates* fere initio lib. de morbo sacro *vere melancholicorum signa exhibet, & quomodo statim resipiant, rursus perturbentur. Et Arculanus docet mulierum melancholiam deteriorem esse, sed rariorem.*

12. *Arculanus docet viros potius melancholicos fieri, quam mulieres: sed deteriorem in mulieribus esse affectum, quod a fortiori sit causa.*

13. *Melancholici vocantur non solum ii qui nigram excernunt bilem; sed & ii qui jam habent in solidis partibus talis constitutionis structuram: ideoque qui sunt corpore squalido, sicco, macro, quique curis, vigiliis, ægritudinibus, perturbationibusque animi concutiuntur, ii melancholiæ sunt obnoxii.*

14. *In Historia prima jam annotavimus sæpe efferri tetrum vaporem & inflammabilem in plerisque, qui spiritus capitis incendens intemperiem calidam, & valde molestam infert cerebro: quod & huic evenit & plerisque, ut alibi annotavimus. Et puella hæc nobis narravit affirmavitque quum Poissiaci degeret, monialium imprudentium consilio affusam esse fronti calcem vivam ad capillos exurendos. Nec enim est quod quis dicat aliud esse* τὴν φλεγμονὴν,

(*d*) Ad caput referunt.

(*e*) Judicio & mente alienari, e recta ratione transferri.

(*f*) De turbatione mentis & levi emotione.

(*g*) Mentis perturbationem.

μονlω (*h*), *aliud* φλεγμονώδη διάθεσιν (*i*): *si quidem pro eodem sumuntur a Galeno. Etenim* Com. ad part. 13. lib. 1. Prognost. *ait rubere oculos aliquando ob phlegmonem cerebri*: lib. vero 7. Aphor. *de eadem causa loquens ait, rubere oculos ob diathesin phlegmonodem; sic confundit.*

15. *Mania tribus modis sumitur. Primo modo pro ingenti delirio, ut Hippocrates* part. 32. lib. 1. Progn. *docuit loquens de pulsu hypochondrii. Secundo modo pro delirio sine febri a calido humore, aut calida dispositione cerebri. Tertio modo pro quadam mania a frigido humore. Quod autem a calido humore sit etiam sine febre, & dyscrasia cerebri, ita Galenus qui locus huc valde pertinet* cap. ultimo lib. 2. de causis sympt. Reliqua quidem omnia deliria ex mordentibus & calidis oriuntur succis, qualis maxime flava bilis. Sæpe etiam ex calidiore cerebri intemperie, sola illa quæ melancholica vocantur frigidum succum pro causa habent. *Sic propter melancholiam proprie dictam, & phreniticum delirium, & maniacum, & paracopticum in febrium vigoribus, a calido vapore, & intemperie nascitur.*

16. *Non est quod quis subterfugiat, dicendum & membranas cerebri posse principia nervorum dici: nam* in prognosticorum Com. ἀρχὴ τῶν νεύρων (*k*) *cerebrum dicitur.*

17. *Inter locos ceteros est quidam commemorabilis* lib. 2. de morbis mulierum *ubi disputat de quodam affectu quem vocat atram bilem in utero: & ejus edit signa.*

18. *Punctionem istam melancholicis propriam veluti esse Aristoteles* cap. ult. lib. 7. Ethici *proponit*: Qui natura atrabilarii sunt, ii semper requirunt desiderantque medicinam quod eorum corpus continenter pungatur, & vehementes semper habent appetitiones. *Aristoteles illo loco docet semper nos dolori contrarium appetere, etsi illud difficile sit.*

19. *Scribitur vel Catubut sine* h *aspirante, vel Cathubuth.*

20. *Quomodo semen vitiatum parentum, id est, labe aut epileptica, aut arthritica, aut consimili infectum, istam imbecillitatem ad posteros transferat, ad finem* Comm. in Aphor. 28. lib. 6.

21. *Fundum ventriculi deprehendimus subrubrum; & maculis rubris perspersum, ac si ictum aliquem vimque passus fuisset: Admirationi nobis id fuit: ac credo a casu fuisse.*

HISTORIA QUINTA.

Uxor Consulis Regii morbo febreque populariter grassante occupatur. Febris κοπιώδης, ἀσώδης, ψηλαφώδης (*l*). *Incendium summum in partibus imis erat: jactatio* ἀνέμετος. *Alvus liquidis excrementis ferebatur, fœtidis: ne minimum manus appulsum ferebat. Nocte exacerbationes. Circa au-*

(*h*) Inflammationem.
(*i*) Dispositionem inflammatoriam.
(*k*) Principium nervorum.
(*l*) Lassitudinaria, fastidiosa, palpans digitis.

roram diebus criticis indicantibus ἄσφυγμος (m) pæne erat; corpus sudoribus frigidis, modo universo in corpore apparentibus, modo in cervice & claviculis diffluebat. Ad nonum diem corpus puncticulis pulicum morsus referentibus maculatum erat: Vires admodum effœtæ. Tandem serosis multis evacuatis sine manifesta crisi est judicata.

COMMENTARIUS.

QUum mentio injicitur morbi populariter grassantis, tacite mos morbi & ingenium explicatur. Nec enim abs re Hippocrates in quovis morbo τὸ ὀξὺ (n) spectandum putat, καὶ τὸ θανατῶδες (o): Illud vim acutiemque morborum significat ex peculiari corporum natura humorumque dominatu natorum: hoc vero insinuat illud quod ab eodem τὸ θεῖον (p) nuncupatur. Sed has difficultates excutere nunc temporis spatium non est: satis est hoc loco meminisse ejus quod dictum est *in Prognost.* Oportet
Par. 40. lib. 3. impetum morborum ἐπιδημεύντων considerare: Laurentianus vertit, *morbos exsuperantes*; sed male, quum ἐπιδημεῖν grassari sævireque in vulgus significet: Item temporis constitutionem tenere oportet. Nos pluribus explicaremus & morborum qui tunc temporis vagati sunt, & qualis fuerit temporis constitutio, nisi *in lib.* I. *Epidemiorum nostrorum* res tota pateret. Tantum de duobus monere oportet; hiems præcesserat rigidissima, quæ partes internas labefactaverat, & revocato, potiusque conculcato intro calore eas adusserat, ut fere νεκρώσεως (q) metus foret. Secutum ver satis morbosum, æstas ferventissima, & seri acerrimi bilisque infestissimæ genitrix: ut mirum non sit si tanta morborum fetura fuerit: Immo adeo partes internæ, & præsertim nervosæ, affectæ fuerant cæli inclementia, ut quibus a lithotomis detractus e vesica incisione fuerit sanguis, eis suum diem obire necesse fuerit. Aphtharum & morbillorum magna fuit ilias. An non tum vitio cæli, tum eximia quadam putredinis qualitate, quam natura frangere ac domare non potuit?

Hoc fuit an. 1573.

TEXTUS. *Febris κοπιώδης, ἀσώδης, ψηλαφώδης (r).*

Part. 16. sect. 3. *In Prorrhetico* ita Hippocrates: *fauces si parum exasperentur, frons doleat, contrectatique fatigentur, atque in stragulis & vestimentis doleant, quæ ex his augentur difficilia exsistunt*: In Græco legitur ψηλαφώδεες κοπιώδεες (s), cum distinctione, non autem conjunctim, ut κόπος ad τὸ ψηλαφῶδες (t) referatur: τὸ δὲ ψηλαφῶδες, non eum significat qui palpatur & contrectatur, sed qui palpat & contrectat, ut ex alio loco patet. Et non di-
Ad part. 33. lib. 1. ceret Hippocrates κοπιώδεες, sed ὀδυνώδεες (u): nec enim κόπος, sed ὀδύνη (x) ad molestam tactionem sequitur, id est, si quis ne blandæ manus

(m) Sine pulsu.
(n) Acu iem, quod est acutum;
(o) Et quod est lethale.
(p) Divinum.
(q) Mortificationis.
(r) Lassitudinaria, fastidiosa, palpans digitis.
(s) Palpantes laboriosæ.
(t) Lassitudo ad palpationem quandam.
(u) Laboriosas, sed dolorosas.
(x) Lassitudo sed dolor.

manus appulsum ferat, quin doleat; quæ affectio hinc sequitur ὀδύνη proprie dicitur. Plura *in nostris Definitionibus* in voce παράκρυσις ἀσαφής. Porro περὶ κόπυ καὶ πυρετῦ κοπιώδεως (*y*) non dicam: sufficit tantum dicere febres laboriosas, & a tenuibus ichoribus nasci, & a crassis humoribus. A crassis, ut quum Hippocrates ait, urina crassa alba in quartanis laboriosis exit. *In Com.* Galenus laboriosas febres nominat, non quas multa antegressa motio peperit, sed omnes in quibus aliquis laboris & lassitudinis sensus exsistit. Et nunc de laboriosis excitatis ex multitudine crassorum humoris. De ichore autem febrem laboriosam pariente; ita *in lib. Acut. Causus fit quum venulæ arefactæ ichores attrahunt*, &c. Item, *febris vehemens habet, & corpus veluti a lassitudine ossearia* (Græce ὀςοκόπος (*z*) *laborat doletque*. Et hæc de lassitudine spontanea. Gorræus & ὀςοκόπον, & alias ejusmodi lassitudines ab immodico labore repetit, sed male: quamquam & motio vehemens id facit: sed sæpe & quies, & a quiete suppressio excrementi id committit. Itaque dicemus febrem laboriosam esse in qua lassitudinis sensio est maxima sponte excitatæ, ut æger ne minimum manuum appulsum, & motionem ferat: immo ne vestimentorum appositum & onus ferunt. Tali febre laborabat nostra ægra.

Part. 2. sect. 4. l. 9. Epist.

Part. 1. & 2. sect. 4. lib. Acut.

Jactatio ἀνέμετος (*a*).

Jactatio Græce ἄλυς καὶ ἀλυσμὸς dicitur, de quarum vocum significatione paucis dicam, quoniam de iis copiosius *in nostris Definitionibus Medicis*. Apud Galenum duplex est ἄσα, sive ἀλυσμὸς (*b*), unus ναυτιώδης, alter ἀνέμετος (*c*). Ita enim scribit, *bifariam ægri sunt ἀσώδεες* (*d*), *uno modo quum virtus a corpore gravatur, nullamque figuram retinent ægri; alio modo quum os ventriculi a pravis mordetur humoribus. Priores perniciose afficiuntur, posteriores sunt nauseabundi.* Et plenius *in Progn.* περὶ ῥιπτασμῦ καὶ ἄλυος (*e*): ἀλύϛσι ægri, id est *jactant sese & priorem corporis figuram non retinent, sed subinde immutant, aut ob ventriculi κάκωσιν*, affectionem malam significat, *aut ob virium debilitatem*, ut corpus ipsum ægro & naturæ sit oneri. Quod est intelligendum, *nisi æger mollior & delicatior sit, ut qui minima re offendatur, & doloris insolens jactetur.* Ideo in fine dixit, vide an æger sit numerandus inter homines leves, qui facile remittunt ac concedunt, & vinci se patiuntur etiam re levi. Leonicenus male illum locum interpretatus est. Ad duas illas causas, aut signa τῦ ἀλυσμῦ (*f*), nempe oris ventriculi ab acri humore demorsi, & ἀῤῥωςίαν (*g*) malignam qualitatem accensebis. Immo, virium infirmitas istius ἄλυος (*h*) non videtur causa, quum sæpe post magnas evacuationes multos videas valde imbecillos, qui quiescant, nec subinde mutentur. Itaque aliqua latens causa, ut venenata qualitas esse videtur, quæ homines jactari, & conflictari (quod Græce δυσφορεῖν dicitur) faciat, & proinde infirmitatem afferat,

Ad part. 44. lib. 2. Prorrh.

Ad part. 16. lib. 1.

(*y*) De lassitudine & febre laboriosa.
(*z*) Ossa frangens.
(*a*) Sine vomitu.
(*b*) Fastidium sive inquietudo.
(*c*) Unus cum vomitu, alter sine vomitu.
(*d*) Fastidiosi.
(*e*) De inquetudine & jactatione.
(*f*) Jactationis.
(*g*) Ægrotationem.
(*h*) Inquietudinis.

rat, unde major occasio inquietudinis. Sed assignare jactationis causam infirmitatem virium (pace Hippocratis dicam) non est æquum. In pestilentibus febribus, & in grumo sanguinis ῥιπτασμὸν (*i*) videmus, a maligna qualitate vires labefaciente, & spiritus dissipante. Sed de his alias.

ἄσφυγμος (*k*).

Mos & ingenium febrium id temporis vagantium erat admirabile & stupendum: nam quum febris exacerbationes in noctem inciderent, necnon vacuitas somni adesset, sub auroram, præsertim diebus contemplabilibus ἀσφυξία (*l*), & veluti pulsus intercalaris, & qualis morientium esse solet, observabatur: quod ego verum esse assero. Adeo ichor aut humor qui febrem faciebat erat efferus & ἄπεπτος (*m*), & quem natura fere aggredi non audebat. Talis feri dominatum videtur expressisse *initio lib.* 2. *Epid.* Et historiam morborum eo tempore vagantium aperte *in nostris Epid.* explicuimus (2).

Ad nonum diem corpus veluti puncticulis pulicum morsus referentibus est maculatum.

Ceteris omnibus omissis, quod explicatio *ex nostris Epidemiis* eruenda sit, in explicatione istarum puncticularum operam impendemus. Video enim eruptionem istam sæpe Medicos terrere, ut nil audeant tentare, sæpe audacius aliquid facere, unde periculum ægris creatur. Itaque quantum ex veterum & recentiorum scriptis venari poterimus, in hunc locum concludemus.

In febribus totum corpus aliquando maculatur & inficitur, aliquando tantum pars una. Item quæ in cutim erumpunt aliquando ut abscessus sunt, aliquando ut morbi: quod valde notandum est. In parte corporis erumpunt pustulæ quædam ut epinyctides, therminthi, &c. id genus: Aliquando & in parte corporis maculas morbillos referentes efflorescere vidimus, prout una pars magis laborat, quam alia; in totum corpus emergunt pustulæ, aut papulæ (nunc enim nomina confundamus donec distinctionis locus erit) sive exanthemata, item ecthymata, puncticulæ, morbilli, variolæ, rubiolæ, & id genus cetera, de quibus hoc loco dicturi sumus. Nam eatenus de papulis & exanthematis dicendum nobis, quatenus præsertim in febribus apparent, vel ante febres (ut fit aliquando) & quæcumque febres adsunt, fere negotium dant Medicis; item quatenus hæ germinationes & eruptiones aliquid mali portendunt, sive cælitus id eveniat, sive a constitutione corporum, sive a loci quem incolimus gravitate (ita enim gravem locum vocat Celsus passim insalubrem) & infamia: nam numquam fere variolarum & exanthematon ilias est, quin aut jam cacoëthes febres vagentur, aut proxime futuræ sint. Ut non tam (pace Arabum dicam, nec enim veteris doctrinæ auctoritatem frangere consilium est) impuritas æstusque sanguinis menstrui non defæcati illud inferat, quam pestilens quædam cælitus expressa exhalatio. Nunc explicemus.

(*i*) Inquietudinem.
(*k*) Sine pulsu.
(*l*) Pulsus carentia.
(*m*) Incoctilis.

plicemus quod voluerimus ante dicentes ex iis quæ in cutem erumpunt, alia morbi rationem habere, alia abscessus. In abscessuum numerum veniunt ea quæ vi morbi, aut naturæ emergunt & cutim contaminant, ut vitium solum cutaneum dicatur, quum corpus internum purum dicatur. Sic Simoni latæ pustulæ & pruriginosæ apparuerunt, quum cetera sanus esset, ut Hippocrati & Galeno videtur: Et tuberculis apparentibus Hippocrates tutum esse ait alere, si dejectiones sanorum similes sunt: quasi velit virus morbi foras pelli, & viscera minime esse impura. Est etiam ubi icterus criticus appareat, quum solum in vitium illud externum incumbere debeat Medicus, relicto corpore interno. Et Hippocrates clarius de his: *Impetigines & lepræ, quibus pueris aut juvenibus quippiam horum fuerit, & paullatim conspectum in multo tempore augescit, tale* ἐξάνθημα, *id est, eruptio & efflorescentia abscessus non est, sed morbus: Si verò quid horum fiat multum & derepente, tunc abscessus nominetur.* Quæ sententia quoniam maxime ad id quod hoc loco quærimus pertinet, eam volumus interpretari, ut hic demonstrationes petantur: Lepra, impetigo & vitiligo (quæ morbus est totius substantiæ, & in qua alienatio est substantiæ partium solidarum Galeno) tribus modis apparent, vel sunt tamquam morbi, vel tamquam abscessus vi morbi aut naturæ facti, vel inter utrumque ambigunt. Ut Socrates quum puer cutim puram nitidamque haberet, sensim illa mutari cœpit, deflorescere, conspurcari, immo malum augescit in dies, tunc non abscessus dicetur, ac si morbosam interni corporis affectionem sequatur, sed morbus dicetur, ut pote contracto malo per vitium totius substantiæ, & per corruptionem proprii alimenti. Et foris applicanda sunt remedia, non sunt interna valde fatiganda: nam morbi ὐσία (n) in partibus externis labefactis exsistit. Nisi forte quis objiciat Elephantiasin morbum esse, & tamen quum efflorescit in cute vitium, jam mali labem in partibus internis confirmatam esse: quod Aëtius ex Archigene confirmat. Nunc ad priora redeamus. Ergo si aliquid in cute appareat & efflorescat (quod ἐξανθεῖν Græcis dicitur) idque confestim, Græce ἄλες ϰ̀ ἀθρόως, non morbus cutis, sed abscessus dicetur: ut quum die critico, vel non critico aurigine & ictero cutis defœdatur: item quum vitio aliquo interno derepente abdomen intumescit, abscessus est. Sin sensim intumeat, ut in cute & partibus proximis seminarium fomentumque morbi appareat, morbus abdominis dicetur: quamquam forte interna culpa non vacent. Et dum quis concumbit cum impetiginoso, & impetigo exarat & cutim exasperat, morbus est cutaceus. Sed si derepente ab interno vitio latente emanet, id abscessus erit, non morbus: quamquam aliquando morbi rationem obtinet. Quædam vetula assidebat ægro pestifero: & dum forte jusculum haustum revomeret, guttulis aliquot aspersa est cutis. Et (quod mirum) pro guttarum numero carbunculorum numerus effloruit. Numquid id morbus fuit?

6. Epid. part. 30. sect. 2.

2. Aphor.

2. lib. Prorrh.

Ad part. 17. lib. 2. Prorrh.

Objectio.

Cap. 120. serm. 1. Tetrab.

Itaque multa in cute apparent quæ an in morborum, an in abscessuum

(n) Substantia, essentia.

ſuum cenſu numeranda ſint, ſæpe dubitamus. Ut quum auſtrina conſtitutione & ſuffocante, ecthymata, aut morbilli emergunt, ſive in febre, ſive ante febrem. Nam ſæpe in febre ſynocho peſtilente vi morbi, quarto aut quinto die, & præſertim in ſtatu, erumpunt, febre nihilo remiſſiore aut fractiore, niſi fœda alvi illuvies ſequatur, aliquando ante febrem (ut nos vidimus) & tunc melius eſt cum ægris. Et dicendum, ne quis miretur, an talibus papulis corpus ſine febre inficiatur. Anno 1575. multas & mulieres, & pueros vidimus, quibus corpus veluti rubiola derepente infectum eſt, quum nulla adeſſet febris, nulla jactatio, nullum malum ſymptoma. Sed quum hoc negligerent, non impune tulerunt: nam non ita longe poſt febre correptæ ſunt mali moris. Si nobis fides derogatur, Hippocrates advocandus eſt: hic enim meminit cujuſdam pueri cui ſine febre exanthemata paruerunt: ſed aliquo poſt tempore convulſiones ſecutæ ſunt, & inde mors. Quod fieri videtur vi naturæ expellentis, quæ irritata virulentæ materiei qualitate, antequam febris excitetur, quovis modo ſeſe liberans in cutim aliquid eructat. Et tamen abſceſſus id dicetur, licet non ſequatur ad febrem: quoniam quod pertinet ad virulentas & malignas eruptiones; non ſolet obſervari criſis, nec dies, nec tempus, nec ſigna: quia quocumque modo id poteſt natura, id facit: adeo ingens eſt vis venenatæ materiæ. Declarant magnæ perturbationes, & horrenda ſymptomata quæ & præcedunt ecthymaton eruptiones, & ſequuntur. Jam concludamus aliquid, quod ad ſententiam Hippocratis ſupra adductam pertineat. Ut cutaneum vitium dicatur & morbus, tria quæruntur: primum ut jam a longo tempore primitiæ aliquæ illius affectionis apparuerint: deinde ut ejus increſcentis notæ in conſpectum ſe dent: denique ut progreſſu temporis ſuam abſolutionem acquirat. Contra ut abſceſſus id dicatur, tria omnino oppoſita quæruntur, ut nil olim paruerit, ut repente oriatur, ut multum fiat. Sed ſi in phthoe, aut hypoſarcidios, aut vitiligo appareat, dubium eſt an id ſit abſceſſus, an morbus. Sed quæſtio digna ponatur impetigo, aut papula (vulgo darta ἀπὸ τοῦ δέρειν (*o*) ſi morbus eſt cutaceus, ut cujus vitium tantum ſit in cute, unde ob malam diſpoſitionem partis impetiginoſæ in loco illo certo & circumſcripto corrumpatur alimentum, licet illud quod affluit bonum ſit & laudabile; quis metus eſt ſi topica curatione omnino tollatur? Si qui affluit humor fovens darten laudabilis erat, ſed partis tabo infectus, quid inde incommodi ſequetur, an quia diſpoſitio impetiginoſa de parte in partem migrabit? An quia impetigine externa exſtincta dabitur occaſio impetigini internæ quæ multo deterior futura eſt? Et tamen Medici methodici cautione magna exſtinguunt illa vitia cutanea. Unde Hippocrates narrat de quodam Athenienſi quem infeſtabat prurigo & ſpecies quædam lepræ: uſu aquarum αὐτοφυέων (*p*) liberatus eſt iſtis, ſed non longe poſt factus eſt hydropicus & interiit. Credo quoniam

7. Epid.

Hippocr. 1. Epid.

(*o*) Ab erodendo.

(*p*) Sponte naſcentium.

niam illius prurigo & lepra erat velut abſceſſus vi naturæ tentatus, ut virus internum ſuppreſſum deteriorem multo affectum intulerit.

Nunc autem ſerio ad illud accedamus quod nobis propoſitum eſt, nimirum ut de eruptione in totum corpus, & præſertim in febribus vel ante febres inquiramus. Primum nomina perſequemur, differentias, eſſentiam, & vires, tum quid portendant, explanabimus. Nil eſt tam vulgare quam nomen ἔκθυμα (q), morbillus, variola, papula, exanthema, purpura excretio, aut potius eruptio, puſtula & puncticula, quæ aliquando confunduntur; & revera de his promiſcue & indiſtincte nunc alia alios pronuntiaſſe paſſim video. Et affectibus ſumma corporis obſidentibus quidam in cute prominent, quidam excavant, alii commaculant: Prominent tumor, tuberculum, puſtula. Tumor eſt major tuberculo: puſtula autem & tumore & tuberculo minor eſt. Tumor, ut phlegmone, phygethlon, &c. Tuberculum ut carbunculus, furunculus, terminthus, &c. Puſtulæ, pſydracia, epinyctis, ecthymata, herpetes, ſcabies, prurigo, &c. Hæc ita definit Celſus, præſertim quod ad puſtulas attinet. Nam exanthemata puſtulas interpretatur, verba ſunt ejus: *Puſtularum plura genera ſunt. Nam modo circa totum corpus partemve aſpredo quædam fit, ſimilis iis puſtulis quæ ex urtica, vel ex ſudore naſcuntur;* ἐξανθήματα (r) *Græci vocant, eæque modo rubent, modo colorem cutis non excedunt.* Sic puſtulas vocat Celſus ἐξανθήματα, quamquam quidam legi volunt ἐκζέματα, id eſt, puſtulæ ardentes & fervidæ dolorem cientes citra ſaniem, quod ingens fervor omnem materiam abſumat; alio nomine apud Græcos ἐκβράσματα (s) nominantur. Conjectura autem ita exiſtimantium eſt quoniam paullo infra de papulis agit Celſus, quæ ἐκθύματα, & ἐξανθήματα (t) melius dicentur. Poſterior conjectura eſt quoniam facit mentionem de puſtulis exaſperantibus cutim, & fervidis, iis ſimilibus quæ ab urtica aut ſudore excitantur, & revera melius ἐκζέματα ἀπὸ τῦ ζεῖν (u), id eſt a fervendo, quam ἀπὸ τῦ ἐξανθεῖν ἐξανθήματα (x) dicentur. Quamquam contra opinionem ita credentium facit quod Celſus in capite de papulis tractet tantum de iis affectibus qui vulgo dartæ dicuntur. Duplicem enim facit papulam, unam leviorem, quæ benignior darta vocabitur, alteram deteriorem, quam papulam ἀγρίαν vocat, id eſt feram, vulgo *la male dartre, ou ſeu ſauvage*, dicitur. At neuter affectus proprie ἐξάνθημα dicetur. Sic per papulam non vertes nomen ἐξανθήματος. Quamquam affectum vulgo dictum rubiolam, papulam rubentem, a Plinio dictam Boan, vocant. Fernelius quum agit de papula, eam herpetis nomine exprimit, & duplicem facit ut Celſus. Sed revera aliud caput inſtituit Celſus de herpete (quem ſacrum ignem vocat), aliud de papulis, ut in iis magna nominum ſit confuſio. Gorræus & ἔκβρασμα, & ἔκθυμα, & ἐξάνθημα

Celſus c. 28. l. 5.

Cap. 4. lib. 7.

(q) Eruptio.
(r) Exanthemata.
(s) Puſtulæ in modum bullæ erumpentes.
(t) Eruptiones & exanthemata.
(u) Puſtulæ ardentes à fervendo.
(x) Ab eſfloreſcendo eſfloreſcentiæ.

θημα (*y*) papulam vertit, quamquam ἔκζεμα, & ἔκβρασμα (*z*), puſtula potius dici debeat, ut ante ex Celſi interpretum opinione docuimus. Sic video ἀδιαφόρως (*a*) nomen & papulæ & puſtulæ tribui his affectionibus, ut minus hic hærendum videatur.

Nunc primum quod attinet ad ἐκθύματα καὶ ἐξανθήματα (*b*), horum nominum exiguum aut nullum diſcrimen eſt. Et ἐκθύματα papulas vertit Gorræus ἀπὸ τοῦ ἐκθύειν (*c*) dicta, id eſt, ἐξορμᾶν, impetu foras prodire. His nominibus inſigniuntur illæ puſtulæ, quæ in febribus ſynochis, iiſdemque peſtilentibus erumpunt variolæ vulgo dictæ, & morbilli. Quod autem tum toto corpore, tum in partibus quibuſdam papulæ modo unius coloris, modo diverſi, modo lividæ, modo nigræ, aut purpureæ, aut albeſcentes appareant, illud humorum dominatum ſequitur. Et quum non in febribus intermittentibus (niſi raro, nam & in tertianis quaſdam eruptiones & puſtulas toto corpore vidimus, ſed erant ab incendio & fervore ſanguinis potius) ſed in continuis, non omnibus tamen, ſed ſi quid aut cacoëthes ſit, aut θεῖον (*d*), ideo ſuſpectas habent febres quas comitantur tales puſtulæ. Si in intermittentibus, aut in continuis non malignis apparent, illud ardorem æſtumque ſequitur potius, aut prætermiſſam phlebotomiam, præſertim in ſanguineis: ut de muliere quadam annotavimus *in lib.* 1. *Epid. meorum.* De nominibus hactenus.

Quod ad differentias tum communes, tum proprias attinet, albicant quædam exanthemata, ut quæ a pituita, alia rubent magis, ut quæ a copia ſunt, & ſanguinis ob dominatum fiunt: morbilli ejus fere ſunt generis: alia bilioſa ut variolæ, quæ & mixtionem bilis & pituitæ ſequuntur; quædam livent, alia nigricant, ut quæ ab incendio ortum ducunt, aut externa aliqua, eaque inſigni putredine, & cacochymiæ accepta feruntur. Quædam ante febrem, ut ante monuimus, apparent, quædam in febre, eaque aut die critico, aut octavo, aliquando ſub finem morbi, & poſt mortem, vulgus purpuram vocat; quod & exſtinctionis caloris nativi, & extremæ corruptionis talis eruptio ſoboles exſiſtat. Omnino autem ſuſpecta ſunt in febribus continuis, quum cælum malignum eſt, aut proceſſit diæta vitioſa, & quum eorum ilias eſt, tunc enim morbus eſt popularis, & is ſuſpectus. Præterea ſigna adſunt pathognomonica, & aſſidentia, quæ haud bonis & eruditis Medicis imponunt. Quamquam omnium fere morborum principia fere ob ſimilitudinem experientiſſimos Medicos fugiant.

Ac primum hiſtoriæ aliquæ ex Hippocrate afferendæ veniunt ut quid de his ſentiat audiamus. Hippocrates *in Hiſtoria de Sileno* ita loquitur:
Hiſt. 2. ſect. 3. l. 1. Epid. *Octavo*, ait, *papulæ cum ſudore rubentes*, *rotundæ*, *parvæ*, *varis ſimiles* (*Græce* οἷον ἴονθοι) *permanebant*, *abſceſſum non faciebant*, *Græce* οὐκ ἀφίσαντο 16. Mirum cur dicat, abſceſſum non faciebant. Sed Galenus ita interpretatur.

(*y*) Ebullitionem, & eruptionem, & exanthema.

(*z*) Puſtulæ ardentes, & eruptiones in modum bullæ erumpentes.

(*a*) Indiſtinctè.

(*b*) Eruptiones & exanthemata.

(*c*) Ab erumpendo.

(*d*) Divinum, mali moris, mortiferum.

pretatur. *Quum æger robore suo septimum diem superasset (nam vi morbi erat ei eo die occumbendum) octavo papulas, Græce* ἐξανθήματα, *habuit, rotundas, parvas; natura ejus morbo repugnante & pravorum humorum superfluitatem ad cutim pellente; idque causæ fuit cur non nono, sed undecimo obierit: nam si nil tale die octavo accidisset, nono interiisset*: Papulæ enim illæ erant judicatoriæ, non judicantes. Et *tertio Epid.* quum narrat constitutionem anni qui totus austrinus fuerat, pluvius & lenis, innumeros morbos recenset, immo & pestilentes, & innumeras in pudendis, & aliis partibus putredines, tandem ait, *Carbunculi æstate multi, & alia quæ putredo vocatur*, nam ut *in Comm.* Galenus annotat, Etesiæ non perflabant, ideo erat velut constitutio πνιγώδης (*e*): Et addit, *Papulæ item magnæ*, Græce μεγάλα ἐκθύματα. Et Galenus ait, *Illa* ἐκθύματα *constant superfluis humoribus; atque qualitatem etiam non injuria subsequuntur, quum tenues humores exulcerationem potius quam tumores creent.* Sed inter cetera locus est commemorabilis apud Galenum de eruptione exanthematon: *Qui per calidam siccamque intemperiem fiunt morbi, atrum crassumque sanguinem reddunt. Simile iis effecit longiore æstate longa pestilentia orta, nec paucis eorum qui servati sunt nigrorum excretio per ventrem contingit, maxime nono, undecimo, & septimo die. Et dejectorum plures fuerunt differentiæ: quædam ad atram bilem accedebant, alia mordacia non erant, alia fœdum odorem non habebant, quædam media consistentia erant. Et quibus hæc excretio per ventrem non fiebat, his totum corpus nigris exanthematis scatebat: aliis velut squamæ decidebant. Qui exactam atram bilem dejecerunt, omnes perierunt. Sed & alia quoque pluribus non febrientibus per cutim crassescentem & siccescentem oriri vidimus, utique natura melancholici humoris redundantiam extrudente, cujus generis est & elephas. Ubi autem simul cum febre quicquam tale fit, carbonem appellatum gignit melancholicus humor in cutim incumbens. Quod si citra febrem abscedat, quum sanguini admistus est, elephantem parit; quum solus impermixtusque, principio nigrum tumorem efficit, dein in cancrum desinit*: Plura addit Galenus eo loco hic de industria omissa.

Part. 50. sect. 3. l. 3. Epid.

Cap. 4. de atra bile.

Sed quoniam locus hic Galeni multa continet quorum explicatio plurimum lucis afferet iis quæ hoc loco a nobis proposita sunt, epitome quadam nonnulla explicabimus. Primum est de excretione nigrorum humorum per ventrem, & de eruptione exanthematon quæ pro excretione per alvum succedanea fuerunt: id est, quibus venter non fluxit, iis paruerunt exanthemata: horum & demonstratio petenda *ex Aphorismis* quum ait Hippocrates: *Dejectiones sponte venientes, qualis sanguis niger, sive cum febre, sive sine febre, malum.* *In Comm.* Galenus videtur adducere exemplum illius pestiferæ constitutionis, cujus *lib. de atra bile* meminit: Ait enim: *Plurimas tales dejectiones vidimus in hoc morbo pestilenti & longo, non in iis solum qui exitio erant proximi, quam in salvandis: non tamen vel in principio, vel in augmento apparebant: tunc enim erant rufa & fulva colliquamenta. Quæ posterius apparebant, nigra erant, velut sanguinis fæx, si-*

Aphor. 21. lib. 4.

(*e*) Veluti suffocativa, æstum pleniorem & veluti suffocantem inducens.

ve ipso superassato generationem habuissent, sive extraneam corruptionem accepissent, iis quæ in ventriculo fiunt cruditatibus proportionabiliter, quum ad vitiosos humores corruptio terminarit. Quare initio numquam tales dejectiones bonum sunt, magnam visceris læsionem indicantes; ad morbos vero consistentes sequuntur sæpius, natura superfluitates expurgante. Et paullo post: *Sponte venientes tales dejectiones multarum & malarum in corpore dispositionum signa sunt.* Propterea quum meminit hoc in loco dejectionum nigrarum, ait eas apparuisse, nono, septimove die, ut vis naturæ crisin molientis apparuerit, non perennis generatio. Quod declarat participium illud τὰ ἰόντα (*f*), ut *in nostris Definition. Medicis* aperuimus. Ergo quum tempus valde siccum & squalens fuerit, non mirum si assati fuerint humores & denigrati. Quamquam talem nigritiem bifariam accidere *in Com.* 4. *lib. Aphorism.* per quamdam nimirum assationem, & per corruptionem propriæ substantiæ: quod notandum. Atque mirum esse debet quomodo etiam febricitantes in pestilenti statu & nigra dejectio, & exanthemata nigra supplentia dejectionem multos a morte vindicaverint, quum alio in loco scribat eos maxime in pestilenti constitutione interiisse quibus alvus fluida fuerit: *Alvus biliosa, pinguis, tenuis, aquosa; morbus multis eo erupit & cum febre, & sine febre; tormina cum doloribus; multorum quæ in corpore supprimebantur, exitus; quæ exibant dolores non solvebant, multæ corporis partes erant affectæ. Oblata ægre admittebant: purgationes multos offendebant; quorum qui sic habebant, cito multi peribant; multis malum producebatur.* Deinde subjicit, *unoque verbo; qui longis morbis vel acutis tenebantur, ventris vitio omnes præcipue mortui sunt: Cunctos namque venter sustulit.* Et Galenus idem ait: Et pestis hæc quæ nostra ætate longissima fuit, ex his quæ per alvum vacuabantur, omnes pæne peremit. Hinc vides excretionem per alvum in pestilentibus venenatisque febribus auxilio fuisse, alias letalem fuisse. At dices, quum in illo statu alvi laxitas omnes pæne peremit, erat ob colliquationem, quæ omnis perniciosa est. Verum quidem illud, sed *in citata ex* 4. *Aphor. sententia* in iis qui etiam salvabantur primis diebus rufa & flava ab alvo colliquamenta fluebant. Solutio hujus dubitationis duplex est. Prior est, omnium morborum pestilentium non est eadem idea, non eadem forma, non idem solutionis modus. Sic a nostris est observatum alias phlebotomiam profuisse, alias omnes periisse quibus secta fuerit vena: quod & de alvi fluxilitate dici potest; quum alias auxilio sit, alias perniciei. Vel dicemus in peste eruptionem exanthematon, & nigras dejectiones profuisse tum *lib. de atra bile*, tum *quarto Aphor.* quod vi naturæ fierent, & die critico, & non tam esset generatio perennis, quam quædam suppressio, sine insigni vitio partium principum & naturalium præsertim: aderat tantum squalor & æstus multus qui extorret, & assat, sed aliquando non accersit putredinem insignem. Sed *in tertio Epid.* putredinum insignium multi insignes effectus narrantur: item excretiones erant potius symptomaticæ: præterea partes

Part 55. 56. *&* 57. *lib.* 3. *Ep. sect.* 3.

(*f*) Exeuntia, erumpentia.

partes naturales valde affectæ erant, & sic perennitas generationis erat. Propterea addit Hippocrates: *quod valde notandum*, nam in hoc difficultas vertitur:

Multæque erant corporis partes affectæ.

Secundum illud quod *in contextu lib. de atra bile* notandum erat, est, quod exanthemata nigra dicat erupisse iis quibus alvus non fluxerit: quod hercle mirum est. Natura enim quovis sese modo liberat iis quæ ei molesta sunt. Sed quum varias differentias dejectionum statuat, cur non exanthematon tot facit? Sane credibile est adustionem omnibus eumdem aërem calidum & squalidum spirantibus contigisse; at quum peculiaris putredo non est, sed pro corporum natura variat, alias longe ratio est. Et non omittam quod scribit Galenus: *Quum aliis, in pestilenti eo statu alius abundaret succus, a statu aëris hunc auxit, tandem putredine excipiente, putrefactio pro humorum collectorum differentia variabat.* Quo ex loco patet aëris statum augere humorem: quod non tam credibile, quam si dicamus aëris impuri statum proprietatem potius putredinis & qualitatem inducere, quam augere (7). Quod si auctio & cumulus humoris major fiet, id ab aëre fit secundario tantum, nempe quia per contagionem quidam humor infectus & alteratus alium affinem & contiguum afficit. Quamquam ut tempestas aliqua dicitur procreatrix, ita & conservatrix esse solet.

Comm. ad part. 55. sect. 3. lib. 3. Epid.

Tertium notandum *in textu lib. de atra bile.* Non febricitantibus multis, ait, talia exanthemata apparebant, ex purgantis naturæ vi: Id est, cæli inclementia succreverat talis humor, cujus natura quum non esset potens ad evincendum, ad excludendum valuit: itaque in cutim refudit. Atque ex hoc loco unam distinctionem exanthematon eliciemus: alia cum febre apparent, alia sine febre; si cum febre, si die critico, bonum, si modo abscessus sit par morbo: alia sine febre, illaque aut sequuntur peculiare temperamentum hominis, aut conditionem temporis: temperamentum aut totius corporis, aut partis: totius corporis, ut si totum corpus sit atrabilarium; dum enim defæcantur humores, terminthi, aut consimiles papulæ apparere possunt; aut partis, ut si quis sit splenicus. Quod pluribus demonstraremus nisi jam ante hoc in libro docuissemus qui fiat ut in quibusdam eruptiones fiant in cutim aliæ atque aliæ pro natura aut partis alicujus in iis, aut totius corporis: temperamentum explicavimus. Restat de natura temporis. Ergo si tempestas aliqua sit acervatrix alicujus humoris, mox febres ab eo humore deteriore facto & putrefacto, mox sine febribus eruptiones exsistunt. Sic quum talis eruptio apparet, non statim de malignitate vereri oportet, nisi adsit febris & comitentur symptomata ἀξιόλογα (g). Tertia est quænam ratio ejusmodi eruptionis? Vidimus enim quasdam mulieres quibus statis temporibus papulæ veluti nigricantes apparent, mox in toto corpore, mox in parte aliqua. Et in nostra vicinia cui corpus squalido & sicco videtur esse temperamento, quæ olim ab equo decussa pro mortua relicta est, & per os, nares, & similes partes sanguinem rejectavit, huic eæ papulæ cum pru-

 ritu

(g) Effata digna.

ritu apparent ſine damno ullo. Dubitamus an id peculiari temperamento tribui debeat, an quod junior vidua facta ſit, an decuſſus ab equo cauſa ſit, ut interna quædam ſugillationis relinquantur veſtigia. Aliam vidimus cui quum ulcus in tibia olim fuerit, ab eo eſt liberata: ſed certis temporibus, in tibia olim affecta apparent exanthemata pruriginoſa, veteris ulceris memoriam renovantia. Idem in multis obſervavimus quibus vel fracta pars, vel ulcerata olim fuerit, vel contuſa, vel ſimiliter affecta. Hujus rei rationem inquirendam relinquimus iis qui arcana naturæ majore otio ſcrutantur. Multis item mulieribus non menſtruis erumpunt exanthemata, & ἀσινέως (*h*) evaneſcunt. Iſta perſequemur clarius ſub finem hujus tractatus.

Quartum notandum *in textu libri de atra bile* eſt de varietate affectuum a ſucco melancholico naſcentium: ubi duo animadvertenda: prius de carbunculo quem non ſine febre naſci ait: cui repugnant Celſus & Ægineta. Et hercle multis ſine febre naſcuntur carbunculi. Intelligi volunt cum febre naſci, præſertim ſi occupent partes nervoſas; præterea non ſtatim dum apparent, mox febris adeſt, ſed in incremento. Poſterius eſt de mixtione humoris melancholici: Ait enim aut miſceri cum ſanguine, aut non miſceri. Si cum ſanguine miſcetur, aut cum febre, aut ſine. Si cum febre, peſſimum morbum inducet; ſi ſine febre, elephantem. Si non miſcetur, ſed ſecernitur, tumores facit, qui ſcirrhi initio appellati, in cancros degenerant. Sic quæres hoc loco, an ut fiat elephas neceſſe ſit ſanguinem ab atrabilario humore mixto infici, quum elephas videatur eſſe morbus cutaceus, & multis elephanticus ſanguis detrahatur ſanguini fere ſanorum ſimillimus.

Sed hæc ad explicationem contextus Galeni adducta ſint; nunc perſequendo diſputationis filum ex Galeno etiam adducere oportet, & ex Hip-
2. Epid. ſect. 3 pocrate alias hiſtorias ſi quæ reſtant. Hippocrates quum conſtitutionem temporis ſiccam & ſqualidam narrat, inter cetera ſcribit: *Fiebant autem in febribus æſtivis circa ſeptimam, octavam, & nonam diem in cute aſpritudines miliaceæ, Græce* πεηχίσματα κεγχρώδεα, *culicum morſibus ſimiles, non valde pruriginoſæ. Hæ perſeverabant ad judicationem. Nulli maſculo tales erupiſſe vidi, nullâ autem mulier mortua eſt cui hæ fiebant.* Qui locus notandus eſt. Et hercle tales maculæ, & velut papulæ non declarabant malignitatem, ſed ferventem quemdam & veluti ſcintillantem ſanguinem per ſquallorem æſtatis. Et quum mulierum corpus denſum ſit, id quod per inſenſilem tranſpiratum effluere debebat, manifeſta ſui veſtigia in cute relinquebat. Sic temere de hujuſmodi efflorescentiis non eſt pronuntiandum. Nunc de puncticulis (quoniam ad κωνώπων, id eſt, culicum morſus accedunt) differamus. Langius accuratus ſcriptor ita de quadam
Epid. 15. lib. 1. febre, vulgo dicta lenticula, ſcribit: *Tradit Fracaſtorius anno 1528. febrem contagioſam, malignam potius quam peſtiferam, in Italia paruiſſe, quæ ex Cypro migraſſet: hanc puncticulam & lenticulam appellabant, quod macu-*

lis,

(*h*) Innoxiè.

lis, lenticulis aut pulicum puncturis similibus scateret. Ac verum quidem quosdam morbos exsolescere, alios novari, idque ob varietatem locorum & temporum, sed negandum est novos oriri, quorum vestigia numquam apparuerint. Immo & ipsa febris lenticula dicta, id docet quæ olim grassata est. Declarat Aëtius dum ait: Gignuntur exanthemata principio febrium non simplicium sed malignarum, Græce κακοχυμοτέρων, sparsim per totum corpus vibices, Græce μώλωπες, aut maculæ culicum morsibus similes. Valeant igitur qui innumera morborum multitudine vallati novos excogitant morbos. Sed Langio non erat exquirenda Aëtii auctoritas quam Fracastorio opponeret, quum idipsum ex antiquo magistro Hippocrate depromserimus.

Quod postremo loco propositum erat persequamur, de viribus nimirum & signis eorum quæ in corpore efflorescunt, sive in una tantum parte, sive in toto corpore fiat ἐξάνθημα (*i*). Quamquam maxima ex parte dum promiscue rem tractaremus satisfactum est, tamen peculiari magis tractatu id est discutiendum. Demonstravimus jam bis aliquid varie efflorescere, seu in parte aliqua, seu in toto corpore, aliquando ratione peculiaris affectionis corporis, aliquando peculiaris dispositionis, aut pulmonis, aut splenis, aut hepatis: sive macula sit simplex, sive papula, sive pustula, aut aliquid consimile. Plerosque videas hepaticos exanthemata in facie manifesta habere, lienosos vero multiplici tuberculo infici, mox terminthis, mox aliis carbunculos referentibus. Pulmonicis & phthisicis rubor genarum continuus, aliis πομφοὶ (*k*), aliis circuli in tibiis, ut in iis quibus convelluntur pulmonis articuli. Atque idem est judicium de puncticulis, exanthematis, maculis pulicum morsibus similibus aut miliaribus, sive cum febre, sive sine febre appareant, sive in tempore pluvio & austrino, sive in aquilonio appareant, sive morbus sit popularis sive non, aut ἐπιδήμιος (*l*) ratione cœli, aut ἐνδήμιος (*m*) ratione diætæ, aut soli ipsius vitio. Quum enim tenella corpora puerorum & majusculorum in febribus, rubiolis, aut variolis inficiuntur, proserpit ad alios malum, & simili tabo alii facile inficiuntur: ut ea ratione non tam ad reliquias sanguinis materni impurioris hæc tabes sit referenda, quam ad cæli & aëris morbum. Declarat facilis per contagionem ad alios traductio, & quod certis tantum temporibus tanta exanthematon & ecthymaton ilias est, præsertim in febribus continuis & malignis, quarum urinæ sunt plane laudabiles, ut in certis urbibus pauci hujus morbi vim evadant. Quibus pauca apparuerunt, ii sæpe pereunt, recondito intus veneno: quibus plura, cum iis male agitur. Et reliquiæ horum sæpe sunt crudelissimæ; immo nos ipsi vidimus (quod *in nostris Epidemiis* observatum est) successisse ulcera telephia, & quæ non minora minusque mala essent quam quæ impura lues Venerea infligit: quod & annotat Paræus. Multo plura liceret ex Fernelio desumere dum docet exanthemata & ecthymata pestem.

Hippoc. lib. 2. de morbis.

v. Cap. libelli de puerorum papulis.

(*i*) Exanthema.
(*k*) Bullæ.
(*l*) Epidemicus.
(*m*) Endemius.

Lib. 2. de abditis rerum causis. stem sæpe tamquam παρανύμφυς (*n*) præcedere, & in iis aliquid cælitus impressum esse, non ex reliquiis sanguinis menstrui esse, sed necessario a cæli morbo id pendere.

At si quibus ea fere exanthemata apparent, quæ in aliis morbis malignis visuntur, non propterea terreri oportet: quum mille modis efflorescere possint: Hippocrates ita scribit: *Quibus salsuginosa sputa & tussis supprimitur, iis corpus a pustulis rubescit.* Et in Prorrhetico: *Mulieribus quidem in capitis doloribus alia quidem fiunt quæ & viris, verum punctura pruriginosæ, & affectiones atrabilariæ mulieribus minus quam viris, si non menses penitus aboliti fuerint.* Et alio loco: *Pustulæ ex laboribus non valde fortibus perveniunt ad septimam, aliquantulum lividæ*; φλυκταίνας vocat eas pustulas. Et *in Aphor.* vere exanthemata ulcerosa ait in cute apparere. Et *in Epid. Timonactis filio ferme bimestri exanthemata in cruribus, coxis & lumbis, & imo ventre, & tumores valde rubicundi* (8): *his sedatis convulsiones & comitiales fiebant, sine febribus multis diebus, & mortuus est.* Et inter ceteros locus est insignis apud eumdem de quodam Andrea acute febricitanti. Insignis ardor & adustio: *circa 25 diem pustulæ per totum corpus pruriginosæ, calidæ, veluti igne ambustæ*, Græce ἐξανθήματα πυρίκαυστα, convaluit. Credibile est tales pustulas non fuisse malignas, sed sequi & humorum adustionem & febris incendium. Et *in Coacis*: *Quibus in febribus continuis pustulæ per totum corpus erumpunt, letale, si non purulentus abscessus fiat, maxime autem circa aurem his fieri solet.* Et alio loco, *Euphranoris filio pustulæ velut culicum morsus apparuerunt, verum modico tempore, postridie febricitavit.* Et *in Coacis*: *Pustulæ serpiginosæ supra inguina, ad laterum mollitudinem, & pubem orientes, alvum male affectam significant.* Et de tabidis: *Pustularum eruptiones velut ferro lancinatæ, habitus tabem significant.* Item, *Circum oculos pustularum eruptiones in virium refectionibus, alvum humectant.* Nos vidimus mulierem quæ ex eo certo colligit se concepisse quum exanthemata apparent in corpore. Atque hæc exanthemata in toto corpore, aut maxima ex parte apparebant. Sed alii sunt loci in quibus Hippocrates observat eruptionem pustularum: ut in morientibus præ vulnere capitis pustulæ in lingua apparent: mulieri anginosæ, quum convulsa interiisset, sexta die signum circa manum sublividum apparuit. Denique si in febribus aut continuis, aut intermittentibus sectio venæ differatur, & serum redundat, quum illud impense calefactum est, & refrigerium desiderat, tum in vasis fervens pustulas & exanthemata excitat.

In Coacis. Lib. 2. Prorrh. 4. Epid. 7. Epidemiorum. Hip. 7. Epid. In Coac. Lib. de vuln. ca. Ad finem 5. Epid.

(9) Sed exanthemata, & rubiolæ, & morbilli præsertim quum sunt venenati, horrenda adferunt symptomata. Febris adest assidua, nunc ad manum mitis, nunc acerrima & adurens, vocis raucedo, oculorum aliquando caligines, & mox ardor eorumdem, corporis totius deflagratio, jactationes, lassitudo ὀςοκόπος, ἀλυσμὸς (*o*) uterque, membrorum veluti quassatio & confractio; aliquando faucium exulcerationes, ac veluti anginæ metus, propensio in somnum, sed eum turbulentum, oculi lacrymabundi

(*n*) Prodromos. (*o*) Ossa frangens, inquietudo.

mabundi & lucem refugientes, inappetentia summa, multorum & variorum vomitiones, alvi adstrictio aliquando, aliquando fœda illuvies, corporis pruritus, & veluti acicularum punctUræ, tussis: & prout venenum magis has aut illas partes appetit, ita varia excitat in variis partibus symptomata. Vidimus qui quererentur de scapulis & dorso, ac si ruptio compagis ipsius spinæ esset, & velut membranarum ἀπόσπασμα (p), & velut ἀνεύρυσμα (q) membranarum. Observarunt enim quidam eodem modo dilatationem in membranis contingere, & tendinibus, quo in arteriis: ut in arteriis proprie aneurysma dicatur, in venis σπαδὼν & κίρσος (r), in membranis ὑμενεύρυσμα (s), sic enim liceat verbum confingere ἀπὸ τοῦ εὐρύνειν τὰς ὑμένας (t). Nisi forte veteres, qui asserunt membranarum & nervorum distensiones & divulsiones esse aliquas, & ἀνευρύσματος (u) nomine includi, deceperit vocum Græcarum ignorantia: vertunt enim nomen ἀνεύρυσμα, enervationem, quod nomen ducatur ἀπὸ τοῦ νεύρου (x), quum contra sumatur ἀπὸ τοῦ εὐρύνειν, id est, aperire, dilatare: quod arteria dilatetur. Sed sit ita, relicto verborum aucupio, quemadmodum venæ, vel vi congestionis dilatantur, unde κιρσὸς (y) dicitur, quem κιρσὸν in venis pulmonum fieri Hippocrates *libris de morbis* scribit, vel per venenati flatus repentinum affluxum, item arteriæ, vel congesto sanguine arterioso, aut imprudenter arteria aperta, ita membranæ & nervi possunt aliquid pati quod venarum & arteriarum aneurysmati proportione respondeat.

Ergo ut ad rem redeamus, exanthematon præsertim malignorum sua sunt pathognomonica: ea paullo ante exposuimus: nec alienum erit huc adducere jam commemoratam historiam cujusdam nomine Andreæ, cui 7. Epid. 25. die morbi exanthemata πυρίκαυστα (z) apparuerunt: Et diebus præcedentibus hæc aderant: *os resiccabatur, nullam potionem admittebat, multa injucunditas circa os erat, lingua sicca, inarticulata, asperitas efflorescebat* ὠχρόλευκος (zz), *vigil, anxius, exsolutus,* κεκλασμένος *quassatus & fractus*, & infinita alia, post quæ tandem pustularum eruptio paruit. Et revera depingit vere ea omnia quæ erumpentibus pustulis malignis apparere solent.

Quod ad pulsum attinet, ille calori non est analogus: nam sæpe frequens, parvus, nonnumquam intercalarem habet intermissionem. Atque hoc dicam: In rubiolis, & rubentibus pustulis ubi potius quantitate res peccat quam qualitate, & sanguinis fervor est, pulsus altus, magnus, plenus & frequens est, & tunc phlebotomiæ locus est. Sed quum vitium potius est in qualitate, demissus, languidiusculus & frequentissimus est pulsus: quod notandum.

(10) Itaque

(p) Divulsio.
(q) Aneurysma.
(r) Divulsio & varix.
(s) Membranarum aneurysma, dilatatio.
(t) A dilatando membranas.
(u) Aneurysmatis.
(x) A nervo.
(y) Varix.
(z) Igne ambusta.
(zz) Pallidè albus, luteo albus.

(10) Itaque in ejuſmodi eruptionibus cautos eſſe oportet. Si ante febrem appareant, continere ſe lecto oportet, ut εὐδιαφόρητον (*a*) fiat corpus, & nil movere, niſi forte blandum enema ſubjiciatur. Interea ſi qua urgent ſymptomata, ut vomitiones, tuſſis, & oculorum dolores, ea lenienda ſunt. Bonum eſt dare id quod ſudores provocet.

℞. Scabioſæ, morſus, ana, man. j: radicis dictamni & foliorum ejus, ana, unc. j: lentium, pug. j: ficuum & paſſularum, ana, dr. ij: glycyrrhizæ, dr. jß: kermes, ſcr. j: ſeminis citrii, dr. j: radicis chinæ aut ſarſæparillæ, unc. ß: radicis angelicæ, dr. j: fiat decoctio in aquæ meliſſæ & fluvialis, ana, quantum ſufficit: (addes vinum album, ſi non adſit febris) in colatura diſſolve, pulveris diamargariti frigidi, gran. iv: theriaces, ſcr. ß: ſacchari parum: fiat potus.

Valde confert ſudorem provocare, ut malignæ qualitati humoris via pateat.

Si ſub finem febris talia appareant, & ſatis legitima quantitate ut abſceſſum faciant, theriacalis aqua remiſta aliis aquis cardiacis conferet. Si in vigore febrium, a calidioribus cavendum; ſed ſi infra ſubſiſtat ea excretio, non alienum quoque erit cardiaca temperata dare, addito decocto chinæ (11).

Epithemata regioni cordis applicari poſſunt; non probo ad regionem hepatis, quod impediatur motus naturæ, & excretio materiæ virulentæ.

Quod ad ſectionem venæ pertinet, innocue poteſt celebrari ante jam factam eruptionem. Nam quum apparet jam, niſi forte videas tantam eſſe plenitudinem, ut ea ſibi quaſi viam obſtruens, & naturam premens, liberum exitum præpediat, non alienum erit venam tundere. Quum tamen malignitas ſumma eſt, & languida facultas vitalis, cum meditatione omnia agenda ſunt. Annotavimus *in noſtris Epidemiis*, in eadem familia liberos multos exanthemata paſſos, quibus quum nil tale expectaretur, data medicata potione ii melius habuere, & perfectius curati ſunt, quam quibus dare medicamentum, ne excretio impediretur, religio fuit. Immo, dato medicamento (niſi forte validius fuerit) & aperta vena, eruptio citatur, & accerſitur. Quidam primarius Medicus affirmat ſe ſine ullo damno cuidam famulæ jam apparentibus puſtulis larga copia venam aperuiſſe, ſanguinemque plena manu detraxiſſe, quum ſuffocationis eſſet periculum. Cur non idem in ceteris factitari poterit, præſertim ſi quid ſit quod urgeat? Pulſus id teſtabitur. Qui ſi parvus & frequens, cunctantius id fiet; ſi plenus, altus, & magnus, audacius: nec imbecillitate pulſus terreri oportet, ſi ea ab oppreſſione ſit. Sæpe enim tanta eſt oppreſſio, & ob plenitudinem conculcatio, ut ſeſe pulſus non explicet. Sed an imbecillitas pulſus ſit per ſe, an ex eventu, proprium eſt prudentis Medici diligenter inquirere.

(*a*) Facilè evaporabile.

ANNO-

ANNOTATIONES.

1. *Tamen apud Hippocratem* 1. Prognost. πόνος ἀντὶ τοῦ ἀλγήματος καὶ ὀδύνης (*b*) *sumitur.*

2. *Apud Hippocratem* 2. Epid. sect. 3. *ita legitur*, fiebant in febribus circa 7. 8. & nonam τρηχίσματα κεγχρώδεα (*c*) culicum morsibus maxime similes; hæ perseverabant ad crisin usque: Nulli masculo eruperunt: Nulla mulier obiit cui id contigerit. Et gravi auditu præditæ & soporosæ erant. *Legatur locus totus quia præclare facit ad tractatum de exanthematis.*

3. *Quis enim dubitat quod non sit aliquis morbus ipsius habitus corporis, non repetita a corpore interno origine?*

4. Ἱδρῶα (*d*) *Celsus pustularum nomine comprehendit. Plinius vocat papulas sudorum: Avicenna plantam noctis. Manard.* Ep. 2. lib. 7.

5. *Epist.* 2. *lib.* 7. *Manardus docet sub nomine impetiginis & papulæ tractari eum affectum quem lichenem vocant: ita tamen ut papula sit quid levius quam impetigo.*

6. οὐκ ἀφίστασθαι (*e*), *idem est quod alio loco*, sect. 1. lib. 2. Epid. *dicit abscessus fieri* ἡμιῤῥόπως καὶ μὴ ἀναξίως τῆς περιβολῆς: *Vide pag.* 117. 118: *Interpres vertit, non pro ratione excretionis aut morbi dignitate fit abscessus.*

7. *An aër potius qualitatem invehat, quam copiam augeat. Est enim illud animadvertendum qua ratione tempestas, & aëris constitutio humores & spiritus afficiat. De spiritibus quidem nemo ambigit, sed de humoribus major dubitandi occasio. Tamen hoc existimo fieri bifariam, aut potius tribus modis: primum a parte, quia aliquis, sed is paucus succus ratione tempestatis gigni potest, præsertim si corpus suscipiens aptum sit, & paucus hic succus alium auget, & veluti creat contagione quadam; quæ opinio Galeni est in hoc loco citato. Secundo modo afficiendo partes: nam Austrina tempestas nervos afficit & cerebrum, quæ affectio peculiarem succi generationem facit. Tertio, per modum impressionis: nam fit impressio caliginis, aut squaloris, aut ichoris, &c. & id est aliquid divinum esse. Potulenta quidem & esculenta afficiunt corpora ut aër, sed ea distinctio: nam aër promtius & facilius, alimenta longiore tempore; sed impressio etiam contumacior.*

8. *Notandum quod talis eruptio fuerit sine febre, & quod tam sævi & pestiferi affectus suppressionem fuerint consecuti.*

9. *Sed & notandum quod observavimus in nostris Adversariis, nimirum puellis quibus* ἀξιολόγως (*f*) *non facta est excretio, dolores & tumores articulorum contingere pæne immedicabiles: nam materia ista benigna non est, & prius fere ossa alterat quam provisum fuerit. Nil enim in fronte hoc malum portendit. Testis filiolus I. Puthomme Notarii, & Damisellæ de Monmor filiola:*

(*b*) Labor loco doloris & affectionis dolorosæ.

(*c*) Asperitudines miliaceæ.

(*d*) Sudamina.

(*e*) Non abscessus fieri.

(*f*) Notabilis, effatu digna.

liola: item filius D. de la Terrasse. Quod & Ambrosius Paræus in Tractatu de exanthematis *annotavit. Simile quid animadvertit Hippocrates* sectio. 3. lib. 3. Epid. particula 22. 23. & sequentibus, *loquens de constitutione quadam pestilenti in qua ignis sacer formidabilis in senes, præsertim in eorum capita, sæviret. Inter cetera adscripsit: Erat autem fluxio quæ collecta erat (Græce* τὸ ῥεῦμα συνεστάμενον (g)) *non puri assimilis, sed alia quæpiam putredo, ipsaque fluxio multa & varia. Et* in comm. *Galenus ait, a communi putredinis causa unumquodque putrescens, propriam & peculiarem putredinis speciem obtinet.*

10. *Ac tum maximè id est faciundum quum* φλυζάκια (*h*) *apparent, Gall.* comme des eschauboulures. *Aliquando enim simplex incendium & ardorem sanguinis declarant, aliquando aliud quid. Unde annotavimus aliquo loco observasse multos qui gravissime, immo letaliter ægrotaverint, quibus ineunte morbo talia eruperint.*

11. *Si exanthemata apparentia* κρίνοντα (*i*) *sunt, id est febris aliquam afferunt imminutionem, quiescere Medicos oportet. Si* κρίσιμα (*k*) *sunt & apparent* ἀναξίως τῆς περιβολῆς (*l*), *id est, non est digna excretio ea quæ fit ad circumferentiam corporis, quandoquidem natura* περιβάλλει, *id est, rejicit in habitum corporis, quod aliter dices moliri* τὴν περιβολὴν (*m*), *tunc naturam juvabis. Juvabis aut medicamento in cutim pellente, aut medicamento eccoprotico, aut phlebotomia. Si enim febris magna est, & non sese frangit, ac mitescit aliquantula ea excretione* καὶ τῇ περιβολῇ (*n*), *ad phlebotomiam veniundum est. Sed cave ne decipiaris quoad febrem. Nam aliquando augetur febris, sed id fit ratione supporati materiei exanthemata facientis, aut ratione ipsius conatus, aut ratione impeditæ difflationis. Aliquando ita continua sunt exanthemata, ut videantur corpus incrustare, & tunc impeditur difflatio; & quod diximus tempore ipsius conatus febrem videri auctiorem, illud vulgo observatur etiam in sudoribus, pulsus enim elevatur, & citatur, natura velut sese ad munus commemorabile accingente. Et quod fit in sudoris excretione idem fit in exanthematis, ideo diligenter attendes ne decipiare. Item an fiat suppurati ratione: dum enim pus fit, dolor fit, & febris augetur. Porro ista formula loquendi, Abscessus fit* ἠμιῤῥόπως καὶ μὴ ἀναξίως τῆς περιβολῆς (*o*) *legitur* ad 2. Epid. sect. 1.

(*g*) Rheuma consistens.
(*h*) Pustulæ, papulæ ignitæ.
(*i*) Judicantia.
(*k*) Judicatoria.
(*l*) Pro dignitate morbi.
(*m*) Habitum corporis.
(*n*) Et habitu corporis.
(*o*) Semirepens & non pro dignitate morbi.

HISTORIA

HISTORIA SEXTA.

A Morrhæi Consulis pusio quadrimestris torminibus vexabatur, ut colligere erat: non longe post aphonos, oculos intorquebat, convellebatur. Mirum hoc, repente facies mutabatur, tamquam conantis aliquid excutere: deinde velut comprimebatur, tuncque occurrebat in os spuma, & spiritu veluti compresso diu, quasi ad se rediens, magnum spirabat, eorum more qui contentione animi aliquid intuentes spiritum cohibuere. Per totam noctem convellebatur tantum brachio sinistro, & illud convulsorio modo agitabatur. Deinde cessante hoc, idem brachium dextrum passum est. Et ex intervallis occurrebat spuma magna copia, & aphonos erat, & excreta spuma salivaque magna spiratio; tunc restituebatur. Epilepticum hoc fuit: provisum ventri: aliquid συγγενές *(p).*

COMMENTARIUS.

QUo tempore puellus iste ea passus est, dolores capitis multi grassabantur, & crudelissimæ hemicraniæ, & omne pæne genus morbi partes capitis exercebat: ut non sit mirum si in ista clade tenellum corpus pueri affectum fuerit. Aderant tormina, ut qui a ventre vapor efferretur, dolorem excitaret, & inde alia quæ sunt consecuta. (1) Sed quum cerebrum natura esset molle & delicatum, & ex eventu veluti cereum cranium molliculumque, non mirum si minima occasione perculsum fuerit. Procatarticum potuit esse a partibus inferioribus, deinde obfirmata sedes in capite ipso. Nam si venenata materia in cerebro coercita fuisset, credibile fuisset graviora symptomata sequi debuisse. Sed quum in ventre dolor ab humore acri, & æruginoso excitaretur, compatiendi lege facile cerebrum laborabat. Sic nos observavimus mollitudinem cranii & repletionem cerebri a multa aqua & humiditate excrementitia, maxima ex parte horum causam fuisse (2): nam nervi erant veluti impotentes, aquei, madefacti & effeminati, adeo ut epilepsia ista potius esset a copia humiditatis, quam a mala qualitate. Quod autem mirum fuit, est quod quum epilepsiæ magna forent argumenta, tamen alterutra tantum parte convelleretur. Sic non erat simplex convulsio, quod cerebrum oblæderetur, quod aphonia esset, quod spuma adesset, quod periodicum esset malum; nec omnino epilepsia, quod totum corpus non convelleretur, sed una pars post alteram, quum tamen nulla paralysis secuta sit. Quamquam *in primo Tomo Consiliorum nostrorum* annotavimus ex Hippocrate, epilepsiam definiri posse convulsionem a cerebro ortam, eamque circa tantum unam partem. Quis enim dubitat quominus prout humor convul-

(p) Cognatum est.

convulſionis auctor potius irrepit in eam, aut illam partem, a qua nervi divaricantur, ita in dextra aut in ſiniſtra parte convulſionem afferat? Sic iſtius puelli morbus velut ambigebat inter veram epilepſiam & convulſionem proprie dictam. Evaſit tamen, quod & alvus ſollicitata eſt blandis clyſmatis, & dolores torminoſi ſedati; ne exacerbati cerebrum percellerent, data theriaca quæ ſcaliſmum provocaret, ſuffitus ex maſtiche & olibano ad cerebri mollitudinem corrigendam (3): radix pœoniæ appenſa collo, quam fugare epilepſiam autumant: nec tantum tamen ei credamus, quin ad alia remedia confugeremus: nec enim facienda erat tanti eorum auctoritas qui de reconditiore radicis pœoniæ vi aliquid dixerunt, quam novorum remediorum inventione teneritudini ipſius puſionis providendum, quæ tanto morbo ferendo non eſſet.

ANNOTATIONES.

1. *Error in hoc maximus committitur in pueris, quod ſtatim ab uſu pultis & lactis nutrices eos dormire faciunt. Quid enim ad cruditatem generandam facilius? Hinc epilepſiæ & conſimilium morborum occaſio.*

2. *Caput & mollius & juſto craſſius habet: ut mirum non ſit ſi epilepſiæ obnoxius valde ſit, etiam ante* ὀδοντιᾶσιν (q). *In ea enim familia non dentiunt ante decimum vel undecimum menſem: Ac verum illud Ariſtotelis* lib. de ſomno & vigilia: Quum ſupernarum partium magnitudo in prima ætate infernas excedat, non mirum ſi prima ætatula epilepſiæ obnoxia ſit.

3. *Circa ſilentium Lunæ Februarii idem malum repetiit fere auctius: & numquam tanta in pulſu mutatio obſervata eſt. Statim a paroxyſmo diffluebat multa ſaliva ab ore vi excernentis naturæ. Aëtius in ejuſmodi morbo pulverem ireos, aut cyperi capiti aſpergit, caput aut irino, aut anethino illinit: melle quoque ad litum utitur. Nec non delingendum mel dat, pœoniæ radicem appendit collo ut contingat ſtomachum.*

HISTORIA SEPTIMA.

LYſſæi Conſulis uxor ſeptimeſtrem fetum gerens tenaſmo tentatur, & fluxu velut dyſenterico (1): non multo poſt febris continua: triceſies de nocte deſidebat, ſed inanis erat conatus. De abortu metus fuit. Malum fovit maxime a regione hepatis colluvies humorum delabens. Rheobarbaro locus fuit: item & ſoli Caſſiæ. Varia clyſterum genera imperantur. Bis ſecatur vena, injectiones fiunt in rectum inteſtinum: omnique modo noctu diuque dolores leniuntur abortionis metu. Convaluit.

(q) Dentitionem.

COMMENTARIUS.

IN *secundo libro nostrorum Epidemiorum* animadvertimus circa mensem Januarium maximam mulierum partem morbis affectam esse, immo & per totam hiemem, quum tamen præcessisset æstas & autumnus fere squalidus & siccus: immo per sex fere menses pluviarum carentia fuit. Citavimus ex Hippocrate exsistere aliquando tempora in quibus fere mulieres laborant: nam loquens de pustularum eruptione in squalloribus ait: *Nulli masculo tales erupisse vidi.* Et eo loco quæsitum, cur in squalloribus, & post squallores tanta morborum ilias, præsertim corpora muliebria afficeret: Deinde cur non potius viri, quum mulierum corpus frigidum & humidum in squalente statu, tamquam gavisurum modico contrariorum usu, melius habere posse videatur. Ubi notavimus ex sententia Hippocratis exsistere posse tempus in quo & mulieres, & juniores viri simul laborent: quod absurdum videtur, quum contrarium utrorumque sit temperamentum. Sed Galenus docet aliud esse laborare per generationem proprii humoris, aliud per suppressionem. In siccitatibus corpora juvenum propensiora sunt ad morbos quos serum malum parit, quia & ratione temporis, & sui proprii temperamenti talem humorum ichorem & serum generant: sed mulieres tales morbos incurrunt, quia corpus habent minime perspirans. Morbi autem occasionem dat non tam generatio ipsa, quam suppressio. Tempus enim ex se parens est sæpe mali seri: quod dum supprimitur ob difflatum prohibitum, tunc dicitur morbus generari per suppressionem: sed quum corpus est ipsum biliosum ad τὸ ποιητικὸν (*r*), accedit ἐπιδεκτικὸν (*rr*): ut corpus juvenum laboret utraque ratione, & ratione τοῦ ποιητικοῦ, & ἐπιδεκτικοῦ (*s*): mulierum vero potius ratione τοῦ ποιητικοῦ (*t*). Huc enim pertinet locus præclarus, quem jam ante expendimus, ubi Galenus ait disputans de squalida & pestilenti constitutione: Quum aliis atque aliis in pestilenti statu alius atque alius abundaret succus, a statu aëris hunc, supple succum, auxit; id est, & qualitas nova inducebatur, & substantia ipsius succi augebatur, producta ac promanante longius putredine, ab ipsius aëris morbo & vitio. Quamquam illo loco diximus id fieri κατὰ τὸ συμβεβηκὸς (*u*).

Sect. 3. lib. 2. Epid.

Sect. 2. lib. 2. Epid. part. 78.

Ad part. 55. sect. 3. lib. 3. Epid.

Ergo mirum fuit Medicis, cur eo statu potius mulierum genus morbis tentaretur. Sed unum notandum est: maxime eæ mulieres afficiebantur, quibus viscera calidiora sunt, ut ea ratione ad masculorum juniorum temperamentum accederent.

Quicumque tunc morbi vagabantur, a quodam indomito sero erant, ut jam dictum, de repente suum virus & ferociam exerente, alias in caput, unde incredibiles alterutrius partis dolores in capite vidimus cum lenta fe-

 bre,

(*r*) Vim efficiendi.
(*rr*) Vis suscipiens.
(*s*) Principii efficientis & corporis suscipientis.
(*t*) Principii efficientis.
(*u*) Secundum accidens.

In Epid. bre, & pulsu insigni in temporibus, quem Hippocrates πηδησμὸν τῶν φλεβῶν ἐν τοῖς κροτάφοις (x) vocat; in aliis ophthalmiæ siccæ; in aliis prurigines in aurium profundo molestæ; in aliis ventris inferioris dispositiones inflammatoriæ falso colicum dolorem referentes. Et maxime corripiebantur corpora δυσδιαφόρητα (y). Quod autem malignum foret id serum, declaravit subita morbi adorsio: nam citius dicto, & ita repente invadebant. Itaque illa ἐπισημασίη ἀθρόα (z) virus & ferociam designabat: ut aliis ex locis explicatum est.

TEXTUS. *Tenasmo tentatur, & fluxu velut dysenterico.*

De tenasmo pluribus non dicam: solum afferam aliquam divisionem. Alius dysenteriæ comes est, alius antesignanus: alius heres, alius nec sequitur, nec præcedit, sed sequitur. Qui hanc mulierem affligebat, erat comes fluxus dysenterici: cujus causa non tam erat ulcus intestini, quam cacochymia & seri mali copia, quæ dum pertransiret intestina, eorum membranas offenderet, & sua acrimonia deraderet: accedebat irritatio sphincteris, & veluti ἐπιφλόγισμα (a), ut minima occasione cogeretur ad desidendum. Locus est præclarus apud Galenum ubi explicat quomodo inappetentia dysenteriis est tamquam ἐπιγένημα (b), aliquando comes; Ita autem scribit: *Dysenteriæ fiunt ex humoribus acribus. Primum summa occupantur, deinde profundiora, & ulcera mala fiunt: quo maxime tempore ventriculus offensus lege sympathiæ cibum fastidit. Et tunc est velut ἐπιγένημα, & malum est ut signum, & ut causa.* Deinde subdit, *Fiunt quidem ab initio dysenteriarum fastidientes ægri ob malos ichores fluentes ab hepate, a quibus raduntur intestina, præsertim si amaræ bilis naturam habuerint. Nam superfluitas horum ad ventriculum defertur.* Centies enim docuimus quemque humorem habere duas partes, tenuiorem, a qua in longinquioribus partibus excitantur varia symptomata, crassiorem, a qua in parte cui inhæret surgunt alterius generis symptomata.

Ad Aphor. 3. lib. 6.

Febris.

Galenus amplissime loquens de hepate, & ejus affectionibus, docet vitio hepatis multos laborare diverso modo. Nam alias ejus propria substantia afficitur, ut quum intemperies eam afficit, & proprium ejus parenchyma, & ex Erasistrato Galenus assumit; alias venæ ipsæ quæ a gibbis ad sima tendunt; alias materies, & colluvies circum partes eas multa est, unde morbi foventur: nam quum ea materia putrescit, tum febris accersitur putris. Et eodem loco fusius explicat varietatem excrementorum, sive venæ obturatæ fuerint, sive hepar ipsum affectum sit, sive collectio sit humorum: quæ omnia non explicabimus, quoniam in immensum oratio proveheretur: sufficit locum designavisse. In nostra muliere corruptorum humorum cumulus erat, ut jam de hepatis propria affectione dubitaremus: ideo secta vena est bis. Mirum tamen quibusdam videtur

Cap. 7. lib. 2. de compositione medica, secundum locos.

(x) Pulsum insignem, saltum venarum, quæ sunt in temporibus.
(y) Ægrè perspirantia.
(z) Invasio violenta & confertim erumpens.
(a) Incendium.
(b) Supergeneratio.

videtur quod fluente alvo vena aperiatur: nam vel id quod fluit symptomatice fluit, nimirum ob perennem generationem, aut laxitatem partium, aut facultatis retentricis imbecillitatem; vel acervatio erat humorum corruptorum, quam natura amolitur per fluxum alvi. Si prius, non est locus phlebotomiæ, ideo Hippocrates dicebat. *Si sanguinem vis detrahere, ventrem confirma.* Si posterius, naturæ totum munus sinatur: nam sic evacuatur febris causa (2). At sæpe jam antequam natura sponte alvum sollicitet, aut copia ipsa materiæ sibi viam fecerit, massa sanguinis infecta erat diffuso sero, & tenuiori materia a crassiori in imis corporum restagnante desecta, unde nisi perflaveris sanguinis massam, major corruptio sequatur. Morbi non cito fiunt, sed sensim: & quum sese proferunt, jam labes pervaserat multas partes. Unde quibus primo morbi die sanguis a natura alienus detractus est, an credibile eam corruptionem uno die contingere potuisse? Itaque ad evitandam febrem, aut si adsit, jugulandam, modo non sit symptomatica, solum aperienda vena est. Dixi, modo non adsit symptomatica, quoniam ob vigilias, & inanes de surgendo conatus, & motum ipsius pravæ materiei, sæpe incalescit corpus: at tali calori non debetur phlebotomia, sed quies, & symptomaton remissio. Verum cum essentialis febris putredine diffusa ac communicata vasis, tam necessaria est phlebotomia, ut si ea prætermissa fuerit, grave sit peccatum. Nec argutulus dicat male nos dixisse, non secandam venam si symptomatica febris. Nam, dicet, si inflammatio interna, quæ adest febris symptomatica est, numquid omittes phlebotomiam? At hoc loco febres revera exsistentes, sive ob inflammationem, sive ob putredinem, in censu verarum febrium habentur. Sed & notare oportet ad tollendam febrem si ea aliquid commemorabile habeat, plurimum conferre phlebotomiam præcautionis ergo. Nam si insignis febris ob vigilias & motum tetræ materiæ surgat, quæ ad fluorem accesserit, metus est periculi. Adde quod febris ipsa corpus infirmat; & alimentum corrumpit, unde cacochymia accumulatur. Itaque cautos esse admodum Medicos oportet, ne temere phlebotomiam celebrent, aut imprudenter omittant. Atque huic nostræ ægræ plurimum ea contulit.

4. Acuto.

Malum fovit illuvies humorum a cavis hepatis illabens.

Et allapsus affluxusque humorum, & colluvies mediis intestinis sparsa tamdiu malum fovit. Nemo enim dubitat, quin dum repurgat natura mesenterium, & cava hepatis, quicquid capitur alimenti corrumpatur, naturaque solum nescio qua benigniore aura fruatur: contactu enim decurrentis a mesenterio materiei chylus a ventriculo defluens contaminatur. Sic nos credebamus non esse tam ipsa intestina læsa, quam partes superiores aut læsas, aut colluvie plenas ac infectas. Sæpe enim figuratum & satis laudabile διαχώρημα (c), id est quod secedit, & tamen intestina ex se integra sunt. Sicut non est necesse ut in excremento color aliquis sit, ut inde significetur bona dispositio ventris inferioris. Verba Galeni hæc

Cap. 11. lib. 1. Criseon.

(c) Excretio.

hæc ſunt: *Hippocrates ne meminit quidem coloris excrementi, quoniam non magnam vim habet ad inferioris ventris diſpoſitionem bene judicandam. Nam quod id excrementum ſit bene concoctum, ſufficiunt hæc ſigna, molle, figuratum, &c. Fieri enim poteſt, ut venter circa proprium munus robuſtus ſit, ſed vel propter vehementem adjacentium partium caliditatem exſugatur, atque exſiccetur, quod bene coctum fuerit, aut propter diſtributionis imbecillitatem humidius quam oporteat, egeratur: & cetera.* Quod autem dixit colorem excrementi magnam vim non habere ad ventris inferioris diſpoſitionem ſignificandam, id forte mirum ſit. At color bonum vel malum ſignum eſt ex eventu: nam a cyſti maxime hic color pendet. Si ſaturatus bile ſit excrementi color, ejus nimietas pendet: ſin decolor & albicans, obſtructio ſignificatur. Ergo ut ventris inferi bona œconomia ſignificetur, nil color facit: modo enim coctio bona ſit, & ſubſtantiæ ratio qualis eſſe debet adſit, ſatis eſt: immo inteſtina, quæ inter partes ventris inferioris habentur, non coctionem juvant, ſed diſtributionem, ſi modo vera quæ *in libris de uſu partium* demonſtrantur.

Rheobarbaro, Caſſiæ, Clyſteribus fuit locus.

Remediis multis tentata res eſt, & quum non viderentur proficere, *Celſus.* ſecuti ſumus conſilium Celſi: *In acutis cito mutatur quod non prodeſt, in longis quos tempus ut facit, ſic ſolvit, non ſtatim condemnetur, ſi quid non profuit. Minus vero removeatur, ſi quid paullum juvit, nam profectus tempore expletur.* Maxime vero in clyſterum uſu morati ſumus. Ac primum injecti ſunt clyſteres ex lacte, incoctis ficubus, chamæmelo, tapſo, roſis, diſſoluti vitelli ovorum, non ſaccharum, ne irritaretur inteſtinum: facile enim id eveniebat.

Alia inſtituuntur enemata, coquuntur radices althææ, ficus, roſæ, tapſus, diſſolvitur pulvis ovorum in furno induratorum.

Alia inſtituta ex decocto capitum papaveris albi.

Tandem acceptum eſt decoctum capitis vervecini ad obducenda inteſtina.

Frequentia apozemata.

Caſſia exhibita eſt, & valde profuit: quod forte mirum ſit. Nam inteſtinis ita irritatis, bilioſo ichore plenis, immo & veluti effeminatis, lenientium medicamentorum uſus non eſt tutus: tamen plus viſa eſt contuliſſe, quam quodvis aliud. Nam quum caloris ingentis opinio eſt, quum humor qui defertur eſt valde acer & mordax, potius conferet caſſia cum tamarindis, quam quodvis aliud medicamentum: lenit, mitigat: Et ſi parum laxaverit inteſtina, facile poſtmodum robur eorum conciliabitur.

Sedi ſæpe applicatum unguentum populeonis, mucago ſeminum pſyllii, cytoniorum: Facta injectio ex aquis refrigerantibus, & collyrio albo Rhaſis.

Abortionis metus.

Omnis enim vehemens conatus abortum minatur (3). Quod quum mulieribus tenaſmum patientibus eveniat, non mirum ſi metus ſit ne fetus elidatur. Quæ omnia facilius repetentur ex *Aphoriſmis Hipp.* Hæc ſufficiant ad prædictam hiſtoriam. Idibus Aprilis 1576.

ANNO-

ANNOTATIONES.

1. *Ad hanc historiam referenda est historia Florentii De Baillet, servi, dysenteria cum multa cacochymia & tenasmo laborantis: nullum pæne clysterem admisit: ne quadrantem quidem horæ in lecto continebatur. Nos usu cassiæ, amygdalatorum, lactis vaccini & similium* σὺν Θεῷ (*d*) *curavimus. Incredibile est quantum bolus cassiæ frequenter repetitus profuit; quod tamen est contra communem usum. Id Hollerius feliciter usurpavit, & nos sæpe idem felici successu usurpavimus.*

2. *Atque urinæ ipsæ satis legitimam medendi offerunt occasionem. Nam si crudæ, fuerint & tenues, nec tam secandæ venæ & purgandi, sed maxime purgandi occasio erit. Sed contra confusæ, ac turbatæ & humorales, ut ita dicam, audacius purgabis. Vide Hippocratem* part. 43. lib. 4. Acutorum, *&* Historiam P. Toysonii.

3. *Ideoque Hippocrates* Aph. 31. lib. 5. *ait*, Mulierem gravidam capi ab acuto aliquo morbo letale esse: *& Aphorism.* 30. Mulierem utero gerentem sanguine misso ex vena abortire, &. magis si fetus sit major: *& Aphor.* 34. Gravidam abortionis periculum incurrere si alvus plurimum profluat. *Defraudatur enim fetus genio & desidendi frequentia eliditur.*

HISTORIA OCTAVA.

D. *MEMMÆI hortulanus paullo ante solstitium hibernum in febrem continuam incidit: ea nil in fronte habebat, multa in recessu. Per totum morbum fere deliramenta & manuum saltus tremulus, balbutiebat: terrificum omnibus hoc fuit. Ad claviculas dolor subobscurus & levis. Morbus diu siccus mansit. Exacerbationes nocturnæ. Non meminerat eorum quæ fiebant. Urinæ crudæ, boni coloris, ad sanorum urinas accedebant: dato medicamento alvus ducta est illo minime sentiente. Febris conclusa erat, nec ad manum mordax. Ægrotare se nesciebat; sanguinis detractus laudabilis, deinde aliquantum corruptus. Tandem evacuatis multis per alvum, & expectoratione multa ad vicesimum quartum diem præter communem opinionem restitutus est* σὺν Θεῷ.

COMMENTARIUS.

ILlud τὸ Θεῖον (*dd*), quod in constitutionibus & statu temporum observari solet, meo quidem judicio & ad partium diathesin, & ad humorum conditionem referre oportet. Si enim flante austro nervi imbecilliores

(*d*) Deo auxiliante. (*dd*) Divinum.

liores redduntur, si præeunte hieme austrina & pluviosa & εὐδία (*e*), vere autem sicco, squalido & aquilonio, mulieres fere abortiunt, tum peculiari humoris generatione, tum partium generationi dicatarum affectione, non mirum si morbi generantur & vagantur ἢ εὐςατεῖς ἢ κακοήθεις (*f*), aut alterius moris: unde in quibusdam temporibus morbi potius sæviunt in cerebrum, in aliis in thoracem, in aliis in habitum corporis, prout aër ad hanc aut illam partem afficiendam aptus & affectus fuit. Cur enim aliis temporibus σπλῆνες, id est, lienares morbi vagarentur, aliis φάρυγγες, id est, faucium labores, nisi peculiaris esset συντιμωρία inter τὸ ποιητικὸν, & ἐπιδεκτικόν (*g*). Quod etsi plerisque inutile ad contemplandum videtur, nobis non ita placet: si quidem & ad diagnosin, & ad prognosin, & ad præcautionem pertinet. Ut studium sit earum partium quibus talis τῶν ὡρέων κατάςασις (*h*), ne male exerceamus & fatigemus corpus medicamentis, re incognita. Quum enim aut catarrhi suffocantes, aut sudor Anglicus, aut siderationes partium ob peculiarem aëris affectionem & siderum aspectum, vagantur, quis adeo hebes ut horum contemplationem omittat, & non inquirat unde & quomodo ista lues oboriatur? Et si in constitutione austrina veluti liquefacto cerebro multa pituita occurrat in os, nonne potius ad corroborandum cerebrum confugiet, & ad illud asserendum, quoad fieri poterit, ab injuriis externis, quam ad medicamenta phlegmagoga? Ita hercle. Ut non mirum sit si in humorum magna cruditate, calor febrilis accensus immiserit tetros vapores qui cerebrum, jam imbecillius redditum ob vim tempestatis, deterius affecerint quam ante affectum fuerit. Jam annotavimus *in primo lib. Epidemiorum meorum* exstitisse jam ter aut quater constitutionem temporis hieme in qua omnes ægri de dormiendi impotentia conquererentur: & tamen hieme somni sunt longissimi: quod fit aut quia peculiaris est temporis dispositio quæ id faciat; aut quia quum hieme revocetur calor intro, magna est calidarum exhalationum copia, hæ autem somnum prohibent: accedit & noctium longitudo. Quum enim omnia quieta sint, & absint familiares, non ita facile molestiæ nocturnæ falluntur ac leniuntur. Ac jam assero illis temporibus hibernis observasse me majorem dormiendi difficultatem quam in plerisque morbis æstivis: in quibus tamen natura, ob bilis dominatum, major est τῆς ἀγρυπνίας (*i*) occasio. Et ut libere dicam, in corporibus siccis & squalidis, & jam morbo attenuatis (autumnales enim & hiberni morbi maxima ex parte longissimi sunt) tanta est ἀγρυπνία (*k*), ut somnum conciliare difficile sit. Id facit siccitas, squallor partium, & seri maligni dominantis sub finem autumni & principium hiemis dominatus: quod diligenter notandum. Et si ad hypnotica paullo vehementiora confugeris, celeriter delirandi occasionem attuleris: sic non nisi caute illa præscribi oportet.

Cur Hieme in morbis est ἀγρυπνία.

Ed-

(*e*) Tepida.
(*f*) Constantes & maligni moris.
(*g*) Consensus inter principium efficiens & excipiens.
(*h*) Constitutio temporum.
(*i*) Vigiliarum.
(*k*) Pervigilium.

Ea in fronte nil habebat, &c.

Id quod contingit in lignis viridibus; quum multa eſt cruda materia, nec calor analogus eſt, plus excitat vaporum quam diſcutiat. Unde quæſtio eſſe poſſet an hieme ita audacter ratione febris mittendus ſanguis. Immo febrem augeri par eſſet, ut materia facilius diſcuteretur, & calor in crudo ſucco emicaret. Si quis attendat quoque calorem contra naturam omnia corrumpere, & plus obeſſe alimentum corrumpendo, & ſuccos crudos male alterando, quam diſcutiendo, in alia forte erit opinione. *Per totum morbum ſaltus tremulus manuum*: obſcuris verbis id explicatum eſt, ſed elucidabitur ſequenti oratione: ſymptoma hoc quod eum fere per totum morbum comitabatur, terrori fuit: verebamur ne ab infirmitate eſſet, & ſic malum foret & ut ſignum, & ut cauſa; ſed quia pæne ab initio morbi prehendit, non ita ſuſpectum fuit. Hoc autem attendere oportet, ne falſo infirmitatis metu perſuaſi & inducti omittamus legitima remedia. Ac primum quid ſit illud videndum. Hippocrates ita ſcripſit *in Coacis*, *Hipp. in Coacis.* οἱ πρὸς χεῖρα ἀναΐσσοντες κακοί; *Si ægri ad manum Medici ſubſultant, malum.* Illud πρὸς χεῖρα (*l*) bifariam interpretari poſſumus, ut & contrectante Medico ſubſaltent, & videas manum ipſius ægri intremiſcentem revelli. Unde dubitant an ſit quid convulſivum, an aliquid tremulum, an aliquid mixtum. Tremor proprie eſt motus depravatus facultatis animalis partim a voluntate, partim a gravitate partis editus: argumento eſt quod niſi coneris movere membrum, non tremat: ſed quum conaris dimovere, viciſſim facultas & vincit & vincitur, & in iſta contentione fit duorum contrariorum motuum perpetua quædam ſucceſſio. At in ægro noſtro motus perpetuo tremulus apparebat, & veluti palpitans. Galenus fuſe de *Cap. I. l. 2. de ſympto. cauſis.* tremore diſputans occurrit eorum objectioni, qui tremorem a ſolo morbo eſſe contendunt, nec voluntatem concurrere; quod ut probent, proponunt exemplum eorum quibus perpetuo caput tremulum eſt, & tamen nulla eſt movendi voluntas. Reſpondet huic objectioni bifariam: primum quod in cuſtodienda quavis particula recta etiam voluntas agat, & contentio ſit muſculorum, alioqui pars corrueret: poſterius ſi in culcitra molli reclinetur caput, non amplius tremet, quia ab actione facultas ceſſat. Itaque concurſus eſt & morbi, & facultatis in tremore. Et tremorem non quid diſſimile eſſe ſtatuit pulſui formicanti: in hoc nulla ſenſibilis quies eſt inter duos motus contrarios: & arteriæ motus in minima ſpatii intercapedine agitur; eſt enim facultas proſtrata, & quæ tamen aliquid conatur ac molitur. Et quum non ſit ſenſibilis quies inter duos motus (quod apparet in naturali motu cordis) eſt tamen quædam ſubſidentia fatiſcente facultate, quæ ſubſidentia mediæ cujuſdam quietis rationem habet. Et quemadmodum in formicante pulſu viciſſitudo motus non ab una proficiſcitur natura, ſic fit ob pugnam virtutis & ponderis ipſius corporis in tremore motus quidam contra naturam partim a facultate & voluntate, partim a morbo. Nec hic diſtinctiones illas repetere convenit

X 2 quas

(*l*) Ad manum.

Cap. 4. & 5. lib. de convulsione & rigore.

quas Galenus aſſignat inter motum convulſivum, concuſſivum, & tremulum, item inter reſolutionem & rigorem & tremorem & palpitationem: ſæpe enim confunduntur. Unde initio hujus tractationis motum illum contra naturam quem in ægro noſtro obſervavimus non ſatis aperte nominavimus. Nam modo tremulus, modo palpitans, modo ſaltus quidam tremulus & jectigatio, modo quid mixtum dictus eſt iſte motus: quaſi vero parum interſit inter hæc. Revera motus erat tremulus, & non a ſolo morbo erat, ſed a facultate. Solum animadvertere illud oportet, quod contra Praxagoram & Herophilum Galenus conſtituit & concluſit. Herophilus tremorem in nervoſo ſemper genere conſtituebat, quod reprehendit Galenus, non quin ad nervoſum genus pertineat, ſed quod non ſolus nervus tremat, ſed ea tota pars quæ προαιρετικῶς (*m*) movetur: item quod facultatis ipſius non meminerit quæ maxime ad tremorem concurrit: nam & ſine ea contendente tremor omnino non fit, de tremore qui proprie dicitur, audiendum eſt. At Praxagoras tremorem ad arterias referebat. Uterque Galeni judicio male. Propoſitum erat de tremore multa dicere, ſed quoniam qui Commentaria in librum Coacarum animadverſionum edit, multis locis de eo abunde dixit, ſuperſedendum eſt. Dicendum breviter de iſto tremore qui in principium morbi incidit, & qui non debuit a purgando & evacuando deterrere. Omnis tremor continentem

Hæc ex Com. in particul. 2. ſect. 1. l. 3. Epid.

cauſam habet virium infirmitatem. Et quum ex tribus corpus conſtet, ſpiritu, humore, parte ſolida, ſpirituum diſſipatio, aut collectio tremorem facit, ut in gravi animi affectu contingit: Interdum eum accerſit humorum & ſpirituum diſſipatio, ut in fame, vigiliis, uſu Veneris contingit: In acutis morbis aliquando fit copia humorum, ut Pythionis hiſtoria admonuit: Interdum qualitate humoris, licet is quantitate ſit paucus, interdum partium ſolidarum ſiccitate & maraſmo, ut quum phrenitin, aut cauſon tremor excipit: Id etiam in morbis longis cernitur, facultate vieta ac languida reddita. Id quod beatus ille pater in monaſterio S. Claræ declaravit; poſt ſemeſtrem enim morbum tremulus interiit. Atque ut brevi finiam, Pythionis hiſtoria revocabit in memoriam illud totum quod in morbo ipſius hortulani evenit: *Pythioni primo die tremor a manibus, febris acuta, nugabatur.* Galenus explicans cauſam iſtius tremoris

Hiſtoria 1. ſect. 1. lib. 3. Epid.

mihi videtur deceptus eſſe. Nam quum tremorem iſtum magni faciat, & quod primo die inciderit in ægrum, propterea credat a plenitudine eſſe (nil enim præceſſerat quod vires convulſiſſet, alioqui in narratione ipſa Hippocrates haud prætermiſiſſet) miratur cur venæ ſectionis non meminerit, quum neceſſaria hic videatur. Morbum quippe plenitudo commiſit, ut ex ipſo etiam tremore collegit, qui plenitudinis ſignum eſt. Tamen paullo poſt dum explicat cur tremerent manus ita ſcripſit: *Probabile eſt in primis thoracis regionibus, ubi eſt continens thorax ad ultimas cervicis vertebras, affluentiam humorum conſtitiſſe aliquando, non multum tamen ut quæ dyſpnœæ excitandæ non eſſet ſatis. Nec enim valide refert ad reſpirationem primum intercoſtale* (*Græce* πρῶτον μεσοπλεύριον.) *Sed quum eſſet vitium*

Com. in part. 4. ejuſdem lib.

(*m*) Ex electione.

vitium in nervorum radicibus qui ad manus pertinent nervique degravarentur, tremor manuum consecutus est. Nam ex primo intercostali & vertebris ei superpositis nervi musculos manum moventes enascuntur. Hujus rei hoc est argumentum, quod tremores una cum sputis quæ successerunt permanerent, & etiam quod, ubi aliquod signum in sputis coctionis apparuit, non amplius fierent tremores morbusque tolleretur quum judicium consequeretur per sudores. Pythion duplici affectione laborabat, febre essentiali, & thoracis affectione. Sic duplex crisis fuit, una thoracicæ affectionis per sputa varia & sanguinolenta, quum tamen nec esset pleuritis, nec dolor lateris, nec peripneumonia: alioqui historiam ut febris continuæ & essentialis non enarrasset. Et idem ipsum est ac quod scripsit *in lib.* 4. *Aphor. Excretiones in febribus*, &c. Altera crisis fuit ipsius febris per sudores, & apostasin & stranguriam. Febris quidem longius tardiusque post alteram affectionem desiit, nam urinæ manebant crudæ. Apostasis autem & stranguria consecuta sunt, quoniam diu mansit morbus crudus. Unde in eam sententiam Galenus ex Hippocrate citat: *Si quis diu urinas tenues & æquabiles reddat, & reliqua salubria sint signa, abscessus portenditur in locis septo transverso inferioribus.* Porro materia in primo intercostali conclusa erat, propterea non deterius habuit æger licet primo die nil expectoraverit: non urgebat enim malum. Aliter vero fit in vera pleuritide & peripneumonia: augetur enim respirationis usus, majorque difficultas ducendi & educendi spiritus: Quod non contingit occupato primo mesopleurio. Et hic præclara quæstio moveri potest: si frustra in parte aliqua fit concoctio, si universi corporis manet cruditas, quid juvit ista expectoratio, & tremoris solutio? Revera si morbus unus est, & materia uniusmodi fusa per venosum genus, licet ejus pars aliqua privato naturæ beneficio mitigetur & coquatur, hoc nil perinde facit ad solutionem, quam si naturæ nulla esset molitio. Sed si duplex est focus materiei morbificæ, si duplex affectio, e re naturæ & ægrorum est, si saltem una materia naturæ gratiam recipiat: id quod in Pythione accidit. Et in hemitritæo, quum duplex focus, duplex materia, si biliosus humor mitescit, saltem commodo ægrorum fit si tertiana intermittens quotidianæ conjuncta desævit. Sic in morbis complicatis uno manente, alterum commode desinere potest. Ad rem redeamus. Quorsum Galenus ad solutionem tremoris istius phlebotomiam desiderabat, quum particularis esset affectio, & a congestione materiæ nullum dolorem excitantis ad primum μεσοπλεύριον (*n*): Et tamen ita Galenus ea de re scripsit, postquam tremorem istum a plenitudine esse statuit: Itaque potuit auxilio missi sanguinis succis revulsis, qui hoc loco affluebant, affectio coctionis initium habuisse sexto die (eo enim die processit ἀνακάθαρσις (*o*). Quomodo autem ita juverit sectio venæ, ob tremorem cujus causa particularis erat, non video. Ratione quidem febris juvare plurimum potuit: at ratione istius materiei prementis & obstruentis juvare non potuit, quum nulla inflammatio esset ut colli-

(*n*) Intercostale. (*o*) Anacatharsis.

gere ex ſcriptis licet: immo ſola per os excretio, & coctio materiei juvare potuit nulla ſectione venæ celebrata. Atque quum ægro noſtro ſecta vena bis aut ter eſſet, laudabiliſque effluxiſſet ſanguis, nihilo pæne minor factus eſt tremor. At juvit expectoratio lenientibus cibis & arteriacis procurata. Doctiſſ. Hollerius explicans *Aphoriſm. iſtum*, οἱ πρὸς χεῖρα ἀναΐσσοντες (*p*), veram effigiem iſtius morbi in Hortulano & Pythione exprimit, & non tam τρόμον (*q*) vocat quam σπασμότρομον (*r*) nomine compoſito ἐκ τοῦ σπασμοῦ καὶ τρόμου (*s*), quemadmodum affectio iſta non ſimplex eſt, ſed aliquid habet promiſcuum ex convulſione & tremore. Porro iſte σπασμότρομος (*t*) a ſimplici tremore differt, quod tremor ſimplex ceſſat ſi pars reſideat ac conquieſcat: ſed ἐν τῷ σπασμοτρόμῳ (*u*) manu etiam ſubnixa ac quieſcente, tremulum quid & convulſivum apparet: id quod in ægro noſtro contigit. Et idem auctor ſubdit, Vidi quibus *in longis febribus autumnalibus, a copia crudi humoris non tam ſiccatis quam humore madentibus nervis*, id eſt σπασμότρομος, καὶ τρομῶδές τι (*x*), *id citra periculum acciderit*. Plura legere poſſis de iſtis rebus loco citato, ſi quando de iis deliberandum ſit. At morbus ægri noſtri autumnalis erat, & ut colligi potuit, multa cruditas fuit in univerſo corpore. Et prout τῇ ἀνακαθάρσει (*y*) thoracem expurgavit, minui cœpit illud ſymptoma.

Hollerius.

Tandem ſive ratione particularis in thorace congeſtionis, ſive etiamnum redundantiæ ſuccorum in univerſo corpore oppreſſio fuerit, ex ſuperioribus colligere eſt tremorem eſſe a plenitudine, quod & Hippocrates confirmat qui ἀκράτειαν τρομώδεα (*z*) hæmorrhagia etiam profuſiore ſolvi ait: quod ad locum præſentem pertinebit. Et *eodem libro* Galenus convulſiones quoque quæ ſtatim ab initio oriuntur, a plenitudine eſſe contendit. Sed & locus eſt valde notandus apud Hippocratem ubi animadvertit manuum torporem & ſegnitiem ſequi ob venarum in thorace variceſam diſpoſitionem, præſertim ſi malum ad humerum tandem pervenerit: ut ſæpe manui ipſi remedium applicandum non ſit, licet pars ipſa laboret.

Part. 59. lib. 3. Prorrh. *Comm. ad part. 68. ejuſdem lib.* *Lib. 1. de morbis.*

Cetera quæ in hiſtoria continentur narranda non ſunt, per ſe enim ſatis facile intelligentur.

(*p*) Qui ad manum ſubſiliunt.
(*q*) Tremorem.
(*r*) Tremorem convulſivum.
(*s*) Ex convulſione & tremore.
(*t*) Tremor convulſivus.
(*u*) In tremore convulſivo.
(*x*) Tremor convulſivus, & quidpiam tremulum.
(*y*) In Anacatharſi.
(*z*) Impotentiam tremulam.

CONSI-

CONSILIUM I.

De Melancholia. Ad D. Jaulnay Medicum.

BRevibus quidem verbis magnum morbum, quo jam dies aliquot nobis mulier, domesticæ calamitatis tædio affecta, conflictatur, explicasti: in quo partim desiderio nostro satis esse factum putamus, partim aliquid aliud expectamus, ut ordine & methodo meliore nostra hæc procedat commentatio. Sed quoniam nobis cum artifice res est, minus laborandum putamus, quum concepta in nobis de tua eruditione opinio satis nostrum desiderium lenire possit ac elevare. Melancholicam affectionem esse belle quidem definivisti, προκαταρκτικὸν (a) explicasti, sed quum mœror & ægritudo in censu externarum causarum ponenda sit, potuit explicari an corpus natura in talem affectionem propendeat, an aliquid sit συγγενὲς (b), quod corporis character, moles, color, pilus & anteactæ vitæ ratio aperire potuerunt, ut minimo mœroris vento tanta impressio facta sit, ut aut externæ causæ ratio ineunda solum sit, aut jam cum ipsis naturæ principiis, ut sic dicam, pugnandum foret. Omittis an sectio venæ celebrata fuerit, an non, quod tamen hoc primas tenet. Sed quid nobis de morbo videatur, quoque præsidio oppugnetur, si & morbi, & ægræ indoles ingeniumque patitur, paucis aperimus.

Pathemata melancholica quum alias ægre cognoscantur, maxime in mulieribus id fit: non quod non facile se suis signis prodant ac promittant, sed primus morbi fons non facile aperitur. Et in hoc Medicorum viget industria. Si Hippocrati unus uterus morborum muliebrium parens, quid est quod aliunde fontem & sedem inquiramus? Sæpe deliria melancholica vidimus quæ nos ad furorem uteri cum Aëtio revocaremus. Et nuper occurrit Hippocratis locus quo adumbrat affectum melancholicum cujus causa in utero exsistit, vocat autem, Bilis atra in uteris.

Sic tum est videre an menses respondeant, an cerebrum per πρωτοπάθειαν, an per συμπάθειαν (c) laboret. Si quid ingenio valemus, morbus illius mulieris videtur accedere ad eum quem Hippocrates φροντίδα (d) vocat: cujus si ideam descriptam inspexeris, & methodum medendi, & remedia in parato habebis. Quoniam enim anxietas ægritudoque hanc corporis affectionem ægrotationemque induxit, quod ἄση καὶ ἀλύκη (e) in corpore dicitur, idem φροντὶς (f) in animo exsistit.

Corpus

(a) Causas procatarticas.
(b) Cognatum.
(c) Primariam affectionem, an per consensum.
(d) Curam, animi ægritudinem.
(e) Fastidium & inquietudo.
(f) Cura & ægritudo.

Corpus purgabis, etiam liberaliore manu. Si id ægræ difficultas & pertinacia non permittit, fallenda est. Confectio hamech hic primas tenet.

Aperietur vena brachii: si menses resistunt, ad malleolum descendes.

Diæta humectante & refrigerante utetur: Applicentur cucurbitæ hypochondrio sinistro, & femoribus.

Conciliabitur somnus. A narcoticis & meconio abstinendum.

A syrupo rosarum pallidarum abstinendum, nisi magna dominantis ichoris argumenta adsint.

Cucuphas ex calidis non usurpabis: nam hi melancholici, præsertim si dominatur bilis, febre quadam capitali laborant.

Nec tandem ad festucas hellebori albi transgredi alienum erit.

Balneum loco & tempore conferet.

Cetera tibi tua singularis & eruditio & diligentia suppeditabit.

CONSILIUM II.

De Lue Venerea.

NObili viro ulcus erat in pene, maxime ea in parte qua situm est corpus velut nervosum & tubulosum: primis diebus rati non esse a maligno, vulgaribus & blandioribus remediis curationem tentavimus: nil profectum est: tandem vicit ea opinio, ut crederemus Neapolitanum esse quid: nam Dysepuloticum erat. Dato medicamentulo, repente pustulæ apparuerunt, alias Venerem resipientes, alias non: nam quædam ex his suppurato aliquantum laudabili desistebant: aliæ crustosæ evaserunt: paullatim creverunt, & pullularunt. Et primum quærebatur, num pustulæ Neapolitanæ suppurent 1. Ne hoc fraudi sit, sciendum veras & luis Venereæ proprias pustulas suppurati & expurati expertes esse. Sed si confusus est humor pustulam committens, ut aliquid habeat benignioris humoris (qualis communem scabiem committit) fieri potest, ut suppuratum promoveatur: vel, ne quis decipiatur, si quod pus apparet, illud non est verum & laudabile, sed sanies quædam quæ superficiem pustulæ tenet, non autem a profundo manat, ut in furunculis & pustulis malignis evenire solet. Præter pustulas istas aderat dolor ad sinistrum hypochondrium, quod tandem occupavit nothas costas. Scapulæ dextræ quoque dolor aderat, ut brevi partes solidas occupatum iri crederemus. Nam est ubi tantum humores venenum occupavit, & tunc nil commemorabile est; est ubi carnem, & tunc pustulæ erumpunt: est quoque ubi partes solidas, ut nervos, tendines, ossa, denique partes quæ ex semine sunt: ubi duo triave sunt notanda. Cur ita in seminales partes agat. Cur potius ossa media intumescant quam eorum capita: Tertio, an quid sit analogum inter articulares dolores & luem Veneream nervos occupantem. Sed hæc breviter perstringo.

Quod

Quod ad primum, major est analogia inter semen corruptum & semen laudabile & sanum, quam inter semen, aut quid aliud (2): Et quum semen sanum minima etiam mole quid maximum sit, & vires multas magnasque contineat: ita semen morbosum minima quantitate, facultates magnas, & ad corpus labefaciundum vires complectitur: unde hystericæ a suppresso semine multo deterius habent, quam quæ tales fiant a menstruo suppresso. Quo enim quid benignius & præstantius, eo deteriorem labem contrahit, & efficaciorem, quam si corrumpatur aliud quod tantam præstantiam & bonitatem non habeat. Quum quis congressus est cum impura, per communicationem tantum spiritus & auræ venenatæ ab ulcere in sinu pudoris concepto, quod prius semen corruptum infixit, elatæ, & aura ista maligna maleficaque, quam spermaticam seminalemque vocare possumus, postquam leviter reliquos humores affecit, jam in proprium legitimumque partium alimentum, quod semen est, & seminis proxima materies, agit atque illud inficit, unde tanta malorum ilias. Nam supponamus cancrum esse in partibus istis naturalibus mulierum, qui cancer alterius sit generis & moris ab eo cancro quem lues inducat, non ea surgent mala, quæ oriri solent a concubitu, & contactu cancri Venerei: adeo analogismus in iis malis excitandis magni est momenti. Si Venereum venenum vere est venenum, cur more aliorum venenorum non afficit cor, & exstinguit, aut saltem syncopas, aut alia id genus invehit? Sed venena diversorum sunt generum, quædam sunt magis humoralia, alia minus. Quæ magis humoralia, etsi possint cor afficere ipsum, tamen in congeneres humores magis agunt, ut sanguineum venenum in sanguinem, venenum seminale in semen. Alia non ita sunt humoralia, ut quæ a venenatis animalibus manant: ea enim spiritu potius agunt, & dum dissipant spiritus vitales, mortem accersunt. Sic in pestilentibus morbis (quod forte pauci notarunt) quidam alioqui valde sani & hilares intra quadrantem horæ pereunt, alii peste correpti nonnisi diuturniore tempore, immo alii evadunt. Unde hoc? Quia venenorum pestilentium aliud magis humorale, & internum; aliud aëreum magis, spirituosum & externum: aliud mixtum. Quod externum est in pestilenti exhalatione & exspiratione consistens, quia spiritus est & aura, & nil fere materiale habet; ideo agens primo quoque tempore in spiritus vitales, quibuscum aliquid habent συγγενὲς καὶ ὁμόφυλον (g), mortem infert repentinam. Quod vero internum magis, & materiale, non tam necando est satis: & tunc pustulæ, anthraces, tubercula in inguinibus progerminant: corruptus sanguis effluit. Et nisi jam a diebus aliquot mala ista impressio in humoribus fuisset, non tam cito attractus aër pestilens ea omnia corrupisset. Sic videmus alias puros magis a peste tolli, alias magis impuros: ideo ad præcautionem pestis Galenus jubebat præpurgari corpora & siccari. Quare id? Quoniam si ad aëris pestilentis contagionem accedat & magna humorum eluvies, omnia deteriora futura sint. Quum enim non adest ista colluvies humo-

(g) Cognatum & gentile.

rum, unum nobis vincendum est tantum, nempe exspiratio tetra & pestilens: sed si corpus impurum est, quoque impressio in eos fit, unde magna symptomatum fetura surgit. Atque ut brevi finiam, Luis Venereæ venenum materiale est magis, & non tam afficit cor quam hepar & partes vicinas, præsertimque in spermate & materia pituitosa figit sedem.

De secundo dicamus ex quorumdam opinione: cur tophosa potius ossa in medio fiant, non in suis capitibus. Quidam eam reddunt hujus rei rationem: In medio ossium plus medullæ est quam in partibus, aut superioribus, aut inferioribus: immo ea medulla crescit decrescitque pro lunæ temporibus: quum enim ea plenior est, ossa medulla exuberant; quum vel nova exoritur, vel senescit, minus habent medullæ. Hæ autem mutationes vel augmenti, vel decretionis medullæ, magis in mediis ossium cavernis, quam in capitibus finibusque cernuntur. Et quum medulla, vel id quod ei analogum est, tamquam quippiam osse ipso mollius, idoneum magis sit subjectum quod admittat venenatam luis Venereæ qualitatem, & eamdem aliis partibus communicet: qua parte plus illius mollioris substantiæ est, eadem & magis se venenum ipsum figit atque firmat. Integra autem plenaque luna, ossium inanitates replentur magis, ut mirum non sit, si in mediis ipsis ossibus sæpius tophi & durities tophaceæ appareant. Hæc inquirenda pluribus relinquimus aliis.

Tertium ex iis quæ proposita sunt est de analogia materiæ Venereæ, & ejus quæ arthritin facit. Paullo ante diximus subjectum luis Venereæ esse tandem proprium partium ipsarum alimentum cujus reliquiæ sunt semen ipsum: unde ea surgit proportio inter semen corruptum, & semen sanum. Item materies ipsa veluti mucaginosa, lenta & glutinosa constituta est, in quam hydrargyrus ipse, tamquam verum alexiterium agit. Declarat summa digerendi vis unguenti Neapolitani, item & provocatio salivæ uberrimæ: in qua una luis Venereæ fugatæ ac ad extremum versæ spes & fiducia posita est. Ecquod est ingenium & mos illius humoris qui arthritin committit? Efferus & implacabilis est, de nocte suas habet exacerbationes, omnium remediorum vires fere eludit, tophos & tubera in articulis excitat, immo & partes ad atrophiam ducit: orgasmum habet: de nulla parte securus homo esse potest: furibunde involat modo in has, modo in illas partes: nec tantum hoc est acceptum ferendum diathesi partium ipsarum, id est, articulorum, quam internæ virulentiæ ipsius humoris. Scio quidem articulum læsum, imbecillum ac infirmum suum alimentum corrumpere, eo modo quo & aliæ partes dolore tentari solitæ, sed id est tantum causa adjuvans. Nam etsi humor ipse in articulum nondum infirmum irruerit, non definit tamen ibi dolorem excitare: sed non tam contumaciter. Ergo sive periodorum vices, sive exacerbationum nocturnarum analogiam spectes, sive ingenium humoris, sive contumaciam & naturam humoris humana remedia respuentis (nam & calida & frigida non admittit, & quibus dolor arthriticus lenitur, iisdem mox exasperatur, & exadversum) magna est proportio inter & affectum ipsum, & naturam humoris affectum parientis: immo vero arthritis sæpe lui Venereæ succedit: paucosque videas qui lue Venerea

exerciti

exerciti fuerint, præsertim si inveterarit, qui non & articulares dolores tandem experiantur: quod attribuunt quidam usui hydrargyri & solennium remediorum, quibus in ea curatione locus esse solet, sed male id quidem: nam id potius ab ipsius humoris venerei, & morbi natura & indole pendere censendum est.

Unde & hoc loco quærere non alienum videri possit, an non ad arthritin curandam eadem curandi ratio adhiberi possit tuto & jure, quæ & ad luem veneream. Si tanta affinitas utriusque affectus & humoris, si ii maxime articulari morbo cruciantur, quibus μυξώδες καὶ ἁλμώδες (h), ut quodam loco loquitur Hippocrates, cur non illita hydrargyro provocatio salivæ ab arthritide recidua afferat? Nam quod objici possit de articulorum imbecillitate, sive ea sit contracta a natura, sive acquisititia, & quæ potissima causa est, & morbi, ut sic dicam, dispositiva, postquam colluvies ea humorum evicta fuerit, quæ tamdiu fovet morbum, robur articulis conciliari fortassis poterit. Sed hæc cursim dicta sint.

Restat ut breviter minutulis velut interrogatiunculis & quæstiunculis de curatione luis Venereæ dicamus. Primum, an non alia curandi methodus securior, & promtior esse possit. Secundum, an non plena periculi non præsentis, sed futuri, salivæ provocatio. Tertio, an non graviter peccetur ab iis qui quum vident corpus pustulis Venereis efflorescere, salivam eliciunt & summa vi provocant. Omnino enim tuta videtur curatio si motum naturæ sequamur, ut non addicamur tritæ cuidam imperitorum Chirurgorum methodo, quam rationi ipsi.

Ac dum tertiam hanc quæstionem persequimur, primæ quoque satis facimus: eodem enim pertinebunt. Ac primum perniciosis valde morbis liberantur plerique profusiore alvo, quum in colluvie humorum restagnantium in mesenterio primum mali semen poni videatur: quod declarat Gonorrhœa. Non enim tam id fovet quod in longinquioribus partibus redundat, quam quod in primis viis, in quibus corporis veluti sentina est: accedit quod communis omnium ea sit assertio, quod in impuro concubitu, pernicies primum hepati communicatur, ut multis & rationibus, & experimentis roborare solent. Quæ autem commodior via ad expurgandum hepar quam renes, alvus, & habitus ipsius corporis nullo provocato sielismo cum dispendio partium nobilium, cerebri, pulmonum, ventriculi & cordis? Gibbum hepatis provocatione urinæ repurgabitur, & sudoribus si ita res feret, simum alvi subductione commodissime, ut omnium veterum auctoritas confirmat: ergo in hac una aut triplici purgatione, quæ eodem pertinet sine sputatione, consistendum videtur. Si in sero præsertim virus primum consistit, aut ut liberius dicamus, in proportionata & analoga semini tamquam corpori ad virulentiam eam magis idoneo materia, istis purgationibus habemus & consequimur quod optamus: nam elicitis sudoribus per cutis spiracula facile id quod turget evacuabitur. Si in seminali quadam materia, si eo usque progrediatur purgatio donec habitus & moles corporis collabatur, ei materiei satis esse fa-

(h) Mucosum & salsuginosum.

ctum videbitur: accedit, quod venenata vis ſuis alexipharmacis oppugnanda ſit. Si enim inter omnes conſtat morbum iſtum in venenata vi & aura potius conſiſtere, quam in alia ulla re manifeſta: quærendum ſuum remedium, nec tentanda ea evacuatio, quod plerique facere ſolent, ad extremum uſque promota. Sed inter ceteras rationes, hæc maxime una plurimum roboris habet quod hic ut in aliis morbis motus naturæ ſequendus videatur. At jam uſu probatum eſt naturam omni ratione conari hoc virus depellere in corporis ſuperficiem; admoto duobus aut tribus locis pyrotico, ſi ſinatur ſanies quædam effluere, ſpes aliqua affulgeat ſanitatis, quod audio factum eſſe felici ſucceſſu.

Non tamen ſudorifica & alexipharmaca omiſſa ſunt. Immo commodior & tutior videretur via, ſi imperata diæta quadraginta dierum ſenſim procuraretur evacuatio illius materiæ, & domatio iſtius veneni repreſſioque, quam ita fœda triſtique ſalivatione miſere æger fatigaretur. Et id quod me magis movet eſt iſta ulcerum fœtidorum & putrium ob uſum hydrargyri provocatio & eruptio. Quid enim impedit quo minus aut in aſpera arteria, aut in pulmonibus tale ulcus excitetur? Quod ſi eveniat id mihi videtur nulla pæne arte curabile, quod eo medicamentorum vis integra pervenire non poſſit: niſi forte objiciat quis, affatim provocata ſalivatione nil pæne ſubeſſe quod tetrum iſtud ulcus fovere poſſit, quum proprium ejus curandi ſit alexipharmacum hydrargyrus.

Sed & ut concedam experimento probari ea ſalivæ provocatione relapſus magnam tolli occaſionem, duo tamen ſunt quæ me ab uſu hydrargyri revocare poſſunt. Prius eſt ulcerum eruptio ita malignorum, & nervorum labefactatio. Nil enim æque nervoſo generi ac cerebro bellum indicit ac argentum vivum: id declarant tremores qui ab ejus exhalatione excitantur. Poſterius eſt, ſi prolapſio materiei Venereæ magna vi liquefactæ, ac excitatæ uſu argenti vivi in inteſtina dyſenterias crudeliſſimas & funeſtas excitat, quid non efficiet deterius multo in partibus ſuperioribus, quæ ut ſitu, ita dignitate præcellunt aliis? Si hepar imbuitur primum; cur non id omni ratione repurgas aut per habitum, aut per ſeceſſum? Sic omnino ἀνακάθαρσις (*i*), quæ per os fit provocata ſaliva, placere non poteſt. Si ad pituitam quæ circum ventriculum latet, & quæ facile & virulentiam concipit, recurras, illa & vomitione, & ſubductione excerni & elui poteſt: nec propterea provocanda iſta ſalivatio quæ tantis moleſtiis ægrum cumulat. Objiciet de capite in quo fere pedem figere ſolet ea lues. Hoc verum quidem aſſerimus; & ut cerebrum maxime pars eſt ſpermatica, & ab eo tamquam a fonte prolificum ſemen multum profluit (ut Scytharum ſterilitas fidem facit) ita virus iſtud & facile & prompte in eo cerebro ſeſe obfirmat: id μαδαρώσεις & ἀλωπεκίαι (*k*) facile confirmant. At, dicet, provocatio ſalivæ tutiſſime cerebrum expurgat. At conferendum eſt unum incommodum quod affert hydrargyrus cum ea commoditate

(*i*) Anacatharſis.

(*k*) Glabricies & capillorum defluvium.

tate quam procurat ſalivatio. Jam diximus inimicam eſſe cerebro & nervis hydrargyroſin: & excitatis ulceribus fuſiſque magna vi humoribus non poteſt non in ſympathiam trahi cerebrum: ſed tuto alia arte evacuari poteſt: multa habet emiſſaria. Præterea, lethargici, & comatoſi in quibus multa materia eſt frigida, curantur ſæpe alvi profuſione; item & ophthalmiæ; cur non & eadem commoditas cerebrum a virulentia aſſerere poteſt? Plura in eam rem afferri poſſent.

Secundo loco quærebamus, an non provocatio ſalivæ plena eſſet periculi non tam præſentis quam futuri: Sed dum alia duo capita promiſcue tractaverimus, hujus ſecundæ quæſtionis definitionem quoque adduximus.

Reſtat tantum ut concludamus in vetere hoc morbo, & jam partes ſolidas obſtinate adorſo, litui ex hydrargyro locum eſſe, nec tam contumax malum facile ceſſurum, niſi majoribus remediis tamquam vectibus quibuſdam ad amoliendum convellendumque utamur. Sed ita ſe in omnibus gerere & ex eo quod aliquid effloruerit in cuti, linendi occaſionem captare, illud captioſum eſt, & ignorantiæ plenum, & ad Empyricos potius pertinet quam ad Methodicos, & eos quos non tam lucri cupiditas movet, quam conſervandi ſui innocentis officii ſtudium & cura. Et quum ea curandi ratio tanti ſit, non ita ex præjudicata quorumdam opinione pendendum eſt, ſed videndum quid, & quando, & quomodo agendum: alioqui vix crudelitatis, inhumanitatis & inſcitiæ crimen effugiemus.

Sed & ad ſuperiorem de uſu hydrargyri in illinendo toto corpore diſputationem pertinet hæc quæſtio plurimum adjumenti allatura: an puſionibus lue infectis tutus litus hydrargyri univerſalis? De particulari quidem facile admiſerim, forte puſtularum ea ſit pervicacia ut nulli alteri cedant remedio. Sed quorſum univerſalis litus? ut provocetur ſaliva? At expuere nequeunt; ut ſudent? at provocandi ſudoris tutior alia eſt ratio. Si dum corpore illito fuſio & dilapſio humorum conſequatur, ſi surſum repat humor, & per os expuendi impotentia & inſolentia non excludatur, multum inde detrimenti eveniet. Satius eſt itaque foras venenum pellere, & quo natura vergit eo ducere: immo & forte hoc in adultioribus locum habebit. Verum antequam huic Conſilio finem imponamus, quæſtionem lectoribus voluptatis ſimul ac utilitatis plurimum allaturam movere quoque non erit alienum, An non tutus ſit vini uſus in lue Venerea, & in Gonorrhœa præſertim? in hac quidem, quoniam cruditas tollenda eſt, quæ fovet & alit eum fluxum. Et quum venenum ſibi ſedem in humore pituitoſo crudoque deligat, quæ cruditatem oppugnant, quæ coquunt, alimentum diſtribuunt, & digerunt, ea mirifice conferunt ad præcautionem & curationem: hujuſmodi autem vinum eſt. At tollendus omnis exceſſus, mediocritas tenenda. Atque in lue Venerea, modo ne ſit ingens capitis dolor, cur æger vino eſt abſtinendus? vires retinet, quibus maxime opus eſt: venenum oppugnat. Et quum opiatis calidis, & acriuſculis utamur, cur tantopere vinum fugimus calidiuſculum alimentum? Ne hic prævertat opinio præjudicata, hæ & ſimiles rationes pondus aliquod ad id efficiundum quod volumus ſunt habituræ. 1576.

ANNOTATIONES.

1. *Virulentia, ſive lues Venerea eſt virulentorum phymaton in corpore perennis propagatio ex conſpurcatione ſanguinis & humorum ex impuro concubitu: vel Virulentia eſt phymaton virulentorum perennis in corpore propagatio, quam affert ſanguinis & humorum ex impuro congreſſu conſpurcatio. Vel, quam affert humorum & viſcerum conſpurcatio ex contagione ab impuro contracta concubitu.*

2. *Notare unum oportet quod valet ad therapiam in hoc morbo, nempe non ſolum animadverti debere naturam ejus qui inficitur, ſed ejus etiam quæ infecit. Nam quæ ſucculentæ ſunt & ſanguineæ, hæ non fovent aluntque tam acerbum & pertinax virus. Contra melancholicæ & quæ ſeroſiore abundant ſanguine, & quibus cutis expalleſcit, hæ teterrimis ſcatent ulceribus & ſanatu difficilibus. Sic oportet eos qui ab his virus contraxere, multo ſedulius curare.*

3. *Abſurdum eſt & a ratione alienum meo quidem judicio, quod viri quidam doctiſſimi etiam ſcriptis editis cenſuerunt, non poſſe fieri decocta ex vino aut ſaltem ex vino ſolo, ſed infuſionem fieri debere ex aqua, mox hanc diutius excoquendam eſſe addendumque in fine vinum quod hoc cenſeant ineptam eſſe materiam infuſioni, quodque tamdiu excoqui nequeat, quamdiu oporteret ad eliciendam virtutem medicamenti. Certum enim vinum eſſe optimum medicamenti cujuſvis vehiculum, & in Chymicis extractis experientia comprobatur, nihil eſſe aptius ad extrahendas medicamentorum facultates ipſo vino, aqua vini, aceto, quod igneis & calidis ſubtilibuſque partibus penitiora quæque permeans intimam quamque facultatem eliciat, & in ſe concipiat. Verum quidem eſt non longam pati coctionem, ſed aut longa infuſione ligni ſancti, radicis chinæ aut ſarſæparillæ in eo facta id compenſari ſolet, aut in duplici vaſe debet excoqui. Hac arte parato decocto multi deſperati perfecte curati ſunt, noxamque partibus ſolidis ab argenti vivi uſu impreſſam emendare & tollere comprobatum eſt. Adde ad has vini dotes & hanc, quod vinum ſuccos bonos ingeneret,* ait Galenus *Comm. in hunc Aphoriſm.* ἀλύκη &c. (*l*).

CONSILIUM III.

Pro Theſaurario Arthritico.

QUoniam dum diſputaremus de therapia Arthritidis pituitoſæ neceſſario incidimus in diſputationem de doloribus noctu ingraveſcentibus, non alienum ab inſtituto erit ſi nonnulla quæ animo concepta habemus ſuper

(*l*) Implaciditas & faſtidium ſui.

ſuper ea re eloquamur ac exprimamus, hæc enim intellecta deſcriptaque plus voluptatis afferent quam animo retenta: deinde vero ad remedia quæ præſcripta fuere nobili viro veniemus. Quæſitum eſt ergo cur dolores articulorum de nocte exacerbentur? quidam ad pituitæ motum confugiunt, qui noctu magis quam interdiu cieri ſolet; ut enim ſecundum anni tempora humores generaliter moventur, ita certis horis diei, quadam ad tempora univerſalia ἀναλογίᾳ (*m*), hic potius humor quam alius movetur ac ſe profert. Ac primum non omnino arthritis ab humore pituitoſo eſt, quemadmodum in alio opere a nobis demonſtratum eſt. Et licet concedamus hinc pendere arthritin, hæc fortaſſis ratio non ſufficit. Hippocrates *Epid. quinto* ita de motu materiei purulentæ: *Tempore nocturno, profecto in omnibus ſuppurationibus, & his quæ circa oculum ſunt, dolores ad noctem*: quod cur fiat alterius eſt inſtituti. Scimus enim quod quidam morbi & γίνονται καὶ παροξύνονται (*n*) aliis atque aliis temporibus. Ut ne evagetur oratio noſtra, cujuſdam Medici primarii hæc ratio aſſignatur exacerbationis iſtius nocturnæ. In uno quoque animante calor quidam fixus eſt, & calor fluens: fixus remanet donec aut σφακέλῳ, aut νεκρώσει (*o*) partis temperies depereat: at fixus alias paucior eſt, alias plenior & uberior exſiſtit. Et talis calor affluens a corde in quo nectar eſt ζωτικὸν καὶ συμφὸν (*p*), ut loquitur Theophraſtus, alium calorem ἔμφυτον (*q*) excitat, juvat, illuſtrat, & ad τὴν ἐνέργειαν (*r*) invitat. Quamdiu calor ille in parte manet, nec imminuitur, nec alteratur, tamdiu pars naturaliter ſeſe habet: contra ſe habet, ſi alio modo calor affectus eſt: unde in febribus eſt partium quidam κόπος (*s*) inexplicabilis, quoniam calor eſt alteratus aut aliter quam e natura affectus. At in arthriticis paroxyſmi cauſa refertur ad caloris illius influentis & vernaculi fugam & revocationem ad ſuum fontem cor. Illud enim in confeſſo eſt noctu partes interiores calidiores eſſe, exteriores vero refrigerari, aut ſaltem minus habere caloris nativi; contrario autem modo interdiu affectas eſſe. Inter vigilandum enim, & præſertim die ipſo calor nativus ad habitum funditur, & occurrit lumini & calori diuturno tamquam rei cognatæ: calor enim noſter ad calorem diurnum tamquam ad τὸ εὐπρόσφυτον (*t*) recurrit: itaque quum extimæ partes deficiantur ac deſtituantur iſto calore per tenebras a circumferentia ad nativi caloris τὴν πηγὴν (*u*) revocato, facile humor tumultuatur ut pote non rectus ac temperatus a calore iſto nativo omnia ſub ditione ſua tenente (2): atque hæc cauſa eſt cur de nocte arthritis potius exacerbetur quam tempore alio. Contra ſi interna phlegmone eſt, dum calor intro repit & acceſſionem calori nativo adjungit, febris major fit, & dolor a phlegmone excitatus invaleſcit. Tamen adverſum ea quæ a nobis dicta ſunt aliquis objiciat, ſi alii dolores interdiu exci-

(*m*) Analogia.
(*n*) Generantur & exacerbantur.
(*o*) Sphacelo, aut mortificatione.
(*p*) Animale & vivificum.
(*q*) Ingenitum.
(*r*) Energiam.
(*s*) Laſſitudo.
(*t*) Ingenitum & naturalem.
(*u*) Fontem.

excitantur ab aliis humoribus pro dominatu cujusque & ἰδιοσυγκρασία (x), quæ cujusdam motus interioris causa est, cur non eadem ratione humor arthritin committens, qui ut plurimum pituita est, tragœdias turbasque excitet noctu peculiari suo motu, ad id nil pæne conferente isto aut accursu, aut recessu caloris? Suo enim nativo calore illustrantur aliæ partes dum alii humores interdiu moventur, & dolorem proritant. Quæ quum ita sint, tantum plausibilis videtur ratio superius allata, & quæ non ita firmis rationibus est stabilita, ut non eam vehementior quædam rationum philosophicarum aura percellat, atque convellat.

Verum his omissis capita curationis perstringamus. Æstate maxime a vino abstineat, hujus loco utatur decocto betonicæ, radicis chinæ, sarsæparillæ aut aqua decoctionis seminis coriandri. Quod si urgeat necessitas, utatur oligophoro, idque hieme (3). Elixis carnibus utatur sive jusculis: aut saltem utatur re aliqua jurulenta (4). Piscium usus non confert, nisi saxatilium & friabilium. Prandium liberalius esto. Venere utendum parcissime. Laconicum conferet ex herbis post scribendis. Femora & aliæ partes dolentes illinentur oleo catellorum, deinde integentur pelle arietina recens detracta. Hora somni utetur opiata sequenti: Illinetur spina mastichino & oleo myrtillorum: Caput lavabitur lixivio parato ex cephalicis. Si dolor ad ischion maneat, vesicatorium applicabitur ex fimo columbarum & pipionum cum gravellata simul mixtis cum jusculo ranunculi: aut cortex viburni applicabitur: Pyroticum adhibitum ad eam partem quæ Græcis ἰνίον (y) vocatur conferet (5).

℞. *Conservæ enulæ campanæ, & acori, ana, dr. ij: conservæ florum betonicæ, cichorii, & anthos, ana, unc. j: carnis citri conditi, & myrobolanorum emblicarum, ana, dr. ij: myrrhæ, mastiches, ana, scr. j: cum syrupo de stœchade fiat opiata: utatur in introitu lecti.*

℞. *Seminum cytoniorum & psyllii, ana, unc. ß: radicis altheæ, unc. ij: seminis ejusdem, dr. ij: extrahantur mucagines in aqua rosarum & plantaginis.*

℞. *Prædictarum mucaginum, unc. iv: succi plantaginis, unc. ij: butyri recentis ustulati & unguenti populeonis, ana, unc. j: olei violacei & rosati quantum sufficit pro linimento.*

Valet Cataplasma vulgare ex pane dissoluto in lacte caprino, cum oleo rosato & vitellis ovorum: aut illud:

℞. *Stercoris bovis gregarii, lib. j: vini albi, unc. ij: olei chamæmeli, rosarum, & violati, ana, unc. j: axungiæ cati, unc. jß: misce: fiat cataplasma ad movendum articulum calide.*

Sequuntur herbæ ad hypocauston seu laconicum.

℞. *Altheæ totius, ebuli totius, ana, man. ij: foliorum malvæ, violarum, parietariæ, ana, man. j: foliorum betonicæ majoris, absinthii, consolidæ, salviæ & calamenthæ, ana, man. j: ivæ arthriticæ, man. ij: florum chamæmeli, meloti, anethi, & origani, ana, pug. ij: rosarum, stœchados, schœnanthi,*

(x) Idiosyncrasia. (y) Cervix.

thi, ana, pug. j: seminis anisi & lauri, ana, unc. ß: coquentur in aqua fluviali adjecta quarta parte vini albi: immergantur lapides candentes.

♃. Cassiæ fistularis, unc. ij: aquæ solatri, & plantaginis, ana, unc. j: aquæ ex radicibus bryoniæ extractæ, unc. ß: olei rosati & violacei, ana, quantum sufficit: fiat linimentum.

♃. Emplastri diachylon ireati, æsipati & ceræ novæ, ana, unc. ij: pulveris thuris, mastiches, & myrrhæ, ana, dr. j: pulveris boli armenæ & lapidis calaminaris, ana, dr. ij: cum oleo rosato fiat massa emplastri ad roborandos articulos. 6

♃. Salis torrefacti pulverisati, lib. j: pulveris mastiches, unc. ij: pulveris rosarum, betonicæ, & ivæ arthriticæ, ana, unc. j: misce simul & incalescant in sartagine: fiat pulvis quo blanda manu articuli contrectabuntur.

♃. Gummi pini, resinæ pini, emplastri diachylon ireati, & de vigo sine mercurio, ana, unc. j: picis navalis, unc. ij: sulphuris vivi, unc. ß: cum oleo irino fiat massa emplastri: extendatur super alutam, & admoveatur ossi sacro & ischio utrique.

♃. Succi salviæ, vini albi, ana, unc. ij: gummi pini, unc. ß: mastiches tenuiter pulverizatæ, unc. ij: ceræ novæ, unc. iij: olei chamæmeli, quantum sufficit: misce omnia diligenter & coque ad consumptionem vini & succi salviæ, & fiant magdaleones ad usum dictum.

Ad eumdem scopum id quod sequitur est institutum.

♃. Succi granorum rhamni (burga spina vulgo dicitur) lib. j: sacchari, unc. xij: fiat syrupus coctus perfecte: aromatizetur cinnamomo & caryophyllis: dosis sit unc. ij. cum dr. jß rhabarbari pulverisati.

♃. Pilularum sine quibus, dr. jß: cocciarum, dr. j: de hermodactylis & aggregativarum, ana, scr. ij: agarici recenter trochiscati, dr. ß: turbith electi, scr. j: seminis ebuli, dr. j: excipe cum syrupo de stoechade: fiat massa utenda præsertim hyeme.

Sequuntur & aliæ utendæ semel hebdomade paullo ante cœnam.

♃. Aloes, dr. jß: rhabarbari, unc. j: agarici trochiscati, dr. ß: pilularum aggregativarum, scr. ij: omnia excipiantur sequenti decocto.

♃. Agarici fœminæ, dr. j: turbith, scr. ij: foliorum salviæ, majoranæ, ivæ arthriticæ, ana, dr. ß: seminis coriandri, schœnanthi, ana, scr. j: fiat omnium decoctio in duabus partibus aquæ, & una vini albi, quoad redeant ad unc. ij: adde mastiches, nucis moschatæ, caryophyllorum, ana, scr. j: salis gemmæ gr. vj: inspissentur super cineres calidos: eo liquore, loco syrupi, inspissetur & formetur massa præcedens.

ANNOTATIONES.

1. *Admirabilis est arthritidis ipsius generatio & morborum nervos & membranas partesque nervosas occupantium. Ad id enim maxime videtur facere ipsius nervi* σύνθεσις, & συμπάθεια (z), *cum iis quæ sui sunt generis, & propter*

(z) Colligatio & consensus.

propter continuationem nervorum & eorum exquisitum sensum. Accedit & quod nervi medulla longe sit alia temperamento a temperamento ipsarum membranarum nervos investientium. Sic quod remedium est ipsius medullæ cerebri, idem potest esse incommodum naturæ ipsarum membranarum. Id quod ipsi cerebro contingit. Nam ipsum natura habet temperiem humidam non modo in pueris, sed etiam in perfectis. Id quod plane Galenus ad Aphor. 24. lib. 3. *ubi locus male est explicatus a Leoniceno.*

2. *Atque unum notandum est quod pertinet ad cognitionem naturæ somni nocturni. Illud enim experimento constat eos qui cum suis vestimentis super lectum dormire volunt, præsertim si nocte id fiat, rigescere, & nescio quam lassitudinem persentire cum molesto punctionis inexplicabili sensu: quod non ita evidenter interdiu evenit: quod temporis nocturni naturæ & temperamento tribuendum videtur; una enim cum recessu, & inclinatione solis, fit nescio quæ mutatio in humoribus, recessus, & per quamdam* ἀντιπερίστασιν (*a*) *eorumdem reciproca successio, quæ potissima videtur esse causa. Quid si dicamus arthritin quamdam esse febrem articulorum, & particularem esse febrim, velut* κοπιώδεα (*b*); *unde videmus eos qui horrent & rigent dolorem nescio quem inexplicabilem persentiscere in nervoso & musculoso genere. Sed notandum unum de fuliginoso excremento quod Galenus* Comm. ad Aphoris. 15. lib. 3. *ait naturæ operationem subterfugere, quum nec assimilari, nec agglutinari possit corpori quod nutritur. Et illud est forte excrementum fuliginosum quod suppressum dolores excitat & varia symptomata.*

3. *In articularibus morbis ab iis diureticis est abstinendum quæ impense calefaciunt, & sanguinem fundunt.*

4. *Forte in cura arthritidis unum omittitur, quod tamen facile esset. Nam Plinius cap. 9. lib. 28. ait inter exempla exitisse quosdam qui lac asininum bibentes liberati sunt podagra & chiragra: id quod non est præter rationem: nam acrimonia seri tantorum dolorum causa esse solet. Quod si aut proba victus lege, aut asinæ lacte, aut alia arte corrigi emendarique potest, huic quædam a sævis iis doloribus immunitas consequatur necesse est.*

5. *Notatu dignum plerosque vertiginosos, arthriticos & cephalalgicos a molestiis morbi, saltem incrementis, vindicari adhibito ad eam partem ruptorio quæ* ἰνίον (*c*) *dicitur, ac præsertim ad extremum ejus, quod est initium ejus scrobiculi qui in fine occipitis est qua multi nervi decurrunt. At revera nulla pæne molestia nulloque incommodo id fieri potest, & hinc profectus maximus consequitur.*

6. *Notandum hoc quod sequitur ex Galeno* ad part. 66. lib. 3. de articul. Frequenter in ossibus, membranis aut nervis mucaginosus humor colligitur. Carnosa autem pars propria sui ratione mucosa non fit. Pituitosus & mucaginosus humor collectus ægre exinanitur, quum nec perfusione, nec cataplasmatis nec medicamento attrahatur, aut discutiatur, nisi prius attenuatus, & in vaporem resolutus. Et quoniam lentus humor ægre in vaporem

(*a*) Circumobsistentiam contrariis.
(*b*) Lassitudinariam.
(*c*) Cervix.

vaporem diſcutitur, ideo ægre quoque evacuatur. *Et hæc illius humoris glutinoſi contumacitas, dolorem ſemel obortum fovet diutius atque alit.*

7. *Folia commendari ſolent ad ſacros ignes, & totus rhamnus dicitur vim habere ſiccandi & digerendi. Forte in eum finem ſuccus granorum ejus datur ad ſerum corporis conſumendum.*

CONSILIUM IV.

De Epilepſia.

AMorrhæi Conſulis filiolus jam ante morbi ſui hiſtoria enarrata innotuit: nunc auctarii vice capita aliquot deliberationis inſtitutæ adjicientur: horum enim intelligentia latius manans ad alios pertinere poteſt. Epilepſia mater puerorum vulgo dicitur, quod ejus rudimenta quaſi etiam a matre rubente ducta eſſe videantur. Et quod convellantur ſæpe & facile id non tam productive fit quam ſuſceptive: id eſt, non tam ob humoris ad id pariendi idonei copiam fit, quam ob nervoſi generis imbecillitatem (2); quoties autem partes aliquæ aut natura, aut alia ratione ſunt imbecillæ, minima occaſione offenduntur; accedunt & dentitionis moleſtiæ, & febres ardentes quæ humores irritant, animant atque acuunt. Annotavimus in hiſtoria de eodem puero, in ea familia dentitionem non niſi ad menſem undecimum apparere, quod quum συγγενὲς ſit, tamen aut imbecillitatem ſummam declarat, aut inſignem duritiem aut mollitiem gingivarum. Et quum ad menſem quintum eæ moleſtiæ convulſionis apparuerint, id factum eſt bifariam, aut quod ſumma ſit aptitudo ad epilepſiam in eo puero, aut quod tametſi in ea familia tarda ſit dentium eruptio, tamen natura non deſiit aliquid aggredi; & quum materia indiſpoſita eſſet, & pars, inanis iſte conatus moleſtias ſuas habuit. Noſtra hæc fuit deliberatio. *Vide pag.* 112.

Cuique ætati ſua eſt ſanitas, ſuus & morbus: id ſummus Hippocrates abunde perſecutus eſt. Sanitas quum omnium partium ea eſt conſpiratio ut & humorum & ſpirituum & partium ſolidarum ratio probe ſit conſtituta, morbus vero contra. Morbus aliquando ratione unius partis evenit, aliquando totius corporis. Partis, quum pars aliqua momentanea laborat cui corpus conſentit: hujuſmodi ſunt cor, hepar & cerebrum. Hoc, ait Hippocrates, maxime ad ſapientiam facit, & omnis intelligentiæ internuntius eſſe dicitur. Afficitur aliquando per ſe, aliquando ex eventu, in pueris utroque modo laborat. (3). Per conſenſum ratione lactis acriuſculi, vermium, & torminum. Per ſe ob mollitiem, & facultatis animalis imbecillitatem: ideoque quum congener ſit, minus formidandus Medicis videtur. Sed in hoc puero aliquid præter rationem apparet quod aut peculiare vitium, aut cerebri, aut totius corporis, aut

 aliquid

aliquid συγγενὲς (*d*) declarat: cerebrum aut humidius, molliusve, aut affectum graviditatis tempore. (4) Mater enim metu sæpe consternata est, hoc autem valde afficit: accedit ad eam opportunitatem cæli inclementia. Si umquam enim alias cerebrum in omnibus fere epidemice afficitur, & dormiendi impotentia est. Et ut malo occurratur, hæc consulta sunt.

Nutrix repurgabitur semel mense: & si res tulerit, vena aperiatur. Temperandum a cibis qui crassum succum & flatum generabunt: elixis utetur. Jusculorum usus non erit multus nisi lac deficiat. Abstinebit vino, utetur aqua coriandri aut simili decocto. Fricabuntur membra pueri blanda manu, & a cunarum magna agitatione abstinendum.

Puer purgabitur diluto rhei infusi in decocto radicis pœoniæ, betonicæ, buglossi, florum cordialium addito semine citri. Non lactabitur ita sæpe & sine ordine, si patitur quies pueri. Pultis loco panata dabitur in qua dissolventur aliquando grana aliquot radicis pœoniæ & coralli rubri. Fontinellæ capitis applicetur pannus lævis & molliusculus, & in duplatura inspergetur pulvis majoranæ cum semine nigellæ, aut suffietur pannus vernice & ligno aloes. Appendebit collo nodulus solemnis. Utetur opiata ex conservis cephalicis, addito mithridatio cum pulvere pœoniæ.

ANNOTATIONES.

1. *Duodecimo ætatis mense interiit. Aperto cadavere ingens aquæ copia in cerebro reperta est: nervi optici erant valde angusti, alii nervi erant duplo fere majores.*

2. *Nosse autem oportet imbecillitatem partis non esse sufficientem ad generandam passionem in intermedio tempore paroxysmorum: id est, in tempore ipsius quietis: in quo nil infestatur, etiamsi nativa imbecillitas sit continua. Quod a Galeno hic dicitur ad omnes morbos redeuntes extendi potest.*

3. *Galenus Com. ad Aphor.* 28. *lib.* 6. Necesse est cerebrum natura imbecillum si epilepsia corripi debet. *Et ad finem Commentarii*: Multi habent parentes podagricos, aut aliis morbis obnoxios in quibus vitiatum semen erat, atque ideo natis vehementiorem fecerunt partium imbecillitatem.

4. *Circa materiam de epilepsia hæc quæri jure possunt: Si materia epilepsiam committens ea est quam confinxit Galenus, cur innumeri catarrhosi, & quibus multa pituita plenum est cerebrum epileptici non fiunt? An quia est dispositio aliqua, an non? Et si est dispositio, an prius inducta est, an simul cum materia inducitur? Si materia id facit, quare non omnes epileptici fiunt? An quia materia aliam acquirit qualitatem? Qui subtili sunt ingenio & delicato cerebro, ii facile in epilepsiam cadunt, item qui crasso & obeso sunt corpore, & obtuso ingenio. An id eadem ratione? nequaquam: exquisitus sensus id facere potest: Omnis pars delicata & exquisito sensu prædita non facile cumulum fert humorum, & tetra adversáque anathymiasi promte feritur. Immo etiam solo*

(*d*) Cognatum.

ſolo jejunio facile nervi laborant. Et melancholicis, quia aſſiduis agitati curis ſpiritus & ſanguinem inflammant, cerebrum a ſua mole facile obruitur.

5. *Si* ἔκλαμψις (*e*) *cauſa eſt cur juvenes liberentur epilepſiæ moleſtiis, cur abſtinentia vini confert? Cur phlebotomia confert? Nam illud ad coctionem & illuſtrandos ſpiritus facit: hæc refrigerat, & nervos debilitat, immo cerebrum debilius facit. Fateor quidem phlebotomiam conferre ſi certum ſit a copia ſanguinis, & nimio ejus fervore malum repetere: ſed ſi localis in cerebro ſit diſpoſitio, pace aliorum dicam conferre non videtur. Quod ad uſum vini refert, non ita lædere videtur ut quidam putant: nam alimentum eſt, & alimentum medicamentoſum. Si ideo nocet quia vapore lædit cerebrum, innumera remedia calida dantur & cephalica quæ calore & tenuitate partium caput feriunt, ideo quæ ratio vinum interdicit, eadem & id genus remedia interdicere deberet. Hoc forte negotium quibuſdam daret. Item vinum mirificas dotes habet: a cruditatibus vindicat: hæ autem ſæpe incubonis & epilepſiæ parentes eſſe ſolent. De vini dotibus hæc Galenus:* Calefacit vinum corpus totum, & cito movetur ad partes omnes: *accedit quod* χυμοὺς χρηστοὺς ἐργάζεται (*f*), Com. ad Aphor. 56. lib. 7. *Sed eſt locus apud Galenum* Com. ad Aphor. 5. lib. 5. *ex quo poſſis arguere epilepticis, præſertim a materia frigida, & ſucco crudo, juvantiſſimum eſſe vini uſum: loquitur de convulſione, quam ut inducit vinum, ita eamdem diſſolvit. Verba hæc Galeni:* Vinum copia ſubſtantiæ nervis convulſionem affert: rurſus autem qualitate ſanat eam quam fecit diſpoſitionem, nervos calefaciundo exſiccandoque. Et ſi hoc aliquando non facit, mortem ſequi neceſſarium eſt. Hæc ratio ad epilepſiam transferri quoque poteſt.

CONSILIUM V.

Ad Dominum Leſcotium. De Melancholia hypochondriaca.

Vivere quidem magnum quid eſt, at bene vivere melius & optabilius eſt: bene autem vivit qui integra ſanitate fruitur: & qui probe munia & corporis & animi exercet, nec facile de ſanitatis ſtatione depellitur, integre ſanus exſiſtit. Si æger animus eſt perturbationibuſque facile decutitur, ſanitas corporis fere lubrica eſt: ſi laborat imbecillumque eſt corpus, vix libere ſuas functiones exercet animus: quamquam ſæpe valet ingenio, cui vis firmitaſque a natura negata eſt: quorum enim felicitati ingenii natura proſpexit, in iis fere corporis firmitatem neglexit. Et

Raro utrumque Deus cuiquam largitur, ut idem
Sit ſapiens & ſit robuſto corpore pollens.

Quod ſi alterutrius optio fiat, malim tamen valere animo quam corpore: Utriuſque tamen ſumme & impendio magis ſanitas optanda eſt: fere

(*e*) Elucefcentia.

(*f*) Succos bonos & utiles operatur.

re enim utriusque est tantus consensus, ut unius sanitas ad alterum fere redundet: id declarat ingenium humoris melancholici; etsi enim per se corpus afficit eique vim infert dum viriditatem decutit, tamen & animum facile attingit: unde quum melancholico humore corpus tenetur, animus inficitur ac fascinatur. Et hic non tam corpori, quam ægro animo medicina quærenda est: quamquam morbi pertinacia sæpe remediorum vim eludit. Id vero crebrius fit in iis quibus corpus molliusculum datum est: hi enim facile a perturbationibus se vinci sinunt (2): eam non tuentur constantiam quæ homini vere ἀνδρὶ (g) convenit, ut in quadam æquabilitate vitam exigat. Inconcussus manet omnes perturbationum radices elidens. Qui molles sunt & muliebres, minimo etiam vento rapiuntur, & coloris in facie magna & subita est mutatio. Si qua est coloris suavitas, hæc mox in auriginem, fœditatemque commutatur. Contra animi æquabilitatem coloris in facie viriditas (quod politico more Hippocrates vocat χλώρασμα λαμπρὸν) (h) perpetuo consequi solet. Sed ne hic Phormio Græcus coram Annibale dicat, capita aliquot conservandæ sanitatis perstringemus. Hæc non homini, sed Calliæ scribentur. Primum est ut intestino & gentilitio, ut opinor, lactium incendio occurratur: id enim morborum iliadem afferre solet, quod pluribus non explicandum. Nimietas omnis vitanda est: & ut satietas fraudi est, ita quoque abstinentia & inedia impense nocet: frugalitas media esto. Illa morbos a repletione parit, hæc humores adurit, & corpori squallorem inducit: id autem naturæ tuæ adversum est. De vino nil loquor, quod te victus cultusque quotidianus moderate eo uti docet: omnino autem abstinendus non es, quoniam coctioni & humorum distributioni operam dicat: jucundiorem vitam facit sed breviorem: idem facit quod calx arborum radicibus affusa, celerius maturescunt fructus, at arbor facile tabescit. Frigidæ potus solus non convenit, vias enim obstruit, obstructio alimenti distributionem impedit: hoc autem tabum ac marcorem corpori conciliat. Hinc videmus multos copiosiore alimonia utentes etiamnum elanguescere ac extabescere. Alimenta humidiuscula convenient. Assa non ita erunt ex usu, bilem quippe ingenerant. Multa de industria prætermitto quæ etiam lippis patent. Acetaria omnia obsunt, etsi enim lentam cibi cupidinem acetum sollicitat, dum humores subigit & fermentat, noxium est valde. In usu capparum, qui frequens proderit, perexigua aceti affusio esto. Interdum clysteribus blandis uteris; apagesis frequentiorem medicamentorum usum. Purgatio quidem, ait Celsus, interdum necessaria est, frequens periculum affert: assuescit enim non ali corpus, & ob hoc infirmum erit, quum omnibus morbis obnoxia maxime sit infirmitas: ac cavendum ne in secunda valetudine adversæ præsidia consumantur. Detractio sanguinis, nisi si quando res urgeat, spiritus exhaurit, vires exsolvit, oculos hebetat, corpus siccat, maturam senectutem reddit. Idem meo judicio evenit hominibus quibus sæpe secatur vena, quod & arboribus quæ insitionem

(g) Viro.

(h) Splendidam viriditatem.

ctionem patiuntur; silvestres luxuriant magis & plures producunt fructus: at insitæ non ita sunt feraces, διὰ τὴν ἕλκωσιν (*i*), ut loquitur Theophrastus. Insitio enim quæ cum vulnere fit, ipsa ipsas mutilas & imperfectas reddit. Frequens vero venæ apertio vi ob insitionem illatæ respondere videtur. Cassia cum tamarindis tibi erit benignum medicamentum: vel ejus loco uteris eo syrupo quem non ita pridem tibi concinnavimus. Crudus non dormias, nec immoderatæ exercitationi te dedas. Piperatis, salsis & acidiusculis carebis: alterant enim hæc sanguinem. Et quoniam aliquando ipsæ voluptates & veneres videntur illiquefactæ ad animos nostros perfundendos, ἐν τοῖς ἀφροδισίοις (*k*) restrictus esto: hinc corporis tabes, & animi ἀτονία (*l*). Somnus statim a cibo fugiendus, diuturnior quoque: ut enim moderatus corpus exhilarat, ita immodicus idem exsolvit. Non placet eorum vitæ ratio qui in pastibus nullam servant legem: sæpe de industria non cœnant, & prandio liberaliore omissam cœnam compensant: immo, quod omnino sanitati officit, cursu, luctaque unius diei integri, omisso & prandio sibi famem opsonant, ut in cœna avidius ciborum desiderium expleant. Hippocrates ea de re librum integrum fere scripsit. Ut mirum non sit si plerique incogitantes filum vitæ, cujus amœna est fruitio, præcidant. Et ut tandem finiam omissis multis leviusculis Celsi quemdam vitæ canonem præscribemus. Sanus homo, &c. Hæc quum facere possis quid obstabit quominus fiant?

ANNOTATIONES.

1. *Melancholici (cujusmodi erat is æger de quo hoc loco agitur) perpetuis querelis Medicorum aures verberant: sed quum assiduæ querelæ hunc finem habeant, ut tandem queri pudeat, hoc in melancholicis non est audiendum. Manardus* Epist. 5. lib. 4. Epist.

2. *Huc pertinet locus præclarus* cap. 1. lib. 5. de locis affectis: Quibus vitale robur infirmum est, animi vero perturbationes ob ἀπαιδευσίαν (*m*) fortes, iis facile animæ essentia dissolvitur. At vir magnanimus, nec ob tristitiam, nec ob perturbationem fortiorem succumbit, ut pote cui animæ robur validum, animi vero affectiones non ita sint vehementes. *At præstaret Græcam litteram afferre.*

3. *Cicero coloris suavitatem vocat in Oratore. Et opponi potest verbum* ἀπανθεῖν καὶ παρακμάζειν, *id est, vigorem amittere & deflorescere. Unde ad eum sensum Cicero dicit, formæ dignitas aut morbo deflorescit, aut vetustate.*

(*i*) Propter exulcerationem.
(*k*) In Venereis.
(*l*) Dissolutio.
(*m*) Imperitiam.

CONSILIUM VI.

De Pulmonis vomica.

JO. Taſſini Hiſtoria prima narrata eſt, & ea aliquid commemorabile habuit: non enim certo tam inſolentis morbi & ſymptomaton cauſa teneri potuit. Sed exitus morbi qui eum uno poſt anno prehendit, & de medio ſuſtulit, unam ex conjecturis veram eſſe comprobavit. Vomicam aliquam ſubeſſe conjiciebamus a qua vapor teter efferretur, vehementium ſymptomaton auctor. Rationes quæ adducebant ut crederemus vomicam eſſe a qua vapor ſurſum elevaretur, expoſitæ ſunt. Nec ego umquam putaſſem elatum a pure materiave purulenta vaporem tanti eſſe 1. Ad menſem Auguſtum dolore capitis incredibili tentatur, febris aſſidua, jactationes, verebamur ne in ea incurreret in quæ prius ceciderat. Multum ſanguinis e naribus fuderat antequam morbo prehenderetur. Statim injectum enema, miſſus ſanguis. Eodem die datum medicamentum: alvus liquidiſſimis excrementis fluxit: nec quicquam compactum apparuit. Ingens erat incendium, & vires naturæ dejectæ erant. Dolorem lateris querebatur, & ad regionem hepatis: iis locis pungentem ſe dolorem & lancinantem percipere ac ſentire narrabat: de vomica conjectura augebatur. Sæpe vox deficiebat, ac ſi aut pulmo confoſſus, aut perforatus, aut adhærens eſſet. Nil purulentum expectoravit. Non poterat multum & affatim bibere, quia deficiebat ſpiritus: & potus velut in cavum deſcendere videbatur. Septimo die tandem cum ſudore pingui interiit. Aperto cadavere deprehenſus eſt pulmo adhærens tum in parte dextra, tum ſiniſtra coſtarum: membranæ utrimque ſublivebant: circum gibbum diaphragmatis pars pulmonis tota in pus & ſaniem fœtentem liquefacta erat. Magna quoque puris materia transfluxerat in hepatis regionem, & ibi concluſa erat: nova ibi vomica concluſa videbatur: at non erat. Totum corpus internum fœtens admodum erat; hepar ſanum & lien: inteſtina alieno maxime colore. Anno præterito quo graviſſime laboraverat, ut ante diximus, purulentas habuerat dejectiones. Ac credo idem hoc poſteriore morbo naturam moliri voluiſſe, ſed vias non fuiſſe idoneas & faciles. Credo quod ſi uſtus fuiſſet, aut ſectus, magna ſalutis ſpes affulſiſſet (2). Nec mirum ſi periclitatorum cæca medendi ratio, ſæpe Methodicorum & Rationalium præceptis & ratiocinationi anteeat. Et quum ſummus Hippocrates paſſim hoc remedium in libris περὶ ἐμπύων (n) uſurpet, numquid ſatius eſt aliquo remedio cruento & ancipiti certiſſimam mortem, ſi aliter facias, & id remedii genus omittas, redimere? humanum eſt & officii plenum aliqua ratione ægrorum miſerorum dolores elevare, atque id magis ſi cum aliqua ſalutis ſpe.

(n) De ſuppuratis.

ANNOTATIONES.

1. *Verisimile est in febribus putridis a loco & foco ipso vaporem excitari ignitum cor appetentem & ferientem, qui donec discussa fuerit materiæ pars a qua est elevatus, alit febrem. Ut enim in ægro nostro deprehensum est, a certo foco, nempe a vomica, suscitabatur vapor qui & ἀφωνίαν* (*o*), *& febrem excitabat, & veluti miraculo quodam paroxysmus solvebatur: deinde redibat terrifico modo. Magna est vis vaporis maligni præsertim ubi est* ἐξοχὴ τῆ σηπεδόνος (*p*), *ut aliquo loco loquitur Galenus.* In Coacis Hollerii *multa continentur quæ ad demonstrationem hujus difficultatis bibendi, nullo in faucibus tumore exsistente, pertinent.*

2. *Hinc putris erat pulmo, imminutus, semilacer, & adhærescens: in tali casu oppugnare oportet putredinem per siccantia. Et tamen vulgus Medicorum fere humectantia consulit, sic dum habet rationem cujusdam extenuationis, liquida putrefactiva præscribit. Galenus multo melius* capite ultimo lib. 4. de locis affectis, *quum in eo casu desiccantia, & aromatica præscripsit. Vide diligenter locum istum.*

CONSILIUM VII.

De Tumore hypogastrii.

IN tribus maxime rebus disputatio versata est: primum ut tumoris ventrem occupantis & propria sedes & causa quæreretur: deinde legitima medendi via consuleretur: tertio, de futuro eventu; an novum aliquem morbum minaretur, an suppurato, aliave ratione tumor solveretur. Difficultatis cardo in eo vertebatur quod quum decem ante mensibus & difficultas spirandi summa esset, & tumor in regione lienis perciperetur, nec non dolor ad mammam usque sinistram exporrigeretur, nunc mutata sede ac solio sub umbilicum tumor latitet prementi manui sese offerens. Prius hypochondrium sinistrum proprie dictum occupabat, nunc vero eam partem quam Hippocrates proprie ἦτρον, & hypogastrium, nos abdomen & sumen appellamus, invasit. Et quod mirum fuit, repente devolutum est id quod ad lienem manui durum occurrebat: ut jam aliquis suspicari possit, aut lienis extremum obduruisse, aut corpus ipsius, si Diis placet, laxatis veluti vinculis illuc provolutum. Sed doloris vacuitas satis declarat nullam esse relaxationem, immo sunt argumenta lienis & bene habiti, & situm situmque suum retinentis. Ceterum, quum durities, sublimitasque ventris (quæ μετεωρισμὸς (*q*) Hippocrati dicitur)

(*o*) Aphoniam.
(*p*) Excellentia putredinis.
(*q*) Meteorismus.

aut hypochondriaca ſit, aut hypogaſtrica, aut hyſterica, nullo exſiſtente argumento, aut hypochondriacæ, aut hyſtericæ, reliquum eſt ut ſit hypogaſtrica, & proprie κατὰ τὸ ἦτρον (r). Contrectanti hypochondrium utrumque molle ſatis, & æquale apparet: ſic & jecur & lien omni culpa vacant. Menſtrua purgatio convenienter ſatis fit, ſic uterus in vitio non eſt. Reſtat ut tumor in meſenterio ipſo ſit, aut in epiploo. Si quis contingat, fere ſeſe prodit, ut credibilius ſit ad epiploon quam ad meſenterium tumorem pertinere. Indolens eſt tumor, durus, digitis non cedens, inveteratus, ſic ſcirrhi magna ſuſpicio eſt. Quod pertinet ad repentinam eam a ſiniſtro hypocondrio ad umbilicum devolutionem, id novum non eſt, quum & Hippocrates ſcribat: *Tumorem in hypochondrio affligentem, ſi recens fuerit, & ſine inflammatione, ſolvit murmur circa hypochondrium: maxime vero ſi cum fæcibus & urina excernitur. Si vero non tranſeat, juvat eum ad inferas partes devolvi.* Id quoque explicat Hippocrates: *Lien elevatus & impletus diſtribuit id quod continebat per venas corpori, & maxime in omentum & locos circa ventrem & crura.* Et quum ægra noſtra ſatis intemperanter aquam hauriat, & pravo utatur victu, non mirum ſi ſplen facile colluviem ſuſceperit, cujus partem in omentum depoſuerit. Et quum ſæpius diarrhœa ac cholera morbo tentata ſit, declarat id interceptionem aliquam chyli, qui moram trahens corrumpitur, & dum per id tempus id quod tenuius eſt excernitur, id quod remanet vel intextum partibus, indureſcit facile ac lapideſcit: unde in iis partibus & ſteatomata, & ſcirrhi, & cancri denique ipſi ſectione corporum deprehenſi ſunt. Nunc curationis capita perſtringantur. Ex intervallis corpus repurgetur, præſertim ſenna, ne educta tenuiori parte humorum, corpus illud indureſcat: frequenti uſu enematon ex capitibus vervecinis decoctis cum multa mercuriali & malvis. Uſus fotuum remollientium non ita frequenter convenit, ne ſcirrhus irritatus cancrum accerſat. Spes nulla ſuppurati eſt. Ita enim tumor ſubter umbilicum raro in pus vertitur, contra in ſuperioribus partibus ob loci calorem: Galenus: Et quum abſit febris minor ſuppurati ſpes eſt ut *ex loco Progn.* patet. Quod ſi educi poſſit aut clyſteribus aut profuſione urinæ craſſæ, & veluti γονοειδὲς (s), id moliendum. Ita enim Hippocrates obſervat in Perintho excretam urinam, quæ contenta haberet geniture ſimilia, aliquando abdominis tumores ſolviſſe (3). Quotidie mane illinetur pars butyro recenti vino albo eloto, addita portione medullæ cruris bubuli, aut vitulini. Quod ad præſenſionem attinet, niſi ægra moderato victu utatur, verendum eſt ne in hydropen incidat: Facilis enim cumulus erit humorum, & carnium conſumptio, unde hydropis metus.

Part. 25. lib. 2. Prognoſt.

1. de morb. mul.

Comm. ad part 41. lib. 1. Progn.

Ad particulam 35. lib. 1. Prognoſt.

(r) Secundum inferiorem abdominis partem.

(s) Geniture ſimilis.

ANNO

ANNOTATIONES.

1. *Et quod mirum fuit id quod viſcus ipſius lienis adaugebat repente ad inferiores partes eſt devolutum. Tunc major extenuatio corporis erat juxta illud Hippocratis : Queis lien effloreſcit iis corpus minuitur. Nunc autem ipſa coloris ſuavitas , & ipſa εὐεξία* (*t*) *reſtitui incipit. Quintus Serenus* capite de tumore Lienis *hoc verſibus bene expreſſit : legentur quum locus poſtulabit. Lien attrahit humiditatem ſua raritate , & ob carnem ſuam criſpam & tortitiam , ut loquitur Aphrodiſæi Interpres. Veteres aquam in liene poſuerunt per ſynecdochen , ab eo quod conſequitur : quia hydrops ſæpe a liene eſt. Meſenterium a lumbis ducit originem ; ſi ea parte fluxio fit , hinc rudimentum hydropis eſſe poteſt.*

2. *Bene cum ægra actum eſt , quod tumoris materia relictis hypochondriis in imum ventrem partem minus nobilem depoſita fuerit. Ut enim ex tumoribus is periculoſior qui hypochondrium dextrum occupat , indulgentior vero , Græcis ἐπιεικέςερος , qui ſiniſtrum opinione Galeni : ſic qui relicto utroque inferiores partes laceſſit , minus formidabilis eſt.*

CONSILIUM VIII.

De Febre lenta & Hydrope.

ÆGer iſte febre lenta tenebatur , cum lentitudine totius corporis ; offenſio vocis , & veluti παφλάζων (*u*) erat , ſemiſopitus , ægre movebatur , inappetens omnium ciborum , leucophlegmaticus , (1) quæ omnia facultatum omnium imbecillitatem ſignificare ſolent. Vixit ſemper valetudinarius , quod aut vitio diætæ factum eſt , aut gentilitium fuit. Ejus ſorores & fratres fere omnes , antequam conſtantem ætatem attigiſſent , perierunt. Facies etiam ſano peſſimi erat coloris , naſo erat velut gutta roſea latentis elephantiaſeos ſignum. Virium ita effetarum cauſa erat obſtructio , aut partium corruptio , aut ſpirituum diſſipatio , aut cruditas ſumma , aut cacochymia , & penuria alimenti laudabilis quo ſpiritus illuſtrarentur ac recrearentur : magna horum pars concurrerat. Revera & intemperanter vivebat , & eodem modo ſeſe habebat quo & mulieres quæ malacia laborant. Et quum cibum appetiviſſet , eum oblatum averſabatur : id fatiſcentis facultatis naturalis appetentis ſignum eſt Galeno : & ut loquitur Hippocrates , ἀπονενοημένος εἶχεν πρὸς τὰ σιτία (*x*). Sed & aliquid gentilitium erat ex parte patris. Mater longæva vivit , & fieri potuit , id quod ex parte matris vivacis in eo inſitum fuit , cauſam fuiſſe cur ita a graviſ-

(*t*) Bonus habitus.
(*u*) Balbutiendo loquens.
(*x*) Deſperatus circa ciborum ſumptiones.

graviſſimorum morborum periculis emerſerit: ejus enim morbi inſolentes fuerunt, & Medicis pæne admirabiles ferunt viſos eſſe eoſque terruiſſe. Credidimus ab imbecillitate cerebri facultate retentrice imbecilla factam fuiſſe magnam pituitæ prolapſionem, quæ pulmones partim obſtruxiſſet, partim in ventriculum recepta ἐκλύσεις (y) quaſdam & ſubverſiones ſtomachi attuliſſet. Talis occurſus & διάχυσις (z) pituitæ & veluti σύντηξις (a) eum reddidit velut παφλάζοντα (b). Hujus vocis quæ ſit energia *libro* 2. *Epid. meorum* annotavi. Videbatur eſſe lethargus ex pulmone, de quo Hippocrates: cujus eſſentia conſiſtit in anathymiaſi craſſorum & malorum vaporum a pulmone pituita putri pleno elevatorum. Tamen non fuit magna δύσπνοια (c), unde colligebant in pulmone vitium non eſſe.

3. de morbis.

Febris erat lenta ſymptomatica, qualis in vitio partium ipſarum hepatis præſertim ſolet eſſe: unde Hippocrates in uteri corruptione non requirit magnam febrem, πῦρ (d), inquit, βληχρὸν (e) eſt. Quod notandum ne febris ſimplicitate, & εὐηθείᾳ (f) quæ apparet, decepti, aut in diagnoſi, aut in prognoſi labamur. Medicus primarius requirebat febrem majorem quæ ſolvendo, & coquendæ cruditati ſatis eſſet: quod Hippocrati apoplexiis febris ſuccedens ἀνάλογος (g) ſæpe materiam coquendo conferat. An tamen febris aliquid proficiat in morbis, aliis jam locis explicatum eſt.

1. de morbis.

Ceterum quum noctes inſomnes haberet, & jactationis plenas, auſi ſumus venam aperire: fluxit ſanguis corruptus. Et quoniam videri potuit quibuſdam in tanta cruditate & rudimentis hydropis minus ſecuram eſſe phlebotomiam, defendimus hoc noſtrum factum auctoritate Tralliani quam expendit Langius. Trallianus in curando anaſarca venam reſerat, non ratione quidem frigiditatis, ſed quoniam detractio copiæ confert, ut quum ignis ſuffocatur a lignis viridibus, ligna detrahuntur: ſic detractio ſanguinis levat naturam parte oneris detracta. Tamen, ut ingenue dicam, iſta ratio Tralliani & ſimilitudo, pace ejus dicam, inutilis eſt: non enim animadvertit in cruditate opus eſſe multo calore & ſpiritu: at per phlebotomiam ejus fit evacuatio: unde quibus in iſta cruditate mittitur ſanguis, omnibus corporis lentitudo & immobilitas quædam advenit: id quod experientia docet. Et in *lib.* 2. *Epid. meorum* annotavi de Domino de Coſſigny, cui in conſimili pæne cruditate, & corporis catarrhoſa diſpoſitione ſecta eſt vena: ac ſtatim immobilis & fandi impotens factus eſt. Salubre quidem & præclarum eſt remedium venæ ſectio loco facta: at intempeſtiva homini necando, aut morbo protrahendo ſatis eſt. Et in noſtro ægro pœnituit me facti, quod eventus aliter rem eſſe docuit quam nos.

Trallianus. Langius epiſtolarum lib. 2. pag. 170. An in Hydrope ſecanda vena.

(y) Solutiones.
(z) Diffuſio.
(a) Colliquatio.
(b) Balbutiendo loquentem.
(c) Reſpirationis difficultas.
(d) Ignis.
(e) Lentum.
(f) Bonitate.
(g) Analogus.

nos existimavissemus. Et revera nos dehortabatur cruditas, sed cacochymiæ magna suspicio, & dolor nocturnus ad id incitabat. Ac mirum fuit quod statim a venæ sectione dolores quieverunt, & fuit ἀναισθησία (h), & fandi impotentia, & τῆς γλώσσης ἀκράτεια (i), quod & ab infirmitate erat, & a copia pituitæ quæ a cerebro liquescente manans proluebat radicem linguæ & quodam modo afferebat παράλυσιν (k). Caput in superficie adeo erat siccum & squalidum ut exustum plane videretur & extabescens.

Istius lentitudinis causa relata est maxime ad hepar & partes naturales, in quibus quum plurima foret cruditas, & febris lenta, plus excitabatur crassorum vaporum quam dissipari posset. Propterea si major fuisset febris, spes esset aliqua dissipatum iri crassos istos vapores qui spiritibus viam obstruentes corpus ita ignavum & lentum reddebant. Videmus enim quum ligna viridia sunt, & ignis paucus, plus excitatur fumi quam si res ita non esset. Quamquam & accusabatur & pulmo & caput.

Consultum est ventriculo fotibus ex nardino oleo: nam Galenus syncope opitulari ait litum nardini olei & similium ad os ventriculi. Clysterum frequens injectio ex cephalicis & detergentibus. Bolus ex conservis anthos, rosarum, buglossæ & theriaca. Purgatio ex rheo cum aloe. Decoctum origani, betonicæ cum semine, & radicibus pœoniæ sub forma oxymelitis. Duodecim post diebus interiit veluti paraplecticus.

ANNOTATIONES.

1. *Antequam sic affectus esset, pedes intumescebant & detumescebant: post remansit major pars materiæ in ventre. Locus est præclarus* lib. de affectionibus: *Hippocrates dum rationem reddit cur initio detumescant & intumescant pedes, deinde non sit fugax tumor, quoniam initio vapor sanguineus est causa hujus rei. Sed quia successu temporis pituitescit magis materia, ideo manet. Vide id quod Christoph. a Vega annotavit* in lib. 2. Prognost.

2. *De hoc Lethargo vide* lib. 2. Epid. meorum.

3. *Febres quæ sequuntur vitium* τῆς ὅλης οὐσίας (l) *partium maxima ex parte sunt lentæ, symptomaticæ & periculosæ, & incautis Medicis ægros necant.*

4. *Consimilis est morbus descriptus a Manardo* Epist. 5. lib. 14.

(h) Insensibilitas.
(i) Linguæ impotentia.
(k) Paralysin.
(l) Totius substantiæ.

CONSILIUM IX.

De Φιμώσει (m).

Filio H. M. Consulis contigit affectus qui Græcis φίμωσις dicitur: a causa procatarctica fuit: nam quum pruritui satisfacere volens partem defricaret, ulcusculum contigit: neglectum vero, diuturnitate cicatricem callumque contraxit: hinc restricta coactaque cuti, glans detegi non potest. De ea affectione ita strictim dicendum, Φίμωσις καὶ περιφίμωσις (n) indifferenter & ad viros & ad mulieres pertinet. Id aut causa, aut natura contingit. Si in viris glans non detegitur, sed præputium undique fere coalescit, φίμωσις dicitur. Si ita glans denudata deducto retrorsum præputio ut tegi nequeat, περιφίμωσις dicetur: quamquam & φίμωσις Manardo vocatur. In mulieribus aliquando sinus pudoris ostiolum non est perforatum, & si id a natura est, ἡ γυνὴ ἄτρητος (o) dicitur: Imperforatas Avicennæ interpres vocat. Si vero casu evenerit, in muliere quoque φίμωσις appellatur: Barbari id vitii capistrationem vocant. Et quum naturalis est meatuum præclusio φιμώσεως nomine donatur, quacumque in corporis parte eveniat: Sed κατ' ἐξοχὴν (p) de præputio dicitur. Porro ἀπὸ τοῦ φίμου (q) etymon est φιμώσεως; φίμος autem significat nexum summi oris perarum & sacculorum, quum toto superiore ejus ambitu in angustum collecto funiculo religantur. Guido Cauliacus præputii clausionem vocat. Paullus Ægineta omnium plenissime egit. Atque ad φίμον (r) in mulieribus laudat insessus emollientes ex hydrelæo, & decocto fœnugræci, item cataplasmata instituit. In viris sæpe fit aut ob cicatricem quæ in præputio concrevit, aut ex carnis incremento, unde coalitus secutus fuerit. In hoc adolescente suspicio magna fuit ulceris, quamquam & a natura visa est hæc pars aliquantum imminuta. Ad finem glandis ulcus erat ἰχωρῶδες (s). Detersum est & curatum. Tandem spongiolæ sunt inditæ angusto meatui, ut is magis pateret: parum profectum est. Cogitabatur de amputatione, aut incisione recta præputii flaccidioris & oblongioris. Res in aliud tempus dilata est. Nil molestiarum afferebat, at metus erat ne non corrumpere virginem posset: nec id abs re, angustus enim valde meatus est. Dum hæc agitarentur, occurrerunt duo eamdem φίμωσιν gestantes, qui in palæstra venerea se non minus strenuos & aptos, quam reliquos affirmarent: & alter jam quinos liberos ex uxore susceperat.

(m) Phimosi.
(n) Phimosis & periphimosis.
(o) Mulier imperforata.
(p) Per excellentiam.
(q) A clausione.
(r) Clausionem.
(s) Ichorosum, saniosum.

CONSILIUM X.

De Catarrho.

NIl tam vulgo jactatur quam catarrhi nomen: nil cujus & cognitionem, & curationem nemo non profiteatur: nil in quo magis peccetur, & imprudentius quisque labatur: immo & imperita garrulaque quæque anus & periclitator quilibet in catarrhis sistendis magnum quid pollicetur: & quo quis indoctior, eo curandi catarrhi peritior censetur (1). At hic video passim unumquemque turpiter labi & decipi: & miseros ægros, innocentes tamen, tantæ aliorum ignorantiæ pœnas luere (2): nam quum materia alias sit tenuis & effera, alias mitis & crassiuscula, non parum interest ad salutem quo quis remedio utatur. Et turpius hic peccatur, quoniam frigus omnis destillationis auctorem statuit: Errandi hæc occasio inde nata est, quod tussim excitet frigidæ auræ adspiratio. At hæc ratio languidior est & enervatior (3). Et dum falso hoc utuntur fundamento, quicquid superstruitur vacillat ac corruit; hinc manavit quorumdam Neotericorum error, qui a frigido destillationis causam arcessentes, vinum, idque generosum tussiculosis præscribunt. At hic error, ut apud Homerum *Iliad. α. v.* 3.

Πολλὰς ἰφθίμους ψυχὰς ἄϊδι προΐαψεν.

id est, *multas fortes animas ad inferos præmisit.*

Sed ut his prætermissis sanitatis tuæ ratio ineatur, capita hæc breviter perstringam.

Non solum præcautio, sed & curatio necessaria est. Præcautio quidem ut longe ante obviam eamus iis quæ fera in pulmones destillatio afferre solet. Curatio, ut quod præsens est tollamus. Symptoma enim præsens est, tussis partim sicca, partim humida, cujus causa destillatio est. Destillationem autem fovet morbus quidam & diathesis morbosa in cerebro jam firmata: Id Galeno dicitur διάθεσις ῥευματική (*t*). Est enim perennis generatio humoris efferi in cerebro qui malus ut signum, & ut causa; ut signum, nam significat imbecillitatem quamdam in cerebro, & latens vitium cujus occasione illud excrementum, & serum acre succrescit, facultatem expultricem irritans: ut causa, quoniam non solum male afficit partem a qua manat, sed eas per quas influit, in quas labitur: Unde ejusmodi fluxionis comes est sæpe exulceratio faucium, gurgulionis marcor, pulmonum pruritus quidam, ut placet Hippocrati, vasorum erosio, aut apertio, hinc excreatio cruenta, aut varix in pulmone (ita enim Hippocrates ἀναδῶνα ἐν τῷ πνεύμονι vocat) hinc tabes. Nec tabis nomen ita turbare debet: reperio enim apud Hippocratem eis tabem quamdam esse familiarem quibus pulmones calidiores sunt: at talem tabem, præsertim si

(*t*) Diathesis rheumatica.

ſi ejus cura ſtatim habeatur, annuam, ſed curabilem ſtatuit Hippocrates: nec enim ab ulcere eſt, nec a venenata aura. Omiſſis multis quæ hic narrari poſſent, id totum in quo laboratur ſtatuo eſſe ferinam deſtillationem a capite jam vetere infirmitate prædito: nec ſolum hic accuſo caput, ſed & partium inferiorum cuidam intemperiei conſulendum puto. Omitto multa quæ a primariis Medicis præſcripta ſunt: nonnulla tantum adjiciam, ut multorum virorum de tua ſalute ſatagentium conſpirationi tam efferus cedat morbus (4). A medicamentis validioribus abſtinendum: alioqui curſus materiei tam efferæ citabitur magis. Nec ſi dolor capitis oboriatur, propterea ad pilulas veniundum: has cave, & angue pejores vitabis, præſertim aloen ipſam quæ eſt ἀναςομωτική (*u*). Nec facit illud quod ex 5. *Meth. med. ex* Galeno quis objicere poteſt, qui catarrhoſis colocynthiden præſcribit: agitur enim de evellenda materia contumaci. At hic potius temperandum (5) eſt.

Uſus ſyrupi diacodyonis, & de papavere conferet.

In auctiore tuſſi pilulas de cynogloſſo non formidarem.

Conſerva roſarum, violarum, & caro cytoniorum, conſerva nenupharis ſæpe ore teneatur.

Æſtate uteris julepo roſato in rem præſentem parato.

Valebit plurimum ſyrupus ex floribus & germinibus ſalicis, foliis urticæ mortuæ, ſummitatibus viminis rubri, burſa paſtoris, plantagine, addito capite unius papaveris & radice altheæ.

De nocte hordeatis locus erit addito ſemine lactucæ in decoctione.

Gargariſmus ex plantagine, roſis & additione foliorum hyoſcyami valebit: immo inter cetera id mihi placet.

Balneum aquæ dulcis temperatum & egelidum, vitando omnem exſuperantiam.

Lac aſinæ.

Parabuntur pilulæ albæ, hypoglottides dictæ, addito ſemine papaveris.

Mane juſcula cum decocto pulli & pedum vitulinorum, aut capreolorum additis paſſulis, glycyrrhiza & hordeo mundato.

Si cauteria brachio non juvant, applicabitur in occipite.

ANNOTATIONES.

1. *Locus hic præclarus de deſtillationibus, & ſæpe memorandus, ad part.* 18. *ſect.* 3. *lib.* 6. *Epid.* Deſtillationes a capite in pulmonem malignas puta, ſi ſubtiles & corrodentes fuerint. Has nec in pulmone tamdiu morari, donec concocta craſſeſcant, convenit, ut ſunt aliæ fluxiones a tenui quidem materia, ſed non corrrodente & ægre matureſcente, nec rurſus ſtatim eas acres expelli neceſſe eſt. Intus morantes non facile coquuntur, & pulmonem lacerant. Si excernantur, etiam tuſſes moleſtas excitant, a quibus caput repletur, & hoc rurſum deponit in pulmonem, & a tuſſis vehementia

(*u*) Ora aperiens.

vehementia vas rumpitur. Id fit in tenuibus humoribus qui spiritum excludentem eludunt. Sic morantes & dum excluduntur, nocent.

2. Ad finem capitis undecimi lib. 5. pathologiæ *Fernelius unum commemorabile annotavit quod pertinet ad dignoſcendum an aliquo tuſſiente affectus cauſa ſit in pulmone, an in capite.*

3. *Catarrhus omnis aut ab externo eſt aëre, aut a nobis ipſis, ut quum meracum bibimus, aut ab intemperie partium. Is autem morbus non eſt, ſed conſequens morbum. Aut enim cerebrum laborat ut pars ſimilaris, vel ut pars organica: ut ſimilaris, ut quum calidius, frigidius: ut organica, quum plenum eſt. Quo enim modo ſe habet diarrhœa ad ventrem, eodem & catarrhus ad caput* cap. 4. lib. 3. de ſymptomatum cauſis. *Hippocrates* lib. de loc. in homine *catarrhum ait fieri a carnibus frigidis, & a calidis: a frigidis per compreſſionem: a calidis per colliquationem.* Et Comm. ad Aphor. 13. lib. 3. *tuſſes & coryzas ſymptomata eſſe ait repleti multum capitis. Duretus interpretans* Meth. medendi Hollerii *de tuſſi multa eaque præclara dixit. Unum eſt maxime difficile & quod Medicos torquet, quid ſit iſta tuſſis quæ vulgo Quinta dicitur. De hac abunde* in 2. lib. meorum Epidemiorum. *Dubitatur enim an iſta tuſſis ſit a capite, an a pulmone, an a partibus vicinis veluti fuſis & liquatis: non quod ſit vera ſyntexis: omnes enim vulgo ad caput ipſum recurrunt. Galenus* Comm. quodam in Epidemia *alias partes quam caput accuſat: ſed id obſcure facit. De ea re diximus* lib. 2. mearum Ephemeridon. *Revera inexplicabilis eſt modus quo fit catarrhus. Nam quid eſt quod quis in cellam vinariam, aut locum ſimilem deſcendens ſtatim deſtillatione laborat? Ubi erat tam multus humor liquatus? Itaque quærenda eſt hujus rei cauſa ſubtilius.*

4. *Nam eſt ubi locus eſt validis medicamentis, eſt ubi non. Unde Celſus* cap. de phteiriaſi palbebrarum *ita ſcripſit* lib. 6. Medicamenta intus lenia danda ſunt ne quid acrioris pituitæ concitent, *&c. Et in ophthalmiis & capitis dolore ſæpe nocent pilulæ. Quam ob cauſam iis qui deſtillationibus ſunt obnoxii, & in metu tabis conſilium eſt Hippocratis, ut incraſſentur impinguenturque: Ita enim fiet ut quum hæmoptoici fiant benignitate frequentioris alimenti, ſanguis bilioſus contemperetur: quod diligenter annotandum eſt. Nam in excretione ſanguinis per os plerique Medicorum exactam diætam præſcribunt. Sed & annotavimus unum valde commemorabile* ex cap. ultimo lib. 4. de locis affectis, lib. 2. meorum Epid. *nempe perperam eos agere qui humectantia impendio magis uſurpant in morbis thoracis: corruptionem ipſius pulmonis afferre videntur. Unde nimius potus, & rerum liquidarum uſus implere pulmones videtur, & ſanguinem ſeroſiorem reddere.*

5. *Tamquam a cauſa ſit frigida omnis diſtillatio, calefacientibus remediis, & pilulis liquantibus omnes pæne Medici utuntur: Item ægri ipſi perpetuo fovent caput linteis ad ignem admotis: contra aliquando caput refrigerare oportet, & humorem a capite ſtillantem incraſſare. Quod Aëtius adſcripſit, dum loquitur de oxyrrhodini uſu in ferina deſtillatione, ait tenuitatem deſtillationis inſpiſſat, exurentem & acrem qualitatem in capite refrigerat, tuſſim ſedat, ſomnum inducit, hoc pauci Medici animadverterunt.*

6. *Poſtquam primarios Medicos conſuluit, iiſque viſum eſt ex uſu eſſe le-*

nientia, mitigantia, catarrhum compescentia, tandem nostro consilio syruporum incrassantium usus visus est necessarius. Lutetiam venit tussiculosus, curis implicitus: debebat enim sistere se coram Senatu examinis ergo. Et quum hinc illincque animus curis agitaretur, bene cœnatus meminit superioris istius Consilii: e Pharmacopolio syrupum de papavere quærit: eo copioso usus est, tum ad catarrhi levationem, tum ad somni conciliationem: Sed suæ imprudentiæ pœnas non longe post pependit: obmutuit enim, & ἄφωνος (x) mansit per duas horas integras: etiam valde agitatus vocem non recuperavit. Huic febris apparuit ingens (ante enim ἀπύρετος (y) non erat) sequentibus diebus veluti balbutiens, & parum attonitus redditus est, multorum obliviscebatur: καταφορικὸς (z) interiit. An usus istius syrupi tantopere obfuit? an materia suppressa quæ καταφορὰν (zz) invexerit? an bonum in catarrhis venenatis & subtilioribus dare narcotica? an non, dum symptomati occurrimus, causam morbi fomitem adaugemus? Etenim in talibus fluxionibus ferinis fit quædam διάχυσις (a), & retinens de Natura syntectica, & talis humoris suppressio quum aliquid venenati habeat, perniciosa est. Commode per halitum & sudorem exhalaret & digereretur: sed si hydroticis utimur, metus est ne corpus calescat, & humores commoveantur.

CONSILIUM XI.

Ad fœtorem oris.

IN fœtore oris curationis capita hæc sunto. Pars unde prima mali labes diligenter repurganda: toti consulendum. Gargarismis os colluendum. Mane præsertim sialismus provocandus iis quæ temperata sunt: salvia vino macerabitur. Aurum, id est, nummus aureus ore continebitur. Theriaca aut mithridatium quotidie mane devorabitur. Pilularum usus ex rhabarbaro frequentissimus. Tabellæ. Pimpinella macerata in vino: eadem ore contenta. Frequens usus syrupi rosarum pallidarum: vini absinthitis frequens usus. Carnium usus paucus. Vitanda allia, & quæ odore ingrata sunt. Granatorum, & limonum usus jucundus Pomorum aureorum cortex conditus. Usus coriandri. Masticatio nucis moschatæ miro profectu indulgetur. Aqua cisternæ cum rosa ad collutionem oris.

℞. Radicis acori & coriandri præparati, ana, dr. j: dictamni, dr. j: absinthii pontici, scordii, ana, pug. ß: buglossi, pimpinellæ, pilosellæ, melissæ, stœchados, ana, pug. ß: florum cordialium, pug. ß: fiat decoctio in qua infunde rhei, dr. ijß: cinnamomi & nucis moschatæ, ana, scr. ß: expressioni adde, vini albi, cochl. j: syrupi rosarum pallidarum, dr. x: fiat potus.

℞. Corian-

(x) Aphonus.
(y) Sine febre.
(z) Cataphoricus.
(zz) Cataphoran.
(a) Diffusio.

℞. Coriandri præparati, unc. ij: pulveris panis toſti, dr. vj: fœniculi dulcis conditi, unc. j: glycyrrhizæ, unc. ß: fiat mixtio.

℞. Tabellarum aromatici roſati & diarrhodon Abbatis, ana, lib. ß: utatur.

℞. Mithridatii, dr. iij: conſervæ roſarum, bugloſſi & violarum, ana, unc. j: utatur mane & hora ſomni.

℞. Rhei, dr. ij: nucis moſchatæ, gr. viij: pulveris aromatici roſati, gr. vj: agarici trochiſcati & aloes lotæ, ana, ſcr. j: cum vino albo infuſionis zingiberis & cinnamomi fiat maſſa utenda ad iv pilulas ſæpe ante paſtum.

Aquæ Imperialis uſus convenientiſſimus, & vinum abſinthites.

ANNOTATIO.

1. *Cum a toto corpore ſudor graveolens manat, quod ſymptoma ut plurimum bilioſis & rufo capillitio cuteque ſubalbida præditis contingit, hac ratione corpus odorum & bene olens redditur, præſertim æſtate, quo tempore cutis ſpiracula & pori patent propter ambientis aëris caliditatem, coquunt radicem cardui benedicti in vino albo, quotidie mane propinant tres vel quatuor uncias, ſtatim a potu hujus decocti urina craſſa & fœtens redditur. Vel, accipitur terebenthina Veneta ad quantitatem olivæ cum pari portione mellis, coquitur modice, deglutitur, vinumque inſuper bibitur. Alii magno profectu myrrhæ & ſerpilli pares portiones terunt, & ex iis pilulas formant, quarum duas mane devorandas præbent, inſuperque vinum bibendum exhibent. Hæc præſidia non modo ad totius corporis fœtorem, ſed etiam ad oris graveolentiam arcendam valent.*

CONSILIUM XII.

De febre continua cum gravibus ſymptomatis.

VAndolii Hiſtoria, & illius qui interiit, cujus mentio facta eſt *in lib. 2. Epid. meorum*, notanda eſt & aliquid affine habet cum iis quæ *in Prorrhetico* ſcripta ſunt, quum docet Galenus quomodo multa etiamnum evacuatione facta morbi tamen remaneant. Verba autem ſunt hæc, Nempe, quum affectio fit & nondum facta eſt, ſeparata cauſa ipſam efficiente, ſedatur; ſi vero completa ea fuerit, etiam ſi evacuata fuerint illa humida (1), Græce τὰ ὑγρὰ, quæ affectionem procreaverint, nil in ſanatione rationis amplius exſiſtit: Græca verba ſic habent, quoniam interpres obſcurus eſt, πλέον οὐδὲν εἰς ὑγίας λόγον: Nihilo magis proficitur quod ad rationem ipſius ſanationis pertinet. Quamquam nec nobis placet omnino noſtra verſio latina: verba enim Græca majorem habent ἐνέργειαν (*b*). De Vandolio res ita habuit. In omni re erat nimius, indulgebat Veneri etiam crudus:

(*b*) Energiam.

curis & ſollicitudinibus ſeſe conficiebat, & ut tædia ſuſcepta leniret aliquantum, cibis multis & meraco omnem moleſtiarum preſſum elevaturum ſeſe credebat: Siccum valde & αὐχμηρὸν (c) caput habebat, & ab infirmitate ardoreque concepto per diffuſionem quamdam καταῤῥώδες (d): Cruditas toto corpore multa erat, & partium latens vitium ob cauſas prædictas. Is febricitare cœpit: rem parvi fecit, ſibi ipſe Medicus fuit, & inſcio Medico tabella magni ſcutiferi diagrydii, quantitate evacuationem magnam vulgi opinione moliri ſolita, alvum ſubducere morbumque tollere ſtuduit. Laxatur alvus intempeſtive, irritatur deſtillatio; tuſſis aſſidua, febris continua, ſudores fere perpetui. Sudorum iſta frequentia ab inſtituto Medicos revocavit: nil enim tentare audebant, quum copioſus eſſet ſudor, & corpus valde ſudandi aſſiduitate debilitaretur (2): In multo hoc ſudore ſpem ſalutis ponebant. Febris non frangebatur, aut id nos latebat. Secta vena; non abunde detractus ſanguis. Septimo die reſtitutus videbatur. Octavo, febris magna non ad ſenſum quidem, ſero deliria, jactationes, verborum abſurditas (3), ſudor nullus, lingua ſicca & τραχεῖα καὶ (e) fuliginoſa: ſitis non erat ἀξιόλογος (f): mente parum conſtabat, ad ſe aliquando redibat. Exacerbata omnia. Inflammationis, & in gibbo hepatis, & in cerebro magna argumenta decimoquarto die cum ſudore diaphoretico interiit.

Nec enim credibile eſt tantam eſſe initio mutationem ut reſolutio jam adſit. Et quæ per excretionem ſeu expreſſionem fit, aut natura, aut arte tentatur. Nec pluribus de eo modo dicendum. Unum tantum obiter monendum: An præſentibus ſudoribus initio morborum ceſſandum, & non aut vena aperiunda, aut corpus purgandum? Omnes enim ab opere ceſſant. Ego vero exiſtimo etiam moliendum aliquid, quod inanis ſit naturæ conatus cauſam morbi per cutim emoliri volentis: nam ſæpe ingens eſt intus æſtus juvans eam excretionem; interea natura fatiſcit, & nil ſalutariter excernitur, quia nondum cocta ac mitificata eſt materia. Et quum principium morbi in iſto provocando ſudore natura exigit, locus non eſt ſolennibus remediis, & ita omnia in pejus ruunt, ægrique male res eunt. Hoc Vandolio contigit: ſatius enim fuiſſet naturam nihil moliri quam fruſtra aliquid moliri. Et nos quum faceremus Medicinam cuidam mulieri regionem hepatis dolenti, nos non revocavit ab una, atque altera venæ ſectione ſudor: immo inanis iſte ſudor ceſſavit refrigerato per phlebotomiam corpore, & levata oneris parte natura, (quod obſervandum eſt in Medicina facienda, attamen id caute faciendum.) Incendium erat internum quod ſudandi occaſionem incitabat. Sed dicet quis, ſi initio morborum ars alvum etiam copioſe fluere facit, vomitiones excitat, & natura idem præſtat, cur non & ſudores proliciet? Eadem enim utriuſque rei ratio eſſe videtur.

(c) Squallidum.
(d) Rheumaticam.
(e) Aſpera &c.
(f) Notabilis.

ANNO-

ANNOTATIONES.

1. *Sudor omnis aut fit per excretionis modum, aut resolutionis, aut oppressionis : & hanc postremam explicant Galli quum dicunt*, une sueur d'ahan. *In Vandolio erat potius sudor oppressionis. Notavimus* lib. 2. Epidemiorum meorum, *quid sit corpus esse* ἐν τῇ τάσει καὶ τῇ λύσει (*g*) : *ut epilepsia & convulsio omnis dicatur esse* ἐν τῇ τάσει (*h*), *paralysis vero & paresis* ἐν τῇ λύσει (*i*) : *quod notandum est. Et numquid id quod de iis affectibus dicitur, idem de sudoribus dici possit, ut sudores qui sunt diaphoretici &* συντηκτικοὶ (*k*), *dicantur esse* ἐν τῇ λύσει, *sive per* λύσιν τινα (*l*) ; *qui vero per excretionem fiunt* ἐν τῇ τάσει εἶναι (*m*), *sive* κατὰ τάσιν τινα (*n*). *Quod ex Epidemiis Hippocratis colligi quodammodo potest.*

2. *Aphrodisæus* prob. 122. lib. 2. *quærit cur sudores ante paroxysmum sint graves & molesti, qui febrem sequuntur per relaxationem & remissionem effluunt. Quia qui antecedunt per violentam expressionem destringuntur : Ex Hippocrate* 4. de Morbis, *aliquis probaverit in febribus esse inutiles, quia aqua sanguinis exhalat. Aqua autem repugnat febri ex Hippocrate. Notandum autem, quod sudor omnis fit, aut per excretionem, aut resolutionem, aut oppressionem. Hæc postrema ratio in ægris sæpe observatur.*

3. *Circa sudores multa possent animadverti. Sed duo observari debent, prius, quod sudor tempore erumpens maxime faciat ad morbos judicandos & dolores sedandos. Posterius quod ubi cruditas est multa, sæpe sudores multi sunt. Circa prius peccari solet plurimum : nam quum & apozematis & medicamentis purgantibus alvum sollicitamus, & urinas provocamus, sudandi occasionem demimus. Quibus enim alvus humida est, humorque ad vesicam affluit, sudant minime : ideo natura revocatur ab excretione per sudores. De posteriore ita considerandum ex* Aphorismo 41. lib. 4. *nam in morbos casuri longe ante sudant, & is sudor est prænuntius morbi, quemadmodum, &* κόπος αὐτομάτος (*o*). *An non potius a cruditate est ? & si est, num potius coquendum, quam vacuandum ?*

CONSILIUM XIII.

De Ptyalismo.

CApita hæc fuerunt deliberationis : Cur quum macer sit, immo ad tabem vergat, tanta humiditate caput sit præditum ut ptyalismi finis non sit. Forte partes siccæ sunt humiditate nativa, humidæ excremen-

(*g*) In tensione & in solutione.
(*h*) In tensione.
(*i*) In solutione.
(*k*) Colliquativi.
(*l*) Solutionem quandam.
(*m*) In tensione esse.
(*n*) Secundum tensionem quandam.
(*o*) Lassitudo spontanea.

titia, ut in ſenibus contingit, ut jam ſenectutis ex morbo ſit rudimentum. Et eſt ſumma naturæ infirmitas, & facultatis retentricis imbecillitas, ut jam ſit ῥευματικὴ διάθεσις (*p*). An talibus uſus juſculorum convenit? humidi ſunt, dices, & catarrhoſi, ergo ſiccandi. Item ſiccum ſano propinquius, ut etiam ii qui corpus ſiccant diæta, aut alia ratione melius habeant quam alii. Et homines ſqualidi, ſicci & quaſi ſtrigoſi longius ſæpe vivunt quam contrarii. Et quum cerebrum ſit metropolis humidi & glutinoſi, an non ſervandum ſimilibus?

Hippocr. lib. de carnibus.

Ptyaliſmus aderat. Unde? Nam ptyalizant Hypochondriaci, quibus cerebrum inflammatum, quibus melancholia cerebralis eſt, quibus catarrhus perennis, aut ventriculus humiditate natat, aut corpus lienis aqua plenum eſt: Vel poſt morbos longos ut febres quartanas & quotidianas in quibus tandem ſuperveniunt ῥευματισμοὶ (*q*), ut ait Galenus qui ptyaliſmi ſunt cauſæ.

Lib. de Typis.

Dictum an ſputum omne ſanguinis, præſertim ſi a pulmone, eſſet κακόηθες, ut videtur Galenus docere: an tutus validiorum medicamentorum uſus catarrhoſis & pulmonicis, quod *in primo Tomo Conſiliorum* dictum eſt.

6. Aphoriſmorum.

Videbatur habere excretionem e pulmone & ſemiputrefactam, id eſt ſemicoctam (ἡμισαπὲς enim apud Hippocratem pro non abſolute cocto & mitificato ſumitur) & effeminatam, Græce ἐκ τεθηλυσμένῳ, ut vocat Hippocrates, id eſt diſſipatam, divulſam, nil compacti habentem, & abominatur ſputum ipſum; Hippocrates vocat μυσάττεσθαι τὸ σίαλον (*r*), quod aut malitiam, aut malignitatem ſputi declarat, & rei quæ e pulmone excernitur. Ita enim Hippocrates loquitur *lib. 2. de morbis.*

Lib. de morbis.
Ibid.

CONSILIUM XIV.

De febre quartana cum graviſſimis ſymptomatis.

LUdovici du Bex Hiſtoria commemorabilis. Quum febre quartana laboraviſſet diu, & ea quaſi contabeſceret, colicis doloribus crudeliter divexatus & tandem collapſum prope abdomen eſt, & ita emarcuit ut ſceleton eſſe dixiſſes. Inter alia ſymptomata quæ contigere, & quæ Medicis negotio fuere, difficultas quædam potandi fuit: mirum hoc, appetebat cibos, & bene deglutiebat, ſed quum bibebat, ſecundo aut tertio hauſtu tanta difficultas, & moleſta tuſſis contingebat, ut ad nares reſiliret potus. Cauſa cognitu difficilis: nil enim in faucibus tumens apparebat, nullus aderat dolor. Ego id referebam ad ligulæ quamdam contractionem, & aſperæ arteriæ ſiccitatem, quæ efficeret, ut non ſatis obſequeretur

(*p*) Rheumatica diatheſis.
(*q*) Rheumatiſmi.
(*r*) Abominari ſputum.

queretur hauriendo liquori, ita ut in asperam arteriam de potu aliqua pars deflueret: id quod tussim & molestiam afferebat. Alius Medicus ad inflammationem id referebat: decipiebatur meo judicio. Et quoniam res ea est difficilis, legatur *Commentar. Hollerii in Coaca adversaria.*: Eo loci abunde de ea re scripsit. Nos ita ægro & admotis & assumtis occurrimus humectantibus & lenientibus: & id profuit. Quum enim pinguior factus est, istud cessavit symptoma. Ita scriptum voluimus, quoniam res ea comtemplatione digna fuit.

CONSILIUM XV.

De ἀμβλυωπίᾳ.

NE malum in oculo obfirmetur, primo quoque tempore danda est opera purgando capiti. Hoc enim mali fomes censetur, non pars alia.

Decimo quinto quoque die deglutientur pilulæ in eum usum paratæ, quarum vis ut paullo major erit, ita rarius in usum venient.

(1) Interponentur pilulæ blandiores hora una ante cœnam leviorem devorandæ: nec ab officii publici munere erit feriandum.

Parabitur conserva mane & hora somni utenda ut robur cerebro addatur, & oculo vis vernacula restituatur.

Sed vitæ ratio primas hoc loco parteis sortitor, vel habeto.

Prandium liberalius esto, cœna frugalior & parcior.

Vini præsertim, ut pote cerebro, nervis & oculis inimici, moderatus usus esto: nec enim e re putatur esse si omnino circumcidatur.

Assorum quam elixorum usus frequentior esto, non tamen omnino a jusculis temperandum.

A luculento igne fugiendum, vel saltem oculis obex aliquis opponatur; spiritus alioqui visum impertiens dissipatur vehementioris aëris calidi repercussu.

Cibus simplex usuvenito, varietas vitator, donec lumini nativus splendor restituatur.

A lucubrationibus, quoad fieri potest, abstinendum, & lectione pertinaci. Ubi enim dolor est, quies & tranquillitas imperanda, nec e pedibus laboranti incedendum. Durum iis quibus carere libris vita carere est.

Magnarum cogitationum cursus reprimendus, magna enim cogitatio obcæcat, Plinio, abducto intus visu, propterea circumcidendam omnem negotiosam cogitationem vel actionem Celsus monebat.

Qui crudus dormit, præsertim statim a cibo, destillationes excitat atque alit.

In conviviis aliquando adesse, sæpius ab iis sese retrahere oportet.

Sobrietas hic primas tenet, sed inedia non toleranda, ut ii faciunt qui ut:

ut famem opſonent, paſtum unum prætermittunt. Sic enim natura offenditur.

Tranquillitas animi, & incitatioris curſuum animi ſedatio in primis quærenda (2).

Hæc facilius obſervaret qui ſuæ ſpontis eſt, & nullis obligatus eſt legibus, cui licet modo ruri eſſe, modo in urbe; non exacta obſervatio, ſed mediocris quæritur. Verum oculorum dignitas ſatis exactam legem indicit.

Quod ad externa attinet, cucurbitularum applicatio frequens in humeris eſto.

Clyſterum magnus eſt uſus, ne ventriculi offenſio ulla a medicamentis conſequatur, quamquam in blandis conſiſtendum.

Procurant ſemper veteres alvi libertatem, quod ea unica ſit morborum ocularium medela, qui alioqui alia remedia eludunt ni alvus aut ſponte, aut arte ſolvatur.

Si malum contumacius erit, quod ſperamus non fore cum Deo, capietur occaſio uſurpandi illius remedii ſolennis, quod ut ſerius uſurpatur, ita manifeſtiorem ceteris præſtat effectum (3).

Si Deus noſtris votis annuat, brevi oculi ſerenitas recuperabitur.

ANNOTATIONES.

1. *Quum quis queritur de imbecillitate viſus, non ita multos eſſe oportet in purgando, nam aliquando potius eſt corpus reficiundum quam medicamentis agitandum. Quis enim dubitat quod aut in cerebro ſit infirmitas, aut cruditas? Si ſit alterutrum, benignius eſt tractandus æger. Unde Hippocrates.* Acut. 4. *in catalogo eorum qui purgari non debent, cenſet eos qui obſcure vident: quamquam movere humorem, & non educere, ſæpe magnorum ſymptomaton cauſa eſt. Alter error qui committitur eſt, quia nimis liberaliter utimur frigidis & repercutientibus in morbis oculorum. At vim, & id quod eſt æthereum exſtinguimus & membranas magis frigefacimus, &c. Et ſi aër frigidus oculos lædit, cur non aquæ frigidæ? Item notandum eſt humorem qui ophthalmiam facit, ratione quidem craſſioris & humidioris partis frigidum eſſe, ratione vero partis tenuioris acrem eſſe & mordacem. Sic unum & idem remedium non confert. Unde vulgi remedia ſæpe plus proſunt quam methodicorum conquiſita præſidia.*

2. *Locus hic notandus, vide locum bellum de animo & oculis apud Plinium in Epiſt.*

Plinius cap. 4. lib. 28. 3. *Ad ſuperiora ſuo loco, ſuoque ordine adjicies duo, unum de decubitu, alterum de uſu veneris. Decubitus ſupini conveniunt oculorum affectionibus:*
Idem Cap. 6. lib. 28. *venus medetur lumborum dolori & oculorum hebetationi: quamquam de Venere dubitatur.*

CONSILIUM XVI.

De ἀποσιτίᾳ (s). Pro Magnifico Sederino.

QUm ventriculus langueat per cibi quamdam abſtinentiam & ἀποσιτίαν, non mirum ſi in dies iſta ἀποσιτία increſcat, & corpus contabeſcat. Admirabile enim illud eſt quod ſcripſit Hippocrates *lib. de Diæta acutorum. Quibus in more poſitum eſt bis die cibum capere, ſi forte illi non pranderint, infirmi fiunt, jacent & ad omne opus timidi, ſtomachi morſu tentantur: viſcera ſuſpendi videntur, mejunt urinam calidam & flavam, & ſtercus peruritur.* In Græco: (1) κρεμᾶσθαι δοκέει τὰ σπλάγχνα αὐτέοισιν (t): Iſte autem κρεμασμὸς καὶ μετεωρισμὸς (u), non aliunde eſt quam ob collapſum ſtomachi habitum, qui quum intumuit viſceribus eſt cujuſdam fulcri loco; viſcerum enim repletio eſt viſcerum rectitudo quædam (2). Unde fit ut quidam ſqualido habitu & melancholico quum tulerunt abſtinentiam unius diei aut plurium dierum, exiſtiment ſua veluti viſcera pendere, & mali Medici fruſtra eos medicamentis ſollicitant, potius vero adjectioni ſtudendum eſt, quam detractioni. Maxime vero peccant Medici ſi corporibus bilioſis abſtinentiam præſcribunt: nam efferatur magis bilis in illis, urinæ redduntur tinctæ magis, augetur intemperies: dejectio exuritur, habitus corporis, & præſertim extimæ partes refrigerantur. *Nam in picrocolis vernaculus calor*, ait Galenus, *in id quod igneum eſt digreditur, propterea & temporum pulſus eſt manifeſtus: & extimæ partes refrigerantur quod venter humoribus*, Græce ἰχῶρες, *bilioſis repleatur, quorum morſu atque contriſtatione affectus virtutem diſſolvit, corporiſque extrema refrigerat.* Et quum ſolum enæorema ſufficiat in corporibus valde bilioſis ad criſin, hoc docet quod tales morbi non tam in materia multa, quam in pauca eaque qualitate neſcio qua affecta conſiſtat.

Part. 24. lib. 2. Acut.

Comm. ad part. 24. lib. 2. Acutor.

ANNOTATIONES.

1. Κρεμᾶσθαι (x). *Plinius cap. 5. lib. 28. videtur citare hunc locum, & ait non prandentium exta celerius ſeneſcere, legendum pendere & ſuccreſcere.*

2. *Quo pertinet illud Hippocratis* in lib. 3. de articulis *quum loquitur de fractura coſtæ. Si febris continua non prehendit eum cui fracta eſt coſta ſatius eſt eum non inanire. Inanire enim eſt* ἐπωδυνέστερον, πυρετωδέστερον, βηχωδέστερον (y): *moderata repletio ventris directio coſtarum eſt, evacuatio autem* κρεμασμὸν (z) *facit, &* κρεμασμὸς (a) *dolorem. Unde melancholici ſæpe non*

(s) Abſtinentia à cibo.
(t) Suſpendi videntur viſcera ipſis.
(u) Suſpenſio & meteoriſmus.
(x) Suſpendi.
(y) Doloroſum, febrile, tuſſiculoſum.
(z) Suſpenſionem.
(a) Suſpenſio.

non possunt explicare quamdam doloris speciem quæ non aliunde est quam propter istum κρεμασμὸν: *moderata enim repletio* ὑποςήριγμα (*b*) *quoddam visceribus affert. Hoc valde explicat Hippocrates* lib. de vetere med.

CONSILIUM XVII.

In quo continetur explicatio Aphorismi 34. *lib.* 6. *Aphorismorum.*

Iis qui calvi sunt varices magni non fiunt, quibus vero calvitio laborantibus varices superveniunt, rursus capillati fiunt.

DUo in Aphorismo explicando animadverti debent, primum quidem dictio ipsa, deinde verborum sensus & res subjecta. Nam & Galenus optimus Hippocratis interpres omnino Aphorismum istum ejurare videtur: tandem honorarii arbitri partibus functus, interpretationem verisimilem apponit: atque inde totius Aphorismi fundamentum omnino vacillare ac nutare ait, quod Hippocrates supponat τὴν φαλάκρωσιν (*c*) affectum esse sanabilem. Quod ut intelligatur verborum distinctio apponenda est; μαδαρότης & φαλάκρωσις (*d*) affectus affines esse videntur: uterque ad caput pertinet; nisi quis referat nomen μαδαρώσεως (*e*) ad palpebrarum morbos: sed tum confunditur cum nomine μιλφώσεως: φαλάκρωσις calvitium seu calvities dicitur, μαδαρότης defluvium capillorum: Calvities insanabilis est, madarosis sanari potest: hanc enim humorum pravitas committit, quam si correxeris, generando capillo occasionem porrexeris: at calvitium ab exhausto est potius & siccitate: senibus familiare est, quia cerebrum consumitur, id est, ut Galenus explicat, imminuitur, præsertim parte capitis anteriore: nec amplius cranium alluit, & propterea in syncipite potius calvities contingit, quam in occipite. Si quidem dum cerebrum siccatur; & quodammodo minuitur, pars anterior capitis non tam sæpe, nec tam facile irrigatur nescio quo rore, qui est velut capillandi occasio: unde qui calidiore & ficciore sunt temperamento calvescunt aliis celerius (2). Contra, Eunuchos, mulieres, & pueros calvos negat fieri Aristoteles, maxime ob humiditatem; Eunuchos quidem quoniam effeminantur: quamquam & in immodica humiditate, aut nulli, aut rari sunt capilli. Ex his itaque patet hoc loco improprie φαλακρὺς (*f*) vocari, sed eos intelligi vel quibus defluunt capilli, vel qui rarum habent capillum,

Comm. ad part. 1. *sect.* 3. *lib.* 3. *Epid.*

(*b*) Fulcimentum quoddam.
(*c*) Calvitium.
(*d*) Glabrities & capillorum defluvium.
(*e*) Capillorum defluvii.
(*f*) Calvos.

lum, quos Græci vocant ἀραιότριχας: & calvitium ita generaliter usurpatur. Unde Tullius in Tusculanis: Proinde stultissimum Regem in luctu sibi capillum evellere scripsit, quasi calvitio mœror levaretur; ubi nomen calvitiei generalius paullo sumi videtur. Nunc ad institutum de Aphorismi sensu nos convertamus. *Tullius.*

Varix & calvities affectus sunt longe diversi & semoti (4). Varix dilatatione venarum tibiarum aut crurum definitur. Calvitium capitis est affectus; est item & defluvium capillorum, nomine capitis sumto paullo generalius, ut fecit Celsus: sic sedibus affectis longe distinguuntur. At idem humor & defluvium capillorum parit, & varicem. Pravus enim quum exsistit, radices capillorum exedit, unde defluunt facile capilli, & glabrities contingit. Unde admirabilis est humorum aut ἀνωῤῥοπίη, aut κατωῤῥοπίη (*g*). Si enim viam sursum affectat humor, capillorum defluvii auctor est; si deorsum, implens dilatansque vasa, varicem infert. Et quod in arteria aneurysma est, idem in vena est ασαδὼν κ̀ κίρσος (*h*), varix Latinis. Ac de varice ita Galenus dum explicat quomodo varix solvat insaniam, Græce μανίαν, *varix ex crasso & melancholico humore fit, adeo quod natura pellente ad partes ignobiles eos qui maniam efficiunt humores, præsertim quum crassi fuerint & melancholici, sequitur passionum prædictarum generatio, & maniæ solutio*; ubi duo notanda sunt, prius quod humor varicem generans sit crassus & melancholicus; posterius, quod intelligatur de mania a succo melancholico simplici, non de furore qui a bile est (5): quamquam & meo judicio solvere potest maniam a succo melancholico a bile assata generato. Sed tamen hic nomine τῆς μανίας τὴν μελαγχολίαν (*i*) intelligendam putat. Itaque magna vis est derivationis humoris & revulsionis a partibus in partes alias, ut mirum non sit si varix obortus defluvii capillorum occasionem tollat. Humor enim concluditur venis varicosis, qui si in caput transferatur, radices capillorum sua virulentia consumens, capillos defluere faciat. Ubi duo notanda sunt & quæstione digna: prius an actu & sua mole humor crassus melancholicus varicem committens caput petat, & rursus a capite delabens ad tibias & crura sese cursumque suum inflectat: & qua id ratione videatur fieri. Posterius, an non defluvium capillorum peculiari capitis vitio contingere queat, ut quantusvis oriatur varix a tali morbo caput vindicare non possit. De posteriore dicemus primo loco. Galenus explicans *part. quamdam Epid.* ubi Hippocrates vult flatulentam dispositionem tamquam causam adjuvantem esse in propagando affectu in alatis, quos πτερυγώδεας Græci vocant, quod ubi est infirmior calor naturalis, flatuum sit proventus, & ubi flatuum proventus, major occasio ruptionis vasorum ac proinde spuitionis sanguinis, unum affert commemorabile, & ad institutum pertinens. Ac primum reprehendit eos qui pro πτερυγώδεας, legunt πιτυρώδεας, id est furfurosos, ut sit hic eorum sensus, dispositio flatulenta juvat maxime ad genera-

Aph. 21. lib. 6.

Comm. ad part 13. sect. 3. lib. 6. Epid.

(*g*) Sursum vergentia; aut deorsum vergentia.

(*h*) Varix.

(*i*) Maniæ melancholiam.

generationem furfurum in capite: nam si flatûs est multitudo, declaratur flatulentus calidusque spiritus qui effert multos vapores sursum, hinc furfurum nata occasio. Tribus modis respondet, *primum mille videri minime flatulentos, quorum tamen in capite porrigo est multa. Secundo, quod omnibus calida excrementa contrahentibus furfures multi nascerentur, quod falsum. Tertio; aliquando caput peculiari quodam vitio furfuraceum est, & porriginosum, quum alioqui humores naturaliter affecti sint.* Tertia hæc ratio est notanda: nam quod dicitur de porrigine, idem dicendum de capillorum defluvio: siquidem totius corporis humoribus bene alioqui temperatis, caput unum ita potest esse affectum, ut in eo redundent pravi humores μαδαρώσεως (*k*) auctores: quod etiam in reliquis affectibus corporis considerandum. Nam frustra toti corpori consuleretur, si in una tantum parte dispositio, malumque inhæreſcat. At in eo casu qui dictus est, varix obortus nil ad defluvium capillorum tollendum conferret. Sic priori quæstioni factum satis.

De posteriore dicendum; videtur pæne impossibilis ea humorum melancholicorum metastasis, & revocatio ad inferiora, quum eorum motus piger sit, & crassitudo magna (6). Nam de humoribus melancholicis nos intelligere diximus. Ac Galenus *in Commentario* istam metastasin a capite ad crura fieri dixit. Et idem Hippocrates, quod mirum esse debet, vocis gracilitatem, id est hæsitantiam, ut quidam interpretantur, varice oborto in testiculo alterutro tolli scribit: immo negat posse solvi sine horum altero varicibus obortis tentato. Nam subjungit balbos, calvos, gracili voce præditos pati fortiter τὰ μελαγχολικὰ (*l*) (7): quod si verum, minime mirum esto si varicibus obnoxii esse debeant, & varix magnam ad firmitatem vocis opportunitatem afferat. Præterea eodem loco scripsit Hippocrates *dolorem in locis infernis fortem surditas tollit, item hæmorrhagia.* Et eodem loco: *Quibus tussis sicca, his non solvitur nisi dolor fortis ad crura, aut testem, aut coxas irruat.* Et rursus, *Hydropici fiunt* φαλακροὶ (*m*), id est patiuntur μαδάρωσιν (*n*), quod fit aut per translationem, aut cerebro ipso jam aquescente, & hydropicam dispositionem suscipiente. Huc pertinet & Aphorismus solennis, *Quibus biliosæ dejectiones, superveniente surditate cessant, & quibus surditas, si illæ supervenerint, eamdem tollunt* (8). Bilem enim ad cerebrum tolli *in Comm.* Galenus scribit, quod an verum, considerare oportet: in hoc enim disputationis cardo vertitur. In quolibet humore quædam est pars tenuior, crassior altera: crassior non videtur ita facile ferri, nec id quod varicem committit, aut quod dejectionem biliosam multam, ad cerebrum rapi videtur: & vix aliquis translationem motumque sursum humoris præsertim pigri & crassi qualis committit varicem, fieri facile credat: ideo credibilius est ferri potius partem tenuiorem, & spirituosam, quæ ipsa orgasmum facere solet, & quæ præ se fert cacoëthiam virulentiamque si qua sit: ut si eam tenuiorem partem alterando

Initio sect. 5. lib. 2. Epid.

Sect. 5. lib. 2. Epid.

Aph. 28. lib. 4.

(*k*) Capillorum defluvii.
(*l*) Melancholica.
(*m*) Calvi.
(*n*) Calvitium.

alterando domet, atque demulceat, plurimum adjumenti attulisse videatur. Et ne videar hanc interpretationem finxisse, ea Galeni est *in Prorrhetico*: docens enim cur iis quibus suppressæ sunt hæmorrhoides, & cor doleat, & lumbi: non enim idem eodem in loco utrumque dolorem excitare videtur: Galeni hæc verba sunt: *Copia in venis acervata tenue quoddam serum*, ὀῤῥὸς *Græcis, in ventrem confluens cardialgias parit dum in os ejus ascendit, quod maxime sentit. Bona autem abundantiæ portio ad inferum repens locum, in quem & primum deferri consueverat (nam de hæmorrhoidibus sermo est) lumborum dolores efficiet* (9). Quod & humori capillorum defluvium parienti evenire potest. Nam tenuior & serosior ejus pars ad caput repens facit, ut defluant capilli corruptis eorum radicibus, quæ pars si cum crassiori alia parte ad partes inferiores devoluta fuerit, varicosa corpora venarum reddere apta esset. Itaque ex hoc Commentario discere oportet, admirabilem esse humorum inclinationem per venas, arterias & cœcos aquæductus: item vim stupendam naturæ, ut quæ sua facultate expultrice armata (10) de parte in partem humores pellens etiam contra naturalem motum ἐ ῥοπὴν (*o*) eorum, modo generandi morbi, modo ejusdem tollendi occasionem afferat: ut Medicus satagere debeat num qui partem obsidet affectus, peculiarem imbecillitatem sequatur, an non in alia corporis parte sit scaturigo e qua humor emanet (11): nam hæmorrhois excitata, aut varix procuratus morborum terrificorum cerebrum appetentium solvendorum causa esse potest. Actum sexto Calen. Februarii anno 1578.

Comm. ad part. 38. sect. 3. lib. 1. Prorrh.

ANNOTATIONES.

1. *Varices calvorum nisi magni fuerunt, furiosi fiunt* 5. sectione, lib. 2. Epidem. *De calvitio idem potest dici quod & de canitie Aristoteles, ubi vitiligo, ibi canities, non contra: ubi cutis laborat, ibi capillus; sed non ubi capillus, ibi & cutis. Quod notandum est.*

2. *Plinius* cap. 45. lib. 11. *citat ex Oppio auctore vetustissimo, varices in cruribus viris tantum, mulieribus raro evenire*: lib. de atra bile, *ni fallor, agit quoque Galenus de varicibus. Et Plinii eodem capite notanda historia de Cajo Mario varices patiente cui uni vivo extracti sunt, & quomodo varices mulieribus non accidunt, ita nec hæmorrhoides. Tamen nostra ætate magna mulierum pars varicosa est.*

3. *Et* sect. 5. lib. 2. Epid. *ait hydropicos fieri* φαλακρὸς (*p*), *nomine etiam improprie sumto.*

4. *Locus est apud Hippocratem*: vocis gravitatem varix tollit. *De quo loco abunde diximus* lib. 2. Epidem. nostrorum. *Agitur enim abunde de vocis gravitate. Et* lib. 1. meorum Epid. *de vocis gracilitate quam varix tollat plene.*

5. *Notandus locus apud Hippocratem* ad part. 34. sect. 1. Prorrh. *Ad corporis*

(*o*) Et impetum.

(*p*) Calvos.

poris totius intemperaturas ſequitur mentis læſio, cerebrum enim non aliter afficitur quam totum corpus. Quæri autem hic poteſt quomodo & bilis repat ſurſum, & ſuccus ater, alias in capite calvitium excitaturus, alias deorſum translatus, varices. Et diſtinctionem attulimus de humoris duplice ſubſtantia, una tenui, craſſa altera. Et huc pertinet locus præclarus memoriaque digniſſimus apud Aphrodiſæum, cur atra bilis in crus decumbens, aut in mammam cancrum excitet, in cerebrum translata eadem non cancrum, ſed maniam inducat. Ut non videatur ad cerebrum craſſior pars materiei repere, ſed tenuior, Aphrodiſæus prob. 90. lib. 1.

6. *Paullo ante diximus, quomodo atra bilis in mammis & cruribus cancrum non excitet, ſed maniam.*

7. *Id genus ſolutionum per apoſtaſin, alium modum adumbrat Hippocrates. Solutio coxarum doloris, oculorum diſtortio, cæcitas: teſtium tumoris mammarum elevatio* ſect. 5. lib. 2. Epid.

8. *Melancholici maxime ſunt flatuoſi. Et quum flatus ſeſe quoquo verſum facile inſinuet, non mirum ſi a capite ad tibias, & ab his ad illud malum repat. Maxime vero quod varices ſæpe a flatu melancholicis oriantur. Præterea melancholici ſunt hæmoptoici ratione iſtorum flatuum. Et ut aliis locis annotavimus, minus in melancholicis formidabilis eſt excretio ſanguinis quam in aliis.*

9. *Huc pertinet locus* 2. Epid. *ubi ſcripſit, Varices calvorum ſi non magni fuerint, furioſi fiunt.*

10. *Quod Heropyti hiſtoria demonſtravit. Huic febre continua laboranti coxendix dextra laboravit, facto in eam partem abſceſſu. Deinde ſurditas & febris; allevabatur, tum coxendix magis dolebat, & contra. Quod notandum eſt ut intelligatur quæ ſit naturæ vis, & ſymptomaton ſucceſſio.*

11. *Galenus* cap. 4. lib. de atra bile, *ſanguinem nigrum & craſſum natura in crurum venas deponit, a quo diſtentæ varicoſæ redduntur; cutiſque venis obtenta tractu temporis nigreſcit. Vetat autem ſic affectas venas ſecare, ne quibus ſectæ ſunt, melancholia corripiantur. Si quando agendum erit de varicibus, duas præclaras hiſtorias affert ad rem maxime pertinentes.*

CONSILIUM XVIII.

De Oculi albugine.

Filia Joannis Joſſerii, mercatoris Trecenſis, maculam in oculo habebat, & velut albuginem quamdam quæ pupillam erat opertura: erat & præterea palpebra oculi vi ignis velut eroſa, vulgo *l'œil éraillé*. Hæc ſunt inſtituta.

Purgetur ſyrupo inſtituto ex agarico, folliculis & rhabarbaro cum herbis cephalicis & ophthalmicis.

Utatur decocto ſarſæparillæ bene diluto.

Abradatur capillitium, & fricetur caput ſacculis ex furfure & milio; utatur

utatur aliquando lixivio ſarmentorum vitis cum herbis cephalicis, agarico, & ſenna.

Item opiata ex conſerva anthos, ſtœchados, roſarum, addito mithridatio.

Item electuario diatragacanthi frigidi. Item fœniculo condito, & drageta communi a paſtu. Excipiat vaporem fœniculi, dauci, carvi, aniſi, roriſmarini.

Admoveatur cauterium inter muſculum bicipitem, &c.

Oculus abluatur aqua detergente ex plantagine, ſolano, roſis, eufraſia, chelido, verbena, addita aqua aluminoſa in parte eroſa.

Paretur collyrium ex trochiſcis albi Rhaſis, mucore ſeminis fæniculi: addita ſarcocolla nutrita in lacte muliebri, lapide calaminari præparato, & aloe lauta. Interdum ſaccharum candum pulverizatum.

Ad Epidermidis regenerationem admoveatur ſuccus ſolani, plantaginis, ſempervivi, centinodiæ.

Item mucago ſeminis pſyllii, medulla pomorum redolentium, mucago tragacanthi admiſto uſto plumbo & loto, lithargyro, antimonio præparato, & tuthia præparata (1): Item plumbi lamina.

ANNOTATIO.

1. *In morbis oculorum & cerebri vulgo ad ſiccationem capitis utimur frequentibus ſacculis ex furfure, milio, ſale; forte non ita conferunt, ut creditur: nam frictiones iſtæ pericranium, tunicam, & membranas cerebri, forte nimium ſiccant: Item videntur poros obſtruere. Frictio enim frequens, dura, & ex ſiccis tandem indurat & conſtringit.*

CONSILIUM XIX.

Ad Tineam inveteratam.

Contemperetur ſanguis & jecur. Abſtineat vino. Uſus lactis aſinini, Balnea aquæ dulcis.

Decoctum frequens ſennæ cum juſculo prunorum, catholicone, decocto fumiterræ, lapathi, cichorii.

Frequens abraſio capillorum. Ablutio capitis cum lixivio ex decocto radicis cucumeris aſinini, dracontii, ireos florentinæ, ſenectæ ſerpentis cum foliis ſennæ.

Scarificatus profundus poſt deterſionem capitis cum ſmegmate duro, ſpongia, lapide pumicis. Quum plurimum manaverit ichoris & ſanguinis poſt ſcarificatum ungetur caput liquamine lardi toſti in veru perfuſi inter aſſandum avena donec lardum exſiccetur: & totum quod liquatur excipiatur ſucco fumiterræ.

Si malum ad hiemem prorogabitur, utetur pilulis ex hiera diacolocynthidos, ſine quibus, de fumoterræ, & hujuſmodi.

Si ad frontem ſerpat, fiat levis litus ex hydrargyro paratus ex dr. ij. mercurii, pro unc. iij. roſacei unguenti Meſve.

Cataplaſma valet ex farina fabacea, hordei, cicerum, fœnugræci, lupinorum coctis in oxymelite, addito pulvere ireos purpureæ.

Oleum de frumento mire conferet.

Hæc mulier poſt uſum iſtorum remediorum frequentemque capitis lotionem ex lixivio parato ex fabarum tunicis convaluit.

CONSILIUM XX.

De Pleuritide.

NObilis mulier Pleuritica prægnans habuit aliquid commemorabile. Doluit latus, febris continua erat. Uterum ferebat jam octo menſes cum dimidio. Dubitabamus an partus accelerandus foret. Alii e malleolo tundendam venam putabant: tamen ex brachio ſanguinem detraximus: plane corruptus erat. Tandem pariendi ſeſe occaſio obtulit: vires erant infirmæ: dolores ſuos & tormina (ut politico verbo utar) devoraverat: Dedimus decoctum folliculorum ſennæ: Folia erant pauca quantitate, ut non tam alvum ſubduceremus, quam cum leni alvi ſubductione tormina excitaremus (1). Excitatis torminibus peperit feliciter. Mirum quod dolores pectoris in gravidis ſunt valde terrifici, & non facile ſedantur niſi fere uterus ſeſe exoneret: nam comprimuntur partes ventris, & veluti humores ſurſum ad lactis curſum repunt: unde niſi alio divertas, vix dolor quieſcit. Vix autem divertuntur alio niſi cum partus periculo. De his plenius *in lib. 2. noſtrorum Epidemiorum.*

ANNOTATIO.

1. *Quoniam tormina juvant partum ſi quod medicamentum tormina excitans ex uſu foret: Illud ſumus experti abſente febre.*

℞. *Matricariæ, artemiſiæ, nepetæ, ana, pug. j: hyſſopi, pug. jß: mercurialis, agripalmæ, ana, pug. ß: ſeminis citrii, pæoniæ, ana, dr. ß: cinnamomi & radicis biſtortæ, ana, dr. j: fiat decoctio in qua bulliant foliorum Orientalium, dr. ij: fiat fortis expreſſio, ut terreſtris pars remaneat, tormina excitet: adde vini albi parum.*

CONSI-

CONSILIUM XXI.

Ad fœtorem narium.

QUum ſit fœtor narium antiquus, videndum num ſit ob conformationem, aut gentilitium: a vitio olfaciundi facultatis, oſſium vitio, aut viæ, aut generationis ipſius materiei.

Malum aliquando eſt in olfaciundi ſenſu ipſo, aliquando in oſſibus. Quærendum an ſit ſymptoma fœtor narium, an morbus, & quis morbus, quod ſymptoma: cujus morbi. An ſit actionis læſio, an exiens mutatum, an utrumque: An ſit ulcus: nam in ea virgine de qua conſulebatur, ſolebat velut quoddam cruſtoſum ex ima nare deradi quod ἑλκῶδές τι (*q*) ſignificare videtur.

Sciendum præterea an vitio humoris, qui talis generatur, id fiat, an bonus quidem & εὐώδης (*r*) humor ſit excrementitius, ſed dum attingit oſſa ethmoidea, aut alias partes ulceratas, ibi corrumpitur, & δυσωδίαν (*s*) acquirit: ſic diatheſis tantum mala eſſet: & non tam vacuandum quam alterandum.

Eſt enim ubi diligentius purgandum, eſt ubi non, præſertim quum agitur de fœtore oris: Immo licet totum corpus evacuaremus ne hilum forte proficeremus: indelebilis enim eſt diatheſis.

Dubitari poteſt an humectantia conferant, an ſicca & calida. Si enim tetra eſt ſanies, ſi ulceroſum quid potius eſt ſiccandum & detergendum: Et quod *in methodo medendi*, aut potius *in libris de locis affectis* Galenus facit, qui pulmonicis, præſertim ſi putredo eſt in pulmone, ſicca & calida dat (contra quam Medicorum vulgus facit præſcribens multa juſcula) id hercle faciundum eſt. Contra quæ humectant juvare videntur. Nam id quod e cerebro huic virgini fluunt, ea viridia ſunt & tetri viſus, quæ declarant æſtum quemdam in cerebro, aut corruptionem. Quibus enim corpus bilioſum & æſtuans, ſi tale caput eſt, iis mucus fere viridis excernitur.

Sic ratione caloris valebit litus ex mucore pſyllii extracto in aqua plantaginis: addita pomata lauta in aqua odorifera, aut aqua roſacea: valebunt pilulæ etiam cum aromaticis: gargariſmi cum odoriferis (1): balnea ad contemperandum & ſquallorem tollendum. Cauterium occipitio addendum. Abſtinendum a majoribus & calidioribus. Ptyaliſmus provocandus iis quæ ſunt moderata. Tabellarum frequentiſſimus uſus. Cucurbitulæ. Si ulcus, curandum ut ulcus. Caputpurgia valent.

℞. *Foliorum majoranæ, betæ, betonicæ, ana, man.* ß: *tundantur, affunde aquæ*

(*q*) Quidpiam ulceroſum.
(*r*) Benè olens.
(*s*) Graveolentiam.

aquæ betonicæ, *& vini albi*, *ana*, *unc. ij*: *fiat expressio*: adde aliquid ireos. Vel infunde in hydromelite: Adde tantillum piperis quia vis coctione evanescit.

ANNOTATIO.

1. *Noduli non sunt omittendi. Fernelius probat expurgationem cerebri per gargarisma, si liquor haustus in nares ore resupino relabatur in fauces. Fiat decoctio in hydromelite, maceretur iris, salvia, cyclamen: vel in hydromelite dissolvitur mel anthosatum.*

CONSILIUM XXII.

De Thoracis vulnere.

DOminus Des-Marests Andegavensis, & D. de Reilus Comes vulnerati sunt in thorace: sed loco dissimili vulnus inflictum erat. Priori parte sinistra ad secundam aut tertiam costam qua parte mammaria est, non ea quæ costis ipsis adhæret, sed quæ interna dicitur, & fere ad superiorem pulmonis partem inflectit: At Comes vulneratus erat inter quartam & quintam costam, & pugio recta quidem adactus erat, & mediastinum penetraverat; deinde paullum inflectendo oppositam pæne partem attigerat: & minima etiam sectione sedes ipsius pugionis indagari potuerat, & fluenti sanguini deinde suppresso exitus esse potuerat, ac si contraria & opposita fuisset apertio. Sed ut sæpe summorum virorum & fiduciam rerum magnarum habentium cæcitas est maxima etiam in rebus minimis, quod ratio, quod tactus, quod tumor quidam eminens principio dictitabat, nimirum fieri debere eo loco apertionem, id differtur, negligitur, tandem necis occasionem allaturum. Ingens fuit hæmorrhagia, insignis alicujus rami venæ ἀζύγυ (*t*) cæsæ argumentum. Jussus omnino quiescere. Nulla tussis pæne toto morbi tempore: difficultas respirandi exigua: poterat in utrumque latus dormire. Quidam ex Medicis volebat experiri num alacer esset æger in se erigendo, jubebat ut sese æger paullum erigeret, maxime ut detegeretur, num aliquid in capacitate esset, quod motu ipso deprehenderetur. Sed, ut inter pares invidia facile se jactat, aliis id non visum faciundum: maxime vero quod ejus opinionis auctores primi non essent: & tamen id ad explorandum maxime fuerat opportunum. Post quartum diem initum consilium (quoniam ad cicatricem vulnus tendebat) super iis quæ ad vulnus attinent, num tuto sineretur claudi, an vero dilatandum foret, an omnino claudendum. Divisæ fuerunt sententiæ. Alii omnino claudi debere censuerunt; quod multum sanguinis & spiritus effluxisset; quod nil alienum videretur in capacitate

(*t*) Sine pari.

pacitate contentum; quod Guidonis & Galeni consilio vulnera thoracis primo quoque tempore essent ad cicatricem ducenda, alioqui fistulæ metum esse, & sphaceli alicujus, aut siderationis in pulmone, qui alioqui alieno aëri & externo non assuetus facile affici alterarique posset: naturæ negotium dandum, viam esse ad os, ad urinas aut intestina: pleuritides beneficio naturæ transsumta exsuctaque materia curari. Alii contra nitebantur: suspecta esse ista ægri bona & præter rationem allevationem: insigne vas incisum, sic non esse probabile, ut intra quatriduum clauderetur: formidabilem esse cicatricem externam, quod, quum pars interna sit membranosa, propptereaque amplius vulnere diducatur quam carnosa, & tardius coalescat quam ipsa carnosa, metus sit ne falsa opinione internæ membranæ ad cicatricem perductæ, ne præter opinionem vulnus refricetur & refringatur: ac tum forte non amplius locus erit hiulco, aut evacuationi suppressæ saniei: Dicebant nil referre si bene habere videretur primis diebus; sed expectandos alios dies criticos, & quid serus vesper veheret: in his vulneribus tuta omnia timenda esse: non metum esse debere fistulæ nisi vulnus consenuisset: non ita ab externo aëre metuendum esse, quod plus detrimenti esset affuturum a suppressa sanie, aut pure, quam ab externo ambiente: Et quod dictum est naturæ opus committi debere, & alias tutiores vias confinxisse naturam: contra dictum, novercam & brutam esse naturam, & aliquando veluti consulto pus & saniem ad tempus servare, quod quum commode excerni non potest, repentina mors obtingit: sic satius esse, quum vulnus hiet & pateat, si quid alienum sit, illac expurgare, quam aut novas vias comminisci, aut occlusum obseratumque vulnus denuo aperire: magna enim ignorantiæ esset suspicio, & juncta crudelitatis opinio: immo tutissime & sectionem fieri illo loco, & vulnus patere affirmabant, & locum esse idoneum sectioni in purulentis. Qui præerat omnia sic moderari voluit, ut utrique parti adblandiretur: at istæ blanditiæ & temperamenta ægrum perdiderunt. Desitum est vulnus cicatricem contrahere: triumphus ante victoriam canebatur. Jam satagentium quorumdam Chirurgorum avaritia sibi loculos amplissimos acquirebat ad emungendam regiam liberalitatem: attentiores ad rem erant, non ægri rem, sed suam: Regis qui frequenter aderat (æger enim erat amicus Cæsaris) benevolentiam aucupari volebant: & in hoc omnis eorum ratio, animus, industria & negotium otiosum versabatur: Jam libellos vulgo, *Placets*, supplices ad demerendam Regis liberalitatem porrigebant. At Regis nimia diligentia, & amor ad præcipitandum ægrum nimius fuit: Omnes enim id unum studebant ut Regi placerent, ut aliquid agere & dicere viderentur: Hic ægri salus negligebatur: & si quid alias male gestum fuit, hic male gestum est: Itaque Regis spes fallitur, ægri salus deseritur, foro & scenæ servitur, avaritiæ loculus quæritur, mons parturit, mus nascitur ridiculus, & his artibus in opprobrium & artis Medicæ, & Chirurgiæ omnia convertuntur: minus enim bene tractatur quam aliquis de plebe homuncio aut scrutorum venditor (1). Porro supprimitur sanies in thorace multa, febris perseverat, alvi profluvium, (2) macies, tandem derepente difficultas spirandi, βήχ-

χος (*u*), & inde mors, hæc contigit circa tricesimum tertium diem a vulnere. Apertum cadaver, tres aut quatuor libræ sanguinis saniosi, corpus ipsius pulmonis non erat vulneratum, sed tamen per ichoris contagionem erat velut tabo infectum, & membrana succingens erat siderata (3). Mirum quod toto tempore morbi nulla pæne tussis fuit. Si tantula pars humoris pleuritim facientis tussiculas affert, cur non tanta saniei pars in thorace & circum mediastinum suppressa? Nullus dolor lateris, nullum sputum cruentum. Idem contigit alteri ægro Andegavensi: licet enim ingens copia materiei in capacitate thoracis contineretur, nil ore rejectabatur, nulla molesta tenebat tussis: quod mirum est, & forte ejus rei ratio difficilis est ad agnoscendum.

Licet quotidie per vulnus flueret fere sanguis saniosus tantum quantum continere poterant decem vascula, quibus tonsores in phlebotomiis uti solent; incredibile dictu quantum intra dies novem sanguinis impuri per vulnus emanaverit: insigne enim vas erat vulneratum: Id quod maxime operosum fuit. Dolor erat cruris & tibiarum implacabilis: in primis diebus revocabamus ad fluxum sanguinis: at erat occasione læsi nervi insignis derivati a spina dorsi (quo loco vulnus quoque inflictum fuit) prope apophyses vertebrarum dorsi, & sensum partibus inferioribus impertientis. Sic credibile virus aliquod conceptum fuisse in parte cæsi nervi, quod tam immitis doloris causa esset. Primis diebus ignorabatur & causa tanti doloris, & remedia. Ad paregorica, & narcotica concursum est (4), sed frustra: Tandem oleum arte Chymica extractum calens infusum est, hinc allevatio doloris aliqua (5): at quia commode instillari non poterat, ideo dolores immedicabiles fuerunt.

Sic quum vulnus inflictum est, & dolor aliquis nulli cedens remedio obortus est, lustrandæ sunt diligenter partes (6), ut videamus num insignis nervus in partem implantetur quæ per communicationem dolet.

Quo die datum medicamentum interiit (7): & id fuit calamitosum. Quamquam cum præfatione datum est, & suppressio urinæ & dolor ad τὸ ἦτρον (*uu*) invitabat ad id accelerandum remedium.

ANNOTATIONES.

1. *Qui thorace vulnerantur exteriore parte sanescunt, interiore vero non, suppurati fiunt: & si interiore parte cicatrix infirma est, vulnus facile refricatur rupta cicatrice.*

2. In Coacis *pus per alvum secedere letale ait, atque id per comparationem audiendum est.*

3. *In thorace & frequentius in pulmone arescit sanies, & calore in crustam versa cicatricis falso creditæ imagine nobis imponit, donec ob thoracis motum & partis mollitiem levissima occasione excussa crusta vulnus recrudescat. Si externa & interna pars simul sanescat, evadunt. Si simul externa & interna, & cicatrix debilis fuerit, vulnus iterum aperitur.*

4. *Thorax*

(*u*) Stertor.

(*uu*) Inferiorem abdominis partem.

4. *Thorax & ventriculus frigida læditur, & id mortem minatur, & tamen frigidiſſima aqua ventriculus delectatur. At aliud eſt conſiderare id per modum indigentiæ, aliud per exceſſum. Quum juvatur, indigentia eſt.*

5. *Pulmo ab Hippocrate dicitur attrahere contrarium alimentum corpori. Nam omne alimentum calefacit: alimentum autem a pulmone attractum refrigerat.*

6. *Galenus ait ſe vidiſſe vulnera in cavum thoracis illata, tribus conglutinata diebus, priuſquam inflammatio oriretur, largo ſanguine effuſo & per os rejecto.*

7. *In ægro forte ſumma imbecillitas repreſſit ſanguinem ex eventu. Eſt enim ubi in leipothymia fluit magis ſanguis veluti laxatis fibris, eſt ubi leipothymia ſanguinem ſiſtit, dum revocatur calor & ſpiritus ad interiora.*

CONSILIUM XXIII.

Pro Dyſentericis.

ANno D. 1578. æſtas fuit ferventiſſima, & ſicciſſima: Eteſiæ ſpiraverunt, ita ut morbi pauci fuerint juxta Aphoriſmum, *Siccitates imbribus ſalubriores.* Obſervavimus tamen in *ſecundo libro noſtrorum Epidemiorum*, hiemem & ver quod iſtam præceſſit æſtatem intempeſtivum fuiſſe: nam hiems ſpirantem auſtrum habuit ſub finem, & aliquantum ſuffocans fuit, unde pituitæ ſalſæ fuit procreatrix. Scripſit enim Galenus eo modo de pituitæ generatione: *Quæ pituita a forti fit frigiditate, acida evadit; quæ a caliditate caput replente, ſalſa; quæ a pauca fit frigiditate, vel exiguam habet dulcedinem, vel nullam manifeſtam qualitatem:* Deinde ſubdit dum loquitur de hieme auſtrali pluvioſa & ſerena, quam ver aquilonium ſecutum eſt: *ergo ea quæ fit in iſta auſtrali conſtitutione pituita ob eam quæ in hieme fuit caliditatem, ſalſa erit: proptereaque dyſenterias pariet quando longiori tempore mordens & radens inteſtina offenderit* (2). Utpote quæ pituita ob ſuam viſciditatem & lentorem dum exit & traducitur moretur & conſiſtat; perpetuo autem ob ſuam qualitatem abradat, unde dyſenteriam neceſſario committit. Ex quibus patet quod proventus pituitæ ſalſæ fit auſtrino ſtatu, ut pote qui ſit parens ſalſæ pituitæ, eamdemque corrumpat. Et ſi accedat tempus aquilonium, exprimitur iſte humor ſalſus, & prout in parte inſederit, ita varios affectus producit: unde annotavimus *in ſecundo libro noſtrorum Epidemiorum* tuſſes admodum moleſtas (quintas vulgus vocat) graſſatas fuiſſe circa veris finem & media æſtate, unde ab ea tuſſi & febres & gravia ſymptomata ſecuta fuerint, ut pueris multis aut intereundum, aut tabeſcendum fuerit.

Comm. ad Aph. 12. lib. 3.

Porro, non quoties genitus humor eſt, morbi inde proveniunt: differtur enim morborum eruptio in tempus aliud. Et ego credo eumdem forte humorem qui hieme genitus, vere aquilonio expreſſus, in propinquioribus partibus ſymptomata, & morbos producebat, ut faucium dolores,

ophthalmias, dolores laterum, tusses permolestas, æstate aliquantum suppressum, sub finem æstatis & initio autumni profluvia alvi, & istas malignas dysenterias attulisse: quod mirum non est. Nam idem Hippocrates accidisse docet, *in primo Epidem.* quum hiems aquilonia fuisset, ver frigidum, aquilonium, pluviosum, æstas non admodum fervens, sub finem æstatis & principio autumni dysenteriæ vagatæ sunt, profluvia ventris, & περίρροιαι (offusiones vertit Interpres, melius urinæ effusiones vertemus.) Ex quibus patet alio tempore humores generari & colligi, alio morbos congeneres in hominum vitam invadere. Ceterum repletio capitis a sero maligno, & pituita salsa quæ fere indomita est, quum in intestina humor descendit, dysenteriarum auctor esse potuit. Accedit, & quod æstas æstuantissima seri & bilis acerrimæ procreatrix fuerit, unde mirum non est si levi de causa intestina vitientur. Nec omittenda est ea adustio humorum quam æstas attulit (3): at quum humores adusti sunt, levi de causa irritantur, & irritati molesti sunt & partibus a quibus emanant, & iis per quas transmittunt.

Const.2.lib.1.

At dysenteriarum aliæ sunt populares, aliæ non. Populares aut sequuntur vim cœli, id est aëris, & efficientis vim sequuntur, aut vim ipsius corporis tamquam suscipientis causæ (4). Quæ non sunt populares, peculiare tantum vitium sequuntur & peculiaris excrementi suppressionem, aut vernaculam intestinorum imbecillitatem. Quæ sunt populares, aut sequuntur, ut dictum est, vim causæ efficientis, aut suscipientis, aut utrumque. Ex eo autem populares & epidemicæ colliguntur quod sub eadem specie morbi, multi aut intereant, aut graviter laborent. Ceterum aut sunt intestinales & mesentericæ, aut hepaticæ. Absurdum enim est omnem dysenteriam attribuere intestinis ex eo quod τῆς δυσεντερίας (*x*) nomen ἀπὸ τῶν ἐντέρων (*y*) derivetur (5): male enim difficultas intestinorum vertitur ἡ δυσεντερίη (*z*): tormina melius dixeris. Intestinales & mesentericæ fiunt ex eo quod illæso hepate, & in intestinis, & in mesenterio prima mali labes, sive cælitus impressa, sive a vitio ipsius excrementi manet. Hepaticæ aut sunt criticæ, aut fiunt κατὰ τὴν λύσιν (*a*), aut κατὰ τὸν ἐκπιεσμόν (*b*). Si sunt criticæ, prohibendæ non sunt, sed humorum cursus frenandus est, & moderandus: si fiunt κατὰ τὴν λύσιν, fatiscentis facultatis sunt signum, & hæ sunt letales, nisi legitima remedia adhibeantur (6). Quum vero fiunt κατὰ τὸν ἐκπιεσμόν, id est, per expressionem quamdam, & excussionem, id eo modo contingit: cava hepatis sæpe abundant multo humore eoque ἑτερογενεῖ (*c*), & dum natura id nititur excutere, fiunt vomitiones, nauseæ, ἀλυσμοὶ, ῥυπτασμοὶ, ἆσαι (*d*), febres, & cacochymia communicatur venis & partibus aliis. Ergo si ut sunt morborum ideæ, ita & morborum remedia varia sunt, prout variæ sunt

Dysenteriæ populares.

Intestinales, mesentericæ, hepaticæ.

(*x*) Dysenteriæ.
(*y*) Ab intestinis.
(*z*) Dysenteria.
(*a*) Secundum solutionem.
(*b*) Secundum pressionem.
(*c*) Heterogeneo.
(*d*) Fastidia, jactationes, inquietudines.

sunt dysenteriæ, ita variare remedia oportet. Nec, quemadmodum multi faciunt, quasi eumdem soccum & cothurnum omnibus aptantes, oportet eodem modo curare omnes dysenterias a quacumque causa ortæ sint, sive ad hepar, sive ad intestinum solum pertineat, animadversio magna adhibenda est. Nam id præclarum est quod animadvertit Galenus quum loquitur de medicamentis quæ ἐπικεραστικὰ (*e*) dicuntur. *Hæc quum in ventrem infunduntur subtus, ut in dysentericis, alias demulcent, alias irritant. Si valentiora sint humoribus acribus, eorum humorum vim retundunt. Contra, si medicamenta contemperantia valentioribus facultatibus, aut multis pauca admista fuerint, una & ipsa corrumpuntur, aluntque cacochymiam. Itaque eos vacuare statim oportet qui a mitigantibus & contemperantibus medicamentis irritantur, quum sint repleti multa, nec facile mobili corruptione.* Unde videmus plerosque injecto blando lacte gravius habuisse: (7) Quod accidere videtur, vel quod lac superatum est ab humoribus acribus & malignis, & sic natum est augere cacochymiam, vel quod jam ulcus conceptum est, quod dum perfundit subjectus clyster, irritat: Quod Galenus animadvertere debuit. Irritatio enim & exasperatio aliquando contingere potest ob superficiariam intestinorum exulcerationem (8).

Non una est medendi ipsis dysenteriis ratio.

Cap. 12. lib. 2. de med. sumt.

Atque ex superioribus venari oportet medendi rationem. Si enim intestinalis dysenteria est, quum afflicto non sit danda afflictio, in usu solo fortassis enematon & lactis per os sumti consistendum est. Si hepar mali auctor est, & τῷ ἐκπιεσμῷ (*f*) sese in intestina exoneret, febrisque absit aut adsit, tunc alia captanda ineundaque est medendi ratio: de qua dictum est in historia Domini de Lyssy.

Sed & duo ad superiora addere oportet, unum est de usu adstringentium (9) initio: alterum de usu diureticorum quæ dantur ad derivationem. Hic enim non parum peccatur (10). Si magna est cacochymia, & certis colligas argumentis exonerari partes in ventrem; hic potius sensim atque sensim moliri debes evacuationem quam cogitare de adstrictione: alioqui æthiopem laveris. Et id causa est cur in multos dies morbus producatur, & exulceratio sordidior reddatur. Nam tertia aut quarta purgatione multum educes bilis, & seri, & pituitæ, quam vix quindecim diebus natura dejiciat, dum sæpe & parum e ventre excernitur, ut dysentericis in more est. Nec plenius tractanda est hæc quæstio, quum potius desideret præsens & accuratum medentis judicium, quam verborum ubertatem.

De usu diureticorum controverti potest. Si serum malignum & indomitum & salsum, aut bilis tenuis dum proluit intestina ulcerat, pungit & stimulat, si alio derivaveris, forte operam non luseris: contra magnum allevamentum aderit. At exulcerationis sæpe causa est humor lentus, tenax, mediis hærens viis, qui dum per anfractus intestinorum pigro transmittit gressu, profundius exulcerat: id quod ex contextu superius allegato colligere est: *Pituita*, ait, *ob suam visciditatem dum exit & transmittit*

tit,

(*e*) Temperantia.

(*f*) Pressione, expressione.

tit, moram trahens & consistens, perpetuo autem ob suam qualitatem abradens, dysenteriam parit. Quod si hic diuretica præscripseris, dum materia contumacior reddetur, majores dolores excitatura est. At dices, tenuior est pars quæ id faciat, id est quæ pungat. Contra hic Galenus, *Ob suam*, ait, *qualitatem abradit.* Ergo tollenda est, aut mitiganda est ista qualitas, alioqui frustra laboraveris.

De remediis in curatione dysenteriæ usurpari solitis hic nil dicam, satis erit indicare *Consilium* 53. *lib.* 1. ex quo omnis generis præsidia elicere possis huic instituto necessaria.

ANNOTATIONES.

1. *Locus hic præclarus. Ideo fit, ut in plerisque melancholicis, atrabilariis & biliosis pituita a caliditate caput replente fiat, eaque salsa & mali sit moris: Cujus generis est ea pituita, quæ in Hispanis chœradon proventum affert.*

2. *Nota de visciditate & lentore. Ideo qui diuretica dant, partem humorum tenuiorem ad renes avertentes, illam visciditatem & lentorem videntur augere.*

3. *Usti humores graves & periculosos morbos producunt, ustione enim malignitatem acquirunt.*

4. *De Dysenteria ea præsertim quæ a nimia oritur repletione locus est notandus apud Hippocratem de generationis & curationis modo*, Post nimiam repletionem (*ait*) alvi fluor fit quum alimentum corrumpitur. *Vide plura* lib. 3. de Diæta.

5. *Quid enim hoc est vertere* τὴν δυσεντερίαν (*g*) *difficultatem intestinorum.*

6. *Unde* ἐκπιεσμὸς (*h*), *Gallis dicitur*, expression. *Et* ἐν τῷ ἐκπιεσμῷ, *si materia mitificata fuerit, exigui admodum sunt dolores, ad quos facit ambages & anfractus intestinorum.*

7. *Lac & alia id genus Dysentericos aliquando offendunt.*

8. *Hippocrates sect. ultima 2. Epid.* In turbatione ventris fabas coctas dato, si supernæ ventris partes valde biliosæ non fuerint.

9. *Galenus ridet opinionem Herodoti, & Dioscoridis, qui arbitrantes quovis tempore Dysentericis adstringentia ex usu esse, & nil nisi adstringens dari aut subjici oportere, ideo adipem anserinum, & alia medicamenta contemperantia & consolidantia adstringentium ex numero esse dicerent, ex eo quod viderent dysentericis conferre.*

10. *Quum in dysenteria sit excretio parva & frequens, ideoque sit symptomatica, faciundum est, ut contra sit rara excretio & magna. Id quod medicamentum purgans rite institutum præstabit.*

11. *Galenus explicans cur mictio noctu plurima parvam significet dejectionem, ait ex eo Aphorismo nos curationem petere posse alvi humidioris & siccioris. Si humidior, exigua potio sit, & multa ad renes derivatio: si sicca alvus, major potio, & distributio ad renes prohibeatur. Si itaque ex eo alvum,*

(*g*) Dysenteriam. (*h*) Expressio.

vum lubricam esse existimes quod quis dysentericus sit, fortasse falli possis. Nec propterea & a liquidis est abstinendum, nec derivandum ad renes: in hoc errant plerique. Immo si dejectionis materia potest reddi meabilior, & liquidior, non tot tormina excitarentur. Itaque quæ hoc loco dicuntur, valde notari debent.

CONSILIUM XXIV.

De Volvulo.

JOANNES LE CHARRON, volvulosus factus a prolapsu intestinorum in scrotum (1): manus adhibita, reposita intestina: restitutus. Sed postea excreta est a medicamento innumera humorum colluvies prius mota, sed non promota. Et id in volvulosis notandum est, licet periculum præsens vitatum sit, metuendum nisi sequatur multa excretio, & revocetur omnino motus humorum deorsum, qui sursum ferebantur motu peristaltico intestinorum vitiato aut impedito: maxime vero dandum rhabarbarum ut os ventriculi prius læsum ac infestum roboretur.

Mesuæus observavit multa symptomata comitari solita eos qui a volvulo liberati sunt, qui tamen a futuris malis omnino liberi non sunt.

Et quia totus venter inferior commotus est, non prius securitas conciliata erit, quam sequatur alvi profluvium aut sponte, aut arte procuratum.

Nec enim in isto morbo cani debet triumphus ante victoriam. Unde mortui sunt incuria ista, de quibus Medicus securus jam erat.

Ne se exponat aëri, neve in victu peccet. Et in locum vacuum post vomitiones chylosas & stercoraceas subit ambiens torminum magnorum auctor. Volvulo defunctos & jam convalescentes, tamquam puerperas curabis post vitatum præsens periculum. In D. Du Peron erat lapis in intestinis perforatus ut liquidiori materiæ via pateret: Aër sese in vacuum locum insinuavit: Dolores implacabiles oriuntur & antecedentibus sæviores. Vide quanta sit opus custodia.

Volvulosis a prolapsu intestini inutilia medicamenta laxativa per os sumta, augent potius malum & obstruunt.

Si humor sit obstruens, sique non sit inflammatio magna, hieræ primæ debentur aut in potu, aut in forma boli.

Induratæ fæces hamo aliquando extrahendæ. Injiciantur per longam fistulam olea chalastica: immo juvaret flatus excitare & immittere ut intestinum dilataretur, & ea dilatatione aliud ad se se retraheret. Frequentes clysmi, & acres, & exigua quantitate.

Aqua Theriacalis & vinum conferet, quia inficiuntur spiritus, unde animi defectiones & sudores exsolventes. Sed dices, volvulus an est crassorum, an tenuium intestinorum tantum ut vult Galenus? nam ex Galeno elicere possis tenuium intestinorum inflammationem non posse viam præ-

præpedire: nam corporis tenuis inflammatio non poteſt ſpatium effatu dignum replere (2).

ANNOTATIONES.

1. *Ad materiam de volvulis pertinet illud Hippocratis* lib. 2. Epid. Pectinum ruptiones quæ circa pubem fiunt, ut plurimum ſtatim innoxiæ: quæ vero paullum ſupra umbilicum in dextra parte ſunt, hæ ſunt doloroſæ, anxioſæ, & κοπριήμετοι, *id eſt ſtercoris vomitum inducentes. Quem locum volunt intelligi de cæci inteſtini interceptione circum umbilicum ob ruptionem peritonæi. Tumor eſt quidem exiguus, ſed exitialis ut in ea muliere obſervatum quæ incola domus erat ad inſigne fontis.*

2. *Iſte volvuloſus Jo. Le Charron, evaſit quidem tunc. Exactis aliquot poſt annis alio morbo interiit. Aperto cadavere obſervatum eſt, mediam quamdam partem inteſtinorum, & meſenterii rupto peritonæo in ſcrotum ampliſſimum, & omni fide majus prolapſam, ut etiam inde retrahi nequiret. Et iſta prolapſio erat illi naturalis, inteſtinaque, tamquam in loco nativo & augebantur in ſcroto & nutriebantur.* 1591.

CONSILIUM XXV.

Ad Ptyaliſmum pro Comite de Chaulne.

Aſſis quam elixis utendum potius: Potulenta parca manu ſumenda: vini albi, & vaporoſi rarior uſus eſto.

Vitanda quæ vapores multos ſummittunt, ſuffitus & odorata, caput parcius calefaciundum: a paſtu moderate corpus exercendum, cœna frugalior prandio. Crura & pedes fricari debent mane: Aliquando laconico prudenter utendum eſt.

Corpus validis medicamentis non eſt agitandum, nec pilulis.

Conſerva roſarum cum rhabarbaro in uſu eſto. Cucurbitulæ ſæpe applicandæ.

Mane prolectanda pituita apophlegmatiſmis paratu facilibus. Errhinis omnino abſtinendum non eſt.

Tabellis utendum. Conſerva roſarum frequenter utenda mane, & hora ſomni.

A paſtu drageta communi utendum, aut myva cytoniorum ſenſim liquefaciunda in ore.

Caput fricandum ſacculis moderate.

Suffienda capitis ſunt ornamenta. Decoctum radicis chinæ nonnumquam uſurpandum.

Exercitationes, curſus, ſaltus, equitationes, inſolationes ejuſmodi moleſtum ptyaliſmum provitant magis.

Ad eam rem valet Opiata ſequens.

℞. *Omnium*

℞. Omnium radicum aperientium, ana, unc. j: eryngii & enulæ campanæ, ana, unc. ß: betonicæ, stœchados, melissæ, mercurialis, salviæ vitæ, bipinellæ, ungulæ caballinæ, ana, man. j: hyssopi, pug. j: jujubas, sebesten, pruna Damascena, ana, num. x: passularum Corinthiacarum, glycyrrhizæ, ana, unc. j: seminis pæoniæ, seseleos, citrii, ana, dr. j: corticis citrii conditi, & conservæ acori, ana, dr. jß. fiat decoctio in qua bulliant foliorum sennæ, unc. iij: adde extra ignem cassiam & infusum dr. vj rhabarbari.

CONSILIUM XXVI.

Pro impotentia ad Venerem.

ÆGer arrigit, sed verpus mollior post manet, sic non subit, nec semen ejaculatur.

Id fit aut vitio instrumenti, aut totius corporis morbo, aut seminis defectu, aut ejus inefficacia, ut minus turgeat, & minus spirituum contineat, ac minus penis in sua contentione & tenore maneat.

Videndum num olim aptior fuerit, an non proclivis ad libidinem, ut postea natura imbecilliore reddita, minus promtus fuerit?

An non doluerit aliquando partes istas, an non suffitum ex cinnabrio, aut consimilibus passus fuerit?

An non vitio diætæ, ut si vinis tenuioribus utatur, & rebus liquidiusculis? & an non parcius edat, ut sufficiat ad alendum tantum, non ad nutriendum?

Congredietur loco & tempore, non crudus, alioqui ineptus erit.

Coeat post multam titillationem, & cum retenta urina & mejendi summo desiderio, illito prius pene medicamento ordinato.

Nimium bona habitudo efficit aliquando ineptitudinem istam, vel quia corpus totum absumit, & in alimentum convertit, vel quia vasa fiunt angustiora præ mole corporis & pinguitudine, unde seminis quædam suppressio: Quemadmodum Hippocrates animadvertit nutrices nimium obesas & succulentas minus lacte abundare: rationes alibi exposuimus.

Acetata, & olera multa fugitanda: non jejunet: non se nimium impleat, tum ne inde cruditas eveniat, tum ne revocatus ad ventriculum & partes adjacentes calor deserat testes & partes semini mitificando destinatas.

Nimia cura & sollicitudo obest, avocantur enim spiritus. Tales erigunt, sed cadit erectio.

Usus pistaciarum frequens commendatur plurimum. Pulvis pudendi Tauri. Cerebrum passerum.

Ad id conferet plurimum Opiata sequens.

℞. Diasatyrion, unc. j: conservæ eryngii, unc. ß: zingiberis conditi, dr. jß: radicis bulbi ascalonii, dr. iij: seminis erucæ, pastinacæ, fraxini, ana, dr. j: renum scincorum, dr. ij: confectionis alkermes, scr. iv: conservæ anthos, dr. iij:

dr. iij: cum ſyrupo conſervationis citrii fiat opiata utenda ad quantitatem nucis moſchatæ hora ſomni.

♃. Aquæ vitæ, unc. ij: macera ſeminis ſtaphiſagriæ, dr. j: foveatur verpus & perinæon.

CONSILIUM XXVII.

Pro uxore D. Poille, in imbecillitate viſus aut potius caligine.

USus frequens pilularum communium: aliquando paullo vehementiorum capitis frictiones. Pulvis ex coriandro, fœniculo, ſimilibus.

Opiata ex mithridatio, conſerva ſummitatum fœniculi.

Aqua in qua maduerit cinnamomum. Vitanda aqua valde frigida, nam lædit ſpiritus & ventriculum.

Sanguis palumbis inſtillatus. Decoctum chinæ. Pedum lotio cum cephalicis.

Inſuffletur cinnamomum & ſaccharum candum, aut fœniculum, decoctum fœniculi & ocularium ad fovendum oculum, corpore mundo. Aqua ocularis diſtillata, addetur mel anthoſatum & commune. Maſticatoria.

CONSILIUM XXVIII.

Pro herpete cum ſerpigine.

QUum dirus quidam herpes cum ſerpigine brachium ſiniſtrum, præſertim infra cubitum, & totam manum fœdaret, jam annos multos ſæviens, ut etiam jam parti inducta diatheſis videretur, poſtquam concepit, hoc malo liberata pars viſa eſt, immo ſuus nitor reſtitutus. Unde hoc? Sed aquea quædam per uterum, aut per ſinum pudoris excretio contigit, unde tandem tertio aut quarto menſe abortiit. Fetus velut ſemiſideratus videbatur, humor qui olim in manum ſæviebat, uterum appetivit, non tamen eum læſit, ſed id quod in utero erat afflixit; hinc aborſus cauſa. Circa eum affectum hæc agitabantur.

Id quod in brachio iſto efflorescebat, an per diadochen erat, an per apoſtaſin: An morbus erat. Si erat vitium confirmatum & diatheſis, cur nitidior cutis apparet, tamquam exſtincto malo. An humor talis in corpore gignitur? An eam malam qualitatem in manu pruriginoſa acquirit? Si enim purus affluebat & revocatur alio, quid inde periculi?

Ut ſit apoſtaſis, fieri debet repente. Si ſenſim fiat & multo tempore, nec eſt exanthema, nec apoſtaſis, ſed morbus Hippocrati: quod hic fit; remanet enim vetus fomes mali & in corpore & in parte.

Allata

Allata historia Athenienfis apud Hippocratem: huic erat prurigo, & cutis leprosa: Usu balneorum naturalium cutaneus affectus curatus est, hinc Hydropicus factus interiit. *Malum externum cito curare non oportet.*

Allata historia mulieris cui caput dolebat quum uterum non ferret, &c. Causa hæc ejus rei videbatur, quia forte erat biliosa & bilis in utero aut circum uterum erat, quæ summittens sursum vapores dolorem capiti inferret. Quum utero gerebat, sanguis & spiritus revocatus bilem temperabat: hinc doloris capitis vacuitas.

Item notatus locus Hippocratis, quod quum mulieres puræ concipiunt videntur gravius affici quam impuræ: quod huic nostræ mulieri contigit: nam quum habeat corpus penitus impurum, pro ratione impuritatis non habuit male initio conceptus. Aliæ enim mulieres quæ sunt puræ habent graviora symptomata. Verum tamen est quod etiam gravidæ perpetuo humidiores erant partes pudendæ ob speciem quamdam ῥευματισμοῦ (*i*).

Et male ominabamur fetui: quod contigit. Puer enim editus velut exustus erat & tabo infectus. Illud enim Hippocratis valet: *Qualia patitur mater utero-gerens, talia & puer.* Immo apud Hippocratem editus est puer ulcus habens in coxa, quoniam præter rationem suppressis mensibus, mater conceperat. *Lib. de natura pueri.*

CONSILIUM XXIX.

Pro socero nostro velut semitertiana laborante.

OBservatione dignum est quod quidam annotarunt hemitritæon accidere Ecclesiasticis, quod initio propter labores magnam bilis copiam congerant, deinde pituitam: & ea pituita continuam quotidianam & tertianam intermittentem parit. Hoc dictum quadrat ægro nostro: Is enim, si quis alius utrumque humorem gignit: & is humor erat veluti segregatus a massa sanguinis, & aliquo loco stabulabatur fovebatque febrem.

Si febris focus esset circum pancreas, & ventriculum, aut vomitiones aut nauseæ adessent: hæc non adsunt: ergo focus febris alio consistit loco.

Semitertiana periculosa, quod non solum stomachum & partes nervosas attingat, verum veternosos facit, & cum deliriis annexas habet vigilias, resolutiones & syncopas (1).

Si continua est quotidiana cum intermittente tertiana, cur uno die sunt duæ accessiones? (2) Nisi forte ille paroxysmus, qui sine rigore est & frigore, si tamquam quotidianæ indicium: non tamen est quid periodicum. Sed quum quotidiana remittat, deinde exacerbetur, illa exacerbatio est principium primi paroxysmi, & manifestus paroxysmus est tertia-

(*i*) Rheumatismi.

næ intermittentis. Arculanus vocat paroxyſmum ſecundum ſemitam introitus, quia paullo ante præcedit alterum paroxyſmum tertianum.

Oſtendimus (ait Galenus) a bilioſo & pituitoſo ſucco febrem cum horrore venientem proficiſci (id eſt ſemitertianam): hæc enim κατ' ἐξοχὴν (*k*) dicitur φρικώδης (*l*): Eam vero quæ caret horrore, a bilioſo quidem, ſed eo lentiore & coctu difficiliore, quam ferunt principum partium eſſe inflammationem: & hæc febris dicitur potius τριταιοφυής (*m*): Sic febres τριταιοφυέας (*n*) a bile lentiore eſſe vult, ſtatuitque unum humorem, duplicem vero ſemitertianæ. Contra alio loco quum loquitur de febribus, quæ τριταιοφυέες dicuntur, ait, *Generantur iſtæ febres non ex ſucco uno, ſed pluribus, quorum calidior febrem acutam ſuccendit ſtatimque diſcutitur: quæ dum corpus tenet, contingit frigidioribus corrumpi ac putreſcere, iterumque ex illa remiſſione accenditur febris.* Sic uno loco ſtatuit unum humorem febris τριταιοφυέως cauſam, in altero duos ſuccos. At bifariam dubitationem iſtam elevare oportet. Uno modo quod quum ait duos ſuccos cauſam eſſe iſtius febris, maxime id intelligendum eſt quum ſunt ex intervallis horrores, aut parvi rigores, & manifeſtæ reduplicationes: cujus generis τριταιοφυέας febres explicavit *in Epid. loco allegato*, vel dicemus bilem quamdam benigniorem eſſe cauſam febrium τριταιοφυέων, (4) maxime earum quæ potius accedunt ad eas de quibus Hippocrates in Aphor. *Quæcumque febres non intermittentes tertia die fortiores fiunt*, &c. in iis enim remiſſio eſt manifeſta ſecundo die, altero paroxyſmus manifeſtus.

Ad part. 5. ſect. 3. l. 1. Epid.

Ad p. 25. ſect. 2. l. 1. Epid.

Par. 25. ſect. 2. lib. 1. Epid.

Si in febribus horror eſt manifeſtus, an humor propterea eſt in venis? Credibile eſt humorem, nempe bilem quæ facit intermittentem tertianam, in hemitritæo ferri ad genus nervoſum, & facere non rigorem, ſed horrorem qui medius eſt inter frigus & rigorem, & qui per ſe non eſt proprius humoris bilioſi. Sic Hippocrates obſervat febres continuas tertianarum more invadentes in quibus ſunt parvi rigores inordinati (id eſt horrores) & tamen non erant intermittentes licet rigores eſſent. Sic horror iſte potius videretur ob pugnam duplicis materiei contrariæ oriri, bilis & pituitæ, quam ob delationem in habitum corporis, ut fieri ſolet in reliquis febribus. Sed quomodo in continuis febribus contingant rigores ex intervallis alio loco explicavimus.

Lib. 1. Conſil. meorum ad Conſil. CX.

Febres a forti obſtructione ſunt continuæ ſymptomaticæ, & a materia extra venas, ut patet ex Galeno *in quarto Aphoriſmorum.*

Part. 5. ſect. 3. lib. 1. Epid.

Neſcio cur Hippocrates animadvertit tabidos, & eos qui morbis longis detinentur præcipue ſemitertiana laborare.

Sic quum morbus ſit longus, Medicus obſervet num quid ſit ſemitertianum, ut mos, motus morbi, ſymptomata & periodi annotentur.

Nec obeſt objicere quod in morbis longis & tabeſcentibus (5) horror non adſit, qui κατ' ἐξοχὴν (*o*) facit febrem ſemitertianam horrificam, nam Galenus

(*k*) Per excellentiam.
(*l*) Horrifica.
(*m*) Tertianarum naturam referentes.
(*n*) Semitertianas.
(*o*) Per Excellentiam.

Galenus tali objectioni satisfacit: *Si tabidis & aliter diu ægrotantibus solet accidere hæc febris, forte licet horrore careat, semitertianam vocabimus, si die secundo iterum invadat.* Tamen id potius dubitanter dictum est, quam absolute pronuntiatum, quamquam valde probabile est. Et ut res certissima sit satius est illud tenere quod ante assertum est. *Quæ febris ad integritatem non venit, sed horrificas primo die facit repetitiones, altero simplicem unam accessionem, semitertiana vocatur; si autem simpliciter tertio quoque die invadat, dicitur proprie* τριταιοφυής. Comm. ad part. 5. sect. 3. lib. 1. Epid.

Comm. in 6. Epid. includit nomine τῶ τριταιοφυέων, & semitertianas, & longas tertianas: quod videtur falsum. Sic vox διότι (p) videtur aliter meo judicio interpretanda. Part. 23. sect. 2. lib. 6. Epid.

Eodem loco febres τριταιοφυέας medias statuit inter semitertianas, & tertianas illas in quibus aliqua est intermissio.

Verum quod ad therapiam spectat, quæstio nunc non minoris necessitatis quam voluptatis moveri potest.

An laborantibus semitertiana continua habente paroxysmos tertio quoque die, aut tritæophyea, ipso die tertio quo reduplicatio fit, aut vena secari, aut medicamentum dari tuto potest? Id enim in religione non est apud nostros: at fortassis male. Si enim in afflictione ipsa, si in paroxysmo cibum dare nocet, cur non & purgare, & medicari? Immo Galenus explicans cur febris diurna sit longior quam nocturna & deterior, ait ideo diurnam esse & deteriorem, & longiorem quod quum diurna est, oportet de nocte medicari, quod incommodo non vacat: item quod constringatur corpus tum quum digeri debet. At dum urget morbus non difflatur corpus, sed inclinante accessione. Viget interdiu, de nocte digestio fieri debet: non fit ob noctem: Contra in nocturna: nam interdiu discutitur quod nocte coctum est. Tertia ratio, si cubant interdiu, nocte non dormiunt, maxime vero ob curationem: si non cubant, vespertilionum vitam agunt: nam nec nocte, nec die dormiunt. Sic temporis diuturnitate, & defectu somni, & defectu digestionis ob noctem quæ adstringit, & ob intempestivum curationi tempus tabescunt. Sed quærat quis cur de nocte non difflatur corpus? Id etiam ad arthriticos extendi potest. Vide quanta cautio Galeno in diurna febre aliquid moliri, ut etiam tempus ipsum nocturnum expectet ad medicandum.

ANNOTATIONES.

1. *Semitertiana funesta est cacoëthia, inflammatione, symptomatum vehementia, difficultate curandi. Est duplex focus & inæqualitas tanta, ut Medicus non facile curandi occasionem capiat.*

2. *In semitertiana uno die est exacerbatio quidem cum horrore, sed is levior est eo qui contingit altero die. Febres autem continuæ synecheis habent etiam paroxysmos. Et quod cum madore quodam quotidiana repetat seu exacerbetur, illud est proprium quotidianarum.*

3. *Quid*

(p) Propter quid.

3. *Quid? nonne qui laborat tertiana febre etiam pituitam habet multam? Immo in omnibus est & bilis & pituita. Credo in semitertiana putrere duos humores æqualiter fere potentes & abundantes: Et id facit ad hemitritæi generationem & malum morem. Unde illud Galeni* Com. in historiam de Philini uxore, *Pessimi sunt morbi in quibus bilis & pituita redundant: quibus succis redundantibus semitertiana succedit.* lib. I. Epid. *Et* ad hist. de Sileno, *multo gravissimi simul morbi in quibus pituitæ, seu succi crudi magna copia, & simul bilis colligitur propter ἀντενδείξεις (q) in curatione.*

4. *Febres τριταιοφυέες (r) duorum sunt generum. Nec enim (ut vulgo creditur) omnes sunt malæ, quia continuæ: sed sunt quædam quæ quodammodo ad tertianas accedunt.*

5. *Tabescentes febre hectica laborant continua. Et tamen Galenus observavit quibusdam tabidis adjunctam febrem tertianam, Hippocrates quintanam. Forte quinta hæc a materia esse videtur longe a venis semota, aut in pulmonem coercita.*

CONSILIUM XXX.

De Febre continua.

ILlustris Domina febricitavit assidua febre: Alvus erat liquidior. Febre carere visa est. Recruduit sequenti die febris. Jactationes, lingua tremula. Decimo quarto mors, dextrum hypochondrium molliter tendebatur. (1).

Relictis multis, quorum demonstratio ex superioribus duci eruique potest, in ea tantum parte laborabimus in qua quis dubitare potest qui fiat, ut qui febre assidua laboret duobus sæpe tribusve diebus fiat ἀπύρετος (s), & quodammodo restitutus, deinde denuo febricitet, & eodem modo die decimo quarto, citius tardiusve, judicetur (2), ac si nulla interjecta ἀπυρεξία (t), febris intercisa interruptaque non foret. Unde ista ἀπυρεξία; an revera talis exsistit? an tantum apparet, & revera non est? Si est, quomodo fit, & cur dierum criticorum certitudinem non tollit & infirmat? Si enim morbus judicandus fuit die decimo quarto, & æger febre vacaverit duos tresve dies, an judicium erit diei decimi quarti? Ista interjecta & interposita ἀπυρεξία continuitati & seriei dierum stato ordine progredientium officere videtur: quoniam id ambiguum exsistit; hic veluti honorarius arbiter & interpres exsistam, ut quid ea in re sit sequendum, facile percipiatur. Ac primum historias recensere operæ pretium duco; in quibus febris aliquam vacuitatem in assiduo continuoque causo Hippocrates observarit: deinde quid ea de re Galenus statuendum putet, explicabo.

Philiscus

(q) Contraindicationem.
(r) Tertianæ naturam referentes.
(s) Infebricitans.
(t) Infebricitatio.

Philiſcus continua febre afflictus die tertio mane & ad meridiem febre viſus eſt liber eſſe.

Clazomenius viceſimo judicatus, non ſudavit, a febre liberatur viceſimo ſeptimo coxæ dolor. Non meminit dierum interjectorum.

Qui in Dealcis horto habitabat, undecimo die febre erat liber, ſudavit, duos dies integros intermiſit, febris die 14. rediit; item die viceſimo liber a febre fuit, & tamen 40. die eſt judicatus.

Euryanactidis filia ſexto die liberata fuit febre, non ſudavit, judicata eſt. A judicatione die 7. riguit. Decimo a ſudore quem habuerat, deliravit, confeſtimque ad mentem rediit. Quum diem intermiſiſſet, duodecimo multum deliravit. Denique die ſeptimo a quo ita multum deliraverat, interiit, id eſt, totius morbi die decimo nono.

Circa hanc hiſtoriam duo obſervanda, prius quod abſoluta fuit intermiſſio, poſterius quod quum intermiſſio fuiſſet aliqua, & die duodecimo deliraſſet & febricitaſſet, ſeptimo die ab iſto duodecimo ad mortem judicata fuerit. Et Galenus *Comm. in iſtam Hiſtor.* ait, non eſt cur plenius quæramus de diebus criticis quum hi nullum habeant ordinem, quandoquidem mortem attulit, & deſtillatio a capite, & innatum tabidum: quaſi velit a duabus hiſce cauſis dierum ἀταξίαν (*u*), & confuſionem inductam eſſe.

Parius etiam die centeſimo obiit, die 34. & 40. febre liber fuit.

Anaxion viceſimo ſudavit, febre liberatus fuit, die 17. febris rediit, die 34. judicatus.

Hermocratis vero hiſtoria non omittenda eſt, immo celebranda, quoniam ex ejus Commentario deducetur ratio omnis quæ valebit ad id illuſtrandum de quo quæritur. Textus hic Hippocratis: *die 7. graviter habuit, ſub diem undecimum omnia illi viſa ſunt remiſſa eſſe. Die 14. a febre erat liber, non ſudavit, dormivit; omnino mente conſtabat, urinæ tenues. Die 17. febris rediit, in ſequentibus diebus incaluit, febris erat acuta. Die viceſimo eſt judicatus, a febre liberatus non ſudavit: Die 24. incaluit. Proximis diebus acuta febris, lingua combuſta, die 27. mortuus eſt.*

Ac primum objiciamus Aphoriſmum iſtum, *febres quovis modo intermiſerint periculum abeſſe ſignificant.* Et tamen Hermocrates interiit, & alii plerique *in Epidemiis*, quibus tamen in febre continua fuit ἀπυρεξία; & ſic intermittit quovis modo: immo Hippocrates utitur verbo intermiſſionis. Cur ergo pernicioſus illis fuit morbus? fortaſſis majore id eget diſtinctione. Nunc audiamus Galenum de iſta vacuitate febris in febre aſſidua, ut iis ſatisfiat quæ primo loco poſita & quæſita ſunt. Aph. 43. lib. 4. Aph.

Primum *in Hiſt. de Hermocrate*, quum dies ſeptimus valde moleſtus fuiſſet, undecimo die omnia remiſſiora viſa ſint, ita Galenus: *Recte Hippocrates adjecit, viſa ſunt, nec dicit abſolute, mitiora fuerunt. Nec enim potuit ex perículoſiſſimis ſignis ſubito, quum eadem permaneret humorum cruditas, ad meliorem ſtatum devenire: maxime quum nil eluxiſſet decretorii* die

(*u*) Inordinationem.

die undecimo, quod tamen eo die ſæpe fit. Quod autem ſit ſignum exitioſiſſimum, fuit ſopor qui vel ſummam imbecillitatem ſignificabat, vel refrigerationem ſummam, addo & διάχυσιν (x), ob febrilem æſtum; id quod Galenus non animadvertit, Hippocrates vero obſervavit.

Galenus abunde quæſtionis ſcopum tetigit, *Com. ad part. 8. de Hermocrate*, nam quum Hippocrates ait, die 14. non ſudavit, febre liber fuit, idem eſt ac ſi dixiſſet, viſa ſunt omnia remiſſa, & tamen reipſa talia non ſunt, non ſudavit, non fluxit ſanguis, non erupit parotis, infida eſt enim morbi intermiſſio, aut potius remiſſio, Græce ῥᾳςώον, quæ vox notanda eſt, ut eo loco vocat, quamquam Hippocrates manifeſte dicat, febris intermiſit: eſt enim ſine ratione allevatio: & Galenus *in Comm.* ait die 14. & 20. perfecte febrem ceſſaviſſe. Et vulgus Medicorum gaudet ſi qua videatur allevatio, tametſi ex ſymptomatis pernicioſis proficiſcatur, neſciens quum natura enecatur & exſtinguitur calor inſitus, tales ſolere accidere affectiones, id eſt, febris intermiſſionem aut remiſſionem ſine ratione. Eodem modo contingit in tumoribus: nam quum pus fit, dolor fit & febris inaugeſcit quod nativus calor tumores immutet: ſi a coctione revocatur natura, aut ipſa propter imbecillitatem abſtinet, nec laborant, nec febricitant niſi perparum. (4) Et ſi pus fit & expurgatur præcedente & febre & dolore, pars fit ſalva: Si ſuppuratio, ſi febris, ſi dolor abeſt, pars aliquando putreſcit. Idem contingit febricitantibus quum ſine ratione allevantur, & febre vacant quum tamen præceſſerint ſigna peſſima. Tandem concludit Galenus: Quo commodius ægri habere videntur quum alioqui ſigna præceſſerint pernicioſa, hoc morbus multo deterior eſt exiſtimandus. Et Galenus citat Hiſtorias de quibuſdam qui quum peſſime haberent quum morbus deſæviſſet, & fractus fuiſſet, Medicis & vulgo reſtituti putati ſunt, immo jam ad munia obeunda redibant: paullo poſt redeunte morbo ſublati ſunt. In quo falli non oportet, nec ita ſecuros nos de morbis eſſe oportet. Sic quando die 20. ceſſavit febris, id peſſimum fuit ſignum, quia natura debebat potius novo excitato paroxyſmo aggredi coctionem.

Et notandum id maxime quod ſcripſit dum reddit rationem cur die 17. febris invaluerit acutaque fuerit, id acceſſit (ait) non ratione caloris nativi, ſed propter putredinem accenſis πυρετωδῶς (y) humoribus. Itaque ubi fervor diſcuſſus eſt, a febre homo vindicatus eſt die 20. ſed ſine lege ac ratione. Sic hoc ſuſpectum fuit. At dices, quomodo ſciam paroxyſmum iſtum a natura vi caloris nativi intendi, non autem id totum a putredine ſola eſſe, & quaſi ſignum exſtincti caloris nativi (nam quum paucus eſt calor nativus febres fortes non fiunt); id declarabit pulſus. Ideo quia Hippocrates ſphygmicam contemplationem omiſit, nobis difficile eſt ex ſcriptis ejus ad cognoſcendum, quibus id ſignis percipi poſſit. (5) Tandem concludere oportet & 20. die & undecimo iſtam allevationem ſuſpectam omnino eſſe, commodiuſque videri habere ægros quum tamen non

(x) Diffuſionem. (y) Febriliter.

non ita ſit, ſed vulgus falſo decipiatur, quod exſtincto calore nativo febris deſerat ægrum, & quod reaccendatur eadem; fiatque νεωτερισμός (z) quidam (ut loquitur) non vi naturæ, ſed motu ipſius humoris, ut id totum ſymptomaticum ſit; ac credibile eſt pulſus frequentes eſſe, ſed admodum parvos & humiles. Contra ſi natura valeret, & ipſa aggrederetur aliquid, pulſus alius foret. Item quod malignus ſit ad finem morbi paroxyſmus, id ipſius naturæ poſtremum conatum indicat.

Eam ipſam rationem de aucta febre ob motum ipſius putredinis, & febris vacationem ob exſtinctionem caloris naturalis, Galenus explicat dum docet, cur Pythion, quum acuta febre laboraret, βραχύπνυς (a) factus fuerit (6): quia, ait, primo die calor febrilis per putreſcentes humores accenſus ipſe quidem digeſtus eſt relicto nativo ita infirmo, ut prius exſtingueretur, quam febrilis calor denuo accenderetur, velut ferveſactis qui putreſcebant ſuccis.

Quid? vidimus aliquando febres quatuor aut quinque dierum vehementiſſimas ceſſaviſſe, ſine ſudore, aut manifeſta excretione, & tamen nil inde periculi ſecutum eſt. Forte ſi repetiiſſet iſte tam gravis paroxyſmus, & nil commemorabile apparuiſſet, ægrum ſuſtuliſſet. Vel id contigit, quia calor nativus non eſt affectus, & debilis eo modo qui dictus eſt ante; præterea non adſunt alia peſſima ſigna quæ aliis comitata mortem afferre ſolent.

Porro ex ſuperioribus dictis patet, bifariam magnos eſſe paroxyſmos, febremque magnam, vel ſola humorum putredine & caloris febrilis auctione (id quod Galenus vocat humores accendi πυρετωδῶς (b) vel propter vim naturæ & caloris nativi copiam. Priore modo vires ſunt infirmæ, poſteriore ſunt validæ & potentes. Priore modo aliquando febris exigua eſſe videtur, ſed id eſt potius ſignum fractæ naturæ & exhauſti caloris contra naturam: vix enim febris eſt magna, præſertim cum robuſto pulſu, quin aut ſit naturæ lucta, aut caloris naturalis copia & ubertas: Et tamen incidit aliquando paroxyſmus & auctior febris quum id ſit potius motu morbi & humoris quam naturæ. Et tunc poſt paroxyſmum iſtum natura ſuccumbit, & mors adventat, decipiunturque Medici: prius enim exſtinguitur calor naturalis quam denuo febris accendi poſſit (7). Quæſtio nunc eſt, Si magnus pulſus, ſi febris inſignis, ſi ſymptomata vigent, ſi æger æſtuat inſigniter, ſi ſitit, Medicus aliquid tentabit evacuando, aut purgando? Forte morbus tunc conſiſtit, in vigore eſt, pus fit, (id eſt in pepaſmum incumbitur in toto genere venoſo) oppugnatur qualitas materialis quæ tam vehementem paroxyſmum intulit, ſinendum id naturæ, non revocanda; ſolus etiam emanans ſudor plus proficiet quam quidvis quod agitare queas. Si tu revocas naturam ab inſtituto, criſeis interturbabis, ſi interturbas, ſecretio non continget bona poſt coctionem. Ut mirum non ſit, ſi purgatione immodica & detractione ſanguinis morbus

(z) Innovatio.
(a) Breviſpirus.
(b) Febriliter.

bus imminui, ac hebescere videatur, sed postea non amplius eluceat vis naturæ & ipsius aggressio insultusve, unde acutus morbus ἐκ μεταπτώσεως (c) longus fit. At satius esset brevius & acutius ægrotare. Quum enim natura morborum sit Medicus, plus efficiet coquendo & secernendo intra paucos dies per modum κρίσεως (d), quam nos vacuando, purgando, & humores innoxios agitando, & quasi camarinam movendo pro crisi & præcipiti judicio inducere τὴν λύσιν (e). Immo (magno Medicorum opprobrio) id observatur sæpe iis qui valida sunt natura, & quæ non facile quatitur, affligiturque, morbum febremque eodem fere tenore progredi & perseverare, (licet omni remediorum ope adversus morbum pugnatum sit) & feliciter crisin in 7. aut 11. aut 14. diem incidisse. Quod si natura sit debilior, & minime medicationibus assueta, frangitur quidem medicando vis morbi, sed protrahitur, quia naturæ demtum detractumque est calcar suum, detractus stimulus quo sollicitata beatas ac felices crises miraculo quodam intentare solet. Sic non abs re Hippocrates toties celebravit, initio quidem agitandum aliquid, quiescendum vero quum omnia consistunt: contra fit hoc tempore, nullo enim non tempore aliquid agitatur; etiam in vigore quidam phlebotomiam celebrant vehementia morbi adducti, minime rati, augeri symptomata ad victoriam naturæ & aggressionem, non propter deteriorem statum morbi, & causæ morbificæ potentiam. Et initio morbi natura opprimitur tantum a causis morbificis, in vigore a symptomatis. Symptomata enim sunt fortiora, dispositio morbi non est fortior, sed melior est quam in morbi initio, præsertim si morbus salutaris fuerit: Id est, quum natura coquat humorem, & sit lucta inter morbum, & naturam, non mirum si urgeant omnia, & augeantur symptomata, conditio tamen morbi & causæ morbificæ est melior, quia natura est potentior & victrix futura est, & si tum ab opere naturam revocas, quantum in commoda ægri pecces, ipse videris.

Nunc revocemus ad hypothesin id quod dictum est, & quæramus de pleuritide an prout augetur & dolor & febris, consilium capiendum est detrahendi sanguinis. An non auctio & doloris, & febris fit ob pepasmum? At quis dubitat quominus in pleuritide sit expectandus pepasmus, & ei studendum? Quum autem augetur & febris, & dolor, fortassis natura aggreditur coctionem: & detractione sanguinis a penso revocatur. Ut mirum non sit si plerique intereant in quibus potius supersedendum fuerat tam frequenti venæ sectione.

ANNOTATIONES.

1. *Quum in febribus hypochondrium dextrum molliter tensum est, scias febrilis affectionis originem hic exsistere*, *Galenus* histor. de Hermocrate.

2. *Vide*

(c) Ex permutatione.
(d) Criseos.
(e) Solutionem.

2. *Vide num ſit idem judicium quod & de ſeptimana, & nonana de quibus Hippocrates* part. 7. ſect. 3. lib. 1. Epid.

3. *Ubi tertius & quartus dies paria habent ſymptomata, & ſigna in acuto morbo, brevi judicium expectabis.*

4. *Hoc ex loco patet Medicos terreri non debere quum ægrum divexari agitarique viderint augerique ſymptomata: hoc enim naturæ aggreſſionem ſignificat: Quod dum fit, major quædam vis fit naturæ, & ſinendum donec virus, aut partem materiæ ſuperavit. Id quod in omnibus morbis fieri credendum eſt.*

5. *Inter cetera patet aperte ex Galeno* ad part. 10. & 12. de Hermocrate, *qua ratione vulgus decipiatur ratum* ἀπυρεξίαν *(f) iſtam bonum eſſe ſignum: Item docet cur febris quæ evanuiſſe videtur, revertatur.*

6. *Inter cetera hic locus annotandus. Unde hoc anno* 1587. *multi interierunt fere nulla febre præſente (quoad pulſum) quia calor febrilis digeritur, remanet naturalis ita infirmus, ut prius exſtinguatur, quam febrilis calor denuo reaccendatur. Sed eſt falſa opinio* ἀπυρεξίας *(g): remanet enim ſquallor neſcio quis & ſiccitas linguæ: & ſenſim ægri intereunt. Et Pellicarius Maclovius paullo poſt ſeptimum viſus eſt reſtitutus, deinde die undecimo exſtinctus eſt.*

7. *Vidimus enim pleroſque e medio ſublatos quibus Medici ſpem pollicerentur ſalutis, falſo inducti febris lenitudine & parvitate. At parva erat febris inopia caloris naturalis, & naturæ imbecillitate, non cauſæ imminutione & caloris contra naturam victoria, in quo pulſus ad naturam rediiſſe videtur. Ideo fortaſſe doctrinam ſphygmicam neglexit. Item caloris acris ſenſus non erat qui prius.*

CONSILIUM XXXI.

De Cauſo.

ÆGri tres ſimili pæne febre laboraverunt. Cauſus erat non verus qualem deſcripſit Hippocrates: alvus libera erat, ſed nil proderat, *4. Acut.* aut parum ea excretio: cruditas multa, tenuis & bilioſi humoris aut ſeri potius vis interdum apparebat.

Primum de foco: de ſiti, alvi libertate in febribus continuis, urinis aut tenuibus, aut craſſis, de phlebotomia & purgatione poſt phlebotomiam, & quod venæ ſectio aliquando præferri debet, Febrium ardentium focus eſt gibbum hepatis, jejunum inteſtinum, os ventriculi, venæ ventris, pulmo quoque & pulmonis venæ: Dubitant quidam an pulmo *Ad part. 171.* focus eſſe poſſit. Id expreſſit Galenus *in Epid.* & idem Galenus docens *lib. 4. Acut.* quibus febribus continuis hæmorrhagia convenit, ita ait, *hæmorrhagia ma-* *lib. 2. Epid.* *xime* *meorum.*

(f) Infebricitationem.

(g) Infebricitationis.

xime iis febribus causodeis convenit quarum sedes in pulmone est. Sed apertissime alio loco explicat quibus notis distinguatur febris καυσώδης (*h*), cujus focus est in pulmone, ab ea cujus fomes est in hepate, aut ventre: maxime vero ex difficultate spirandi distinguit. Et hic locus est diligenter notandus, ut quum ea de re dicendum fuerit, habeamus quod in præsens afferamus. Et Hippocrates ad talem crisin febrium ardentium, quarum pulmo focus est, sputorum crassitudinem requirit: quasi vero, dicat quispiam, si pulmo focus febris est, ea non potius symptomatica dicatur quam essentialis. In uno loco ait ad καῦσον (*i*) istum bilem in venis pulmonis effervescere, in altero, simpliciter pulmonis meminit.

Focus febris ardentis pulmo.

Cur alvus liquida sit in causo, præsertim si focus in ventre sit, non autem si in pulmone, inquirendum: id terret Medicos sæpe: & adumbravimus quodammodo *in libris nostris*: Breviter perstringemus: nunc & locos tamquam notans indicabimus. Primum ita Galenus: in febribus alvus liquida esse potest tum ob ventris phlegmonem, tum ob colliquantem febrem. Hinc patet ob phlegmonem alvum liquidam esse posse. Item alio loco: *Quibus venter afficitur & focus febris est, his corrupto cibo dejectiones liquidæ sunt. Quibus pulmo focus febris, contingit ut adstringatur interdum alvus. Si jecur causi fomes est, aliquando alvus liquida, aliquando spyrathodea excernit. Si solum phlegmonem patitur, dura alvus est: si cum phlegmone est imbecillitas, liquida dejiciuntur, viscere ad se alimentum nequeunte allicere. Sed ejusmodi dejectiones ab iis quæ ventre affecto eveniunt, distinguuntur* τῷ κεχυλῶσθαι (*k*), quod verbum elegantissimum.

Ad part. 17. lib. 4. Acut.

De siti præclarum est quod scripsit idem Galenus: Nam quum vident Medici plerosque febre satis insigni laborantes parum sitire, aut nullam probabilem rationem afferunt, aut distillationem a capite causantur. Melius Galenus: *Interdum causus in una parte, interdum in toto corpore gignitur. Si in toto corpore, sitim omnino parit. Quum in una parte, non necessario, nisi pars ipsa sitim afferat. Omnium autem primum id facit os ventriculi, deinde stomachus, post pulmo, subinde jejunum intestinum*: id quod notandum est. Observavimus enim ante, Galenum velle, os ventriculi, hepar, pulmonem, & jejunum intestinum febris ardentis ἑστίαν (*l*) esse: vult & totum corpus: quod notandum. Atque inde colligere possis attractionem ichorum in totum corpus, non tantum in majores venas, causam esse causi. Sic in habitu corporis accendentur ichores, & febrem committent, & dolores ὀστεοκόπους (*m*) parient, & sudoribus solventur: Et ab habitu maxime sudor manat. Si ergo ventriculus, hepar, os ventriculi, jejunum intestinum, stomachus, & sitis & febris sunt foci quidam, item & corpus totum plenum ichoribus, quid est cur ad generationem febris continuæ recurramus ad venas internas majores?

Part. 1. lib. 4. Acut.

De purgatione & phlebotomia, utrum præcedere debeat, sæpe dubitari

(*h*) Inflammatoria.
(*i*) Inflammationem.
(*k*) In chylum corrumpi.
(*l*) Focum.
(*m*) Ossa frangentes.

tari ſolet. Hippocrates abunde ea de re dixit. Sed duas ejus ſententias commemorabiles hic proponemus: ἡ φλεβοτομίη ἡγεμονικόν ἐςι (*n*), ut loquitur Hippocrates, ubi inflammatio eſt, aut συςροφή (*o*): Deinde dixit, μετὰ τὴν φλεβοτομίην ἡ φαρμακείη δέεται μετριότητος καὶ ἀσφαλείας: Id eſt, medicatio quæ poſt phlebotomiam adminiſtratur, omnis & mediocritatis moderationiſque & ſecuritatis ſervantiſſima eſſe debet. *4. Acut. part. 21. & 22.*

De Loyſonio id notandum. Icterícus factus eſt poſt ſeptimum diem: ac de eo verum fuit quod ſcripſit Hippocrates in ardentibus febribus, ſi icterus poſt 7. diem appareat, ſignum eſt ſublati ſudoris. Morbus non ſolet exſudare, nec abſceſſum facere, ſed homo ſanus fit: bilioſa enim alvi egeſtione curatus eſt. Quod ad phlebotomiam pertinet quæ tuto in febribus ſynochis putribus celebratur, duo obſervanda ſunt ex Galeni *meth. med.* Prius, quod ſynochus non cadit niſi in corpus bene habitum & ſucculentum, & in virtutem imbecillam non cadit: accedit quod calentis ætatis eſſe oportet. Poſterius eſt de ſanguinis detractione. In febribus continuis ſynochis ſpectatur obſtructio & putredo, multitudo, craſſitudo & lentor humoris, retentio humoris & excrementi tranſpirabilis. Inter cauſas cenſetur multitudo, & craſſitudo, lentor; Retentio excrementi tranſpirabilis eſt cauſa & ſymptoma: Putredo eſt cauſa & affectus: Morbus erit febris & obſtructio. At obſtructio & putredo ipſa per ſe per detractionem ſanguinis non poſſunt curari, alia enim remedia poſtulant. Si nutrimus febricitantes, augemus febrem, ſi non nutrimus, vires dejicimus. At ſatius eſt aliquid ſanguinis, quod proprium eſt partium nutrimentum relinquere, ut paucas exhibeamus ſorbitiones, quibus tamquam medicamentis potius quam tamquam alimentis utimur. Quid enim magis ridiculum quam non relinquere naturæ ſanguinem jam factum & aſſervatum, & neceſſitate cogi ad ægros nutriendos? Quod quotidie factitari ſolet. Nam poſtquam ſanguinem abunde detraxerunt, tum expreſſum capi aut aliquid ſimile multi alimenti offerunt ut vires detracto ſanguine imminutas inſtaurent. *Lib. 2. de Indicationibus.* *Error Medicorum in ſecanda vena.*

Datum medicamentum ſub diem criticum hypercatharſin excitavit. Sic natura ab opere forte revocata eſt. Sed ſi natura die critico alvi profluvium proritat, cur & ejus miniſter Medicus idem non faciat?

Sæpe ex acuto morbo fit quodammodo chronicus, dum materiam in profundo corporis quietam tranquillamque, & quæ motu ſuo naturam non ſit agitatura, movemus. An non melius eſſet naturæ criſin ſinere aut per ſudorem, aut alio modo, quam revocando naturam ab inſtituto in morbi longitudinem ægrum conjicere? Id quod adumbrat quodammodo Hippocrates 4. *acut. Queis initio urinæ nebuloſæ ac craſſæ, hos, annuentibus ceteris, purgare convenit. Si urinæ inter initia tenues fuerint, hos non purgabis. Corpus quieti permittendum, ungendum, tenuiter nutriendum: nam ſi ventrem moveris, urina non maturabitur, febriſque citra ſudorem & judicationem in longum tempus protrahetur.* Galenus in Com. explicat quomodo

(*n*) Sanguinis miſſio principalis eſt. (*o*) Collectio.

modo exhibitio alimenti naturam a coctione humorum avocet, & medicamentum naturam conturbet, & propterea coctionem impediat. Sic febris non judicatur ut judicari debet, & in multos dies protrahitur.

Inquietudo erat maxima. Et quoniam de ea disputandi locus est amplissimus, ea re supersedendum est hoc loco. Egimus enim *in lib. a nobis scripto de definitionibus Medicis*: & habeo multa eaque præclara annotata *ad part.* 19. *lib.* 1. *Prognosticon*, & *in* 2. *Prorrheticon.*

In uxore Pesmæi animadvertendus est quidam manuum tremor, aut potius subsultus quidam, qui non tam erat ab infirmitate & exhausto, quam a cacoethia, aut humorum copia. Et quum recreatis viribus, quæ initio valde afflictæ videbantur, diligenter corpus expurgatum fuisset, cessavit illud terrificum symptoma. Consimile fuit illud quod accidit Hortulano Domini de Roissy de quo ante.

Atque ex ea historia doceri debemus prognoseos vim & rationem esse valde ancipitem, nec deserendos esse a nobis ægros cujusdam infirmitatis ratione adductis. Sæpe enim humores crudi sunt, & tamen validis remediis naturam initio vexamus, & vires debilitamus, quas ad coctionem servare oporteret, & naturam ab opere avertimus, & materiam crudam agitamus: quæ agitatio naturæ infesta est.

Porro, quod ad curationem febrium pertinet, caput unum attingere pertinens ad victus rationem non erit alienum ab instituto. Et incipiendum erit ab Aphorismo Hippocratis: *Natura calido refrigeratio, potus aqua, quiescere: Somnus in frigore vestibus contecto*: Et *ex Com. Galeni* in hunc locum sensum istum elicuimus, inter dormiendum calor intus augetur, maximeque iis qui calore acri ac febrili abundant: proptereaque in loco frigido dormire debent, & vestibus cooperiri. Dormire quidem in loco frigido, ut aërem frigidum inspiratu attrahant: vestibus vero & stragulis cooperiri ut caliditas quæ se intro intulit, ad habitum revocetur. Sic corpus inspiratu aëris frigidi, dum in loco frigido dormit, & recalefactione superficiei vestimentorum vi ad temperaturæ quamdam mediocritatem redigetur. Sed id non omnibus naturis convenit. Quæ enim frigidiora sunt temperamento, hac victus lege offenduntur. Mens quidem fuit Hippocratis illo loco de naturis calidis id audire, non autem de febricitantibus: sed meo judicio belle apteque ad febricitantes accommodari potest.

15. part. sect. 4. lib. 6. Epid.

CONSILIUM XXXII.

Ad dolores ab utero.

QUum uterinis molestiis sese valde agitaret, & vix loco conquiesceret, post usum quorumdam remediorum hac in re partes D. Magni diligentiamque desideravimus.

Balneo utendum ad levationem dolorum. Aperiunda vena malleoli.

Utendum

Utendum suffitu ex tapso, dictamno, chamæmelo, meliloto, semine fœniculi, anisi coctis in aqua, addita vini albi parte.

Ex iisdem impletus sacculus qui continebitur circum ventrem.

Purgationi tunc incumbendum fuit. Lac asinæ propinandum.

Notanda historia cujusdam mulieris quæ quum uterinis molestata fuisset post succussationem ab equo, post dolores longos excrevit aliquid pici simillimum.

Quum idem alteri mulieri contigisset, post diuturnos dolores, tandem eruptio carbunculi circa os sacrum sanitatis illius pars fuit. *Lib. 2. Epidemiorum meorum.*

CONSILIUM XXXIII.

De Hypochondriaca affectione, catarrho dorsali, & variis affectibus.

QUum intersit plurimum ad morbi cognitionem quæ ætas, quæ cæli constitutio præcesserit, quæ corporis constitutio, in hac symptomaton syndrome & concursu de prima morbi origine aliquid statuere difficile est.

In certam enim ætatem certi incidunt morbi, ut in pueros lithiasis, ab anno 14. ad 40. in constantem ætatem catarrhus dorsalis, & hæmorrhoidon molestiæ, auctoritate Hippocratis.

Sic ex relatu ægri omnino pendere oportet, donec aliter res innotescat.

At tanta est symptomaton diversi generis complicatio, ut quo referenda sint, vix oculatus Medicus perspiciat.

Inter hæc interioris cruris dolores sed fugaces, deinde pedum imbecillitas, gressusque impotentia, stupor dextrarum partium, gargareonis laxatio, vacuitas doloris aliquando, alvi proluvies, deinde longa adstrictio: urinæ difficultas: hæmorrhois purulenta; deinde urinæ incontinentia; denique ganglii, aut thymi species, flatuum molesta seditio sursum deorsum, dolores vagabundi, & plena querimoniarum oratio, cujusmodi melancholicorum esse solet. Ex his quædam hypochondriacæ affectionis certa sunt indicia, quædam distillationis & catarrhi dorsalis, qui aut Plinii scelotyrben, aut paraplegiam tandem esset allaturus.

(1) Nec enim novum est paralyseos & paraplegiæ rudimenta ab interno corpore & visceribus repetere, non a capite, ut vulgo fit, & in calculosis stupor femoris sine ullo defluxu contingit, quamquam a capite frequentius hæc dependere solent.

Interea tamen periculo non vacat, non intellecta mali origine, remedia decernere. Nam si hypochondriaca fovetur affectio, forte tutus usus non est decocti ligni indici: si catarrhus tantum est, & a capite per spinalem medullam in subjectas partes defluxio, utile futurum est tale decoctum.

Accedit quod humor qui fluxit pituita est, aut ejus serum: non acer, serosus

ſeroſus aut nitroſus humor, alioqui dolor implacabilis fuiſſet. Pituita autem & ejus ſerum ſtuporem potius & lentorem parti afferre ſolet quam dolorem,, ait Galenus. Ut mirum non ſit ſi effeminatio, nervoſarum partium laxitas, & nonnulla reſolutio ſit ſecuta. Mucus enim iſte laxat potius & reſolvit, quam dolorem excitat. Et ſi laxatio ſphincteris ipſius veſicæ contigerit, unde involuntarie urina fluxerit, minus mirum fuerit.

(2) Porro vix hæc ſecum conſentiunt, ineunte hieme moleſtum eſſe toto corpore caloris & æſtus ſenſum, ceterum alias dimidia corporis parte, alias partibus inferioribus ſtuporem, gravitatem, imbecillitatem cum doloris quadam vacuitate contingere: Id quod diverſas ſymptomaton origines convincit. Nam moleſta illa caloris ſenſio hieme præſertim, per ſuppreſſionem ſeri videtur evenire: & id hypochondriacam affectionem maxime ſignificat. Flatuum enim iſtam copiam in hypochondriacis ad phlogoſin primarum meſenterii venarum Diocles referre videtur: cui aſſentitur Galenus.

In quo ambigi poteſt de frequenti detractione ſanguinis quam æger paſſus eſt. Si enim pituita aut humor ſimilis in partes ſubjectas influens nervorum vim diſſolvit, quorſum hæc frequens detractio ſanguinis? Calor enim & ſpiritus eſt diſſipatus, cujus magnæ ſunt in his affectionibus elidendis vires. Ut mirum non ſit ſi nullam mali allevationem iſta evacuatio attulerit.

Ut concludam, nil certum elici poteſt, quum quædam ſunt hypochondriacæ affectionis ſoboles, alia & defluxionis, & catarrhi dorſalis indicia. Quod certo tenendum eſt, ne fruſtra decernatur remedium uni parti pro altera.

Ut autem ex diagnoſi ad prognoſin via muniatur, id verum quod Hippocrates ſcripſit, torpores & ſenſus ſtupores præter morem contingentes ſiderationis ſigna ſunt. Et idem Hippocrates: Quibus ſenioribus torpores ſunt vehementes, tum lumborum, tum crurum, quibus alvus non egerit, niſi vi, his morbus diuturnus erit, prædicendumque, annum, ut minimum, duraturum (3).

Et quum duplex origo a nobis fuerit explorata, bifariam quoque remedia erunt uſurpanda. Conciliandum robur partibus ſuſcipientibus, & quarum tandem morbi longitudine ſunt convulſæ. Ventri proſpiciundum & viſceribus a quibus pendent tot dolores fugaces, & impetus facientes modo in hanc, modo in illam partem: id quod hypochondriacis familiare eſſe ſolet.

ANNOTATIONES.

1. *Pars eadem convulſifico modo affici poteſt, & paraplegico. Paraplegico, quatenus nervoſum genus magis afficitur; convulſifico, quatenus genus muſculoſum.*

2. *Si dolores qui in ſuperiores partes ſæviunt minuerent eos qui in partibus ſunt inferioribus, metaſtaſeos alicujus argumentum eſſet: ſed id fit per quam-*

dam ἐπιγένεσιν. Nulla autem ἐπιγένεσις (p) allevationem affert in prima parte in qua dolor est: sed ut est propagatio causæ morbificæ, ita & dolores: at in metastasi contra fit: levatur enim prima pars afflicta dolore.

3. *Vetustissimi morbi & pessimi & qui revolvuntur gravissime obediunt, itemque hi qui sunt in vetustissimis corporibus.* Hippocr. lib. 2. Prorrh.

CONSILIUM XXXIV.

De febre continua, cum dolore ad splenem.

MArg. Danieres febre continua laboravit circa mensem Augustum: dolor ad splenem & latus sinistrum. Splenicum id esse credebatur, nec tamen febris redoluit naturam humoris in splene congeri soliti. Insignis febris erat, lassitudines, genarum rubor magnus: sed ἐκ μεταπτώσεως (q) hæc febris in quartanam diu longam degeneravit. Circa morbum hujus hæc philosophabamur.

Rubicundi vulgo hepatici creduntur, & tamen hæc ægra splenica maxime patiebatur. Et a splene & febris biliosa, & rubores isti esse possunt. De primo exstat locus apud Hippocratem: Quædam ex villa Bulegaræ cepit ex splene laborare: Qui vero dextrum præcordium habent non quidem sublime, verum intentum, hi etiam magis sunt rubicundi (rubicunda quum esset.) Quamquam ex eo loco vix colligas an rubor iste splenicum quid, an hepaticum significaret.

De febre biliosa ex splene ita apud Hippocratem: Lycino Grammatico ex febre biliosa ex splene, capitis gravitas, &c. (1) Item alio loco: Post plejadas biliosi, splenes magni, duri, dolorosi, sanguinis eruptiones (Græce elegantissime Αἱμοῤῥαγικοὶ σπλῆνες (r), aliis sanguis biliosus ob splenes: quod notandum, ne quum febrem biliosam videas, & circuitus humoris biliosi, & motum, & sanguinis qualitatem, male accuses hepar, non autem splenem. Sic frustra medeberis. *Sanguis biliosus ex splene.*

In ea muliere erat velut ζύμωσις σπληνὸς (s), quemadmodum apud Hippocratem ζύμωσις ἥπατος (t) legitur.

Aderat lassitudo ὀστοκόπος (u); fit autem ob tenuium humiditatum acrimoniam, & quamdam διάχυσιν (x): calor enim febrilis fundit & movet, sed non digerit, nisi critico tempore excernendi occasio affuerit. *4. Epid.*

Lassitudo sanorum est symptoma ob vehementem exercitationem: sed quæ sine exercitatione fit, morbosorum est.

Hæc detractionem sanguinis ferre non potuit. Quam mox enim ab aperta vena animo defecit, donec consilio D. Magni haustu aquæ parum refri-

(p) Epigenesis.
(q) Ex permutatione.
(r) Sanguiflui splenes.
(s) Fermentatio splenis.
(t) Fermentatio hepatis.
(u) Ossa frangens.
(x) Diffusionem.

refrigeratus esset ventriculus, & spiritus incrassati; ac quodammodo repressi. Porro a detractione sanguinis facile animo linquuntur quidam vel quod natura imbecilliores, vel quod timore magno percellantur viresque offundant omnes, vel quod os ventriculi amara bile perfundatur, aut quam maxime acri sensu præditum ac infirmum sit. Unum autem in operibus artis scire convenit, plerisque in detractione sanguinis deliquium contingit animæ, quum præsertim prima corporis regio non est purgata. Bile enim os ventriculi natat, quæ quia movetur, & non promovetur, deliquium animi afferre solet. Itaque (nisi quod valde impediat) cachecticis, cacochymis & biliosis ἄνω (y), vix sanguinis detractio convenit, nisi prius aut vomitu bilis exclusa fuerit, aut eadem deorsum medicamento cholagogo exclusa fuerit.

ANNOTATIO.

1. *Diximus ex Hippocrate quasdam esse febres biliosas ex splene. Errant Medici qui ἀδιορίστως (z) ad hypochondrium sinistrum & regionem splenis olea calida, fotus calidos semper adhibent. Apud Hippocratem locus est de Polycrate cui fomenta ad splenem calefacientia oberant, refrigerantia proderant.* 5. Epid. *Hic locus non est dissimilis priori jam allegato in quo mentio fit de febribus biliosis ex splene:* Et lib. de internis affectionibus *meminit Hippocrates morbi cujusdam splenis a copia sanguinis orti: in eo secat venam internam cubiti sinistri, alioqui in eos incidit excretio sanguinis fæculenti multi a qua intereunt, ut D. Buron contigit, & D. Pajot, & infinitis aliis.*

CONSILIUM XXXV.

De Abortu, & fluore uterino.

Nobilis mulier trimestrem utero fetum, aut paullo seniorem ferebat. Magnum quoddam confecit iter: ac tunc magna affecta est molestia: Abortiit: ac primum fetulum exclusit, deinde falsum germen cum grumis sanguinis, ac si jam nigrefactus foret. Ab eo aborsu dolores ad umbilicum, & τὸ ἦτρον (a) perseverarunt: Alba ab utero proluvies; modo subrubra, tandem alba continuo secedunt, & singulis mensibus menstrua apparent.

Mancus hic libellus & narratio in eo explicata. Multa enim alia sunt explicanda, alioqui frustranea erit omnis opera quæ insumetur.

Inter deliberandum dictum de eo Aphorismo: *Quæ absque causa manifesta trimestres abortiunt, iis acetabula uteri muco plena sunt.* Et in hac forte abortionis causa hinc repetunda.

Item,

(y) Supra.
(z) Indistincte.
(a) Inferiorem abdominis partem.

Item; quod mola aut falsum germen aliquod abortionem facit, dum id quod mortuum est excutit vivum fetum.

De αἱμάλωπι (*b*) sanguinis, est velut lividus in utero remanens tempore gestationis quem fetus non capit: & hic aliquando ῥοῦν (*c*) committit.

Morbosi menses cum bono semine, & bonum menstruum cum illaudabili semine molam facit.

Hippocrates: *Quum acetabula plena sunt pituita, menses sunt pauciores. Quod defluit mucosum & viscosum est: Et in mensibus quum purgari desierunt per duos aut tres dies muci ex utero prodeunt, horror tenet, febris parva. Suffitus ad id utilissimus.*

Mulieres biliosæ æque ῥῷ (*d*) laborant ac mulieres albæ & quæ vulgo ῥοώδεες (*e*) dicuntur.

Hippocrates: senioribus fluxum album esse magis, junioribus rubrum magis ex febribus & aborsu, & mensium interceptione. In quo parum distincte inordinata menstrua cum ῥῷ confundere videtur (1). *Initio lib. 2. de morb. mulier.*

Compactæ mulieres non ita ῥῷ laborant, non sunt bonæ nutrices, & quia ob soliditatem impeditur cursus lactis, & quia absumunt alimentum in molem corporis. Contra mulieres albæ sunt ῥοώδεες & τῷ ῥῷ obnoxiæ (2).

Quoniam nil de peculiari ægræ natura scripto significatum est, nil de ætate, victus ratione, & iis quæ præcesserint, difficile est aliquid statuere quod morbi causam proxime respiciat. Et tamen in re hac ancipiti decernendum est aliquid prudenter, ne si irrita medicatio fuerit, saltem nulla gravis jactura consequatur.

Hæc fuerunt capita deliberationis.

Victus ratio siccans ex usu est, nisi aliter suadeat peculiare corporis temperamentum & constitutio.

Si qua in venis cruditas fuerit, mitificanda est. Si a capite vel aliunde fluxio fit, repurgandum corpus: Revulsione, si opus fuerit, vel ad cutim hydroticorum usu fiet, vel vomitione, vel sputatione.

Clysmata cathartica pituitam circa locos oberrantem aut fixam prolectantia instituentur, non omittendo sennam, agaricum in nodulo.

Si caput auctor mali statuetur, purgationes & remedia capiti consulent.

Si ventriculus imbecillior, humidiorve fuerit, solidioribus utendum, a liquidiusculis & humectantibus nimium abstinendum erit.

Ut visceribus & mesenterio consulatur a quibus forte focus manare videtur, syrupus solennis ex rheo, agarico & senna valebit. Item syrupus ex aqua melonariæ, cum agarico utero mirum in modum confert.

Hiera clementiore cælo dabitur ad eum finem.

Gg 3 Confir-

(*b*) Sanguinis lividitate.
(*c*) Fluxum.
(*d*) Fluxu.
(*e*) Fluxionales.

Confirmato corporis habitu, vel hypocausto si cælum ferat, vel siccatione per hydrotica, emplastris utendum corroborantibus.

Pulvis conferet ex pulvere florum & foliorum rosæ transmarinæ, conserva rosarum siccarum, anthera, spodio (3), pulvere ossis sepiæ, corallio utroque cum tartaro vini albi abluto in aqua rosarum, & multo saccharo.

Aquæ Spadanæ conferent tamquam summum remedium.

Nec omittenda phlebotomia si res postulaverit.

ANNOTATIONES.

1. *Corpora servarum non sunt ita fluori muliebri obnoxia. Magna quoque vis est pathematon animi ad dissolvendam contentionem ipsius corporis, unde ad ῥεῖν proclivitas: laxantur enim carnes.*

2. *Quum disputatur περὶ ῥȣ̃ (f), disputari potest de consuetudine mulierum. Hæ non detegunt morbos, unde aut sunt insanabiles per se, aut ex eventu: Item de earum morbis propriis, de natura, colore. Nam prout sunt albæ aut nigræ, ita sunt minus magisve opportunæ. Aborsus etiam sunt sæpe causa talis ῥȣ̃ (g), ex eventu: vis enim utero quodammodo infertur.*

3. *Cornu cervi ustum & sæpe usurpatum aut potu, aut alio modo confert plurimum. Semen hederæ albæ commendat plurimum Hippocrates & corticem pini. Hoc est utrumque remedium parabile.*

CONSILIUM XXXVI.

De Raucedine.

IN summa raucedine cum loquendi difficultate ita a nobis cuidam monacho consultum est. Cassia delincta cum jure caulium rubrorum.

Usus cassiæ frequens, aliquando cum decocto folliculorum.

Bolus ex terebenthina cum conserva violacea.

1 Suffitus ex decocto ungulæ caballinæ. Decoctum caulium rubrorum, hydromeli, hyssopi coma adjecta. Pulvis glycyrhizæ ex ovo sumptus, butyrum recens in pastillos confictum, vel cum melle delingatur. Pineæ & pistaciæ cum aqua rosarum, aut vino albo elotæ.

Masticare & delingere glycyrrhizam, ac præsertim succum ejus.

Vinum album dulce, gallis *vin bourru*: Litus pectoris.

Extractio mucaginis seminis lini non veteris plurimum valere dicitur.

Decoctum ficuum, passularum cum saccharo rubro, aut cando.

Item Pendaleones ex pulvere electuarii diaireos, conserva rosarum, aut

(f) De fluxu.

(g) Fluxus.

aut ungulæ caballinæ cum ſaccharo aut melle bene coƈto. Oleum ſacchari. Succus amygdalorum amarorum.

CONSILIUM XXXVII.

De Cauſo. Pro D. de Torigny. Ad Dominum Dalibourg Medicum Senonenſ.

H. D. DE TORIGNY febris aſſidua: calor interdiu paullum ſe frangebat: Exacerbationes noƈturnæ, vigiliæ, dyſuria, urinæ turbatæ, paucæ, ſedimentum velut conglobatum, ſed non verum habentes: Lingua nigricans, ſcabra. Sitis mediocris febri non ἀνάλογος (*h*). Septimo die omnia acerbiora (1): iſchuria & ſuppreſſio abſoluta: undecimo eadem: non tanta tamen mejendi difficultas. Circa 14. ſudor. Febris paullum deſæviit, urinæ perpetuo tales, ſed copia major.

Cauſus erat qui hominem occupabat de ſecunda ſpecie cauſi quam explicat Hippocrates 4. *Acut.* Multa enim ex ſymptomatis quæ ſecundum hoc genus comitari ſolent, huic cauſo affuerunt: præ ceteris urinæ ſuppreſſio. Hæc auƈtoritate Hippocratis adeſt aliquando in cauſo, & tunc eſſe dicitur, vel quum omnino urina ſupprimitur, ut Galenus interpretatur.

Et in hoc ægro plurimum terruit nos iſta pauca miƈtio, dixiſſes enim excerni mucaginem & capillamenta. Et quod Galenus *in Aphor.* ait accidiſſe nonnullis, ut quadam τριχιάσει (*i*) laborarent, quibus faba & orobus in uſu fuiſſent, id ægro noſtro accidit: id quod excernebatur, mucorem ſeminis alicujus ſucculenti referebat: & cubitum magnitudine ſuperabat: velut ſuopte pondere in fundum matulæ propendebat. Et iſtam miƈtionem μυξώδεα (*k*) appellare poſſumus, & ad τριχίασιν (*l*) quamdam accedere dicimus. Et ut Hippocrates obſervat in mulieribus τὰ καταμήνια ὑμενώδεα (*m*), ut quibus multa pituita circa uteros reſtagnat, ſimilis in ægro miƈtio fuit. Pituita enim aut cogitur aut ducitur. Si ducitur capillamenta facit, aut aliquid ſimile. Et ſuppreſſio urinæ in principium morbi incidens, indicabat iſtam ἀπόληψιν (*n*) non eſſe a perturbatione critica. Hippocrates obſervat *in Aphor.* in febribus aliquando paucas & grumoſas eſſe urinas, unde aut ſuppreſſio, aut pauca miƈtio: connivent enim vaſa ab oppreſſione & copia: in quo Medici errant ad diuretica ſtatim properantes, & comminiſcentes falſo, aut eſſe lapidem, aut calculum, aut aliquid ſimile: at humoris craſſities eſt quæ id præſtat. Unde in febribus ardentibus tales apparent aliquando urinæ, & habent ὑπόςασιν

(*h*) Analoga.
(*i*) Affeƈtione pilari.
(*k*) Mucoſam.
(*l*) Affeƈtum pilarem.
(*m*) Menſes pelliculoſi.
(*n*) Suppreſſionem.

σιν ἄκαιρον (*o*) (2), de qua diximus *Comm. in Aphor. 69. lib. 4.* Nos aliam causam suspicabamur, vetus quoddam σάρκωμα (*p*) in urethra, aut ad parastatas. Explorantis catheter subire non potuit: Sic veteris cicatricis opinio fuit: quod quum contingit, id quod tenuius & liquidius effluit in mictu ipso, quod crassius est, reses in vesica manet. Et tandem quia id quod simile est, facile sese simili associat & adjungit, pituita illa in vesica reses novo cumulato humore accrescit, tandem capacitas vesicæ occupatur, & micturiendi desiderium adest: id quod multis opinionem fecit calculi, sed longe erraverunt (3).

In hac cura nos gessimus eo modo quo in iis quibus pituita viscida & lenta est infarctus pulmo. Nam liquidiuscula ipsa per se effeminant sputum, & τὸ φλέγμα (*q*) reddunt ἐκτεθηλυσμένον, id est effeminatum, ut ea ratione non facile procedat. Sed contra potius agendum est per ῥυπτικά (*r*). Revocabamus materiam antecedentem ab urinæ viis, ne illa sibi viam obstrueret.

Ut in posterum ita non afficiatur, si quid sit reliquum ex antiquo ulcere in urethra illud persanandum. Vesicæ & renibus consulendum. Syrupus Arnaldi Villanovani ad capillamenta in urinis conferet. Aquæ αὐτοφυεῖς (*s*). Aqua hordei cum melle, hydromeli, hyssopatum. Decoctum radicis enulæ campanæ. Lac asinæ (4). Serum lactis: oxymeli: cicera rubra: furfur: parietaria: plantago. Pulvis ossis sepiæ cum electuario diaireos simplici, saccharo rosato, pulvere glycyrrhizæ, ebore. Decoctum ficuum ex sententia Dioscoridis.

ANNOTATIONES.

1. *Est urinæ suppressio febris* καυσώδεως (*t*) *proprium quoddam symptoma, & quod medentis consilium & provisionem ad sese trahit. Fit autem multis de causis initio talium febrium: præcipua tamen est copia humorum, & pituitæ præsertim, vias urinarias occupantis: vel confluxus humorum ad easdem vias. Et Medici graviter errarent si ad diuretica sese converterent. Derivandum enim potius per alvum. Juvaret quoque elicere vomitum nisi re aliqua prohiberemur. Plerisque creatum est periculum, quibus præpropere diuretica sunt administrata hac sola ratione & consideratione quod urina non redderetur.*

2. *Nota & vide quid sit sedimentum* ἄκαιρον (*u*), *& quod ante tempus est. Cui simile illud* lib. 1. Aphor. *quum disputat de urinis grumosis & paucis, ait, maxime quibus ab initio sedimentum inest. Tale enim sedimentum est* καταχρηστικῶς (*x*) *dictum.*

3. *Notandum quod quibus olim carnositas fuit in urethra, iis in vesica non raro tanta crudi succi copia succrescit, ut urinæ viam præpediat. Nec propterea*

(*o*) Subsidentiam intempestivam.
(*p*) Carnis accretionem.
(*q*) Phlegma.
(*r*) Rhyptica.
(*s*) Sponte nascentes.
(*t*) Ardentis.
(*u*) Intempestivum.
(*x*) Abusivè.

terea conjectandum est calculum aut solidum aliquod corpus subesse. Et id nisi diligenter animadverteris, ægrum valde offendes.

4. *Lac asinæ Galenus* Comm. in 4. Acut. *statuit inter ea quæ vim humectandi magnam habent.*

CONSILIUM XXXVIII.

De Hepatis marasmo.

QUum diu laboravisset, & omnium judicio hepar in causa esset, & morbi fomes, tandem circa regionem hepatis tumor apparuit, cujus in apertione spem nonnullam collocaverunt: Coegerunt Medicos, qui tandem putaverunt e re fore si ea parte pyroticum applicaretur: non quod spes certa esset, sed quod certa desperatione incertum remedium multo satius foret. Aperta pars, sanies fluxit: melius habere visus est: tandem interiit. Hepar erat marasmo affectum & cancri modo affectum.

Nos in Consilium adhibiti ita ambigue disputabamus. Quærebamus an esset inflammatio, an phlogosis. Si inflammatio, par erat pulsum duriusculum, serrantem & vibrantem esse: nisi quis objiciat id non esse necesse nisi membranæ, aut venæ, aut arteriæ afficiantur: pulsus enim tunc talis est. Si inflammatur parenchyma idque leviter, pulsus talis non est: ut inflammato stomacho, aut ubi cruditas est, etiam præsente inflammatione durus pulsus & vibrans non est. Generaliter, omnes qui febre diuturna laborant, ut jam marcescant, pulsum habent parvum, æqualem, frequentem, celerem, ut idiotis febrire non videantur, quod arteria pulpam digitorum non feriat. Et in hepatis suppurato non est pulsus idem qui in aliarum partium suppurato cernitur, quia hepar arteriis pæne caret.

Scirrhosum fit hepar sæpissime ex contumaci & inveterata partium obstructione, raro vel numquam ex inflammatione, quod in viscere calido & humido omnis inflammatio in perniciosum abscessum degeneret. Hac est in opinione Fernelius: quæ an vera sit, vide.

Singultiebat sæpe. Quærebatur an hic singultus a pressu esset, an resudatione.

Causa apostematis hepatis per affectionem propriam est mala temperies ipsius hepatis quæ humores pejores reddit attrahitque, ut tamen non bene a natura partis regantur: sic fit abscessus.

CONSILIUM XXXIX.

De purulentis urinis.

UXor D. Du Bourlabé ab annis multis excernit una cum urinis nescio quid quod quum mejitur toti urinæ confunditur : ubi paullum resedit lacteum quid est & referens albore, æqualitate & levitate verum pus. Quæstio an pus sit. Nephritin passa non est, nisi semel tantum quod ab annis decem viderimus, idque nuper. Et quum afflicta fuisset, doloresque cessavissent, quæsitum est an non in corpore ipsius renis lapis impactus foret, qui olim tales urinas promovisset, nunc vero apertam nephritin attulisset.

Qui senior Medicus erat pus ex eo colligendum putavit quod fœtorem haberet, si quidem pus esset. Contra hanc partem insistitur. Primum Celsus explicans illud Hippocratis pus quam minime sit fœtidum, ita scripsit : *Pus est melius quo minus est, quo crassius, quo albidius : item si læve est, si nil olet, si æquale est,* (*nisi locus hunc odorem excitat*, addit Celsus *cap.* 26. *lib.* 5.) (1) Credunt vix fieri posse ut non male oleat, putruit enim materia : Putredo autem nullo signo cognosci potest quam odore. Sed quum exigua est putredo, & calor naturalis superior est, tum minimum olet. Sic particula illa ὡς ἥκιστα non excludit omnem malum odorem, sed ut quamminimum oleat : vix enim ab ulcere manat materia, præsertim a corpore interno, idque cum urinis quin oleat male. Quod autem gravis odor puris comes esse debeat, ut distinctio sit inter pus & succum crudum, qualem in urinis cernimus, ita Galenus. *Si quis utatur pane athletarum, in eo abundabit succus crassus & frigidus, qui proprie crudus appellatur. Est & pituitæ succus crudus & frigidus, non tamen crassus, ut qui humiditatem multam & spiritum multum habeat. Crudus autem succus tale proprie quid est quale est id quod in urinis subsidet quod puri aliquando est simile. Sed pus graveolens est & lentum : Crudus vero succus crassitie & colore dumtaxat illi similis est, ut qui nec graveolens est, nec lentus.* Sic difficile est statuere ad pus constituendum an necessarius sit odor gravis. Contra locum adductum facit alius *in Aphor.* quum Galenus explicat Aphor. istum. *Si quis sanguinem aut pus meiat, aut squamulas, & gravis odor adsit, vesicæ exulceratio significatur*, ita Galenus: *Sanguinem & pus mejere omnium instrumentorum quæ urinæ inserviunt signa sunt communia. Odor gravis & maxime squamulæ propria sunt vesicæ.* Sic ex gravitate odoris colligit a vesica excretionem esse : quamquam observatum est excerni urinas purulentas, & valde fœtentes ulceratis renibus.

[Margin notes: 1. Progn. — Cap. 2. lib. 1. de aliment. — Vide Aphor. 81. & 75. l. 4.]

Circa morbi hujus inquisitionem hæc raptim sparsimque colligebamus : Quum a venis urina fluat, per renes percoletur, & in vesica excipiatur, necesse est urinam affectionem horum trium indicare.

Ut

Ut ramentum ulceris signum est, si arenula calculi, ait Galenus: quamquam id minus verum est.

Notandum quum ait Hippocrates in Aphorismis: *Si quis meiat grumos aut stillicidium urinæ habeat, dolorque ventrem imum & pectinem occupet, circa vesicam labor est*: non dixit simpliciter, ait Galenus, vesica laborat, quoniam communiter affectus pertinere potest ad urinarios meatus, vesicam & renes, sed dixit Hippocrates: quæ circa vesicam sunt (2).

Forte de ægra hac hoc dici potest, quemadmodum observatum est ulcus, & abscessum renum fluoris muliebris causam esse, ita quis dubitat quominus aut latens mesenterii abscessus, aut alia in parte, ejusmodi urinarum lactearum causa sit, & quod si ea materia uteri viam appeteret, vasaque subiret ῥοῦν γυναικεῖον causaretur?

Apud Galenum *Comm. in lib. 2. de Natur. human.* multa sunt de excretione purulenta, quoniam auctor *libri secundi de Natura humana*, putat id pus esse quod in urinis hominum otiosorum subsidet: Galenus contra & succum crudum putat, & sputa cocta puri quodammodo similia credit. Immo certa circuitione talia excrementa pus falso referentia apparent: nam succi crudi ac muci maturitas pus quodammodo repræsentat. Erasistratus talem succum crudum pus revera esse putabat, & ita Galenus. Si quis pus in sputis, vel urinis a succo crudo non distinguat, vel sciens per dogmatis consequentiam dolose aget, ut Erasistratus volens ab inflammatione oriri febres, vel est sophista nequaquam in artis operibus versatus. Pus aliud enim est a succo crudo & colore, & consistentia, & odore.

Quæstio hoc loco moveri potest plurimum utilitatis & voluptatis allatura, cur æqualitas in sedimento urinarum tantopere commendatur, & in pure; eadem vero æqualitas in dejectionibus toto genere contra naturam est? Illud est enim Hippocratis: *Mala est dejectio si fuerit parva, glutinosa, alba, subchlora ac lævis.* Lævitas esse potest in laudabilibus excrementis, lævitas item potest esse in illaudabilibus (3). Quum lævitas est laudabilis, significatur materiæ æquabilitas quædam, quam quum calor naturalis æquabiliter subit æquabilem magis reddit: sed in rebus illaudabilibus æqualitas, & lævitas in pravis ducuntur. Ita præclare Galenus: *Læve redditur quicquid e corpore excernitur, aut quod habeat æqualem coctionem, ut nulla ejus pars effugerit naturæ alterationem: aut propter vehementem colliquationem, ut nulla materiæ pars imperpessa supersit; ut igitur quod salubre est, salubrius redditur quum æquale fuerit, ita id omne quod malum est, evadit deterius si æquale exsistat* (4). *Utrumque enim per omnem materiam apparet, quæ aut naturæ comtum recepit, aut turpitudinem pravitatis.* De glutinosis porro id adjiciendum, aut sunt paucæ, aut multæ. Si paucæ colliquationem mediocrem significabunt. Si multæ, aut cum fœtore, aut sine. Si sine fœtore, ciborum naturam ostendunt quæ multum glutinosum humorem ac crudum acervatum significant. Si multæ cum fœtore, vehementem ostendent colliquationem.

2. Progn. part. 21.

Duplex lævor.

Hæc ægræ nostræ instituta sunt. Purgetur clysteribus malacticis.

Utatur cassia, ex rhabarbaro, & electuario diatragacanthi frigidi: aut cum conserva rosarum.

Usus frequens esto conservæ rosarum & nenupharis: Aqua amygdalarum dulcium, cum diatragacantho frigido.

℞. Electuarii diatragacanthi frigidi, dr. vj: conservæ violarum & nenupharis, ana, unc. ß: pinearum & amygdalarum dulcium excorticatarum, deinde infusarum in aqua communi & contusarum, ana, unc. ß: pulveris glycyrrhizæ, scr. j: cum syrupo violato fiat opiata: capiat scr. iv pro dosi, superbibat hydromeli bene coctum.

ANNOTATIONES.

1. *Aphrodisæus* problem. 19. lib. 2. *docens analogiam inter pus & hypostasin, docet cur pus in abscessibus fœteat, & hypostasis non fœteat: Supponit autem falsum: quia pus sæpe non fœtet.*

2. *In hac muliere duo sunt quæ metum afferunt, vicissitudo caloris & frigoris, & lenta febris quædam: & præsertim nocte exacerbatio contingit. Galenus* ad Comm. ad part. 60. lib. 2. Prognost. *explicat cur Empyici febre lenta teneantur & hectica, & cur noctu incalescant*: Accidit omnibus hectica febre laborantibus, ut noctu intensiorem calorem habeant, non quod nox augeat febrem ratione ipsius diatheseos morbosæ, sed ratione dati oblatique cibi; incalescunt enim a sumto cibo, & maxime dum distribuitur. *Quare de nocte potius? Nam & cibus interdiu datur. A Vega mihi videtur pueriliter hoc explicare: quia (ait) tempore Hippocratis non prandebant, sed cœnabant: Galenus æque male: nec enim omnino explicat illud Hippocratis*: Noctu vehementior. *Melius diceret, quoniam agitur de purulentis, in omnibus suppurationibus dolores ad noctem, id quod non tantum audiendum dum pus fit, sed dum pus continetur aliqua parte fovens febrem lentam. Vel dicemus, quum hecticis partes solidæ ignitæ sint, non mirum si noctu calor increscat, tum quia nox humectat, tum quia revocatur calor & spiritus intro. Sic calor crescit non ratione ipsius affectionis, sed ex eventu. Vel dicemus, nocte revocatur calor naturalis ad centrum, qui calor quia igneus est, & non* ἀτμώδης (y), *dum revocatur intro non nanciscitur aptum domicilium, & quo loco humectare debet, siccat & squallorem auget: & tunc non fiunt accessiones febriles, sed quædam exacerbationes. Præclara est hæc quæstio, & videtur contrarium contineri* Com. ad particulam illam Nocturna longa 6. Epid.

3. *Lævor est quum calor naturalis sese in omnes materiæ partes æquabiliter insinuaverit.*

4. *Sic pus non dicetur e genere earum esse rerum quæ contra naturam sunt.*

5. *Quoniam vulgo ab usu cassiæ, & pilularum communium statim sumitur cibus, id non placet Galeno* cap. 31. lib. 2. de alimentorum facultatibus.

(y) Vaporosus.

CONSILIUM XL.

De Febre periodica, & tumore ventris. Pro D. Isabella Vestali.

DE duobus agebatur, tumore ventris cum duritie summa, & de febre alias periodica, sed incerta & erronea, alias periodica & certa redeunte periodo. Tumor est tamquam symptoma: febris tamquam morbus, forte & tamquam symptoma: utrumque enim suppressionis mensium est consectarium. Si enim proliciantur menses, spes est utrumque cessare posse (1). Porro in tumore isto & duritie hæc spectanda: e genere symptomatum est quæ ad tactum referuntur: id enim quod molle, & λαπαρὸν (z) debet esse, intensum & durum percipitur. Durum autem tribus efficitur modis, congelatione, repletione & siccitate. Videndum ad quod horum generum referri debeat. Tumor autem omnis aut est hypochondriacus, (2) aut hypogastricus, aut hystericus: & κατὰ συνεκδοχὴν (a), tam partes quæ continent, quam quæ continentur audiri debent: ea de re amplum examen ante. Porro non idem durum & siccum, ut nec humidum & molle. Siccitas ebibendo humorem, concretio inspissando & veluti congelando, repletio renitendo duritiem ostentat & indurat. Sed duri causa præcipua est concretio & materiæ quædam congelatio. At repletio potius renitentiam affert. Et non quæcumque renixum afferunt ea dura sunt (3).

De febribus quæ accidunt præsertim virginibus a suppresso menstruo Hippocrates: *Sunt*, inquit, *febres erroneæ*, *De morbis virginum*: Et *libro de superfetatione* sunt epialæ: legendus uterque locus. Et hic successus esse solet, si acuta inflammatio, insanit virgo; si putredo, clamat: si caliginositas, timet; si malitia sanguinis, animi mœror.

Sanguis suppressus vel ad partes superiores refert se, ut cor & septum transversum, vel ad inferiores. Si in has, facile ad se redit, si in illas superiores ob ambages, & obliquitatem venarum non facile redit ad se. Et quum ad septum transversum rapitur, deliramenta excitat: sed hæc ex intervallis cessant: id quod nostræ virgini contigit. *Lib. de superfetatione.*

De menstruis suppressis ita Galenus: *Si menstrua fluunt plus justo, morbi contingunt; si non fluunt, ab utero, & in utero morbi contingunt. In utero aut dispositio inflammationi similis, aut erysipelati, aut duro tumori, aut cancro, quibus denique compatitur totum corpus.*

Clysteres parentur uterini cum carminativis & elicientibus sanguinem, hypericone, centaurio minore & hiera: frequentissime subjiciantur (4). Aperietur saphena pedis dextri, lotis prius pedibus, & fricatis. Exhibebitur medicamentum hypochondriacum cum folliculis & confectione hamech.

H h 3 Repetitis

(z) Inane. (a) Per synecdochen.

Repetitis iisdem clysmatis altera saphena aperiatur. Tabellæ concinnentur trium santalorum cum rhabarbaro triplicato, & electuario diacubebarum, & dialacca. Utetur cum dosi una apozematis incidentis, attenuantis ex radice rubiæ majoris, fœniculi, petroselini, cum majorana, agripalma, artemisia & capillaribus.

Interea tamen fotus adhibeantur ventri ex malacticis, radice althææ, liliorum cum chamæmelo, meliloto, foliis malvarum, violarum, semine lini, altheæ, omnibus incoctis in aqua & pauco vino albo.

A fotu superponatur scutum ex bombace carpinato macerato in oleo keirino, chamæmelino, & liliorum.

Utetur his pilulis.

℞. Castorei, dr. j: myrrhæ, scr. j: pulveris hieræ recentis dupla aloë, dr. ij: massæ pilularum sine quibus, scr. iv: cum syrupo de hyssopo fiat massa, de qua capiat scr. j cum dosi apozematis instituti.

Fiant fotus ad uterum ex calidis, attenuantibus & aperientibus in aqua & vino coctis.

Fiat suffitus ex trochiscis de myrrha per infundibulum.

ANNOTATIONES.

1. *Quum omni ope adhibita tum admotis, tum assumtis, tandem magna copia menses effluxissent, omnino sibi restitui visa est, & tumor iste resilire ac minui putatus est.*

2. *Non est novum hypochondriacum eum esse tumorem, hypochondriacum & situ, & natura rei. Immo plerisque hypochondriacis venter tumet eo modo quo in hydropicis: immo pro hydropicis curantur. Et quum instat tempus mortis, in ipso mortis articulo detumet omnino venter.*

3. *Si quando incidet occasio disputandi de siccitate, & duritie, & remediis eo pertinentibus, legendus* Com. Rochonii cap. de scirrho.

4. *Erat præcalidis satis visceribus: itaque non valde conferebant ea calida remedia: Utendum erat potius contemperantibus.*

CONSILIUM XLI.

Ad Melancholica pathemata.

Dictum est partim ægritudinem esse, partim ægrotationem. Hæc corpus attingit, illa animum. Quod animus afficiatur, declarant querelæ perpetuæ, metus, mœstitia, quæ levis perturbationis & deliramenti rationem habent: inquietudo, somni vacuitas, aut ejus perturbatio.

Cap. 6. lib. 3. loco aff. Galenus duplicem statuit melancholiam, unam cerebri, alteram totius corporis: Id est, aliquando cerebri venæ sanguine atro plenæ sunt, & tunc caput afficitur: aliquando totius corporis venæ eo turgent sanguine: & tunc si cerebrum afficitur, per consensum afficitur.

Quæstio,

Quæstio, an melancholia morbus est causa generationis succi melancholici, an succus melancholicus ejus melancholiæ causa sit. Quidam dicunt melancholiam quum sit affectus animi qui ἐν τῇ αἱρέσει τινὶ (*b*) consistat, talis succi parentem esse: at est ubi id fiat, est ubi non fiat. Mœror & tristitia signa sunt pathognomonica, præsertim quum sunt sine causa manifesta, melancholiæ: hinc revocatio sanguinis & spiritus ad interiora. Si ergo melancholia id faciat, ex eventu causa est adustionis humorum, facitque ut sanguis & spiritus amittant suam viriditatem & limpiditatem: nam sanguis quum sit mobilis, suavis, & lucidus, hominem in spem erigit, lætitiam & comitatem inducit: unde sanguinei sunt venusti & hilares. At succus melancholicus colore atro timorem ac tristitiam affert: firmitate & crassitie, in opinione suscepta, quantumvis ridicula, constantiam affert. Sic & morbus ipse immutare alium sanguinem potest, & sanguis etiam, ut quum est in toto corpore, a natura alienus melancholiam ex eventu inducit. Præclarum enim quod scripsit Galenus: *Constat autem quod totius corporis intemperaturas sequitur mentis læsio, quod non secus afficiatur cerebrum quam totum corpus* (1). Quæstio hæc pluribus discuti posset. Ad part. 34. lib. 1. Prorrh.

Nunc dicamus uno verbo de metu & mœstitia, quæ sunt ipsius passionis significativa quum sunt sine causa manifesta. Sed ita tamen decidi hoc potest. Metus & mœstitia sine causa manifesta sunt melancholiæ pathognomonica, & metus, timor & mœstitia ipsa per se possunt esse ut causa melancholiæ. Sed id diversa ratione audiendum est.

Galenus abunde explicat quibus notis deprehendas aut in cerebro, aut in toto corpore redundare succum melancholicum illius affectionis auctorem (2): item quinam sint obnoxii isti morbo, & generationi talis sanguinis. *Molles, candidi & obesi*, ait Galenus, *nequaquam habent humorem melancholicum, sed macri; hirsuti, & quibus amplæ sunt venæ, aptissimi sunt ut talis humor in his cumuletur.* Eodem loco attingit curationis capita. Ubi universum corpus succum sanguinemque melancholicum continet, a venæ sectione auspicanda curatio. Ubi vero solum cerebrum, infirmus (quod ad hanc dispositionem attinet) sanguinis detractione non eget, quamvis ob aliam causam egere queat. Eodem loco cap. 7. lib. 3. de loc. aff.

Sic duo melancholiæ genera persecutus est Galenus, tertium addit, hypochondriacum; est tertium melancholiæ genus, ait Galenus, morbi comitialis exemplo, quum a ventriculo ortum habuerit (4). Et de eo morbo sic Diocles. Est alius a ventriculo morbus, supple, melancholicus; ventriculi aliquando vehementes sunt dolores, qui nonnullis ad dorsum usque procedunt, concoctis cibis quiescunt, mox aliis ingestis eadem accidentia revertuntur. Est enim hoc maxime animadvertendum, quod dolores dorsi ejusmodi affectu laborantibus sint familiares; & quod modificato cibo quiescant, novoque rursus ingesto ingravescant. Hyparxin constituit Diocles etiam ex aliorum opinione in inflammatione primarum venarum

(*b*) In quadam electione.

venarum quas lactes vocamus: quamquam ipsi lactes proprie pro tenuibus & gracilibus intestinis capi soleant.

Et notandum est maxime, quod hypochondriacam melancholiam a ventriculo oriri dicat, & epilepsiæ modo, ejus præsertim quæ a ventriculo est: quod possumus sic explicare. Quemadmodum in epilepsia per consensum ventriculi, & in pavoribus puerorum, qui emittuntur vapores cerebrum feriunt, ut sit consensus inter ventriculum ob insignem nervorum texturam & cerebrum; ita in melancholia hypochondriaca quæ elucent symptomata, ea maxime ratione ventriculi elucent, ut propterea a ventriculo malum oriri dicatur, licet fortassis ventriculus ipse non sit in causa, nec auctor mali.

Melancholia cerebri est affectus animi ἐν τῇ αἱρέσει (*c*) consistens (5): firmitatem enim & constantiam habet etiam in rebus frivolis; & quæcumque agunt tales melancholici, etiamsi per se significationem habent alicujus judicii, ea valetudinis vitio morboque fiunt.

In hypochondriaca est inflammatio quædam συστροφική (*d*), & ad ejus curam, licet multa reclament, venæ sectio in primis est necessaria; nam ἐν ταῖς συστροφαῖς φλεβοτομίη ἡγεμονικόν ἐστι (*e*): Gallice, *c'est le conducteur de l'œuvre; il faut commencer par là.*

Melancholici patiuntur varia, varioque modo afficiuntur pro natura humoris, conditione animi, & moribus institutis & insitis. Quidam enim habent humores mites, non mores: alii mores mites, sed non humores. Ad melancholicos facile pertinebit id quod scriptum est in *lib. de humoribus*, Ἑκάστῳ δὲ τὸ προσῆκον τοῦ σώματος τῇ πρήξει ἐν τουτέοισιν ὑπακούει, id est, singulis animi affectionibus & causis quæ extrinsecus incidunt, quæ pars cuique corporis coctioni est consecrata, & officiales, & ministræ partes, his morem gerunt, ut cerebrum cogitationi, cor animositati, hepar cupiditati.

Melancholici non eodem omnes modo affecti sunt. Sed ut varias animi partes unusquisque exercuit dum integra valetudine frueretur, nempe τὸ θυμοειδὲς, τὸ ἡγεμονικὸν, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν (*f*), ita dum in melancholiam incidit, ideam pristinæ suæ consuetudinis retinere cernitur. Unde quidam dum melancholia prehenduntur de rebus venereis loquuntur & cogitant, alii eas voluptates sequuntur quæ cibo potuque capiuntur: & tandem consuetudine naturam quamdam faciunt, in aliquamque rem defixi manent.

An febris Hypochondriasis. Quæstio est, cur definiatur melancholia, Delirium febris expers? & quomodo id intelligendum sit. Si de essentia, quam ὕπαρξιν vocant, id audiatur, revera est vacuitas febris. Si vero generationem spectes, non semper est febris vacuitas. Nam cumulus & coacervatio humoris melancholici naturalem œconomiam labefactat, putredinem aliquam generat quæ sit alterius generis quam aliorum humorum putredo; denique hepar tandem

(*c*) In electione.
(*d*) Collectiva.
(*e*) In collectionibus venæ sectio principalis est.
(*f*) Facultas irascibilis, principalis, concupiscibilis.

tandem infestat. Alio loco quæsivimus, an Hypochondriacos febris comitaretur.

Notandum quod scripsit Galenus, *Molles, candidi, obesi nequaquam habent humorem melancholicum. Macri vero, & nigri, & hirsuti, & quibus venæ latissimæ sunt, aptissimi sunt ut talis humor in his cumuletur.* Et fit interdum ut prærubro colore homines affatim in melancholicam temperiem incidant.

Quomodo autem οἱ ἐξέρυθροι (g) fiant melancholici, & varia experiantur συμπτώματα (h), in fine sequentis paginæ dictum est.

Ceterum in duobus errare videtur in cura melancholicorum; prius est dum inediam famemque tolerare jubebuntur; alterum dum medicamentis valde calidis & siccantibus exercebuntur. Quod ad prius, abstinentia cibi humores in multis acriores redduntur: hinc ferocitas major: unde biliosi & quibus temperamentum calidius & siccius est, & sudor, & saliva acrior redditur: immo venenatam vim quamdam adipiscitur. Et morsus hominis biliosi jejuni venenum suæ qualitatis ratione æquat: Cibus vero euchymus sua benignitate succos acres temperat.

Ad posterius, quum biliosi per δυσδιαφόρησιν (i), nigri, hirsuti, & prærubri, & melancholicam diathesin facile subeant, & succi melancholici γένεσιν (k) facile habeant, e re non videtur, si ad talia corpora, & tales succos acriora medicamenta & calidiora adhibeamus: immo omnia pæne splenica, & succo melancholico dicata sunt ejus generis. Et tamen ἡ ὑποχονδρίων φλόγωσις (l) fere in illis esse solet. Et omnes practici decipiuntur nomine succi melancholici, qui suo ambitu sæpe continet eum succum qui χολὴ μέλαινα (m) dicitur. Itaque hæc remedia ἀδιορίστως (n) non sunt usurpanda (6).

ANNOTATIONES.

1. *Cerebrum enim in ratiocinabilitate alias laborat, alias in animalitate: In animalitate, quatenus cerebrum ut pars organica laborat; in ratiocinabilitate, quatenus mens, id est, temperamentum cerebri laborat.*

2. *Qui sunt flavi, præsertim si vigiliis, curis, laboribus usi fuerint & tenui victu educati fuerint, melancholicum succum generant.*

3. *Melancholia est quædam a vitio ventriculi, quemadmodum epilepsia a ventriculo, Galenus* cap. 7. lib. 3. loc. affect.

4. *Hypochondriaca melancholia ortum a ventriculo habet. Notandus est totus ille locus* lib. 3. de locis affectis, *qui vere exprimit naturam morbi melancholici.*

(g) Prærubri.
(h) Symptomata.
(i) Difficilem evaporationem.
(k) Genesin.
(l) Hypochondriorum phlogosis.
(m) Bilis nigra.
(n) Indistinctè.

5. *Ista* αἵρεσις (*o*) *cadit in eam partem animi quæ mentis & consilii est : id autem Hippocrates vocat* ῥέπειν εἰς τὴν γνώμην (*p*).

6. *Melancholici sæpe surdescunt, non quod vitium sit in instrumento quod* ἀκουστήριον (*q*) *dicitur, sed* ἐν τῇ ἀκοῇ, *id est, in ea parte a qua audiendi vis manat.*

7. *Hippocratis illud est, lumbis dolentibus stomachi dolores antecedentes signa eruptionis, sanguinis puto.* Galenus in Comm. *docet eumdem humorem causam esse doloris lumborum, & doloris ipsius ventriculi, sed diversa ratione. Nam id quod crassius est, & suopte pondere vel restagnat circa lumbos, vel deorsum repit, idipsum graves reddit lumbos : id quod tenuius &* ὀῤῥὸς λεπτὸς (*r*) *Græcis dicitur, ventriculi partes appetit, doloremque ibi excitat, & nonnumquam* λειποθυμίας (*s*). *Est enim credibile, sanguinem istum crassefactum inducere quamdam naturam grumosi sanguinis. Porro grumosus sanguis quot & qualia edat symptomata, non est necesse pluribus explicare. Ut non mirum sit eos quibus suppressæ sunt hæmorrhoides, aut quibus mulieribus restitant menses, sæpe animo defici ac linqui : & præsertim quibus propter moram sanguis suo genuino ac naturali sero destituitur : immo talibus post diuturnos dolores* ἄνθρακες (*t*) *immanes oboriuntur.*

CONSILIUM XLII.

Ad facilem uteri gestationem. Ad D. Sayvejum Melodunensem Medicum.

Accepi non ita pridem a nobili viro Vallentio litteras, remedia aliquot prophylactica complexas, quibus vestro cum consilio caræ suæ conjugis graviditatem securiorem alacrioremque redderet, & spe nonnulla prolis suam solitudinem levaret : hæ perjucundæ mihi fuerunt, & quod a tam benigno & liberali homine venerunt, & quod tantum prolis desiderium honesto aliquo officio lenire sit gloriosum. Sed eo jucundiores, quando tu in earum extremo cum tacita quadam commendatione, nobis, de nomine incognitis, tam amice edito tuo nomine salutem impertiveris : In hoc & benevolentiæ, & candoris tui significatio maxima apparuit : id quod partim innatæ tuæ virtutes, partim humaniores litteræ quibus mirum in modum reluces, tibi pepererunt. Ac mihi vehementer gratulor, quod ita contigerit, ut cum tali homine, id est fama & rebus in arte Medicinæ præclare gestis eximio, mihi fuerit communicandum. Si qua occasio nos Melodunum evocaverit, tunc abunde jucunda tui præsentia satis nobis fiet. Ceterum istis litteris D. Alibosii Medici

(*o*) Electio.
(*p*) Se pere ad cognitionem, seu ad eam partem animi quæ mentis & consilii est.
(*q*) Organum auditus.
(*r*) Serum tenue.
(*s*) Leipothymias, animi defectus.
(*t*) Carbunculi.

Medici clariss. consilium aperuisti: tanti vero illud fecisti, ut, quæ tua est humanitas, nefas esse duxeris, vel tantillum ab eo dissentire: nec committam quin omnia a me probentur. Quum enim nostris nitantur legibus, plurimum opis sunt allatura. Ut ne tamen officio meo desim, ac prægnantis ipsius expectationi, nonnihil ad consilium vestrum adjiciam. Etsi vereor ne potius meo deesse videar officio, si hoc mihi arrogarim, ut novo cogitando auxilio a vobis aliquid desiderem: Absit enim: ac arrogans, (ne dicam dissolutus,) essem, si hac in me indulgentia, inani veluti gloriolæ vento me rapi sinerem: Immo id facio ut vestri consilii momenta & indagasse, & approbasse videar. Itaque omnis vestri consilii ratio in hoc vertitur ut & fetus & fetæ incolumitati serviatur: in idque studiosius incumbendum, quo luctuosius fuerit tam illustrem virum dulci sobole, id est, tamquam altero se, & superstite vitæ pignore privari. Ternos, ut audio, liberos unus annus sustulit. Hoc temperamentum a vobis est adhibitum, ut dum matris salus procuratur, fetui ipsi consulatur: alioqui paullo vehementiore auxilio elideretur. Quod tam lubrica liberorum sit sanitas id fortassis ϗ πατρόθεν, ϗ μητρόθεν (*u*): nec solum mater est accusanda. Ut res tamen nunc sunt, hujus demum ratio est habenda. Creditum fuit blando solum medicamento graviditati auxilium ac securitatem quæri posse. Sed nova res novi consilii auctor exstitit. Pustulæ in lingua, serpigines, & exanthemata certum συλλήψεως (*x*) signum præferebant. Narrat Hippocrates, cuidam gravidæ exanthemata in tibia erupisse; deinde in manu dextra: cujus rei causa varia esse potest. Vel enim fetus imbecillitas significatur, alimentum satis non attrahentis: vel jecoris vitium notatur cujus soboles est tale exanthema: aut quemadmodum pica, malacia, & id genus tædia imprægnationem comitantur, ita & pustulæ suppressorum mensium comites esse possunt. Accedit temporis ratio: nam Austrina tempestas quæ præcessit seri mali parens est, quam excipit pustularum, pruriginis, & mille aliarum molestiarum fetura. Vestrum est pro ratione causæ remedium præscripsisse: de quo si fusius dicerem, magistros artis non sine levitatis suspicione docere viderer. Tandem e re videtur esse si ejus quod præcessit, & quod præsens est, ratio habeatur. Nunc graviditas est, in qua gerendi & nutriendi fetus opportunitas quærenda est. Si humorum pravitati ipsius matris suum remedium decernitur, succo alimentoque legitimo fetus fruetur: hinc abortionis occasio tolletur. At hic etiam videndum ne matris corpus agitetur, id quod fetum sæpe excutit. Præcessit peculiaris affectio ipsius gravidæ: Ρευματισμὸς (*y*) enim uteri est illi molestus. Is acetabula muco oblinit, facitque ut utero præter rationem irriguo lubricus deciduusque sit fetus: at id nunc curare non licet: satis est animadvertisse, ut majore cum cautione singula administrentur. Hæc quum ita sint, conferre videretur sacculus collo appensus ex karabe, lapide magnetis & aquilæ, additis foliis myrthi, croco

(*u*) Et paternum & maternum.

(*x*) Conceptionis.

(*y*) Rheumatismus.

& nuce moschata. Grana kermes ex ovi luteo magno profectu jejunæ exhiberentur, vel grana aliquot ambræ eodem modo assumta. Tabellarum frequens usus esto, vel pulvis moderate exsiccans & corroborans erit utilis. Ita enim ista proluvies, ρ̄ς causa, effeminationem quamdam & utero, & rei in eo contentæ afferens, prohibebitur. Jusculorum & rerum liquidarum copiosior usus interdicetur. Mallem in usu rhei & santalorum loco cinnamomi consistere, quam corrigendæ cacochymiæ studio paullo vehementioribus uti non sine elisionis fetus metu. Phlebotomiam prudentia vestra & αὐτοψία (z) decernet. Hæc ego eo libentius scripsi, quo mihi dulcior est hæc communicandi forte oblata occasio. Ac velim scias, Sayvæe doct. diu satis me ancipiti animo fuisse, num hoc commentariolo paullulum luderem, an vero sine ampliore scriptione vestro consilio subscriberem. Illud hominis est candorem tuum, qui me ad scribendum provocavit, probantis, hoc inhumanum & illiberale foret. Tandem in animum venit viros probos & litteratos boni omnia consulere, si modo ab animo benevolo & candido profecta videantur. Qui me norunt, ita judicabunt. Etiam atque etiam vale. Et si qua sese offeret occasio, ad nos scribe. Lutetiæ Parisiorum decimo Cal. Aprilis anno 1581.

CONSILIUM XLIII.

De Polypo. Ad Carnutum Gerbautium Pontissar. Medicum.

Similitudines bonis & eruditis Medicis sæpe imponunt: nedum nobis qui nec usu, nec doctrinæ ad priscos medendi Magistros accedimus. In explicando affectu qui extremas nares piæ & honestæ virginis occupat, non multum es sedulus & accuratus: forte enim polypus non est: nec tam diro hoste naris obsidetur: aliud est polypus, aliud σάρκωμα (a), aliud ozæna: aliud morum quod & intimas nares & palpebras sæpe deturpat. Itaque ne eludat similitudo, symptomata vere sunt explicanda quibus tamquam signis affectus ab alio dignoscatur: alioquin opera luditur, & perperam remedia administrantur. Itaque hoc desiderarem, quando in curam tam pertinacis, & obstinati affectus incumbimus, ut quibus signis adductus de polypo certior esses, ea nobis aperires: decernere enim remedia morbo nondum patefacto, est scopum oculis clausis ferire velle. Subolfacio quidem aliquid malignum & latens: præterea jam inductam diathesin in partem & mittentem & recipientem. Vertigo enim molesta quæ reviviscit, jam cerebrum διὰ τὴν ἕξιν (b) male habere, id nobis insinuat: & malum per singulas hiemes renascens, & fontis perennitatem, & partis imbecillitatem significat: unde noxa esset singularis conari omnino elidere.

(z) Autopsia.
(a) Carnis accretio.
(b) Propter habitum.

elidere & tollere illud malum quod in nares sævire solet: est enim exoneratio naturæ in eam partem. Unde non raro, aut suppressa nasi hæmorrhois, aut ulcus percuratum vertigines, dolores capitis, aut his deteriorem maniam intulit: Itaque est ubi malum alere tutum sit, est ubi omnino elidere oporteat. Cautio hic summa adhibenda est. Vidi mulierem cui serpigo fœda manum sinistram occupabat: hæc concepit: a conceptu manui suus nitor, exsulante ista serpigine, est restitutus: translatus est ichor malignus antiquus mali fautor ad partes uterinas: fetus aborsu quarto mense exclusus est velut tabo infectus ac sideratus. Narrat Hippocrates de quodam Atheniensi: huic erat cutis psora scabrior & exarata: usu aquarum naturalium eo affectu liberatus est, sed hydropicus factus suum diem obivit. Adeo cautos & meditatos esse oportet in externis affectibus curandis, quos tutius est sæpe alere quam omnino exterere ac evincere. Velim nobis significes an decocto aliquo sudorifico usa fuerit. Excutias formulas remediorum, & a Medicis, & a Chirurgis institutorum, ut ne identidem cum fastidio eadem usurpemus. Significa illi, per hasce meas litteras tamquam benevolentiæ, & officii obsides, me aliquid meditari velle, quod in ejus commodum cedat. Quamquam post tot doctorum consilium quid ego aliquanto inferior meditor? Sed forte me audivisse non erit omnino pœnitendum. Nil certi statuo, donec id quod desidero nobis per te fiat magis apertum ac explicatum. Interea vale. Lutetiæ 25. Aprilis, anno 1581.

CONSILIUM XLIV.

De febre continua, cum gravibus symptomatis.

PHILIPPUS CASTALIO febricitare cœpit; sumto medicamento auctior facta febris, lingua aspera, & rigida: frequens mictio, sed pauca. Assiduitas febris. Ardor urinæ: credebatur natura velle omnia excrementa in vias urinarias deponere: immo & latens phlogosis in partibus ad urinam pertinentibus, præsertim circum vesicam in suspicionem venerat: per viginti dies pæne exibat urina innumeris vicibus, sed pauca quantitate una vice reddebatur: Diabetæ metus erat maximus. Siccissima lingua: corpus foris quidem satis temperatum percipiebatur, sed internum erat incendium. Ad renes sitibundos, & quamdam διάχυσιν (c), illud effluvium urinæ referebamus: tamen vix constabat de sede & causa. Virium erat magna infirmitas, desperatio aliqua vitæ & salutis.

Primo quoque tempore abunde sanguis detractus est, & pæne eo modo jugulata est febris: saltem ei sua vis & impetus detractus est, ut quæ febris κρίσιν forte fuisset habitura, solutionem tantum habuerit.

Usus cassiæ frequens fuit ob suum squallorem & corporis interni sicci-

(c) Diffusionem.

tatem. Catholicon cum folliculis profuit, frequentissimus usus jusculorum ex carnibus vitulinis & pullis: usus cardiacorum, & frequens usus rasuræ unicornis.

Paratus sacculus ex rosa, radice iridis florentinæ, santalo, ligno aloes, floribus nympheæ & cardiacis, exceptus aqua nenupharis & rosarum.

Item extracta est pauca mucago ex seminibus psyllii, & gummi tragacantha in aqua rosarum, & nenupharis, addito pauco succo citrii.

Injectio succi amygdalarum dulcium cum aqua parietariæ. Emulsiones loco apozematon. Hordeata. Litus frequens ex rosaceo Mesuæi. Ad pubem usus oxyrrhodini.

CONSILIUM XLV.

Pro Angenosii Consulis filio tumorem in utraque mamma habente.

IN mamma, præsertim sinistra, tumor est & durities, mox major, mox minor, aliquando firmior: dolor digitorum appressu.

De hoc tumore, quid sit quæritur, unde sit, an vitium cutaceum, an aliunde, ut cutis tantum & mamma sit depositaria: unde, an a liene, an a corde, an alio viscere, an ratione ætatis (id est) ob consensum partium genitalium & thoracis: Si aliunde est, & ratione ætatis evenit, cur non potius ἀναῤῥοπὴν (*d*) contingit ad nares, ut hæmorrhagicus fiat.

Primum tumor hic est morbus in solutione continui, & symptoma tactus dici potest, quia id quod tactui æquale apparere debet tumens & inæquale percipitur.

Dolor aut a tensione, aut ab acrimonia contingit, & symptoma tactus est.

Tumor non ita perseverans, sed sinistra mamma tumentior est, dextra minus, & a sinistra parte videtur id accipere, vel mammarum diadoche est, vel per apothesin, vel per metastasin id contingit. Si diadoche, vel dolore, vel externa causa, vel ratione communicationis aliarum partium, ut pote genitalium: est enim κοινωνία γονῆς, καὶ φωνῆς (*e*): Id quod testatur Galenus passim disputans περὶ τοῦ τραγίζειν (*f*) in maribus. Et quo tempore tument lasciviuntque testes, vox gravior fit, mammæ turgent: in virgunculis σφριγᾶν sororiare dicuntur, in maribus κυαμίζειν (*g*) fratrare, seu fatriare: unde observatum lac in mammis masculis, materia per venas mammarias translata, aliquando per thoracicas, unde circum alas materia quædam lactea in quibusdam est deprehensa. 6. Epid.

Si apothesis est aut apostasis, cur ita evenerit, videndum: lustrandæ sunt enim singulæ partes ex quibus id dependere poterit. Videndus quis color corporis,

(*d*) Sursum vergentia.
(*e*) Communio genituræ & vocis.
(*f*) De eo quod est hircire.
(*g*) In Venerem ferri, catullire.

corporis, quis character faciei, quæ symptomata, qui dolores. At spiritus fœtor, dentium pravus color, labiorum livor quidam & defœdatio, corporis color ad icterum quemdam nigellulum tendens, palpitationes cordis quæ sæpe sunt molestæ, aut lienis, aut mesenterii, aut utriusque affectionem significant. Hæc in fœdis coloribus sunt solennia symptomata.

Itaque splenicus esse videtur. Splen autem etsi pars in corpore non est principalis, tamen magnum ad salutem momentum habet. Olim dictus est corporis fiscus, idque non inconcinne. Et Hippocrates *lib. de locis in homine*: *Quibus lien effloreſcit, iis corpus attenuatur.* Id quod tamquam signum, & tamquam causa malum est: tamquam signum, quoniam significat proventum succi melancholici: tamquam causa bifariam, tum quia extenuat corpus, tum quia iste affluxus succi melancholici obstruendo vias lienares, febres lentas, & id genus symptomata inducit. Id abunde explicavimus *in nostro libro de morbis mulierum.*

Ceterum fiscus corporis lien dicitur, quod detrahit toti corpori, quod in sua commoda conferat.

Porro dubitabatur an tumor iste mammarum ad puberes annos referri deberet, ut pro hæmorrhagia, quæ istis annis convenit, in mamma tumor sit tamquam succedaneus: nec abs re dubitatum est.

Item num vitium esset mammæ, aut ob ictum, aut ob aliquid simile: Item an ob pinguedinem in panniculo carnoso id fieret, unde mares γυναικόμαστοι (*h*) dicuntur.

Si abscessus iste tumor rationem subit; cur non deorsum fit, tum quia de natura est melancholica, tum quia ea est conditio abscessuum, ut tum meliores exsistant, quum ad partes fiunt inferiores? Si spectetur ætas, sursum abscessus fieri debet. Nam *ad part.* 21. *lib.* 1. *Epid.* Tumores ad aures contigerunt, quum tamen materia esset frigidiuscula. Sed juvenibus tantum & athletis id contigit. Quoniam & ætas, & exercitatio tantum potuit, ut humorem alioqui ignavum, & deorsum natum ferri sursum rapuerit. *Sect.* 1. *lib.* 2. *Epid.*

De abscessibus locus hic valde commemorabilis: abscessus aut per venas, aut ossa, aut nervos, aut cutem, aut alias emotiones. Boni sunt qui infra morbum fiunt ut varices; lumborum gravitates ex supernis. Optimi potissimum sunt inferni, & longissime infra ventrem, & remotissimi a morbo: & qui per effluxionem fiunt, Græce κατ' ἔκρουν, ut sanguis e naribus, pus ex aure, sputum, urina quæ κατ' ἔκρουν fiunt: Abscessus est, supra morbum esse videtur, ideo illaudabilis. Si impetus factus est a naturalibus ipsis (ut verbo Pliniano utar) ad mammas, quis consensus pectori cum naturalibus? Multis locis iste consensus Galeno explicatur. Et ita Hippocrates: *Neque tusses diuturnæ* (2), *quoniam ubi testis intumuit, cessant. Et testis tumor a tussi cessat & allevatur: quæ res commonefacit nos communionis pectorum, mammarum, genituræ, vocis.* Id quod Galenus susurrans hæc ipsa verba, declaravit *lib.* 6. *Epidem.* *Sect.* 1. *lib.* 2. *Epid.* *Ad part.* 41. *sect.* 3. *& ad part.* 12. *sect.* 1. *lib.* 1. *Epid.*

Tandem conclusum fuit id quicquid est partim ab ipsis visceribus, & forte

(*h*) Mammas muliebres habentes.

ſorte etiam a motu iſto, & inclinatione naturali humorum a partibus genitalibus ad mammas & pectus.

Adductum illud : *Ubi fauces ægrotant*, &c. Nimirum quoniam magni eſt momenti ſcire an vitium ſit cutaneum, an vero ſcaturigo ſit interna. Unde exſtat *hiſtor.* apud Hippocratem de quodam qui quum impetigine laboraret hauſit aquas αὐτοφυέας (*i*). A morbo liberatus hydropicus factus interiit. Sic mutavit ſpeciem morbi, ſed non vitavit periculum.

Quamobrem quum ex palpitatione qua is aliquando affligitur, colore corporis malo, labiorum quodam livore (qui comes eſt & conſectaneus male affecti ſplenis) conſtet id quicquid eſt mali a viſceribus eſſe (quamquam & naturalem iſtum motum & inclinationem a partibus genitalibus ad thoracicas non negamus) in curam iſtarum partium viſceralium, ut ſic loquar, incumbendum eſſe videtur. Itaque ſingulis ſeptimanis decoctum folliculorum ex uſu eſſe videbitur cum floribus calendulæ, bugloſſi, violarum, & polypodio paratum : addi poteſt, & ceterach & ſcololopendrium : Syrupus Regis Saboris, cum folliculis cum granis kermes. In aqua, qua utetur, madebunt folia bugloſſi, borraginis, aut bipinellæ : fruſta pomi de curtipendulo, cortex tamariſci. Conſerva bugloſſi, borraginis, florum aurantiorum in uſu erit. Decoctum Galli veteris, cum bugloſſo, borragine, meliſſa. Aniſum conditum, coriandrum conditum. Frictiones. Ovum cum ſeta in kermes tincta.

Fotus ad lienem ex foliis lauri, abſinthii, ſcolopendrii, roſarum, ſpica nardi, ſantalis, cortice capparum, ſemine baſiliconis & lini. Item litus ex medulla cervina deſcriptus in praxi Hollerii.

Parti tumenti hic fotus adhibitus.

℞. *Radicis enulæ campanæ, unc. j: radicis althææ, unc. ß: foliorum calendulæ, ſcabioſæ, fumariæ, abſinthii vulgaris, chamæpityos, ana, pug. j: florum geniſtæ, pug. ß: ſeminis lini, unc. j: ſeminis aniſi, fœniculi, althææ, ana, unc. ß: coque in oxymelite pro fotu cum ſpongia.*

Demum ad oppugnationem externi mali, fons internus eſt exhauriendus, & viſceribus ipſis ſua prima vis & vigor reſtituendus. Ad id facit optima vitæ lex : nec tamen ſeverioribus legibus ætas adoleſcens eſt addicunda, obliganda. Vitæ lex in cibo, potu, corporis exercitatione, animi ſtudio, ac inſtituto vitæ conſiderator. In horum mediocritate, & morum & humorum ratio ac moderatio conſiſtito.

Medicæ leges ad cuſtodiam ſanitatis prandium liberalius, frugaliorem cœnam indicunt.

Simplicior & melior cibus, ſæpe non gratior, uſuvenito, & tantum capiatur, quantum ſuſtentandis viribus, non obruendis videatur.

Vini & aquæ æqualis mixtio. Album in uſu aliquando eſto : ſi gravitatem capiti afferat, interdicitor.

Aquæ uſus liberalior, ut obſtructionis & corruptionis viſcerum parens devitator. Nec deliciarum ſuarum patrocinium, tamquam ipſius neceſſitatis,

(*i*) Minerales, ſponte naſcentes.

tatis, afferre oportet. Si molestior sitis, non tam illius sedandæ quam leniendæ, aut fallendæ cura esto.

Corporis exercitatio, frictio deorsum, agitatio, cursus, lucta, ludus pilæ conferre creduntur. Sed hæc statim a cibo, aut pertinaciore studio interdicuntor. Qui crudus ludit aut exercetur, cruditati fomitem suggerere creditor.

Ut cruditas, ita & inedia vitanda. Illa obruit spiritus, hæc exhaurit, consumit & impense calefacit.

Ita ludere oportet, ut ludus nos non ludat.

Ut in cibo & potu moderatos esse oportet, ita in excolendo animo, & studiis prosequendis moderatio adhibeatur. Animi relaxatio & remissio, non languor & exsolutio consuli putator. Illis invalescit ac roboratur, his emoritur ac elanguescit.

Dare se vitæ jucunditati pars sanitatis judicator.

Omnia denique quoad licet, & fieri potest, mediocria adhibentor.

His modis, cum DEO, prima sanitas restituetur, morbus ipse elidetur, qui plus ipsa fronte præ se fert metus, quam in recessu, mali. Idibus Quintilibus anno 1581.

ANNOTATIONES.

1. *Aphrodisæus* probl. 95. lib. 1. *explicat de spadonibus, mulieribus & pueris cur acutam vocem edant.*

2. *Hæc vox, neque, pendet ex superioribus, ut non legas: neque cessant. Contra enim rem habere sensus declarat.*

3. *Aëtius (ait) si post usum olerum quis aquam bibat, capitis ulcuscula, scabies, lepræ, pustulæ, impetigines, & deteriora his erumpunt.*

CONSILIUM XLVI.

De Tumore inguinis. Pro D. Crozonio.

ABunde *hoc libro*, & *aliis locis* diximus de consensu partium thoracicarum cum genitalibus: & extrema hac historia de tumore ad mammam orto disputantes: quod dictum volumus ne ad nauseam usque & fastidium hoc repetatur. Ille de quo in ipso titulo dictum est, querebatur de tumore paullo infra inguen oborto, & ad natem propinquam: dolorificus erat, diuturnus, digitis cedens quidem aliquatenus, sed eorum non manebant pressa vestigia ut in phymatis phlegmaticis. Aliis visum est esse in ipsa præsertim nate meliceris, sed argumenta, & signa ejus non relucebant.

Adducta sunt in deliberatione ea quæ & paullo supra de tumore. Præterea quum ille diutissima quadam tussi molestaretur, inde arrepta occasio fuit inquirendi in principium & fontem mali. Dictum enim est tussiculo-

ſos nonnumquam abſceſſu ad ſcrotum oborto capi ac detineri, id quod huic contigit. Et quæ materia & obſedit ſcrotum, & obſeſſum tenere potuit, majore ſui parte abſceſſit in inguen & propinquas contiguaſque partes. Et quum natura eſſet melancholicus, tumores iſti ad varicoſos potius accedebant, & nonnihil de natura lupiarum retinebant. Magna vero poſita eſt vis in diuturnitate iſta tuſſis, & natura temperamentoque ipſius ægri. Adductus eſt locus *ex Epid.* huc maxime pertinens: *Nec repugnat rationi ut tuſſes diuturnæ ceſſent, quoniam teſtis intumuit*: Et teſtis tumor a tuſſi ceſſat ac allevatur. Quod mirum eſſe debet. Et eodem loco: Indicationes fiunt ad teſtes quandoque ex tuſſi, & teſtes ipſi laborant a ſeipſis. Id quod *lib.* 1. *meorum Epid.* multis locis celebrius reddidi. Quemadmodum autem id fiat non eſt hujus otii atque loci.

Sect. I. lib. 2. Epid.

Poſita hac tumoris natura, nutriendum potius malum, leniendusque potius dolor, quam omnino elidendum ac evincendum.

Habendam rationem antiquæ tuſſis duximus: Corpori ſua euexia, & εὐσαρκία reſtituenda, ſi fieri poteſt.

℞. *Radicis enulæ campanæ & althææ, ana, unc. j: radicis bryoniæ, unc. ß: abſinthii vulgaris, majoranæ, mercurialis, violarum, ana, man. j: chamædryos, chamæpityos, foliorum lauri, ſummitatum anethi, florum chamæmeli, ana, man. j: truncorum caulium & corticum fabarum, ana, pug. j: ſeminis lini, unc. jß: ſeminis althææ, unc. j: fiant duo ſacculi: bulliant in aqua & vino albo, additis unc. ij aceti optimi, fiat fotus cum ſpongiis.*

℞. *Mucaginis ſeminis lini, fœnugræci, radicis althææ extractæ in vino albo, ana, unc. j: ſucci caulium rubrorum, dr. vj: axungiæ anſeris, gallinæ, ana, dr. vj: gummi ammoniaci, bdellii in aqua vitæ ſoluti, ana, dr. ij: caſtorei, dr. ß: pulveris ireos, dr. ß: fiat unctio pro parte.*

℞. *Caricas, num xv: coque in ſapa, adde farinæ lini, lolii & lupinorum, ana, unc. ß: terebenthinæ, dr. ij: fiat cataplaſma.*

Applicetur poſt uſum iſtorum remediorum lamina plumbi mercurio uncta.

Item emplaſtrum de Ceruſſa cum mercurio.

Et quoniam caloris ſenſus erat, & dolor non mediocris, ne uſu iſtorum majuſculorum remediorum aggraveſceret morbus, ad hæc leviora itum eſt.

Litus ex mucagine ſeminis pſyllii, & lini cum aqua ſolatri, & plantaginis. Sacculi ex contemperantibus. Unguentum diapompholigos. Balneum. Lac aſinæ. Aliquando ad partem litus ex populeone. Fotus ex herbis coctis in oxycrato, aut oxymelite. Cataplaſma ex farina hordei cocta in iiſdem.

Tandem quum dolores multos ſuſtinuiſſet, & ad diætam a Chirurgis male revocatus eſſet, temporis ſucceſſu tumor qui ſummam natem occupabat in ſuppuratum verſus eſt: pus in profundiſſimo delitebat. Excreta tanta copia, ut omnem fidem & opinionem ſuperaret: tandem extabuit. Mortuus eſt. Pulmo inventus eſt putris e regione ipſius mali.

CONSI-

CONSILIUM XLVII.

Pro Anglo Arthritico.

DOlor, qui nobilem virum Anglum afficit, a fluxione pendere censetur: occupat hic articulum; paullo se magis diffundit pro humoris quantitate. Fluxio, etsi ab humore est a partibus amandato, non tamen omnis dolorifica est: quæ enim aut distendit partem materia, aut acrimoniam molestamve qualitatem habet, ea doloris in parte parens exsistit. Quamquam sine fluxione dolor excitari potest, ut quum pars imbecilla, aut male affecta alimentum male conficit, & a congestione dolendi nascitur occasio. Articuli porro dolent iis qui faba & orobo vescuntur, in siccitatibus summis dolor ad articulos pertinet, in febribus laboriosis & lassitudine ulcerosa, non tamen id quicquid est arthritidis nomen demeretur: quamquam & doloris par molestia, & æque sæva symptomata ac in arthritide gliscunt & apparent. Sed quum erroneo & vagabundo modo hic, modo ille articulus infestatur, quum aliquando certis temporibus, quum incertis, tum ea fluxio arthriticam naturam & ingenium resipit atque induit: maxime enim vis ejus in impetu ipso & instabilitate cernitur (1). Porro aliud est articulos vere lacessi, aliud improprie ac leviter tantum. In arthritide enim vere dicitur articulus occupari: articulique nomine, non solum caput ossis quod inseritur, aut alterius ossis cotyle intelligitur, sed & ligamenta & tendines, & quidquid ad articuli firmitatem structuramque pertinent: ligamenta autem quum duorum sint generum, quæ a media ossis parte ducuntur, ea sensu vacant; quæ ab ipso periostio exquisite sentiunt: hinc doloris immanitas & sævitia. His ita se habentibus quum & motu, & periodo, & doloris specie, & invasionis modo morbus hic ægrum opprimat, de fluxione arthritica statuere non dubitandum. Unde vero malum? an gentilitium, an patrum, an vitio ipsius peculiari corporis contigerit, non ita facile decernitur. Tamen quo statu res sunt quum magna sit in corpore ad morbum istum propensio, tum propter partium recipientium imbecillitatem, tum ob peculiarem vernaculamque seri maligni naturæ gratiam vix recipientis generationem, ut ne morbus invalescat, videndum.

6. Epid.

Occurrendum porro in paroxysmis ipsis, qui acerbitate doloris ægrum domi morantur; occurrendum generationi istius humoris, exclusioni, partiumque imbecillitati: videndum quoque ne quid in cura ipsa peccetur: nam morbi sævitia sæpe ad varia & ancipitia remedia recurrere cogit. At quæ vel sine methodo auxilia adhibentur, vel quæ passim ab arte Chymica, (quæ imposturæ plena nullius non morbi curationem profitetur) vel ab Empiricis repetuntur, ea sæpe malum immedicabile reddiderunt, sæpe multos e medio sustulerunt. Hinc tophacea in articulis congeries, hinc eorum distortio, hinc marcor, hinc tabes, hinc denique cum dolorum

iliade mors luctuosa. At præstat cum aliquo eoque levi dolore & tolerabili molestia, remedia ab arte & ratione instituta tuto usurpare, quam vana spe carendi omni dolore, a casu, a fortuna ignorantiaque profecta experiri, & in apertam vitæ perniciem incurrere.

In hoc præsertim morbo vitæ lex & ratio sanciatur. Et illud præclare dictum Galeni ob oculos obversari debet quod scriptum *in Aphor.* 2.

Vini usus aut nullus, aut exiguus esto. Cerevisia simplex, aut decoctum glycyrrhizæ, locum vini habeto.

Usus Veneris præ ceteris moderatus esto.

Inedia longaque cibi abstinentia devitator.

Potionum multo saccharo & cinnamomo conditarum usus rarus sit.

Cruditas ex copia & varietate ciborum nasci solita vitator. Somnus meridianus & statim a cibo.

Labor ut immodicus corpus tabefacit, ignavia exsolvit, ita moderatus labor articulos roborare creditor.

Elixis carnibus sine multis jusculis, item assis locus esto. Non tamen plane jusculorum usu interdicimus. Prandium liberalius, cœna parcior laudator.

Porro semel aut bis anno vena brachii dextri aperiunda, præsertim vere & autumno: non tamen omnino id singulis annis usurpandum, nisi morbus sæviat & invalescat. Syrupus erit paratus, quo semel mense utetur: tamen hieme pilulis locus erit, æstate cassia usurpabitur.

Placet decoctum sarsæparillæ, aut radicis chinæ, non ad magnam provocationem sudorum: a ligno sancto abstinendum.

Pyrotica ad musculum deltoidem brachiis applicabuntur. Formulæ remediorum ad articulos firmandos repetentur ex superioribus.

Masticatoria & errhina aliquando conveniunt. Usus lactis asinæ, aut caprarum.

Et quoniam in nervis mucosus est humor, is est siccandus prudenter & digerendus.

ANNOTATIONES.

1. *Unde illud Sereni*:

   Si vero articulos tabes inimica per omnes
   Hæserit.

2. *Ita Celsus*, Quibus articulorum dolor certis temporibus revertitur, hos ante & curioso victu cavere oportet, ne inutilis materia corpori supersit, & crebriore vomitu, &c. Quum ex morbo convalescit, leviter manibus unctis corpus permulcendum. Delectationis causa ambulandum, circumcisa omni negotiosa cogitatione. Paullatim vero debet omissis his legibus, eo transire, ut arbitrio suo vivat.

CONSILIUM XLVIII.

De cerebri imbecillitate. Pro Consule Tholosano.

INter partes ceteras cerebrum mihi male affectum videtur. Hoc afficitur vel per se, vel per consensum aliarum partium: per se quum affectionis causam in se continet: & tunc malum est contumacius & diuturnius. Per consensum aliarum partium subjectarum, & causa fixa nec est, nec affectio ita firma.

Initio scire an per se pars laboret an non, hic opus, hic labor, successu temporis facile innotescit.

Sed evenit ut si viscera intemperanter affecta sint, si cerebrum imbecillius redditum sive ab externis causis, præsertim a studio pertinaciore, sive ab internis, ea sit conspiratio & consensus earum partium, ut utræque accusandæ sint, nec minus harum quam illarum ratio habeatur.

Ac quod cerebrum vitium & imbecillitatem contraxerit, multis colligi potest argumentis: Item quod intemperies viscerum subsit, sanguine porte acriusculo genito: ut & internarum causarum & externarum vis apparuerit.

Quæcumque pars vel ab internis causis, vel ab externis, vel ab ipsis naturæ principiis tamquam ab incunabulis imbecillitatem contraxit, ea facile a quacumque paullo vehementiore causa afficitur, aliarum excrementa promte recipit, immo ipsa per se minus belle suum facit officium, non bene coquit. Hinc cruditas, hinc excrementorum proventus, hinc maligna qualitas surgit; unde dolor, & dolendi promtitudo, unde partis sæpe quidam marcor.

Obstinata & pertinacia studia, lucubrationes, nocturnæque animi contentiones facile læserunt ac offenderunt: nam spirituum dissipatio, consumtio & depastio consequitur, partiumque solidarum ægre reparabile vitium & labes. Ut enim moderatus animi cultus & contentio modica cerebrum conservat, ita immodicus labor idem extenuat, debilitat & exsolvit, ac si quamdam ἐξεγκεφάλωσιν (k) induceret.

Sanitatis hæc pars esto ut & cerebri, & totius corporis ratio habeatur. Cerebri ut laborantis, corporis ut malum foventis. Quamquam & externas causas impendio magis affecisse jam plane constat.

Itaque ne quid tale deinceps contingat, animi exercitia moderata sunto, quæ licet jucunda & homini liberaliter educato & ingenuo necessaria, tamen ipsa dulcedine illectum animum lædunt & offendunt, & corpus ipsius animi instrumentum deterunt ac imminuunt. Hic enim, ut & in ceteris rebus moderatio & temperamentum adhibendum est.

(k) Cerebri deperditionem, consumptionem.

Cerebro aut sua vis restituenda est, aut, quæ adest, conservanda. Qui proventus excrementorum propria quadam infirmitate succrescit, impediendus, hauriendus. Hic minor erit, si cerebro sua vis erit restituta.

Toti corpori consuletur, reductis ad temperamentum aliquod humoribus & intemperie viscerum aliqua ex parte emendata.

Corpus non videtur frequentibus & validis medicamentis fatigandum: nam & humorum obagitatio fiet, quorum quies, sedatio & silentium pluris sæpe est faciundum. Præterea exhaustis a medicamento spiritibus, major infirmitas conciliabitur.

Sanguis detrahendus non est, nisi aut ejus redundantis signa affuerint, aut dolor aliquis vehemens, detrahendi necessitatem inducat.

Conservarum cephalicarum non calidarum frequens usus esto.

Balnea aquarum dulcium consuluntor.

Contineantur ore quæ salivam benigne eliciant.

Errhinis maxima cum cautione est utendum.

Fugienda omnia quæ gravem spirant odorem, immo quæ suavem; nam hinc capitis repletio, hinc gravitas.

Vinum non bibatur nisi aut multo cibo præsumto, aut jusculo præhausto.

CONSILIUM XLIX.

De Symptomatis hystericis, hypochondriacis, & catarrhoicis. Ad Dominum Burgensem Xantonum Medicum.

NÆ egregie candidus es, hocque temperamentum modestiæ tuæ indixisti, ut quum multa noris, aliqua didicisse non pigeat. Leve ingenium quum nil habeat, nil sibi detrahit: egregium vero, ingens, & magnarum rerum habens fiduciam, præclaræ indolis edit argumentum, quum etiam in rebus perspicuis aliorum judicium requirit. Non quin rem bene norit, sed ut dubitando suum studium, & plura discendi occultet desiderium, & occultando aperiat. Ea tamen res te eo forte non adduxit. Nam partim rei difficultas, partim humanitas, & de ægra merendi desiderium te ad opem implorandam excitavit: humanitas quidem, quod nil sit prius (1) in morbis obstinatis & melancholicis (quorum nomen omen quoddam sinistrum prætendit) quam ea quærere quæ morbi molestias elevare, & querelas in iis morbis percrebras demulcere possint. Et licet malo ars victa fuerit, morbique diuturnitas eam eluserit, tamen ab omni remedio temperare maligni & desperantis hominis est: solaque desperatio pro omni superest solatio. Non artis vitium est si morbus incuratus manet, sed accusanda morbi pertinacia: Medicus se artis tuetur patrocinio: & quum ad experimentum usque proceditur, difficultas saltem morbi compescitur: Quamquam illud Aëtii commemorabile. *Multi melancholici tum quum curarentur, partem præsidii ab arte perceperunt: dimissa*

missa curatione sunt restituti: Natura ante curationem prævalente contra morbos ex medicatione imbecillos redditos. Quæ natura cum curatione affligitur, in quiete resurgit, & superat morbos aliquantum imminutos.

Nunc ad institutum veniamus: non tam de morbo, quam de symptomatis inquiritur. Symptomata sunt non ὁμοειδῆ, nec ὁμογενῆ (*l*), sed a diversis oriunda fontibus: Et quum causa sit fixa, symptomaton perpetua fit propagatio. Contra evenit in iis quorum causa fugax leviterque pressa.

Non tam in humorum quantitate quam molesta qualitate causa consistit quam diathesis quædam fovet: hæc longarum obstinatarumque affectionum & omnem Medicorum sollertiam superantium auctor est & alumna: hæc quum adest, non tam de evincendis morbis, quam de nutriendis laboratur. Hujus quidem vestigia novimus & effectus, sed ea obtutum oculorum effugit, quin & vix ab animo comprehendi potest: hanc veteres adumbrarunt, hanc prosecuti sunt, sed non assecuti. De hac apud te plenius dicere, Magistrum artis docere velle est, & tandem quantum hic operis fiat, pœnitebit.

Symptomata partim sunt hysterica, partim hypochondriaca, partim catarrhoica. Quum ex his quædam sunt propria, plura sunt communia, ut quo sunt referenda ignoretur. Deliquia animi, vertigines, oppressiones, dolores pectoris pleuritim mentientes, milleque alia tædia, & hypochondriaca sunt, & male euntibus mensibus apparere possunt: possunt & suppressi seminis esse soboles: possunt & eam affectionem sequi quæ ab Hippocrate atra bilis in utero dicitur: quum scilicet in venis uteri reses est sanguis fæculentus, & tabum quoddam quod ab Hippocrate αἱμαλώψ (*m*) vocatur, nomine ab oculorum affectionibus ad collectionem in utero apte translato; unde observatum est apud nos exstitisse mulieres, quarum in utero sanguis atrabilarius colligeretur, quæ perpetuis doloribus sunt divexatæ: tandem tumor ἀνθρακώδης (*n*) miraculo ad lumbos erumpens, ut conquerendi, ita dolendi finem attulit. Idem contigit sæpe & hypochondriacis.

2 Ergo diligenter incumbendum in investigationem primæ & dolorum causæ & foci. Similitudo sæpe peritissimis imponit. Aliter providendum si sit aliquid hystericum, aliter si hypochondriacum, aliter si promiscuum. Nam & ista deliquia (idem de ceteris sit judicium) a paucioribus mensibus esse possunt, & a neglecto fundi cultu; possunt & hypochondriacæ affectionis esse consectaria. Præclarum illud Galeni in illud Hippocratis: *Lumbis dolentibus cardialgiæ accedentes, signa eruptionis sanguinis puto. Copia* (ait Galenus) *in venis acervata tenue quoddam serum in ventrem confluens cardialgias parit in os ipsius ascendens: portio autem abundantiæ ad inferiora devergens, lumborum dolores excitat.*

Ceterum licet hypochondriaci de ipso conquerantur ventriculo, id per sympa-

(*l*) Consimilia, nec homogenea.
(*m*) Sanguis lividus.
(*n*) Carbunculosus.

ſympathiam fit viſcerum, & hypochondriorum vicinorum. Et in his chylus non modo aduritur, ſed corrumpitur ab externo calore, & propria putredinis ſpecie terrifica ſymptomata edere conſuevit. Recurrere ad ſolam intemperiem more vulgi, id minus cum Hippocrate cohæret, qui in Veteribus reprehendit, quod in morborum cauſis aſſignandis, primis qualitatibus nimium tribuiſſent (3). Nam ea intemperies facile corrigeretur, immo ſenectus temperamentum adhibens, remedio foret, ut de hemicraniis a cauſa calida obortis cenſet Galenus quas ipſa ſenectute ſedari putavit.

Ergo abſtruſior cauſa eſt & diatheſis quæ in humores virulentam vim inducit.

Cur Hypochondriaci dorſum & pectus doleant.

Catarrhoica ſymptomata teſtatur brachii affectio paralyſeos æmula, & deſtillatio in thoracem dolorem excitans, aut vere pleuriticum, aut pleuritim mentientem. Quamquam quotidie obſervamus harum partium dolores non tam a diſtillatione pendere, quam a maligno melancholicoque flatu a viſceribus ſurgente: Teſtantur dolores omoplatarum hypochondriacis familiares, & virginibus, quarum faciem fœdus deturpat color, & in his non tam laxare venam quam ventrem convenit, & flatui exitum dare. Immo a flatibus ipſis melancholia flatuoſa & nomen & omen invenit. Hanc flatuum copiam & imbecillitas caloris nativi & ſucci melancholici ζύμωσις (o) inducit: præſente quadam ipſorum lactium & pylori phlogoſi ex Dioclis ſententia quam Galenus amplexatur.

Paralyſeos rudimenta a capite repetenda. Quamquam pleriſque & hypochondriacis & hyſtericis tormina diuturniora in partium quarumdam paralyſin terminantur: id quod Britonibus familiare, ut annotat Hollerius. Et eſt aliquid ſimile apud Hippocratem.

Deſtillatio a capite in thoracem ſi ferina eſt, ſi tuſſiendi inane deſiderium, prudenter ſe gerere oportet. Laudo Galeni præceptum de diſtillationibus malignis. Non oportet, ait, tamdiu in pulmone moram trahere donec craſſeſcant: nec eas ſtatim expelli neceſſe eſt: nam in pulmone morantes non facile coquuntur & eum lacerant. Si excernantur, cito moleſtas excitant tuſſes a quibus caput repletur.

Ut ad rem redeatur, quoniam de hyſtericis & hypochondriacis facta eſt mentio, antequam de ſolemni remedio, nempe phlebotomia decernatur, unum præmonere ab re non erit. Placet clariſſimo Dureto in conſilium vocato, ſpem ſalutis in frequenti phlebotomia partim e malleolo, partim e brachio conſiſtere: parum diſſenſimus. Ille ſuppreſſionis menſtruæ, aut evacuationis paucioris rationem habet: & maxime omnia ad uterum refert. Nos diſpoſitionem hypochondriacam maxime conſideramus: quæ ſæpe aut in hydropem ſiccum finitur per μαρασμὸν περιφουγῆ (p), aut in aſcitem per caloris naturalis paupertatem, in qua ſi ſæpius ſanguis detrahitur, hydrops accerſitur, aut tumor, corporis inſufflatio vulgo nuncupata. Hoc ipſe videris, & ſingula momenta conſideraris.

De

(o) Fermentatio.

(p) Maraſmum retorridum, ſiccum.

De hypocaustis & sudorificis parum plausibilis ratio esse videtur, quum constet calido & sicco temperamento esse: quum sitis assidua intestinorum æstum significet, paullo alienior talium remediorum usus esse videtur. Nec obest quod objicitur, pituitam abundare videri quod sæpe tussiat, & os saliva proliciatur. Nam ptyalismus non raro dispositionis hypochondriacæ est παθογνωμονικόν (q). Et ut concedam nescio quem succum crudum redundare, partes solidæ sunt siccæ & sudorificis magis exsuccæ redduntur. Itaque paullo frigidior hæc ratio videretur.

Ad hos Canones deliberationis momenta reciderunt.

Cibus mediæ naturæ esto, qualitate humidus, substantia solidus (4). Ab omnibus flatulentis abstineto. Vinum lene, maturum, multa aqua fractum, & parca manu bibito.

Ter mense purgationi operam dato ex opiata facta cum decocto hypochondriaco, foliis sennæ, cassia, & passulis corinthiacis.

Detrahitor sanguis bis terve anno, tum incisa vena brachii tum malleolorum: Idque iis conditionibus quæ superius dictæ sunt. Admoveantur hirudines ano.

Illinitor regio lumborum unguento rosato Mesuæ frequenter.

Balnea aquæ egelidæ fumo & odore carentis salubritati corporis accommodata judicantor. Decoctum Cephalicum additis unc. ij. foliorum sennæ, & agarico crudo, addendo quartam partem vini albi, ex usu esto: apte id cum spongia fiet.

Ab hypocaustis & sudorificis, nisi quæpiam res aliter suaserit, abstinetor.

Hæc forte paullo fusius disputata sunt, quam deceat apud artis peritum & medendi magistrum. Sed quoniam significasti te tantopere cupere ut nos una communicaremus, occasionem urgere volui. Hanc non tam casus, quam ratio & consilium videtur attulisse. Puduit longa scriptione tuo otio abuti. Sed hoc laboris lubens suscepi in eo præsertim quod tibi voluptati fore credidi, si qua ulla in re de te mereri possem, tuum desiderium novo officio facile lenirem. Vale. 24. Augusti Anno 1582.

ANNOTATIONES.

1. *Mirum est quod melancholici perpetuo conquerantur, & medicamenta sæpe appetant. Præclarus est locus* cap. ultimo 7. Ethic. οἱ μελαγχολικοὶ τὴν φύσιν, ἀεὶ δέονται ἰατρείας καὶ γὰρ τὸ σῶμα δακνόμενον διατελεῖ διὰ τὴν κρᾶσιν, καὶ ἀεὶ ἐν ὀρέξει σφοδρᾷ εἰσίν (r). *Melancholici motus habent vehementes & frequentes. Ideo Aristoteles* cap. ultimo lib. de Divin. *ex insomniis, melancholicos futura præsentire dicit*: Melancholici, *ait Aristoteles*, ob animi impetum vehementio-

(q) Pathognomonicon.

(r) Ex natura melancholici indigent perpetua medicatione, quoniam eorum corpus affligitur continua & perenni molestia secundum ipsorum crasin, & habent frequentes motus & vehementes, & perpetuo mordentur & eroduntur.

mentiorem, ut eminus jaculantes collimant, & quod facile ac cito animum mutant, id quod est consequens cernunt. *Tamen paullo ante dixerat homines plebeios futura prænoscere sæpius, quod eorum mens minus sit referta curis. Si hoc verum est, melancholici minus sunt idonei ad præsagiendum. Animum enim distractum & curis plenum habent. Cicero.* 1. de Divinatione *locum Aristotelis superiorem sugillat*: Animi enim integri, *ait*, non vitiosi corporis est divinatio. *Ideo in animis hominum qui valetudinis vitio furiunt, nil divinum, nil præsagiens esse ait. Ceterum* μελαγχολίαν (*s*) *furorem vocat.*

2. *Et non ita pridem quum uxor Comitis de Chaulne diu brachium doluisset, nec dolor remediis remisisset, tandem obortus est tumor in summo humero anthracodes, dolorificus maxime: hic suppuravit. A suppurato magna levatio. Dolores autem in melancholicis vagi sunt, nec quiescunt sæpe donec se ipsi collegerint, &* συστροφὴν (*t*) *aliquam fecerint. Qui quum* συστροφὴν *fecerint, tum in suppuratum est incumbendum nisi aliqua alia ratio dissuadeat.*

3. *Avicenna scripsit caput de iis quibus dolor & angustia stomachi accidit quum comedunt, & quum distribuitur alimentum, cessat.*

4. *Oportet melancholicos bene comedere, ut si fieri possit sibi* εὐσαρκίαν (*u*) *concilient: tum enim bene habent quum impinguantur. Et apud Hippocratem: Initio Æstatis plurimum comedendum est, ut faciamus idem quod arbores, quæ ad futuros æstus facilius ferendos sibi umbram ex pampinis & foliis comparant. Idem homines sibi debent comparare. Locus est præclarus.* lib. 2. aut 3. de Diæta.

CONSILIUM L.

De Elephantiasi.

ARvernus quidam a nonnullis elephanticus judicabatur: ideo de eo a societate humana segregando cogitabant. Credo odio quodam litium fomite & seminario id totum exarsisse: & occulti odii privatarumque inimicitiarum magna exstiterunt argumenta. Ad forum res delata: primum apud patrios judices, deinde ad Senatum Parisiensem negotium est devolutum. Statuit ut Medici & Chirurgi judicarent: illi initia quædam elephantiaseos retulerunt: a venis sub lingua paullum tumentibus & supercilio rariore argumentum desumserunt. Ad alios res relata: illi aliter omnino judicarunt, vacuum omnino & extra suspicionem retulerunt. Id paullo Senatui alienius visum est, præsertim quum alii in alia & omnino contraria

(*s*) Melancholiam.

(*t*) Systrophen, vocem usurpatam à Medicis Asiæ, tempore Galeni, *in VI. Epidem.* pro inflammatione, qui semper habebant in ore *systrophen*, id est *humorum restagnationem* nostris temporibus.

(*u*) Bonam carnositatem.

contraria irent. Denuo decrevit ut omnes una convenirent, & inſpecto homine communicarent: ſic aut diſſiderent, aut rem omnino componerent: decreto obtemperatur. Siſtit ſe homo, nudus exploratur: nil percipitur quod vel tantillam fidem faciat tam diri morbi: prioris & durioris ſententiæ viros pudebat retractare ſententiam: rebus diligenter ſubductis relatum eſt nulla ſigna exſiſtentis mali apparere, nilque eſſe omnino propter quod humana ſocietate privari debeat.

Rogat Senatus, ut ſelecti viri judicent, num Socrates ſit elephanticus. Eſt enim Artificis abſolute reſpondere, vel elephanticum eſſe, vel non eſſe. Ratio non eſt reddenda, niſi ſit neceſſe, nec reddenda niſi apud peritos artis qui rerum momenta æſtimare poſſunt. Sed hic nec præcipitanter timidos eſſe oportet, nec temere ſecuros. Ex æquo quippe & bono res eſt æſtimanda, ut ne nimia facilitate res extenuetur & elevetur, vel præjudicata opinione aliter ac eſt judicetur. Subolfacio enim accuſatores objicere patrem illius ante annos 40. elephanticum interiiſſe: immo, ejus ſororem de morbo ſuſpectam eſſe. De patre nil conſtat: & cavendum ne ſit hoc præjudicium. Si enim ita rem eſſe animo concipimus, eum jam forte elephanticum judicamus antequam ita ſit: aut leviuſcula ſigna, pro magnis & ponderoſis (ut ſic loquar) penſitamus. At in judicio ferendo videndum ne quid tale committatur. Quod pater dicatur fuiſſe elephanticus, id quidem ad cautionem majorem valet, non ad certum præjudicium. Ad cautionem quidem majorem, ut nil negligatur, immo ne leviſſima quidem indicia & argumenta. Vel, ut ſerio magis dicatur, nil curemus quid ante, nec quid poſt, ſed omnino ad hanc hypotheſin veniatur: An hic qui nobis ſiſtitur Socrates, ſit elephanticus, quoniam de eo ſegregando diſceptatur. Hoc uno judicio tota hominis fortuna diſceptat.

Ceterum forte aliter ſe gerere oportet medice agendo, aliter ex æquo & bono: nam ſunt ſigna Medica, & hæc altioris ſunt contemplationis. Alia ſunt ſigna vulgaria, ut quæ ſub obtutum oculorum cadunt. Si medice, id eſt paullo ſeverius agatur, quoniam antequam ſigna foris edantur, intus confirmatum & perfectum malum a Medicis credatur, poteſt elephanticus ita judicari nullis ſignis foras eminentibus: maxime vero ſemen mali fovetur ac ſerpit intus, ſi a patre elephantico quis oriatur. Morbi enim quidam jure hereditatis ad poſteros derivantur, maxime vero elephas, & qui morbi partes ſolidas, quarum vis natura eſſe dicitur, occupare ſolent. Semini enim neſcio quæ vis impreſſa eſt, quæ ut valet ad ſpeciem, ita latenter morboſam diatheſin devehit & transfundit: eaque vis inſita eſt tamquam tradux, ut ex macrocephalis macrocephali generentur. Et ita luſtrare oportet inteſtinas partes.

Contra ſi ex æquo & bono res æſtimetur, relicto paullo exactiore internarum partium examine, ad ſigna externa tam univoca quam æquivoca deveniendum, ut per hæc tamquam manifeſta ad rei notitiam delabamur: quamquam id nequit fieri quin & internæ partes explorentur: nam difficilis reſpiratio, fœdus & gravis anhelitus, ſitis, urinæ confuſæ, pulſus tardior, excrementorum fœtor, multaque alia, internarum ſedium affectionem teſtantur. Ceterum ſigna univoca & æquivoca, & apud Cauliacum,

cum, & Hollerium *cap. de elephanto*, edisseruntur: nec hic omnia tractare consilium est: sed ad auctores, si quando serio de morbo laboratur, est recurrendum. Inter ceteros & eleganter, & plene ex Aretæo Gorræus edisseruit. Nunc cursim tantum & raptim, & ἀμεθόδως (*x*) dicendum.

Elephas est extuberatio totius corporis inæqualis cum fœdo colore & characteris mutatione; non quod statim appareat: nec enim prius intumescit, quam longius progressa sit corruptio.

Extuberatio in tumore est, tumor in pustula, pustulæ materia succus melancholicus, bilis torrida, acida & salsa pituita.

Color varius est pro temperamento: aliquando est roseus & phœniceus & rutilus qualis anagallidi alteri, & anemones flori, unde ab Hippocrate dicunt vocari φοινίκινον νόσον (*y*).

Videndum an sit vitio nutritionis, an assimilationis, an in defectione consistat: an sit primæ coctionis, an ultimæ, an mediæ, & id breviter.

Galenus ait, in tota animalis mole privatio actionis in crudis succis consistit, functio tamquam deficiens in semicoctis, prava vero in vitiosis succis. Ex vitiosis succis erysipelata, gangrenæ, cancri nascuntur. In nutriendi actione privatio actionis in atrophia est: deficiens in gracilitate morbosa præsertim, vitiosa in leuce & elephantiasi cernitur. Tamen si leuce & elephantiasis sunt symptomata facultatis nequeuntis sibi familiare alimentum convertere, eatenus facultatis alteratricis deficientis esse videatur. Verum quia idoneam qualitatem non adipiscitur alimentum, idque propter malum partis habitum, leuce & elephas depravatæ facultatis symptomata credentur. Et si facultas deficit, ex eventu tantum deficit, ut patet ex 6. *Epid.* explicat Galenus cur qui abundent acri calore carnes habeant frigidas, licet venæ turgeant: malunt enim partes suo genio & alimento fraudari, quam talem sanguinem & succum capessere: quod postea explicabimus. Jam duæ aut tres quæstiones sunt explicatæ. Nunc an sit vitium tertiæ, an secundæ coctionis. Si vitium in visceribus ipsis latuit, cujus ratione succus & sanguis pravæ qualitatis est particeps, optimo jure ad secundam coctionem referetur: & quum tertia coctio secundam non corrigat, nil perinde est si dicatur esse elephas, aut secundæ, aut tertiæ coctionis. Quamquam ipsius habitus morbus esse dicitur, & capillares venæ vitium contraxerunt: quod verum est ad perfectionem elephantis. Id quod nos abunde diximus in margine capitis de elephanto apud Aëtium: ibi enim repudiavimus opinionem eorum, qui tam frequenter sanguinem elephanticis demunt: errant enim, ut illo loci fusius est disputatum. Accedit quod natura quam longissime potest amandat hoc virus: ideo in capillares venas.

Quamquam foris in quibusdam tumores etiam adspectu horrendi apparent, quorum origo aut ab internis non est, si autem fuerit, contracta quadam mala diathesi in habitu ipso, talia in cute vitio vernaculo ipsius cutis erumpunt & efflorescunt: ideo Hippocrates, ut multis locis annotavimus,

(*x*) Sine methodo.

(*y*) Morbum Phœniceum, roseum.

tavimus, ea quæ in cutem erumpunt, alias ut morbos considerat vitio cutis orientes, alias ut exanthemata, & τὰ τῶν ἐντέρων βλαστήματα (z): & tunc ipsius tertiæ coctionis & habitus morbus esse perhibetur.

Sed hæc difficilioris sunt inquisitionis & contemplationis, magnumque judicium requiritur ut distinguere possis an a partibus internis repetendum malum, an vero totum id quicquid est ipsi habitui ejusque labi acceptum sit ferendum.

Multa sunt promissa, plura dici possunt: tamen sine recto ordine quædam inculcabimus. Primum illud tenendum.

Elephas est extuberatio totius corporis inæqualis cum fœdo colore, [characteris mutatione; non quod statim appareat: nec enim prius intumescit, quam longius elephas progressus fuerit & corruptio. Essentia hujus extuberationis consistit in tumore contra naturam: tumor in pustula: pustulæ causa materialis succus melancholicus, bilis retorrida, pituita salsa: causa universa est corruptio partium solidarum & assimilationis. Assimilatio corrumpitur Hippocrati quum quod ingeritur superat, novam formam inducit, destruit priorem. Quod ingeritur superat, non superatur, generatione, contagione & alterius morbi successione: & his modis fit elephas. Generatio autem aut est primigenia, aut non. Primigenia quum sequitur naturam suscipientis & efficientis causæ: His quidem superioribus paullo verbis ὀυσία καὶ ὕπαρξις τοῦ ἐλεφάντου (*a*) consistit, quæ ex *lib.* Hippocratis *de alimento* ducuntur, & quæ paullo amplius sunt explicanda. Textus autem Hippocratis est ejusmodi, cujus tanta est & elegantia, & vis & auctoritas ut ceteris sit præferendus:

Assimilat pro viribus natura, quum id quod superingeritur superat quidem, & illud quod prius prævalet, id est, alimentum dum patitur agit quidem, sed tandem superatur ab eo quod prius erat, id est a corpore & ejus forma. Ut lactuca consideratur & agens & patiens: agens dum coquitur tantum & ipsa refrigerat: sed quum jam cocta est proxime assimilanda & calorem naturalem auctura vinci dicitur, & revera vincitur.

At adulterinum est alimentum tribus modis. Primo modo dum coquitur tantum alimentum, & ratione suarum qualitatum primarum afficit, ut lactuca, de quo priore modo paullo ante dictum est. Aut quum pravum est ipsum alimentum pravique succi, coquitur & nutrit, sed postquam nutrierit, habitum ipsius corporis pervertit. Tertio, quum occulta & maligna qualitate agit: nam totius substantiæ proprietate nocet. Ita tamen considerandum est, ut & tempus, & quantitas spectetur. Tempus, ut multo, vel pauco agat tempore. Quantitas, ut ea sit sufficiens ad evertendum; Quod pauca tandem superetur, & a natura vincatur. Textus Græcus est is, ἀμαυροὶ δὲ ἑκατέρας (suppl. τροφὰς) ἐν χρόνῳ καὶ μετὰ χρόνον ἢ ἔξωθεν συνεχὴς ἐπεισκριθεῖσα καὶ ἐπὶ πολλὸν χρόνον στερεμνίως πᾶσι μέλεσι διαπλακεῖσα, καὶ τὴν μὲν ἰδίην ἰδέην, ἐξεβλάστησε, τὴν δὲ προτέρην, ἔστιν ὅτε καὶ τὰς

(z) Internarum partium germina.

(*a*) Essentia & existentia Elephantiasis.

προτέρας ἐξημαύρωσε : ita Latine verti poteſt : *Evertit autem & deſtruit utrumque alimentum* (quamquam in Græco eſt ἀμαυροῖ ἑκατέρας, ſupple τροφὰς (*b*), & non video, cur bene dicamus, tertia iſta ſpecies alimenti, tota qualitate pugnans, evertit alias ſpecies alimenti, melius dicetur : Obſcurat alias ſpecies) *& in tempore, & poſt tempus, id alimentum quod continenter foris ſuperingeretur, firmiterque per multum tempus omnibus corporis partibus applicatum fuerit, & propriam quidem formam produxit, vel producere potuit, priorem autem, vel priores deſtruxit ac abolevit.* Hoc enim loco, poſtquam ſuperius diſputarat de incommodis ex alimento ob manifeſtam qualitatem, agit de eo alimento quod propter vim quamdam occultam & vix explicabilem lædit, & ita in nos agit, ut novam quamdam formam inducat, priorem autem aboleat & perimat. Nec enim aliter ſuæ formæ proprietatem, quæ antecedenti & priori formæ contraria eſt omnino, induceret, quam poſtquam aliam & meliorem & innatam corrupit ac peremit. Plura de iſta metamorphoſi, & viribus extranei & deleterii alimenti legas *in Commentario ad iſtum locum breviter & docte ſcripto.* Ceterum, externum dicitur alimentum, ſive foris adhibeatur, ſeu genitivo & naturali quodam partium & viſcerum vitio & tabo in nobis generetur & accumuletur. In nobis enim gigni ſolet humor qui nonnumquam venenatorum animalium virus ſua malignitate æquat. Et iſte locus ex Hippocrate citatus adumbrat & delineat vitioſum illud alimentum cujus vi in elephanticis tam horrenda excitantur ſymptomata, & dira monſtroſaque quædam forma inducitur, oppreſſa ac peremta priore forma.

Plura habebam in animo quæ ſcriberem, ſed retuſus ſtilus meus tempeſtate bellorum quievit. Tantum adverſaria quædam hic adſcribam ſuper eadem quæſtione mota de probandis iis quos judex temerario judicio pro elephanticis judicarat. Erant autem Arverni.

Signa univocaſex.

1. Rotunditas oculorum & aurium. 2. Supercilii depilatio & extuberatio. 3. Narium foras extuberantia & contorſio, & interioris partis anguſtia. 4. Labiorum deformitas. 5. Vox rauca. 6. Fœtor halitus & corporis.

Octo alia ex aliorum opin.

1. Ab Elephanticis natum eſſe. 2. Conſuetudo cum elephanticis. 3. Suppreſſio conſuetarum excretionum. 4. Uſus ciborum pravorum, vini præſertim. 5. Vita ærumnoſa in metu & mœrore. 6. Extuberationes corporis, ſed præſertim faciei. 7. Aures acuminatæ : naſus ſimus : labia craſſa : aſpectus horridus. 8. Color faciei ex rubore livens, vox rauca, oculi rotundi.

1. Extuberatio in extremis partibus. 2. Color ut in morphæa ut tenebroſus. 3. Defluvium capillorum & tenuium regeneratio. 4. Muſculorum quorumdam extenuatio ut pollicis & trapezitæ unde fiunt alati. 5. Stupor aut ſenſus amiſſio in extremis partibus ſiccatis & induratis. 6. Scabies, impetigo, gutta roſacea. 7. Extuberationes ſub lingua. 8. Unctuoſa cutis aqua adſperſa. 9. Cutis criſpitudo inſtar anſeris implumis. 10. Sanguis

(*b*) Obſcurat utrumque, ſupple ; alimentum.

guis thrombosus. 11. Sensus punctionis in cute. 12. Raro febricitant : cauti sunt. Alia petuntur a somno & urinis. Agnoscuntur autem inter cetera, dispositio, actus. Dispositio ex causis antecedentibus. Actus triplex, initium, incrementum, vigor. Principium, quum malum latet intus & signa minora foris exstant; crementum, quum se in externis prodit: vigor, quum partes ulcerantur : declinatio, quum partes corruptæ cadunt.

At vero tanti sunt signa hujusmodi, ut iis quasi manibus ducamur ad latentes morbos, quæ quum ita se habeant, quæri merito nunc potest, an ut in aliis morbis si cui convalescendum omnia bona signa adesse oportet, si moriundum, unum malum sufficit. Ita in judicio elephanticorum unum univocum satis sit ad condemnandum, ad absolvendum omnia univoca abesse conveniat. Nam judicium facit Galenus, & per τὰ συμβεβηκότα, & per τὰ ἀσυμβεβηκότα (*c*), ut hæc non adsunt aut illa, ergo, nequaquam id faciendum, alioqui non differt judicium Medici & vulgi quod in alienis miseriis procax est.

Hippocrates morbos distinguit ex sexu, ex ætate. Ætate, ante 14. annum leuce, seu lepra alba & cancer non affligit, nisi sit congenitus affectus, ac si dicat, se prodit non merito ætatis, sed alia ratione, hic morbus ætate nil impediente se prodit: A 14. ad 42. omnes morbi se produnt, ait Hippocrates: a 42. ad 63. (annus autem 42. notat annum climactericum 2.) strumæ non adsunt. At si quid elephanticum foret, & in matre & in filiis se prodidisset quum mater agat annum 63.

Quod ad sexum attinet, Hippocrates ait mulieres non laborare podagra. Seneca addit defluvium capillorum quo mulieres non laborant: (id tamen apud Hippocratem non legitur) quo fit ut miremur in hac muliere naturalem φαλάκρωσιν καὶ μίλφωσιν (*d*). Tamen Aristoteles ait mulieres non fieri vitiliginosas, & ob menstrua, & cutis densitatem, tamen his omnibus morbis laborant mulieres, non quod mulierum natura mutata, sed vita.

Filii hujus mulieris sunt depiles ab ipso ortu; in quo duo notanda. Prius, quod ista depilatio est morbus particularis, non abscessus, juxta Hippocratem *sub finem* 2. *Prorrh.* ut pityriasis est aliquando vitium particulare capitis, intactis aliis partibus. Et id vitium transfusum est in mares maxime, quia mares matrizant ratione Galeni: Semen feminæ initio vincitur a masculo, sed adsciscit menstruum ut fortius se reddat contra masculinum semen. An major pars seminis a capite, unde fabulæ de Minerva.

Inter filios susceptos de elephante, tamen non damnatos, unus est vietus, deformis, & huic detractus erat testiculus. Legatur locus in Eunucho, de ipso Eunucho, ille vetus, veternosus, vietus, senex. Et Donatus pulchre in Commentario. Eidem filio teter anhelitus, sed a male conformato erat.

Quoniam autem fit maxime mentio de signis in facie, quæ signa sunt prærogativa

(*c*) Ea quæ accidunt, & ea quæ non accidunt.

(*d*) Capillorum defluvium, & palpebrarum calvitiem.

rogativa in elephante, bella est quæstio apud Gordonium de quodam elephantico, cui facies naturaliter erat affecta. Rationem reddit auctor cur ita contingere potuerit.

Familia est in qua pubes est depilis: Scytharum valet exemplum, quia ars naturam facit.

Quod attinet ad crispitudinem & depilationem quod pro crispo glabrum sumitur (quia pili regeniti non sunt pili veri, sed anserini) locus est apud Terentium de facie cadaverosa, in Hecyra.

Forte mater habuit a propagine aliquid elephanticum, sed id in ea bonitate naturæ domitum aut exstinctum est, & intemperies per traducem propagata sopita est.

Mirum quod omnes filii matrizantes sunt depiles, uno excepto, & filii filiorum depilium, & filiæ sunt pilosæ.

Forte habitus ipse fuit in muliere matre & filiis validus (qui natura tamen per Galenum est imbecillior partibus internis) & vicit malignitatem ut se non prodiderit: unde Avicennas facit morbos habitus. Cacochymia destruit εὐεξίαν & καχεξία εὐχυμίαν (e).

Hæc adversaria ἀτάκτως (f) fere adscribere non piguit, quod aliquando ea usui esse possint si forte quæstio & examen moveatur de elephante. Sic erit hic liber ut bonus promus condus desiderio aliquando satisfacturus. Lutetiæ 21. August. 1596.

ANNOTATIONES.

1. *Ad Elephantiasin curandam quidam malo & inhumano exemplo balneum sanguinis humani præscripserunt. Sed hoc tam horrendum & impium inventum cum ipsis inventoribus exstinctum est. Ita enim apud humanos homines (ut sic dicam,)* Miserum auxilium, tolerabile miserius malum fecit.

Lib.7.cap.19. 2. *Quoniam diximus obiter de anno Climacterico, unum & addam. Climactericus a Plinio annus scansilis dicitur, ab aliis gradarius. Rara ajunt (ait Plinius) longiora esse tempora quia momentis horarum insignibus lunæ ac dierum septem atque novem ingens turba nascatur, scansili annorum lege occidua quam climacterem vocant. Annus sexagesimus tertius periculosissimus, quoniam uterque numerus septem & novem, qui decretorii & malefici dicuntur, & ad succidendam vitam pollentes, in unum quasi confluunt septies novem, & novies septem faciunt sexaginta tres: & gradarius scansilisque dicitur, quod a septimo incipiens, vitam hominis quasi per gradus quosdam agat & dirigat. Unde apud Hippocratem adumbratur ea vis & potentia dierum quadragenariorum: Ita Hippocrates:* Mors etiam per fatum, μοῖραν Græcis, forte designata, ut noscant omnes, quod omnia exsistentia quæ naturam ex iisdem habent transmutationes per tempora venientia habeant. Anno finiente, multi morbi, multæ sanitates, juxta temporis rationem ad menses.

(e) Bonum habitum, & cachexia succorum bonitatem.

(f) Inordinatim.

menses. Septenariis autem annorum quum multa alia insignia corporibus fiunt, tum dentes pueris excidunt & renascuntur.

Et alio libro, ex multis conjectare licet vitam hominis septem dierum esse. *Id quod multis postea rationibus illustravit.*

Denique tota Hippocratis doctrina nil aliud sonat quam dies pares, impares, menses, annos, & vim climacterici anni, ut paullo ante notavimus ex libro Coacarum animadversionum.

CONSILIUM LI.

De intestini ulcere & hæmorrhoidibus. Pro Comite quodam Anglo.

MOrbus qui non ita pridem illustrissimo Comiti molestus esse consuevit, & mali moris, & difficilis curationis nobis esse videtur. Ac mali moris, quoniam ulcus est quod altius egit, ac dysenterico modo depastum est, a margine intestini non longe distans, & ab acri & salsuginoso humore, succi melancholici naturam æmulante, natum. Fovetur perennitate affluxus illius humoris qui exulcerando & exasperando ipsi parti qua transit, molestus esse solet. Testatur menstrua hæmorrhoidon excretio, quæ & causa mala est, & nova irrigatione novam irritationem affert. Vel credibile est successisse suppuratæ hæmorrhoidi: hujus rei fidem facit & fluxus, & dolor hæmorrhoidon qui sævo cum cruciatu illustriss. Dominum afflixit. Hic plenitudinem & cacochymiam auctorem agnoscit, sed hanc potius. Difficilis curationis, non omnino desperatæ esse videtur, si Dominus & vitæ legem servarit, & consilio consulentium sanitati paruerit. At id facit diuturnitas mali quæ naturam partis fatigavit; ejusdem etiam pertinacia, & quod eo processit, ut depascendi assiduitate jam & caro intestinorum abradatur, & tunica ipsa atteratur. Ut enim nascens malum facile opprimi potuit, sic inveteratum magis invalescit ac roboratur. His artificialibus conjecturis, non certis omnino rationibus, rem licuit æstimare: defuit enim Medici tamquam legitimi artificis narratio & descriptio, quæ certiorem de re fidem fecisset, & quasi digito demonstrasset: omnino enim a narranti ore dependendum fuit, & ejus quem non ars rei gnarum & disceptatorem, sed assidua dumtaxat penes ægrum diligentia & obsequium narratorem reddiderit.

Hæc sunt instituta. Corpus purgetur cassia sine saccharo, & capiat cum syrupo violato. Clysteres ex decocto nervalium herbarum cum capite vervecino addita cassia: alias anodyni ex decocto caricarum, seminis psyllii, plantaginis cum vitellis ovorum. Abstineat vino. Utatur decocto radicis chinæ. Detrahatur sanguis singulis fere mensibus. Lac asinæ in usu esto: Hordeata & balnea. Et eo tempore intromittentur balani ex metallicis; exceptis mucore seminis psyllii cum pauco opio. Pyrotica utrique brachio. Potiones vulnerariæ & diureticæ. Injectiones ex plan-

tagine, veronica, ſolatro, centaurio minore, conſolida minore, hordeo & ſimilibus, quæ leviter detergent & retundent ſucci melancholici malignitatem.

Illinantur turundæ lenes & molles ex linimento conflato & unguento diapompholigos acto in mortario cum oleo nenupharino & violato, addendo ſpodii, carabes, utriuſque corallii ſubtiliter pulverizati, & ſupra marmor ducti ſufficientem quantitatem. Addetur huic unguento aliquid philonii romani prout neceſſitas requiret. Die 15. Junii anno 1583.

CONSILIUM LII.

De Sanguinis ſputo.

GODONIUS ad tabem propendebat, cruentum expectorabat, ut peſſimo loco res ejus conſtitutæ viderentur (1). Quando autem ſalus promitti non poterat, dulcedo tamen aliqua vitæ calamitoſæ nonnulla poterat. In eum finem hæc quæ ſequuntur inſtituta ſunt: Dandum dilutum rhei cum decocto ſcabioſæ, ungulæ caballinæ, paſſularum & glycyrrhizæ, diſſoluto ſyrupo de ungula caballina & violato. In uſu ſit conſerva roſarum & de ungula caballina.

Operiatur thorax hapſo imbuto oleo violato & de keiri.

℞. *Pulveris pulmonis vulpis præparati, ſcr. iv: diatragacanthi frigidi & ſacchari penidiati, ana unc. iij: ſacchari roſati, unc. iij. utatur ſæpe.*

Paretur ſyrupus ex ſucco ungulæ caballinæ, bipinellæ, bugloſſi, plantaginis, portulacæ: madeat in eo nodulus gummi tragacanthi cum unc. ß. ſeminis papaveris albi, & cum infuſione roſarum ſiccarum in aqua roſarum. Hora ſomni utatur cremore hordei loco cœnæ, cum ſemine papaveris albi.

Applicabuntur pyrotica utrique brachio.

Balneum ex uſu foret, ſed metu ruptionis ſubitæ vomicarum in aliud tempus differendum.

ANNOTATIO.

1. *Pauca quædam annotare nobis conſilium eſt. Ea enim de catarrho materia & fructuoſa eſt, & quum alioqui vulgaris ſit, oppido pauci in ea verſati ſunt. Mirabar quid eſſet cur fluxionibus opportuni, ita morbis incertas periodos habentibus impediantur. Unde febres quintanæ & ſeptimanæ, quarum Hippocrates meminit, tabeſcentium fere ſunt. Eſt enim materia longe a vaſis ſemota quæ id febrium genus concitat: ſi enim ea vaſa occuparet quæ aliarum febrium materia, non his intervallis febres iſtæ reduces forent.*

Hippoc. part. 7. & 9. ſect. 2. lib. 1. Epid.

Tria vero ſunt quæ animadvertenda duximus. Primum eſt, quod Galenus annotavit in Epid. *de filia Euryanactidis quæ fluxionibus acrioribus in febre fuit*

fuit opportuna: huic deſtillationes acres, tenues, multæ, parvæ, tuſſis, & nil coctum excrevit. Febris videbatur remittere, & tamen vera & ſalutaris remiſſio non erat. Die decimo nono interiit. Galenus unum notandum ſcripſit, & quod ad alios talibus fluxionibus obnoxios poteſt transferri: Nil eſt, *inquit*, cur in hac ægra de diebus decretoriis quæramus. Illi enim nullum ordinem habuerunt, quandoquidem deſtillatio a capite mortem attulerit, & tabes innata. *Hippocrates enim in fine hiſtoriæ adjecit*, ἦν δὲ συγγενικὸν φθινῶδες (*g*): *Et* 4. in Epid. *in uxore Meandri Cæci, in qua dierum criticorum obſervatio facta non eſt. Quid tum? a capite fluxio fuit, Cur propterea dies non obſervat. Nam & Hippocrates in ulceribus tibiarum obſervat dies criticos.*

Quæſtio hæc moveri poteſt. An propterea dierum criticorum confuſio quædam fuerit & ordinis perturbatio, ἀταξίαν (*h*) *poſſis dicere, quod deſtillatio a capite ferina & coctionis incapax mortem intentarit? Præclarum hoc, nec ſicco pede prætereundum.*

Secundum quod nota dignum nobis videtur eſt illud quod Galenus ſcripſit. Deſtillationes a capite in pulmonem malignas crede, ſi tenues & corrodentes fuerint, has enim nec in pulmone tamdiu morari convenit donec craſſeſcant, ut alias fluxiones par eſt, quæ ſunt quidem tenues, ſed non corrodentes, nec æquum eſt ſtatim eas excerni. Intus enim morantes nec facile concoquuntur, & viſcus ipſum lacerare deprehenduntur. Si excernantur autem, tuſſes violentas commovent, ob quas caput repletur, ipſumque rurſus materias in pulmonem depellit, metuſque eſt ne ob tuſſim vehementem vas aliquod rumpatur. Quæ tuſſis iis accidit qui humores tenues & aqueæ ſubſtantiæ difficulter ex pulmone rejiciunt. Aſcendunt enim iſti humores a ſpiritu per tuſſim emiſſo ſublati. Quod ſi tenues & aquei ſint, diſperguntur, & contra ipſius ſpiritus motum prius delabuntur, quam totam aſperam arteriam egrediantur. *Et hic locus eſt notandus, & multi eum veriſſimum magno ſuo detrimento experiuntur.*

Comm. ad part. 18. ſect. 3. lib. 6. Epid. Vide part. 12. ſect. 1. lib. 1. Epid.

Tertium eſt de febre & macie quæ tenues fluxiones conſequitur. Id Galenus abunde explicavit dum extenuationem corporis ſequi ait ex calidis deſtillationibus. Et tunc Medici non reformidant phlebotomiam. Mirum autem ſit cur quum deſtillatio ferina & calida a capite labitur, febrem primo quoque tempore promoveat. Eſt enim calor quidam fundens & liquefaciens, qui quum alias in aliis partibus ſit, maxime in capite eſt: non quod forte non ſit ea acris & calida diſtillatio quæ febrem accerſat, ſed eſt febris non ita apparens, & ſepulta quæ id faciat, id eſt, quæ diſtillationem moveat. Sed hanc totam quæſtionem de fluxionibus in lib. 2. Epid. meorum *diremimus.*

Quæſtioni huic ultimæ annectendum eſt & illud præclarum Hippocratis præceptum. Quum enim a fluxionibus extenuatum eſt corpus, prima cura eſſe debet ut corpus pingueſcat. Pinguedo enim illa & εὐσαρκία *declarat fractam eſſe vim fluxionum iſtarum acrium & calorem contra naturam ſuperatum. Præ-*

 ceptum

(*g*) Quidpiam tabificum cognatum. (*h*) Inordinationem.

ceptum quidem Hippocratis est de iis quibus aspera arteria exulcerata est, & valde tussierunt: Hos, *inquit*, quam maxime reficere oportet ut quam crassissimi fiant: *Et tamen hæmoptoici fiunt. Quum alioqui magna Medicorum pars hæmoptoicis inediam præscribat. Sed horum duo sunt genera: nam si præ copia sanguinis hæmoptoicus fiat, de cibo demendum est; si ob sanguinis acrimoniam & malam qualitatem, multi benigni alimenti usu acrimonia sanguinis temperabitur.*

FINIS LIBRI CONSIL. MEDIC. SECUNDI.

GULIEL-

GULIELMI
BALLONII,
MEDICI PARISIENSIS
CELEBERRIMI,
CONSILIORUM MEDICINALIUM
LIBER TERTIUS ET POSTREMUS.
STUDIO ET OPERA
M. JACOBI THEVART
D. Medici Parisiensis digestus, & multis hinc illinc observationibus, ad obscuriorum locorum intelligentiam, illustratus.

Ῥαθυμίας ἀπέχεσθαι, καὶ τὰ νοῦ ἀσκεῖν.
Ἡ μὲν γὰρ ἄσκησις πάντων ἐστὶ κρηπίς.

Id est.

Abstinere desidia, & exercere ea quæ sunt circa mentem,
Nam exercitatio & fundamentum rerum omnium.

APPROBATIO.

EGO ſubſignatus Doctor Medicus & Decanus ſaluberrimæ Facultatis Medicinæ Pariſienſis, teſtor Conſilia hæc Medica, & Paradigmata a Magiſtro GUILLIELMO DE BAILLOU Doctore Medico Pariſienſi & Decano celeberrimo, erudita oratione & ſummo judicio conſcripta, atque a M. JACOBO THEVART, Collega doctiſſimo, digeſta, & obſervationibus aucta, digna eſſe quæ typis mandentur. Datum Pariſiis Calendis Octobris Anno poſt Chriſtum natum milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo octavo.

PERREAU DECANUS.

AD CANDIDUM LECTOREM.

Nil opus Auctoris laudare volumina noſtri,
Hoc opus auctorem laudat, hic auctor opus.

J. THEVART, D. M. P.

ILLUS-

ILLUSTRISSIMO AC SAPIENTISSIMO VIRO

D. D.

FRANCISCO VAUTIER,

olim Reginæ MARIÆ MEDICEÆ Archiatro, nunc Regi LUDOVICO XIV. à sanctioribus Consiliis, & Archiatrorum Comiti,

JACOBUS THEVART,

Doctor Medicus Parisiensis,

S. P. D.

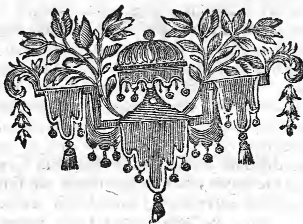
QUÆ hactenus e musæi nostri latebris in apertam lucem prodiere Clarissimi Ballonii opera, *Illustrissime Valteri*, ea tam gratiose ac comiter ab omnibus Philiatris excepta sunt, certo ut credam peccaturum me in Rempublicam iatricam, si reliqua, quæ adhuc latent, ejusdem Authoris monumenta diutius apud me retineam. Sed longe profecto gravius crimen ipse incurrerem, si paterer ea ad aliorum manus ante pervenire, quam auxiliares ac salutiferas tuas essent exosculata, ab eisque missionem accepissent. Ecce igitur, *Archiatrωn Comes dignissime*, utroque eo reatu una me exsolvo, ac medicinalium consiliorum, paradigmatumque centurias aliquot ab ipso Ballonio jam seniore conscriptas, mihique pronepoti concreditas, Illustri tuo nomini dico ac consecro. Id a me nec invito exigebat dignitas illa tua, quam summam sperare Medicus potest, & ad quam tua te virtus, tua longo rerum usu firmata polymathia, nec non in rebus medicis εὐτυχία (*b*) incredibilis evexerunt, atque id tam felici rerum successu, ut boni omnes Galli palam profiteantur ac prædicent suum se tibi debere Regem charissimum, quem nempe malignis ac pestilentibus variolis periculosissime laborantem non cardiacis tantum præsidiis (ut medicastrorum αἱμαφοβῶν (*c*) vulgus solet) sed & ipsa, quam

(*b*) Secunda fortuna.

(*c*) Sanguinis missionem timentium.

quam in ejusmodi affectibus tantopere aversantur ac damnant sanguinis missione ter, pro symptomatum urgentium necessitate, repetita, salvum & incolumem restituistis, innumeris interim in hac urbe populosissima pueris hac epidemica lue è medio sublatis. Quod ob facinus tam egregium quæ non tibi laudes, Vir præstantissime, quæ non soteria debentur? Si qui civem Romanum in prælio servaverat, quercea corona dignus habitus est, tu certe, qui Regem Christianissimum ab hoste tam infenso liberasti, auream, qualis est ab Atheniensibus Hippocrati concessa, meruisti. Nec dubito quin, si vixisses priscis illis temporibus, quibus inter heroas referebantur quicunque insigni aliquo facinore Rempublicam conservassent adjuvissentve, quin, inquam, ipse heroum auxisses numerum, honoresque prope divinos accepisses. Tu (quod de Hippocrate Pætus ad Artaxerxem scribens aiebat) sanitatis pater es, tu servator, tu mitigator dolorum, tu divinæ scientiæ princeps. Plura ne dicam vetat modestia. Jubet vero ratio & æquitas ut nullam unquam prætermittam occasionem celebrandæ tuæ erga me propensionis ac benevolentiæ, quam ipse semper ab annis ferme viginti quatuor singularem expertus sum, quamque si nullo hactenus officio, nullo vel levi munusculo, ob fundi proprii tenuitatem, compensare potui, velim saltem operum avunculi mei nuncupationem hanc perpetuum esse apud omnes memoris mei, gratique erga te animi monumentum.

Vale: Lutetiæ XIX *Calendas Januarii* MDCXLIX.

GULIEL-

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI, CONSILIORUM MEDICINALIUM

LIBER TERTIUS.

CONSILIUM PRIMUM.

De Capitis dolore, & Vertigine.

NGLUS annos natus 46. dolore capitis periodico jampridem laborabat, alias hemicrania est, alias cephalalgia, & hæc frequentior: Ita morbus diu afflixit, ut inveteraverit ac confirmatus sit: quærit a nobis ut dolorem malumque leniamus, quandoquidem radicitus evellere potis non est, nec quisquam ullo remedio sublatum iri credit, nisi forte ætas ipsa remedium fuerit. Biliosus enim valde est, & æstuantia habet viscera, unde evenire potest ut successu temporis bilis defervescat, & non ita acris generetur. Ita enim Hippocrates morbos συντρόφους (*d*) in senecta desituros credidit: Id quod Galenus de affectionibus calidis intellexit. *Gal. com. in part. 6. sect. 5. lib. 6. Epid.*

Antequam autem capita perstringamus quibus nos opitulari posse tam pertinaci & rebelli dolori credidimus, nonnihil de capitis affectionibus paullo generalius præfabimur. Duo autem, aut tria perstringemus, quorum unum ab instituto paullo erit alienius, sed tamen quasi ex eventu tractandum occurrit. *Partium principum affectiones etiã leves non sunt negligendæ.*

Primum est, quanti sit momenti affectio capitis etiam levis, si spectetur pars laborans, non causa doloris efficiens.

(*d*) Connutritos.

Secundum, an facultatis animalis consideratio sit in morbis necessaria, & quatenus.

Pro tertio, quoniam Galenus in morborum acutorum vigore tanti facit facultatem animalem, id quod tamen nonnullis parum probabile videtur, videndum quatenus id verum esse possit, nam mentionem sumus facturi de quadam Galeni auctoritate ex qua constare potest gravitatem affectionum æstimandam esse, alias ex dignitate & principatu partis, alias ex magnitudine causarum morbum efficientium. Ut si quod symptoma ἐπιγενόμενον (*d*) contingat per augmentum causæ morbificæ, illud augmentum consideremus alias ex humorum vi & magnitudine, alias ex natura & conditione partis laborantis, ut quod magna aliqua causa in parte minus præcipua facit, in principe parte minor causa par & idem committat, & ejusdem momenti. Totum autem hoc eruetur ex *commento quodam in* 1. *prognosticon.*

Locus hic diligenter legendus, quoniam & ad diagnosin, & ad prognosin maxime pertinebit.

1\.

2\.

In phrenitide delirium malum ut essentiale & pathogn. in aliis morbis ut ἐπιγενόμενον.

3\.

Postquam locutus est de iis qui in febribus falsis objectis moti festucas colligunt, muscas venantur, gesticulantes manus ad os & oculos ferunt, unum valde commemorabile adstruit: Nam hæc aut in phrenitide, aut ardente febre, aut peripneumonia, aut capitis dolore contingere ait, sed alia, atque alia horum ratio est. In phrenitide enim hæc sunt mala & essentialia & pathognomonica, & ideo sunt perniciosa, quia pars princeps laborat; in aliis autem affectibus sunt ἐπιγενόμενα & magnitudinem causæ morbificæ sequuntur. Nam symptoma superveniens non oritur nisi aucto malo, ut singultus non ex quavis inflammatione hepatis sequitur, sed ex ea magna & gravi; & ita de ceteris. Sic in peripneumonia, dolore capitis, ardente febre non hæc eveniunt, nisi quum affectionis causa increverit: Id quod Galenus his verbis explicavit; merito igitur affectiones talia committentes, id est inducentes errorem mentis & partis imaginantis, ut inde gesticulatio manuum, muscarum venatio, & festucarum collectio consequatur, censentur difficiles, græce χαλεπαὶ, quippe quæ febris acutæ, aut peripneumoniæ, aut doloris capitis sequantur magnitudinem, addit codex græcus τῶν χυμῶν εἰργασμένων, id est humorum committentium eas: a phrenitide quidem, quia pars princeps est affecta, cujus universum genus exitiale habetur, a febre vero dolore capitis & peripneumonia, ob magnitudinem (inquam) humorum committentium eas affectiones.

Sic in phrenitide habet rationem τοῦ ἐπιδεκτικοῦ (*e*), in dolore capitis, peripneumonia, febre acuta τοῦ ποιητικοῦ (*f*), id est in phrenitide, ut & in morbis partium principum dignitatem & principatum partis observat, in aliis morbis vim ac potentiam humorum: quamquam in phrenitide observatio humorum non est differenda, nec negligenda, sed in aliis morbis quid materiale cernitur, in partium principum morbis, quæ pars: nam exigua causa magnos quosdam affectus producit in parte principe, ut de vulne-

(*d*) Superveniens.
(*e*) Causæ suscipientis.
(*f*) Causæ efficientis.

vulneribus capitis ſtatuit Hippocrates: quum nullum etiamnum leve capitis vulnus negligi debere ſuadeat. Unde illud eſt Hippocratis memorabile: *Parva cauſa medelis exſolvitur, niſi quid circa locum principalem affectum fuerit.* Nam ubi vitium eſt in parte præcipua, ſæpe non eſt tam laborandum in evacuando, quam tollendo partis vitio. Id & in morbis longis & acutis obſervari debet: de acutis hic dicitur, de longis dicam; Tanti momenti eſt pars & vitium partis dominatum in corpore habentis, ut longitudo morbi ſit ei accepta ferenda. Sunt enim morbi diuturni tribus modis, vitio partis, culpa ægri, coctionis difficultate. Difficultas coctionis ob humoris copiam, naturæ imbecillitatem, & meatuum anguſtiam. Galenus de apoplexia loquens, quæ dies ſeptem non præterit, ait, *partes principes non diu ferunt fortes ſimul ac diuturnas paſſiones*, immo a parvis cauſis impendio magis læduntur, nedum a gravibus, unde non mirum eſt ſi ubi delirat quis & nimium cerebro perturbato afficitur, terreatur vulgus, Medici non ita terrentur, præſertim quum perturbationis mentis cauſas, alias ab aliis ſecernant: quamquam dicat quis quid attinet ſi quis bene aut male in febre ratiocinetur? nihil enim ad curationem attinet quamquam in univerſum ab Hippocrate eſt pronuntiatum: *In quovis morbo mente conſtare bonum, & bene ſe habere ad ea quæ offeruntur.*

Lib. de præcept. ſub finem.

Morbi longi vitio partis, culpa ægri, & coctionis difficultate.

Comm. ad aphor. 51. lib. 6.

Nunc itaque alias quæſtiones explicemus, quid & quatenus conferet facultatum animalium obſervatio in morbis. Apud Galenum locus eſt qui multos hactenus torſit, neque enim putant omnino verum eſſe morbo conſiſtente nec purgationi, nec venæ ſectioni intendendum eſſe, quia tunc maxime concoctio fit. *Circa initium melius eſt minuere materiam, quo natura cetera facilius evincat. Quum morbus conſiſtit, nil opus eſt evacuare, dum natura jam concoquit, tum ob alia, tum quia vis animalis maxima ex parte laborat, & fatigata eſt*, græce κεκμηκυίας τῆς δυνάμεως, *licet naturalis & vitalis fortis perſiſtat.*

At quorſum mentio fit de facultate animali? quorſum ſenſus? ratiocinatio? memoria? phantaſia? motus? nam licet æger maneat immobilis, nil propterea deterius illi contingit. Eſt enim facultas naturalis morborum coctrix & maturatrix: at ratiocinetur quis vel non, moveatur necne, nil attinet; at reſpiratio & ſenſus neceſſitatis ſunt alicujus: reſpiratio vero ad vitalem facultatem quodammodo refertur; ut autem animal ſubſiſtat neceſſaria ſunt hæc tria, vita, nutricatus, reſpiratio. Ad vitam ipſam reſpiratio referri debet, nec enim voluntaria omnino actio eſt, ut nec pulſus: fit enim καθ' ὁρμὴν (*g*), non omnino κατὰ προαίρεσιν (*h*). Ceterum Galenus parvi facere videtur facultatem animalem. *Quum valemus*, ait, *cerebro opus eſt ad actiones voluntarias, non ita quum ægrotamus. Ad vitam cor & cerebrum par momentum habent, ſed non idem in morbis.*

Ut animal ſubſiſtat tria neceſſaria, vita, nutritio, & reſpiratio. 7. Meth.

Bene valentibus cerebro opus ad actiones volunt, non ita quum ægrotamus.

Quo pertinet locus præclarus in Prorrhetico. *Quum virtus ſine manifeſta evacuatione imbecilla fuerit, duorum horum alterum eſſe oportet, vel enim gravans copia oſtenditur, vel unius principiorum intemperies ac natura-* lis

Ad part. 5. l. 2. prorrh. Germana explicatio locorum Gal.

(*g*) Secundum impetum. (*h*) Secundum electionem.

lis & vitalis virtutis imbecillitas est deterrima, & cito hominem tollit: una enim cum his animalis exsolvitur, sed si quæ facultas in cerebro residet, afficitur, non protinus cor afficitur. Quo ex loco demonstratio & illustratio eorum quæ hic dicuntur erui elicique potest.

Ceterum ut tandem luce quadam allata aliquid concludatur, his nos cancellis orationem nostram coercemus. In corpore nostro est συντονία, & τόνος (*i*) quidam ut animal subsistat nec sua mole obrutum ruat, aut dissolutum cadat ac prolabatur. Est enim harmonia quædam & contentio omnium virium, ut chordarum in lyra: hæc si dissolvitur, male se res habet. In vigore morborum facultas naturalis coctioni dat operam, vitalis afficitur & laborat, & exsuscitat, opitulaturque naturali laboranti: restat animalis; huic si vis aliqua inferatur, aliquid deterius continget: nam duabus prioribus laborantibus, saltem animalis aliqua ex parte integra incolumisque maneat; licet autem quod pertinet ad ratiocinationem & motum progressivum, non ita necessaria sit animalis facultas, ad respirationem & sensum facit, & ad conservationem istius συντονίας (*k*) valet. Ideo Hippocrates: *In morbo mente constare bonum*, ait, licet nil sit necesse ratiocinari febricitantem. Bonum autem signum est & causa, quia quum respiratio ab ea facultate pendeat, quum libera est illa respiratio voluntatis, & instrumentorum integritatem significet cum mediocritate usus conjunctam; ut causa autem valet, quia usui & necessitati satisfaciat: quamquam autem diximus respirationem cum vita coincidere, & ad nullam particularem actionem referri, sed ad vitam solam.

Hippocr. in Aphoris. Mente constare in omni morbo bonũ.

Mentio quoque facta est de sensu. Hic in morbis est pernecessarius, nec enim sine irritatione quadam crisis fieri potest; si autem facultas sensifica laboret, natura non sentit punctiones & calcar ipsorum humorum, unde frustrata crisi sæpe succumbit & opprimitur.

Facultatis sensificæ læsio efficit ut natura frustrata crisi sæpe succumbat.

Sunt qui ita conciliant locos istos contrarios, fatentur quidem verum illud esse Galeni *in methodo medendi*, ventriculi & jecoris, denique facultatis naturalis ita opus & munus esse necessarium ut sine iis salutaris coctio esse nequeat, sed in morbis thoracis ut in pleuritide, peripneumonia, & ceteris id genus, majorem quamdam esse necessitatem facultatis animalis quam naturalis; hic tamen distinctione opus est: nam etiamnum in istis morbis est quædam prærogativa & efficientia facultatis naturalis; humor enim coqui & præparari exclusioni debet, quod ab energia facultatis naturalis pendet. At ut foras coctus humor & quasi putrefactus excludatur, viribus & laterum firmitate opus est, id autem est ipsius facultatis animalis: sed talis functio cum ipsa respiratione coincidit, ut semper sese eodem quæstionis solutio referat ac revolvat: hæc autem paullo subtilius explicata sunt quam ut Medicum deceant, qui in artis operibus potius quam subtilibus disputationibus exactioreque actionum examine suam industriam ostentare debet.

Lib. iii. Meth.

Hæc autem de facultate animali obiter tractavimus, ut plus tamen temporis

(*i*) Robur, contentio & tonus. (*k*) Contentionis.

poris & operæ inſumſerimus quam nec crederemus : eo autem lubentius fecimus, partim ut noſtrum quoddam quantulum eſt fallentes & lenientes otium, nobis ex aliqua parte faceremus ſatis, partim ut labore levaremus eos quos hactenus ea quæſtio exercuit de neceſſitate facultatis animalis in morbis : Nunc ad noſtri ægri dolorem capitis demulcendum veniamus : mavult enim ſibi ſimpliciter provideri ac conſuli, quam rebus ad exactius examen diſputando revocatis, interea noſtram manum auxiliarem poſtulare.

Tria concurrere videntur quibus doloris tam frequenter redeuntis cauſa aſſignari poteſt, plethora particularis ipſius cerebri, cui, aſſiduitate dolendi juncta eſt jam ἡ διάθεσις κεφαλαλγικὴ (*l*) : viſcerum intemperies, acerrimæ bilis & calidorum exhalationum parens : tertium acuties ipſius ſenſus, potiſſima tantorum dolorum (quod attinet ad naturam ſuſcipientis partis) occaſio. 5. *Deliberationis & curationis capita.*

Doloris aſſiduitas caput infirmius reddit minima occaſione lædi facile, immo quia pars ægra & dolens ſuam quodammodo naturalem œconomiam pejorem habet & immutatam, proprium alimentum eſt oneri. Unde Galenus ait, eos qui capitis dolori frequenti ſunt obnoxii, capite infirmiſſimo eſſe, & eas partes alioqui imbecillas repletio quaquaverſum diſtendens dolorem concitat. *Comm. ad part. 5. lib. de natur. humor. Lib. de ſacr. morb.*

Hippocrates hanc ſenſus acutiem a prima origine repetit, *dum etiam in utero natura partes defæcat atque repurgat, vel ſupra modum, vel infra, vel intra modum* : quo autem purius cerebrum & defæcatum magis, eo hominem ſapientiorem reddit, ſed tantum bonum compenſatur quodam malo : dum hac ratione mutationes aëris facile perſentiſcit ; unde illud Hippocratis : *Cerebrum plurimam vim habet in homine, [hoc enim eorum quæ ab aëre fiunt interpres eſt, ſi ſanum exſiſtat.* *Vide aliam Hipp. ea de re demonſtrationem quum agit de 40. num. 1.* 6. *In pueris & quid contingat ſub finem lib. de ſept. partu.*

Et quum cerebrum in homine inter cetera animantia inſignem magnitudinem habeat, multas & varias nervorum propagines, non ſæpe totum dolet, ſed alias antica, alias poſtica parte, alias ſiniſtra, alias dextra ; prout peſtifera vis morbi huc aut illuc inclinaverit. *ἀμβλύνονται ἐν ταῖς μύξαις αἱ δυνάμεις ad part. 11. lib. 1. prorrh.*

Ceterum ad dolendi facilitatem facit aſſidua agitatio actioque animi, quæ humores rapit ſurſum, inflammat. Quandoquidem aſſidua cogitatio occæcat & corpus infirmum reddit, Celſo, unde magna pars urbanorum, & ſtudioſorum imbecillo eſt ventriculo. *Ii quippe*, ait, *valetudinarii vivunt qui corporum ſuorum robora inquieta cogitatione, & aſſidua vigilia minuere conſueverunt.* Sequitur enim illud quod eleganti verbo vocatur ab Hippocrate cerebri ἀνάλωσις, id eſt conſumtio, quæ iis maxime contingere poteſt qui pertinacius res & cogitant & tractant. *Gal. cap. 11. lib. de ther. ad Piſ. idem narrat de quodam ſodali, qui etiā in lecto aëris mutationes perſentiebat.*

Ut conſulatur utrique plethoræ, & particulari & univerſali, licet ſæpius ſanguis detractus, tamen circa ver & autumnum poteſt detrahi, niſi forte a detractione deterius habeat, ut quum purior & bilioſior ſanguis erit ; ſanguis enim bilem frenare ab Avicenna creditur. 7. *Sanguis frenum bilis. Avic.*

N n 3 Poteſt

(*l*) Diſpoſitio cephalalgica.

Poteſt & obſtinato magis malo arteriotomia decerni, & quum redit dolor, eſt velut acceſſio febrilis maxime exſiſtente febre particulari & veluti capitali.

Alvus ſit mollior: quibus enim eſt ejuſmodi, ii nec pleuritide, nec magnis aliis morbis capiuntur, ait Hippocrates. Concinnanda opiata laxans vel caſſia deglutiatur, ſuperbibito folliculorum decocto. A validioribus eſt temperandum, quia corpus impendio magis incaleſceret & agitaretur: at humorum tranquillitas & quies eorumdem perturbationi & ſeditioni eſt præferenda.

Si hæmorrhagia, aut ſeta porcina aut myrefolio, aut alia arte irritari poſſet, id porro optabile foret. Hirudines quoque pone aures applicabuntur & frequentes cucurbitulæ.

Ad ſenſus acutiem veteres non reformidant ſopientia & foris admota & aſſumta: Et foris conſerva nenupharis & violarum cum ſemine lactucæ, lintea in lacte repente macerata, & fronti ſubinde admota, immo cataplaſma vulgare, & ex mica panis.

8. Dolor capitis incipiens emplaſtro adſtringente mitigabitur. Id docet frontale puerorum capiti applicatum, quod ſtrictius additum dolorem repellendo compeſcit. Eſt enim frons pars maxime excipiens, occiput mittens. Uſurpato ad tempus emplaſtro adſtringente, digerente utendum ex floribus viridibus chamæmeli, hederæ terreſtris; veſica ſuilla lacte, vel aqua ſemiplena, vel pullus per medium ſectus admovebitur. Nares illinendæ oleo de ſemine cucurbitæ, immo aliquid narcoticum in aurem immittendum dolore ſæviente: intus ſyrupus nenupharis, hordeata cum ſeminibus ſtupefacientibus: Quæ temperant & pinguefaciunt ſanguinem & craſſiorem reddunt, juvant: Decoctum pedum & crurum vituli, piſces, lactucæ; denique omni arte humectandum, quia humiditas ſenſum ipſorum ſpirituum obtundit.

De prudenti uſu Narcoticorum Galen. multa. Comm. ad part. 5. ſect. 6. lib. 6. Epid. Et Ballon. lib. 1. conſil. conſ. 65.

Inedia inutilis, immo malefica eſt, ventriculus enim repletur per jejunia ichoribus, qui ſuffuſiones & dolores capitis magnos excitare ſolent. Juvabit interdum frigidam ſæpe ore continere, immo omnia quæ aſſumta ſunt in paſtu frigida aqua includere, ait Celſus.

Galen. ad finem cap. 9. lib. 6. de ſanitate tuenda.

Vitare piperata, condita, odorata, zythum; id autem maxime ad ſanitatem facit non bibere vinum niſi hauſto juſculo, aut cibis ſatis abunde præſumtis.

Vinum jejunos bibere novitio invento inutiliſſimũ. Plin. cap. 1. lib. 25.

Haurire ſerum lactis æſtate.

Frequens uſus conſervarum nenupharis, cichorii, violarum, roſarum, addito papavere albo.

Vinum aqua hordei frangendum dum domi vivet.

Errhina vitentur niſi velit mane aquam tepentem nare attrahere.

Frictio capitis eſt ubi juvat, eſt ubi obeſt. Student omnes caput ſiccare in bilioſis, & iis quibus caput bilioſius & æſtuantius eſt, nocet: non ex parte ipſius cerebri, ſed ex parte membranarum ejus & pericranii; frequenti enim frictione caput & ſiccius & minus perſpirans redditur.

Vitet odorata.

De

De lotione capitis, de balneo, de pedum lotione judicium porro adhibendum.

Lotio capitis ab antiquis usurpata, a nostris intermissa, immo omissa, quia facile peccatur in lotionis usu, si modo prudenter administretur, plurimum auxilii est allatura. Lixivium sit potius ex his quæ laxant & temperant.

Frequens balneorum usus aquæ egelidæ odore & fumo carentis (quamquam ita Galenus canonem prudentiæ adhibet) capitis solius caliditatem quovis alio modo habentis balneum juvat: quum vero spiritus flatulentus ob humorum pravitatem ad caput fertur, hos lavare non convenit, ac si dicat, si localis est affectus in cerebro, juvat lotio: si a toto corpore, disconvenit. Pipionum applicatio in partes divisorum urgente dolore confert. Vide an hæc Galeni de balneo opinio vera sit. Sed quia æger quodammodo podagrizat, ut ita loquar, & imbecillitatem habet pedum, cautius agendum: de istis malis ita videbitur.

Gal. locus notandus 4. acut.

Hipp. 3. acut. inter balnei dotes ait gravitatem capitis balnei usu tolli & juvari ad par. 58. lib. 3. acuto.

Ligatio tibiarum adstrictior omnino vitetur.

Spongiæ imbutæ decocto parato ex vino, addita rosa, sumach, nuce cupressi applicentur pedibus. Item sacculi sicci: Emplastrum palmeum: tritico calefacto pedes imponantur.

An vomitus conferat experiundum, nam caput replet.

Veneris sit usus moderatior & quem languor non excipiat; nam Venus maxime capiti & generi nervoso officit, corpus infirmius reddit, & ad resistendum morbis impotentius: ideo Hippocrates a coitu hominem imbecillimum reddi credidit quod ab homine exeat fortissimum: semen autem est; deinde in coitu homo quasi ex homine exsilit, ait Plinius.

Pilularum communium frequens usus esto.

Syrupus paratus ex succis oxalidis, pomorum, limonum, malorum aureorum, buglossi, borraginis.

Ultimus hic sit conservandæ tuendæque sanitatis canon quem Celsus eleganter descripsit.

Quum omnibus inutilis sit post cibum aut contentio, aut cogitatio animi, tum his præcipue, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere consueverunt, vel quoslibet alios oris affectus. Vitari etiam gravedines destillationesque possunt, si quam minime eum (qui his est opportunus,) aërem vel loca, aquasque mutet; si caput in sole protegit, ne incendatur neve subitum ex repentino nubilo frigus id moveat, si post concoctionem jejunus caput radit, si post cibum neque legit neque scribit.

ANNOTATIONES.

1. *Maxima pars Anglorum rufo est capillo, vel quod artificio mangonioque id fiat, quod in naturam tandem mutatum est; fluxionibus calidis & biliosis in articulos obnoxia est, hæc autem calidioris temperamenti sunt argumenta: quod ad actiones attinet sunt promti, agiles, acuti, superbi, elatique animo, & tamen regio illorum est valde frigida; credo id esse a diæta, nam multa carne utuntur, zytho fortiori, generosis vinis & piperatis, aut*

cinna-

cinnamomo conditis; hæc omnia bilem generant, immo affectiones cholericas; unde apud Hippocratem de Biante pugile vorace, experiebatur affectiones cholericas bile ſurſum ac deorſum exeunte ex carnis eſu, (*ait Hippocrates*) maxime utebatur porcinis, crudis, vinis odoratis, dulciariis, polenta, *ita vivunt Angli. Unum autem notandum de Britannis, id eſt Anglis apud Cæſarem* in Comm.: *Ii ſucco erythrodani faciem & pilum infucabant, ut in bello eſſent horribiliores: hinc forte ruforum capillorum hereditas ex inſtituto ad naturam converſa eſt, ut de macrocephalis notat Hippocrates: & Ariſtoteles* probl. 2. lib. 38. *quærit cur piſcatores qui mare incolunt, & ſeptemtrionales plagas, rutilo ſint capillo. De iis autem idem dici poteſt quod de Scythis dixit Hippocrates, quorum aër eſt frigidius valde, Scythæ fulvi ſunt ob frigus ingens, non vehemens ſol ad eos accedit, a frigore vero albedo exuritur & fit fulva.*

Cap. 10. *de aër. locis & aquis.*

2. *Inter eos qui ita delirant ut feſtucas colligant & muſcas arceant abigantque, quidam aliter atque aliter affecti ſunt: Nam quatenus falſo ſibi perſuadent feſtucas & muſcas adeſſe, quæ non adſunt, eatenus imaginatio læſa eſt; quatenus vero conantur aut colligere aut nocivas muſcas abigere, ut quæ nocere poſſint, eatenus ratiocinationis vis nonnulla relucet, bene enim in eo ratiocinantur quod omne nocivum expelli debet.*

3. *Unde in omni febre eſt videndum ac providendum ne vis febrilis cerebrum occupet, quum enim pars ſit magni momenti, ubi ſemel affecta eſt non niſi ægrotantium diſpendio eſt affecta.*

4. *Bonum eſt in quovis morbo ratiocinari, non quod proinde æger convaleſcat: ſed ait Galenus* in comm. illius aphoriſmi *& bonum & malum intelligi debet quantum in ipſo eſt hoc aliquid. Nam quod ad vitam aut mortem attinet, oportet omnium ſignorum vires perpendere.*

5. *Locus eſt admirabilis* lib. de carnibus *Hippocratis, ubi agit de cerebro, aitque pinguedinis parum habere, multum glutinoſi, & ideo non facile exuri poſſe; id ad morbos cerebri plurimum valet.*

6. *Contra locum iſtum de ſacro morbo alius eſt contrarius plane* lib. 1. de diæta, *ubi ait corpus maxime ſanum eſſe & mutationibus non obnoxium, aëris & temporum, ſi habet ſuum temperamentum ex rariſſima parte ignis & ex tenuiſſima parte aquæ. Eos ſaniſſimos ad quadraginta annos vivere ajunt, & iis morbis tolli qui circa talem annum quadrageſimum prehenderint, quomodo ex tenuiſſima parte aquæ & tenuiſſima ignis quum ſit facilius effluxus, ita ſanum corpus licet æſtimare.*

7. *Verum quidem illud Galeni* cap. trigeſimoſept. lib. ad Traſyb. *quod cogitatio & vigilia magis quam ſomnus intellectum perſpicacem reddat, unde illud: Craſſus venter mentis acutiem non facit; ſed omnia ſunto mediocria, nam notandum illud Hippocratis* ad finem 2. de diæta acut. pertinax vigilia cibos crudos & ἀπέπτȣς (*m*) reddit, *crudos qui coquantur quidem cum tempore, ἀπέπτȣς vero qui vix naturæ gratiam recipiant, & inter cetera animadverti debet quod ſedula oculorum in rem aliquam attentio necnon ipſius*

(*m*) Incoctiles.

ipsius animi vertiginosos homines reddit, ut ex Theophrasto fere sub finem libelli de vertigine *apparet*.

Vide com. Ballonii in lib. Theophrasti de vertigine.

Sed si cui est animus inquies, & qui opere pascebatur & delectabatur, is non statim ab opere summoveri debet, sed amica consolatione levandus est & aliquid sufficiendum quod in otio negotium solitum nullo ægri dispendio suppleat; animum enim sedulum & actuosum cessare mors est.

De labore mentis Aristoteles in posit. *duo sunt genera laborum, unum violentum, alterum naturale, visus labor, auditus, vocis, curarum. De visu ita anima in id quod videtur intenta movetur & calefacit, calefacta humido evacuato siccatur; per auditum allabente sono anima concutitur ac laborat, laborans calefit & siccatur.*

Sequitur post de cura locus perbellus 2. de diæta, *unde illud Plinii*, cogitatio assidua occæcat, abducto intus visu: *hic locus erit pro vertiginibus.*

8. *Ad hunc scopum locus est Galeni observandus* cap. 9. lib. 6. sanitatis tuendæ; sunt, *ait*, capita quædam quæ ob arteriarum temperamentum, in vertigines & capitis dolores incidunt. *Nota, illud arteriarum temperamentum*, his, *ait*, arterias aperire convenit: *illo loco agit de inæquali intemperie; inæqualis enim intemperiei magna vis est ad morbos generandos & curandos: bifariam autem interpretari possit quis intemperiem inæqualem, vel quod sit calidi & frigidi quædam inæqualitas, ut quædam partes sint justo calidiores, aliæ frigidiores, nam fateor cerebri parenchyma esse frigidum, arterias plenas sanguine arterioso & ferventiore, unde quum temperamentum cerebri cum arteriarum & sanguinis in iis & venis contenti temperamento bene congruit, tunc omnia rite in cerebro administrantur, si aliter, nequaquam; ut quum ventriculus frigidiusculus est & hepar calidius, omnia male geruntur; tunc enim quum partes principes & officiales contrario modo, & temperie se se habent, œconomia male administratur; vel inæqualem intemperiem interpretantur, quum inducitur intemperies, sed nondum introducta est, & quasi hectica: priorem interpretationem de inæquali intemperie fovet Galenus* loco citato lib. de sanitate tuenda. *Alio loco Galenus ob spiritus humidi crassique in cerebro agitationem fieri & apoplexiam sæpe procedere. Sic hypochondriaci fiunt vertiginosi, & vapore flatuque ab intestinis surgente, & peculiari in cerebro generatione talis spiritus maligni, & ad id maxime facit inæqualis intemperies cerebri, flatuum maxime & malorum symptomatum auctor; hanc* in Epid. *belle Galenus expressit quum ait, Calidis vaporibus sursum elatis repleri & inæqualiter affici cerebrum.* Inæqualiter autem, *ait*, afficitur cerebrum quum quædam partes secundum naturam sunt, aliæ non refrigeratæ ipsis secundum naturam habentibus proximæ sunt, hinc molesta fit distributio frigiditatis, a male habentibus, ad recte valentes. *Sed inter cetera omnia quæ Galenus scripsit ad essentiam vertiginis pertinentia locus ille pertinet, in pulmone iste spiritus cum materia dyspnœam facit, in ventre melancholiam hypochondriacam, flatuosam, in corde palpitationem, in cerebro Echo, tinnitus, vertigines: Et quia cerebrum pars est magni momenti ideo ab eadem causa eximium illud symptoma exsistit. Nam in cerebro flatus circumaguntur & arterias venasque perturbant, in ventre tormina movent, motum peristalticum impediunt, ventrem adstringunt, choleram siccam excitant,* in

Inæqualis intemperies 2. modis fit.

Comm. ad aph. 17. lib. 3.

Ad p. 5. sec. 6. lib. 6. Epid.

in cerebro motum impediunt & spiritus animales perturbant motusque suos ratos, & flatos retinere impediunt.

9. *Illud Hippocratis est* 2. Epid. *Excandescentia valet ad bonos succos generandos & bonum habitum comparandum, ut Galenus* comm. in part. 11. sect. 3. lib. 6. Epid. *notat, quod illud dicitur de obesis, pituitosis, segnibus & ignavis, non de biliosis, quibus quies & tranquillitas potius confert, aliis vero stupidis cogitatio valet, unde illud* τὸ τῆς ψυχῆς περίπατος φρόντις ἀνθρώποις (*n*). *Et quia elegans locus ille Hippocratis* 3. Epid. sect. 4. *audienda sunt verba Hippocratis plane aurea:* δεῖ ἐμπαιεῖν ὀξυθυμίην χρώματος ἀναλήψεως ἕνεκα καὶ ἐγχυμώσεως (*o*) lib. 6. Epidemiorum sect. 5. *dum Galenus citat Hippocratem aliis verbis utitur:* ὀξυθυμίη χρήσιμος εἰς εὐχυμίαν καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως ἀνάκτησιν (*p*). *Id quod Hippocrates* lib. de ossium natura *docet dicens*, colorum mutationes fiunt corde laxante, unde florentes & pellucidi, aut constringente, unde subvirides aut pravi alius coloris; *ceterum aliud est* ἐγχύμωσις (*q*) *aliud* ἐκχύμωσις (*r*) *Gorræus* in voce ἔγχυμα καὶ ἐγχύεμμα (*s*).

Et Plin. cap. 1. lib. 23. Et Aph. 28. lib. 6. 10. *Quomodo vinum lædat afferens convulsiones, deliria, ubi inanito corpore sumitur, aut non præsumto cibo Galenus explicat* com. ad aph. 21. lib. 2. & ad aph. 36. lib. 7. *qui loci sunt commemorabiles; tamen idem Galenus* comment. ad aphor. 5. sectio 6. lib. 6. Epid. *in doloribus capitis & hemicraniis præbet; quomodo merum autem vinum juverit somno conciliato Galenus eo loco explicat; id quod est notandum; quoniam id communi omnium opinioni repugnat; & si ad affectus nervorum & cerebri remedia calefacientia & siccantia conferunt, cur vinum calefaciens & siccans non valet? An quia fundit vinum magis? an quia ut alimentum subit magis, & si quid nocere potest magis nocet? fundit enim & non discutit; quod autem vinum jejuno non bibendum sit Plinius* lib. 28. cap. 1. *jam citato de medicis qui commendabant se novitate placitorum & cibis præsumi præbibique voluerunt.*

11. *Nota cur dicat arteriæ dolores; at id est consentaneum Galeno qui capite* 9. lib. 6. de sanitate tuenda, *ait quosdam ob peculiare arteriarum temperamentum obnoxios esse vertiginibus, & doloribus capitis, quibus arteriotomia competere solet, quod notandum; nam illo loco agit de inæquali intemperie, de qua abunde agit* & comm. ad part. 5. sect. 6. lib. 6. Epid. 1.

(*n*) Animæ cogitatio deambulatio hominibus.

(*o*) Oportet excitare iracundiam, gratia revocationis coloris, & ad succos intra revocandos.

(*p*) Iracundia utilis est ad succorum bonitatem & reacquisitionem habitus secundum naturam.

(*q*) Infusio succorum.

(*r*) Effusio succorum.

(*s*) Infusa & effusa.

CONSI-

CONSILIUM II.

Pro ſeptenni puero moleſta raucedine laborante.

IN morbis nec præcipitanter timidos, nec temere ſecuros eſſe oportet; hinc enim & illinc nonniſi, aut præ timore morborum derelictio, aut præ confidentiæ ſecuritate temeraria remediorum uſurpatio, & prognoſis parum tuta: Ideo rem attollere malum, pejus vero extenuare, ſi quid eſt quod ſit alicujus momenti. Rem attollere, vel quo plus profeciſſe videaris, vel quo ignaris & idiotis excellentior Medicus exiſtimeris non vacat vel ſuſpicione inanis glorioſæ, vel fortaſſis ignorantiæ aut avaritiæ.

Nunc de raucedine; eſt ubi raucedo floccipendi debet, & non attolli; eſt ubi magni fieri debet; unde Galeno *quæ diſtillationes hominibus primo tuſſim concitant, deinde raucedinem, neque conſiſtunt, alteram tabis differentiam afferunt*: ſed alio loco facit plurimi ipſum vocis vitium: *quum multas ob cauſas tabes conſequatur tum maxime ob diſtillationem fit, eam præcipue quam vitium vocis conſequi ſolet.* Adeo magni momenti eſt vocem vitiari.

Gal. in 1. Epid. circa initium. Eſt autem comm. ad part. 17. ſect. 1. lib. 1. Epid. ad part. 32. ſect. 3. lib. 3. Epid.

Raucedo ſymptoma eſt laborantium faucium, vel ob pulmonis aſperæque arteriæ humidiorem intemperiem, vel ob humorem ſuperfluum a capite ſtillantem in fauces, & vocis inſtrumenta plus æquo humectantem, vel non ſolum ob humorem a capite labentem, ſed ab aliis partibus vel inferioribus ad pulmonem miſſis vel attractis.

Ita enim Galenus tabem advenire, ait, aut ob diſtillationes a capite 2.
aut ob vitium ipſius pulmonis, aut affecto pulmone, non ob diſtillationem a capite, ſed ob affluxum ab aliis partibus: unde videre licet quam male vulgus credat ſemper caput accuſandum eſſe ut auctorem diſtillationum & affluxus ad pulmonem; attamen Galenus hic contra putat ſæpe affluere humores ad corpus pulmonis aliunde quam a capite. Ergo humectatio inſtrumentorum voci devotorum raucedinem parit: ſicca enim magis corpora magis ſonora ſunt, quamquam moderata temperies facit ut clara & ſonora ſit vox.

ad part. 17. ſect. 1. lib. 1. Epid.

Si id verum, corpora ergo calida & ſicca ſonoram magis rem aut ſonum ederent; de ſiccis verum non de calidis, nam vehementi calefactione exaſperatur magis arteria.

Ideo formidabilis eſt raucedo, præſertim perſeverans, & maxime quæ 3.
ab infantibus accidit & incipit: jam enim non amplius ſymptoma eſt, ſed morbus.

Hæc autem raucedo fit vel peculiari vitio epiglottidis quæ eſt primum vocis inſtrumentum, ex Avicenna; vel ipſius arteriæ, idque ab externa vel interna cauſa: vel ipſius pulmonis vitio; item quibus gargareon ſeu ligula exeſa eſt, iis vox vitiatur & tabidi fiunt, ait Aphrodiſæus.

Maxime autem vitiat vocem vehementior pulmonis calor, aut humiditas

4. *Omnino tamen ſiccitas laudabilior eſt in inſtrumentis vocis, modò ne excedat: Vide paulo poſt.*

ditas aut refrigeratio; quum a calore eſt, major & gravior eſt vox; quum frigiditas acutior, ſiccitas exaſperat, & vocem gruum voci ſimillimam movet. Nimia humiditas veram raucedinem facit, quamquam in quibuſdam rauceſcit vox ingratiorque eſt non ob ſimplicem illam humiditatem, nam aliquando humor elueretur, ſed ob vitium vel nativum ipſius arteriæ & bronchiorum, vel ob vitium adſcititium: ceterum tremula fit vox quum nimium humectatur vox, rauca quum pauca eſt humiditas; aliquando dilatatio major raucitatem facit, & tunc quædam eſt laſſitudo & loquendi difficultas. At quidam ex veteribus notavit, a calore

5. multo ipſius pulmonis & arteriæ vocem vitiari, id quod ſanguineis & junioribus a ſanguinis repletione contingit; cogitur enim animans ob attractionem frequentiorem aëris fuliginoſi excrementi expulſionem quodammodo irrauceſcere.

In hoc puero tribus nitendum eſt conjecturis, vel enim rauceſcit quia thoracem & præcordia calidiora habet; vel quum ſit natus utroque parente calidioribus partibus donato, non mirum ſi pulmo calidior plurimum frigidi attrahit, & aërem foris, unde raucedinis major occaſio: immo æque facile æſtate irrauceſcit, ac hieme, præſertim veſperi & in loco frigidiore; & idem pulmo attrahit undique ſanguinem & ſpiritum, unde plethoricis ſymptomatis facile gravatur, id quod neceſſitatem ſpirandi auget. Immo & puer hic nocte hiante ore dormit, & interdum illi fere perpetuo os apertum eſt, quare? quia credo illi incumbit neceſſitas frequentioris inſpirationis & exſpirationis, unde raucedinis occaſio. Id quod ſæpe febrientibus accidit ob frequentiorem aëris frigidi attractionem cujus cauſa eſt febris, maxime vero ſi focus in pulmone conſiſtit, & hæc prima conjectura noſtra eſt. Secunda eſt, quod ſit μεγαλόφωνος (*t*) præter ætatem. Tertia, quod natus ſit ille μητρόθεν (*u*) ſtirpe tabida.

Ariſtot. prob. 22. lib. 1. calori nimio febrientes rauceſcere autumat.

In pueris caloris & inæqualitatis arteriæ ſignum μεγαλοφωνία.

De eo quod diximus præter rationem ætatis eum μεγαλόφωνον eſſe, id contemni non debet: nam μεγαλοφωνία ἢ βαρυφωνία (*x*) caloris indicium eſt, calor autem cor auget, auget & pulmonem; accedit & ipſius arteriæ inæqualitas, nam id ipſi puero accidit quia eſt προθυμότερος (*y*), ut verbo Hippocratico utar, quod & jam grandioribus quum incipiunt hircire, Græce τραγίζειν, id eſt hircorum more vocem reddere aſperiorem: vocem enim graviorem habet quam ætatulam deceat: & in iſta prælmaturæ vocis gravitate dilatatio inæqualis ipſius arteriæ contingit, id quod ad inducendum raucedinem quamdam facit. Si itaque a calore gravior eſt vox, & arteria, ut tenerior, vim quamdam patitur & inæqualior fit, unde raucitatis occaſio, iſta autem raucitas minus formidabilis eſt. Eſt enim potius ut ſignum bonum, quandoquidem virilitatis & vis cujuſdam maſculæ eſt argumentum; puer enim iſte, quia πρόθυμος (*z*) eſt, ideoque abundat

(*t*) Magna & ſtentorea voce præditus.

(*u*) A parte materna.

(*x*) Magna vox & gravis vox.

(*y*) Promptior.

(*z*) Promptus.

dat calore & pluri alimento fovendus eſt: corpulentia, virilitate, vividitate, ut ſic dicam, & quadam ἀγχινοίᾳ (*a*) ætatem ſuperavit.

Ceterum ipſa dilatatio ante ætatem nocere poteſt; ex ſententia enim veterum dilatatio iſta raucitatis vocis cauſis adnumeratur.

De dilatat. vocis legatur id quod Gal. ſcripſit lib. de voce. Unde hujus demonſtratio peti poteſt.

Ex dilatatione enim iſta quædam laſſitudo accedit, & difficultas in loquendo. Id quod ab hoc puero alienum non eſt; nam dum loquitur niſu quodam & contentione quadam utitur: & vaſa jugularia, præſertim venæ, dilatantur & intumeſcunt; id quod duarum cauſarum alteram agnoſcit, vel iſtam arteriæ dilatationem vel pulmonis repletionem, & revera ipſe puer narrat ſibi inter loquendum & reſpirandum aliquid acidum in arteriam deerrare; acidum autem maxime voci officit, & ſi quid incidit in fauces acridiuſculum, non mirum ſi irraucefcat: nunc ad cetera pergamus.

Ut bonorum hereditates, ita & morborum ſucceſſiones ad poſteros perveniunt.

Tertia conjectura erat, quod ille μητρόθεν ſtirpe pulmonica ſatus eſſet; nam a ſtirpe generis morbi in poſteros derivantur, & ut bonorum hereditates ita morborum ſucceſſiones ad poſteritatem perveniunt: avus enim anno ætatis vigeſimo octavo tabidus ex pulmone interiit; matrem pueri ſuſtulit pulmo & thorax purulentus: copia autem puris erat inſignis, & omni ſuperior fide. Antequam ita purulenta diem ſuum obiiſſet per annum unum & dimidium ante querebatur de ſiccitate linguæ, ſiti & calore incredibili thoracis; omnia ſicca erant: nil expectorabat, ne tuſſiebat quidem: quum poſtea per dies viginti continuos de dolore ſiniſtri lateris queſta fuiſſet, & novies φλεβοτομηθεῖσα (*b*) cum frequenti ſpiritu & inquietudine incredibili fato conceſſit.

Morbi congeniti ſeu parentales Plin. metuendi.

Quum itaque puer tam parum ſano utroque parente a ſtirpe materna ſatus ſit, præſertim vero pulmonis propria ac gentilitia affectione quæ ceteros fere attingit, non mirum ſi quicquid partibus thoracicis acciderit quamvis τῇ φαντασίῃ (*c*) exiguum negligi non debeat.

Ergo concurſum, συνδρομὴν Græci vocant, cauſarum in hoc puero animadvertimus, caloris dominatum in pulmone & corde (eſt enim bilioſiore patre & matre genitus) unde pulmo cogitur ſæpius alas ſuas explicare, ut cordi refrigerium afferatur: teſtatur μεγαλοφωνία καὶ βαρυφωνία (*d*). Hoc enim teſtimonio eſt, multum caloris adeſſe & quum in corde ſint focus, & lares caloris innati, cor calidius, & majus magnum amplumque thoracem requirit. Animadvertimus etiam irrigationem faucium etiam ab acidiuſcula pituita: humectatio autem arteriæ raucam vocem maxime facit; ſiccitas autem, ſi paullo ſit immoderatior, vocis vitium affert: tamen humectationi ſiccatio præferenda; ut etiam ſonora corpora, claraque fiunt, quæ ſicca, ita præ humiditate flacceſcunt ſonumque edunt obſcurum; ideo natura vocalia organa ſicciora effecit, maxime aſperam arteriam atque epiglottida, quo clarior vox efficeretur; ſed ſiccitas modum excedens vocem quoque vitiabit.

Gal. ad part. 24. ſect. 4. lib. 6. Epid.

(*a*) Perſpicacia & ſubtilitate.
(*b*) Vena ſecta fuiſſet.
(*c*) Phantaſiæ.
(*d*) Magna vox, & gravis vox.

His ita positis antequam ad remedia accedamus, quorumdam animadversio est ob oculos ponenda.

Qui calidiore temper. & pulmone ii tabi & destillationibus obnoxii.

Primum quod distillationibus obnoxii sunt & pulmonum morbis, immo & tabi & præsertim quæ a pulmone est, illi qui calidiore sunt temperamento, qui sanguinem calidiorem fervidioremque sive natura sive vitæ instituto habent. Et tamen quia tale hominum genus os pituita salivaque plenum habet, putat se frigidius & caput & cerebrum, & pulmones habere; contra fit, ut experientia deprehenditur. Est enim quidam qualitate acri præditus calor, qui liquat, fundit & διάχυσιν ἢ ἔκτηξιν (*e*) facit, & in hoc multi falsa opinione catarrhi labuntur & decipiuntur. Plura in eam rem doceremus nisi id totum amplius fusiusque edisseruissemus *in nostris commentariis.*

Ballonius de his in 1. & 2. l. Epid. & consil. lib. 1. & in opusc. de Gibbis & asthmate. Liberaliter sanguis detrah. in Thoracis mala conformatione. Galen. de sang. miss. adv. Era.

Secundum est, Galenus audacter iis sanguinem mitti jubet, quibus pars aliqua male conformata, maxime vero ait, si thorax: a majori valet argumentum; ergo multo magis iis detrahendus, quibus corpus pulmonis calidius est, amplius, plenius; vitium enim thoracis aliquando est ab infirmiore natura, ut alatis contingit. De ea re est etiam tractatio nostra copiosa *in eo tractatu, quem de gibbositate scripsimus.*

At εὐεξία & τὸ πρόθυμον (*f*) in hoc puero in laudabilibus duci debent, id enim bonum, & ut signum, & ut causa: ut signum, quoniam declarat legitimas esse naturæ ipsius functiones in hoc corpusculo nutriendo: ut causa, quoniam declarat calori etiam paullo majori pabulum non deesse.

Hippocr. 13. Aph. lib. 1.

Et hic sese contrariæ indicationes offerunt, si, ut facilior sit respiratio, & pulmo non ita augescat, vel ob pleniorem ventriculum ipsum diaphragma opprimentem non stranguletur urgeaturque, ipsius pueri genius defraudetur, dum de demenso ciboque detrahetur, prohibebitur corpus incremento; pueri enim non facile jejunium ferunt, ii maxime, qui inter eos sunt vegetiores, seu προθυμότεροι (*g*). Et etiam si plenius alatur, plus sanguinis generabitur, & occasio erit major ipsi pulmoni sui implendi, & oppressionis occasio major erit, tum ex multitudine sanguinis, tum ex ventriculi tumore; ventriculus enim ingesto alimento, ut pars membranea, facile dilatatur, & assiduitate capiendi multi alimenti dilatatur magis; unde sive plenus, sive vacuus, ut amplificari solitus, ipsi diaphragmati liberæ respirationis instrumento oneri est; diaphragma pressum thoracem angustum reddit parte interiore, hinc pulmo angustia thoracis corde æstuante majus refrigerium requirit & attrahit sanguinem, quum non sufficiat inspiratio exspirationi, immo & cor dilatatur, id quod in multis observatum est. Cor enim calidius affectum, aut oppressum, multi aëris indigens, vehementer movetur, & inferne aërem nequiens attrahere, sanguinem valide attrahit; sanguis vi attractus, & copiosior quam par sit, immo quodammodo cumulatus, & conculcatus, opprimit & vasa distendit:

(*e*) Diffusionem ac colliquationem.
(*f*) Bonus habitus & promptitudo.
(*g*) Promptiores.

distendit : hanc affectionem Veteres medendi magistri barbaro, sed apposito nomine sanguisugum vocaverunt ; partes enim hirudinum modo alliciunt & attrahunt. Deinde cor vehementius & celerius movetur majoris refrigerii ergo : & pæne animans suffocari videtur ; & veluti καρδιωγμοὶ (*h*) adsunt attracto multo sanguine, & corde perspiratum non habente ; quæ causa, ni fallor, impulit quosdam Veteres ut velocem & crebrum cordis motum palpitationi similem καρδιωγμοῦ nomine donaverint, idque ex consecutione quadam, quia homines viderent in isto crebro, & veloci motu, & palpitatorio καρδιώσσειν (*i*) ; maximo enim incendio vis vitalis laborat, ait Galenus. Ergo quod ad therapiam spectat ; *Comm. ad aphor. 65. lib. 4.* Bona victus servanda lex est, in cibo, potu, aëre, quiete & corporis exercitatione.

Exerceat vocem jejunus ; nam qui pleni loquuntur multum rauci fiunt, ait Aristoteles ; sed maxime major vitanda repletio ; diæta potius refrigerans esse debet quam calefaciens ; Veteres in affectibus thoracis nimii fuerunt in calefaciendo : moderata potius in usu sunto.

Melicratum in usu esto aliquando, emollit pulmonem ; videatur autem ne quid errati in calidiusculo hoc puero contingat, partes enim usu rerum mellitarum & saccharatarum intumescunt, unde apud Hippocratem οἶνος γλυκὺς μεγαλόσπλαγχνός ἐστι (*k*) ; melicratum promovet expectoratum, quamquam glutinosius aliquando sputum reddit, non ex se, sed ex eventu, id quod ex Hippocrate & Galeno notandum est. *3. de diet. acut. vinum dulce μεγαλόσπλαγχνον.*

Lenientia & temperantia valent. Tabellæ bechicæ, glycyrrhizæ succus cum melle Narbonensi, aut melicrato, amygdala, ficus, passulæ. *3. de diat. acut.*

Cassia in linctu frequens, addita conserva violarum, alias in jusculo dissoluta : cassia condita nuper allata.

Intingere glycyrrhizam in ptisana, & lingere.

Sectio venæ, quum sit argumentum calidioris pulmonis & repletionis.

De balneo videatur num conferat, quamquam est ubi balneum conferre potest, est ubi non potest, Galenus & Hippocrates in affectionibus pulmonum balneum laudant. At dicet quis, si inflammatio in pulmone est, oberit : si copia humorum liquando & fundendo suffocationis periculum afferet. Revera Hippocrates vult cocto morbo balneum conferre ; peripneumonicis, & pleuriticis (addit enim Galenus pleuriticos) balneum magis confert quam febri ardenti. Deinde vero etiam confert iis quibus nares siccæ, id est, quæ nihil reddunt, cerebro nimium resiccato : confert & iis quibus æstuant præcordia, id quod Galenus expresse docuit. 7. *Fernel. lib. 2. meth. ad fin. Ad part. 58. lib. 3. acut.*

Actiones & motus sint moderati, ut ne agitato corpore nimium pulmones incalescant.

Est & commodum ut aliquis ejus voci præsit ut nimio clamore arteriæ & pulmoni non vis aliqua inferatur. 8.

Lingere mel erit optimum, caules rubri valent, item syrupus de glycyrrhiza,

(*h*) Cordis morsus.
(*i*) Os ventriculi mordere.
(*k*) Vinum dulce viscera tumefacit.

cyrrhiza, cum capillis veneris, hyssopo, melle, saccharo, & sapa, in parva quantitate.

Amygdalatum conferet, lac asinæ, & alia arteriaca moderata: formulæ & hypoglottides exceptæ gummi tragacanthæ.

ANNOTATIONES.

1. *De voce & ejus differentiis multi multa. Cicero has differentias ponit, canorum, fuscum, acutum, grave, flexibile, durum, & hæc in voce. Claudius Nero fuscam vocem habebat, cujus corrigendæ ergo Musicam amavit, Suetonius: Terpno musico canenti Nero post cœnam in multam noctem assidebat, paullatim ipse meditari & exerceri cœpit, nil eorum omisit quæ musici vel conservandæ vocis causa, vel augendæ factitarent, sed & plumbeam chartam supinus pectore sustinebat, clystere vomituque purgabatur, abstinebat pomis & ceteris officientibus: donec blandiente profectu (quamquam exiguæ vocis & fuscæ) prodire in scenam concupivit, subinde inter familiares græcum jactans proverbium: Occultæ musicæ nullum esse respectum. Æneas Sylvius, qui postea Papa fuit, in magno hominum conventu de voce & Musica cum aliis contendere solitus erat, & quum id quidam objicerent, ut aliquid audax nimis & temerarium, respondit, solus homo levissimus est cantor.*

Sed observatione est quoque dignum Elephanticos vitiosam habere vocem. Idem de hypochondriacis dicendum; in quibusdam non caput, non pulmo accusandus, sed lustranda sunt hypochondria & hepar ipsum maxime.

2. *Elephantici vocis vitium habent; quidam etiam a natura; & revera aut occulta est causa istius vitii vocalis, aut si percipitur ægre id fit.*

3. *Ex voce præsertim mala ducimur ad cognitionem eorum quæ intus latent. Hippocrates* lib. de arte. *Ex voce & urinis, ait, nos doceri, per interpretationes peregrinas* ἀλλοτρίας ἑρμηνείας.

4. *Si humiditas nimia raucos facit, siccandum; contra fit. Huc pertinet locus Aristotelis paullo ante citatus, quod vehementiore calefactione maxime exasperatur aspera arteria,* prob. 12. lib. XI. problematum.

5. *Dicunt Agrippam annotasse solos Gallos musicos. Hispani ob siccitatem pulmonis vocem submissiorem habent: vasa enim & thorax non dilatantur; at Germani vocem gravem quasi boantem & fuscam habent, quia amplus thorax, calor multus, & excrementum fuliginosum multum, quod fuscam & minus canoram vocem facit.*

6. *Hippocrates inter eos quibus purgationem interdicit, raucos memorat, quasi raucedo catharsi non egeat. Ita Galenus* ad part. 115. lib. 4. acut. *raucos non purgari vult Hippocrates; horum enim frigiditatem & humiditatem sanare consuluit, capite, & reliquis membris, quæ affecta sunt, exsiccatis topicorum usu.*

7. *De balneo unum est notandum, quod ante cibum alias dotes habeat quam post cibum. Nam ante cibum extenuat corpus, macrumque reddit: post cibum pinguefacit. Ideo Galenus docens qua ratione quibus præcisum est membrum, dysenteria cruenta non laborent, suadet ut de cibo detrahant, balneo utantur ante cibum, non post cibum:* comm. ad part. 40. sect. 4. de art.

art. *deinde vero balneum iis adversum est qui gravi morbo tenentur & quibus nobilioris visceris imbecillitas inest & quibus præcordiorum durus ac renitens tumor.*

8. *Sequendum illud quod est apud Suetonium in Nerone : tantum abfuit a remittendo laxandoque studio, ut vocis conservandæ gratia, milites, non nisi alio pronuntiante, appellaret. Nil serio jocove egerit, nisi adstante phonasco & monente ut parceret arteriis & sudarium ad os applicaret ; & de Augusto: pronuntiabat dulci & proprio quodam oris sono, dabatque assiduam phonasco operam. Is vocem intorquere, remittere, lenire, exasperare docebat.*

CONSILIUM III.

In quo quæritur cur Empyici nocturnas potius quam diurnas habeant exacerbationes.

UXor præsidis Carmelii annos nata viginti novem, nata patre pulmonico qui tabidus interiit, eo fere anno exstincta est, quo & pater, adeo magna est vis morborum congenitorum. Id quod Hippocrates passim, & Aphrodisæus, qui morbos hereditarios statuit, docens calvitium iis non contingere qui humore abundant, qui capillo sunt promisso & simplici, nisi forte vitio stirpis calvities contingat, ut contra humorum conditionem & vim, vis congenita sese ostentet & proferat. Fuit tempus quum suppressi fuissent menses ob causam manifestam (nam ægre mariti morbum ferebat) cœperunt fluere: belle satis habebat: tandem questa est de linguæ rubore, & siccitate juncta siti insigni : Pulmonum ardor erat & ἐρυσιπελατῶδες (*m*) aliquid concepit : peperit. A partu substiterunt lochia : febris: dolores lateris sinistri. Circa vesperum febris recrudescebat, jactabunda, ægre spirans, frequens spiritus: animam actura videbatur. Febris mane (ut in morbis fere omnibus accidit, favente quodammodo aurora) remittebatur : Inæqualitas erat caloris & frigoris. Iste status dies pæne triginta perstitit. Nullo juvabatur remedio, licet decies aperta vena fuerit. Tandem mors. Aperto cadavere omnia sana occurrerunt præter pulmonem. Pars sinistra pulmonis fere magna sui parte tabuerat & tabo infecta erat, sana reliqua substantia. Purulenta materia continebatur illa thoracis parte æquans sua quantitate tantum, quantum duæ pintæ Parisienses complecti & comprehendere possent : tamen fœtor non erat : non erat gravis spiritus: non multum tussiebat, & nihil istius materiæ sputo excernebatur.

Immo ex Hippocr. morbi congeniti & parentales vix curantur. Prob. 1. lib. 1.

Facies ejus fere index erat affectionis pulmonicæ: nam tota pæne facies

(*m*) Erysipelatodes.

Ad finem 2. acutor.

ſæpe erat velut ſubalbida, & iis quos Hippocrates ἐφθημένυς vocat, latine *excoctos* dices, non diſſimilis: Galli vocant, *il a un viſage de conin parboullu.* Et hæc facies aliquando turgidula eſt & familiaris iis qui ſunt aut ſuppurati, aut quibus pituita putri ſcatent pulmones. Sed & genarum alias erat rubor fugax: & ſæpiſſime ignes ſacri in faciem involabant. Ex doctrina autem Hippocratis & maculas, & πόμφυς (*n*), & ignes ſacros iis oriri quibus pulmonum corpus intemperie laborat, didicimus. Id quod notandum erat.

Hæc capita fuerunt deliberationis antequam in graviſſimum morbum incidiſſet. Laborandum fuit in corrigenda intemperie connata & genitiva: in febre tollenda nocturna (hæc autem febris jam illam affligebat ſex aut quinque menſibus antequam inciderit in morbum in quo ipſa periit); in fetu confirmando (gravida enim erat), cum ſuppar ſtudium eſſe debeat conſervandæ & fetæ & fetus.

Et quum olim igni ſilvatico (qui herpes dicitur) partes faciei occupante laborarit, nunc velut febre non putri & eryſipelatode laborat. Ut enim tumores contra naturam differunt, ita & febres: quarum quædam ſunt ſanguineæ, ut ſynochi imputres; aliæ bilioſæ, in quibus potius alterationi, quam vacuationi locus eſſe debet.

Nec mirum ſi tantopere laboret, tenetur enim dominatu caloris acris, mordacis, fuliginoſi: Eos autem qui eo ſunt temperamento, pingueſcere ſanitatis terminus eſt; Bilioſa eſt, itaque nocentiſſima inedia; Phlogoſis eſt in pulmone: non tamen ita oportet accuratos in phlogoſi pulmonum, ut in hepatis phlogoſi: Hepar enim officina eſt ſanguinis. Et quod dedit negotium, fuit cognitio & ratio exacerbationum nocturnarum.

Et quum hæc mulier (ut ante diximus) faciem aliter atque aliter haberet affectam, mox genis colore rubro & calore ſuffuſis, facie reliqua colore albicante qualem quoque deſcripſimus: omiſſum eſt aliud quoque ſymptoma de quo graviter querebatur. Hoc autem fuit ἀμβλυωπία ſeu hebetudo viſus: ideoque illa ſibi ſanguinem detrahi ægre ferebat: hac enim ratione fore putavit viſum imbecilliorem. Et tamen ſi cui unquam mulieri ſalutaris fuit phlebotomia, huic uni fuit. Hæc enim viſus hebetudo non ab obſtructione, aut paupertate ſpirituum animalium, aut ab imbecillitate, aut denique a vitio inſtrumenti fuit, ſed a ſanguine fervidiore & copioſiore qui in illa inferne ferebatur ſurſum. Id illi contigerat quod & iis quibus e nare hæmorrhagia futura eſt: obſcurius enim vident donec largo ſanguinis fluxu venæ depleantur: atque hujus rei cauſa ſolis Medicis, quibus ipſa ratio ſuffragatur, cognita eſſe ſolet. Pulmonica erat a pulmonum fervore; huic menſes non ſatis legitime reſponderunt. Lacrymari erat facilis, quod ὀξύθυμος (*o*), & imo pectore angens ſeſe animi iram coquebat, & præ pudore foras exerere non audebat, hinc lacrymæ pro omni refugio & ſolatio. Interea ad caput & pulmones calidiuſculos raptus humorum fiebat.

Ac

(*n*) Bullas.

(*o*) Iracundus.

Ac quod oculorum ſeu viſus hebetudo ab ea, quam diximus, cauſa dependeat, vel auctoritate ſummi Hippocratis innoteſcet. Ita Hippocrates: *Quibus nec febricitantibus, nec decoloribus caput & vertex dolet, &c. his hæmorrhagia futura eſt. Quibus ſanguis fluit, hi ſani videntur: His autem vel ſplen elevatur, vel caput dolet, vel quippiam ob oculos obverſatur*, (Græce μαρμαρυγῶδές τι): ſic viſus obtenebratio iſta hæmorrhagia ſolvitur, ergo nec imbecillitatis, nec obſtructionis index eſt. *2. Prorrh.* *Ibidem.*

Et idem Hippocrates loquens de ſpecie quadam morbi podagrici & iſchiadici in iis quibus magna ſunt viſcera, & olim ſanguis e naribus fluxit, ait, interroga num fluxerit copioſe olim ſanguis e naribus, item num hebetudine viſus (Græce ἀμβλυωγμὸν vocat) laboraverit. Sic hæc hebetudo a ſanguine & ferventiore & uberiore eſt. Vide & de nyctalopia apud eumdem Hippocratem quæ pueros, adoleſcentes & juvenes tenet, & certis temporibus curatur per ſe: huicque non ſunt virgines & mulieres, ſi utriſque menſes proveniant, obnoxiæ. Unde hæc nyctalopia? non aliunde quam a ſanguine & copioſo & fervente. Notandum id, ut ne cunctanter venam aperiamus in viſus obſcuritate, id quod vulgus falſo reformidat, perſuaſus ab imbecillitate eſſe id quidquid mali eſt. *2. Prorrh.* *Nyctalopiæ nomine audi-tur quum ægri nocte vi-dent. Contra alii nomen hoc accipiunt.*

Sed quæſtio oriri poteſt cur, quum tanta copia materiæ purulentæ in thoracis capacitate contineretur; non multum tuſſiebat, & nihil materiæ iſtius πυωειδῶς excreatione educebatur. Galenus tres omnino cauſas aſſignat, propter quas pus in thorace contentum non excernitur, puris lentorem & craſſitudinem, membranæ pulmonem ambientis denſitatem, facultatis in ægrotante infirmitatem. Addendum unum puto: Pars pulmonis ſiniſtri exeſa & corrupta erat, quare iſtud pus tanta collectum copia non ſollicitabat facultatem ad excretionem ſui: Facultas enim valida erat, membranæ denſitas non impediebat (nulla enim ea in parte erat utpote conſumta) pus non erat adeo ſpiſſum craſſumque. Dicam meas conjecturas. Pulmo non ſentit, habet enim corpus ἀναίσθητον; ſi aliquis ſenſus ineſt, ob membranam ineſt; at hæc tabuerat, ideo non poterat eſſe ſenſus inſtrumentum: ideo vellicatio & punctio non ſentiebatur, niſi in membrana coſtis ſubtenta & ſuccincta, unde dolor percipiebatur acutus, ſed pulmoni non erat reciprocus. Pars enim pulmonis effœta pus in latere ſiniſtro contentum non exſugebat, ideo non expectorabatur, nec tuſſis erat quæ irritamenti & calcaris inſtar eſſe poſſet. *Part. 6o. lib. 2. progn.*

Alia conjectura; craſſior pars iſtius puris, aut putris pituitæ, (de hoc autem paullo poſt ex Hippocrate) obducta erat parietibus & thoracis & pulmonis reliqui; & ſic impediebat quominus materia collecta in capacitate thoracis pungeret & irritaret, ut inde tuſſis moveretur. Quomodo vidimus pleroſque cum tuſſi (quæ eſt calcaris inſtar ad repurgandum corpus pulmonis) quantitatem aut puris, aut pituitæ πυωειδοῦς (*p*), quantitatem (inquam) omni majorem fide excreviſſe, & poſtea ſani ſatis vixerunt, *1. de morb.*

(*p*) Puriformis.

runt, & quum tabuissent pæne, bonum corporis habitum & εὐσαρκίαν (q) recuperaverunt.

Dicet quis cur toties dictum est puris, aut pituitæ putris & πυώδες; Quid illud est pus, aut pituita πυοειδής; An idem sunt, an longe distinguuntur? Dico ego pituitam putrem recoctam & præsertim admixto sero putri ac bilioso, ut id quod excernitur virulentum quodammodo sit & subviride, idem facere fere quod & pus.

Sed hoc differunt, quod pus est malum ut signum & ut causa. Ut signum, quoniam abscessum & inflammationem systrophicam processisse declarat, unde consumtio partis pulmonis secuta est. Ut causa, quia nisi exeat febrem lentam fovet, rigores inæquales affert, & corrumpit partem & in qua manet, & contagio vicinam. Ista vero pituita putris & æqualitatem nacta & lævorem, mala est ut causa, quoniam afficit pulmonem ipsum mora nisi exitum habeat. Quomodo videmus quosdam mungere viride & æruginosum & πυῶδες (r) fere (unde vulgus non inepte dicit, *il mouche comme de la boue de bosse.*) Et in tussibus quum pituita excernitur & sputum album est semiputre, & ὁμοῖον τοῖς πυώδεσιν (s), sic loquitur Hippocrates *lib.* 7. *Epid. circa medium*: ἀπόχρεμψις ὁμοίη πυώδεσιν (t), quum cocta fuisset, & hæc materia initio bona erat, pituita enim & proprium erat capitis excrementum, sed per moram & putredinem quamdam, & virorem acquisivit, dum cumulata in parte non haberet suam εὔπνοιαν (u); contra erat quædam κατάπνιξις (x), ut loquitur Theophrastus, quæ putredinis & gravis odoris est causa.

Theoph. libro de sudoribus.

Ac præter moram istam & κατάπνιξιν & difflationis carentiam, observari debet quoque esse quosdam quibus ob proprietatem quamdam pituita omnis fere, quæ in eorum corpore gignitur, habet aliquid κακόηθες (y), unde quamcumque in partem incurrit, sævitiam suam manifestat: dentes rodit & e suis alveolis radicibus erosis disturbat: choeradicos tumores movet: denique mille tædia milleque mala concitat: Eadem pituita si in pulmones irruit, exulcerat, afficit, denique in putredinem eosdem pulmones resolvit: excreta e pulmione eadem materia aliquid habet insuave, & aspectu horrendum. Vulgus putat esse pus, saltem pæne eosdem habet effectus, quos & pus ipsum.

Dentes ignibus indomiti cavantur tabe putris pituitæ. Plin.

In ista ægra tanta materia, quæ aperto cadavere inventa est, pus non erat, meo judicio, sed pituita πυοειδής (z), quæ speciem abscessus præseferebat. Si enim pus verum fuisset, unde tanta copia, quum argumenta apostematis non præcessissent. Sed uno fere anno antequam excessisset erat illi ingens sitis, lingua sicca, febris nocturna, calor acer & mordax, inappetentia, facies colore subalbido (vulgo *de couleur comme une pomme cuite*) nisi quod malæ fugaci quodam rubore suffunderentur, in

Sub finem huius commentarii explicabitur ex Hippocr. aliud esse τὸ πύον, aliud τὸ πυῶδες.

(q) Bonam carnositatem.
(r) Puriforme.
(s) Simile suppuratis.
(t) Excreatio materiæ uniformis.
(u) Facilem respirationem.
(x) Difflationis carentia.
(y) Malignum.
(z) Puriformis.

in facie crebro ignes sacri & volatiles: quae omnia male affectorum pulmonum signa erant. Sic a longo tempore fovebat illud malum & collectionem malignae pituitae, quam si, tussi irritante, excrevisset, ab eo periculo fuisset asserta: at tussis non erat: causas autem verisimiles paullo ante recitavimus.

Et ne cui mirum videatur hoc de ista putri pituita commentum, adducendus est Hippocrates tamquam pro nobis fidejussurus. *Fiunt suppurati nonnulli si pituita de capite delapsa ad latus agglutinata fuerit & putruerit. Tunc enim latus ut plurimum inflammatur, & patitur eadem quae & ex pleuritide suppuratus.* Id quod si alias alicui aegro accommodari potest, huic nostrae aegrae aptandum est: licet enim suppressa fuissent lochia, & dolor lateris secutus fuisset, non tamen credo per ἀναδρομὴν (*a*) sanguinem id tanti mali peperisse: sed data occasione & ob partum, & ob suppressum sanguinem, malum, quod ante signa aliquot sui ediderat, nunc saevit & saeviendo seipso fit deterius. De his aliorum esto judicium, nec enim mearum opinionum ita sum amans & assertor, ut non, si quis melius aliquid afferat, facile acquiescam. *lib.1.de morb.*

Unum restat explicandum de exacerbatione nocturna in purulentis. Et quamquam de periodis morborum & humorum disputare velle, opus est arduum & difficile, tamen quoniam de exacerbatione nocturna mentio aliqua facta est, sicco pede id praeterire est alienum. Audiatur Hippocrates: *his signis purulentos dignoscas: Si febris non dimittit, sed interdiu mitior, noctu vehementior. Si copia sudoris elicitur, ac tussiendi cupiditas est, nec quicquam tamen dignum commentatione expuunt. Si oculi cavi redduntur, maxillae vero ruborem trahunt, & ungues manuum curvantur, digiti vero potissimum summi calescunt, atque in pedibus tumores consistunt, neque cibum appetunt, ac pustulae circa corpus erumpunt.* *Part.60.lib.2. prog.*

Galenus probabilem rationem afferre visus est, interpres vero a-Vega frigidior paullo videtur in ejus rei reddenda ratione. *Accidit omnibus hectica febre laborantibus ut noctu febris augeatur: non quod ratione febris nox augeat febrem, sed per accidens quod quidem tale exsistit: per febres hecticas, partes enim solidae ignitiores evadunt. Ob id sui similis in se manet eodemque habitu febris caliditatem obtinens, ut calx, debilem contingentibus. Si edunt bibuntque, accidit idem quod & calci aqua perfusae: quo fit ut contingentes exterius aegrum multo calidiorem sentiant.* Sic ob alimentum id contingit, non ratione τῆς διαθέσεως (*b*): nam cum alimento calor est febriculosior: Statim adhibito augetur cibo qui vehementissimus percipitur tempore τῆς ἀναδόσεως (*c*). *Ἀναδόσεως tempus.*

Haec quidem verisimilia sunt quae adducit Galenus, ut reddat rationem cur exhibito alimento calor hecticus augeatur: sed si sero non exhibetur alimentum an increscet noctu? hoc non dicit: Item non explicat, quod pus habeat maxime suos paroxysmos nocturnos. Audiendum autem illud

 Hippo-

(*a*) Recursum.
(*b*) Dispositionis.
(*c*) Distributionis.

Hippocratis pronuntiatum *in Epid.* quum de multis locutus fuisset qui aut tetano, aut opisthotono correpti fuissent: nam sanies quædam & ichor horum symptomatum terrificorum auctor erat. Tandem Hippocrates pronuntiat κατὰ τὸ ἐπιφώνημά τι (*d*) (quamquam non video unde id dependeat, nec enim periodus de suppurationibus & doloribus ad noctem repetentibus, iis quæ prius dicta sunt, consentit & adhærescit.) Ita Hippocrates: ἤραγε ἐν πᾶσι ἐμπυήμασι, καὶ τοῖσι περὶ ὀφθαλμῶν, μάλιστα ἐς νύκτα οἱ πόνοι: Id est, *ac certe in suppurationibus & iis quæ ad oculum pertinent, dolores in noctem incidunt*: ergo & febres. Sic Hippocrates docet cur suppuratis febris noctu augeatur, quia dolores & labores in suppuratione noctu irritantur. Sed tamen nondum ex Hippocrate constat cur proprium sit τῷ ἐμπυήματι (*e*), ut de nocte suam habeat ἐπισημασίαν (*f*). Sic Galenus mance explicat causam paroxysmi febrilis, & tantum ad generales hecticas febres recurrit: nec tamen adhuc ratione ipsius affectionis noctu febrem irritari ait, sed ex eventu, nempe dati alimenti. Quid si æger hecticus aut empyicus sumat cibum tantum circa meridiem? A Vega ait tempore Hippocratis solitos homines semel cibum capere, & id vesperi: Ita fiebat ut quum hectici forent circa tempus ἀναδόσεως τῆς τροφῆς (*g*) febris augeretur. Sed pace & Galeni & alterius interpretis Hispani dicam, hæ rationes sunt paullo frigidiores. Explicandum erat cur empyici, quatenus tales, magis noctu febricitent: quod commode fecissent si operam dedissent in explicanda sententia Hippocratis ex V. Epid. adducta de nocturno paroxysmo τοῦ ἐμπυήματος (*h*).

Epid. 5. Morbi oculorum habent suas exacerbationes ad noctem.

Locus est apud Hippocratem de distinctione febris nocturnæ & diurnæ, qui aliqua ratione contrarius videtur esse huic loco, qui est de nocturno paroxysmo in suppuratis, ita Hippocrates, *febris nocturna non admodum letalis, longa tamen est: diurna longior. Sunt quibus* ῥέπει πρὸς τὸ φθινῶδες, *ad tabem vergit.* Ideo nocturna non admodum letalis est, quod coctionis sit capax, & quod interdiu excutitur quod nocte coctum fuerat, id quod in laudabili ducendum est: dies enim & vigiliæ magis digerunt. Diurna longior dicitur, quia de nocte nil exsudat, nec ex facili ægri somnum capiunt ob curationes: nox enim in curationem impenditur. Ideo ex Hippocrate Galenus colligit diurnæ conditionem esse deteriorem, quod ad tabem ducat. Nam quum paroxysmus diurnus est, difflandæ materiei tempus in noctem incidit; at nocturnum tempus difflationi non est accommodatum, ut diurnum: ideo diurna est longior & ad tabem adducit, & ob curationem. Nam nox quieti est propria & accommodata: at noctu & cibus datur, & medicamenta capiuntur, sic tabescunt diuturnitate temporis; quia si cubent interdiu, somni defectu marcent; si non cubent, dum nec noctu nec diu dormiunt, vespertilionis & non hominis vitam agunt, hæc Galenus. Miror ego quum suppuratorum febres

Particul. 6. sect. 3. lib. 1. Epid.

Gal. in com. Difflatio in febrem incidens maxime est commendabilis, quod paroxysmum aut levet aut finiat.

(*d*) Secundum quoddam epiphonema.
(*e*) Empyemati.
(*f*) Annotationem.
(*g*) Distributionis alimenti.
(*h*) Empyematis.

bres sint hecticæ, quum eorum conditio sit pessima, cur non diurnos potius habent paroxysmos, quam nocturnos, si quidem deterior est nocturna febre ipsa febris diurna. Motus autem puris & purulentæ materiei in noctem potius incidit, ex sententia Hippocratis. De his aliorum esto judicium.

De motu quidem humorum inter omnes constat, quod sanguis mane, bilis circa meridiem, succus melancholicus vesperi, & pituita noctu moveatur, unde est analogia inter tempora universalia & unius diei particularis: utrumque tempus enim una solis circuitione finitur: dies quidem circuitione totius cæli, annus vero propria ipsius solis. Sic morbi qui alioqui in aliqua anni parte fiunt, ea diei parte quæ illi respondet exacerbantur, ut æstivi in meridie, autumnales vesperi, quod vesperum respondet autumno. Quæstio autem orietur. Numquid vernales morbi mane irritabuntur, ut hiemales noctu? Tamen vere tot morbi pullulant: in aurora pauci admodum. Immo tempus matutinum morbis & ægris amicum videtur: raro in auroram morbi incidunt. Et quum videmus in auroram morbos incidere, de iis male ominamur. Ut in pestilenti statu, quidam qui somno indulserant noctu, si in aurora rigere cœperunt, opinionem fecerunt latentis veneni: adeo aurora favet ægris. Nam licet ægrotent febre aut nocturna, aut continua, tamen circa crepusculum omnia ad naturalem statum creduntur venire: Itaque nulli morbo fere contingit exacerbari mane in aurora. Respondent quidam de matutino tempore id quod de vere saluberrimo responderi solet, vel per se salubre est, nec morbos parit quoad τὴν γένεσιν (*i*) pertinet, sed quod ad τὸ παροξυσμόν (*k*): Aliud enim est τὸ γίνεσθαι & τὸ παροξύνεσθαι (*l*). Autumno autem, ratione ipsius, & quatenus talis est, morbi fiunt & magis quam aliis temporibus; omnes autem fiunt deteriores illo in tempore, quia tempus est insalubre. Et vesperi ob horæ malignitatem exacerbantur morbi. Et quidam peculiari respectu & ratione, quia sunt autumnales: Sic & γίγνονθαι & παροξύνονθαι (*m*). At in aurora possunt ratione præsentium humorum morbi παροξύνεσθαι, sed vix fiunt ratione ipsius temporis: Immo si qua in morbo tranquillitas observetur, maxime in aurora id fiet. Unde etiam deterrimi morbi, cujusmodi sunt pestilentes, circa diluculum mitescunt suamque sævitiam deponunt, immo videntur ægri restituti quum alioqui eodem ipso die peste jugulentur. Et tranquillitas morbi, symptomatum mitificatio, pulsus æqualitas mane apparens suspecta esse debet: Id quod multos sæpe fefellit.

Hæc Hippocr. 2. Epidemiorum docet & tota antiquitas idem censuit.

Tempus matutinum benignum est, favetque naturæ, & morbos mansuefacit.

Hanc de vere quæstionem movit & explicavit, non satis ample tamen, Fran. Vallesius in com. ad 2. epid. sect. 1. 7.

Celsus etiam de vulneribus loquens ait, vulnera & nimius calor & frigus infestant, maxime horum varietas: ideo est autumnus perniciosus.

Antequam scribendi finem faciam, dicam unum de differentia puris & purulenti, Græce τὸ πύον & πυώδες. Diximus enim ante tantam copiam materiei albidæ & puriformis detractam esse ex sinistra thoracis parte, quam nesciebamus an ea referri deberet ad pus, an ad aliquid puri simile: abscessus enim effatu dignus non præcesserat, ut tanta purulentæ materiei

(*i*) Genesin.
(*k*) Paroxysmum.
(*l*) Generari & exacerbari.
(*m*) Generantur & exacerbantur.

Etiam morbi deterrimi mane mitescunt, ideo in malis ducendum quum morbi circa auroram invalescunt. Lib. de alimento.

Cur non referat hypoſtaſes in morbis & excretiones ſemiputres ex pulmone ad τὸ πυῶδες. Hipp. lib. de ulceribus.

Pus ex carne purulentum & puri ſimile ex ſanguine & alia humiditate.

Cap.26.lib.5. Part.22.l.3. Epid. ſect. 3. Part. 24. ſect. 3. lib.3.Epid.

teriei copia congereretur. At Hippocrates ſummus doctor eam diſtinctionem aſſignat: πύον τὸ ἐκ σαρκὸς, πυῶδες τὸ ἐξ αἵματος καὶ ἐξ ἄλλης ὑγρασίης: Id eſt, pus ex carne: purulentum & puri ſimile ex ſanguine & alio ex humido: quaſi vero omne pus non ſit ex ſanguine, quum πύον dicatur τὸ αἷμα σεσηπός (n). Ex carne autem pus fieri ait quod ſuppuratio non videatur fieri ſine eroſione partium carnoſarum capacitatis in qua pus fit: unde ex carne eroſa pus fit: unde in contuſione eſt procuranda ſuppuratio, quia nulla nova caro generari poſſit antequam contuſa caro in pus vertatur. Et Celſus ait pus exire ex vulnere ſaneſcente, quod corruptæ carnis in pus converſionem ſequatur novæ carnis generatio. Niſi quis ex loco Celſi inferat non propterea ex carne pus fieri, ſed ex ſanguine, ubi enim ſedata eſt inflammatio, tunc ſanguis non corrumpitur, & ita laudabilis agglutinatur, unde σάρκωσις (o). Argumento eſt quod ex vulnere ſaneſcente (quod tunc ulcus eſt) etiam ſanguis fluit, ait Celſus: Et eodem auctore nondum ſoluta inflammatione plus puris effluere debet: quare? Quoniam ſanguis eſt illaudabilis & corruptus. Idemque auctor eſt concretum in vulnere ſanguinem inflammationis cauſam eſſe, vulnus glutinari prohibere, & in pus converti. Contra Hippocratem ſtare Galenus videtur ex ſanguine pus fieri ratus, quod in phlegmone in abſceſſum abeunte ſanguis extra vaſa effuſus in pus vertatur. At Hippocrates ex carne pus verum ait fieri, materiam vero puriformem ex ſanguine & alia quadam humiditate ait fieri. Et vix in phlegmone ſuppuratio fit ſine carnis eroſione, id ſinus indicat poſt puris evacuationem. Et ſanguis extra vaſa fuſus & calefactus, humidam & calidam carnem quam attingit, corrumpit, ex qua carne ſi natura robuſta fuerit, verum pus naſcitur: cui non raro admiſcetur aliquid πυῶδες (p) ex humoribus & ſanguine extra vaſa effuſo. Unde apud Hippocratem, *abſceſſus in ſuppurationes multis convertuntur*, & multum carnis oſſiumque decidit.

Humores maligni in pus non vertuntur.

Cap.26.lib.5.

Notandum autem eſt etiam ex Hippocrate humores ſæpe κακοηθεῖς (q) eſſe, ut in pus non vertantur: unde Hippocrates dicebat, *fluxio non erat puri ſimilis, ſed alia putredo*: id eſt, non verum pus fiebat nec ab humoribus, nec liquatis carnibus, nam corrumpebantur, oſſa nervique decidebant. Et Galenus ait *in comm.* ob humiditatem & aëris tranquillitatem humores putrebant, ſed pus non generabant, partes enim ſolidæ computreſcebant διὰ τῶν χυμῶν ὑγρῶν μοχθηρῶν (r): Nota additionem vocum harum quæ videntur πλεονασμὸν (s) redolere, χυμῶν ὑγρῶν (t). Atque ut Hippocratis opinionem de vero pure & eo quod πυῶδες dicitur, ut unum ex liquata carne veri puris nomine donetur, alterum vero non, concludamus, non alienum fuerit afferre brevem diſtinctionem inter pus verum & ichores, ſeu alias quaſdam humiditates quæ ex ulceribus effluunt: quam diſtinctionem Celſus breviter explicat, *Sanies eſt ſanguine tenuior, varie craſſa,*

(n) Pus dicatur ſanguis corruptus.
(o) Carnis accretio.
(p) Purulentum.
(q) Malignos.
(r) Propter humores humidos malignos.
(s) Pleonaſmum.
(t) Humorum humidorum.

crassa, glutinosa, & colorata. Pus crassissimum albissimumque, glutinosius & sanie & sanguine. Exit autem sanguis ex vulnere recenti, aut jam sanescente. Sanies est inter utrumque tempus: pus ex ulcere jam ad sanitatem spectante. Unde in eodem capite paullo post, *pejus est pus multum, tenue, dilutum; magisque si ab initio tale est.* At (ut ante dictum est) pus non manat ab ulcere initio: notatque Celsus, ex ulcere majore plus puris exire debet, quam ex minore: item plus puris exire debet nondum solutis inflammationibus: at sanescente ulcere inflammationes minuuntur, & tamen sanescente ulcere pus manare debet, ergo sedata inflammatione. Sed hæc ex comparatione sunt audienda.

Ergo Hippocratis distinctio περὶ πύυ ἢ πυώδεως de pure & purulento statui debet. Nos autem distinctionem a duobus fontibus derivari docuimus. A priore quidem ex sententia Hippocratis qui pus a carne esse putat purulentum, seu ἴκελον πύῳ, id est πυῶδες (*u*), & puri simile a sanguine & alia humiditate. A posteriore fonte, ex parte humorum: nam quidam sunt qui facile suppurant & a natura reguntur; alii non suppurant, sed aut in corruptum quid, aut ichorem, tabum & saniem convertuntur. Nam quum sanguis laudabilis ad partem affluit tumoremque facit, suppuratum laudabile procuratur. Si humor malignus & κακοήθης gratiam naturæ non admittit: sed ut humor est ἑτερογενὴς (*x*), ita pus quoddam ἑτερογενὲς & ὁμωνύμως (*y*) dictum gignit, unde variolæ, exanthemata, carbones, ecthymata, herpetes a maligno sunt humore: Unde in iis pus verum gigni non potest. Qui enim humores toto genere contra naturam sunt, sunt coctionis incapaces. Corruptio enim in parte fit. Id quod Celsus elegantissime scripsit: *Genera tenenda sunt in quibus noxa corpori est. Ea quinque sunt. Quum quid extrinsecus lædit, ut in vulneribus. Quum quid intra se corruptum est, ut in cancro. Quum quid innatum est, ut in vesica calculus. Quum quid increvit, ut vena quæ intumescens in varicem convertitur. Quum quid deest, ut quum curta pars est.*

Ea distinctio pendet ex Galen. loco supra adducto com. in part. 24. sect. 3. l. 3. Epid. Locus pene aureus Cap. 26. lib. 5.

9. Ut ad ægram reditus fiat: ista eluvies & copia purulentæ materiei pus non erat, nec erat consumtio (saltem magna & æqualis copiæ humoris) corporis ipsius pulmonis, nam si pus fuisset verum, & præcessisset ulcus pulmonis, oportuisset præcessisse magnum ulcus, magnamque absumtionem corporis ipsius pulmonis: ergo a sanguine erat ἢ ἐξ ἄλλης ὑγρασίης (*z*), ut Hippocrates loquitur. Unde videmus aliquando ex thorace vulnerato, aut non vulnerato (idque post cadaveris sectionem) ingentem copiam alias pituitæ purulentæ, alias saniei cruentæ, in conspectum venire, quæ materia propterea non est pus verum. Aliquando excernuntur quædam σαρκοπυώδεα (*a*), & id fit dum discerpitur & eliquatur caro ipsius pulmonis.

Hipp. 4. Epid. de uxore Meandri Cæci.

Sed tandem finiamus quæstionem de nocturna exacerbatione in purulentis,

(*u*) Simile puri, id est puriforme.
(*x*) Heterogeneus.
(*y*) Heterogeneum & æquivocè.
(*z*) Et ex alia humiditate.
(*a*) Carno-purulenta.

tis, ſive pus fuerit legitimum, ſive ſanies, ſive πυῶδές τι (*b*). Nos enim in ægra noſtra vidimus, & in Lucio equite (uterque enim conſimili morbo conſumtus eſt, & cum iiſdem ſymptomatis) exacerbationes maxime nocturnas, dyſpnœam, ſpiritum difficilem, metum præſentis ſuffocationis, denique deſperationem: ut in ſingulis acceſſionibus nocturnis de funere & exequiis potius cogitaretur, quam de exequendis medicorum præceptis: & tamen ſingulo quoque mane, ubi materia deferbuerat, & calor remiſſus erat, pæne uterque reſtitutus videbatur. Cauſa autem veriſimilis iſtius perturbationis & exacerbationis nocturnæ eſſe videtur: In omnibus ſuppurationibus (agitur enim de empyicis) dolores ad noctem incidunt: id quod non tantum audiendum dum pus fit, ſed dum pus continetur aliqua parte fovens febrem lentam. Quum autem empyicis, & propterea hectica febre implicitis partes ſolidæ ignitæ ſint, non mirum ſi noctu calor increſcat (non ob alimentum, ut vult Galenus) ratione ipſius διαθέσεως (*c*), quod tamen non vult Galenus, & quia nox humectat (ideo calor hecticus calce non diſſimilis ſe prodit) revocatur calor & ſpiritus intro: ſic calor increſcit non ſolum qualitate, ſed & quantitate. Et ita dum revocatur calor ad centrum, difflatioque prohibetur ob noctis dominatum, calor iſte maleficus eſt, malignus, ſqualidus, non ἀτμώδης (*d*), nec nanciſcitur ἑστίαν, id eſt, focum, locum, domicilium aptum & conveniens, & calor fixus non accipit fluentem iſtum calorem febrilem tamquam amicum, & ἐπικρατοῦντα contemperantem moderantemque, ſic non bene convenit iſti calori fluenti cum fixo: licet uterque in ægrum conſpiret. Sic quum recurrit calor maleficus & nanciſcitur æque malum & perniciosum, dum augetur calor & dolor, non fiunt acceſſiones novæ febriles, ſed αὐξήσεις (*e*) caloris & exacerbationes quædam, non ob novi humoris motum, ſed ob ignitam naturam ſolidarum partium ſeipſa factam πυρετωδεστέραν, id eſt, ignitiorem. Quomodo Galenus docet dictatque ſomnum aliquando obeſſe, ut quum humores, calor & ſpiritus revocantur intro & augentur inflammationes & dolores: ita in empyicis fieri ſolet.

Calor noctu increſcit ob ignitam partium ſolidarum ſubſtantiam.

Calor naturalis verum ſolis heliotropium eſt.

Com. in aph. 1. lib. 1.

Quærat autem quis an pus ſuos motus habeat nocturnos potius quam diurnos: nam & in inflammationibus internis paroxyſmus eſt nocturnus. Et id non eſt proprium nec hecticis, nec empyicis ut nocturnas moleſtias potius experiantur, quam qui aliis morbis implicantur. Unde

Mirati ſumus cur antiquitas, peculiari quodam privilegio & prærogativa, exacerbationem nocturnam puri & purulentis aſſignaverit: nec enim id novum eſt. Nam & venerea lue affecti, præſertim ubi ſolidas partes invaſit & conſpurcavit, nocte dolent magis, & arthritici, & ὀδονταλγέες, & κεφαλαλγικοὶ & καταῤῥώδεες (*f*), denique multo maxima pars ægrotantium. Præter rationes a nobis adductas ſunt & hæ probabiles: primo quia omnes ferme morbi ſub tempus noctis ingraveſcunt: multis id quidem

(*b*) Quidpiam purulentum.
(*c*) Diſpoſitionis.
(*d*) Vaporoſus.
(*e*) Incrementa.
(*f*) Dentibus & capite dolentes, & rheumatici.

dem de causis: partim quia ob adveniens tempus nocturnum fit admirabilis quidam motus & revocatio intro, motus quidem plane contrarius motui ipsarum vigiliarum: Deinde, coctio fit noctu: coctio quidem non solum humorum naturalium, sed & contrariorum & febrilium. At dum pus fit, febris augetur, & dolor: quæ ratio & analogia de pure in abscessibus, in aliis morbis & febribus audiri potest: maxime autem id apparet in empyicis: dolent enim partes solidæ, & augetur calor febrilis qui interdiu in partes omnes expansus erat. Accedat ad eas rationes, quod inter vigilandum animus occupatur & vigiliarum motus sequitur: & mens ipsa sese noctu recolligens tota in morbi & doloris cogitationem incumbit. Admirabilis enim motus est intro inter dormiendum: Declarant dormientium phantasmata. Mirum enim est quod qui dormit, præsertim si paullum laborat, animo pæne turbatur, somnisque excercetur permolestis. Ubi primum aperit oculos, omnia evolant, omnia fiunt composita & pacata & serena. Si rursum claudit oculos, eædem falsæ imagines sese menti offerunt ac obversantur. Secundo si oculi aperiantur, ista effugiunt & prætervolant. Interdiu sensus ab innumeris objectis pelliciuntur: & ista irritamenta & illecebræ retinent animum. Præterea amici sua præsentia interdiu dolores quodammodo deliniunt & demulcent, dum amica consolatione & alloquiis ægros prosequuntur. Et hæ rationes sunt fortassis cur in morborum futuris crisibus nox quæ præcedit molestior sit, quia somno interrupto, clarior fiat gravitas & molestia, quam interdiu. Atque ex Galeno colligere possis noctem ipsam non esse causam cur potius malum ingravescat tunc quam interdiu, sed quod quum alias, tum magis de nocte appareat. Has rationes nostro marte & ingenio paraveramus, ita enim quisque suo sensu valet & abundat. Et tamen inter legendum occurrit locus Aphrodisæi, in quo quæstio generalius disceptatur, cur dolores magis noctu augeantur. Et Aphrodisæus vir acutus & eruditus, commentus est rationes nostris non dissimiles, ut quis credat nos e penu illius eas desumsisse, & illam palmam (si qua debetur inventori) præripere voluisse: at nos non tantum arrogamus, ut non profiteamur per quem profecimus, quando plagii crimen plane vitandum putamus.

Com. Aph. 13. lib. 2. Aphor.

Locus ille Alex. Aphrodisæi est probl. 116. lib. 1. probl.

Eamdem quæstionem de dolorum circa noctem irritatione discussit Langius 42. Epist. lib. 1. Epistol.

Hæc sunt quæ contractis orationis velis a me discussa sunt, amplioribus verbis excutienda: est autem opus oratione quæ commendetur lepore & utilitate: lepore grata futura est legentibus: utilitate quia ægris disputatio erit salutaris.

ANNOTATIONES.

1. *Galenus enim* comm. in particul. 62. lib. 2. prognost. *ait dolorem, tussim & ptyalismum in suppurato accidere quum corpus seu membrana, quæ pus obvolvit, eroditur: & quia tenuior sanies penetrat obvolvens corpus, fit tussis & ptyalismus.*

2. *Pus ipsum ut glutinosum aliquando impedit quominus & venæ & arteriæ hiantes sanguinem effundunt. Id quod Galenus explicat* ad aph. 27. lib. 6.

3. *Pus enim bifariam in thorace reperitur; aut ob inflammationem præcedentem: aut τῷ ῥαγῆναι* (g), *quia ruptio facta est, & a parte in aliam pus deductum est*: com. ad par. 60. lib. 2. prog.

4. *Galenus accommodate ad locum præsertim quærit an fieri possit ut quis pus excernat nulla febre præcedente? Auctor enim* lib. 2. de natura humana *loquens de iis qui intermittunt labores pristinos*, Quibus, *ait*, sine febre multum puris exspuunt: & quicumque in lotiis multum habent quod subsideat puris dolore absente: & quicumque dejiciunt non secus atque in dysenteriis cruenta, ii quidem omnes annum agentes 35. & adhuc grandiores sponte morbis occupantur. Verum quibuscumque influit in pectus, ii purulenti evadunt, quippe quum purgatio fit acclivis ac diutius in pectore moram trahat, putret & fit affectus purulentus; quibuscumque autem in vesicam eructatur, id album a loci calore evadit excernitúrque. *Galenus* com. in part. 10. lib. 2. de nat. humana.

5. *Quid enim illud est quod in pleuritide, quum inflammatio sit, excernitur pituita quædam putris, & ea solvit pleuritidem? quid illud est? An non sanguis biliosus pleuritidis auctor? Cur non aut pus, aut sanguis excernitur si materia conjuncta est malo? An quia membrana inflammatur, ideo sanguis quodammodo pituitescit, ut fit in inflammationibus partium nervosarum? fit enim excretio aut seri tenuis, aut mucosæ pituitosæque materiæ. Ad hunc locum pertinebit illud Hippocratis* in Coacis: Quidam anginosi quum evaserint fiunt purulenti si non sit expurgatio sursum pituitosa. *An hæc pituita materia est synanches? videtur esse, quia quo excreto malum cessat, id videtur esse causa mali. Quæstio quæ hic proponitur scitu digna est.*

6. *Si revocatio spiritus & sanguinis intro febres & dolores in partibus externis lue laborantibus auget. At contra fit, nam Langius ait, interdiu dolores venereos sedari, quia suo tepore, & calore sanguis & spiritus fovent, & recreant partes quæ nocte desertæ ab iis doluerant.*

7. *Matutinum tempus veri est simillimum: quod ver si corpus omnino sanum excipiat, in eo statu conservat nil de natura innovans. Non sic æstas, autumnus, hiems; licet enim corpus omni carens reprehensione excipiant, tamen quia peculiarem unumquodque horum temporum humorem generat, non ita, ut ver in eo bono statu corpus servant. Hæc Galenus* com. ad apho. 20. lib. 3. *Hanc de matutino tempore ægris favente opinionem, & de sævitia morborum in tempus matutinum orientium judicium, leges apud Fernelium* cap. 8. lib. meth. med. in febribus. *Et forte ea ratione ab adverbio antiquo manum pro mane deductum adjectivum manus, a, um, priore syllaba longa, id est bonus, a, um, quod matutinum tempus sit auspicatius & favorabilius, & hæc conjectura nostra est. Celsus* cap. 5. *lib.* 3. *apertissime explicat hanc quæstionem de matutino tempore, aitque matutinum tempus sua natura melius esse, sed morbi vitio aliquando non est melius. Textus est illo loco sicco pede non transeundus.*

8. *Unde in hydropicis, & in cacochymis sanguis est saniosus, medius inter;*

(g) Ob disruptionem.

ter ſanguinem & pus verum. Immo puris nomen habere poteſt, quum ex opinione Donati in Terent. *pus dicatur omnis ſuccus & humor corpori oneroſus. Et forte illud eſt Hippocratis quod in corpore ægro capacitates corporis ſunt plenæ ichoris: iſte ichor eſt* πυῶδής τι (*h*). *Unde paullo ante diximus in tuſſi materiam tandem pituitoſam albam craſſamque reddi, & dum coquitur,* ἀπόχρεμψις ὁμοίη ἐςι τοῖς πυάδεσι (*i*). *Hippocrates* 7. Epid. de Charite.

9. *Pus aliquando generaliter ſumitur pro humore albicante, ut quum Hippocrates* libro de aliment. *ait venam a pure nutriri: aliquando pro corrupto humore a ſanguine erat,* καὶ ἐξ ἄλλης ὑγρασίης (k), *ut quum Hippocrates* 4. de morbis *vermes in pueris contentos in utero gigni ait, quum ex ſanguine & lacte putrente, quod dulce eſt, pus fit fervidum animalis materia. Sed puris nomen, ut hic generaliter uſurpetur patet ex Hippocrate. Et Donatus* in Ter. *pus omnis humor dicitur corpori oneroſus, unde expuere omnem moleſtiam.*

CONSILIUM IV.

De ſanguinis miſſione in melancholicis; & data occaſione explicatur illud Hippocratis, cur ſanguis faciat ad ſapientiam.

EX Galeni & omnium Medicorum ſententia, melancholici alii ſunt a fæce & limo ſanguinis, & maxima eorum pars lienoſa eſt: hos juvat etiam febris, ut quæ coquat digeratque eum ſuccum frigidiuſculum qui eſt limus & ſuperfluitas ſanguinis: Et quartana febris tuta eſſe dicitur, & a magno morbo, id eſt, a comitiali, vindicare, quod ſucceſſu temporis, humor crudus mitificetur: ut mirum non ſit, ſi quartana, a tali nata humore fæculento, e genere morborum chronicorum cenſeatur: Ideoque Macrobius conferens jecur cum ſplene, ait illud caloris, hunc frigoris ſedem eſſe & domicilium: & ideo ſiniſtras partes debiliores dextris, quod dextras calor ſuus regat, id eſt, ab jecore calido manans (de quo dubitari poteſt quum cor fons caloris vocetur), at ſiniſtræ contagione frigoris eas obtinentis hebetes redduntur: de quo abunde diximus in eo opuſculo quod de cauſis convulſionis conſcriptum eſt. Alii ſunt melancholici per aſſationem humoris bilioſi, aut ſanguinis ipſius: unde corporailioſa quæ carent perſpiratu fiunt melancholica: in his aſſatio, ſuppreſſioque ſpectatur. Galenus utrumque breviter eſt complexus: nam & quæſtionem tractavit de mittendo ſanguine ipſis melancholicis, & explicavit quinam ſint melancholici, ſive natura, ſive vitæ inſtituto, ſive ex eventu, ut ſuppreſſionis ratione, ſive propter cibos potuſque id contingat.

Melancholici alii a limo, alii ab aſſatione ſanguinis.

Cap. 7. lib. 3. de affect. loc.

(*h*) Quidpiam purulentum.
(*i*) Excretio ſimilis eſt ſuppuratis.
(*k*) Et ex alia humiditate.

gat. Hippocrates ab effectis melancholicos collegit *in Epidemiis.* Ac primum videamus quinam ex Galeno melancholici dicantur. *Ex corporis habitu æstimandi sunt melancholici: molles, candidi & obesi nequaquam sunt melancholici; macri, nigri, hirsuti, & quibus latæ venæ, aptissimi sunt ut iis humor melancholicus cumuletur.* Et fit nonnumquam ut homines prærubro colore (ἐξερύθρυς Græci vocant) affatim in melancholicam temperiem decidant: secundo loco flavi, idque maxime, si vigiliis, laboribus, & tenui victu usi fuerint: Item Celsus; Tenuioribus plus sanguinis, plenioribus magis caro abundat. Melancholici sæpe sunt macri & tamen amplas & plenas habent venas. Deinde exponit Galenus qui cibi humori tali generando sint idonei: quo loco vere exponit quinam sint ii in quibus humor melancholicus facile generetur & cumuletur: paullo post ex sententia Dioclis docet sanguinem crassiorem generari in melancholicis hypochondriacis, in iis præsertim venis quæ alimentum a ventriculo excipiunt: id autem evenit ratione caloris exsuperantis. Hippocrates aliter (ut ante dictum est) melancholicos observavit. *Morbos fortiter atrabilarios habent balbus, calvus, aut gracili voce præditus, aut hirsutus.* Et paullo post, *Balbi, celere lingua præditi, atræ bilis humori obnoxii sunt* (Græce μελαγχολικοί εἰσι (*l*).) Et ante, *vocis gracilitatem varix solvit.* Ac locus iste Hippocratis de balbis, de calvis, quod sint melancholici admodum obscurus est: nec enim rationem reddit Hippocrates suo impeditus laconismo. Aliqui enim interpretari possint & balbos, & gracili voce præditos melancholicos esse, quoniam frigidiore sunt temperamento, ideoque pituita multa crassa frigidaque abundant. At pituita consistentiæ ratione humori melancholico, qui sanguinis limus est, assimilis esse solet. Quo modo Galenus interpretatur: *melancholicus humor quartani circuitus causa est, & incontinentiæ linguæ & stuporis partium, quia ob humoris crassitudinem tales affectiones consequuntur, quales ex crassa & lenta pituita eveniunt. Sic incontinentia linguæ & stupor* aliquid non est absolute melancholicum, nec absolute pituitosum, sed mixtum aliquid. Nam timor, tristitiaque absque causa manifesta, elephas, cancer, scabies, lepra, & vitiligo nigra melancholici sunt affectus absolute. Sic aliud est dicere balbos, linguaque hæsitantes, ἰσχνοφώνυς (*m*), melancholicos, aliud nigros & hirsutos. Nam priores melancholici dicuntur sumta improprie pituita pro humore melancholico: nigri & hirsuti proprie melancholici dicuntur, sumtoque in propria significatione melancholici nomine. Sic conciliandi loci videntur. Dum hic finem impono occurrit alius Galeni locus vere confirmans ea quæ ante diximus. Itaque enim Hippocrates: *in morbis melancholicis ad hæc* (id est ad ver & autumnum) *periculosi decubitus stuporem corporis, vel convulsionem, vel furorem, vel cæcitatem significat. Apoplexiæ, convulsiones & cæcitates* (ait Galenus) *ob humorem pituitosum fiunt; fiunt & ob melancholicum, quoniam utrisque est crassitudo.* Sic hoc loco stupor corporis aut partis melancholici humoris soboles videtur, quod tamen alio

Marginal notes: *2. Epid.* — *Sect. 5. lib. 2. Epid.* — *Comm. ad aph. 40. lib. 7.* — *Aph. 56. l. 6.*

(*l*) Melancholici existunt.

(*m*) Gracili voce existentes.

alio loco negat Galenus. At his omissis quæ subtiliter comminiscitur Galenus, multo subtilius Arculanus explicat qua ratione blæsi, balbique melancholici dicantur: hæc ejus verba sunt, minus elegantia quidem, sed rem vere exprimentia: *Corpora habentia cor calidum, cerebrum autem humidum, sunt dispositioni melancholicæ opportuna, nam caliditas cordis est choleræ nigræ in corde generatrix, cerebri autem humiditas causa est cur facile impressio ejus suscipiatur quod in corde gignitur: ideo balbi & lingua vacillantes ad melancholiam parati sunt, maxime si linguas lenes habuerint, & oculos mobiles, & cetera*: sic pilositas, rubor faciei calorem cordis significant, blæsitas, mollitiesque linguæ cerebri humiditatem. Arculanus autem solutionem quæstionis de melancholicis & balbis eruisse videtur ex Hippocrate: Nam ille 2. *Epid. sub finem*: *Quorum pectora bilem generant balbi, furiosi & calvi sunt*: in quo explicatur ista cordis intemperies calida, auctor inconditorum animi motuum: nomine autem pectoris cor ipsum per synecdochen audiendum est. An vero rationes Arculani ipsæ per se nitantur, an facile evertantur, ipse videris. Nam Hippocrates absolute blæsos, & gracili voce præditos melancholicos affectus pati docet, Arculanus non absolute blæsos, sed quorum cor est præcalidum & fuliginosi excrementi parens, cerebro ipso humidiore exsistente, ut ex balbutie linguæque hæsitantia apparet. Nisi forte conjungamus hos duos, blæsos & hirsutos, quos disjunxit Hippocrates, conjungit vero Arculanus.

Ad Aph. 40. lib. 7.

I. *Quibus cerebrum humidius, cor autem calidius, ii melancholiæ sunt opportuni.*

Arculanus cap. de melanchol.

Nota de conjunctione & disjunct. blæsi & hirsuti.

Nisi dicamus non vere balbos esse melancholicos, ut quibus humidius frigidiusque cerebrum exsistat, sed improprie balbos, ut quibus præ calore partim adventitio, partim cerebro innato, multæ pituitæ sit διάχυσις (*n*), fusio colliquatioque, unde ptyalismus & oris totius perpetuus mador, hinc balbuties mollitiesque ipsius linguæ. Hæc nostra est conjectura: quæ licet dignitate & veritate cum prioribus non contendat, habet tamen suum quoddam patrocinium quo aliquatenus tuta esse posset.

Pituita διάχυσις a calore balbutiei causa.

Paullo longius digressi sumus quam opinati fuerimus: sed ea digressio est ad id quod instituimus valde opportuna: sciendum enim fuit quinam sint vere melancholici, ut de sanguine mittendo in melancholicis plenius constet. Nunc itaque ad rem institutam redeamus. Primum vero audiendus est Galenus qui de instituto hanc de phlebotomia quæstionem ex hypothesi examinat. Audito enim Galeno, ejusque rationibus ad trutinam reductis, veritas facilius innotescet: Ita Galenus: *Ubi universum corpus sanguinem melancholicum continet, curatio a phlebotomia incipiet: ubi solum cerebrum infirmius* (quod ad dispositionem attinet) *sanguinis detractione non eget, licet alia de causa sanguis mitti possit. An vero cerebrum solum, an totum corpus sanguine melancholico abundet, discernendum. Corporis enim habitus est considerandus.* De hoc paullo ante dictum. Itaque ubi cerebrum aut intemperatum est, aut sanguine melancholico plenum, non necessario ceterum corpus ita affectum est: at contra. Si totum corpus ita affectum est, vix immune est ab ea affectione cerebrum. Ita enim Galenus: *Constat autem ad totius corporis intemperaturas mentis læsionem consequi, affecto nimirum.*

Cap. 7. lib. 3. de loc. aff.

Ad part. 34. sect. 1. lib. 1. Prorrhet.

(*n*) Diffusio.

nimirum cerebro, non ſecus ac totum corpus affectum eſt. Quæſtio tamen eſſe poſſit, an ſi ſolum cerebrum ſanguinem multum melancholicum contineat, a ſanguinis detractione ſit abſtinendum. Hanc eamdem diſtinctionem docte obſervat Galenus de malo cerebri topico, deque malo per conſenſum nato, quum agitur de vertigine: *Capitis ſolius caliditatem, quovis alio modo habentis, balneum juvat: Quum vero flatulentus ſpiritus ob humorum pravitatem ad caput fertur, hos lavare non convenit.* Qui locus diligenter advertendus eſt, quoniam gravis in eo lapſus eſſe ſolet. Nunc ad ſanguinis detractionem in melancholicis redeamus: vena media ſecanda eſt: & ſi melancholicus ſanguis non videatur, ſupprimendus eſt: ſin talis appareat, vacuandus pro virium modulo. Ut autem finem commentandi faciam, quoniam nos hic prolixos eſſe non oportet, concludemus totam hanc commentationem. Concluſio autem fiet in præclara Hippocratis ſententia, hæc autem eſt ejuſmodi: *Credo inter ea quæ ſunt in corpore, nil magis ad prudentiam conferre quam ſanguinem.* Hic enim quum in conſtanti habitu conſiſtit, conſiſtit & prudentia: ſanguine vero permutato, concidit & prudentia. Græca littera eſt ἐνεργειτικώτέρα (*o*); εἰ μὲν τὸ αἷμα ἐν τῷ καθεςηκότι σχήματι μένῃ μένει καὶ ἡ φρόνησις, ἐξαλλάσοντες τῦ αἵματος μεταπίπτει καὶ τὸ φρόνημα. Hoc autem Hippocrates familiari & apud nos nato exemplo docet: Quum corpus invaſerit ſomnus; ſanguis frigeſit: id dum fit, languidiores fiunt corporis meatus, Græce διέξοδος (*p*). Id patet, nam aggravata corpora reclinantur: & oculi ardent & prudentia permutatur, Græce ἀλλοιῦται, opinioneſque peregrinæ mentem exercent, quæ inſomnia vocantur. Ad hanc tandem ſententiam pertinet quoque locus Hippocratis *lib. 3. de diæta*, quum loquitur de immodica repletione quam ſomni turbulenti ſequuntur, *qualia patitur corpus, talia videt anima viſu jam concluſo.* Et in temulentis aucto repente ſanguine, μεταπίπτουσι αἱ ψυχαὶ καὶ ἐν ψυχαῖς φρονήματα (*q*): Sic ſanguinis ἐξαλλαγὴ τὴν φρόνησιν ἐξαλλάσσει (*r*). Nam ſi omnino conturbatur ſanguis, omnino ἡ φρόνησις ἀπόλλυται (*s*). Deinde ſubdit Hippocrates, τὰ γὰρ παθήματα καὶ τὰ ἀναγνωρίσματα ἐςίν. ὅταν διὰ τῦ εἰωθότος ἔθεος μεταςαίνωμεν, ἀναίρεται ἡμῖν ἡ φρόνησις (*t*). Hic locus eſt valde obſcurus, & vix intelligibilis: Ita interpres, affectus & cognitiones conſuetudines quædam ſunt, id eſt, a conſuetudine proficiſcuntur: quum autem a conſuetudine receſſerimus, tollitur nobis prudentia, id eſt, habitus ratione comparatus ad adminiſtrandas vel res privatas, vel publicas. Porro (ut dicebat Poeta) *graviſſimum eſt imperium conſuetudinis*: per eam enim & animi morbi & artes comparantur: nec non per eamdem conſervantur. De artibus id conſtat facile: Animi vero pathemata nonniſi conſuetudine in bonum malumve habitum tranſeunt. Nam

Com. in 4. acut.

Permutatio ſanguinis efficit ut concidat prudentiæ. In ſanguine magna pars vitalitatis reſidet, ait Plin.

Augmentū ſanguinis affert μετάπτωσιν τῆς ψυχῆς.

Publius Syrus.

(*o*) Majorem habet energiam.
(*p*) Exitus.
(*q*) Permutantur animæ & in animabus prudentia.
(*r*) Permutatio prudentiam permutat.
(*s*) Prudentia permutatur.
(*t*) Affectus & cognitiones conſuetudines quædam ſunt; cùm autem à conſuetudine recedimus, tollitur & prudentia.

Nam quæ boni malive ſpecie objiciuntur, ſi aut ratione perſequimur, aut vitamus, in eo appetitio cernitur, eaque cum ratione conjuncta. Quum reluctamur rationi, pluſque poteſt delectatio quam ratio, tum contra mentis præſcriptionem allicitur appetitio eaque ratione vacat. Si tranquilla ratio motu turbido cietur, perturbationes fiunt, quæ quum inveteraverint, morbi exſiſtunt. Si contra rationi obediunt auſcultantque, virtutes morales inde exſurgunt & expullulant. Hic artes, virtutes vitiaque a conſuetudine ducuntur, a qua quum receditur perit prudentia, quæ virtutibus morum perpetuo cohæret opinione Ariſtotelis. Hanc ſententiam quorumdam auſpicatu & ingenio ſic ſumus interpretati; pleraque in eam rem ſtatui ſcribique poſſent, niſi vereremur ne inſtituta hæc brevis explicatio mentis Hippocraticæ in commentarium redundaret. Nunc alios quoſdam locos luſtremus in quibus Hippocrates eamdem pæne celebrat ſententiam, quod ſanguis maxime ad prudentiam faciat. *De animæ ſapientia inſipientiaque ſic ſtatuendum: quod humidiſſimum eſt in igne & ſicciſſimum in aqua ſi in corpore temperamentum acceperit, homines fiunt ſapientiſſimi, quia ignis habet humiditatem ab aqua, aqua autem ſiccitatem ab igne, uterque autem ſufficit.* Et convenienter iis quæ dicta ſunt, Hippocrates de phrenitide loquens ita ſcripſit: *Sanguis qui eſt in homine maximam partem ad prudentiam confert: quidam dicunt totum. Quum vero bilis commota ad venas & ad ſanguinem ingreſſa fuerit, ſanguinem ex conſueta compage ac motione dimovet & ſeroſum facit, homo deſipit & non ſibi conſtat* (quia calefactus ſanguis totum corpus calefacit) *præ febris copia, & ſanguinis ad ſeroſitatem tranſmutatione, & motione non ſolita contingente.* Græca verba ut appoſite dicta inculcanda ſunt: bilis commota διακινεῖ καὶ διουρεῖ τὸ αἷμα ἐκ συςάσιος εἰωθυίης καὶ κινήσεως, καὶ διαθερμαίνει. Homo vero non ſibi conſtat præ copia febris calefacto toto corpore, καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ αἵματος διουρήσεως καὶ κινήσεως οὐ τῆς εἰωθυίης (*u*). Et poſtea de melancholicis loquens, nam ab atra bile delirant homines, ὅταν φθορὴ τὸ αἷμα ὑπὸ χολῆς καὶ φλέγματος (*x*): Nam tales, ut vocat, μελαγχολώδεες (*y*) habent παράνοιαν (*z*), alii vero μαίνονται (*a*). Sic ingreſſus bilis aut pituitæ in ſanguinem motum naturalem impediens & ſanguinem ſeroſum, proinde morboſum reddens, prudentiam adimit, & delirandi porrigit occaſionem. Idem facit aër opinione Hippocratis: *Qui aer ad venas pervenit, confert ad ventriculorum ingreſſum & ad cerebrum, ſic enim ſapientiam & motum membris exhibet.* Id dum non fit, ſed pituita in aquæ ductus irrumpit, tum convellendi occaſio eſt, ut paullo ante demonſtraverat. Ut omnia ad ἀνακεφαλαίωσιν (*b*) reducantur, vis eſt in verbis Hippocratis ponenda. Primum hoc ſtatuit Hippocrates: *ſanguinem ad ſapientiam facere, nam qualis ſanguis, talis ſpiritus, qualis ſpiritus, talis animus*: Hic autem medice nos locutos intelligas. Sanguinem autem bene temperatum eſſe oportet,

Hippocr. 1. de diæta.

Ad finem lib. 1. de morb. κίνησις τῆς χολῆς. Ingreſſus bilis in ſanguinem.

2\.

Iſtud ſanguinis vitium vocat Hipp. in Coacis αἵματος φθορὴν καὶ ἔκλυσιν. Hic locus eſt obſcurus, ſed paullo poſt aperietur.

Apud Galen. com. ad part. 13. 1. prorrh. ait tamdiu morbum crudum dici, quamdiu bilis cum ſanguine ſurſum fertur.

Lib. de ſac. morbo.

(*u*) Et ex tranſmutatione ſanguinis & conſuetæ compagis.

(*x*) Corrumpitur ſanguis ex bile & pituita.

(*y*) Habentes habitum melancholicum.

(*z*) Dementiam.

(*a*) Furore laborant.

(*b*) Recapitulationem.

oportet, & ſuam conſiſtentiam & motum naturalem habere. Propterea Aſiaticos ceteris prudentiores Hippocrates dicebat ob cæli clementiam & bonitatem temperamenti. Quibus ergo ſanguis eſt optime temperatus, blando, benigno, & halituoſo ſpiritu perfuſus, non alteratus, non mixtione alius humoris alienatus ſuique diſſimilis, denique in qualitate, quantitate, motu, conſiſtentia laudabilis, ii prudentia & benignitate morum ſunt commendabiles. Quorum ſanguis aliter habet, eorum mens facile vacillat & ægrotat. Senſus denique bonitas temperamenti perfectione & ſpirituum puritate cenſetur. Expendamus verba Hippocratis quum morbum ægrotationemque & defectionem ſanguinis depingit, quæ cauſa eſt cur homo imprudens inſipienſque reddatur. Primum conſiderat τὸ σχῆμα καθεστηκός: vertunt, *conſtantem habitum*: hic ubi perſiſtit, prudentia in homine relucet. Opponit τῷ σχήματι καθεστηκότι τὴν ἐξαλλαγήν: id eſt digreſſum defectionemque ex iſto habitu. Et tunc prudentiæ fit jactura. Iſtam autem ἐξαλλαγὴν (c) conſiderat in qualitate, & in quantitate ſanguinis. In qualitate, ut quum refrigeſcit ſanguis, id quod in ſomno fit, unde inſomnia & peregrinæ opiniones; aut quum incaleſcit, ut dum bilis ſanguinem ſubit, quod contingit in phrenitide, ut poſtea aperiemus. In quantitate, ut in ebrietate, aucto enim ſanguine ἡ φρόνησις καὶ σύνεσις (d) vim patitur & alteratur. Deinde addit, ſi conturbatus omnino fuerit ſanguis, ſequitur τῆς φρονήσεως (e) ἀπόλεσις caſus, ruina, deperditio. Aliud enim eſt ſimplex ἐξαλλαγὴ (f), aliud omnimoda ταραχὴ (g). Hæc ſunt quæ *libro de flatibus. Libro vero de morbis* aliis vocibus eſt uſus. Nam in ſanguine naturaliter conſtituto conſiderat τὴν σύστασιν (h) quam Ariſtoteles πῆξιν (i) vocat, & κίνησιν (k) naturalem his opponit, nempe τῇ συστάσει τὴν οὔρησιν, τῇ δὲ κινήσει διακίνησιν ἐκ τῆς εἰωθυίης κινήσεως (l). Id autem fit maxime quum in ſanguinem bilis ſubit, & fiunt ἐπιῤῥοαὶ (m), ut *libro de acutis* loquitur Hippocrates. Itaque ſive ſanguis διουρεῖ (n) (id quod Ariſtoteles vocat τὸ αἷμα ὑγραίνεσθαι (o), id eſt ſeroſum humidioremque fieri, proptereaque morboſi ſanguinis rationem ſubit) ſive dimovetur ex proprio & naturali motu & curſu, tunc mens aberrat, magnarumque in corpore mutationum naſcitur occaſio: forte eſt illud quod *in libro de flatibus* dixit, ſanguinem habere ſuum σχῆμα καθεστηκός (p). Ceterum duo ſunt notanda, prius, quod bilis ſanguinem ſubiens, ſeroſumque reddens, aut emovens, ſanguinem calefacit, calefactus ceterum corpus recalefacit, hinc erroris mentis occaſio: itaque ſemper hic conſideratur intemperies perturbationis mentis cauſa: alterum, dum loquitur de atra bile ſanguinem ſubeunte,

In lib. de locis & aeribus.

Sanguis in quantitate, qualitate, motu & conſiſtentia laudabilis, ad prudentiam facit.

Ante ex Hipp. locum addu-

(c) Permutationem.
(d) Prudentia & intelligentia.
(e) Prudentiæ.
(f) Permutatio.
(g) Turbatio.
(h) Syſtaſin.
(i) Reſtagnationem, concretionem.
(k) Motum.
(l) Syſtaſi ſeroſitas, motui motum ex conſueta compage.
(m) Defluxiones.
(n) Seroſam acquirat naturam.
(o) Sanguinem ſeroſum fieri.
(p) Habitum conſtantem.

subeunte, unde aut παράνοια aut μανία (q), vocat τὸ αἷμα φθαρῆναι ὑπὸ χολῆς & φλέγματος|(r), unde ante dixit prudentiam aboleri ἀπὸ τοῦ παμπαν ταραχθῆναι τὸ αἷμα. Notanda vis verbi φθαρῆναι (s). Nec enim contentus fuit Hippocrates πρὸς τὴν μανίαν (t) verbis διακινεῖν καὶ διυρεῖν (u) ut ante. Ceterum unum addam animi gratia, quod forte delicatius exquisitiusque a me dictum putaverit aliquis: nempe nomen ἐθίσματα (x) non tam consuetudines illas significare quæ ad virtutes morales comparandum valent, quam consuetam illam constitutionem, motionemque & statum sanguinis, quæ constitutio nativaque motio bonarum & quietarum animi functionum causa exsistit. Quid enim illud est quod scripsit Hippocrates, τὰ παθήματα & ἀναγνωρίσματα ἐθίσματα ἐστίν (y); affectus & cognitiones consuetudines quædam sunt: melius referemus τὰ ἐθίσματα ad τὴν σύστασιν καὶ κίνησιν εἰωθυῖαν (z) de qua ante diximus, quam σύστασιν καὶ κίνησιν εἰωθυῖαν ubi sanguis deseruit, ab eaque est depulsus ac dejectus, tunc mens labat aberratque. Si enim sanguinis quies, aut nativa quædam suique generis motio & consistentia ad prudentiam facit, quæ iis sunt contraria, mentem emovent & de rationis gradu dejiciunt. Sic τὸ ἐθίσμα (a), id est consueta sanguinis motio agitatioque naturalis, temperies & consistentia & affectiones animi & cognitiones has illasve parit. Sed hoc longius quidem repetitum videtur, ex interioribus tamen Hippocratis arcanis: Item unus locus alterius est interpres & enarrator. Sed suus cuique abundat sensus. De sanguine seroso eodemque morboso nil amplius dicam quum plerisque in locis operum nostrorum abunde dixerimus, & alias, quum majus quoddam suppeditabit otium, aliquando dicturi sumus. Duo breviter annotabo de sero & ichore: unum est Hippocratis, Galeni alterum: ita Hippocrates: *quæcumque carnem in orbem circumsitam habent, ea omnia ventriculum habent. Omne enim inconcretum & quod non coaluit, sive pellicula, sive carne contegatur, cavum est. Impletur autem dum ægrum est sanie*, Græce ἰχὼρ, *dum sanum est flatu*, Græce πνεῦμα, melius spiritum quam flatum vertas. Alter locus Galeni est quo apparet tantam esse vim immutationis ipsius sanguinis, sive per se, sive ob mixtionem rei alienæ, ut inde movendæ mentis nascatur occasio: Ita vero Galenus: *Crudo in morbo bona crisis fieri non potest: crudus autem est in quo bilis una cum sanguine sursum fertur, quocumque tempore id fiat: magisque tale aliquid evenit, quum igneæ caliditatis in cerebro collectæ immoderatio fuerit*: Græce θερμασίαν ἠθροισμένην (c) in capite dicit, ut focus in capite exsistat.

ximus de decoloribus in quibus est τοῦ αἵματος & ἔκλυσις καὶ φθορά (b).

Lib. de artic.

Aliud est abundare flatu qui πνεῦμα dicit, aliud flatu qui φῦσα.

3.
Ad part. 13. sect. 1. l. 1. prorrhetic.

Rr 2 At

(q) Delirium aut furor.
(r) Sanguinem corrumpi à bile & pituita.
(s) Corrumpi.
(t) Ad furorem.
(u) Commoveri & serosam naturam acquirere.
(x) Consuetudines.
(y) Affectus & cognitiones consuetudines quædam sunt.
(z) Systasin & compagem consuetam, emotionem consuetam.
(a) Consuetudo.
(b) Sanguinis exsolutio & corruptio.
(c) Caliditatem coacervatam.

At vero hæc propositio, quod sanguis ad sapientiam vel plurimum, vel omnino faciat, non modo a nobis leniter tractata & degustata est summo labro, sed satis accurate explicata est. Eo autem libentius eam explicandam suscepimus, quod sæpius ab Hippocrate repetita est. Ubi enim generationem phrenitidis explicat, in qua delirii summa sunt omnia, ait id effici tum quia sanguis habeat motum quemdam non solitum, tum quod admistione bilis aut similis humoris alieni, suam σύςασιν (*d*) amittat, & ut alio loco loquitur, τὸ σχῆμα καθεςηκὸς, id est habitum naturalem constantem, alio loco ad hæc duo addit φθορὰν, corruptionem. Sed ex bilis mixtione ἡ φθορὰ (*e*) sequitur, & ex motu solito commotio, & consistentiæ nativæ permutatio. Et *in Coacis* Hippocrates loquens de decoloribus ait, in his esse τοῦ αἵματος φθορὰν καὶ ἔκλυσιν (*f*): nomine τῆς ἐκλύσεως sanguinis consistentiæ dissolutionem significat. Denique fit τοῦ αἵματος ἐξαλλαγὴ (*g*), hinc sanguinis fit διαςροφὴ (*h*), & hanc sanguinis διαςροφὴν sequitur corporis ipsius διαςροφὴ quædam, ut loquitur Hippocrates: maxime autem de Epilepsia a flatu nata.

Quamdiu bilis cum sanguine miscetur sursumque fertur, tamdiu morbus crudus dicitur. Gal.

Quid sit sanguinem amittere suam consistentiam. Lib. de flatibus, διαςροφὴ αἵματος (i). Lib. de flat.

Quod autem sanguinis mutatio sive in motu, sive in consistentia, seu in quanto, seu in quali, & facile fiat, & maximi sit momenti, ipse Hippocrates demonstrat exemplo familiari & sub sensum plebejorum cadenti. Illud autem a somno ducitur. In hoc enim ob blandum vaporem a cibo crudo recens ingesto & nondum modificato excitatum, sanguis aliquantulum alteratus, & paullo frigidior redditus, hominem consopit, dissolvit & effeminat, ut semimortuus appareat. Idem in temulentis apparet, quum copia vaporis extranei peregrinas opiniones affert, & corpus aut languidum, aut furibundum & ferocienti bestiæ assimile reddit. Si tantula hæc commutatio in sanguine, & ejusdem simplex alteratio, tanti momenti est, istasque affert turbas, quid fiet, vel quum vitiosus ipse per se erit, vel admistione humoris alieni genitus est?

Tamen objiciat quis, non est necesse sanguinem alterari, nec vapores subire venas, sed per inanes vias & spatia dum feruntur sursũ implent suo vapore intacto sanguine, in Timæo.

Abunde quidem ea de re dixeramus, tum *in paginis prædictis initio hujus commentarii*, tum in 2. *libro Consiliorum meorum* explicans *locum libri 4. Acutorum*, ubi docet humorum ἐπιρροίας καὶ ςάσεις (*k*) unde sequuntur τῶν πνευμάτων ἀπολήψιες (*l*). Tamen quoniam nuper legenti occurrit locus integer ex Platone a Galeno ad finem libri in alium locum translatus, & qui miro quodammodo humorum vim explicat, eum pede sicco transeundum non putavi. Quæ vero ratio eo me maxime adduxit, ea est, quod illo loci Plato videtur explicare Hippocratis sententiam de motu bilis in sanguinem, & sanguinis in serum mutatione, unde perturbationes mentis consequuntur. Et id quod nunc a nobis dicetur, erit instar commentarii ad locum illum Platonis: explicabitque vicissim *alium locum libri*

(*d*) Systasin.
(*e*) Corruptio.
(*f*) Sanguinis exsolutionem & corruptionem.
(*g*) Sanguinis permutatio.
(*h*) Conversio.
(*i*) Conversio sanguinis.
(*k*) Effluxus & stationes.
(*l*) Spirituum interceptiones.

libri Acutorum, in quo auctor libri utitur vocibus non usitatis, unde obscuritas gigni solet. Nunc autem audiamus Platonem loquentem, ut textum textui opponendo veritas tandem eluceat atque appareat.

TEXTUS PLATONIS.

Quum quatuor sint ex quibus corpus constet, ignis, aër, aqua & terra, horum excessus, defectus & propriæ sedis mutatio (Græce μετάςασις), & si horum unumquodque non suscipiat id quod convenit, τάσεις καὶ νόσυς παρέχει, melius ςάσεις, id est perturbationes & morbos afferunt. Quum enim a natura recedit & commutatur unumquodque (μετάςασις dicitur), quæ frigida erant calefiunt, quæ gravia levia fiunt, & multas mutationes (μεταβολὰς (n)) suscipiunt. Hoc de elementis, nunc de humoribus: Pituita alba intus detenta nocet & molesta est ob spiritum bullarum, διὰ τ͂ πομφολίγων πνεῦμα: Si vero foras exspiret (ἔξω τὰς ἀναπνόας ἴσχειν) mitior quidem illa, sed tamen corpus variegat (καταποικίλλει) unde leucas, alphos, & congeneres affectus parit. Sed vide qui noceat pituita, non nocet nisi in bullas vertatur, & Galenus com. ad aphor. 51. lib. 7. *ait pituitam per se non molestam esse nec sternutamentum provocare nisi aut in flatum vertatur, aut acrimoniam acquirat. Id quod ex Platone desumtum videtur.*

Nomen τῶν ςάσεων (m) a Platone usurpatum.

Pituita alba intus.

Pituita alba foras.

COMMENTARIUS.

Antequam ultra progrediamur, dicatur aliquid de pituita alba, dulci eaque innocenti, quod dolores non pariat. Hæc aut intus manet, aut foras exit. Intus nihil molestiarum infert, nisi dicatur id facere ob flatum bullarum: id quod obscurius dictum est: nisi forte quum refervet, aut pars ejus præ cruditate in flatum, aut agitatione in spumam quamdam vertatur, & tunc doloris nonnihil afferat. Flatus enim levi de causa excitatur, & cruciatum infert. Et dum natura eam coquit, excitare potest flatus & πομφόλυγας (o). Si extra movetur materia phlegmatica alba, & si habet ἀναπνοὴν (p), leucas, & alphos in cute parit. Notandum id περὶ ἀναπνοῆς (q), id est si perspirat & exhalat ista materia, vitiligine alba cutim inficit. Habere τὴν ἀναπνοὴν foras humores dicuntur, quum natura foras emittit. Plato id ab Hippocrate mutuatus est. Nam *ad finem* 4. *de morbis*, dum explicat cur pedes in hydrope tumeant aut non, ait alias aquam habere suam πνοὴν, ἀναπνοὴν, παρ͂απνοὴν (t), utitur enim his tribus, aut non habere: & prout id fit, aut tumet pars, aut detumet. Ad eamdem sententiam Aristoteles quærit cur pueris & mulieribus minus frequens sit vitiligo quam viris, & mulieribus si accidat,

Unde apud Galen. 2. *ad Glauco. junguntur hæc ἄπεπτον & φυσῶδες (r). In materia enim cruda facile ἡ φῦσα (s) excitatur.*

Probl. 4. *l.* 10.

 jam

(m) Stationum.
(n) Transmutationes.
(o) Bullas.
(p) Perspirationem.
(q) De perspiratione.
(r) Incoctile & flatuosum.
(s) Flatus.
(t) Spirationem, perspirationem, despirationem.

jam annosis accidit. Quia, ait, vitiligo exitus spiritus est, at corpora puerorum & mulierum minus perspirant, quam virorum. Quæ autem corpora consenuerunt, perspirantiora fiunt more ædificiorum veterum, quorum structura partium jam laxior esse incipit: Hippocrates vocat ἀραίωσιν (u) in senibus. Sic quum ait Aristoteles vitiligo exitus spiritus est, attingit eam Platonicam ἀναπνοὴν. Minus quidem medice Aristoteles de vitiligine. Ergo apparet ut pituita alba dolorem non exhibet, saltem commemoratione dignum. Id quod Galenus quoque docet explicans eodem ex Platone vires seri humorum. Pituitæ sero torpor & frigus inest, non mordacitas nec malignitas, nisi forte aut salsa aut acida evaserit. At Plato postea cum pituita alba jungit succum aut bilem nigram, & tunc affectiones sequuntur maxime terrificæ: cujusmodi est morbus sacer. Fit autem quum pituita atræ bili mista divinas περιόδους (x) quæ sunt in capite invaserit ac infestaverit: Et quod notandum maxime, ita ait, Ut in somno mitior est, sic eadem pituita atro juncta succo quum vigilantes invaserit, diutius urget. Videmus enim vulgo evenire ut vigilantes paroxysmo epileptico prehendantur potius quam dormientes. Quod non abs re a Platone dictum est. Et si plenum commentarium scribere nobis animus foret, plenioribus velis solveremus, & diligentius in ejus rei quæstionem incumberemus. De pituita satis. Nunc ad alia.

Lib. de aëre & locis.

Comm. ad part. 38. sect. 2. lib. 6. Epid.

Pituita atræ bili mista Epilepsiam parit.

Pituita alias in somno, alias extra somnum aliter agit.

TEXTUS PLATONIS.

Pituita vero salsa acidaque fons est omnium affectionum & morborum quicumque καταῤῥοικοὶ (y) *dicuntur, id est, quorum essentia in defluxione consistit, & varia sortiuntur nomina, prout in has aut illas partes humor defluxerit.*

Plato multum tribuit æqualitati aut inæqualitati, libertati aut impedimento meatuum. Id Plin. admonuerat c. 24. lib. 22. Hipp. 4. acut. par. 27. τὰς ἐπιῤῥυτίας *(a) censet* τῆς μελαίνης χολῆς καὶ δριμείων ῥευμάτων *(b).*

COMMENTARIUS.

Diligenter animadvertere debet an affectiones ῥευματικαὶ agnoscant solam sui causam pituitam acidam ac salsam. Galenus *loco prius adducto ex sexto Epidem.* dolorem & malignitatem his maxime duobus humoribus & eorum sero attribuit. Sed hæc inquirere alius sunt loci atque temporis: Itaque ex inquisitione supersedendum puto. Nunc de bile flava.

TEXTUS PLATONIS.

Quæcumque in corpore inflammantur ardentque, a bile flava id habent. Quum enim foras exhalat, Græce ἀναπνοὴν ἔξω ἔχουσα, *refervens omnis generis tumores* φυσήματα (z) *emittit. Inclusa gignit morbos exurentes plurimos: Maximumque quum puro sanguini admixta fibrarum genus ex proprio ordine*

(u) Rarefactionem.
(x) Periodos.
(y) Rheumatici.
(z) Inflationes.
(a) Defluxiones.
(b) Atræ bilis, & acrium fluxionum.

ordine depulerit, quæ fibræ eo ſanguini datæ ſunt, ut nec minus tenuis nec craſſus foret, nec præ caliditate (quum humor ſit) e corpore effluat, & ne præ denſitate motioni ſit ineptus, & vix in venis ſeſe convertat. Et cetera. Addit, in mortuo ſanguine ſi quis fibras colligat, is diffluit: alioqui cum ambiente frigore relictæ coguntur.

COMMENTARIUS.

De viribus bilis qui corpus contineat, ſenſus acutiem faciat, meatus corporis apertos retineat, coctioni proſit: vide fragmẽ. Gal. ex Stobæo in præfatione libror. de dogmatis. Hippoc. & Platonis.

Non eſt dubium quin bilis quum accenſa fuerit & foris & intus excitato ſummo ardore & deflagratione, moleſtias non inferat. Quod ante de pituita alba dictum eſt quæ haberet ſuam quamdam foras ἀναπνοὴν (*c*), idem & de bile dici poteſt. Unde quum Hippocrates bonum eſſe ait eryſipelas foras exire, id non fit niſi per iſtam exhalationem & translationem intus foras. Mirum autem cur dicat bilem in habitu corporis φυσήματα gignere, intus vero πυρίκαυςα νοσήματα (*d*). φύσημα enim flatum ſignificat, & aliquid ſpirituoſum, aut inflationem: Et idem facit foris bilis, quod pituita intus. Hæc enim moleſta eſt (ut dictum eſt ante) ob flatum τῶν πομφολίγων (*e*): quid aliud eſt quam dicere καὶ τὰ φυσήματα (*f*); nam πνεῦμα, φύσημα, καὶ πομφόλιξ habent aliquid συγγενές (*g*). Dicendum eſt bilem ubi fervet in habitu corporis non tam tuberculum aut vere tumorem excitare, quam tumorem improprie & potius puſtulas. Et τὰ φυσώδεα καὶ φυσήματα (*h*) ad pituitam potius quam ad bilem flavam referenda ſunt. Tamen quoniam ubi bilis cum ſanguine fervet, bullæ & tenues veſiculæ excitantur, ideo parum medice fortaſſe ea omnia nomine τῶν φυσημάτων (*i*) comprehendit: τὸ γὰρ φύσημα (*k*) in bullante humore dicitur. Et ebullientis ſanguinis eruptio φύσημα ab Euripide nominatur: quam ſignificationem Plato eſt ſecutus.

Per fervorem enim φλυστάκια (m) & puſtulæ excitantur.

Sed quæritur hic maxime cur bilis cum ſanguine mixta fibras e proprio ordine dimovet. Quomodo id fit? Primum quid eſt fibrarum genus ἐκ τῆς τάξεως (*l*) deturbare? an fibras elidit, deſtruit, ut ſanguis expers fibrarum dicatur? Id videtur Plato hoc loco, & Hippocrates (ex cujus doctrina Plato deſumſiſſe videtur) primus id ſtatuiſſe. Ita Hippocrates: *Sanguis ad ſapientiam maxime facit: Quum bilis commota ad venas & ad ſanguinem ingreſſa fuerit, ſanguinem ex conſueta conſiſtentia ac motu emovet, ſeroſum facit & calefacit. Calefacto hoc, corpus concaleſcit, & homo deſipit ſanguine in ſerum tranſmutato, motu non ſolito contingente, & præ febre.* *1. de morbis ad finem.*

Ita ad verbum Hippocrates, & paullo poſt de maniacis. *Quum ſanguis a bile & pituita corruptus fuerit, morbum habent & dementes fiunt.* Vide quid loquatur per verbum φθαρῆναι (*n*): corrumpitur enim ſanguis per rei

(*c*) Perſpirationem.
(*d*) Morbos velut ab igne genitos.
(*e*) Bullarum.
(*f*) Et inflationes.
(*g*) Spiritus, phyſema & bulla habent aliquid cognatum.
(*h*) Flatulenta & phyſemata.
(*i*) Inflationum.
(*k*) Nam quod eſt phyſema.
(*l*) Ex ordine & conſiſtentia.
(*m*) Puſtulæ fervidæ.
(*n*) Corrumpi.

rei alienæ admiſtionem; verbum ὀιουρεῖν per *reſolvi in ſerum* vertimus. Et apud Hippocratem ἡ γονὴ διερηθεῖσα, ſemen morboſum & ſeroſum & generationi ineptum ſignificat. *Sanguis*, ait Hippocrates, *qui a corpore morboſus deſcendit genituram ſeroſam facit*, ὀιουρεῖ (o), *& ad compingendum difficilem. Seroſa autem facta genitura, tempore aut pauco, aut multo cum ichore & ſanie egreditur.*

lib. de ſteril.

Afficitur ſanguis a bile tripliciter.

Quum itaque Plato ait a bile cum ſanguine puro mixta fibrarum genus elidi & perturbari, id videtur eſſe quod ſcribit Hippocrates: A bile ſanguinem ſubeunte, ipſum ſanguinem tripliciter affici. 1. Primum ſuam conſiſtentiam amittit, attenuatur enim, id quod non fit niſi fibrarum vitio: 2. item ex proprio motu dimovetur, & alium quemdam curſum inflexit: 3. tertio caleſcit: unde hæc? per bilis ſubeuntis vim & poteſtatem. Plato tamen paullo obſcurius loquitur quam Hippocrates. Nam ait genus fibrarum a proprio quodam ordine deturbari ob ipſam bilem. Non dicit fibras corrumpi, non ſanguinem attenuari & in ichorem reſolvi: unde quæſtio eſt, an tanti ſit iſta deturbatio fibrarum ex ordine quodam ſuo, ut ſanguis propterea ſuam quamdam σύστασιν, καὶ κίνησιν, καὶ συμμετρίαν (p) amittat? Sequuntur & alia verba Platonis ita obſcura, ut nec eam rem aperiant, nec quorſum dicantur, facile conſtet.

TEXTUS PLATONIS.

Quum hanc in ſanguine vim habeant fibræ, bilis natura facta vetus ſanguis, Græce χολὴ γεγονυῖα παλαιὸν αἷμα, *quum rurſus ex carne in ipſum ſanguinem illiquefacta mittitur calida humidaque ſenſum primo invecta ob fibrarum vim gelaſcens coit; gelatoque ac reſtincto illius violenter fervore, tempeſtatem intus tremoremque excitat. At ſi majore ſe vi inferat, evictis a caliditate propria fibris, confuſoque eorum ordine efferveſcens victrix evadit. Et ſi ad extremum perdurare validior poteſt, ad medullas penetrans perurenſque animæ ibidem quædam diſſolvit retinacula, hancque ipſam liberat. Quum minor copia eſt, corpuſque liqueſcens, & reluctatur, devicta aut per corpus univerſum excidit, aut in ſuperum infernumque ventrem per venas expulſa, deque corpore, velut ex diſcordi civitate, ejecta, inteſtinorum lævitatem difficultatemque affert, & cetera id genus mala. * Textus Græcus ſonat, bilis caliditate ſua ſuperans, fibras efferveſcens in confuſionem* διέσωσε *ad verbum conſervat. Si deſtruit fibras, & proprie ſanguinem, quomodo dicetur* διασώζειν (q); *Nam vox illa* διέσωσε *ſi prævalere ſignificat, fruſtra dixit* κρατήσασα χολὴ, *id eſt, vincens ac ſuperans; hic interpres dixit,* διέσωσε, *victrix evaſit, & tamen* τὰς ἶνας (r) *non refert ad participium* κρατήσασα (s), *ſed ad verbum* διέσωσε (t): *quia participium* ζέσασα (u) *accuſativum non regit,*

(o) Seroſam naturam acquirit.
(p) Syſtaſin, motionem & ſymmetriam.
(q) Conſervare.
(r) Fibras.
(s) Vincens ac ſuperans.
(t) Superavit.
(u) Efferveſcens.

git, sed est verbum absolutum. Et plenonasmus est dum dicitur κρατήσασα διέσωσε, *superans superavit.*

COMMENTARIUS.

Instar commentarii in hunc Platonis locum, utilis erit explicatio sententiæ Hippocraticæ, quam Galenus summo studio industriaque conscripsit. Docet Hippocrates qui fiant apoplectici quidam repente & absque causa manifesta, quibus corpus, aut plenum est omnino, aut cacochymum, aut utrumque. In aliis dolor est & tristis sensus in parte quadam, in aliis stupor est & immobilitas. Ubi est summa plenitudo, humorum fiunt interceptiones, & spirituum. Ubi notabis Hippocratem alibi meminisse ἀπολήψεων τῶν φλεβῶν (*x*), alibi vocat τῶν πνευμάτων ἀπολήψεις ἀνὰ τὰς φλέβας (*y*). In priore venæ proprie intelliguntur, in posteriore quum ait ἀνὰ τὰς φλέβας arteriæ, unde per ἀπόληψιν (*z*) spirituum per venas, audies vel pulsus intermissionem, vel ipsam etiam ἀσφυξίαν (*a*): fit autem id quum humores aut in venis aut extra venas sunt ita coacti & compressi præ multitudine, ut calor naturalis opprimatur ac velut strangueletur, id quod vocat πῆξιν καὶ σφήνωσιν τῶν χυμῶν καὶ στάσιν: barbari humorum conculcationem ac incuneationem vocant. *Legatur lib. Theophr. de vertig. Part. 27. l. 4. acut. ad part. 23. 4. acut.*

Ac non mirum si ubi hæc eveniunt aut sanguis qui non erat vitiosus corrumpitur, ut qui non habeat suam ἀναπνοήν (*b*), aut jam corruptus erat. Unde Galenus *comm. in lib. de acut.* ait, *exeuntibus & flabellatis succis qui sunt fluxionum auctores incorruptus & naturaliter fusus liquidusque fit sanguis. Quum manent iidem succi*, Græce στάντων δὲ χυμῶν, *nativumque calorem exstinguunt* καὶ ἀποβάλλουσι (id quod obscurius dictum, ni velis interpretari disjicere & dissipare τὸ ἔμφυτον θερμὸν (*c*)) *sanguis tamquam in mortuo corpore* πήγνυται *concrescit ac cogitur*; eadem & fere Platonis verba in eo textu quem illustrandum suscepimus. Quum bilis facta vetus sanguis (id est ac si dicat id quod *in comm.* Galenus ait, ubi corpus κακοχυμώτερον ᾖ (*d*)) ex carne illiquefacta in sanguinem immissa fuerit, ob fibrarum vim gelascens coit. Et eo loco idem Plato ait quod Hippocrates *in libro* 4. *Acutorum* & Galenus *in com. Quum dolores accesserunt* (nam diximus aliàs initio morbi vehementis corpus attonitum immotumque reddi, alias mobile, sed dolens) *bilis atræ, acriumque fluxionum fiunt eruptiones & incursus*, Græce ἐπιῤῥύσιες. Hoc quid aliud est, quam humores biliosos velut liquefactos in sanguinem influere & cum eo misceri, & veluti naturalem compagem sanguinis, Grece σύστασιν, violare, aut extra vasa in partes quasdam peculiares hepar, cor inferri, & sic magnas in corpore turbas excitare? Plato fibras violari perturbarique philosophatur; Galenus *in eo comm.* sanguinem per influxum, & plenitudinem *Ad part. 27. lib. 4.*

(*x*) Interceptionum venarum.
(*y*) Spirituum interceptiones secundum venas.
(*z*) Interceptionem.
(*a*) Pulsus carentiam.
(*b*) Perspirationem.
(*c*) Calidum innatum.
(*d*) Morbosius & magis cacochymum.

nem suffocari conculcarique, qui jam aut vitium contraxerat, aut difflatione prohibitus corrumpitur. Subdit Hippocrates: *Dolent morsæ partes, intenduntur &c. Itaque corrupto sanguine, spiritibus naturales vias nequeuntibus transire, fiunt perfrigerationes & dolores, gravitates capitis, tenebricosæ obversationes, aphoniæ*, &c. ὑπὸ τῆς ςάσεως, *ob stationem, si jam ad cor & hepar fluxiones repant.* Ubi notabis tria, διαφθορὰν αἵματος (*e*): spirituum ἀπόληψιν (*f*), καὶ humorum sanguinis aut utrorumque τὴν ςάσιν (*g*). Unde sanguinis διαφθορὰ (*h*), an jam talis erat sanguis? Nam Galenus ait fluxiones acrium humorum contingere τοῦ σώματος ὄντος κακοχυμωτέρου (*i*). An per admistionem acrium humorum? an per plenitudinem & πῆξιν καὶ ςάσιν καὶ σφήνωσιν (*k*); id quod Galenus videtur insinuare. Nam ubi sanguis κακοχυμώτερος (*l*) naturam stimulat ad excretionem: si id fit intus, & non foras, malo est: in particula forte succus & sanguis laudabilis esse poterat, sed per affluxum acrium humorum calore oppresso, sanguis partis corrumpitur. Sanguis (ait) διαφθείρεται (*m*), repleta a fluxionibus particula quæ afficitur. Plato vult per ingressum istius bilis elidi fibras, & attenuari sanguinem. Et etiam verisimile est quum acres & biliosæ sint effluxiones, & tenues, quum sanguinem subeunt ipsum attenuari: nisi forte congelatur & πήγνυται per suffocationem, suffocationem quidem per repletionem.

Si attenuatur qui fit facile πῆξις & ςάσις.

Quod attinet ad ἀπόληψιν spirituum & venarum (nam duo hæc ante adscripsimus,) observatur & impedimentum motus in spiritibus, & in humoribus & in sanguine. Dictum quoque ex innumeris Hippocratis locis in sanguine considerari κίνησιν, σύςασιν, καὶ συμμετρίαν, καὶ φθοράν (*n*). Sic motus in ipso sanguine pervertitur, hinc prudentia hominis alteratur.

De statu quem ςάσιν (*o*) vocat, & Galenus & Hippocrates. Platoni, ut ante dictum est, nomine τῶν ςάσεων (*p*) tumultus, discessio, & seditio intelligitur, item factio. Et quum humores dicuntur ob contrarias qualitates & a natura discessiones turbare & commovere corpus, ἡ ςάσις (*q*) humorum dicitur. Et tamen in aliis locis ἡ ςάσις significat cessationem a motu, statum, stationem & quietem. Sic dico contraria nomine τῆς ςάσεως (*r*) comprehendi videntur: ςάσις per se stationem significat & ex eventu discessum, ἀπόςασιν seditionem. Quia in factione primus qui facit factionem ab una discedit parte eamque deserit, ad aliam sese adjungit atque confert, ab ea stat parte; sic præunte motu ac separatione in parte alia priori contraria statur, considitur, consistitur. Hinc statio Græcis

ςάσις.

(*e*) Corruptionem sanguinis.
(*f*) Interceptionem.
(*g*) Stationem.
(*h*) Corruptionem.
(*i*) Corpore morboso existente.
(*k*) Concretionem, stationem & incuneationem.
(*l*) Morbosior.
(*m*) Corrumpitur.
(*n*) Motionem, systasin, symmetriam, corruptionem.
(*o*) Stationem.
(*p*) Stationum.
(*q*) Statio.
(*r*) Stationis.

ςάσις. Et quod prius dixit Plato quatuor humores efficere τὰς ςάσεις non τάσεις (*s*), ut male legitur, idem paullo poſt de bile loquens ait χειμῶνας efficere, id eſt, tumultum ac tempeſtatem. Et *in libris de acutis* explicans ſigna plenitudinis ſanguineæ ait τῶν ὀμμάτων ςάσιας, conſtantiam & immobilitatem oculorum nervorum principio immobili atque veluti congelato. Et manuum addit διαςάσεις (*t*) quæ opponuntur ταῖς ςάσεσι (*u*), porrectionem enim & mobilitatem manuum αἱ διαςάσεις ſignificant.

Comm. ad par.26. 4.ac.

Ergo τοῦ αἵματος φθορὰν καὶ διαφθορὰν (*x*) (nil intereſt) Hippocrates conſiderat, quum nimirum ſanguis ſuam σύςασιν (*y*) amittit aut per rei alienæ miſtionem (ut de bile dictum eſt) aut per propriam in ſe alterationem & corruptionem ob qualitatum aut diſſidium aut exſuperantiam. Præter hanc φθορὰν (*z*) ſpectatur motus impeditus ſpirituum. Alibi motum impeditum in ſanguine reſpicit: ſed id eodem refertur: unde alias dicitur τῶν φλεβῶν ἀπόληψις (*a*) (de ſanguine audiendum) alias τῶν πνευμάτων ἀπόληψις (*b*): vide opinionem Galeni. Hæc autem maxime fiunt in corpore cacochymo. Dolor irritat fluxionem, fluxio fit & augetur dolor. Auctis doloribus contrarii effectus contingunt. Ideo ait Hippocratem interpretans Galenus: Idque ipſum alterius cauſa redditur contraria. Atque iſta corruptio ſanguinis & ſpirituum fit ob plethoram partium quam facit humorum influxus, influxum autem dolor & morſus partium. Celerior fit corruptio ſi corpus cacochymum, & augetur quum ſuffocatur ſanguis ob plethoram: & impeditur aditus humoribus & ſpiritibus. Et fit ςάσις (*c*) ſanguinis cauſa perfrigerationis. In textu Galeni legitur ὅταν δὲ ἐςι τὸ αἷμα, legendum ὅταν δὲ ἐςῇ τὸ αἷμα, quum ſteterit ſanguis: Ante enim legitur ςάντων δὲ χυμῶν (*d*). Et inſignis eſt hic in textu error. Ex his omnibus apparet quantum συμμετρία (*e*) ſanguinis in quanto & quali ad ſapientiam actioneſque temperatas conferat.

Comm. ad part. 23. & 27. 4. acut.
Comm. in part.27.lib.4. acut.

Paullo longius orationem commentationemque noſtram produximus quam inſtitutum fuerat. Sed æſtus quidam interpretandi & locos explicandi nos abripuit.

Nunc ad rem inſtitutam aggrediamur; locorum enim obſcuritas & difficultas effecit, ut aliquid operæ impenderimus in iis explicandis quæ obiter in claſſicis auctoribus animadverterimus: quamquam aliqua ex iis præter rem, in re tamen & e re eſſe poſſint. Diximus quos tumultus, quas turbas & ſeditiones afferat ſanguinis mutatio ſeu in quanto, ſeu in quali, ſeu in conſiſtentia, & aliis id genus. Ergo quicumque naturæ ſunt ita comparatæ ut ſanguis ceterique humores varias mutationes ſubeant, eæ ſunt variæ, inconſtantes, & tamen in aliqua conſtantia incon-

Fundamentũ diſputationis.

 ſtantiam

(*s*) Stationes, non contentiones.
(*t*) Mobilitates.
(*u*) Stationibus.
(*x*) Sanguinis corruptionem & alterationem.
(*y*) Compagem.
(*z*) Corruptionem.
(*a*) Venarum interceptio.
(*b*) Spirituum interceptio.
(*c*) Statio.
(*d*) Humoribus ſtationem habentibus.
(*e*) Symmetria, commoderatio.

ſtantiam habent: Hujuſmodi eſt melancholicorum natura. Ideo diximus ex Ariſtotele melancholicos perpetuo medicinam appetere, & ob ſuam temperiem vehementes appetitiones motioneſque habere, nec non corpus eis perpetuo dolere: unde & lamentis Medicos afficiunt, & querelis ſubinde repetitis obruunt & obtundunt. Is locus ad inſtitutum apprime facit. Tales μελαγχολικὸς (*f*) interpres vertit, qui atra bile laborant. De iiſdem locus eſt alius apud eumdem Ariſtotelem dum diſputat de voluptatibus; impotentiamque aliam ex imbecillitate ortam, aliam ex temeritate conſiderat. *Acutorum hominum & atrabilariorum maxime eſt temeraria impotentia, quoniam acuti propter celeritatem, atrabilarii autem ob vehementiam, rationem ſuam & judicium non retinent, hoc ipſo quod viſionem aliquam objectamque ſpeciem animo facile ſequantur*: & alio loco, *facilius impotentia ſanari poteſt eorum qui atra bile tenentur, quam eorum qui ſtatuunt, nec ſtant in eo quod ſit judicatum.* Quibus ex locis apparet & impetus animi in iis quos atra bilis tenet, vehementes eſſe, & varios eſſe ancipiteſque melancholicos. Unde videmus præclaros primarioſque homines, ingenio valere, & melancholicos eſſe, & tamen multa facere quæ hominem conſtantem decent: immo ad quamdam ἔκστασιν (*g*) facile & ad ἐνθουσιασμὸν (*h*) facile deveniunt. Et Plato aſſeverat ingenioſos plurimum concitatos & furioſos eſſe ſolere: Democritoque placuit nullum virum ingenio magnum eſſe poſſe, niſi qui furore quodam percitus fuerit ac concitatus. Et de Poëtis Platonis illud, *fores poëticæ fruſtra abſque furore pulſantur.* Unde vero in melancholicis varietas iſta, iſta σφοδρὰ ὄρεξις καὶ ὁρμὴ (*i*); nec enim in iſto furore & ecſtaſi diu manere poſſunt. Unde & illud quod dolendi finem non faciant; an humor in iis efferus? venenatus? non potens regi gubernarique a natura? Id quod placuit Ariſtoteli. Et ſimilem affectionem melancholicam explicat Hippocrates, quam ſua lingua φροντίδα vocat, *curam* vertunt interpres: animi quædam affectio eſt in qua ita ad rem aliquam attentus eſt, ut ab ea non facile recedat. Et quod in ventriculo eſt ἀλύκη (*k*), id eſt in animo φροντίς: ἀλύειν enim Galenus interpretatur, nullo modo quieſcere, ſed ab uno negotio ad aliud facile tranſire: Et tunc ad animum quodammodo τὸ ἀλύειν (*l*) referendum eſt. Hæc autem τῆς φροντίδος (*m*) ſigna ſunt ex Hippocrate: *anxietas, lucis ac hominum fuga, tenebrarum amor, timor, ſepti tranſverſi tumor, in viſceribus ipſis velut ſpina eſſe videtur & punctiones*: hoc ultimum annotandum eſt: etenim conveniens eſſe videtur iis quæ ab Ariſtotele dicuntur, nempe quod dolor ſit quidam aſſiduus. Nos id experientia docet: nam videas melancholicos tales querimoniis modum finemque non imponere: dolet modo pars hæc, modo illa. Et revera aut fuliginoſum excrementum cauſa eſt, aut flatus quidam malignus, virulento quoque

De ea conſtantia aut inconſtantia poſt dicemus ex eodem Ariſt.

4. *Hippoc. 7. l. 7. ethic.*

Ariſtot. pro. 1. lib. 30. Melancholic. ingenioſi. In Phædro.

Ad finem 2. de mor. Comm. ad aph. 56. lib. 7.

Probl. 13. lib. 30.

(*f*) Melancholicos.
(*g*) Ecſtaſin.
(*h*) Enthuſiaſmum.
(*i*) Impetus multus, & orexis vehemens; & varietas motuum.
(*k*) Inquietudo.
(*l*) Affligi & mœrere.
(*m*) Curæ.

quoque sero comitatus in membranas ϰ τὰ περιόςια (*n*) sese insinuat dolorum eam iliadem concitans: Immo placide non dormiunt, sed turbulentis insomniis mens eorum agitatur. Id explicat Aristoteles: *melancholici ideo crebro in somnis excitantur, quia calore largiore urgente animus moveri æquo amplius cogatur. Et quum motus vehementior sit, merito dormire nequeunt.* Putat autem Aristoteles placidissimum esse somnum quum motus plurimus est: motus autem est plurimus quum larga caloris copia in partem interiorem retrahitur: id autem fit ubi cibus ingestus est, tunc enim & calor plurimus, & vapor plurimus, & motus plurimus, sic insomnium aut nullum aut paucum: Et isto motu desistente, animus quiescit & prudentior fit. *Ubi enim plurima vehementissimaque est agitatio, nullum oboritur somnium*, ait Aristoteles: *nec animus tunc quiescit & per se est quum somnium nullum est; contra qui in motu plurimo est, nec paullisper quiescit, hic nequit intelligere. At quum gravis somnus est, motus est plurimus, agitatur animus, ideo non intelligit, intelligendo somniat.* Id facit pro melancholicis; nam si in eorum animis est perturbatio, si motus plurimus, ergo somnus gravis & placidus esse potest, & insomniorum vacuitas est: Contra evenit, nam & insomniis exercentur, & crebro dormientes excitantur. Sic contrariæ rationes videntur. Ita nodus solvendus. Ut concedant placidum & interruptum esse somnum quum præ caloris copia & vaporum motus plurimus est, tamen si motus iste æquo major fit, implacidus interruptusque est somnus, ut in ægrotantibus contingit. Ideo apposite dixit plenius ante Aristoteles de melancholicis loquens, calore majore urgente, animus moveri æquo amplius cogitur: Id autem fit in melancholicis. Hæc de insomniis & motu turbulento in somnis: quæ fortassis in partem contrariam agitari possent.

Sed istæ mutationes frequentes in melancholicis quæ & ad corpus, & ad animum referuntur, an ratione caloris, an frigoris, an aliarum similium qualitatum fiant? Aristoteles enim id asserere videtur. *In quibus*, ait, *multa & frigida bilis est atra, hi stolidi sunt & ignavi. In quibus multa & calida, ii perciti, ingeniosi, amasii, propensi ad omnem excandescentiam; nonnulli etiam loquaciores. Et quia in multis ille calor sedi mentis vicinus est, morbis vesaniæ implicantur, aut instinctu lymphatico infervescunt, inde Sibyllæ & omnes qui divino spiraculo instigari creduntur, quum id non morbo sed naturali intemperie accidit. Quibus idem calor in aliquam mediocritatem remittitur, ii quidem melancholici sunt, sed prudentiores. Habitus autem melancholicus ut varios morbos creat, etiam ipse inæquabilis est, alias enim frigidus, ut aqua, alias calidus. Et si quid formidandum nuntiatur, si habitus justo frigidior, timidum reddet: Si amplius caleat, metus invectus ad mediocritatem reducet. Fit sæpe ut angamur succumbamusque animo, sed cur, ratio non potest reddi: contra, securitate animi gestimus, nec rationem reddere valemus.* Quod bifariam explicare possumus: vel quia hujus rei causa non redditur facile, quum hunc angorem simpliciter humor melancholicus non inferat, vel quod ægri ipsi cur ita sint affecti, vix

Probl. 1. lib. 30.

(*n*) Et periostia.

vix explicatur. Unde illud Hippocratis: *timor & mœstitia absque causa manifesta melancholica sunt pathemata.* Et revera timor & tristitia sine causa manifesta melancholiam significant tamquam posteriora: & tamquam priora inducunt. Præ timore enim & ægritudine fiunt homines melancholici. Tamen Aristoteles hic calori frigorique totum tribuit. *Quibus calore nativo emarcescente oritur ægritudo, ii sibi potius laqueum petunt: quare juvenes potius quam senes se laqueo interimunt. Senibus per ætatem calor marcescit; juvenibus per vim ipsius affectus. Quibus calor subito exstinctus est, ii repente se interficiunt, quum nullum ante indicium præcesserit.* Et tandem ita concludit: *Quum atra bilis friget, varias animi molestias anxietatesque gignit; calidior autem, securitatem lætitiamque præstat: hinc pueri lætiores, senes tristiores.* Et ait eos qui a coitu tristiores exsistunt, tales ideo fieri quia excreto semine abunde refrigerantur: contra qui copiam quamdam excrementi cum semine emiserunt levati sarcina hilariores fiunt. Denique ita concludit Aristoteles. *Homines melancholici varii inæqualesque exsistunt, quia vis atræ bilis varia & inæqualis est: nam vehementer & calida & frigida reddi potest; & quoniam vim obtinet morum instituendorum (nam calidum & frigidum inter ea quæ in corpore nostro sunt mores condit) ideo nos morum qualitate afficit, ut vinum. Et vinum & atra bilis flatuosa est.* Ad finem, post verba quædam involuta & obscura, ait *melancholicos omnes non per morbum, sed per naturam esse ingenio singulari.*

Calid. & frigidum morum opifex.

Ego vero vereor ne Aristoteles, ut physicus, plus æquo tribuerit primis istis qualitatibus, calido & frigido. Et videtur incidere in errorem eorum qui calidum, frigidum, humidum & siccum omnium morborum causas & principia posuerunt. Hippocrates eos sugillat: nec more vulgi, aut physicorum in iis qualitatibus consistit, sed altius sese effert, & aliarum qualitatum humorumque vim potentiamque considerat. Quod si alias, in melancholicis maxime locum habere debet. Nec enim melancholicorum inæqualitates, varietas morum, impetus, milleque animi pathemata affectus sunt simpliciter caloris aut frigoris, sed aliquid aliud præterea est spectandum. Aristoteles quidem iis qualitatibus multum tribuit ut naturalis scriptor, quod magnam efficientiam habeant. Hippocrates contra de iis qualitatibus statuit. *Calidum & frigidum omnium qualitatum minime potentes esse judico: sed secundis qualitatibus id quicquid est quod in corpore nostro geritur & fit, tribuendum est. Calidum enim & frigidum facile sese mutuo elidunt & infringunt.* Superius docuimus quæ sit vis sanguinis acris, salsi & acidi, utpote quo natura uti recusat: & ex eo loco eruenda demonstratio eorum quæ hic dicuntur. Ut autumno humores & serum virulentam qualitatem habent, & malignos morbos concitant, an quia calidi? an quia frigidi? Galenus cum Hippocrate ad temporis inæqualitatem recurrit: ea de re dubito. Sed & adustio, & suppressio fuliginis, & inæqualitas, & intempestivus victus qui æstate præcessit, & fructuum natura corruptibilis, accedente quadam naturæ & caloris naturalis imbecillitate, hæc (inquam) omnia hæc concurrentia pariunt malignam aliquam qualitatem morborum sui generis fautricem & matrem. Porro schola medica considerat bilem adustam quatuor modis. Aut enim succus

Lib. de vetere medicina.

Arist. primis qualitatibus, Hipp. contra secundis multum tribuit.

Cur Autum. morborum ferax.

cus melancholicus naturalis aduritur, aut ſanguinis pars purior, aut bilis flava, aut ſalſa pituita. Quæ aduſtione naſcitur judicio & ſapientiæ obeſſe creditur, ad furorem concitationemque animi alioqui plurimum valens: Si exſtinguitur, partibus ſubtilioribus reſolutis, remanente tetra fuligine, hinc ſtoliditas, metus & ſtupor: Sola naturalis ad ſapientiam facere dicitur. Volunt quidem accendi, non uri, ut ſpiritus tenues, ſcintillantes excitentur qui propter ſuam λεπτομερίαν (o) homines agiles & alacres reddant. Sic tamen non eſt conſiderandus calor ſimpliciter, aut frigus, ſed humores & quædam aliæ qualitates efficaciores. Et ita terminaviſſe videmur in eam primam ſententiam Hippocratis, quod ſanguis ad ſapientiam faciat. Quamquam prima ſcribendi occaſio fuit quæſtio de mittendo ſanguine in melancholicis; diorismos ex Galeno attulimus: Et revera non eſt vulgaris ea quæſtio. Nam ſi ſanguinis melancholicorum virus quoddam in ſe continet, ſi acer, ſi ſalſuginoſus aut ſimili qualitate donatus, eane qualitas per phlebotomiam tolletur, aut corrigetur? Dicam unum a nobis ſæpius obſervatum. Hypochondriacorum & melancholicorum vere dictorum ſanguis non ita facile corrumpitur & ſereſcit, ut ſanguineorum & calidorum humidorumque corporum ſanguis. Ratio eſt: Sanguis eorum ſi acer, ſi ſalſus, ſi mordax, ſi acidus, ea qualitate ſe munit & tuetur adverſus communem putredinem. Malignus quidem & doloris parens eſt eorum ſanguis ob incluſam qualitatem neſcio quam, quæ naturam ſtimulat & angit, ſed notas non habet facile vulgares putredinis. Ubi enim ſemel talis ſanguis nitroſus, acer, ſalſuſque putruit, dii boni, quantos dolores excitat, quam erroneos & vagabundos, & qui cruces ægrotantium medicorumque dicuntur? In maxima hypochondriacorum parte agnoſco calorem neſcio quem aridum, ſqualentem, mordacem, adurentem & zymoſin fermentationemque in humores facile inducentem, an ratione iſtius caloris ſanguis demendus, an hac ratione calori nativo, viſceribuſque ipſis refrigeratio afferri debet? Qui rerum novarum accenſi deſiderio ſine diſtinctione (id quod artis pars maxima eſt) ſanguinem detrahunt, audacter in eo habitu & temperamento id facient, partim caloris acrimonia inducti, partim ſanguinis maligna qualitate perſuaſi: phlebotomia enim, minuendo calorem, tandem temperabit reliquum, & partem maligni ſanguinis amoliendo, locum generationi melioris præparabit. Item: ſi tum demum bene habent melancholici quum pingueſcunt, temperato & madefacto eo calore ſicco qui in iis marcorem maciemque accerſit, cur non conferet venæ ſectio? Nam & vulgo pinguefacere dicitur. Tollit enim & pravum ſanguinem maciei cauſam, & refrigerium affert iſti calori intemperato: ſic ex eventu ſanguinis detractio quamdam εὐεξίαν (p) inducit. Fidem facit experientia quotidiana, facit & hiſtoria extenuatæ illius mulieris apud Galenum, quæ evacuato impendio magis ſanguine pici ſimillimo, priorem habitum nitoremque recuperavit. At dices, viſceribus ipſis inuſta eſt & impreſſa ſicca & ſqualens

4. modis bilis aduſta conſideratur.

De viribus ſanguinis & ſucci acidi, ſalſi, acris (quia quod nutrit dulce eſſe debet) Hip. ad finem lib. de vetere Med. Sanguis melancholicorum non ita facile putret ob qualitatem acrem, ſalſam, acidam, mordacem &c.

Phlebot. melancholicis confert, quia caloris acrimoniam minuit, pinguefacit, & dolorum ſævitiam compeſcit.

(o) Partium ſubtilitatem. (p) Bonum habitum.

lens intemperies: quid proficias, licet maſſam ſanguinis exhauſeris? unde ſanguis πρὸς τὴν φαντασίαν (q) & aſpectu apparet laudabilis: Et tamen magna pars melancholicorum, præſertim hypochondriacorum, aut febre maraſmode interit, aut tympanite, nonnumquam, ob caloris naturalis ad bonos ſuccos generandos aptis paupertatem, & caloris contra naturam ad κακοχυμίαν (r) facientis, diro hydrope, id eſt aqua intercute: de hoc viderint qui audentius ſanguinem detrahere voluerint. At alia etiam ratio eſt quæ ad liberaliorem ſanguinis detractionem adhortabitur, nempe & frequentia doloris & ſævitia. Si enim conſtat & ex Ariſtotele & experientia ipſa, eos qui atro ſucco abundant, ut dolendi, ita conquerendi, finem non facere, quod doloris præſentius erit remedium ipſa ſanguinis detractione? At dolor non ob calorem, non ob frigus adeſt, ſed ob ineffabilem inexplicabilemque qualitatem ipſius ſanguinis, quam a neſcio qua viſcerum affectione & diatheſi acquirit. Et natura eum ſuccum ut non mitem & benignum refugit, relegatque & quoad poteſt, ſuis facultatis expellentis præſidiis uſa, repellit ac rejicit: hoc dum fit, dolores in partibus nervoſis, quia humor cietur, excitantur. Et unum notandum eſt de iis, quod calcis modo eorum calor fuliginem pravam excitat etiam benignitate alimenti irrigatus: & a ſumto cibo deterius multo habent: immo quaſi febricitare videntur. Nec eſt quod dolor in iis frequens ad ſanguinem demendum provocet. Si autem quoties de dolore conqueruntur, toties ſanguis detrahatur, ut conquerendi, ut dolendi, ita evacuandi ſanguinis finis non fiet: hoc tamen relinquendum erit medentium prudentiæ, ut cui, quando, & quantum, & cur ſanguis mitti debeat, intelligant. Ut enim in jure omnis definitio periculoſa, ita generales propoſitiones in arte medica ſunt periculoſæ: nam diſtinctione & dioriſmo indigent, qui eſt velut anima earum propoſitionum generalium: alioquin in magnos errores promtus eſt lapſus. Hæc eſt doctrina Hippocratis, qui expendens has propoſitiones, omnis caſeus bonus, omnis malus, omne vinum meracum bonum malumve, docet quantis ſubjaceant erroribus qui ne definite eas pronuntiant. Idem de ſanguinis detractione in melancholicis, an facienda, an non, crebriuſne an rarius. Tandem ut commentandi finem faciam, melancholicis, prætim ſi localis in cerebro fuerit melancholia, aut ſi hypochondriaca, bene conſultum volo, conſideratis iis quæ in curſu orationis a nobis ſunt demonſtrata: nam in melancholicis hæc maxime conſiderantur: viſcerum ipſorum calida ſiccaque intemperies: proventus humorum aduſtorum, unde ſcabies, lepra, morphæa, terminthi, clavi, varices, hæmorrhoides, maculæ, exanthemata πυρικαυστὰ (t), ut vocat Hippocrates, cancri, carcinomata, denique formidoloſus ipſe elephas. Præterea cutis obſtructio, fuliginoſi excrementi ſuppreſſio (quod excrementum quia inutile plane, eo natura non utitur ut ſero, ſed quantum poteſt excludere nititur) quæ ſuppreſſio

Unde videmus tumores melancholicos ut cancros, carcinomata plumbo, ceruſſa, ſolano, plantagine, aeizoo juvari. Quia aduſtio ipſa tabeſque humori impreſſa eo remediorum uſu juvatur.

Generales in jure definitiones & in medicina propoſitiones periculoſæ. Lib. de vetere medicina.

Billioſi quum ſint πλατύφλεβοι (s), tamen tenues ſunt, quia natura non fruitur iſto ſanguine.

(q) Ad phantaſiam.
(r) Malam ſuccorum elaborationem.
(s) Venas latas habentes.
(t) Ab igne exuſta.

ſuppreſſio gravium ſymptomaton cauſa exſiſtit: dolorum frequentium generatio & provocatio modo in his, modo in illis partibus: ut numquam reperias melancholicum ſine dolore, ſive quod ita ſit, ſive quod opinione & τῇ φαντασίᾳ (*u*) majus quiddam ſit. Et niſi libri noſtri certam fidem facerent de generatione cauſæ iſtorum dolorum, nos crederemus omnes ementitos eos dolores & fictitios: at aliter res habet: quamquam non negamus τὴν φαντασίαν (*x*) plurimum poſſe in melancholicis. Hæc quum ita ſint, quum ſit viſcerum δυσκρασία (*y*), obſtructio, ſuppreſſio, proventus humorum acidorum, acrium, ſalſorum nitroſorumque (addo etiam virulentiam & κακοήθειαν (*z*) & peculiarem putredinem) non tam forte cogitandum eſt de frequenti aut luculenta ſanguinis detractione, quam viſcerum & humorum correctione, quam ἐπανόρθωσιν vocant. Sic frequens uſus balneorum, lactis aſinini, juſculorum (niſi forte borborygmi & fluctuationes & flatuum origo proventuſque impediat) ex carnibus vitulinis paratorum, tranquillitas animi conducit: Denique id quicquid tollens colorem eum plumbeum & citrinum melancholicorum εὐχροιαν, καὶ εὐσαρκίαν, καὶ εὐεξίαν (*b*) conciliat: tunc enim bene habere creduntur. Ut idem in melancholicis fiat quod in hæmoptoicis conſulit Hippocrates, ut ſanguis velut pinguis & benignus reddatur. At vulgus credit ſanguinis frequentem detractionem pinguefacere, quia minuitur calor acer, febrilis & mordax qui maciei cauſa eſt: Pituitoſum enim fit corpus. Pituita autem alendo eſt idonea, non pus, non ichor, non bilis utraque; ait Galenus *ad part.* 44. *lib.* 2. *Acut.* De uſu medicamentorum dubitatur: nam alii vehementer purgantia calidaque præſcribunt: unde hierarum & confectionum, ut hamech, logodii, Rufi, Archigenis, operoſa concinnatio ad melancholicos definita & deſtinata. Præclarius Meſuæus, qui quodammodo temperat illud adverbium Hippocratis ἁδροτέρως (*c*), ut non adhibeatur ea vehementia quæ Hippocrati placuiſſe viſa eſt. Nam vult melancholicos non ſemel, non bis, ſed frequentius purgandos, non valide, ut natura evacuationem regat & moderetur, non naturam regat evacuatio. Præclarius Aëtius de emolumento hieræ Archigenis qua melancholici & epileptici juvantur, non quod bilem excernant nigram, ſed quia (ait) diſpoſitio impreſſa partibus ſolidis ſenſim aboletur & exteritur ſine commemorabili excretione humoris. Etiam minima quantitate, ſed frequentius, ſumebatur confectio hæc, ut ſenſim fieret delendo diatheſin, quod nonniſi cum periculo, ſi ἀθρόως (*d*) id fieret, contingere potuiſſet: contra faciunt quidam Medici celebres purgatores, qui non ceſſant purgare, donec totum corpus exhauriatur & macreſcat. At iſte humor non tam eſt irritandus quam fovendus, alendus, manſuefaciendus. Et malo fundamento utuntur tales Medici, quum melancholici morbi non tam

Ideo Celſus ait, Tenuioribus magis ſanguis, plenioribus magis caro abundat.

6. 7.

Tantifacienda eſt εὐδιαφόρησις (a) in omni morbo, ut non ſit fere alia ratio recuperandæ valetudinis. Ariſtot. problem. 54. *lib.* I.

(*u*) Phantaſia.
(*x*) Phantaſiam.
(*y*) Dyſcraſia.
(*z*) Malignitatem.
(*a*) Facilis difflatio.
(*b*) Bonum colorem, & bonam carnoſitatem, & bonum habitum.
(*c*) Abundantius.
(*d*) Cumulatim.

consistant in humore, quam in partium solidarum (in quibus ἡ φύσις (*e*)) consistit) vitio & diathesi: id quod cum Archigene animadvertit Aëtius. Ut sensim sentiam me labi in recentiorum opinionem qui morbos quosdam τῆ ὅλης ὐσίας (*f*) novo exemplo & invento constituerunt. At vereor ne diutius exactiusque de melancholicis comminiscens melancholicus fiam. Circa enim studium, vigilia, vehemens & pertinax exercitatio, commentatio, animique contentio ad eam diathesin inducendam valet. Sed malo commentandi finem facere, ut ne ego mihi pro subjecto & materia fiam. Ego autem misertus dolensque vicem melancholicorum, hanc ad scribendum materiam præsumsi. Maxime vero impulerunt tria, Medicorum non satis considerata in morbis melancholicis curandis ratio, eorumdem pudor, & calamitosorum ægrorum tædium. De Medicis hoc dicam: omnes in melancholicorum cura semper accusant lienem, & quum splen viscus sit frigidius, foris & intus calefaciunt impense: omnes enim herbæ splenicæ fere sunt calidæ & ῥυπτικαὶ (*g*): Sic lædunt: & ut concedam spleni consulere, reliquo corpori officiunt. Ceterum in his morbis Medicos & pudet tantæ diuturnitatis & querelarum & ægros tædet: sic ut tædio & pudori consulatur, videndum est: alioquin & pro remedio ægris desperatio, & arti infamia pro laude continget.

ANNOTATIONES.

1. *Hanc quæstionem agitat Aristoteles* prob. 38. lib. 11. Cur lingua hæsitantes sint melancholico habitu? an quia propere sequi imaginationem non nisi melancholicum est? hæsitantes autem tales sunt. Nam impetus dicendi præruit & antecedit facultatem eorum, quum animus visa sequatur. Balbos constat habere instrumenta vocalia tardiora: & tales vinolenti redduntur, quum suam imaginationem non rationem sequantur. *Tamen credibilius est, balbos, gracili voce præditos & lingua hæsitantes vere melancholicos esse, non pituitosos, nam idem Hippocrates* 1. Epid. *vocis gracilitatem & hæsitationem oborto varice elidi solvique scribit. Id quod inquisitione dignum est.*

2. *Omnis enim sanguis vitiosus se ipso integro tenuior fit, in serum enim fere degenerat. Hippocrates hoc loco id videtur significare. Sed hæc sententia de sanguine vitioso qui attenuatur est Aristotelis* prob. 2. lib. 10. *Sed si sanguis putrens per putredinem fit seipso tenuior, qui stabit illud Hippocratis* lib. de carnibus, *quod aqua putrefacta seipsa fit crassior, ut & cetera omnia? An illud verum? Mirum quod hoc tempore tantum sit seri in sanguine: Sexcentis (ait Galenus) quotidie venam secamus, paucissimam aquam supernatare reperimus, sanguine concreto, quamquam omnibus quibus vena secanda est, corpus male est affectum, & læsa omnium naturalis administratio, tum ne his quidem aqua supernatat, nisi pauca; naturaliter habente corpore, renes;*

(*e*) Natura.
(*f*) Totius substantiæ.
(*g*) Deobstruentes, abstergentes.

renes serum perpurgant: cap. 6. lib. 5. De usu partium. *Et quæstio, id quod abscessus est in partibus extra vasa, id ipsum est febris in venis, unde quod pus est in abscessu, id est hypostasis in venis; in morbis venarum per putredinem tenditur ad attenuationem, nam sanguis serosior fit & tenuior (id quod in febribus quartanis fit) in abscessibus tenditur ad crassefactionem. Sanguis aqua multa dilutus non probatur, vulgo a Medicis. Tamen ex Hippocrate* 4. de morb. *non videtur ea aqua inutilis: nam febri aqua est inimicissima: bilis & humor biliosus nutrimentum est febris. Ex eo loco probares sudores esse inutiles, quia exhalat aqua, quæ bilem & calorem temperaret, remanetque humoris pars crassior & velut strigmentum.*

3. *Ceterum animadvertere oportet sanum dici bifariam, absolute, & late. Melancholici qui perpetuo parte aliqua laborant, etiam sani dicuntur, sed late: & tamen dolent, dolor autem contra naturam est. Illi non abundant maxima ex parte ichore, sed flatu. Ichore non ita abundant nec febriculosi sunt: flatu non abundant qui* πνεῦμα *quoddam amicum est, sed qui* φύσα, *de quo Hippocrates librum scripsit. Sic surditates quæ in febribus contingunt, item & parotides, utræque quum per raptum mixtionemque bilis eveniunt, cruditatem etiamnum morbi indicant. Et inter locos Galeni commemorabilis est iste, quum dicit, crudum tamdiu morbi dici, quum bilis cum sanguine permiscetur.*

4. *Melancholici nec sano sunt corpore, nec animo, licet magnorum sint facinorum auctores. Strenue & vehementer agunt & habent insipientiæ & sapientiæ intervalla. Idem iis contingit, quod & amantibus Comici contingere dicunt; horum disputationes sana consilia habent aliquando, sed statim resurgentis amoris vi ac sævitia devincuntur.*

5. *Didicimus ex Galeno* ἐξερύθρους (*h*) *& sanguineos melancholicos fieri: & Galenus ad* part. 70. lib. 3. Epid. sect. 3. Quibus multus sanguis & calidus generatur ii promte in melancholicorum humorum vitium deveniunt. *Biliosi qui venas amplas habent & sanguinem fervidiorem facile fiunt melancholici. Nam calor magnus & materia multa, multam exustione fuliginem excitat, ait Hippocrates*, part. 1. sect. 6. lib. 6. Epid. *Nescio cur Plinius* cap. 38. lib. 11. *dicat biliosos abundare sanguine & eo pingui: Nescio cur dicat sanguinem pinguem: nam soli obesi, & qui sanguinem pinguem habent, non fiunt melancholici.*

6. *Faciei pallor est in maxima melancholicorum parte. Unde ait Celsus*, quibus diu color (*sine ictero*) malus est, ii vel capitis doloribus conflictantur, vel terram edunt. *Deinde paullo post agit de pallida & tumida facie* cap. 7. lib. 2.

7. *Passim diximus in melancholicis (maxime per adustionem & suppressionem) fuliginosum esse excrementum, quod est multorum malorum causa: Ideo reseratio cutis & temperatio prodest. Nam quum biliosi & calidi sanguinis æstum in præcordiis habeant, multam excitant fuliginem. Ita ait Hippocrates* 6. Epid. Calidior venula (*id est arteria*) sanguinis copia exustum gignit.

(*h*) Prærubros.

8. *Herbæ splenicæ & quæ dantur melancholicis si non vincant calore, tamen tenuitatem partium habent & siccant. Sic in earum usu erratur, unde Avicenna in quodam capite loquens de cura dolorum capitis, de humoribus istis melancholicis locutus ait*, Si doloris causa sit succus melancholicus & is naturalis & phlegmaticus, administrentur calefacientia cum humectantibus: Si adustus succus melancholicus, remove omne exsiccans, & calefaciens, & sis contentus humectantibus. *Id quod notandum est, nam* ἀδιορίστως (*i*) *videmus tenuantia, calefacientia & siccantia melancholicis præscribi: Et tum maxima pars melancholicorum fit ab adusto humore. Quorsum enim audito melancholici nomine statim ad capparis corticem aut decoctum myricæ seu tamarisci confugitur? Cortex capparis abstergit, incidit, excalefacit, digerit, contrahit, densat &c. Quid opus his viribus in plurima melancholicorum parte, quum ea visceribus calidis & siccis esse videatur? Immo Dioclis opinione in iis lactium venæ ardeant & inflammentur. Tamarisci etiam cortex digerit & siccat, quorsum ad melancholicos qui sicci & squalidi apparent?*

CONSILIUM V.

De Causo.

1. DE febre, quæ Græcis Καῦσος, Latinis ardens febris, barbaris Causon dicitur, pauca commentari mihi consilium est: De ejus causa, signis assidentibus & pathognomonicis: De sede humoris: De crisibus: & de causo proprio loqui animus est, prætermisso & relato in aliud tempus causo illegitimo. De utroque auctor *libri* 4. *Acutorum* abunde sed confuse scripsit. Causa autem quæ nos maxime impulit ut hoc negotii suscipere-
2. tur, est varietas opinionum. De pathognomonico signo veri causi video enim Galenum quodammodo varium, maxime dum loquitur de siti, quæ ἀχώριστον (*k*) & signum pathognomonicum febris ardentis esse perhibetur. Et tamen aliis in locis non necessario adesse sitim apparet, quum tamen facultas naturalis integra satis videatur. Et tamen quum Medici hominem causo correptum sitis expertem vident, exstinctam facultatem esse autumant. Ita enim Hippocrates: *In causo sitis* ἀλόγως (*l*) *malignum*: Quod si necessario sitis adesse non debet, id in malis non est ponendum. Itaque ea de re videndum est, ut constet de siti ubi adesse aut abesse debeat.

Comm. ad part. 20. sect. 2. lib. 1. Epid. & cap. 3. lib. 2. Primum audiamus Galenum de distinctione febris tertianæ veræ & ardentis, quoniam utraque habet aliquid ὁμογενές (*m*). Ardens & tertiana febris materia conveniunt, loco ipsius materiæ non conveniunt; ut fiat febris

(*i*) Indistinctè.
(*k*) Inseparabile.
(*l*) Sine ratione.
(*m*) Homogeneum.

febris ardens, in venis præcipue jecoris & ventris, ubi maxime bilis abundat: tertiana fit quum totius corporis carnes nimis affluunt bile. Si carnes bile affluunt, non est necesse rigorem in tertiana excitari a vasis in habitum corporis per propositionem, omnis rigor, aut ab ulcere, aut a vase: Ideo si cutis stringatur biliosorum, & quantum bilis in carnoso congestum genere ante expurgabatur, quia in statu ab Hippocrate descripto, non purgabatur, ideo febres tertianæ natæ fuerunt. Hinc patet in venis ventris & jecoris bile putrefacta & accensa causon gigni: tertianam bile in universo corporis genere carnoso congesta & accensa.

de crisibus: in tertiana enim per totum corporis habitum bilem ferri ait.

Nunc est differentia de loco. Sed est locus alius qui prædicto quodammodo adversatur. Eo loci inquirit Galenus de sede ardentis febris & de pathognomonicis signis, præsertim de siti, quæ alias pathognomonicum ardentis febris putatur. Galenus ita scripsit: *In una corporis parte, quæcumque illa sit, interdum causus gignitur, interdum in toto corpore. Si in toto fit corpore, sitis adest necessario, quum vero in una parte, non de necessitate sitim infert, nisi pars ipsa sitim pariat. Omnium primum id facit os ventriculi, deinde ventriculus, post stomachus, post pulmo, & subinde jejunum intestinum.*

3. Ex hoc Galeni loco duo commemoratione digna venari oportet. Prius est quod non videatur stare differentia inter causon & tertianam simplicem. Prius enim dixit tertianam gigni quum totius corporis carnes bile abundant: hic causi sedem unam statuit totum corpus, alteram, partem unam: hic & causi & tertianæ febris focum statuit in totius corporis carnibus. Quæ ergo differentia est? Et paullo ante in eodem commento apertius explicat quid universi corporis nomine intelligat. Si in sola parte materia redundet, aut ab ea attrahatur, erysipelas exsistet; verum si venæ totius corporis exsiccatæ carnosis e partibus humiditates attraxerint, in toto corpore affectio excitabitur, quæ causon referet: Id quod majorem quamdam sollertiam requirit ut intelligatur. Ægre enim intelligi potest qui & causus, & tertiana febris in toto corpore excitetur & foveatur: unde movens eam quæstionem Galenus dubitando ait: An solum causus fit quum venæ arefactæ biliosos ichores allexerint? Annon & carne patiente causus erit, seu in parte una, seu in toto corpore pati eam contigerit?

Ex eo Gal. loc. magna Italorum medicorum pars in febre tertiana corpus univers. superficiar. scarificationibus evacuat.

4. Posterius quod ex contextu Galeni colligitur, est, quod sitis non est causi pathognomonicum: Inseparabile enim foret, quum de essentia ipsius febris ardentis dicatur. Ait enim Galenus alias in causo sitim adesse, alias non: Adesse, si in toto corpore focus sit febris, aut si pars quædam focus sit quæ necessario sitim accersat: non adesse, si pars aliqua laboret & focus sit qui sitim necessario non afferat. Sic in causo omnino & necessario sitim adesse non oportet. Ideo Medicus de causo præsagiens si quempiam causo implicitum viderit & expertem sitis (quæ alioqui magna esse debet) non statim male ominari debet, & vacuitatem absentiamque

Sitis quando est. Tamen in Epid. lib. 1. Quod sitiant causo capti, hoc proprium est febris καυσώδεως (n). Gal. com. ad aph. 37. lib. 4. Acuta febris

(n) Ardentis.

sit humorib. putrentibus. Putrescunt vel sæpe toto corpore, sæpius in vasis solis. Comm. in part. 33. sect. 3. lib. 3. Epidemior. ardentem febrē & phren. affect. esse ἐρυσιπελατώδεας (o) declarat.

que sitis facultatis naturalis intermortuæ signum esse existimare: id quod ad honorem dignitatemque Medici apprime pertinebit.

Sed est apud Galenum locus alius aliud quam ante edocens: *æstuare, ut & perpetuo sitire, est ardenti febri peculiare. Nullum aliud est insigne argumentum. Est enim sitis assidua & exurens calor, quæ duo perpetua sunt. Hippocrates* (ait Galenus) *ardentem febrem assiduitate sitis cognoscit & caloris exurentis, ut phrenitin delirio assiduo.* Sit alia febris quæ corpus fundat & liquefaciat, non prius tamen vocabitur ardens quam adjunctam habeat perpetuo sitim immensam, & ardentem & fastidiosum calorem. Et tamen Hippocrates narrat de febribus ardentibus in quibus ægri erant soporosi & non multum sitiebant: nec enim febris valde acuta erat. Sed hoc raro contingit ut non sit vehemens sitis, præsertim si febris non ita sit acuta, licet ardens exsistat.

An sitis signum causi pathognomonicum. Comm. ad part. 34. sect. 3. l. 3. Epid. part. 34. ejusd. sect. ad particul. 14. sect. 3. lib. 3. Epid. Hic locus maxime facit ad dignoscendū cur quidam in febre ardente non sitiant, & sint cibi inappetentes. Comm. ad part. 4. l. 4. Acut. ἀνακεφαλαίωσις (s), de siti. 4. Acut. part. 13. Quibus de causis sitis quæ adesse debet in causo non adsit.

Et alio in loco narrat Hippocrates in quadam constitutione ardentes febres & phrenitides vagatas fuisse, deinde subdit: *Et alii sitibundi erant, alii non.* Ita Galenus: *Potuissent aliqui non sitire vel ob facultatis potum appetentis offensam, vel quia maligna humiditas illis ad ventrem non confluxerat. Omnibus enim putrida quædam humiditas fuisse collecta, sed non pari portione, nec æque prava. Alii sitibundi erant, quia confluxerat humor vitiosus in ventrem. Nam quum bilis, vel pituita salsa ventriculi tunicas imbibit, sitis inexplebilis excitatur: tum quia os ventriculi nondum ab humore ita læsum erat, ut facultas corrupta foret.* Tamen omnino, saltem ut plurimum, sitis intolerabilis est comes ardentis febris. Ideo auctorem *libri quarti Acutorum* redarguit, quod non tamquam pathognomonicum sitim annumerarit describens Καῦσον (p), sed tantum inter συνεδρεύοντα, id est, assidentia retulerit. At signa συνεδρεύοντα possunt & adesse & abesse.

Ut tandem de siti aliquid constet, ut ne decipiamur frustraque & imprudenter de ægris aliquid non pronuntiemus. In febre ardente sitis adesse debet, ut absolute dicatur aliquid, & e genere τῶν παθογνωμονικῶν (q) est, non autem e genere τῶν συνεδρευόντων (r): nam si e genere assidentium foret, abesse posset sitis sæpe. Tamen, ut ante declaratum est, est casus in quo non sit necesse adesse sitim, præsertim si focus causi sit particularis, & in ea parte quæ inflammata & erysipelatis modo affecta sitim non provocet: quæ Galeni sententia est, ut doceat exsistere causon quemdam, cujus pathognomonicum non sit sitis. Et tamen semper audire oportet verum causon: nec enim mirum si in causo non exquisito non ita inexplebilis sitis adsit. Quamquam Hippocrates etiam loquens de secunda specie causi quem pituita salsa generat, inter signa magnam sitim recenset.

In causo si quæ sitis adesse debet, non adsit, his de causis id fieri potest, vel quia, ut dictum est, focus non est in parte quæ sitim afferat: vel quia mens læsa est, ut affectionis sensus non sit, & nil repræsentetur

(o) Erysipelatodes.
(p) Febrem ardentem.
(q) Pathognomonicorum.
(r) Concomitantium.
(s) Recapitulatio.

tur animo ipsi, quia mens (in qua est τὸ κριτήριον (t) labat & ægrotat: vel quia facultas naturalis potionis appetens in ventriculo residens exstincta est. Omitto communem illam vulgaremque causam, nempe descensum & distillationem pituitæ dulcis qua tonsillæ, & fauces irrigantur. Si impedita sit tantum ad tempus aut languidior, sed non exstincta & emortua facultas, potest sitis ad tempus non sentiri, deinde percipitur: Notandum porro est facultate naturali ventriculi emortua, sitim non adesse, quia impressionem causæ sitiferæ huc referre autumant. Mente quoque labante & læsa, non putat se sitire æger, quia mens speciem istius affectionis non recipit. Id obscurum est, sed si quis intelligat qua ratione is doloris sensum non habeat cujus mens ægrotat, distinctionem istam haud dubio est percepturus.

Ceterum quum sitis absentia in causo abolitæ facultatis index est, alia signa letalia recenset Hippocrates.

Comm. ad part. 14. sect. 3. lib. 3. Epid.

Item ante ex Hippocrate & Galeno diximus non adesse sitim in causo, ut quum putrens humiditas in ventrem non influxit. Est & ex recentioribus quidam, qui unum non negligendum adnotavit, nempe cur sitis sit aliquando major quam febris, & cur sit minor quam febris. Sitis major est quam febris, ut quum in inflammatione juxta os ventriculi arescit magis os ventriculi quam cor exuratur: Et contra, quum facultas languet, aut venter multa natat humiditate sitis febri non est analoga, est enim minor quam febris. Ego vero etiam ea de re meum interponam judicium: Vidi plerosque febrientes ardente febre, aut non valde dissimili, & tamen quum calor esset acerrimus, lingua exusta, signaque forent ardentis febris, tamen non aderat sitis, aut ea mediocris. Ratio vero non referenda videbatur ad aliquam causarum suprapositarum, sed ad instrumenti propriam affectionem. Lingua quum sit aut pellucida, aut nigra exustaque, & totus stomachus, cui illa continua est, eo pæne modo affectus sit, arentibus iis partibus & supra modum siccatis non percipitur sensus indigentiæ, quia nervus subjectus linguæ non est eo modo affectus & dispositus esse quo debet: itaque vacuitas absentiaque sitis non est signum emorientis facultatis, sed indicat abesse sitim, non causam quidem ejus, sed sensum necessitatis & indigentiæ sitiferæ deesse ob partes male affectas, utpote superficie exusta & torrefacta, in quibus causæ sitiferæ prima impressio & sensio esse debet. Hæc nostra est conjectura, quæ si cui probabilis videatur, excipiatur, sin minus, verisimiliore probabiliorique adducta, explodatur.

Cur sitis major aut minor sit quam febris.

6.

Instrumenti propria affectio causa est vacuitatis & absentiæ sitis.

Itaque non quoties in causo sitis abest, quæ tamen παθογνωμονικὸν (u) esse creditur, toties male ominari de causi eventu oportet, nec statim de ruina & casu facultatis naturalis in ventriculo & hepate residentis, judicare, quum certis aliis de causis abesse sitis possit. Ad sententiam Hippocratis accessit Fernelius *cap. de febrium symptomatis*, *Interdum*, ait, *corpus febri exardescit sine siti: non quod frigida distillatio alvum proluat, sed quod ardoris causa longius sit a ventriculo.* Quæ Hippocratis opinio est.

Ante-

(t) Criterium.

(u) Pathognomonicum.

Antequam finis extremaque manus huic πραγματείῃ (x) imponatur, duo breviter attingam quæ ad hoc de causo institutum pertinebunt: Prius est, cur in causo extimæ partes inalgeant: Posterius de causis ipsius Καύσυ (y) ex Hippocratis mente, maxime vero de procatarcticis quas videtur Hip-
Part. 16. l. 4. acut. pocrates in causi generatione plurimi fecisse.

De priori parte dicemus, incipiendo ab iis quæ dicuntur ab Hippocra-
7. te de secunda causi specie, in qua dicit, lingua salsa, extrema frigida: cur potius meminit extremorum frigidorum in secunda causi specie quam in prima. Primam speciem excitat attractio ichorum biliosorum a venulis arentibus: secundam pituita potius salsa. Galenus tacite redarguit auctorem *libri quarti acutorum* quod indistincte dixerit in causo secundo & notho frigere extremas partes: nec enim frigent extrema nisi quum ma-
8. lignus est: (malignum autem morbum dicimus eum qui communem sortem aliorum morborum superat, & ægre curationem admittit.) Si enim non est malignus causus, in extimas partes calor expanditur. Si salsus humor vel in pulmone, vel ventre, vel in hepate putruerit, fumosa est caliditatis substantia. Si malignus morbus, refrigerantur extrema ob virtutem imbecillam, & ob magnitudinem phlegmones sanguinem universum ad se attrahentis. Duabus enim de causis morbus letalis dicitur. Nota imbecillitatem & phlegmonem duas esse causas. Galenus *in aphor.* duas causas memorat ob quas febris continua exsistit, nec tendit πρὸς τὴν ἀπυρεξίαν (z), inflammationem & malignam humorum putredinem. Inflammatio præsertim ἀξιόλογος (a) retrahit intro calorem: & maligna humorum putredo & κακοήθεια (b) humorum vires imbecillas affert. Galenus *in prorrhetico* explicans quæ causa sit cur vires ad summum veniant imbecillitatis, nulla præeunte vacuatione, duarum causarum alterutram assignat, vel copiam gravantem, vel unius principiorum δυσκρασίαν (c). Inflammatio vero partium internarum an morbum facit malignum? Id Galenus videtur loco suprascripto, item & Hippocrates, ita enim, *Febres ex hypochondriorum doloribus malignæ*: Quæ sententia indistincte pro-

Inflammatio & maligna humorum putredo causæ sunt ob quas continua febris sit. Comm. ad part. 5. l. 2. prorrh.

9. nuntiata: *febres*, ait Galenus, *non omnes febres malignæ sunt quæ sequuntur affectionem partium in ventre contentarum; sed si ob septum transversum affectum, aut hepar, aut ventriculum contingant.* Deinde ait, *Quinetiam licet ventriculus inflammetur, aut septum, aut hepar, non statim febris maligna est dicenda, acuta forte dicenda, quamquam ne hoc quidem verum est, nedum maligna ob phlegmonem harum partium dicenda videatur.* Unde idem Galenus *non semper æstuans febris sequitur ad uteri inflammationem*: Id quod non omnino verum videtur. Nisi forte dicamus eos Galeni locos audiendos de inflammatione aut parva aut magna. Et dum Hippocrates meminit dolorum hypochondrii, tacite inflammationem insinuat cujus comes est dolor. Quamquam ut ingenue fatear, indistincte pronuntiatum

Ad part. 21. sect. 2. prorrhet. Galen. in com. præcedentis particulæ.

(x) Pragmateiæ.
(y) Febris ardentis.
(z) Ad infebricitationem.
(a) Notabilis.
(b) Malignitas.
(c) Dyscrasiam.

tiatum est illud, *Febres ex hypochondriorum doloribus malignæ*: id quod Galenus reprehendit. Melius enim veriusque diceret, febres ex cerebro, vel membranis affectis, vel a corde affecto, vel ventriculo affecto, malignæ. Ergo non abs re quæsivi an febris ex eo maligna dici posset quod phlegmonem etiam satis insignem partium internarum sequeretur: In utramque partem rationes nituntur.

Persequamur institutum nostrum περὶ κακοήθους (*d*), & de causis perfrigerationis partium extimarum tum quum omnia intus ardent & conflagrant. Id quod in continuis febribus convenit, in intermittentibus numquam observavit Galenus. Solis ardentibus malignis & lipyriis attribuit idem auctor. *Causa hæc esse putatur; quum fortis phlegmone vel erysipelas interno profundoque evenerit in corpore; totus sanguis ad locum patientem revocatur, uruntur profunda, cutis refrigeratur, ut fit in principiis accessionum.* Sed an ista phlegmone vel erysipelas malignæ febris, quatenus talis est, essentiam constituit? Quod enim ante diximus ex Galeno melius dici febres malignas ex affecto cerebro, vel jecore, non hoc absolute dicit Galenus, sed quasi disputando & oppugnando sententiam auctoris *Prorrh.* de febribus ex hypochondriis, probabilius esse ait pronuntiare febres ex affecto cerebro esse malignas, non autem febres ex hypochondriorum dolore, quod tamen auctor *Prorrhetici* explicavit.

In Causo frigent extrema, id quod malignitatis signũ esse superius est dictum; id quod falsum esse ex eo loco hic ex Gal. citato patet ad partic. 14. sect. l. 6. Epid.

Galen. com. ad præfat. sect. 2. lib. 3. Epid. ubi ex professo expendit hunc aphorism. an febres ex hypochondriis malignæ.

Ut terminetur disputatio de perfrigeratione partium extimarum in causo, maxime vero in eo quem pituita salsa putrens parit, ita Galenus audiendus: Extrema frigere in causo & febre quæ ἀσώδης (*e*) dicitur, ob magnam viscerum inflammationem contingit, quæ phlegmone ex crassis fit succis. Qui prima causi specie tenentur, quem parit ichor & tenuior bilis, liberantur facilius, quod tenuis & fervens humor sit. Posteriorem causon pituita potius salsa gignit quæ tantam febrem, quantam bilis, non affert, nec tantam sitim, nec ita in spiritum vertitur & evanescit: immo sæpe adest alvi profluvium non juvans, quia non ita facile coquitur & obsequitur ista pituita putris.

10.

Comm. ad aph. 48. lib. 4. ibidem.

Ad part. 47. lib. 4. acut.

Declarant quoque & ipsæ crises: nam quum tenuis est materia, crisis fit per abscessum κατ' ἔκρουν (*f*): quum crassior & pituitosior, per ἀπόθεσιν (*g*): unde causus secundus per parotidem aut hæmorrhagiam solvitur, quum focus in pulmone est: si in jejuno intestino vel hepate, coxarum dolor, pudendi livor, testis ipsius contentio, vel quia in eo ipso teste inflammatio concipitur, vel quia attrahitur ab aliqua parte superiore inflammata, hæc, inquam, omnia judicatoria exsistunt. Antequam finio, unum addam, an acutarum febrium materia, licet pituita sit, frigida esse possit, ut ratione istius frigoris materiei & extimæ partes algeant, & frigidi sudores emanent. Galenus vult acutas febres gigni vel in solis vasis putrentibus humoribus, vel in toto corpore. Et quod frigidus sudor sit in acuta febre, hanc causam recensuit. Quum putreant humores in vasis,

In textu Gal. ait, nec febrẽ auget.

11.

Ad part. 17. lib. 4. acut.

An acutarum febrium materia frigida.

Quis sit focus febrium acutarum.

Comm. ad aph. 37. lib. 4.

(*d*) De malignitate.
(*e*) Fastidiosa.
(*f*) Per excretionem, per effluxum.
(*g*) Separationem, secretionem.

vasis, eoque ex putredine magna caliditas sit, & tamen quæ excernuntur frigida sentiuntur, exitiale id est; docet enim in animalis corpore humorum multitudinem superabundare tantam frigiditatem habentium, ut nec a calore nativo, nec a febrili calescant. Sic acuta febris mala ut signum & ut causa: causa quidem, quia promte dissolvit corpora: signum autem, quoniam humorum multitudinem esse frigidissimam ostendit, ut quæ neque a calore febrili transmutetur.

Quomodo in Causo non conferat venæ sectio. Et ad hunc scopum Arist. probl. 6. lib. 1. & probl. 29. ejusd. libri quærit cur hieme febres ardentes sæpe grassentur.

Ex hoc loco duo venari & colligere possumus, unum est, acutarum febrium etiam causam frigidissimam esse; posterius si ita sit, & si ex Galeno pituita salsa causi causa sit, cur ita sanguis audacter demitur in causo: quum ita sit materia frigida ut neuter calor & nativus & febrilis calefacere queat? Deinde Galenus sibi non constat, quorsum enim frigidi sudoris causam ad materiam ita frigidam refert? Idem enim esse judicium videtur de frididis sudoribus & de partium extimarum perfrigeratione. Causa enim cur in causo algeant partes extimæ, interioribus ita ardentibus, est phlegmone interna visceris alicujus, & imbecillitas. Phlegmone & incendium internum attrahit foris intro more cucurbitularum, ipsum calorem naturalem: Idem vero de externarum partium frigore & frigidi sudoris causa, videtur esse judicium, sicque Galenus sibi dissentit: nam frigiditatis partium externarum causam ad phlegmonem internam revocat, sudorum frigidorum causam ad materiæ frigiditatem.

12. *Comm. ad aph. 19. lib. 2.*

Non est ergo recurrendum ad copiam materiei frigidæ tamquam acutarum febrium causam. Galenus enim scribit morbos longos a crassis & frigidis humoribus nasci; acutorum morborum, præsertim qui vel sunt continuæ febres, vel febres comites habent, causa est humor calidus & tenuis qui vel æqualiter in omnibus corporis partibus aptus est generari, vel loco aliquo est inclusus: Ideo in acutis morbis subitæ fiunt mutationes ob naturam humorum morbum committentium. Nisi forte recurramus ad id quod scripsit Galenus ad histor. de Sileno & Philini uxore, pessimos & gravissimos esse morbos in quibus pituita & bilis magna copia (& fere æqualiter) colligitur. Sic bilis adurentem calorem movet, pituita & succus crudus calefieri nequit, unde sudorum frigidorum proventus. Nec revera admittere possum istam Galeni rationem qua dicit febrem acutam pessimam esse ut signum quod significet multitudinem materiei frigidissimæ: Melius in eodem commentario dixerat succis exputrentibus in vasis vehementem caliditatem sequi posse, naturam vero solidas partes regentem, id est calorem nativum, ex eodem Hippocrate, aut exstingui aut proximam esse interitui, dum in febre acuta in qua omnia & foris & intus ardere debent, sudor frigidus apparet, & partes extimæ inalgent. Idem Galenus exponit *in Epid.* quomodo respiratio initio morborum acutorum sit frequens, deinde rara, & corpus refrigescat, quia humores putres æqualiter accensi sunt, & discusso calore febrili tam paucus restat calor nativus, ut proxime occumbat.

Ad aph. 27. lib. 4.

Causarum procatarcticarum observa-

Ultimam partem rerum institutarum expediamus de causis procatarcticis quatenus ad causon pertinebit. Nam quum ichores acres a venulis

arefactis

arefactis attrahuntur, & febris καυσώδης (*h*) excitatur, id in causis antecedentibus numeratur. Sed labor, vigilia, haustus vini meraci post insolatum externarum causarum in censu esse creditur: breviter id attingemus. Sunt ex Medicis qui causas procatarcticas negligunt, sunt qui pluris faciunt: nam quum extra corpus positæ sint, videntur negligendæ: tamen καὶ πρὸς τὴν διάγνωσιν καὶ τὴν θεραπείαν (*i*) non parum habent momenti: vulgus fere totus est in causis externis, & frustra eas causas tanti facit: nec enim videndum quid morbum faciat, sed quid tollat, ait Celsus. Externæ causæ internas & antecedentes quasi irritant & provocant. Ab externa enim causa fere fit initium motus, id quod eleganter indicat verbum προκατάρχειν (*k*). Huc pertinet quod Galenus scripsit, *Causæ externæ diarias febres excitant si corpus morbo non sit opportunum*: Et ita laborasset Silenus, sed quia jam ad aliquid deterius aptum & comparatum erat corpus, ideo gravi morbo est implicatus, unde statim morbi initio gravia diraque symptomata apparuerunt. Et causæ procatarcticæ tam letalem morbum non produxissent, sed internas causas provocantes & lacessentes, mutuas quasi operas in perniciem Sileni dederunt. Sed ut omnis ea de re tollatur ambiguitas, adduci debet auctoritas Galeni qui quodam loco de istis causis procatarcticis amplissime dixit omnemque dubitationem levavit. Et quoniam ille textus paullo prolixior est, piget transcribere. Tamen propter utilitatem huc transferam: Hippocrates non purgat eos qui ob intempestivos labores capite dolent. *At corpore nostro ad morbosam dispositionem parato, ut prope completa sit, aliquid externum accidens eam affectionem patefecit, febrem accendens, vel capitis dolorem, vel catarrhum. Deinde ex eo continenter ad morbosæ affectionis dispositionem non sine periculo languent: & tamen non cursus morbum excitavit, aut motio, aut intemperantia. Nil enim horum sua natura vehementem languorem excitare potest. Si febris ex his causis fit, diaria est.* Si enim nulla subsit dispositio, nullum morbi genus inde consequetur.

tio non negligenda in medicina facienda.

Ad histor. de Sileno I. *Ep. Inter homines qui a causis procatarcticis moventur & excitantur, hic in solam diariam incidet, hic non ægrotabit, ille in morbum gravem labetur. Quare? quia ita ad morbum erat dispositus.*

Com. ad part. 115. *sect.* 4. *ac*

Et tamen, ut aliquid nostro ingenio comparatum afferamus, potentissimam vim passionum animi esse affirmamus. Causa hæc πρόφασις (*l*) necne dicatur, tamen ubi quis ex ægritudine tamquam causa procatarctica in morbum incidit, gravissime omnium laborat. Ipsa enim ægritudo imprimit nescio quid animo; deinde corpori, animi instrumento, unde functionum omnium & omnis œconomiæ ratio, &, ut ita dicam, cardines concuti ac convelli videntur. Et nisi ipsa ægritudo resederit, ægre autem levatur ac residit, vix ac ne vix quidem corpus suum primum robur ac vigorem recuperat ac resumit. Declarat hecticarum promta ob 13.
ægritudinem animique pathemata & mœrorem generatio. Quod enim 14.
vix longo intervallo facit febris etiam satis magna, id est, contactis partibus & solidis partibus ipsius cordis hecticam non generat, id brevissimo spatio facit mœror animique ægritudo. Immo nostram ipsi experien-

Causæ procatarcticæ ad morbos graves inducendos sunt inefficaces, nisi corpus suscipiens ita sit dispositum.

(*h*) Inflammatoria.
(*i*) Et ad cognitionem & ad curationē.
(*k*) Præincipere.
(*l*) Occasio.

De viribus ipsarum ægritudinum Auctoris sententia.

tiam judiciumque interponemus. Nos nos (inquam) in ipsis operibus Artis experientia didicimus eos omnes quos mœror ægritudoque animi in morbum, tamquam primaria ac externa causa, conjecerit, aut letaliter aut gravissime periculosissimeque ægrotare: vix enim ægri, si liberari debent, etiam rebus omnibus rite factis, liberantur: tanta est vis ipsius ægritudinis pathematumque animi. Nam quum omnis ægritudo miseria est, tum etiam est carnificina: habet ardorem libido, levitatem lætitia gestiens, humilitatem motus: Sed ægritudo majora quædam affert, tabem, cruciatum, afflictionem, fœditatem: lacerat ipsa, exest animum planeque conficit.

Hæc ex Marco Tullio in Tusculanis.

15. Itaque quum ægritudo tale sit monstrum & quod renascentis hydræ instar repullulet ac reviviscat, qua possumus ratione, & animo pæne herculeo oppugnemus, vincamus, elidamus, conteramus. Denique eam animi præsentiam infractionemque adhibeamus quæ masculam virilemque virtutem in nobis inesse declarat ac testatur.

ANNOTATIONES.

1. *Hippocrates causon fieri autumat quum venulæ arefactæ acres & biliosos ichores ad se traxerint: In Græco nomen plurale* τὰ φλέβια (*m*) *legitur. Et ajunt quidam ex Hippocratis doctrina, causon proprie gigni quum venulæ attraxerunt, ut* ἐν τοῖς φλεβίοις (*n*) *causus consistat, sed aliæ febres continuæ* ἐν ταῖς φλεψὶ, *id est in majoribus venis.*

2. *In causo alvus sæpe fluit per inflammationem jejuni intestini & lactium, unde & impeditur* ἀνάδοσις (*o*), *& fit bilis & ichoris generatio, unde alvi irritatio, unde quando post-causon succedit hydrops, is habet fere conjunctum fluorem alvi: quod notandum est; unde in tali casu & balneum potest conferre, ut diximus alibi: Et phlebotomia ratione inflammationis potest conferre, (id quod multis non placet) etiam alvo fluente. Et revera in causo vero & illegitimo fluit soluta alvus nullo profectu, ob lactium & jejuni inflammationem & propter immodicum potum, & corruptionem alimenti quod in corpore & ventre bilioso & æstuante bilescit, unde excernendi calcar. Unde quum in febribus aqua summo sit remedio ad sitim, quæri solet an confertim & raro, an parum & sæpe propinanda; rationes utrimque concurrunt: Vid. Aristotelis* probl. 57. lib. 1. probl.

3. *Quæ ob solam flavam bilem febris accenditur, sine aliquo visceris affectu, etsi maneat adhuc intra vasa bilis, ardens febris vocatur.* cap. 6. lib. 2. de crisibus.

4. *Febres acutæ fiunt putrentibus humoribus. Putrent autem sæpius toto corpore, sæpius in vasis solis.* Com. ad aph. 37. lib. 4. Com. ad part. 33. sect. 3. lib. 3. Epid. *Quibus in jecoris & ventris regionem, maxime in ejus os* κακοχυμία (*p*) *irrepserit, hos ardentes febres sollicitant.*

5. *Inter.*

(*m*) Venulæ.
(*n*) In venulis.
(*o*) Distributio.
(*p*) Cacochymia.

5. *Inter ceteros locos ex quibus colligas causi sedem esse in habitu corporis, unus est* com. ad histor. 10. sectio. 2. lib. 3. Ep. *ubi ait febrem ardentem a biliosis esse humoribus, ideo necesse esse in ea muliere coacervatum humorem biliosum* κατὰ ὅλον τὸν ὄγκον τοῦ σώματος (*q*), *per totam corporis molem: At in primis venis & simo jecoris cruditates fuisse, unde alvi profluvium & urinæ tenues. Sic causa conjuncta* τοῦ καύσου (*r*) *erat in habitu corporis, non in ore ventriculi, primis venis & cavo jecoris, quod tamen fieri aliis locis autumavit. Quidam ut distinctionem assignent ajunt* καῦσον ἐν τοῖς φλεβίοις (*s*) *consistere, sive toto corpore sparsæ sint venulæ, sive in una parte. At aliæ febres ut synochi &* συνεχεῖς ἐν ταῖς φλεψὶ (*t*), *id est in majoribus venis quæ inter alas & inguina interjacent. Id Hippocratis doctrinæ quadrare autumant: Quod an sit verum, quæstionis est.*

6. *Galenus* com. in particul. 59. sect. 3. lib. 3. Epid. *cur in causo quidam sitiant, alii non*; crassitudo humorum & tenuitas aquosa acervata erat (*supple circa os ventris quod est sitis sedes*) utraque frigida est sua sponte: vel acquirit calorem a putredine. In quibus calor putredinosus acquirit, in iis sitis, in quibus non, non adest.

7. *Quoniam autem pituita sæpe multa est, & copiosior quam ut queat & a calore febrili & naturali calefieri & transmutari, ideo in imo corpore manet calor, in extimis non elucet. Galenus* com. ad aph. 37. lib. 4.

8. *Cacoethia in febribus, cacoethia in ulceribus: non omnis humor vitiosus* κακοήθειαν (*u*) *inducit, nec omnis putris, sed quem* καχεξία (*x*) *corrupit atque depravavit. Et tamen Galenus* apho. 57. lib. 5. *ait in cachexia sanguinem suam symmetriam servare. Si servatur symmetria, cur cachexia auget putredinem humorum?*

9. *Quid est necesse partium extimarum refrigerationem signum esse malignitatis? Nam quia sanguis in media corporis parte colligitur (ait Galenus) in causo, ideo eo revocatio fit caloris & spiritus; id quod ipse Galenus docet* com. in part. 21. sect. 2. prorrh. *ubi partium internarum inflammationes magni quidem facit, sed ideo malignas esse non dicit.*

10. *Si revocatio caloris & spiritus ob internam phlegmonem causa est algoris partium extimarum, physica est hæc ratio, & non ideo causari oportet malignitatem aliquam. Tamen Galenus dum in secunda specie causi pro symptomate frigus partium extimarum recenset, ait, non perpetuo causus talis est, id est, comitatus frigore partium extimarum, sed quum malignus fuerit. Sic cacoëthia hoc symptoma causatur*: *vide* ad part. 16. lib. 4. acut.

11. *Causus qui habet sedem in pulmone, hæmorrhagia liberatur, ait Galenus* in 4. acut. *Tamen per eumdem peripneumonia non amat hæmorrhagiam: fere par esse ratio videtur causi focum in pulmone habentis & peripneumoniæ. vide de peripneumonia* cap. 3. lib. 3. de crisibus. *Pleuritis amat hæmorrhagiam.*

(*q*) Secundum omnem tumorem corporis.
(*r*) Febris ardentis.
(*s*) Febrem ardentem in venulis.
(*t*) Continentes in venis.
(*u*) Malignitatem.
(*x*) Cachexia.

giam, partim non amat, & inter causon & peripneumoniam ambigit. Minus enim quam causus amat, & magis quam peripneumonia: Galenus ibidem. *Galenus* in Epid. *generaliter, non habita ratione ipsius foci in pulmone, pronuntiat hæmorrhagiam omni causo familiarissimam.*

12. *Morbi longi sunt trifariam, vitio partis, culpa ægri & ignorantia Medici, nec non pepasmi difficultate. Hæc in tribus consistit, in copia materiæ, naturæ imbecillitate & meatuum angustia.*

13. *Hic damno animi pathemata. Est tamen ubi prosunt in ægris, est ubi obsunt. Docuimus alias quomodo* ὀξυθυμία (*y*) *prosit: qui locus est notandus. Et Galenus* com. ad part. 9. sect. 5. lib. 6. Epid. *docet quibus de industria ira excitari debeat, & quibus non; quibus cor & caput calidiora sunt, & affectu calido laborant, sed contra. Et Galenus ait Hippocratem consuluisse in defectibus animi irritationem quamdam animi, ut conatus fortitudine, defectus imbecillitate sanetur. Vide Galenum* cap. 11. lib. de ther. ad Pisonem, *unde notatur ex Hippocrate illud,* Colorum mutationes fiunt aut corde laxante, unde pulchri & pellucidi, aut constringente, unde subvirides. *Tristitia & mœror* στενοχωρίαν (*z*) *affert. Et* hist. 12. sect. 3. lib. 3. Epid. *vide quos effectus habuerit mœror, quum tamen esset morbus tantum a plenitudine (id quod minime est periculosum, & facit ut etiam dies sextus bene indicet, ut de virgine Larissæa patet) nam convulsiones & terrifica fuere symptomata.*

14. *Melancholici & quibus animus in miseria est, habent quædam intervalla, sed amatorum more, licet eorum disputationes sana quædam consilia, ea statim amoris resurgentis sævitia ac impetu devincuntur: sic melancholicis contingit. Sed notandum qui mœror, &* ἀπανθρωπία, *id est fuga hominum, testentur* πάθος μελαγχολικὸν (*a*) *apud Hippocratem* in Coac. Hollerii. *ubi animadvertit interpres ab eodem humore contraria extrema pendere, heroicam virtutem &* ἀγριότητα (*b*), *quum homo quasi hominem exuens fit* μισάνθρωπος (*c*): *legatur locus iste.*

15. *Quod in ægris & viris prudentibus mœrorem damnemus, hilaritatem præsentiamque animi desideremus, id temperandum est: aliud est gaudium, aliud hilaritas. Hæc profusum sæpe risum invictum habet cum exspiratione sonora & intercisa. Gaudium a rebus seriis & animo pacato & conscientia rerum cum virtute junctarum ducitur, hoc boni viri citra tamen risum fruuntur.*

(*y*) Iracundia.
(*z*) Angustiam partium.
(*a*) Passionem melancholicam.
(*b*) Austeritatem.
(*c*) Osor hominum.

CONSI-

CONSILIUM VI.

De Impotentia coeundi.

INutilis sæpe est Medicorum opera, qui opiatas excitandæ, explicandæque Veneri proprias architectantur & concinnant, quo ægri & corpore & animo dominabus sint gratiores: Nam hic judicio opus est, undeque frigidiores ineptique, & insulsi ingrati sunt salacissimo mulierum generi. Et obiter unum notandum, quod is tardus dicatur, qui corpore, & membris ineptus est, & imbecillus ad Venerem, & ideo minus amabilis apud dominas. Tardus facile venerem non explicat, id quod est meretricibus odiosum: insulsus qui caret sale, non est salax, & cupidus coitus. *Donatus in Eun.*

Aliquando non arrigit verpus, alias arrigit, sed molliusculus est. Sic non subit, nec semen ejaculatur. Id fit aut vitio peculiari instrumenti, aut totius corporis morbo, aut seminis defectu, aut ejus inefficacia, ut minus turgeat, & penuria spirituum laboret, & minus intentus maneat verpus.

Videndum de ætate, si ætas congrua, an olim minus aut magis aptus fuerit, an proclivior ad libidinem, ut vetere ubertate quasi arefactus languerit, naturaque infirmior manus quasi dederit.

Videndum quoque an naturalia illi non laborarint, an mercurii litum aut cinabrii suffitum passa fuerint, an vitio diætæ, ut si vinis albis & tenuioribus usus fuerit, rebus liquidioribus, quæ quasi laxant, & effeminant carnes & semen: assa enim carnem solidiorem reddunt; scire oportet an parcius ederit, ut sufficiat ad esse, non autem ad robur.

Item canones alii sunt observandi ut loco & tempore congrediatur, non crudus, alioqui ineptus erit: præcedente titillatione, ut sit ad Venerem incentivum & calcar: Id fit retenta urina, & meiendi desiderio.

Minus bona habitudo ineptitudinem istam conciliat vel quia totum alimentum absumit, & non sinit semen esse reliquum, ut succulentæ & εὔσαρκαι nutrices minus sunt aptæ; fiunt enim vasa angustiora, & in viris & in mulieribus, præ mole & pinguitudine. Rationes apud Aëtium exponuntur a nobis.

Denique videndum ne, quæ adfertur, infecunditas, aut impotentia ut justa repudii causa, sit imaginaria & falsæ & mendacis amicitiæ testis. Sunt enim corpora quædam quæ simul juncta quamdam habent antipathiam ad justam fecunditatem & lætam, de qua sic Plinius loquitur: *Est quædam privatim dissociatio corporum, & inter steriles, ubi cum aliis junxere gignunt.* Acetosa, & olera fugienda: Commendant asparagos ad excitandam Venerem, facilis est usus. Absit jejunium: vitetur nimia repletio: tum ne cruditas oriatur aut ne revocatus calor, & spiritus ad ventriculum pleniorem deserat testes & partes semini mitificando, & cogendo destinatas.

Nimia

Nimia cura obeſt, ſolliciti arrigunt, ſed fugax eſt erectio.

Quidam hoc commendant quod ſequitur.

℞. Amygdalarum, piſtaciarum, pinearum, & dactylorum ana, unc. j: conſervæ ſatyrii, anthos, myrobolanorum conditarum, ana, unc. j: corticis citrii conditi, unc. jß: zingiberis conditi, dr. ß: ſcincorum vino albo lautorum, dr. vj: carnis caponis, & perdicis, ana, unc. iij: cinnamomi, caryophillorum, nucis moſchatæ, ana, dr. ij: macropiperis, dr. j: galliæ moſchatæ, dr. j: ſeminis aniſi, fœniculi, ana, dr. ß. ſacchari, unc. xij: fiet opiata; utatur ſingulis matutinis, vel hac ſequenti.

℞. Satyrionis conditi, unc. ß: Radicis & ſeminis aſcalonii, ana, dr. jß: ſeminis erucæ, fraxini & paſtinacæ, ana, dr. j: renum ſcincorum, ſcr. IV: conſervæ eryngii, unc. ß: zingiberis conditi, dr. ß: confectionis alkermes, dr. jß: cum ſyrupo conſervationis ſatyrii fiat opiata, de qua capiat dormiturus ad quantitatem nucis moſchatæ; adde conſervam anthos.

℞. Aq. vitæ unc. IV: ſeminis ſtaphidos agriæ, dr. iij: macerari ſinas per horas duodecim ad verpi fotum, & perinæi.

Ex majore parte iſtorum ſimplicium concinnatur a Fernelio opiata nomine diaſatyrion; huic ineſt mira vis calefaciendi: ſed & in multis, ut ante diximus, bona victus ratio, ſanguinis boni, & ſpirituum proba generatio, unde ſecundum & multum ſemen conficitur, & ſuperfluit ex reliquiis alimenti; ſic cibus & potus primas tenent; bellariorum & multorum ciborum infarctus (unde æſtus & turbatio contingit) nocent plurimum ſanitati, & minus fecundos, & ad palæſtram veneream idoneos reddunt. Notandum illud Hippocratis: *cibaria, & potus & obſonia* (excepto pane & maza quæ fit ex farina hordei toſti liquore aliquo ſubacta) *exceptis & carnibus, & piſcibus, & aqua, reliqua omnia tenues & debiles utilitates habent ad augmentum, ad robur & ad ſanitatem. Ad ſanitatem* (ait alio loco) *optima ſunt quæ modice ingeſta ſufficiunt, ut & famis, & ſitis ſint medela.*

Lib. de affectionibus.

Quod ſi ob cauſam aliquam impotentius reddatur corpus, eſt opiata analeptica apud eumdem Fernelium, cujus uſus eſſe poteſt in eo affectu.

ANNOTATIO.

Non perperam hoc adjeci de reficiundis & conſulendis viribus: ſed quod primum animadverti debet, eſt quod non ſemper more Medicorum practicorum ad excitandam Venerem impenſe calidis utendum eſt: nam calidiora exſtinguunt ſemen, ut ſabina & agnus caſtus. Item quidam temperamento ſunt calidiore, & æſtuantiora habent viſcera, & hi ſæpe ob δυσκρασίαν (d) *iſtam minus apti ſunt ad explicandam Venerem: deinde vero quæ ſunt calidiora flatus diſſipant, quorum uſus aliquis ad arrectionem: itaque hic judicio opus eſt, nilque temere agendum.*

(d) Dyſcraſiam.

CONSILIUM VII.

De Fœdis coloribus.

DIfficile judicatur in quo febris hæc virginalis consistat; si est obstructio, cur aliæ febres ab obstructione non habent eadem symptomata, gressum difficilem, & alia? cur non color olivalis in aliis febribus? si allegatur ætas virginum (nam & anno septimo, & sequentibus morbus oritur) cur mares juniores quibus debet esse hæmorrhagia, iis virginalibus symptomatis non prehenduntur? aliquæ quidem experiuntur mala, sed quæ cum fœdorum colorum (sic enim morbus iste latens a symptomate nomen sortitur) incommodis gravitate, & vehementia non ausint contendere. An quia instat tempus menstruum, & natura quia vellet intendere excretionem istam, nec potest, intestinum quoddam & cœcum quoddam fit bellum, omnium malorum auctor? An quia marium, & mulierum morbi longo intervallo differunt? Non videtur iste motus mensium causa, nam & septennes virgines decolores fiunt, celerius virgines quam mares ægrotant isto morbo, & extra uterum facilius crescunt, & adolescunt, ut sanguis non requiratur ad incrementum quum jam satis idoneum habeant. Quidam morbi sunt nervorum, venarum alii, musculorum alii, carnium alii, alii arteriarum: sic morbus, id est ea febris virginalis fœdo colore comitata in arteriis sedem potius habet, & iis quæ ad splenem pertinent, unde lienosum cor habere dicuntur, & saliens & καρδιωγμὸν (*e*), id est celerem motum cordis, & palpitationi similem, sæpe ob sanguinis φθορὰν (*f*), λύσιν (*g*), καὶ ἔκστασιν (*h*); sic Hippocrates *in Coacis*, ait *decolorem faciem cum gressu difficili, spirandique difficultate, & desiderio rerum alienarum, significare sanguinis corruptionem & exsolutionem* seu φθορὰν καὶ λύσιν; Theophrastus in feminibus vocat φθορὰν καὶ ἔκστασιν, id est e natura egressionem ea corruptione prægressa. 1.

Ratio victus in primis servanda.

A glutinosis & obstructiones parientibus abstinendum, maxime de potu providendum, sitis enim est insatiabilis: aqua cum quarta parte vini, taleolis citrii, & saccharo pauco valet; vino diluto utatur aut decocto graminis, & ceterach cum cinnamomo & chalybe. Non bibat dormitura. *Curatio.*

Non constringat corpus ut juncea appareat.

Clysteres frequentes ex malvis, capillis veneris, agrimonia, chamæpyti, anetho, mercuriali, cuscuta cum hiera, diaphœnico, lenitivo, catholico, melle mercuriali, saccharo rubro.

(*e*) Cordis morsum.
(*f*) Corruptionem.
(*g*) Solutionem.
(*h*) Et mentis emotionem.

2. *Rond. de splenis affect.* Purgetur corpus, aut medicamento familiari, aut syrupo solenni; vitetur usus rerum multum aperientium metu paralyseos. Non utatur multis jusculis ut fere fit, sanguis fit serosior, & putris, amittens nativam consistentiam, & alendo inutilis est.

3. *Hippocr. 2. de diæt.* Assis utatur moderate, ut caro sit solidior, & firmior; ideo in pastu probo decoctum radicis chinæ, immo per dies aliquot utatur sudori blande eliciendo.

Si febris adsit, venæ sectio: brevi etiam tundenda saphena; sedata febre balneum aquæ tepentis, item pedum lotio.

Confert litus ex oxyrrhodino ad sævitiam doloris capitis familiaris.

Utatur sæpe semine fœniculi florentini, aut tabellis diarrhodon abbatis.

Pilulæ ex pulvere hieræ, tartaro pauco, croco martis, agarico, rheo, senna, cinnamomo, terebenthina, gummi ammoniaco, spica nardi, electuario triasantalon, trochiscis de myrrha, syrupo de hyssopo: si respuat pilulas, sit in usu medicamentum paratum ex decocto radicis enulæ campanæ, tormentillæ, sanamundæ, eryngii, rubiæ majoris: foliorum eupatorii, polytrichi, bipinellæ, scabiosæ, betonicæ; florum veronicæ altilis, buglossi & genistæ: coquitur senna, infunditur rheum cum ligno aloës & cinnamomo: syrupus rosarum pallidarum dissolvetur: ex iis parari poterit syrupus magistralis aucta dosi omnium.

Purgato corpore utetur sequentibus tabellis.

Hæc non sunt usurpanda si hysterica sit mulier. ℞. *Pulveris Chinæ & sassafras, ana, unc. j: limaturæ chalybis præparatæ, unc. j: lumbricorum terræ præparatorum, dr. ij: rasuræ eboris, cornu cervi, diamargariti frigidi, ana, dr. ß: pulveris rubiæ majoris, corticis citrii conditi, conservæ rosarum, buglossi, ana, unc. ß: ligni aloes & cinnamomi, ana, dr. ß: cum saccharo in aqua buglossi & rosarum soluto fiant xxiv. tabellæ: pondus sit singularum unc. ß: capiat per dies 24.*

Crocus martis hoc in affectu primas tenet, ideo minori cum apparatu parari poterunt hæ pilulæ.

℞. *Croci martis, unc. ß: sacchari, unc. ij: cinnamomi & granorum kermes: ana, dr. j: fiat electuarium per tabellas:* vel Opiata sequens erit in usu.

℞. *Conservæ buglossi, violarum, borraginis, ana, dr. vj: conservæ enulæ campanæ & consolidæ, ana, dr. j: corticis citrii, dr. ij: nuces conditas, num. ij: pulveris lætificantis, & diatragacanthi, ana, scr. j: confectionis de hyacintho, scr. ß: sennæ pulverisatæ, unc. j: croci martis, dr. iij: cum syrupo de pomis fiet opiata: de qua capiat ad magnitudinem nucis.*

Hippocr. 2. de diæt. Decoctum Chinæ parabitur, habita ratione ætatis, corporis, & temporis, addita radice cichorii.

Laudatur usus aquarum naturalium ob aciditatem ratione æstus.

ANNOTATIONES.

1. *Unde remedia quæ crocum martis recipiunt peculiarem vim habent ad fœdos colores & viscerum infarctus contumaces. Quidam infundunt certam hujus*

hujus quantitatem in vino albo cum ſemine coriandri aut ligno aloes, & de eo propinant 3 aut 4 uncias ſingulis matutinis.

2. De uſu juſculorum crebro quæſtio eſſe poteſt, quum ſanguis ſit ſeroſus, nam quum tumeat caro & leucophlegmatiam minetur, frequens juſculorum uſus videtur abſurdus; ſic eſt quædam eo in caſu ἀντένδειξις *(i), nam æſtus internus eſt: item dubitant an ſanguis ille ſeroſus & ſubviridis ſit ante febrem, an poſt, & ſingulis diebus febre rebellante magis corrumpatur.*

3. Aſſæ carnes ſolidiorem carnem præbent: Hippocrates: ſed febris, incendium interius, ſitis, aliter ſuadent: hic judicio opus: tales virgines auriginoſum corpus habentes ut & ii qui pravis ſcatent humoribus famem & ſitim ferunt, quod maligno humore abundent, qui eis inſtar pabuli eſt: ſic venenata animalia nec fame nec ſiti pereunt, quia in iis nec calor, nec ſanguis, nec ſudor.

CONSILIUM VIII.

De Scelotyrbe.

ÆGer nobilis affectu laborat jam annuo qui ſcelotyrbe dicitur, & eſt ſpecies quædam paralyſeos partium interiorum ab oſſe ſacro, & ſpinæ ſuperiore parte cum genuum infirmitate; initio data medicamenta valida per os ſumenda, decoctum hermodactylorum, quum tamen a mitioribus eſſet inchoandum; in eo bis peccatum eſt, & quod data medicamenta purgantia per os quum inferiores partes malum occuparet. Illud enim eſt axioma Galeni: *Quæ per ventrem inferiorem fluunt purgationes, fluxiones in partes vicinas conciunt*: Alterum peccatum quod initio data valida medicamenta, quum mitius agendum foret; ita enim Princeps, dum loquitur de curatione paralyſeos initio; *ne properes initio in uſu fortium rerum, immo tarda uſque ad quartum & ſeptimum*; lenit initio, clyſteribus utitur, & revera conſilium illud Principis eſt ſani judicii, & qui omittunt, graviter in medendo peccant.

Κατὰ τόπους (k). lib. 3. ſen. 2. cap. 4. Nocent valida medicam. initio, in paralyſ.

Quum a ſpina dorſi malum ſit, conſuluimus uſum cauteriorum ſumma parte media & ad os ſacrum.

Uſus clyſterum convenit addita terebenthina, item terebenthinæ per os ſumendæ.

Litus ex axungiis addita terebenthina, caſtoreo aut oleo chymico.

In paſtu potio Guajacina diluta, aut ſarſæparillæ decoctum.

Opiata ex pulvere chinæ, ſenna, rheo & pulvere laxativo, addito melle.

Fotus ex calefacientibus herbis.

In lecto eliciatur ſudor inſtar ſtupharum ſiccarum; confert balneum adſtringens cum alumine aut magma ex vinaceis.

(i) Contradictio.

(k) Secundum locos.

ANNOTATIO.

Plinius lib. 25. cap. 3. *notat in Germani Cæsaris exercitu citra Rhenum ex vitiosi & medicati fontis aquæ potu, vi malefica conspurcatæ, duos novos exsiliisse morbos, quorum primus nervos crurum adeo oblædebat ut compages in genibus dissolverentur & crura vacillarent, quem ob id* σκελοτύρβην (*l*) *appellarent. Alter putridum erat oris male olentis vitium quod* στομακάκην (*m*) *recte appellabant, quo intra biennium omnes dentes decidebant. Reperta autem auxilio est herba quæ vocatur britannica, non nervis modo; & oris malis salutaris, sed contra anginas quoque & serpentes.*

CONSILIUM IX.

De Elephante pedum.

I. Unde illud: faciei εὔχροια (*n*) *& mœstitia multa malum. Hipp.*

UXor filii San-germani magni inæquali erat temperamento, internorum bellum & calor, externarum partium frigiditas, humiditas, & manuum quidam mador: tumor erat crurum & pedum sinistrorum, cacochymia suspecta erat, licet faciei color nitesceret.

Jussa est a multis jusculis abstinere metu leucophlegmatiæ. Interea non negligenda interna intemperies, purgationes institutæ, phlebotomia, usus vini aqua temperati, semen coriandri & fœniculi a pastu, moderate tamen quia sitibunda est, redacta ad aquas Nivernenses, plumbares pro balneo.

Si malum redivivum, fotus ex lixivio sarmentorum additis lupinis, & alumine, & vino styptico, fursur contunditur, adspergitur aceto mulso & applicatur.

Item ordinatum hoc cataplasma.

♃. *Farinæ hordei, fabarum, ana, unc. iij: farinæ lini, orobi & lupinorum, ana, unc. ij: coque in oxymelite parato cum chamæpyti & betonica, scabiosa, chamæmelo. Adde radicis sigilli beatæ Mariæ crudæ, unc. jß: pulveris rosarum, chamæmeli, ana, dr. jß: ireos, dr. j: cum oleo chamæmeli fiat cataplasma. Aliquando addetur sapa & terebenthina. Aliquando parabitur cum vino.*

Item fiet cataplasma ex furfure frumenti imposito sartagini addito vino albo, & aqua decocta chamæmeli. Hirudines valent.

Si malum arte superius fuerit, utatur ad dies aliquot sarsæparillæ decocto vel radicis sassafras. Valet radix mechoacannæ.

(*l*) Scelotyrben, scorbutum.
(*m*) Oris vitium, scorbutum.
(*n*) Bonitas coloris.

ANNOTATIO.

1. *Elephas seu Elephantiasis, Leontiasis aut Satyriasis & lepra Arabum a nonnullis dicitur. Tumor est secundum modum qui accidit in venis varicum qui in unaquaque parte organica potest contingere, in cruribus, pedibus, virga, lingua, toto corpore, ut Nicomacho apud Galenum. Accidit autem potissimum iis quibus intemperata sunt viscera, maxime jecur & lien, unde perennis fit humoris melancholici adusti aut pituitosi proventus, qui quidem humores, dum ad partes inferiores transmittuntur, eos in tumorem attollunt. Signa sunt, caliditas, loci asperitas, color niger aut fuscus, eruptio sanguinis nigri ex partibus affectis, urina crassa, excrementa alvi melancholica, usus rerum sanguinem, & humores adurentium.*

CONSILIUM X.

De Puella trienni nauseam patiente a nativitate.

PUella triennis ex quo nata est nauseam ἀνέμετον (o) patitur; causam mali referimus ad intemperiem hepatis, bilis multæ genitricem, & facit biliosam parte superiore, vel quod τῇ φύσει & ἕξει (p) a natura ducto habet a folliculo fellis in fundum ventriculi. *Biliosi sunt φύσει vel ἕξει.*

Clysteribus utendum putamus; quum alvus libera est, ægra a molestia hac libera quoque est. 1.

Victus humectans, refrigerans; perperam alii Medici malum a capite repetiverunt & siccantibus usi sunt. 2.

Abstineat a multo butyro; pingua juscula cum omphacio, vel succo limonum convenient; utatur malis granatis, & malis aureis. 3.

A pastu sumat cydoniatum Aurelianum, vel simile non crassum. Abstineat ab iis quæ obstruunt.

Utatur vino dilutissimo addita aqua radicis graminis, aut cichorii; & quia vix admittit medicamenta, in declinatione lunæ utatur aqua Rhei, vel syrupo de cichorio, vel cassia in bolo, vel clarificata, vel rheo colato per manicam Hippocratis cum cinnamomo & saccharo cando, vel pauco Julepo rosato.

Syrupus rosarum valet cum decocto graminis vel decocto prunorum & passularum, syrupus oxyacanthæ & de limonibus.

Conserva rosarum pallidarum vel tabellæ triasantalon addito pauco pulvere electuarii de succo rosarum.

Litus ad hepar & ventriculum ex rosaceo: fotus blandus ex santalis & rosa addito aceto.

(o) Sine vomitu.

(p) Natura & habitu.

Si febris prehenderit, phlebotomia.

Balnea in tempore opportuno conferent; in aceto rosaceo intingat carnem pulli aut alia.

ANNOTATIONES.

1. *Biliosorum duo sunt genera, alii biliosi sunt* τῇ φύσει (q), *alii ex eventu. Natura biliosi vel tales sunt temperamento ut qui sunt hepate præfervido, unde biliosi humoris proventus sobolescit; habitu dicuntur biliosi, id est conformatione, quorum ita conformata est vesicula fellis, ut ad ventriculum aut jejunum intestinum excurrat canaliculus felleus, & hi vocantur* πικρόχολοι ἄνω (r). *Talis erat Paullus Rhetor apud Galenum* 2. de Acut. *qui quum temperamento pituitosus esset, tamen crebris vomitionibus torquebatur illique perpetuo erat adstricta alvus. Alii sunt ex eventu qui piperatis, salsis, acribus eduliis vescuntur, & curis, vigiliis, irarum æstu, & mœroribus corpus extenuant & conficiunt.*

2. *Scitum illud Hippocratis* sect. 3. 6. Epid. ventris segnities omnium confusio vasorumque.

3. Τὰ λιπαρὰ πρὸς τὰ φλεγμαίνοντα οὐκ ξυμφέρει. οὐ δὲ πρὸς τὰ ἀκάθαρτα, οὐ δὲ πρὸς τὰ σηπόμενα, ἀλλὰ πρὸς τὰ φλεγμαίνοντα ξυμφέρει τὰ ψυχρὰ (s). *Hippocrates de affect.*

CONSILIUM XI.

De falsa specie Ischiadis.

NObilis vir falsa quadam Ischiadis specie laborabat; corpus erat olim valde biliosum, & a longo tempore sentiebat imbecillitatem cruris sinistri. Ratio victus instituta, usus moderatus vini, & Veneris, frequentes clysteres addita betonica, iva moschata, radice sanamundæ, consolida, hiera, diapruno, terebenthina interdum.

Apozema laxativum addito syrupo de pomis.

A medicamentis validis, & pilulis abstinendum validioribus putavimus: quia in Ischiade clysteres præferuntur medicamentis per os sumendis; item natura corporis ægri consideranda; detractiones sanguinis e brachio, & malleolis conferent.

Provocandæ hæmorrhoides & anus fovendus.

Frequens

(q) Natura.

(r) Biliosi per superiora.

(s) Pinguia non conveniunt ad ea quæ sunt inflammata, neque ad ea quæ non purgantur, neque ad ea quæ sunt putrefacta; sed ad ea quæ sunt inflammata frigida conveniunt.

Frequens usus blandarum pilularum: A calidioribus oleis abstinendum: solis chalasticis locus esto.

Fotus blandus ante ex rosa, capillaribus, chamæpyti, betonica, ebulo, salvia, chamæmelo, meliloto, cortice ligni sancti, enula campana, semine lini, fœniculi; A calidioribus abstinendum.

Provocetur sudor partis admoto latere imbrice.

Litus ex axungiis gallinæ, taxi, medulla cervi, lautis in vino albo, addito oleo amygdalarum dulcium, rosato, terebenthina pauca; emplastro ex emplastro ad fracturam ossium, desiccativo rubro, terebenthina, addito pulvere Ireos, gummi Tacamahaca si haberi potest.

Cauterium externæ tibiæ.

Verno tempore aquæ Pugenses, & Borboniæ.

Decoctum blandum chinæ, immo & balneum aquæ tepentis consulitur.

CONSILIUM XII.

Ad Serpiginem in facie psoræ prænuntiam.

OPiata laxativa instituta est ex decocto conveniente, herbis splenicis, senna, tamarindis, cassia, pulvere sennæ, additis pomis redolentibus: in decocto conserva violarum, pulpa passularum, cortice citrii, confectione hamech.

Sectio venæ valet, victus refrigerans & humectans: panis addito hordeo, panis pistus in lacte, hordeum in juscculis carnium, hordeata frequentia, pomorum & prunorum usus & esus, epithemata jecori tempore calido: vinum fractum aqua, serum lactis cum bipinella vel fumaria, mala aurea, citria; ruptorium brachio; cassia frequens loco opiatæ, cum pulvere sennæ; lotio capitis pustulis pleni, faciei remedia adhibeantur.

Lotio capitis ex lixivio sarmentorum, caulium rubrorum, addita scabiosa, in decocto, parietaria, agrimonia, lapatho, radice campanæ, lupinis, furfure & vino albo; lavetur caput hydromelite ex melle rosato vel mercuriali.

Pro facie unguentum citrinum, pomata cum pauco sublimato dulcificato.

Item ℞ *Unguentorum rosati Mesuæi, citrini, ana, unc. j: sulphuris pulverisati & aqua rosarum excepti, dr. jß: terebenthinæ, dr. ij: cum succo citrii, fiat unguentum.* vel

℞ *Aquarum plantaginis, rosarum, nenupharis, ana, unc. iiij: sublimati, gran. xv. fervesiant simul.*

℞ *Amygdalarum dulcium excorticatarum & in aqua rosarum maceratarum, unc. ijß: micæ panis secalini, unc. iij: mellis, unc. ijß: radicis ireos florentinæ, dr. ij: farinæ hordei & lupinorum, ana, unc. j. cum mucore gummi tragacanthæ extracti in aqua damascena fiat pasta pro toto corpore.*

Lotio

1\. Lotio ex decocto hordei integri: additis amygdalis, vel sero lactis.
7\. Therap. Aqua seu lac virginale vulgo dictum; unguentum album ad scabiem,
2\. pruritum, & id genus affectus mire conducit.

ANNOTATIONES.

1\. *Sic parari solet lac virginale a recentioribus, ♃. lithargyrii auri, unc. ij: cerussæ, salis communis, ana, unc. ß: aceti, aquæ plantaginis, rosarum, ana, unc. ij: caphuræ, dr. ß: fiat collyrium, trajiciatur per manicam.*

2\. *Fernelius parat unguentum album cum unc. iiij. cerussæ, lithargyrii dr. ij. lautis diu in aqua rosarum, qua ejecta mortario excipiuntur sensimque oleum rosarum affunditur quantum combibere possint continenter agitando, additur sub finem aceti albi pauxillum & caphuræ dr. jß.*

CONSILIUM XIII.

De Oculorum morbis; maxime de macula ex morbillis reliqua.

MOrbi oculorum difficiles ob varietatem partium ex quibus constant, & spirituum quibus tamquam soles duo splendent & sunt illustres; pars spirituosa est, & remedia vulgo refrigerantia eos spiritus obtundunt & repercutiunt; ratione membranarum & humorum frigore læduntur.

Difficiliores sunt curatu quia sunt in actione perpetua, quia lumini objiciuntur; quod lumen oculo sano amicum, ægro inimicum est, quia in cognato genere excedit; pes laborans nec sessionem, nec ambulationem requirit, sed quietem; cur non & oculus? testis cataractæ operatio; motus, & actio calefacit; difficillimi, si dolor capitis ut in hac ægra fit, & id minatur cæcitatem: item si morbus oculi sit consectarius exanthematum; virus enim indomitum est.

Plin. Circumcidenda omnis negotiosa cogitatio, & oculus mentem sequatur, non mens: oculos assidua cogitatio occæcat.

Summa consilii est ut sedetur dolor capitis in morbis oculorum ob multas rationes. A calidioribus temperandum. Cataplasmata ex mica panis, farina hordei cum rosato Mesuæi, Oxyrrhodinum, medicamenta temperata.
1\. Opiata laxativa additis tamarindis & conservis. Apophlegmatismi: Errhina nocent, licet Hippocrates *in Prorrh.* 2. suadeat; notandum, non imitandum sine magna cautione. Cauterium in confinio suturarum anterioris capitis. Curanda ut laborans fœdis coloribus. Macula oculi lambenda, digerenda, discutienda sine validiore medicamento. Decoctum sarsæparillæ blandum ad absumendum putre serum in usu sit quotidiano, idque dilutissimum. Valebit aqua ex herbis convenientibus addito sacharo cando. Seto tandem est adhibitus.

ANNO-

ANNOTATIONES.

1. *Commendat Mathiolus vinum ex euphrasia & similibus herbis ad visum quasi deperditum. Verum euphrasia & similes herbæ magno & cæco errore in oculorum morbis sæpius usurpantur. Nam ubi in oculis est siccitas, squallor, & ob mœrores, vigilias aut inedias spirituum consumtio, quis dubitat quin vinum ex dictis herbis sit nociturum?*

2. *In oculis, in omni animali est quoddam pingue quod intelligi debet de quodam glutinoso quod necessarium est ob actionem oculi continuam. Ideo cavendum sæpe ne nimium siccemus oculos & squallorem inducamus. Senibus enim frequens hebetudo accedit ob squallorem & siccitatem oculorum.*

CONSILIUM XIV.

De Tumore Epigastrii.

Filius D. Sangermani conqueritur de tumore & leni dolore epigastrii, qui in mesenterii glandulis collectus videtur non absimilis chœradum tumori. Affectus hic & ætate & temperamento congener est; illi perpetuum quasi alvi profluvium; non vera fit *ἀνάδοσις* (*t*), nec venæ mesaraicæ exsugunt chylum, ut ad hepar perveniat & fiat hæmatosis. Bona victus lex imperata. Fotus ex malacticis, litus ex oxyrrhodino. Balnea.

Medicamentum additis herbis vulnerariis.

Pilulæ addito croco martis, vel tabellæ, vel conserva eadem croco addito.

Emplastrum ex mucore radicis althææ coctæ in oxycrato, emplastro de mucagine & diachylo, addito cerato santalino; aquæ Spadenses cum infusione foliorum orientalium.

ANNOTATIO.

Notat Galenus comm. in aphor. 7. lib. 6. *dolorem, & tumores ventris sublimes leviores esse: non sublimes periculosiores quod in profundo jecore, intestinis, ventriculo &c. partibus principatum habentibus inhærescant: & iis non facile remedia admoveantur ut aliis supra peritonæum. Quibus autem ob ingluviem magnus fit utriusque bilis & pituitæ proventus, natura valens & robusta plerumque supervacua in pancreas & mesenterium ignobiles partes deponit, quæ totius corporis velut sentina sunt. In eas autem ex vicinis partibus illabuntur humores aut his locis & glandulis tempore exaggerantur, qui tumores primum molles, dein tractu temporis renitentes ingenerant, quod no-*

(*t*) Distributio.

tavit Hippocrates 1. de morb. mul. Lien (*ait*) elevatus & repletus diſtribuit per venas corpori: *& maxime in epiploon & partes ventrem ambientes & crura.*

CONSILIUM XV.

De dolore cruris poſt ictum ex Globo miſſili ex Catapulta.

CRuris dolor fuit infirmitas, extenuatio quædam ob ictum ex Globulo miſſili ex catapulta acceptum. Dictum eſt, licet extenuatio quædam adſit, non deſinit tamen pars continere in ſe ſerum quoddam quod gignitur in parte, vitio materiæ partis, quia omnis pars imbecilla alimentum non probe conficit, ideo evacuandum illud ſerum & pars roboranda.

Purgatio aliqua, phlebotomia, fotus ex roſa in vino rubro addito cypero & chamæpyti, betonica, oleum de catellis, aditus aquæ Spadenſis: ſtuphæ in lecto cum imbricato latere, balſamum extemporaneum aut Arregon, unguentum ceroneum ex emplaſtro ad fracturas cum emplaſtro divino. Tibiæ non ſtringantur ligaturis, uſus balnei in muſto.

CONSILIUM XVI.

De varicoſa hernia & hæmorrhoidibus.

AD herniam varicoſam & hæmorrhoidum ſpeciem in hypochondriaco, hæc præſcripta fuerunt.

Purgatio ex caſſia, ſenna addita & pauco cinnamomo; medicamentum aliud ex folliculis cum bipinellæ, meliſſæ, eupatorii decocto, additis ſyrupis de pomis & de cichoreo: phlebotomia utriuſque brachii.

Non irritentur hæmorrhoides, oblatæ per ſe, & ſi caput fecerint, aut blande provocatæ, aut potius allectæ aperiantur.

Ad ſcrotum fotus blandus roborans ex utraque roſa, alumine, pauco polygono utroque, & herba Roberti. Litus ex oxyrrhodino.

Ad inguen ut intercipiatur humor, emplaſtrum valde adſtringens. Supra partem emplaſtrum ex palmeo, deſiccativo rubro, unguento comitiſſæ, pulvere roſarum, & radice ireos.

Malleolorum ſectio ſi opus ſit.

Lac aſinæ. Aquæ naturales Forgenſes. Subligaculum conſervans.

CONSI-

CONSILIUM XVII.

De ſuppreſſione urinæ.

INquiſitum in cauſas illius ſuppreſſionis quæ fit aut vacua aut plena veſica.

Putavit æger more vulgi a ſola pituita id malum oriri, ideo cavimus, ne diureticis uteretur, donec de cauſa morbi conſtaret.

Olim laboravit ſarcoſi ad paraſtatas & partes vicinas, forte renovatur malum: cenſuimus purgandum corpus, minuta vena temperandum, clyſmis refrigerandum: emulſionibus, pilulis utendum ex aloe lota, injectionibus in veſicam; deinde cathetere explorandum num lapis ſubſit an non.

Opiata laxativa inſtituta, materialia fuerunt eadem quæ in ſyrupum de althæa aſſumuntur.

Litus ad Perinæum ex roſato Meſuæi, balnea, abſtinendum diureticis. Locus non fuit aquis naturalibus donec de morbi cauſis conſtaret. Dilutum caſſiæ præſcriptum.

CONSILIUM XVIII.

De Catarrho & ſputo ſanguinis.

QUoniam ludo palmario impendio magis ſeſe exercebat nobilis Theſaurarius bilioſo temperamento, ſtatura longa, corporis deſtillationibus obnoxius, ſputationi ſanguinis & ἀποχρέμψει (*u*) non expectorato, quæ ſequuntur præſcribuntur. Vitæ lex primo neceſſaria eſt. 1.

Syrupi lenientes, hora ſomni ſyrupus de ſuccis, jujubinus cum diacodio.

Gargariſmus cum decocto hordei, radicis cynogloſſi, ſymphyti addito julepo roſato.

Hordeata, caſſia cum tamarindis, pulpa paſſularum, fœniculo dulci & rheo. 2.

℞. *Sacchari candi, dr. vj: electuarii diatragacanthi frigidi, dr. ij: boli Armenæ, ſcr. j: conſervæ roſarum, dr. jß: conſervæ ſymphyti & corticis citrii, ana, dr. ij: diamargariti frigidi, ſcr. ß: carabes, raſuræ eboris, pulveris glycyrrhizæ, ana, dr. ß: cum ſaccharo in aqua roſarum ſoluto fiant tabellæ.*

Quod ſequitur valet in excretione ſanguinis.

℞. *Mumiæ, dr. jß: terræ ſigillatæ, boli Armenæ, ana, dr. ß: antheræ, ſcr. ß: conſervæ roſarum ſiccæ, ſcr. iv: tragacanthi dr. jß: ſacchari penidiati &* Yy 2 *roſati,*

(*u*) Excreationi.

rosati, ana, dr. iij: cum pauca quantitate sacchari & gummi tragacantha in aqua rosarum soluti, fiat pasta ex qua fiant trochisci usuales.

Utatur sæpe conserva rosarum.

ANNOTATIONES.

2. Epid.

1. *Hic rufus est biliosus, mites habet tamen humores, licet aliter Hippocrates: Quorum pectora bilem generant, balbi, furiosi, & calvi fiunt, verum tabi obnoxii, juxta illud Celsi, destillatio in corpore tenui & longo tabem minatur.*

2. *Sputum sanguinis est de apicibus artis. Plinius* cap. 38. lib. 11. *notat de duobus Consulibus qui habuere sanguinis excretiones per os non periculosas; Est & epistola de hæmoptoico apud Plinium* Epistola 19. lib. 5. Ante annos aliquot, *ait*, dum intente instanterque pronuntiat sanguinem rejecit atque ob hoc in Ægyptum missus a me, post longam peregrinationem confirmatus rediit nuper: deinde dum per continuos dies nimis imperat voci, veteris infirmitatis tussicula admonitus rursus sanguinem reddidit; qua ex causa destinavi eum mittere in prædia tua quæ Foro Julii possides: audivi enim te sæpe referentem esse ibi & aëra salubrem & lac hujusmodi curationibus accommodatissimum.

CONSILIUM XIX.

De Aure suppurata & manante sanie.

Dolor in angusto. Senec.

NOn abs re incumbendum in curam gravis affectus auris, qui gravior futurus est ni provideatur; dignitas partis, sensus exquisitus, angustia loci, vicinitas cerebri id suadent. Nervus a quinta conjugatione in aurem inseritur exquisiti sensus; item eo dolor major est, quo in angustiore loco; item morbi oculorum intra oculos nocent; morbi aurium, non solum intra aures nocent, sed ad cerebrum progrediuntur, hinc deliria, phrenitides.

Æger hic hypochondriacū quid habet. Comm. ad aph. 24, lib. 1.

Hic & dolor ex intervallis repetens, & saniosa excretio notanda. Quod eo periculosius, quia quum (ait Galenus) aures non sunt destinatæ expurgando cerebro & aliena est a natura excretio per aures. In pueris natura ad tempus abutitur auribus; adductus *aphorismus lib. 6. Quibus natura nares humidiores, & genitura humidior, minus sani vivunt.*

Sic ægro & aures sunt humidiores quæ reddunt saniosum quid & tabem quamdam, id quod pessimum est ut signum, nec mirum si minus integra fruatur sanitate. Ideo ex Hippocrate: *Corpora volucrium quæ vesicam non habent, nec meiunt, nec salivant, nec spuunt, sunt saniora.*

Lib. 2. de diæta.

Adductus locus ex Hippocrate 4. *de morbis*, *Quibus per os, nares, vesicam, alvum fit excretio, sani sunt*; quod per eas partes videatur fieri excretio omnis humoris peccantis. Et quum humor affligens per eas partes evacua-

evacuatur, nullus morbus prehendit. Si hoc verum eſt, quorſum phlebotomia? non meminit Hippocrates, nec aurium, nec venarum, quarum apertio liberat a morbis.

Quæſtio an juvanda excretio, an minuenda, an ſupprimenda, an quid agendum; forte idem fiet quod in hæmorrhoidibus, omnino ſupprimere funebre eſt. Laudat vinum mellitum Aëtius ad aures manantes, & cum judicio ſiccantibus utendum dicit. *Tetrabil. lib. 2. ſerm. 2. c. 81.*

Rondeletius quoque cataplaſmata inſtituit utilia dolori demulcendo, ex radicibus liliorum, malvæ, foliis ſolani, hyoſciami, floribus roſarum, nympheæ, chamæmeli, meliloti, farina hordei, lentium, additis oleis roſato, violato, nympheæ & pinguedine anſeris.

Probat quoque lac recens mulſum, ut & albumen ovi fortiter agitatum.

Nam hic dolor & excretio conſideranda veniunt: dolori debetur eaque ſatis frequens phlebotomia, ni ægrum hæmorrhagia ei ætati propria levaverit.

Purgatio decreta ex pilulis communibus, & imperatoriis, aliquando ex fortioribus: hypochondriis proviſum per hypochondriaca, frictiones; errhina quoque commendantur.

In dolore & inflammatione oleum roſatum cum tantillo aceti quod remedium Galeni eſt, ut ne cui mirum videatur, mel roſatum indatur, aut ſyrupus de ſiccis, aut de abſinthio, cur non & in inflammatione julepum roſatum conveniat.

In tinnitu aurium Manardus decoctum ligni Indici commendat, forte non alienum erit ab hoc loco, quum de purulenta aure agatur. *Epiſt. 2. l. 19.*

Succus porri ad ſonitum aurium commendatur a Fuchſio, & allii Aſcalonii.

CONSILIUM XX.

De congreſſus impotentia.

QUidam annos natus viginti ſex ad Venerem ineptus erat explendam; non talis natura, ſed quia primis annis pubertatis œſtro libidinis excitatus ſeſe exhauſerat & confecerat; ſic & inſtrumentorum erat quædam imbecillitas intempeſtivo labore contracta, & aut minus aut inefficacius ſemen; inſulſus non erat, quia ſatis ad libidinem titillabatur, ſed tardus, quia Venerem explicare non poterat, eviratus erat, quærit a nobis ut vir fiat.

In hoc affectu conſiderandum an defectus ſit materiæ ſeminalis, an ejus vitium, an inſtrumentorum & vaſorum ſpermaticorum, an ejaculantium.

Magna hic prudentia adhibenda, nam nec nimis calefaciendus (ut fit in aliis, quod frigidis convenit) quia ætas & temperamentum reclamat,

& febris facile moveretur: nec ad vulgaria remedia adigendus; nam usu calidiorum flatus dissiparentur, quorum aliquis usus est in exercenda
1. Venere; frigidiora nocerent semen extinguendo, & nimium refrigerando.

Juscula moderata conveniunt, vinum temperandum, & cibo præbito bibendum. Abstinendum per tempus ab actu venereo; aliquando verpus patitur resolutionem aliquam ob majorem extensionem manufactam, id quod meretrices conari narrat Rondeletius; balneum non confert metu effeminationis partium, ni in eo coquantur adstringentia ad robur partium, aut immergatur corporis media pars in magmate racemorum.

Clysteres cum herbis mediocriter siccantibus: medicamenta roborantia, cassia, & quæ emolliunt laxando non proderunt.

2. Tabellæ roborantes & conservæ.

Pro decocto medicamenti, radices tormentillæ, sanamundæ & consolidæ utriusque; veronica, fragaria, bellis, prunella, pilosella, herba Roberti, stellaria, grana kermes, flores veronicæ altilis; semen cardui, portulacæ, ocymi: folia sennæ: infundatur & rheum: syrupus de cichorio composito dissolvatur.

♃. Pulveris electuarii triasantalon, dr. j: aromatici rosati, diambræ, pulveris chinæ, corallii & succini, ana, scr. j: conservæ rosarum & symphyti, ana, dr. ij: radicis tormentillæ, dictamni & ligni aloes, ana, scr. j: fiant tabellæ cum saccharo in aqua rosarum soluto & vino hypocratico pauco.

Fiet massa panis qualis descripta apud Fernelium.

Hæc opiata sit in usu: *♃. Conservæ rosarum, corticis citrii, myrobalanorum, ana, dr. vj: pulveris Chinæ, dr. ijß: conservæ consolidæ, dr. iij: pinearum, pistaciarum, ana, dr. jß: diasatyrion, dr. ij: diamargariti frigidi & diarrhodon, ana, dr. ß: terræ sigillatæ, dr. ß: cum saccharo rosato fiat conditum, vel opiata cum syrupo: utatur hora somni præsertim.*

Confectio diasatyrion erit instar omnium descripta apud Fernelium.

Fotus blandi ad perinæum & partes vicinas, ex rosis communibus & transmarinis, santalis, radicibus consolidæ, bistortæ, & tormentillæ utriusque, foliis myrti, & plantaginis coctis in aqua & vino.

♃. Emplastri contra rupturam, unc. j: unguenti Comitissæ & desiccativi rubri, ana, dr. vj: trochisci de spodio, & terra sigillata, ana, dr. j: pulveris santali & mastiches, ana, scr. iv. cum cera lota in aqua rosarum & aceto pauco, addita pauca terebenthina fiat magdaleon pro inguinibus & partibus vicinis.

♃. Emplastri ad fracturas ossium, unc. ij: cerati santali, unc. j: pro lumbis.

Injectiones fiant in penem roborantes ex rosarum, heptaphylli, pentaphylli & scabiosæ decocto.

Forte & blandum Chinæ decoctum valebit, additis santalis.

ANNOTATIONES.

1. *De excitantibus ad Venerem, aut Venerem sopientibus exstinguentibusque abunde* cap. 10. lib. 26. *Plinius, ubi ex Theophrasto citat esse herbam quam-*

quamdam Veneris concitatricem quæ post coitum sexagesimum etiam Venerem non sinit elanguere; notandus locus; item de satyrio quod si quis id manu tangat, ad Venerem stimulatur; ibidem. Sed hæc fidem superant.

2. *Plinio* cap. 23. lib. 21. *commendatur herba dicta scolymos in vino sumta. Fuchsius ex Plinio citat locum lepidum, exemplo Cicadarum, & ad Venerem mentham sativam commendat.*

Cicer (res vulgaris) ad Venerem stimulat, semen auget, ideo ejus gratia admissariis equis datur: est autem cicer rubrum, quod ideo venereum vocatur; ocymum etiam valet.

CONSILIUM XXI.

Pro quodam juvene ad Venerem inutili.

JUnior ad Venerem avidior, promtior & ardentior fuit, hinc & seminis minor vis & vitalitas, & instrumentorum mollities, parum arrigit, & arrectio fugax, affluit etiam sponte sine libidinis pruritu quippiam spermaticum, sed falsum & adulterinum: temperamento est calidiore. Equitationibus magnis & frequentibus usus. A calidioribus abstinendum putavimus: item Venerem exercendam, sed ex longis intervallis & prægressis incentivis, & pruritibus libidinis: hæc capita sunt deliberationis.

Putamus purgandum corpus cassia, rheo, addito cinnamomo.

Clysteres non vulgares, ex emollientibus, sed qui sint vice injectionis ex rosis communibus, plantagine, foliis rubi, radicibus tormentillæ, trifolio, consolidis, lapatho, agrimonia; dissolve mel rosatum, saccharum rubrum & rosatum, syrupum rosarum pallidarum cum diapruno pauco sine oleis.

Opiata sit in usu ex conservis buglossi, borraginis, anthos, corticis citrii, florum salviæ, betonicæ, addendo parum seminis erucæ & pastinacæ, renum scincorum, pinearum, pistaciarum cum tantillo confectionis alkermes vel de hyacintho: utatur satyrio condito & præsertim ejus radice succulentiore; nam duplex radix est, una tenuior, & inutilis, alia succulentior. *Satyrium quod valet est trifolium satyriacum ita vocatum.*

Frequens sit usus pinearum, pistaciarum & amygdalarum. Item bulborum, paratorum ut decet, & parum conditorum.

Cerebellis passerum & columbarum quidam utuntur ad excitandam Venerem.

Imus venter & perinæum foveantur sequenti decocto aut muria.

♃. *Salviæ minutioris, pulegii, rorismarini, ana, man.* j: *seminis erucæ, pastinacæ, ana, dr.* ß: *rosarum rubrarum, florum chamæmeli, meliloti, ana, man.* ij: *cyperi, unc.* jß: *excipe sacculo, qui bulliat in aqua & vino rubro styptico pro fotu perinæi & pectinis.*

Parte detersa fiat litus ex mastichino additis ovis formicarum & pauco castoreo; non alienum erit admovere emplastra ut ante dictum est.

ANNO

ANNOTATIONES.

1. *Hoc loco dicimus juvenem quasi eviratum, & quod junior in palæstra venerea se exercuerit & quod magnis laboribus se confecerit. Plinius notat de equis, hircis & arietibus ad coitum segnioribus, ob assiduos labores, & ea ad coitum impotentia vocatur prosedamum: eamque ob imbecillitatem quæ immodica venere contrahitur, Democritus damnavit Venerem ut in qua homo ex homine exsiliret, & hercle raritas ejus utilior. Cæsar* lib. 6. de bello Gallico *de Germanis loquens, ait, quod qui diu impuberes mauserunt maximam inter suos laudem ferunt: hinc alitur statura, aluntur vires, nervi confirmantur, intra annum viginti feminæ notitiam habuisse in turpissimis habent rebus; nam homo pubescens nodum quemdam solvit, & solvere sentit*, Gallis (dénoüer) *præcipue si qua fuerit ægritudo, & Plinius* cap.6. lib.28. & 37. lib.7. *solus homo, ait, pubescit, quod nisi contingat, sterilis est in gignendo, sive mas sit sive femina.*

Cap.10. l.26.

Plurima genera morborum primo coitu & primo feminarum mense solvuntur.

2. *Usus cicerum commendatur: Galenus: semini generando aptum, inflationes facit, Venerem stimulat: rubrum autem calidius albo, & lædit vesicam exulceratam & renes: semen bombacis idem præstat. Sed maxime sal ad Venerem excitat, ideo putavere quidam Venerem ex mari ortam: apud Plutarchum usus salis prohibitus erat sacerdotibus, ut essent castiores, & in sacrificiis a sale abstinebatur.*

CONSILIUM XXII.

De vetere Arthritide.

VIctus ratio in primis servanda: abstinendum ab iis quæ ad cutem humores pellunt: vini usus moderandus. Venus mediocris, sectio venæ ex intervallis, purgationes ante paroxysmum arthriticum. Hirudines pedibus aliquando admovendæ. Cauteria repetenda. Fotus blandi ex herbis coctis in aqua & vino cum sacculo vel spongia. Balneum aquæ dulcis, additis rosis, summitatibus rubi. Balnea naturalia sæviente dolore: Ceratum Galeni cum populeone aut vitellis ovorum; vulgare cataplasma
1. ex mica panis cocta in lacte vel zytho; modice repellendum. Fluxionem
2. minuent & dolorem, rosa, lens, lactuca, intybum, fructus myrthi & semina frigida; in primo impetu valet aeizoon. Mica panis secalini cocta in oxycrato inflammata parte. Cassia applicata pro divitibus, valde siccantia emplastra sub finem dolorum addi solita vitanda, aut moderanda, est enim partium & siccitas & squallor.

Manardus c. 32. l. 14. remedia præscribit non negligenda.

Usus lactis asinini, hypnotica sæviente dolore, item usus olei ex torpedine ad demulcendos dolores arthriticos: usus pilularum validarum vitandus. Opiata laxativa addito pulvere Chinæ præferenda.

ANNO-

ANNOTATIONES.

1. *Laudant balnea aquæ tepentis domeſtica, laudant & naturalia; immo aquæ naturales ſuo tempore maxime conferre poſſunt.*

2. *De podagra Romanis incognita:* *Plinius* cap. 10. lib. 26. *morbus avorum memoria incognitus & peregrinus inſanabilis non eſt credendus; ſponte & deſinit & curatur remediis convenientibus: idem narrat eos qui lacte aſinino uſi ſunt fere a morbo arthritico immunes:* cap. 9. lib. 28. *Sic non modo naſcentibus nobis, ſed & ſeneſcentibus lac prodeſt.*

CONSILIUM XXIII.

De Paraphimoſi.

Vir erat annos natus ſexaginta paraphimoſin in balano habens, dubitabatur an a lue, an a nimio conatu, an ob fluorem muliebrem uxoris: malignum quid phlogoſis & tumor & replicatio præputii præſeferebat.

Conſultum ut corpus diligenter purgaretur, aut opiata laxativa, aut ſolemni ſyrupo.

Phlebotomia brachii, immo malleolorum, ſi phlogoſis gliſcat.

Balneum, litus, & prægrediens fotus mollis ad partem.

Uſus radicis ſaſſafras aut chinæ, additis ſantalis ob intemperiem hominis in potu; & poſt opiatam convenientem cardiacam, injectio detergens & parum emolliens, inter balanum & præputium.

Emplaſtrum de mucilaginibus cum pauco neapolitano. Immo pilulæ mercuriales valebunt; & levis ſectio malo rebellante.

ANNOTATIO.

Nomen φιμώσεως (x) *non modo ad penem referri debet, ſed ad omnes partes naturales quæ meatum habent, & diduci poſſunt, ut oculos, anum, præputium, uterum, labia; verum de præputio frequentius dici conſuevit ſic glandem ſeu balanum tegente ut nudari non poſſit; capiſtratio a nonnullis dicitur. Eſt autem* φίμος *nexus ſummi oris ſacculorum, quum toto ſuperiore ejus ambitu in anguſtum collecto funiculo clauduntur & religantur;* παραφίμωσις (y) *quum e contrario, tum præputium, tum alia naturales meatus occludentia ita retrorſum deducta ſunt ut reduci nequeant.*

(x) Phimoſeos. (y) Paraphimoſis.

CONSILIUM XXIV.

Pro D. Villebois Seneschalio aliquid vertiginosum sentiente partim ab hypochondriis, partim a capite.

CUique ætati sua est sanitas, sui germani & proprii morbi; progressus & incrementum impediendum, licet currentibus annis multæ eveniant mutationes.

Senibus, inter alios morbos, vertigo est familiaris affectus, terrificus, sed qui plus terroris sæpe quam periculi afferat, ideo non negligendus. Nam ut morbi animi, sic & corporis, non ibi finiuntur ubi oriuntur, facilis ortus, difficilis interitus eorum; ubi sunt in ortu, & quasi in cunabulis, facile vitantur, adulti vix evitantur.

In D. ægrotante quinquagenario vertiginis leve quoddam initium est, cum subdeliquio animi; dii prohibeant incrementum; & eo minus negligendus affectus nascens, quia licet forte a partibus imis sit, cerebrum pars princeps afficiatur; tandem morbus alienigena in cerebro sedem firmat quasi jus civitatis habiturus quod eo perniciosius est. Ceterum ut notavit Hippocrates, *parva etiamnum causa in parte principe magnum quid affert*, magnas item tragœdias ciet: *μικρὴ αἰτίη ἀκεσιν λύεται, ἢν μή τι περὶ τόπον καίριον πάθῃ* (z): malum hoc non tam per se formidandum quam consecutione majorum metuendum, ex metu securitas, nec aliquis celerius opprimitur quam qui nil timet. Apud comicos timido celeritas tribuitur ad quærendum, percontandum, securo tarditas: timens paucis verbis & utitur & alium audit, securus pluribus: summum indicium securitatis superbia est, nimia securitas frequens est initium calamitatis.

Et prudens Medicus minus de hoc malo, ut de omni gravi quod quid pejus minatur, securus sit, ne si neglectus sit morbus, aut ars malo victa fuerit, vel ignorasse vel fefellisse reputetur.

In domino ægrotante minus negligendus ætati congener, quia ejus animus inquies est, & curis perpetuis studiisque affectus, corpus assiduo labore affectum. Accedit, quod ei cerebrum exquisiti sensus, (nervos & membranas audio) celeres sunt motus, defæcatius & expurgatius est cerebrum, talia capita vertigini, & deterioribus affectibus patent.

Id quod metum auget, est quia circa ortus & obitus lunæ malum se prodit; at astra maxime vim in caput exercent, ut in sedem & metropolin rationis & prudentiæ: accedit quod assidua cogitatio occæcat abducto intus visu; Magna pars urbanorum studiosorum imbecillo est ventriculo, quod observatione maxime dignum est, immo & capite, ob studia & curas; in his cruditas & vaporum in caput summissio.

Ad

(z) Causa parva nisi quidpiam fuerit affectum circa locum principalem.

Ad hos canones pro tuenda ſanitate, & vitando malo conſilium omne dirigendum.

Hipp. lib. 2. de diæta, de viſu, & auditu qui moveat ſpiritus; & deſiccet.

Caput non nimis tegendum, nec aperiendum, & contumeliis aëris objiciendum. Quamquam antiquitas pinxit omnes fere tecto capite, ut erat ſollicita de tegendo rationis domicilio, tamen Plinius ait veteres ſtatuiſſe ut coram Magiſtratu capita aperirentur, non tam venerationis gratia, quam ut conſuetudine capita fierent firmiora.

Cap. 6. lib. 28.

Vitetur nimius labor corporis, & animi, ne labore pertinaci vires trucidentur. Labor animi reddit corpus infirmius, & corporis idem rependit animo, licet ignavia corpus hebetet, labor firmet, illa maturam ſenectutem, hic longam adoleſcentiam faciat; hæc ſint mediocria.

Valetudinarii vivunt qui inquieti vivunt. Moderanda ergo omnis animi actio (ut dixi) quod ad ſanitatem confert, auctore Platone, ſumens ſimile ex equis conjugatis eumdem currum trahentibus, ut par eorum ſit tractus, labor & conatus.

Jejunium vitandum, delectus ſit ciborum ut melior ſit coctio; vina calidiora vitanda: Primo hauſtu ſit aqua, fractum & quaſi enerve & præſumatur cibus.

Odorata vitanda.

Non ſoli capiti providendum ſed & viſceribus in quibus aliquid eſt hypochondriacum, hinc teter vapor. Non excitanda ſternutamenta. Blando errhino, melicrato utendum aut jure betæ.

Lectio ſit moderata, præſertim a cibo.

A cæpis, alliis & acrioribus alimentis abſtinendum.

Si animus nimis vigil, nec placidus ſomnus vel defectu benigni vaporis aut mentis agitatione, aut cerebri ſiccitate, hordeata, & conſervæ nenupharis, & violarum ſub horam ſomni in uſu ſunto.

A paſtu aut gelatina cydoniorum, aut pulvis digeſtivus, & panis bis coctus dulciarius.

Conſulimus partibus nutritiis, unde mali prima labes, ne cerebrum coafficiatur.

Clyſterum frequens uſus eſto.

℞. *Radicis bugloſſi, tormentillæ, caryophyllatæ, & tunicæ, ana, dr. ij: bipinellæ, veronicæ, bugloſſi, meliſſæ, betonicæ, epithymi, eupatorii, ana, man. ß: ſeminis fœniculi florentini, cardui, ana, ſcr. ß: foliorum ſennæ, dr. iij: infunde per horas aliquot, addendo corticis citrii conditi, dr. jß. diſſolve expreſſionem dr. ij: rhei ad partem cum cinnamomo & ligno aloes infuſi: ſyrupi de pomis laxativi & de cichorio compoſito, ana, dr. vj: fiat doſis.* Purgatio.

℞. *Aloes lotæ in ſucco bugloſſi aut borraginis, dr. vj: rhei, dr. j: ſennæ, ſcr. iv: ligni aloes & ambræ, ana, gr. x: radicis dictamni & electuarii triaſantalon, ana, ſcr. j: ſeminis ocymi & viſci querni, ana, ſcr. ß: cum ſyrupo de cichorio compoſito fiat maſſa: utatur ante paſtum: poſſunt validiores pilulæ decerni, ſed uſu rariores.* Pilulæ.

℞. *Conſervarum violarum, bugloſſi, borraginis, corticis citrii, ana, unc. ß: conſervarum betonicæ, anthos, ana, dr. ij: viſci querni, dr. ß: diamargariti frigidi & electuarii de gemmis, ana, ſcr. j: radicis dictamni, ſcr. ß: pulveris* Condituum.

 angelicæ,

angelicæ, gr. vj: confectionis alkermes, dr. j: myrobalanorum, dr. ij: cum saccharo buglossato aut rosato fiat conditum pro fine pastus.

Mist. in poolit. ℞. *Pulveris diaireos, dr. j: radicis dictamni, tormentillæ, ana, scr. j: diarrhodon Abbatis, triasantalon simplicis, ana, scr. ij: rasuræ eboris, cornu cervi, dentis apri, visci querni, margaritarum electarum, ana, scr. j: confectionis alkermes, gr. x: conservæ rosarum & corticis citrii, ana, scr. iv: cum saccharo in aqua rosarum soluto fiant tabellæ usuales.*

Balnea æstate in usu sunto.

Hæc est summa Consilii nostri. A validis, & a capite evocantibus abstinendum putamus; danda opera partibus nutritioni dicatis, non neglecto capite; hoc nostrum sit præjudicium tamquam ad graviora præludium: judicium Medico domestico relinquimus, plus pedes multi faciunt quam unus. Convivium a pluribus collatum melius est ac lautius, quam unum atque simplex. Multorum conventus rectius decernit quam vir unus, quisquis ille est; Medicus domesticus addat, detrahat pro ratione loci, temporis, ægroti, & ingenii morbi.

ANNOTATIONES.

1. *In sicco prudentia esse dicitur, & qui calidiore, & sicciore sunt cerebro, ii sæpe acriores, actuosiores, prudentiores aut potius celerioris ingenii. Zoroastres hominum primus risit eo die quo genitus est: eidem cerebrum ita palpitavit ut impositam repelleret manum, id quod futuræ scientiæ erat præsagium, tales non tam sunt prudentes quam scientes.*

2. *Ad ægros qui consueverunt ferre aëris incommoda eodem habitu omni tempore (adeo magna vis consuetudinis mollitie spreta) accommodari potest* apopht. 20. & 24. *de Agesilao* lib. 1. apoph. & 19. lib. 8. de *Polemone. Et revera (ut ait Celsus) assueti duris frustra ad delicias vocantur. Sic aliquid de Parthis & Græcis simile scribunt; nam in ingenti clade mortuorum facie tabo perfusa capita sunt distincta ex mollitie eorum, qui tecta habebant capita, & duritie eorum quibus aperta erant semper capita.*

CONSILIUM XXV.

Pro muliere stranguriam septennem patiente.

NOvies utero gestaverat, nona graviditate puellam utero gerebat. Ad tertium mensem, meiendi desiderium incessit, aliis rebus occupata non meminit urinam emittere: aliquo post tempore eam non reddidit: conqueritur, stranguriosum quid ei contigit; id vires acquisivit, etiam a partu in quo spes erat sanitatis: ab eo tempore misere eo affectu afflicta est: dubitant an lapis, an oris vesicæ ulceratio; omittitur immissio catheteris, augetur malum calamitosum, læditur injectionibus in sinum pudoris; vel magna est exulceratio, vel injectiones sunt acriores. Medici ambigunt

bigunt quid & unde id sit, urina non fœtet, reddit aliquando crassas urinas & cum lacteo sedimento, quod abscessum vel in vesica, vel in parastatis, vel renibus significat, etsi numquam de rene questa est; ad nos itum est, imploratur auxilium.

An hæc tantula suppressio & retentio urinæ potuit tantum malum accersere? potuit, si diis placet. Ita Galenus: *Quum crassior urina est semel retenta & diutius, & non reddita legitimo & stato tempore; fit initium lapidis*; id decretum Galeni forte in hac ægra locum habuit. *Com. in 6. Epid. in eum aph. in pueris post mictum concretio.*

Id facile fieri potuit, in mulieribus quarum urinæ sunt jumentorum urinis magis similes; in gravidis, quibus ob fetum facile urinæ difficultas oboritur: Accedit quod ea mulier gestabat filiam & imo quasi ventre collocatam, unde vesica constringi potuit: Item gestatio femellarum aliquid sæpe mali moris & ominis secum trahit & gestat. Quærendum est an non fluorem muliebrem sit passa, an non a viro aliquid contraxerit, item obstetrix observet & exploret, an uterus loco non sit motus. Exploranda fuit cathetere, & ad lapidem, & ad ulcera, qua parte manent & sæviant. Mulierum morbi sunt curatu difficiliores & maxime ob pudorem, quia se se facile non produnt, si quid præsertim circa naturalia oriatur: forte fuit initium calculi ex levi occasione & se exprimendo, & comprimendo facile cogit lapidem manente & expressa tenuiori materia, & Hippocrates ait, *lapis fit ex biliosissima materia* (ut est sabulum) *& pituitosissima, quæ est mucus tamquam cæmentum lapidis.* *Investigatio causæ.*

Alia sunt remedia lapidis, alia ulcerum, & quod unum juvat, alterum lædit, ideo constet de morbo.

Ægra abstineat ab acidis, salsis, & acribus, & a diureticis; uretica non damno; emulsiones ex decocto hordei, seminibus frigidis, majoribus & minoribus. *Victus.*

Addatur saccharum rosatum in ulcere, candum in lapide.

Utatur cassia in bolo addito diatragacantho frigido, vel clarificata cassia soluta in decocto radicis pentaphylli, tunicæ, oxylapathi, bipinellæ, pilosellæ, paucis baccis halicacabi additis foliis sennæ & unc. ʒß: cassiæ.

Clysteres frequentes, si ulcera sunt, addantur herbæ vulnerariæ, veronica, betonica, consolida; clysteres ex decocto capitis vitulini, ex lacte ad fomentum, quibus interdum addi poterit papaver, aut philonium. *Clysteres.*

Fotus blandi ad imum ventrem.

Phlebotomia brachii, & malleolorum: semicupia; balnea, immissio partium pudendarum in pelvim profundam aqua, & lacte plenam. *Hypnotica.*

Utatur hypnoticis, ut omni arte levetur malum; pilulæ de cynoglosso locum habebunt; injectiones valent ex althæa, consolida, fragaria, agrimonia, sanicula, buglosso, veronica, addito syrupo de siccis & julepo rosato, aut melle violarum aut rosato, si ferre queat. Item aqua amygdalata injecta.

Si ulcera rebellent, trochisci Gordonii aut albi Rhasis, aut aqua Lanfranci subjicientur.

Potus. Utatur aqua ſaccharata, vino fracto, ptiſana, pomaceo, aqua alba ex amygdalis.

Pulvis. ℞. *Pulveris electuarii diatragacanthi frigidi, dr. vj: glycyrrhizæ, dr. ij: ſeminis portulacæ & papaveris albi, ana, ſcr. iv: boli Armenæ, ſcr. ij: carabes, diamargariti frigidi, ana, dr. ß: raſuræ eboris, cornu cervi, antheræ, ana, dr. ß: conſervæ roſarum, dr. j: ſacchari roſati, unc. iv: fiat pulvis, capiat aliquando mane dr. ß: ex hydromelite.*

Utatur trochiſcis alkekengi Fernelianis; hydromeli conferet ex decocto pentaphylli, hordei, melle & ſaccharo cando, aromatizato ligno aloes aut rhodio.

Si ulcera ſunt, terebenthina lota valet: radix ſaſſafras conferet: lac aſinæ mane & veſperi.

Quia emacruit utatur marci-panibus ex carne pullorum cum amygdalis, piſtaciis, penidiis lautis in aqua roſarum & nenupharis: ad ulcera maſſa pilularum ſequens utilis erit tempore & loco.

℞. *Pulveris conſolidæ & radicis ſanamundæ, ana, dr. ß: terebenthinæ uſtæ & pulveriſatæ, ſcr. iv: conſervæ roſæ ſiccæ, dr. ß: rhei, dr. j: rhapontici, ſcr. ij: carabes, ſcr. j: electuarii diatragacanthi frigidi & diaireos, ana, ſcr. ij: cum ſyrupo roſarum ſiccarum fiat maſſa: capiat dr. j pro doſi.*

CONSILIUM XXVI.

De Tumore cancroſo pro D. de S. Jean.

NOn ita pridem prædixeramus oriturum cancroſum quid, quum mali maligni initia & incunabula (ut ſic dicam) videremus; utinam nos augures augurium fefelliſſet, mitius cum domina ægra actum fuiſſet, nec tanta mali atque doloris acerbitas fuiſſet, nec projecta appetentia fuiſſet, *Cauſa.* quæ mala ut ſignum, & ut cauſa: ut ſignum, quia dominatum atræ bilis docet, hæc proſternit appetitum, ut acidus & naturalis ſuccus melancholicus acuere ſolet; ab aduſtione enim natura abhorret: ut cauſa, quia corpus marceſcit & macreſcit, deeſt habituoſa & glutinoſa ſubſtantia quæ calori febrili reſiſtat, maligna atræ bilis acerbitas alimento, cum appetitu ſumto, mitigatur & demulcetur.

Atrabilis appetentiam dejicit, acidus ſuccus naturalis contra eam acuit.

Quæſtio nunc, an pyroticum, aut ſupra aut infra partem tumentem conferat? utrique parti ſua ſunt patrocinii momenta.

I. Hic quid dicam animi ſum anceps, an ſupra an infra malum. Id canon eſt prudentiæ, non tam videndum ut proſimus, quam ut non obſimus; quum enim nobis res ſit cum corpore ſucco atro & feroce ſcatente, videndum ne quid ſiniſtri contingat in ea parte quam cauterium exuſſerit, & domeſtici judicium Medici laudo id remedium diſſuadentis. Si mite cauterium, inutile; ſi immitius vix præſtabitur periculum: meum ante fuit præjudicium quum de ea re rogaremur, certo nunc judicio confirmamus. Ægra tabeſcit vi morbi, ætate, mœrore, defectu alimenti novi, appetitu

appetitu prostrato; tabo melancholico & ichore carnes irrigantur; vereor ne pro levamento novi mali sit irritamentum, itaque abstinendum, brachio adhiberi potest minore cum periculo, profectu minimo. De prognostico certe hoc dicere licet quod malum hoc grave & plenum terroris exsistit in muliere potissimum; quotidianis enim rerum eventis & observationibus deprehendere licet, mulieres non pronas esse ad hypochondriacum affectum & melancholiam ab adustione, repugnans enim habent temperamentum; sed ubi semel in eum affectum inciderunt, difficilius curantur.

Hipp. in Aph. Hypochondriacæ mulieres difficilius curantur quã viri, & non ita huic affectioni obnoxiæ.

Cancri sunt alendi, non curandi, nec irritandi, inutilis opera est, & ægri sequitur calamitas; mitigare, delinire humanius, tutius; irritare crudelius, periculosius.

Phlebotomia ex intervallis juvat: conciliatio somni etiam laudano monstri paracelsici, vel solemnibus & solitis hypnoticis.

Syrupus de pomis, de succis, pilularum usus non probatur, opiata ex 2.
conservis, pulvere sennæ, rheo, & similibus utilior & tutior: omni ope excitanda appetentia, & etiam deteriore cibo sed gratiore, diuturnum ægrotantium desiderium: juvat Medicorum indulgentia (Hippocrate teste) in morbo diuturno.

ANNOTATIONES.

1. *Melancholici ubi sunt inappetentes male habent; splenici sunt voraces, sed de acido succo melancholico non de adusto est judicium: nam sæpe appetentiam dejicit, immo voraces splenici sunt non tam ob acidum succum quam cancrosam lienis dispositionem.*

2. *Purgatio instituitur frequentior non vehementior, & sicubi alias* ἐπίκρασις *(a) locum habet ut sit nutritionis & purgationis gradus & vicissitudo; frequens & mitior evacuatio supplet vicem minus frequentis, sed validioris, quamquam Hippocrates* in Aph. *per inferiora vult melancholicos* ἁδροτέρως *(b) repurgari. Tamen cum quartanariis mitius agitur, quum tamen ea ab humore sit melancholico: Item cancros qui sunt soboles istius humoris alimus & nutrimus, vehementibus irritamus. Ita autem hic scrupulus adimitur. Agitandi sunt & purgandi melancholici* ἁδροτέρως*, non omnes, sed qui purgatione egent. Ita Mesuæus,* in morbis melancholicis non semel, non bis, sed per intervalla molienda est evacuatio, eaque ita temperata esse debet, ut natura regat evacuationem, non evacuatio naturam ipsam. *In his ergo maxime habenda ratio adustionis & caloris adurentis, nec simpliciter calor considerandus, quod tumores atrabilarii satis superque testantur. Estque virus quoddam junctum cum adustione quod plumbo solanove emendatur quodammodo, aliisque vehementioribus magis ac magis irritatur: quod si in externis affectibus curandis, qui virus & pertinaciam melancholicam redolent, moderatio adhibenda est, ut non exacerbentur sed nutriantur, cur non idem in internis affectibus melancho-*

(*a*) Epicrasis. (*b*) Abundantius.

melancholicis usurpandum? Irritatio istorum morborum, seu externorum, doloris provocatio est, mors ipsa denique; eorumdem nutritio, est fomentum quoddam, dolorum levatio, dulcedo quædam, vitæ ejusque prorogatio. Sic melancholicis lac, balnea, & quidquid modicum temperatumque est profuit, quod violentum irritansque obfuit. Sic enim adustio humorum, & maxime si bilis flava assetur, imprimit vim nescio quam humoribus: unde quos alioquin irritat frigus, & calor, eos lenit, fovet, mitigat medium ac temperatum. Et quod de humoribus atrabilariis dicitur, idem de moribus melancholicorum audiendum est: acerbioribus objurgationibus irritantur ac ferociunt, mollioribus verbis & frigidis minime corriguntur, moderatis rationibus ac sermonibus facile acquiescunt ac temperantur.

CONSILIUM XXVII.

De hernia pro filia D. Margeret.

RAmicosi colicos dolores facile patiuntur, id fit ob ligaturas, & subligacula adstringentia: Item aliquod vitium est in conformatione, in mesenterio & intestinis: fit æstus in intestinis, flatus generatio & impetus, alvi durities, unde caloris incrementum, immo motus περιςαλτικὸς (c) intestinorum vitiatur quodammodo, & ob flatus vernaculos calida ventri admoventur; hinc calor, hinc alvi durities & egestio laboriosa quæ intestinum expellit; quod venter intumet, deinde subsidit, id a glandularum mesenterii tumore, & quasi fermentatione oritur, vel ubi serum putre aut flatus adsunt.

Pro ramice non valde probantur remedia per os sumta, quidquid obganniant impostores, qui vocem facto sublimiorem habent, pulvis tamen probari potest post usum topicorum, de quo Fernelius in libello consiliorum egit.

Consultum est ut omnis agitatio corporis violenta vitaretur.

Pilularum communium usus communis valet ad alvum facilem.

Conveniens deligatio plurimum præstat in curatione herniæ.

Maxima vis in fasciarum convenientium usu.

In fine pastus conveniet hic pulvis.

Pulvis.

♃. Panis tosti & pulverisati, unc. j: radicis consolidæ, dr. jß: coriandri conditi, fœniculi, anisi, ana, dr. ij: conservæ rosæ siccæ, dr. jß: carabes, rasuræ eboris, ligni rhodii, ana, dr. ß: pulveris electuarii triasantalon, scr. ij: sacchari rosati & communis, ana, unc. iij: fiat pulvis de quo capiat post pastum.

Utatur conserva sive opiata sequenti, bis aut ter in hebdomada, maxime circa lunæ occasum.

Opiatæ.

♃. Conservæ berberorum, rosarum, ana, dr. vj: myvæ cydoniorum, unc. j: conservæ symphyti, unc. j: corticis citrii, myrobalanorum conditarum, ana, dr. iij:

(c) Peristalticus.

dr. iij: corallii rubri, radicis bardanæ, pentaphylli, & bistortæ, ana, scr. iv: seminis portulacæ, plantaginis, ana, dr. j: electuarii diatragacanthi frigidi & diarrhodon, ana, dr. ß: limaturæ chalybis præparatæ, unc. ß: cum syrupo cytoniorum & julepo rosato fiat opiata, de qua sumat ut dictum est. Vel

℞. *Conservæ symphyti majoris, rosarum antiquarum, corticis citri, sacchari candi, ana, unc. j: sigilli beatæ Mariæ, jaceæ albæ & nigræ, ana, dr. ij: boli Armenæ in aqua rosarum lotæ, sanguinis draconis, ana, dr. ijß: acaciæ, hypocystidos, ana, dr. jß: carnis cydoniorum saccharo conditæ sine aromatibus, unc. ij: limaturæ chalybis, unc. j: syrupi myrtini q. s. fiat opiata ad usum.*

Valebit emplastrum contra rupturam cum mastiche, magnetis lapide, acacia, hypocystide, bolo Armena exceptis oleo cydoniorum & terebenthina.

Item Fotus ex unc. ß. aluminis dissoluti in lib. j. aquæ fabrorum & coct. ad medias pro fotu. *Fotus.*

CONSILIUM XXVIII.

De sterilitate, an ex parte viri, an mulieris.

IN rebus æstimandis & judicio ferendo omnia utrimque ad certam regulam sunt revocanda, ne falsum pro vero supponatur.

Atque quum alias tum maxime, quum agitur de infecunditate, quæ molesta esse solet, & matrimoniorum perturbatrix; soboles enim eorum est vinculum, fidum pignus, & amicitiæ conciliatrix. Et quoniam ad tristiorem partem strenua est suspicio vimque affert veritati: ea suspicio innocenti sæpe nocet dum spes prolis titillat, sollicitat, lites fovet. In causa infecunditatis æqua lanx est afferenda.

In re quæ proponitur maritus culpa non vacat, non vacat & mulier. 1.

Mola, quæ est moles indigesta & naturæ quoddam irritum opus & quasi ludibrium, docet, aut viri semen effetum, aut uterum naturæ ægrum uligine plenum, unde semen serescit & vim genitivam amittit.

Vir arrigit, emittit, effundit, & immittit, bene Venerem explicat; 2. id quod viro patrocinatur naturalia sunt secundum naturam: mulier ῥοῦν quemdam patitur, & eo tabo irriguus uterus minus est aptus ad semen concipiendum etiam prolificum, ut sua virili & mascula vi semen muliebre ad texturam, & primum exordium, & ad opus mutuum excitet; impuritas uteri, quæ hunc quasi indignabundum reddit, maxime causa est sterilitatis. *Fluores albi Veneri officiunt & nocent. Hipp. sect. 2. lib. 2. Epid. Eorum colluvie semen effetum fit & indignabundus.*

Dicunt mulierem habere corpus ἔνσαρκον (d) & habitius, item & virum. At corpora habitiora sæpe non sunt magis prolifica, immo minus. Macra

(d) Bene carnosum.

uterus congressum aversatur. Macra sunt salaciora, libidinosiora, & fecundiora, licet semen prolificum glutinis plus habere debeat & lentæ substantiæ ad fecunditatem, & diuturnitatem; & plantæ sunt vivaciores quæ plus lenti & glutinosi habent
3. humoris. Salaces aliquando sunt infecundi, quum habeant salem ad li-
4. bidinem, sed non ἐνέργειαν (e) prolificam. Id forte huic viro convenit; statim incitatur, statim Venerem explicat, statim elanguet, non desinit tamen semen esse naturale & fecundum: in amplexu suo & congressus aculeo cunctantior esse debet, ut non tam facile semen emittatur.

Judicium dominorum Consulum & rei æstimatorum esse debet, ut habeatur ratio viri, non negligatur mulier.

Labor corporis menti obest & vice versa. Viri, ut bona victus lege utatur; si negotiosus, actiones temperet: labor corporis mentem impedit, labor mentis corpus adimit (ut loquitur Plinius) & attenuat, homines negotia perplexa tractantes (Græce πολυπράγμονες) aut non sunt prolifici, aut prolem valetudinariam producunt.

Purgatio. Purgetur vir aliquando senna, syrupo de cichoreo, & rosarum, ut se-
5. men serosius esse desinat; cassia effeminat ni addatur rheum. Vide potum ante institutum ad eum finem.

Tabellæ. Utatur tabellis roborantibus cum rheo & croco martis, ligno rhodio, aloes, addito pulvere scincorum præparatorum; utatur & conservis. Verum hæ tabellæ non conveniunt, si non fluidum semen, & imbecilli hepatis signum non adsit.

Fotus virilium blandus: quamquam de eo dubitatur, quia e natura habent.

Purgationes pro muliere instituendæ sint blandæ; fotus, & insessus; addita artemisia, matricaria, betonica, bistorta, sanamonda, rosis, consolida utraque conferent. Immo injectiones in uterum ex iisdem herbis.

Tabellæ roborantes ex triasantalo, rheo, croco martis.

Decoctum blandum ex china si ῥοῦς perseveret. Sed maxime videndum ne mulieri sit levis suspicio de impotentia viri, ut ne vinculum matrimonii resolvatur, quod spes prolis firmat; & id passim hodie fit, & quum
6. mulieres non ament viros, nisi frigidiuscule, impotentiam facile prætexunt ad dissolvendum matrimonium: & infecunditatem adferunt ut justam repudii causam, sed sæpe imaginariam, & falsæ & mendacis amicitiæ testem: sunt enim corpora quædam quæ simul juncta habent quamdam antipathiam ad justam fecunditatem & lætam: *est quædam privatim dissociatio corporum* (ait Plinius) *& inter steriles ubi quum aliis junxere gignunt, alii, aliæque tantum mares, alii feminas gignunt, alii alternant, alii semel in vita datur gignere.*

Corpora quædam simul juncta habent quamdam antipathiam. Valerius cap. 1. lib. 2. & de cœlibatu punito c. 9. lib. 2.

Verum cupiditas puerorum conjugali fidei præponi non debet, etsi natura quemadmodum nascendi, ita gignendi legem scribit, & nos parentes alendo, nepotum nutriendorum debito alligavit.

(e) Energiam.

ANNO-

ANNOTATIONES.

1. Senes ſunt ad Venerem inepti, & vanum ſæpe trahunt laborem; ſunt tamquam milites emeriti, immo ſeniliter oderunt, quod in juventute fuit amabile. Ajunt auroram deam, (& hinc auroræ nomen) habuiſſe quemdam Deum maritum, quem (quum is ſenex factus eſſet) in crepuſculo & ſummo mane relicto cubili maritum deſerebat.

2. Diximus alias virum non debere eſſe aut fatuum, aut inſulſum, quia aut non excitatur ad Venerem aut eam non explet. At ex parte mulieris in congreſſu non debet nimium ſe movere, quod mulieres quæ nolunt concipere faciunt, & id latine, criſſare dicitur; id autem faciunt ut concinniorem Venerem exhibeant viris, aut ut ſibi abigant conceptum ſemen, quod incidit in vulvam feminæ in ipſo conceptu non ſe moventis; ſic ſalacitas in viro, & nimia concuſſatio & motus in congreſſu ſterilitatem facit.

3. Ea dari debent talibus corporibus quæ minuunt corpus, frictio dura & vehemens ſpiſſat, mollis lenit, multa corpus adimit, ut ait Plinius.

4. Paullo poſt aliud dicitur, citaturque locus Plin. cap. 37. lib. 11. ex quo colligere licet corpora pinguia minus fecunda & ſeneſcere celerius. Et revera obſervatione deprehendimus homines hirtos eſſe ſalaciores & libidinoſiores. Plin.

5. Ut mulier concipiat puram eſſe oportet, quoad fieri poteſt, nam muco plenæ nec facile concipiunt nec ſigna conceptus percipiunt; unde Hippocrates lib. de carnibus, *horrorem, calorem, dentium ſtridorem, convulſionem quamdam circa articulos, uteri ſegnitiem & torporem ſigna conceptus prodit, ſed puras mulieres hoc pati aſſeverat, craſſæ & mucoſæ non ita percipiunt.*

6. Non fuit viſum divortium Romæ inter virum & uxorem, niſi poſt annum vigeſimum & quingenteſimum ab urbe condita, idque ob ſterilitatem. Servilius Spurius primus cum uxore infecunditatis cauſa divortium fecit. Plut. in compar. int. Theſ. & Rom.

CONSILIUM XXIX.

De Febre καυσώδει *(f) pro D. Gobelin Abbatiſſa.*

QUoniam in acutis morbis minimis momentis maximæ fiunt inclinationes, unde etiam bonorum Medicorum in dubio fluctuat animus aut ad ſanitatem aut ad mortem; vereor in hac ægra (quod omen Deus avertat) ne non ſit tam locus ſpei quam deſperationi. Αὐτοψία (g) Medicum aſſidentem aut docet aut confirmat, conſules Medicos abſentia ipſa dubios & ancipites reddit, æqua lanx ad Medicum domeſticum, deſiderium & incertum conſilium ad abſentes Medicos pertinet. Deſperatio 1. hinc aliqua nata quod morbus ſit auctus, eſt enim febris καυσώδης, magnus morbus,

(f) Ardente. (g) Ocularis inſpectio.

morbus, major in sene muliere, maximus quod non ita pridem gravi morbo afflicta fuerit, a quo vix dum respiravit viresque resumsit; si morbus remediis non cesserit, sed ea eluserit, vix forte nostris obsequetur; conferemus consilia in salutem Ægræ, quia in collatis consiliis est quid auspicatius, firmius & augustius, quam in singulari judicio; si morbo victore frustra data & tardius missa id morbo celeri non negligentiæ cunctabundæ tribuendum. Ut dictum ita factum, & quia in numero est quid magnum & augusta vis perhibetur consilii collati, quod singulis quibusque judicii parum insit, omnibus plurimum.

Plin. sec. lib. 7. Epistola de Pomponio tragœdo & Arist. 3. polit.

Nostrum consilium D. Martino Collegæ forte obvio communicavi, aperui. Ille illud probavit, subscripsit, idem censuit & non recensuit.

Remedia.

Clysteres ex carnium vitulinarum decocto. Epithemata ad cor & hepar ob incendium, litus ad spinam ex rosato Mesuei. Fotus blandi ad renem, veteris & querulæ affectionis sedem, si sæviat dolor nephriticus, modo non sit a febre.

2. Apozemata instar gratarum emulsionum, dilutum cassiæ cum syrupo limonum; abstineat rheo ni lingua & morbus madescat, terebenthina cum rheo in eo ardore damnetur; miror cur data, nisi ob suppressam urinam; at sæpe in febribus ardentibus suppressio urinæ est κατὰ ἐπιγένεσιν (h) ob febrem, forte eo necessitas adegit. Boni consules, si non probarint; inter viros bonos, quos malus animus & affectus transversos non agit, tam grata esse debet dissentientis simplicitas, quam probantis auctoritas, modo sit studium, & cognoscendæ veritatis stimulus, candor debet adesse potius quam tristis & ambitiosa censura; difficilis sæpe rerum cognitio & in ambiguo multa ambigunt & vacillant.

Phlebotomia valet ni vires reclament.

Conciliandus somnus nenupharino, hordeata, lotiones pedum, distillatum instaurans cum julepo rosato.

ANNOTATIONES.

1. *Non potest Medicus per Epistolas cibi aut balnei tempus eligere; vena tangenda est: vetus proverbium est, gladiatorem in arena consilium capere; aliquid adversarii vultus, aliquid manus mota, aliquid ipsa inclinatio corporis intuentem monet, quid fieri soleat, quid oporteat in universum mandari potest & scribi. Tale consilium non tantum absentibus, sed etiam posteris datur. Illud autem quando fieri debeat aut quemadmodum ex longinquo nemo suadebit, cum rebus ipsis deliberandum est; non tantum præsentis, sed vigilantis est occasionem observare properantem. Seneca* Epist. lib. 3.

2. *Dulcia & pinguia ac oleosa replent, quia ex modica mole multum diffunduntur; calefacta autem & diffusa caliditatem in corpore replent ac tranquillam esse faciunt Hippocrates* 2. de diæta. *Terebenthina autem mordax asperæ arteriæ & ori*: *Galenus* lib. 7. compos. phar. *pars oleosa & pinguis citissime*

(h) Secundum epigenesin.

tissime flammam & ignem concipit, ideoque præsente febre aut alicujus partis inflammatione non usurpanda; calore enim atque acrimonia phlogosin exasperat atque incendium adauget.

CONSILIUM XXX.

De Sterilitate.

MUlta pro alia muliere & ejus viro dicta sunt: sed hic nova sese res offert; nam non longe a nuptiis infecta fuit tabe venerea a viro, hinc uterus dispositionem ῥευματικὴν (*i*) contraxit. Quærebatur num ea labes sterilitatis causa esse potest, an non, & partes naturales & uterus ipse ob gonorrhæam infectus fuerit; in luem enim veneream non fit præscriptio, latent reliquiæ, domatur venenum non vincitur. Querimonia est de sterilitate, an ex parte viri aut mulieris; videas bene habita corpora & sana non beari prole; in quo Medici valde ambigunt & anxii 1.
sunt. Primo, quia eorum conscientia eos remordet, ne quid aut peccent 2.
aut faveant alterutri, ne innocens accusetur: deinde quia incitantur desiderio in querulis conjugibus prolis excitandæ quod beatum amoris pignus sit proles. In hac muliere est ῥοῦς γυναικεῖος (*k*), fundus agerque naturæ alieno humore irriguus sordescit & elanguescit. Præcipua cura ut uterus sit sanus, ne semen fecundum exolescat & vim nativam amittat.

In luem veneream non fit præscriptio.

Mulier bona victus lege utatur, vitet lactis usum, fructuum, ut sanguis sit robustior.

Quæ uteros habent humidos, siccos &c. non concipiunt. Hipp. in Aphor.

Utatur pulvere digestivo a pastu, aut pane biscocto; magnas corporis & animi vitabit actiones, & motus præsertim a conceptu & retento semine; clysteres frequentes etiam ex decocto herbarum vulnerariarum; blando medicamento utetur.

Habebit syrupum magistralem, item pilulas usui devotas.

Vide ante innumera remedia ad eumdem finem. Aliquando secetur vena brachii, aliquando malleolorum, si purgationes voto non responderint.

Fotus ad partes naturales; injectiones in uterum moderatæ. Pessaria.

Primo vere balnea, aliquando semicupia, emplastrum pro matrice ad lumbos.

Decoctum sarsæparillæ convenienti tempore. Pilularum forma sequens usui esse potest.

Pilulæ.

℞. Aloes in aqua betonicæ lautæ, dr. vj: rhabarbari, scr. iiij: trochiscorum de carabe, scr. ij: castorei, dr. ß: agarici trochiscati, scr. iiij: ladani, dr. ij: radicis bistortæ & tormentillæ, ana, scr. j. diambræ, spicæ nardi,

(*i*) Rheumaticam.

(*k*) Fluxus muliebris.

croci martis, dr. j: cum syrupo capillorum veneris fiat pilularum massa, pro dosi capiat dr. ß: una horâ ante pastum.

3. Capiat aliquando pilulam ex terebenthina lauta in aqua buglossi, aut decocto herbarum capillarium. Prodest lauta in aqua betonicæ; capiat autem vere, & autumno sub finem mensis menstrui.

In decocto medicamenti sint sanamunda, eryngium, tormentilla, grana kermes, & alkekengi, & similia; syrupus magistralis ex iisdem, additis sarsaparilla, parthenio, veronica, scabiosa, rheo, agarico, syrupo byzantino.

Pulvis digestivus prædictus addito ligno sassafras; decoctum sarsæparillæ sine vi elicito sudore: in semicupio artemisia, mercurialis, nepetha, matricaria, capillares, bipinella, radices bardanæ, bistortæ, chamæmeli, semen lini, bulliant: suffitus ex trochiscis aliptæ moscatæ: pessus.

Suffitus. ℞. *Pulveris rosarum & antheræ, ana, scr. ij: ireos, dr. j: zibethi, ambræ, ana, gran. iv: moschi, tantillum: santali citrini, dr. j: fiat pulvis excipiendus bombace. Si calor, irroretur pessus aqua rosarum & nenupharis cum mucore seminis psyllii, ambra & santalis.*

℞. *Radicis pentaphylli, bistortæ, sanamundæ, ana, unc. j. betonicæ, veronicæ, robertianæ, adianthi, rosarum, polygoni majoris, ana, pug. j: ligni rhodii, corticis guajaci & santali utriusque, ana, dr. iij. coque in hydromel: adde saccharum rosatum.*

Vide de sterilitate lib. 1. consil. Ballonii. Suffitus fient ex convenientibus. De suffitu & conservis utilibus, maxime de conserva salviæ, plura aliis locis.

Inter cetera si hæc parum profecerint, valebit usus radicis limonii & salviæ in vino albo.

4. Interea non negligendum quod dictum est de suspectis reliquiis luis; in eam rem valebit opiata Fernelii, atque utile erit aliquot diluculis sudores hausto guajacino cremore blande promovere.

Meminimus trochiscorum aliptæ moschatæ.

Non erit alienum dare aliquando opiatam quæ ad Venerem excitet; ocymum id præstat, uterum purgat; item salvia.

Ad intentiones prædictas laudatur syrupus ex succis matricariæ, agripalmæ, nepethæ cum saccharo; si calidiora fuerint hæc, ad temperatiora veniendum est.

ANNOTATIONES.

1. *Mihi numquam emoritur ista lues, nec ejus omnes fibræ eliduntur; domatur quidem, omnino vincitur ac exstinguitur numquam; adeo magna vis est morbi* κατὰ τὴν ὅλην οὐσίαν *(l): unum tamen observatione dignum, quod tumores venerei domiti tandem naturæ gratiam recipientes & contagionis sunt expertes & boni moris esse incipiunt, ait Vigonius.*

2. *Vulgus est proletarium, totum incumbit veneri, apud ignobiles vulgaris reperitur*

(l) Secundum totam substantiam.

reperitur generatio. Plinius cap. 14. lib. 7. *De mulieribus aptis aut ineptis ad conceptum abunde Hippocrates* 2. prorrh.

3. *Pilularum ex terebenthina usus, vere, & autumno frequenti satis in usu, sterilitati medetur. Nobilis mulier, clarissimorum Medicorum consilium secuta, hac arte & ingenio sterilitatem vitasse se affirmavit; frequenter devorabat pilulam unam ex terebenthina optima, præsertim ineunte vere, per tres menses: & exacta æstate initio autumni per tres alios menses; quod creditu non est difficile; maximas enim dotes & opportunitates terebenthina est consecuta. Et quoniam difficile in pilularum formam terebenthina reformatur: modum id faciendi ex magistrorum artis consilio aperimus; terebenthina in decocto conveniente elixanda est ut facilius ducatur, & consistentiam acquirat formandis pilulis apprime utilem.*

♃. *Radicis tormentillæ & bistortæ, ana, unc.* ß: *parthenii, polytrichi, melissæ, betonicæ, & trifolii odorati, ana pug. j. fiat decoctum.*

♃. *Terebenthinæ, unc. ij: bulliant in aqua decocti superioris blanda ebullitione, deinde sinantur refrigescere in parte decoctionis ejusdem actu frigidæ, adde rhei, dr. j: pulveris karabes, scr. ij: myrrhæ, dr.* ß: *ambræ griseæ, scr.* ß: *formetur massa, de qua capiat pilulam unam, ut dictum est.*

4. *Ad conceptum, mirum quod scribit Mathiolus de succo salviæ cum pauco sale. Agrippa (ait) hanc sacram herbam vocat, quam prægnantes mulieres, si fluidæ laxæque fuerint, commode comedere possunt, nam continet conceptum vitalemque reddit, at si succi hujus heminam quarto a secubitu die adjecto pauco sale hauserit, deinde viro misceatur, concipiet: aiunt in Ægypto post sævas pestilentias mulieres ab iis qui superfuerunt coactas fuisse ut eum succum biberent atque inde plurimi producti sunt fetus.*

CONSILIUM XXXI.

Ad surditatis initia pro D. Bazanier.

PUrgationes convenientes ex massa pilularum de agarico, cocciarum, lucis & aurearum, ana, dr. j. aloes nutritæ in decocto betonicæ & maceratæ, dr. iij: cum syrupo de stœchade: dosis a dr. j. ad scr. iiij. Panes humeris applicentur calidi, cucurbitulæ, injectiones in aurem convenientes, sed copia satis bona, deinde repurgentur. Adhibeatur cauterium brachio, Turundæ illinendæ basilicone ad suppurationem aliquam, oleum violatum. Anemones & brassicæ succus valet pro Errhino. *Pilulæ.* 1.

Succus ex anguilla tosta in verubus. Item succus bulbi extractus cum pauco vino albo, cotto imbutus aqua cardui indatur. Masticatoria, oleum amygdalarum dulcium, aliquando amararum, cum pauco oleo rutæ. Vel 2.

♃. *Succorum rutæ, bulbi esculenti, ana, unc. j: vini albi subtilissimi & generosi, unc. ij: madeant super cineres calidos; impleatur, hora somni, auris; deinde obturetur cottone moschato.* *G. Eschalottes.* 3.

Opiata ex conservis salviæ, anthos, melissæ, conservis acori, enulæ, aromatico *Opiata.*

aromatico rosato majore, mithridatio vetere; hieme potissimum cum syrupo de stœchade. Purganda auris auriscalpio.

ANNOTATIONES.

1. *Quum omnis aurium tinnitus sit fere incurabilis, raroque voto satagentis Medici respondeatur, æquum esse putant quidam dolorem aliquem inducere, si inducere tutum sit, quum aurium dolor tormentis annumeretur; saltem immissis turundulis unguento basilicone aut alio vim suppuratoriam nacto illitis, aliqua suppuratio molienda; ita enim fit, ut abscedendi quadam lege & ratione materia coctione ipsa obsequentior reddita, foras erumpat ægrorum commodo maximo.*

2. *Quibusdam non placet injectio oleorum in aures, tum quia ratione viscosæ naturæ obstruunt, tum quia sordes, si quæ forinsecus inciderint, ratione viscosi olei facile medio in metu inhærescant, unde novi mali nova occasio.*

3. *Quum anfractuosæ sint aures, injecta liquoris convenientis guttula non satis esse potest, sed potius implenda est auris, deinde cottone occludenda.*

CONSILIUM XXXII.

De lethargo, syncope, & cardialgia.

AD sextum Calend. Aprilis Dominus Coronæus deliquio animi correptus fere exanimatus est: adjutus, parumper vires & corpus resumsit, domum redux factus est ἄφωνος (*m*). Aliquid lethargicum ominabamur, testes marcor quidam animi, corporis torpor, inexpugnabilis sopor, molis corporis quasi quassatio, nec nisi punctus aut vellicatus sensum probabat superstitem sed hebetiorem, deliria fugacia; si morbus inveterasset typhomania fuisset; sensus caloris insignis maxime in fronte, & qua plexus retiformis latet, aderat. Et id maxime lethargum præsagiebat; plus periculi quam spei aderat, nisi quod narrabant ægrum aliquid simile olim passum, sed non tam terrificum; id aliquantum nos solabatur: nam securus facile in iis aliquis esse debet quæ sine periculo evasit. Parum tamen spei erat, maxime quia morbi cerebri de apicibus artis sunt; nam levis causa sæpe gravem morbum promovet, effectus causam superat, idque quia pars princeps & sensus scaturigo; deinde in ambiguo versabamur, an reficiendus tantum, an purgandus & extenuandus; pertulerat inediam jejunus, etiam diei integri, at defectu alimenti spiritus ardent, bilis suavi alimento carens efferatur, & suo sero (quod frenum est) destituitur, & ventriculus inanis aliunde mendicat alimentum, sed sæpe infelix per colliquationem, hinc malorum ilias, syncopæ, spasmi, cardialgiæ.

(*m*) Aphonus.

giæ. In dubio hoc vicit ſententia de repurgando, & a capite revellendo, quum & plethoræ ſeſe ſigna proderent: metus alioqui erat, aut ſiriaſeos cerebri aut ſphaceli, aut morbi attoniti, quem ſæpe phlogoſis in cerebro facit in paroxyſmo & extra: (quod mirum) phlebotomiam alacriter non tulit, medicamenta facile; & quod Medicis facile negotium facesſit, eſt admirabilis cerebri, & vaſorum ejus in inæqualitate æqualitas; medulla ejus eſt glutinoſa, frigida, humida: unde Hippocrates cerebrum vocat metropolin frigidi & glutinoſi. Arteriæ & venæ calidiores elaborato ſpiritu & tenui ſanguineque turgent, hinc ajunt cerebrum frigidum aërem impenſe calidum æquare. Quid hoc eſt? in hoc quippe naturæ ars & ſollertia ſe probat. Glutinoſa ſubſtantia impedit quo minus aut areſcat, aut marceſcat, deflagret & ἀνάλωσιν (*n*) patiatur: quod contingeret ob aſſiduas cogitationes, ſtudia & quinque ſenſuum juges actiones. Unde quibus cerebrum eſt ſiccius & defœcatius, paullo prudentiores fiunt, ſed id boni ſæva mercede compenſatur: teſtes homines acerrimi ingenii, quibus ſacer morbus non pepercit, & quum conſentiunt natura glutinoſa frigida cerebri & arteriarum calor, in iſta inæquali æqualitate felicitas actionum relucet. Uſu remediorum reducta hæc temperies cerebri & meatuum cerebri libertas, unde ſpiritus ſuos motus & meatus habent, (quum cerebrum vel ut mens, vel ut corpus laboret) ægrum auſpicato a periculo liberavit, & claræ conjugi deſideratum reſtituit; hæc acta me ordinario M. & conſulibus D. D. Mareſcotio, Martino, Seguyno.

Celſus. Hipp. de præc. parva cauſa medelis exſolvitur, niſi quid ſit circa partem principem. Cerebrum metropolis frigidi & glutinoſi.

ANNOTATIO.

1. *Cerebrum glandula eſt fluxibus opportuna. Galenus* cap. 8. lib. de ſang. miſſione. *At quomodo excrementis ſe facile liberet, docet Hippocrates* lib. de Glandulis 1.

CONSILIUM XXXIII.

De puella quam ob terrifica ſymptomata vel poſſeſſam vel obſeſſam eſſe putabant, quaſi de cenſu τῶν ἐνεργυμένων (*o*) *& numero diceretur.*

JAm ante propoſuimus puellam, quæ ex quo nata eſt erat κακοςόμαχος (*p*) & nauſeabunda, & tamen ἀνέμετος (*q*), nec enim revomebat, maxime nauſeabat circa quoſdam cibos; virgo de qua hoc loco pathemata habebat melancholica, & inter cetera unum fuit mirandum, quum ea totam ſe Deo voviſſet, & conſecraſſet, tamen in ipſa communione, quum Chriſti

(*n*) Jacturam.
(*o*) Energumenon.
(*p*) Cum malo ſtomacho.
(*q*) Sine vomitu.

Christi corpus, tamquam Deus ipse vi sacramenti sumendus esset, non poterat sumere & uti. Nauseabunda erat & κακοςόμαχος. Alii pu-
1. tabant id fieri quod in pane ἄζυμῳ (r) corpus Christi contineretur; id enim peculiare observatum est in ea, quod panem ἄζυμον, & sacrum & non sacrum, sumere non poterat.

Alii putabant id contingere ob respectum ad corpus Christi & Sacramenti reverentiam & conscientiæ aculeum aut metum judicii Dei, si forte corpus Christi non sumeretur eo modo quo id fieri debet: tanta vis pathematum animi.

2. Alii id quicquid fuit melancholicum putabant: tanta est vis & energia humoris melancholici. Immo homines similes reddit ἐνεργεμένους (s), unde ad ἐξορκισμὸς (t), tamquam ad summam anchoram & sacram, confugitur.

Ceterum in hoc perplexo negotio varias in partes judicia hominum distracta sunt, & in rebus dubiis sanior pars sequenda fuit.

Non omittenda consilia & remedia divina censuimus, nam in Ritu Ecclesiastico & remediis divinis remedium remediorum consistit, humanis consiliis & auxiliis prævalent. Purganda, syrupo de succis juvanda. Balneis utendum, sero lactis colato, opiatis ex conservis, addita confectione alkermes, succo citrii, myrobolanis, croco martis, bolo.

ANNOTATIONES.

1. *Sic observant physici soli homini contingere inter cetera animantia ut vulneratus non reddat sanguinem, & pars incruenta maneat & id metui tribuitur.*

2. *Melancholici toti jacent, ut ajunt, in fermento: idest ægro sunt animo; ira, & passionibus animi turgent, & multa humori melancholico in mores licent, unum & idem in articulo placet & displicet, crebris mutationibus ut remediis utuntur. Id in mulieribus multo formidabilius est ob judicii imbecillitatem & sexus anxietatem.*

CONSILIUM XXXIV.

De scrophulis pro Domina L. M.

Causa. DE scrophulis multi multa & sæpe in vanum, morbus enim est ludificans operam Medicorum. Rondeletius multa remedia adhibet, & calida plurima, in quo, pace tanti viri dicam, ab eo dissentimus, humor

(r) Non fermentato.
(s) Energumenos.
(t) Exorcismos.

humor enim acer, mordax, ſalſus & nitroſus id genus mali gignit & fovet.

Exacta vitæ lex tenenda: fotus ad partem ex ſcabioſa, bipinella, veronica, coctis cum medulla ligni ſancti. *Victus.*

Opiata laxativa cum pulvere chinæ. *Opiata.*

Detractio ſanguinis, ſanguiſugæ parti admovendæ, lac aſinæ quod ex Galeno ab elephantiaſi liberat, balnea, ſerum lactis æſtate, addita bipinella, veronica, fumaria, ſcordio, rore ſolis, piloſella.

Syrupus Regis Sapor. Pomatium; ſanamundæ radix hic & in malignis morbis mirificas habet vires, item radix bugloſſi temperando.

Uſus pilularum addito mercurio.

Scrophulariam ratione nominis chœradibus proficuam putant, tamen aron imitatur & chelidonium minus vocatur, ita aiunt, ſi loco ſicco naſcatur periculoſa eſt, acrimonia enim ſua exulcerat & imitatur malitiam humoris, ſtrumas committentis; ſi loco humido, & uliginoſo, perutilis; vide, an hoc veriſimile. Chirurgus nos alloquatur ut de emplaſtris non calefacientibus conveniatur; cauteria utilia ſunto. *Fuchſius. Galeopſis ſive ſcrophularia major commendatur maxime ad ſtrumas.*

ANNOTATIO.

Lues venerea, ſtrumæ, elephas aliquid habent cognatum & συγγενὲς; tres has hydras unus alexicacos Hercules, hydrargyroſis vincit & opprimit. Strumas autem ſanat profuſa per os maligna pituita quæ in capite redundabat, illincque in ſubjectas partes delabens illarum cauſa fuerat. Mercurius enim, quum ſit frigidus & humidus impendio ſupra omnia medicamenta calidorum humorum fervorem obtundit, furorem & impetum coercet, ſiccitatem temperat, malignitatem cohibet, calida & ſicca viſcera ita humectat ut bilis in poſterum minimum colligant: dolores calidós per ſe mitigat, frigidos ex accidenti, purgatoria ſcilicet vi in alvum deturbans, vel in os regerens, ſcirrhos emollit & reſolvit ratione humiditatis tenuitati partium conjunctæ. At vero Mercurius, de quo hic fit mentio, is eſt quem dulcificatum vocant, alii aquilam albam ſeu cœleſtem aut ſublimatum dulcem; non crudus & minime præparatus, qui plumbi fuſi inſtar, partibus quibus adhæret, paralyſim inducit, ventriculum lædit, inteſtina diris cruciatibus torquet, corpus ſubtumidum & ἐψήμενον (u) *reddit, graviſſimaque ſymptomata invehit. Ille autem paratur ex hydrargyri crudi unc. vj. & ſublimati unc. viij. in mortario marmoreo, cum piſtillo ligneo, ſimul agitatione diuturna commixtis & tritis adeo ut nulla hydrargyri crudi bulla ſuperſit, quibus peractis, maſſa in matratio colli longi collocatur & igne cineritio, per ſex horas circiter ſublimatur exſtincto igne. Mercurius ſublimatus ſummitati vaſis adhærens excipitur a fæcibus, & fuligine venenata ſeparatur, qui ſi guſtanti dulcis non percipiatur, aut ulceri ſordido adhibitus eſcharam facere deprehendatur, eodem apparatu iterum edulcandus eſt. Sic dulcatus hydrargyrus exhibetur quum morbi cacoëthia & pervicacia*

(u) Mollificatum.

cacia id præsidii genus expostulat forma boli aut pilularum, cum pilulis cocciis, trochiscis, alhandal, extracto scammonii, aloes, pulvere rhei, senna, diaphœnico, cassia, confectione hamech, &c. quæ vim ejus languidam & ignavam irritant, quibus admiscentur spica, cinnamomum, ambra, moschus, sed potissimum folia auri aut ejus scobs, seu limatura. Nihil enim est quod argentum vivum avidius imbibat quam aurum, atque ita illud per alvum cum auro egeritur; cum quo maxima intercedit amicitia, nam ipsum purgat, sordes expuit, crebro jactatu fictilibus in vasis, & quæ inaurantur, hydrargyro intercedente, aurum pertinacissime retinent, metallaque omnia hydrargyro supernatare observamus, ut aquæ ligna, præter aurum quod unum ad se rapit. At si ptyalismum provocare expedit, hydrargyrus sine purgantibus exhibetur.

CONSILIUM XXXV.

De Fluore muliebri & muliere cachectica.

AGitur de gravi symptomate tertii generis in excretis; excreta aut toto genere sunt contra naturam, aut juvant, ut hæmorrhois. Quod excernitur, quamdiu, quomodo, unde, consideratur locus a quo, in quem. Tribus de causis ῥοῦς (x) hic muliebris curatu est difficilis, primo quod inveteratus jam habitum contraxit; deinde per se, quia jam in utero labes contracta est, & in temperamento laborat, & in solutione continui ob ulcusculum quod videtur natum ante octo annos ob partum difficilem, unde quid membranosum excretum est: deinde morbi & uteri & in utero sunt difficiles & per se, & quia aliæ partes in eum se exonerant: accedit quod ex Hippocrate uterus sit plenus attractæ humiditatis; tertio a stirpe materna aliquid genitivum & insitum est: Morbi, ut hereditates ad posteros infausto omine perveniunt, & per traduces propagantur. Totum corpus cacochymum est, brevi futurum cachecticum. Mœror multum confert, nam tædio valetudinis impatibilis, (ut loquitur Plinius) nihil non agit & frustra; accedit desiderium prolis, & ejusdem habendæ desperatio; utinam esset aliqua ut hereditatum ita morborum insitorum felix præscriptio & jus ad alios non devolveretur tamquam æternæ possessionis, ut elephas, sæpe hemicrania, strumæ. Ægra eadem patitur, quæ & virgines fœdo colore deturpatæ, morbus hic ferax multorum est malorum; ægris, & Medicis crux est & tormentum; omnia probant & improbant, utuntur crebris mutationibus tamquam remediis; Artis præsidia aut elevantur, aut eluduntur; & uterus irriguus pravo quodam tabo spem tollit sobolis, quæ est prærogativum conjugalis amicitiæ, pignus & vinculum matrimonii; hac colluvie semen effetum fit, & indignabundus uterus congressum aversatur; uterus bene constitutus,

1\. *Uterus plenus attractæ humiditatis.*

(x) Fluor.

ſtitutus, ubi genitalis temporis hora advenerit, concharum more ad uniones gignendos halituoſi roris deſiderio tenetur, & oſcitatione quadam recipit, unde Hippocrates uterinorum malorum & ſuffocationum originem repetit ex eo quod uterus aridior orgaſmum habet, errabundus ſurſum, deorſum inclinat pæne furibunde, & πρὸς τὴν ἰκμάδα (y), id eſt ad blandum, & genuinum fontem, ſeu hepar ſit ſeu alia pars gratioſi roris, incitatur; quum alieno humore & putri ſive alienigeno, ſive indigeno madeſcit, id malum & ut ſignum & ut cauſa: ut ſignum, quia, quum ſit faſtidioſi odoris, corruptionis eſt index; ut cauſa, quia perpetuo partem afficit & deterius quàm ante ſtimulum Veneris hebetat, congreſſus deſiderium minuit, ſpem blandæ prolis adimit: partus difficilis prædictus ligamenta laxavit, ſpem prolapſus uteri attulit, & refriget uterus, ob immodicum ſanguinis fluxum & ejus laudabilis, coagulatus enim ex firmis fibris, quum ceteroquin in decoloribus virginibus, & cachecticis ſanguis putris ſit eliſis fibris ſeroſus. Hippocrates ait eſſe in ſanguine λύσιν (z) eliſis fibris & φθορὰν (a) corrupta ſubſtantia.

Hoc in negotio animus in dubio vacillat, ſi fluor perſeverat, magna incommoda ſequuntur; ſi ſupprimitur, majora; maxima, ſi a toto corpore eſt. Eo ſuppreſſo vidimus uterum gangræna affectum; id me movet quod mulier ſit cacochyma, terret & Galeni decretum: Totum corpus utero fere ſimile eſt, quod notandum eſt in hoc morbo. Qui fluor fit per exonerationem partium male affectarum robore naturæ tandem in colliquativum fluorem terminatur; nam aut cita mors, aut præ tabe & tabo vita miſera conſequitur. Probamus diuretica, aut uretica potius, ne error contingat quem obſervat D. Rondeletius de cachectica & pallida virgine, quæ paralytica facta eſt uſu diureticorum, non prius exacte liberatis obſtructionibus: Conſilii, & concilii noſtri ſumma hæc eſt. *Totum corpus utero ſimile.* *Cap. 31. methodi.*

Victus ratio ſatis exacta eſto; euchymis aſſueſcat; ventriculi male affecti, acidis, ſalſis, auſteris delectantur: bene affecti dulcibus, ex quibus vera fit nutritio, freni pravo appetitui ſunt injiciendi, peſſimum ſignum eſt ſitis inexplebilis. Nutritio non ſit plena quia corpus cacochymum, etſi forte benignitate alimenti pravus ſuccus mitigatur. Sumat alimenta ἀπέριττα (b) quæ parum habeant excrementi, ut corruptioni via obſtruatur. *Victus.*

Habenda ratio totius corporis, & partis totius per medicamenta crebra, & mitia alio humorem avertentia.

Uſus frequens foliorum orientalium, rhabarbari cum ſyrupo roſarum pallidarum non valde recenti, ſyrupo de pomis, ob palpitationem cordis, & diatheſin hypochondriacam. *Purgatio.*

Decoctum ſit conveniens, additis herbis vulnerariis, radice conſolidæ, ſanamundæ, fragariæ, iva arthritica, taraxaco, veronica & ſimilibus, æſtate folia ſive flores tunicæ, ſeu coronariæ hortenſis, his adde prunellam, bipinellam, bugalam, ſaniculam, herbam Roberti, equiſetum.

 Tabellæ

(y) Propter humiditatem.
(z) Solutionem.
(a) Corruptionem.
(b) Quæ parum habeant excrementi.

Tabellæ. Tabellæ ex triasantalo triplo, rheo, addito chalybe præparato.

Tabellæ aliæ quales præscribuntur cachecticis & decoloribus virginibus ex cortice citrii condito, rasura eboris, cornu cervi, lapidibus pretiosis, coralliis, pulvere sassafras, pulvere vermium terrestrium præparatorum, fœniculo, limatura chalybis præparata.

Pilulæ. Pilulæ ex aloe nutrita in succo buglossi, rheo, croco martis, radice pentaphylli, ladano, carabe, addita pauca terebenthina usta, & dialacca si forte Aureliis præparatur.

Poterit uti parva quantitate terebenthinæ lautæ vel per se, vel cum pauco rheo.

Opiata. Opiata ex conservis symphyti, rosarum, florum cichorii, calendulæ, coralliis, electuario diatragacanthi frigidi cum pulvere radicis tunicæ.

Si calor acrior, cassia juvat, alias senna & syrupus rosarum cum agarico.

Conserva rosarum, ribes electuarium diaireos, diatragacanthum frigidum.

Fotus ad pectinem ex rosa, mastiche, & olibano; fiat suffitus.

Sudorificum. Decoctum sudorificum non validum addita radice sassafras cum pauca medulla ligni Indici & majore quantitate sarsæparillæ. Santala addantur quæ moderate sudorem proliciunt; corpus non nimis tegendum ut tantum eliciatur sudor, non vi exprimatur.

Initio pastus, secundo utetur decocto sed imbecillimo; quum æstus erit, id non fiat.

Plin. cap. 71. lib. 10. Omni ratione excitandus appetitus, a cibo abstinere malum, cacochymi fere sunt inappetentes, & cibos fastidiunt, & suo quasi tabo & malo succo aluntur more venenatorum animalium, quæ fame non intereunt quia illis nec calor, nec sanguis, nec sudor, quæ sale naturali aviditatem augent.

Apozemata. Apozemata ex diureticis non valde calefacientibus viis expeditis per catharsin, ne fiat ad habitum crudorum traductio paralyseos minax, & auctor; adde taraxacum, capillares herbas, radicem bardanæ, rubiæ, & cetera.

Alias utetur aliis apozematis, additis radicibus & herbis vulnerariis & rosa transmarina; pyrotica duo ad latera spinæ inter lumbos & os sacrum, ubi fere desinunt ligamenta uteri.

Venæ sectio. Phlebotomia parca manu, sed frequens si impurior reddatur sanguis.

Fotus. Blandi fotus ad imum ventrem ex corroborantibus non multum calefaciendo.

Emplastrum ad lumbos roborans ex mastiche, rosis, unguento comitissæ, bolo addito, & terebenthina.

Aqua rhabarbari ex decocto vulnerario confert. Injectiones in uterum ex radice tormentillæ, consolidæ, bistortæ, fragariæ, polygono, veronica, bellide, & aliquot aliis similibus cum syrupo de siccis.

Aliquando pro injectione fiet hydromeli ex aqua, melle rosato, hordeo, si acrius id sentiatur mitigetur.

Balnea Borbonensia circa autumnum & immersione corporis & haustu

ad

ad uncias quatuor. Magis placent aquæ vulgo dictæ, Forgenſes, prope Rhotomagum.

Si non vacet & placeat iis uti, fiat balneum domi, additis adſtringentibus & alumine, præſertim recipiat fumum ex pulvere conveniente per infundibulum.

Clyſteres apprime conferent.

Peſſaria non acria ad robur uteri, detergendo & ſiccando.

Hæc decreta conſulibus D. M. J. Altino, I. Martino, Seguyno, Doctoribus Medicis & J. Guillemeau Chirurgo Pariſienſi & Regio, & a me in ordinem redacta.

ANNOTATIONES.

1. *Uterus Hippocrati dicitur plenus attractæ humiditatis; tamen apud Galenum quæ lac provocant, minus calida eſſe debent, quia (ait) mammæ attrahunt; quæ menſes cient calidiora ſunt, quia uterus non attrahit, ait Galenus.*

2. *Plinius* cap. 24. lib. 22. *in laſſitudine, & ſiti homo ad iram eſt pronior, ſed hæc animæ aſperitas dulciore cibo mitigatur; ira, luctus, triſtitia, animi impetus cibo mollitur. In eadem ſententia eſt etiam Seneca* lib. 2. de ira, *ſenes difficiles, & queruli ſunt, ut ægri & convaleſcentes, & quorum aut laſſitudine aut detractione ſanguinis exhauſtus eſt calor; in eadem cauſa ſunt ſiti fameque rabidi & quibus exſangue corpus eſt, maligneque alitur & deficit.*

Hinc prover. A laſſo rixam quæri. Item illud Plauti, Fames & mora bilem in nares conjiciunt.

CONSILIUM XXXVI.

De ſputo cruento; pro Theſaurario.

Ad D. D. Andream Laurentium Archiatrum Henrici IV. Galliæ & Navarræ Regis.

AGebatur de cruento ſputo in Theſaurario; hic hypochondriacus, melancholicus & cacochymus laborabat, quo tempore maligni morbi vagabantur, & qui fauces & thoracem invadebant; hinc ambigui eramus, an iſta excretio eſſet verenda; ſi mos morborum vagantium cernitur, metus eſt; ſi temperamentum cernitur, minor metus eſſe debet. Hippocrates inclinationes & motus ſurſum, ſanguinis etiam, ad partes thoracicas minus formidabiles in melancholicis eſſe ait; levi de cauſa ſanguinem excernunt ob naturam flatulentam: flatuoſi fiunt hæmoptoici exiguo incommodo, pterygodees fiunt hæmoptoici, quia flatuoſi. Item excretio per ſuperiora etiam a liene per ventriculum ſupplet vices hæmorrhoidum; præcedunt dolores ad hypochondria, tale genus excretionis: & revera talis æger brevi feliciter eſt liberatus, & bona de ejus ſalute concepta ſpes nos non fefellit.

Sed

Sed desiderasti, D. Archiater, locum illum Hippocratis de securitate excretionis sanguinis per os in atrabilariis, qui levaret metum quadam-tenus ægrotantis de rejecto per os sanguine, miratusque es esse apud Hippocratem. Indicas tuum genium, mores civiles, & discendi aculeum, qui summæ in te doctrinæ est index. Socratem quippe agis & exscribis qui scientissimus parum se scire prædicabat, & dum se ad discendum pauperem credidit, ad docendum se locupletem fecit, profiteri enim se discere volentem est lumen ad consummatam rerum cognitionem. Ignari nulla de re dubitant, soli sapiunt, philautia eos transversos agit, in alienis æstimandis sunt ambitiose tristes aut elevant aliena aut cachinnantur. Tu aliter facis, id quod tuum animum civilem candidum & rotundum declarat; item sunt alii qui nolunt docere quod sciunt, & tamquam arcanum putant; & neminem docere, & communicare id quod sciunt in auctoritatem scientiæ esse putant, quod culpa non vacat: indico locum Hippocratis, desiderium tuum (Cl. Archiater) lenio, me, meaque quantula sunt voveo, & dico.

Plin.

ANNOTATIO.

Soli homini contingit profluvium sanguinis e naribus, alias id terrificum, & aut vetus vitium capitis, aut sanguinis, aut hepatis latentem labem significat, ut contingit D. Michelo; huic hepar in vitio erat & nostro judicio erat corruptum, totum corpus auruginosum, familiaris erat illi hæmorrhagia, ut prædixeramus, obiit in Deo; tamen Plinius mentionem facit Volusini præfecti, cui omnibus annis per os fluxit sanguis & attigit annum 90.

CONSILIUM XXXVII.

De ulcere Renis.

NObilis mulier habet antiquum ulcus in rene; cacochymia, quam secuta est soboles deterior, cachexia, & leucophlegmatia hydropis prænuntia, ni Deus averterit.

ἀταραξία (d) in morbis longitudinem significat.

Videtur morbus semper in eodem statu, nec progreditur nec retrograditur. At (ait Hippocrates) tranquillitas morbi diuturnitatem significat; non fit ulla ἔφοδος (c).

Phlebotomia.

Si calor insignis ad renem dolentem, valet venæ sectio parca manu.

Aqua alba ex amygdalis, hordeata cum saccharo cando & rosato, aut buglossato, aut violato.

Conserva rosarum rubra & alba, decoctum blandum chinæ cum vulnerariis.

Aqua

(c) Excretio. (d) Imperturbatio.

Aqua Rhabarbari cum ſantalis & veronica, radice pentaphylli, conſolidæ & caryophyllatæ. Item quæ ſequuntur valent. *Purgatio.*

℞. *Terebenthinæ uſtæ, dr. ijß: corallii rubri, terræ ſigillatæ, ana, unc. j: pulveris ſepiæ, & baccarum hederæ, ana, dr. ß: carabes, ſcr. ij: excipe omnia terebenthina Veneta & balſamo Peruviano, fiat maſſa: formentur pro dr. j. tres pilulæ: capiat dr. ß. tertio quoque die.* *D. Andreas Laurentius Archiater hoc addidit*

℞. *Radicis Chinæ, unc. ß: agrimoniæ, veronicæ feminæ, bipinellæ, ana, man. j: coque in lib. iij. aquæ ad conſumtionem quartæ partis: capiat unc. viij. per 30. dies, mane.* *Decoctum ſudorificum.*

℞. *Succi millefolii, rubi, ſummitatum quercus, ana, dr. iij. ſucci betonicæ, unc. ijß: pulveris alabaſtri certam quantitatem, infunde alabaſtrum in olei roſati omphacini lib. ß per horas xx. cum ſuccis ſupra dictis & cera, fiat unguentum pro renibus.*

Utatur poſt paſcha decocto primulæ veris, bugulæ, ſaniculæ, bellidis, bipinellæ, robertianæ, ſymphyti, addito melle roſato, ſaccharo roſato aut cando.

Phlebotomia, parca ſed frequens, ut in abſceſſibus internis convenit.

Litus ex ſevo aut medulla cervi in aqua vitæ lautis pro tumentibus partibus. *Litus.*

Fotus partium, modo harum, modo illarum, cum herbis non multum calefacientibus, coctis in aqua & vino albo; addatur parum aluminis. *Fotus.*

Sacculi ex furfure, avena, cicere rubro, milio, ſale, ſalvia, chamædri, chamæpyti, roſis, radice gentianæ, conſolidæ, & iridis florentinæ, baccis lauri & juniperi: adde ſemen ſeſeleos, lupinum, fœniculum, limaturam Guajaci; lac aſinæ, ſi non proſit abſtineatur.

Tabellæ diaireos, diatraganthi frigidi: electuarium, tabellæ electuarii triaſantali, cum rhabarbaro, addito croco martis; redeat ad aquas naturales ſi malum contra remedia noſtra rebellarit ut ſuperius & ſuperbius. Exacta vitæ lex non eſt neceſſaria, tamen prudens & certa prodeſt, quia laborant renes, & eſt abſceſſus aliqua victus lege frenandus. *Tabellæ.*

CONSILIUM XXXVIII.

De abſceſſu renis & uteri prolapſu.

ABſceſſu renis laborabat D. Bourgeois, comes erat ilias multorum ſymptomaton: dolenda fuit ἐπιγένεσις (e) tam ſævorum malorum exiguam ſpem ſalutis adferens, extenuabatur malum, eludebatur, non domabatur, licet collata fuerint conſilia; vix ſpes aliqua reſtat, terret ulcus renum, hinc œconomiæ naturalis concuſſio. Renibus magnus eſt conſenſus cum ore ventriculi: hinc illæ lacrymæ; erat cachectica, cachexia ma- *Cauſa.*

(e) Epigeneſis.

gis terret quam cacochymia: hæc illam parturiit: partibus contracta labes ἐν τῇ ἕξει (*f*) ob serum putre & paupertatem caloris naturalis; φθορὰ (*g*) & tumor partium terrificus est, & hydropis minax, consolatur tantillum, quod sit fugax & non consistit; est (ut ait Hippocrates) aliqua ἀνάπνοη aut διάπνοη (*h*), id est nonnulla meatuum libertas, alioqui humor resideret hydropem adferens incluso spiritu, quod exemplo vasis liquore pleni patet, quem spiritus intercludit, & licet vas inclines ore prono & sit singultus, non effluit, sic Hippocrates philosophatur.

Purgatio. Summa hæc consilii, purgetur blande. A scammoniatis abstineatur; syrupus rosarum cum agarico valet, aut dr. j. mechoacannæ in vino infundatur aut seminis ebuli tantumdem; ad uterum prolapsum irriguum ichore pessulus confert ex subere, cera, pulvere antheræ aut rosarum, nuce cupressi, ligno rhodio.

Emplastrum. Adstringens emplastrum ad lumbos, modo non impediat cursum mensium.

Fotus. *Cataplasma.* Fotus partium tumidarum ex roborantibus calorem naturalem, chalasticis discutientibus; cataplasma ex farinis hordei, lentium, coctis in oxymelite communi & pauco scillitico.

Litus. Litus ex oleo irino, vulpino, pulvere ireos, addito aut vino albo aut aqua vitæ.

Differatur usus aquarum naturalium, donec aëris incommoda & contumeliæ mitescant, & spes sit earum transitus per ambages, & volumina corporis. Balnea naturalia calidiora conferent leucophlegmatiæ; de pyrotico sumus anxii quid consulamus; nisi calor naturalis sit, vegetus, verenda est gangræna, quæ in pari affectu sæpe contingit; dissuadet id maxime longitudo morbi, unde per traducem tanta malorum propagatio differatur, donec lares patrios reviserit; pulvis digestivus aut aromaticum rosatum valet; essentia anisi aut caryophillorum suspectior est.

CONSILIUM XXXIX.

De hepatis intemperie.

IN nobili viro D. Damours duo maxime considerantur, temperamentum calidum siccum valde biliosum, multorum uber incommodorum & ferax; item civilis & politica vita, homo suæ spontis, uni tantum Rovæo alteri Mæcenati addictus, homo alioqui nullis obligatus legibus, modo militiæ, modo ruri, sed Celsus loquitur de homine sano, & qui suo arbitrio sanitatem suam regere potest, sic intemperies hepatis a parentibus contracta, jure hæreditatis hausta ac expressa, si non tollenda, attem-

Celsus lib. 1.

(*f*) In habitu.
(*g*) Corruptio.
(*h*) Transpiratio aut perspiratio.

attemperanda, modificanda, corrigenda modico contrariorum usu, ut tamen cum hominibus æger, vir politicus vivat, & se a consortio hominum civili non seducat ac retrahat.

Utatur vino præsumto, cibo aut jusculo præhausto, alioqui vinum nocet ex Galeno; vitet motus animi celeres, cursum citatis & elocatis equis, valet pomacium, syrupus de pomis & violatus, julepus rosatus: æstate balneum, phlebotomia, serum lactis cum cichorio silvestri, cassia cum jusculo vitulinæ carnis, tinctura rosarum, lac asininum; temperamentum hoc minatur mille incommoda; immo Rondeletius notat biliosos ad phthisin propensos; dubito an hic locus Galeni sit verus, sanguis alit, calefacit, sanitatem, bonumque colorem efficit; bilis flava continet corpus, non permittit latentes meatus dissolvi, incitat & acuit sensum, coctioni prodest, ductus excrementorum apertos & faciles facit; atrabilis est velut sedes & fundamentum reliquis humoribus; pituita nervis, membranis, articulis & linguæ ad motus facilitatem prodest.

Comm. aph. lib. 2.
1.
Cap. 1. l. 23. & c. 21. l. 24.
2.
Galenus in præfatione in librum de dogmatis. Hipp. & Plat.

ANNOTATIONES.

1. *Et Plinius* cap. 38. lib. 16. *loquens de plantis, ait, nec omnibus adeps caroque larga, sicut nec animalium acerrimis, at biliosi acres sunt.*

2. *Hac arte parari solet tinctura rosarum: in libris iv. aquæ tepidæ maceratur unc. j. rosarum rubrarum exsiccatarum, quibus additur uncia una aut altera succi limonum, aut ut chymicis placet dr. j. aut dr. jß. spiritus aciduli vitrioli aut sulphuris: post quatuor horas aqua colore rosarum tincta filtratur; saccharoque dulcoratur: Confert mirifice calidæ intemperiei hepatis & febribus. Ex floribus violarum, buglossi, borraginis &c. eadem via variæ ad varios affectus tincturæ educi possunt.*

CONSILIUM XL.

De affectibus hystericis, & hypochondriacis.

MUlta symptomata sunt observata in D. Battefou; scotodinos, vertigines, flatus, in cerebro ἐκλύσεις (*i*), crurum dolores, murmura in ventre; huic olim quasi congenita fuit hemicrania, cui cephalalgia successit; multa pathemata hysterica hypochondriaca, numquam conquerendi finis; consideranda causæ foventis & affectus mali diuturnitas.

Habitus corporis plenior, longa viduitas; quum ferax esset & proli studuisset, dedissetque operam & operata fuisset, actiones animi inquietæ, irasci celeris, sensus exquisitus, ex utero proluvies quædam. Quæstio unde tanta malorum ilias. Certum est quod morbi mulierum & virorum longe

(*i*) Solutiones.

longe differunt, & mulieres hypochondriacæ & melancholicæ κατὰ φλόγωσίν τινα (*k*) deterioris sunt conditionis, quam viri. Errant Medici curantes morbos viriles ut muliebres; mulierum genus veretur suos morbos detegere præ inscitia & pudore, initia & progressus ignorantur, hinc morbi obstinati & versipelles; quod ad cephalæam attinet, ob sensum partis exquisitum, ea sæpe oritur & quia depuratius & exactius fit cerebrum. *Sub finem lib. de Septimestri partu* ad quadragenarium numerum hunc aut illum refertur causa cur quidam pueri sint imbecillo capite & cerebro, locus notandus: bona habitudo & εὐεξία (*l*): tamen Hippocrates damnasse videtur, quia ad εὐεξίαν sequitur ardoris inflammatio: quum quid tale anima patitur ad insaniam adigitur & cerebrum patitur; hic contra commune judicium εὐεξία vituperatur, alio loco laudatur.

1. de morbis mulierum.

Hipp. l. de M. sacro, ait fetus cerebrum aut supra, aut infra modum repurgari, hincque sensus acutiem oriri. Interdum ἀμβλύνονται ἐν ταῖς μύξαις (m). Hipp. l. de act. part.

Unde potest quæstio moveri plurimum utilitatis allatura, an sensus exquisitior retundendus, an minuenda bona habitudo, ut ne quid Medicus ex præjudicio peccet.

Multa sunt a Medicis instituta de quibus disputari potest, sed boni sunt consulenda aliorum judicia. Consilium nostrum & collegarum D. Martini, Seguyni & Altini est ejusmodi.

Omnia quæ calidiora & caput feriunt vitanda.

Fotus blandi non calefacientes ad hypochondria, ob flatus. Purgationes blandæ; actiones animi frenandæ & moderandæ; sanguis temperandus, minuendus aliquando; abstinendum a graveolentibus ad nares admoveri solitis; Balnea amotis calidioribus, & caput replentibus; conservæ cephalicæ; utero & hypochondriis consulendum: Suffitus ad uterum: Pessuli; Arteriotomia in acerbitate doloris capitis. Si utatur aquis medicatis, a valde sulphureis abstineat. Cultus uteri novo conjugio eoque læto, & grato tamquam naturæ agri & fundi omnibus remediis præferendus.

Quæ sequuntur remediorum formulæ a Medico Paracelsico præscriptæ fuerunt.

Hydromeli.

♃. *Radicis Chinæ, unc.* ℥ß: *visci querni, radicis acetosæ, taraxaci, ana, unc. j: corticis fraxini, ligni Rhodii, rasuræ eboris, ana, unc.* ß: *uvarum Corinthiacarum, unc. iv: malaxentur in lib. iv hydromelitis per horas 24: coque ad medias: sub finem adde flores buglossi, borraginis, calendulæ: cola per manicam: aromatiza cinnamomo: capiat unc. iij pro dosi mane hora 7: vel utatur syrupo de pomis vel violato addito succo limonum.*

Syrupus.

♃. *Aquarum buglossi, fumariæ, endiviæ, pomorum redolentium, ana, lib. j: in his macera per iij dies ad ignem lentum Balnei Mariæ foliorum sennæ, unc. iij: agarici trochiscati, dr. vj: epithymi, santali citrini, cinnamomi, ana, dr.* ß: *fortiter exprime per torcular: in expressione denuo adde eorumdem folliculorum, unc.* ℥ß: *conservæ florum violarum, buglossi, cichorii, & per iij dies ad eumdem ignem macera: exprime, coque & cum ovorum albuminibus clarificetur:*

(*k*) Secundum quandam phlogosin.
(*l*) Bonus habitus.
(*m*) Hebetantur in mucis.

rificetur: huic expressioni claræ adde succi pomorum redolentium, & violarum, ana, unc. iv: cum saccharo sufficienti: denuo coque, adde sub finem coctionis, rhei dr. ß. prius macerati in aqua cichorii: fiet syrupus: dosis ad unc. ij: usus sit bis in mense.

℞. *Radicis cichorii, acetosæ, oxylapathi, taraxaci, ana, unc. j: polypodii & visci querni, ana, dr. vj: seminis cardui, citrii, rutæ, ana, unc. ß: seminum frigidorum majorum, ana, dr. iij: fumariæ, agrimoniæ, melissæ, capillorum Veneris, ana, man. j: florum calendulæ, genistæ, lilii, tiliæ arboris, ana, pug. j: florum borraginis, buglossi, ana, pug. ij: coque in æquis partibus seri lactis & aquæ pomorum: in lib. jß colaturæ claræ adde foliorum orientalium, unc. ijß: macerentur per ij dies ad ignem balnei: colentur, exprimantur, adde succi violarum, unc. iv: mannæ, unc. vj: coque in syrupo ad mellis consistentiam, dein adde extra ignem, cassiæ & tamarindorum, ana, dr. iv: pulveris sennæ, dr. vj: rhei, unc. ß: pulveris diatragacanthi, dr. iij: anisi & cinnamomi, ana, dr. ß: fiat opiata: capiat unc. ß vel dr. vj pro dosi, in qua addes fæculæ bryoniæ, scr. j. si affectio hysterica divexet.* Opiata.

℞. *Pulveris triasantalon, corallii præparati, margaritarum præparatarum, unicornis, spodii, ossis e corde cervi, ana, dr. j: salis crami & croci chalybis sine aceto & sine igne parati, ana, scr. iv: confectionis de hyacintho, scr. ij: sacchari rosati in aqua buglossi & melissæ dissoluti, quod sufficit: fiat electuarium per tabellas ponderis dr. j: capiat mane.* Tabellæ.

℞. *Crustarum panis albi in vino granatorum infusarum & exsiccatarum, unc. j: conservæ rosæ siccæ, unc. ß: fœniculi & anisi, ana, dr. ij: corallii præparati, margaritarum, ana, dr. jß: mastiches, scr. ij: cinnamomi, dr. j: sacchari rosati triplum: utatur ex cochleari.*

Fotus facti ad hepar & mesenterium ex corticibus capparidis, fraxini, cichorii, valerianæ, taraxaco, ligno rhodio, santalis, agrimonia, lingua cervina, hepatica, polytricho, matricaria, artemisia, melissa, absinthio, semine lini, cytoniorum: cocta omnia in aqua fabrorum, addendo aceti rosarum & scillitici, ana, lib. ß: item Fotus.

℞. *Seminis papaveris albi, hyoscyami, lactucæ, portulacæ, psyllii, ana, dr. iij: florum sambuci, chamæmeli, nenupharis, ana, pug. j: coque in lacte: dissolve vitellum ovi: croci, scr. j: castorei, scr. ß: fiat enema injiciendum hora somni.* Enema.

Loti pedes papaveris, lactucæ, nenupharis, violarum, chamæmeli, sambuci, anethi decocto.

℞. *Aquæ rosarum, buglossi, nenupharis, melissæ, ana, unc. iij: diamargariti frigidi, dr. ij: diamoschi, dr. ß: vini albi, unc. ij: aceti rosati, unc. jß: pulveris seminis papaveris, scr. iv: theriacæ recentis, unc. ß: croci, camphoræ, ana, scr. j: fiat epithema pro fronte & temporibus hora somni.* Epithema.

In paroxysmo vertiginoso, etiamsi lapsa fuerit ægra, hæc aqua antiscotodina usui erit.

℞. *Corticis citrii flavi exsiccati, unc. ij: visci querni, unc. jß: foliorum betonicæ, melissæ, ana, man. ß: florum calendulæ, lilii convallium, violarum, buglossi, ana, pug. ij: seminis cardui, citrii, tunicis, acetosæ, ana, unc. j: theriacæ, unc. ij: confectionis de hyacintho, unc. j: diamargariti frigidi, diacoral-*

 lii,

lii, ana, dr. ij: vini albi generosi, lib. jß: aquarum florum tiliæ arboris, cerasorum nigrorum, pomorum, lib. ij: ponantur in alambico: digerantur per iv dies in balneo Mariæ, fiat destillatio ad usum dictum.

CONSILIUM XLI.

De dolore brachii.

NObilis Domina de Monglat ab aliquot mensibus brachii doloribus laborans, quærit a nobis ut dolorem malumque leniamus: varia huic dolori demulcendo usurpata fuere remedia, sed frustra; dolores brachiorum sunt rebelles, ut plurimum & sæpe aut ignorantia aut præpropero sanitatis desiderio peccatur, dum initio ea usurpantur quæ sub finem progresso morbo adhibenda sunt.

Phlebotomia omissa est; fiat in parte opposita, deinde in ægra. A nimis calefacientibus & liquantibus abstineatur.

Purgatio ex blandis pilulis sine quibus, cum agarico, addito rheo & ligno aloes.

Syrupus rosarum cum agarico valet; temperetur syrupo violarum aut de pomis, aut de cichorio composito.

Ad dolores nocturnos, aut hordeatum cum semine papaveris, aut pilulæ e cynoglosso.

Panes fiant oblongi applicandi brachio. Decoctum herbarum coctarum cum aqua & vino; applicentur sacculi expressi arcula suprapofita.

Rebellante morbo blandum decoctum sudorificum. Sanguisugæ.

Balsamum quale præscriptum alibi, ceronea, cataplasma ex farinis, oleum de catellis.

Miraculo profuit litus ex aqua vitæ cum theriaca vetere.

CONSILIUM XLII.

De Hepatis, & partium alvinarum phlogosi.

DOlores colici præcesserunt, sed inflammationis notæ erant in visceribus, maxime in hepate; æstus erat ex pugna humoris biliosi, aut flatus, aut humoris crudi; tandem tumor in ventre infra jecur apparuit, rotundus, blando manus contactu irritatus: suspicio fuit aut tumoris glandularum mesenterii, aut dextri uterorum cornu.

Blandis fotibus usi sumus; quinquies sanguinem detraximus, ob phlogosin; dilutum cassiæ dedimus ut ardorem intestinorum temperaremus; visum est dare medicamentum non celer actione, ut sensim demoliretur tumorem, nam hydragogum non prodest; syrupus magistralis ex senna, rheo,

rheo, cum herbis vulnerariis & radicibus detergentibus, usus pilularum de hiera addito gummi ammoniaco & bdellio, agarico, dissolve gummi in oxymelite & aceto scillitico: illine oleo de capparibus, mucagine seminiis lini, addito unguento dialthæa aut de mucaginibus.

CONSILIUM XLIII.

De Epilepticis convulsionibus & rudimentis apoplexiæ.

Ad Rempublicam Venetam de Legati morbo missum.

NObilis Legatus inclytæ Venetiæ, paullo ante idus Januarii, morbo fuit affectus & lecto afflictus; principium fuit apoplexiæ, marcor animi, vocis privatio, item sensus & motus; paullo post partim vi naturæ irritatæ, partim humoris efferi aliquid fuit convulsivum. Malum quinquies repetivit, causæ visæ sunt dominatus humoris efferi, nempe bilis, a qua vapor summissus cerebrum tentavit, index curatio. Multa bile evacuata ad se rediit, morbus extenuatus; causa alia malum quoddam serum quod nunc in corporibus dominatur, quia hiems suam apud nos non habuit temperiem; accessit ipsius subjecti dispositio. D. Legatus habet cerebrum exquisiti sensus, id effecerunt labores, & curæ juges, intempestæ; imbecillo est stomacho, cujusmodi est magna pars urbanorum & cupidorum litterarum, & eorum, qui se magnis implicant negotiis; curiose & sedulo cum sanitatis jactura, curat negotia & dignitatem clarissimæ Reip. Venetæ, pertinax animi labor vires convellit: ego primus Medicus vocatus, bis sanguinem detraxi, quod in capite insignis ardor sentiretur ad plexum retiformem; adjutus vires & corpus resumsit, erat enim corporis quassatio quædam; initio aliquid funebre ominabamur; sed Dei Opt. Max. manus adjutrix & sospitalis Medicis coadjuvantibus malum omen avertit; dubitandi occasio fuit gravitas morborum cerebri, Medicorum sæpe operam eludens, ob partis dignitatem; in cerebro est æqualitas, arteriarum & spirituum tenuitas & calor, substantia glutinosa, alioqui ob juges actiones marcesceret, in quo sollertia naturæ relucet. Quæ res nos consules Medicos ad duo impulerunt: prius ut adhiberemus remedia quæ ad morbum profligandum valerent, & præcavendum antevertendumque similem, quod Deus avertat: posterius ut actiones animi temperet. Vix parem animum esse posse putamus tam perplexo Legati oneri & negotio: Frustra autem alicujus rei foret prædictio nisi cautio adhiberetur.

[Margin: 1. (beside "NObilis Legatus…"); *Plin sic loquitur.* (beside "bilis… Multa bile"); 2. (beside "simæ Reip. Venetæ…"); 3. (beside "res nos consules…"); 4. (beside "ri & negotio…")]

ANNOTATIONES.

1. *Dominus Legatus voluisset se liberare ea legationis cura, sed id sperare non audebat, ne jugum excutere videretur, voluit se magis morbo quam oratione*

tione excusare, ut loquitur de Sulpitio Tullius Philippica 9. *qui Sulpitius obiens legationem mortuus est: locus quadrat D. Legato.*

Numquam epilepticum quid passus erat; quum bile abundaret & pruritum præsensisset, abstinentior cibi fuisset, animum laboribus fatigasset, est redditus aphonos; vomitiones pravæ bilis, ac si febrilis paroxysmus fuisset; incredibilis ardoris & caloris sensus in toto capite, linguam momordit, fere truncavit, rediit malum die quinquies. Restitutus misso sanguine educta bile deorsum. Quæritur qua ratione malum prævertatur, ne quid tale contingat, natus est annos 40. *aut eo circa, sicco est capite, & nil pœne mungit, ut pueris congener est morbus, ita circa annos* 40. *aut* 42. *vi anni climacterici malum id adoritur numquam quid tale expertos.*

Hipp. lib. 2. prorrh. & libris de diæt.

Pilo est rufo, & bilis dominatus significatur, mirum quod Plinius notat de cervis, hi bilis dominatum ex pilo designant, & tamen carent febribus, & vitant febres qui cervina carne utuntur. Aiunt cervum esse animal timidum & calorem acrem non habere nec humores.

In ægro dominatus, & vis humorum observatur, sensus acuties, a qua parte convulsionis occasio; videtur Hippocrates tanti facere dignotionem loci ex quo epilepsia dependeat, ut quasi satius sit a capite, aut a pede, aut a manu esse quam plane ignorari, sed id per comparationem dictum est; cognitio *originis mali, prudentiores, & cautiores reddit.*

Æger habet cerebrum minus repurgatum, unde aut sternutamenti, aut vertiginis, aut sacri morbi occasio, unde qui trochiscis de tyro seu vipera utuntur, fiunt vertiginosi cerebro nimis repurgato.

Quidam in eo casu ad cephalalgiam ob exquisitum sensum dant narcotica. Non ferenda inedia; etsi quidam Medici inedia pertinaci dicant aculeos bilis retundi omnes; ego vero contra, nam efferatur bilis; corpus repurgandum non validis medicamentis; bene consuletur usu pilularum ex aloe cum pulvere triasantali, Enemata frequentia erunt ex usu.

Bilis benigna & mansueta inediæ beneficio effera & immitis redditur.

Amuleta valent & alexipharmaca, pulvis cranii humani.

Feratur in annulo ungula alces quæ carnem digiti contingat; radix ononidis valet cum oxymelite.

Mediocris labor & animi & corporis, qui humores crudos & ἀπέπτυς (n) *reddit.*

Hipp. de morbo sacro.

3. *Morbus sacer a bile non fit sed a pituita: Galenus: Non a quavis fit pituita sternutamentum, sed aut flatulenta, aut acri; ideo Plato ait, pituitam non esse causam doloris nisi per pompholigas, id est bullas flatuosas; bilis sensum acuit, & alimentum reseratis viis distribuit, ideo videndum, ut temperetur, & ut cystis fellis suum faciat officium; nam quum diligenter repurgatur ab hepate fel, hepar mitius & dulcius redditur, quo pertinet notandus locus apud Plutarchum, cur ficus fructus ita sit dulcis quum folia & lignum ipsius arboris amarissima sint; similitudinem de felle & hepate affert auctor.*

Lib. 5. quæstionum quæstione 9. de ficu: ficus fructus dulcis, lignum & folia amariss.

4. *Ad actiones animi & corporis moderandas pertinebit locus ex Plutarcho; simile affert de curru, quem duo conjuges equi trahunt si pari nisu & labore*

Corporis & animi labor

(n) Incoctos.

labore trahant, & si unus alterum excedat, inanis est labor: idem de corpore & animo. Actiones & conatus concordes & similes esse oportet, ut in negotiis tractandis sint pares animi vires & corporis, nam nimia animi actio corpus debilitat, & corporis labor immodicus animo officit. *quodammodo similis esse debet.*

CONSILIUM XLIV.

De latente pulmonis & hepatis intemperie & aliis affectibus.

IN nobili juvene annos 30. nato perdita valetudine (ut ait Tullius) latens est labes hepatis & pulmonis, nonnulla spirandi difficultas, sputum mali moris, faucium & gutturis calor, squallor & siccitas, quam his temporibus, quibus populares morbi vagantur, malum signum deprehendimus, & minax affectionis pulmonum, immo tabis & febris hecticæ πρόδρομον (o). 1. *Causa.*

Accedit quod æger ob labem veneream aliquando unctus fuerit. At quicumque (aut certe major pars) hydrargyrosin passi sunt, in iis fere labes in pulmonibus delitescit; cur id fiat, aliorum sit judicium: labem aut pulmonis aut hepatis pallor in facie designat; de tertio articulo id unum annotabo. Ad Venerem satis promtus, non est nec fatuus nec insulsus, arrigit, semen habet, at in congressu non totum emittit ac ejaculatur, sed circum prostatas & parastatas hæret ac ignavum manet, id quod aut languorem partium naturalium, aut hebetudinem, aut quasi viarum obstructionem a collapsu partium significat. *Hydrargyrosis fere semper pulmonibus labem inurit, δευσοποιὸν δυσέκπλυντον (p).*

A calidioribus alimentis abstinendum. Ardoris faucium maxime ratio habenda. In decocto carnium & volucrum addatur hordeum mundatum: immo hordeata in jure carnium parata conferent; Amygdala apparanda in eum finem, laventur aqua rosarum, aut nenupharis, sumantur, aut mane, aut hora somni; vinum diluatur vel ptisana, nisi sit ingrata, vel aqua; non apponantur lintea calida gutturi; phlebotomia parca manu. *Victus.*

Pro affectu pulmonis valet pectorale decoctum addita radice consolidæ, pedis cati, pilosella, scabiosa; infundatur & coletur cassia addito saccharo cando; decoctum ficuum & passularum; pectus liniendum butyro loto in aqua rosacea, saccharum violaceum, syrupi solemnes, pilulæ albæ. A succo glycyrrhizæ nigro abstinendum, delingendum mel, aut solum, aut cum butyro recenti. *Purgatio.*

Pro hepate decoctum agrimoniæ hepaticæ, intyborum, adianthi, cum folliculis, rheo, syrupo de cichorio composito, & de limonibus. *Bechica.*

♃. Diatragacanthi frigidi tabellati, dr. jß: pilularum albarum, scr. viij: glycyrrhizæ, dr. jß: conservæ ungulæ caballinæ & rosarum, ana, unc. ß: sacchari *Tabellæ.*

(o) Prodromon.

(p) Inalterabilem, inexplicabilem & ægre auferibilem.

chari candi, corticis citrii conditi, ana, unc. ß: *cum saccharo in aqua rosarum soluto fiant tabellæ usuales.*

Marci seu mussi panes. ℞. *Amygdalarum dulcium in aqua rosarum maceratarum & exsiccatarum, unc. ij: pinearum, pistaciarum, ana, dr. vj: pulpæ passularum lautarum in aqua rosacea, pulpæ dactylorum, ana, dr. vj: medullæ seminum frigidorum majorum, & bombacis, ana, dr. j: gummi tragacanthi, dr. ij: pulpæ caponis, unc. iv: coxarum ranarum unc.* j: *amyli, unc. jß: cum saccharo sufficienti fiant marcipanes igni lento; capiat & in pastu & extra: addi potest pulpa carnis testudinum.*

Fiat saccharum rosatum in rupe pineis confixum; si marcescat æger, significabit, & parabitur resumtivus ex testudinibus syrupus.

Perseveret in usu lactis asinini.

Pro latente vitio in partibus naturalibus, parabitur balsamum pro litu earum partium.

Balsamum. ℞. *Rosarum, salviæ, chamæpytyos, veronicæ, pilosellæ, scordii, ana, man. j: cyperi, unc. jß: santalorum, ligni Rhodii, ana, dr. iij: seminis ocymi, pæoniæ, ana, dr. ij: macerentur in vino albo vulgari & Frontigniaco cum aqua scabiosæ & pauca aqua imperiali: deinde bulliant sensim in fictili novo donec tabuerint. Adde medullæ cervi, unc. jß: olei irini, unc. ij: olei de spica, unc. j: gummi elemi & terebenthinæ, ana, unc. j: bulliant ad consumptionem aliquam succorum & aquarum: fiat expressio pro balsamo.*

Aliquando, ob serum putre quod in pulmonibus colligitur, utendum erit blando & tenui chinæ decocto.

Utatur syrupo suo pectorali parato ex succis ungulæ caballinæ, bipinellæ, pedis cati, buglossi cum saccharo cando & rosato.

Litus. Pro thorace litus ex rosato Mesuæ; Veteres interdicunt frequentiori usu remollientium & pinguium, ne pulmo mollior fiat, & si qua sit putredo, ne augeatur, præsertim si sputum sit putre ac purulentum.

2. Non erit alienum uti blando & moderato balneo ad difflationem corporis, vitetur colliquatio usu aut diuturniori, aut frequentiori, aut calidiore.

Syrupus violatus hodiernus recens miri est profectus.

ANNOTATIONES.

1. *Pro isto ægroto valet locus Hippocratis* 2. Epid. sect. 1. *color qui multum est pallidus & ex candido pallet, quoniam hoc omne ab hepate est.*

2. *Hippocrates* 1. de morb. *sputum semiputrefactum, non absolute coctum & mitificatum,* ἡμισαπὲς *vocat: Et excretionem hanc e pulmone semiputrefactam* ἐκ τεθυλησμένων, *effeminatam, divulsam & nil compacti habentem: abominatur autem illud sputum, vocatque* μυσάττεσθαι τὸ σίαλον, *quod aut malitiam & malignitatem sputi denotat, & rei quæ extunditur: tale autem redditur, ob continuum & nimium usum rerum emollientium, intus seu foris usurpatarum.*

CONSI-

CONSILIUM XLV.

De Iſchiade.

A Longo tempore iſchias moleſta fuit, rudimenta arthritica, rheumatiſmus minatur, & pedum tumor, cachexia, immo ſtupor brachiorum & metus tandem paralyſeos cujuſdam. 1.

Conſultus eſt uſus tabellarum diacarthami aut electuarii de citro, aut ſyrupus ante præſcriptus cum granis burgæ ſpinæ, aut doſis conveniens ex ſenna, rheo & ſyrupo roſarum pallidarum cum radice eryngii, ſanamundæ. Phlebotomia ſatis frequens ſed mediocris, cauteria in occipite, ad partes tumentes, id quod ſequitur.

℞. *Axungiæ porci, medullæ cervi, ana, unc. iiij: butyri loti in vino albo, aut aqua vitæ, lib. ß: pulveris ireos, dr. jß: terebenthinæ, unc. j: caſtorei, dr. ij: fiat linimentum*; Balſamum poteſt parari; ad ſpinam dorſi, fotus ſicci ex herbis. Cataplaſmata ut ante cum farinis coctis in hydromelite, hyſſopo, ſcilla addita, gentiana, ſapa, cypero.

Sudorifica per dies quindecim; uſurpanda emplaſtra de baccis lauri.

Balnea Plumbaria; dialacca, diacurcuma, trochiſci halicacabi, mechoacani, tabellæ aromatici roſati; cauterium in occipite; ſi iſchias perſeveret, cauterium infra os ſacrum ad muſculum natium. 2.

Cataplaſmata ad Iſchium evocantia ex gummi; item emplaſtrum ex ſulphure, pice nigra, diachylo ireato, terebenthina, oleo irino, ſulphure aut emplaſtro de baccis lauri, ad fractruram oſſium, ceroneum, gratia Dei cum terebenthina.

Inter cetera laudantur pilulæ ſtomachicæ, & vehementiores evocantes a capite.

ANNOTATIONES.

1. *Miſera arthriticorum conditio, ſi comedendum, manus, ſi ambulandum, pedes non habent, ſi dolendum, pedes & manus habent, ut dicebat Polemon Sophiſta.*

2. *Iſchias iiſdem remediis curatur atque arthritis, præterquam quod repellentia non admittit; ſed purgato corpore valenter foras ex profunda cotyle trahentibus, & cataplaſmate ex ſtercore columbino &c. & clyſteribus acribus indiget: repellentibus autem non utendum in Iſchiade, quia junctura in profundo ſita eſt. Et ex vicinis & ambientibus vaſis repellentium ope ad illam humores protuderentur.*

CONSILIUM XLVI.

De raucitate & affectu rheumatico.

TRia in hoc ægro notantur: vitium offium narium, ut de nare loqui videatur, raucitas vocis, magna cum tufficula, & affectu rheumatico, dolore membrorum omnium, maxime partium nervofarum, offium vitium ex reliquiis luis venereæ fecutum, raucitas, partim faucibus vitiatis, partim contracta in bronchiis pulmonum labe.

Purgandum diligenter corpus: luculenta fanguinis detractio. Cataplafmata anodyna, fotus, hypnotica interdum. Ob vitium offium narium ad amuleta venerea veniendum; domitum eft venenum, non victum: decoctum radicis faffafras, cum fantalis, opiata laxativa ad luem ex pulvere farfæparillæ, corticis guajaci, foliorum fennæ, rhei, agarici, turbith, cinnamomi, zinziberis, anifi, fyrupo de pomis compofito & rofarum cum agarico.

Temperandum a vino; cibus vino præbibendus; a calidioribus abftinendum ob pulmonum intemperiem; de pilulis ex mercurio videbitur, anxia res, anxium confilium; ab errhinis abftinendum, ne violenta narium munctione confractio offium major fequatur: thorax refumtivo unguento liniatur; hydromeli cum faccharo cando, fyrupus ungulæ caballinæ, pedis cati, de fymphyto Fernelii, decoctum galli decrepiti, ut fieri & parari folet cum manna calabrina, diatragacantho diaireos, aqua fcabiofæ & bipinellæ cum faccharo rofato, aut violato: faccharum rofatum paratum cum maceratis paffulis in aqua rofarum; lac afininum, balneum aquæ dulcis, fyrupus refumtivus, gelatina. Sed maxime habenda ratio ipforum pulmonum, quia aliquid mali præfagiunt, quod Dominus avertat & averruncet tamquam verus medicus & fofpes.

ANNOTATIO.

1. *Quicumque (aut certe major pars) inunctionem ex hydrargyro paffi funt, in iis fere labes in pulmonibus inexplicabilis delitefcit, unde coloris fuavitas feu bona coloratio (ut ait Tullius) &* χλώϱασμα λαμπρὸν (q) *Hippocrati: perit decutiturque; at latentem pulmonis, aut hepatis labem pallor in facie defignat.*

(q) Suavitas coloris, fplendida coloratio.

CONSILIUM XLVII.

De affectu oris qui στομακάκη (r) *dicitur. Pro Oeconomo D. Britannici.*

ANtiquitas affectum oris vocatum celebrat; hic æger aliquid simile patitur, ulcera maligna, erodentia & minantia corruptionem gingivarum, & membranularum ossium; cancrum metuimus: de lue venerea suspicio erat, tamen ea est imminuta & elevata. A liene aliquid pende- 1.
re videtur; melancholicum quid est & splenicum. Aliquo loci Hippocrates ulcera oris, quorum origo a splene est, valde terrifica scripsit; in hoc ægro fere remedia, & industriam chirurgicam ludificantur.

Consuluimus purgationem convenientem, phlebotomiam; usum bal- 2.
neorum tempore opportuno; decoctum sudorificum per dies aliquot; præmittantur pilulæ ex mercurio, singulis dosibus, ita tamen ut ptyalismus non provocetur, apozemata laxantia addito pulvere amborum cancrorum.

℞. *Mellis Narbonensis, unc. iiij: olei sulphuris, parum: pro litu partium.* Pro topico laudatus est usus mercurii dulcificati, gargarismus ex vulnerariis.

℞. *Herbæ Roberti, Nicotianæ, pilosellæ, veronicæ, scabiosæ, betonicæ & scabiosæ, ana, pug. j: rasuræ guajaci, dr. vj: rosarum vulgarium & transmarinarum, ana, pug. j: radicis bistortæ, pentaphylli, ana, unc. ß: fiat decoctio ad lib. ij: dissolve syrupi de succis, mellis rosati, ana, dr. vj: sacchari rosati, unc. ß: pro gargarismo.*

ANNOTATIONES.

1. *Hippocrates* lib. de int. affect. *hunc affectum* στομακάκην, *quem alii scorbutum appellant, describere videtur*: venter (*ait*) inflatur, postea vero etiam lien intumescit & durus est, & dolores acuti in splenem incidunt; color etiam mutatur & niger conspicitur, pallidus, ex ore male olet & gingivæ a dentibus discedunt & in tibiis ulcera erumpunt, membra extenuantur, alvus dura exsistit. *Et in fine* 2. prorrh. quibus lienes magni, iis gingivæ vitiantur, & os grave olet, in tibiis mala ulcera habent & nigras cicatrices: *meminit quoque Strabo hujus affectus, quem, non* στομακάκην, *sed a voce* κάκκη, *quod iis os* κάκκην (s.) *oleat*, στομακάκκην *vocat. Plinius autem confundit stomacacem cum scelotyrbe, quam usu aquarum locorum trans Rhenum in Germania fieri dicit.* Cap. 3. l. 25. *Est enim scelotyrbe proprie paralysis quædam species, qua qui laborant recte incedere nequeunt, sed nunc*

(r) Scorbutus.

(s) Oletum, excrementum.

nunc in lævam, nunc in dextram contorquent corpus ob partium inferiorum resolutionem quamdam.

Lib. de mor. Gall.

2. *Fallopius Mercurium divinum mixtum appellat, aitque duo esse in rerum natura quæ illi admirationem pariunt, magnetem nimirum & hydrargyrum; ex quo quidem possumus ostendere resurrectionem, nam in cineres convertitur, & levissimo labore in propriam formam redit. Multa quippe edit opera, quorum nulla probabilis ratio reddi potest, quo fit ut ad occultam qualitatem sit confugiendum; ejusmodi est facultas illa qua ptyalismum seu salivationem & sputationem movet; atque vis illa cathartica, qua licet frigidus adeo excellit, ut ne ustione eam exuat, sed in cinere retineat, multo quam ante validiorem. Purgat autem crassum mucum atque ipsam pituitam, & ex consecutione quadam bilem utramque. Et quamquam modo supra, modo infra, interdum utroque modo purgat, maxime tamen propria & ingenita vi supra purgare natum est, caput petit, cor fugit, quia igneum, quocumque modo adhibeatur; sicque quidquid colliquavit, undique primum in ventriculum, dein in fauces & os regerit & compellit, non tussi, non vomitione, sed continua, & molesta mucosi sputi profusione rejiciendum; quæ purgandi ratio veteribus incognita, & ab iis numquam tentata, oris profluvium a recentioribus vocitatur. At vero si quando morbi species ejusve pervicacia aut cacoëthia id præsidii genus in usum revocandum esse insinuat, ut ptyalismus non provocetur, purgantibus admisceri debet quæ vim illius languidam & ignavam stimulent, ne quod in ventriculum attraxit fusis liquatisque carnibus & humoribus illic subsistat, & gravissimorum symptomatum causa sit: eaque ratione gravissimis morbis expugnandis, lepræ, scrophulis, scabiei, morphæis, impetigini, lumbricis enecandis, lui venereæ conferre potest, nam terget, mundificat, modo per alvum, modo per urinas, sanguinis massam repurgat, postremoque corporis habitum supervacaneorum humorum illuvie liberat.*

CONSILIUM XLVIII.

De Tussi permolesta pro D. Florette Consule.

IN molesta tussi & quasi pruritu ad summam partem asperæ arteriæ, post somnum purgationes blandæ sunt institutæ, cassia & in bolo, & in potu colato, ptisanæ usus in vino, hordeata, amygdalata, lac asinæ, item hoc instaurativum & resumtivum.

℞. *Caponem unum, pullos duos, armum vitulinum aut carnem pectoris vitulini, coque in aqua fluviali aut cisternæ, addendo parum aquæ scabiosæ, & oxytriphylli: in eadem aqua coque tres aut duas testudines nemorales demtis extremis; adde pulmonariam herbam, tussilaginem, hordeum mundatum, bipinellam, pilosellam minorem, sive pedem cati, seminis papaveris & bombacis, ana, unc. j: semina frigida majora, seminis sesami, dr. ij: passulas, num. xxx: gummi arabici & tragacanthi, ana, unc. j. penidiarum, unc. jß: cum sufficienti quantitate sacchari fiat syrupus ad libras duas.*

℞. *Conser-*

℞. Conservæ rosarum mollis, unc. ij: conservæ tussilaginis, violarum & pedis cati, ana, dr. vj: pulmonis vulpis præparati, dr. iij: mannæ Calabrinæ, unc. jß: conservæ symphyti, unc. ß. diamargariti frigidi, & diatragacanthi, ana, dr. ß: cum syrupo de succis, & julepo rosato fiat opiata; capiet frustulum hora somni cum syrupo sequenti.

℞. Syrupi violati & rosarum siccarum & nenupharis, ana, unc. jß: syrupi papaveris rubri, unc. ij: capiat parum ex cochleari, cum prædicta opiata.

Coquatur vetus gallus cum carne vitulina; farciatur venter foliis & floribus ungulæ caballinæ, hordeo, passulis, jujubis, sebesten, semine bombacis, & gummi tragacanthæ portiuncula: utatur eo decocto mane cum unc. jß mannæ Calabrinæ.

CONSILIUM XLIX.

Pro juvene melancholico cujus mentem mæror perculit & de suo statu dimovit.

VIctus ratio humectans & refrigerans præscripta: Balnea, lac asinæ, serum lactis cum euphrasia & buglosso. Purgatio ex senna, syrupo de pomis, cum herbis splenicis; venæ sectio brachii & capitis, item saphenæ, hirudinum usus. Pyrotica internis tibiis, aquæ Pugenses; seri lactis usus frequens, hordeata; elleborismus malo rebellante, eligatur elleborus niger qui floret circa finem Decembris flore purpureo, aut dentur grana octo extracti ellebori nigri; hieme purgetur modo pilulis ante cibum, modo paullo validioribus.

Moderatus victus; colloquia amicorum blanda & amica; nihil mole- 1.
stum aut quod iram provocet, dicendum, læta omnia: acerba omnia aut tristia vitentur. Rerum seriarum narrationes vitandæ, ægro concedendum, condonandum paullo, indulgentius favendum, ut frontem contrahat nullo modo, sed apertam habeat. Amicis colloquiis consolandus, levandus, demulcendus. Musica, ludus amicus & facilis, blanda exercitatio.

Medicamenta blanda cum granis kermes, nisi forte res tandem (ut 2.
dictum est) elleborismum requirat; succus pomorum valet; cæsaries de- 3.
curtanda.

ANNOTATIONES.

1. *Celebratur hic versus apud Græcos, qui citatur a Plutarcho apud Apollonium,* ψυχῆς νοσούσης ἰατρὸς λόγοι, *ægroto animo Medicus est oratio, siquidem, ut inquit sapiens Hebræus, sermo mollis frangit iram: huc allusit Horatius in Epistolis.*

Sunt verba & voces quibus hunc lenire dolorem
Possis, & magnam morbi depellere partem.

Sed ut in corporum morbis pro ratione valetudinis alia atque alia adhibentur præsidia, itidem in animi malis non eadem adhibenda est oratio, sed interim dissimulandum, interim acrius jurgandum, nonnumquam blandius monendum juxta Paulli monitum, argue, obsecra, increpa.

2. *Antiquitus ellebori plurimus usus fuit ad levanda mentis & capitis vitia, hinc natum adagium apud Aristophanem* in Vespis πῖθ' ἐλλέβορον (*t*); *quo dicto significat insanire quempiam; &* ἐλλεβορίζειν, *insanire est Græcè: Duo ellebori genera Dioscoridi* lib. 4. *album & nigrum, quod alii entomon, alii polyrrizon, alii melampodion vocant: albo vomitiones cientur, nigro alvus inferior diluitur, utriusque periculosa sumtio. Ita tamen olim frequenti in usu fuit ut ad pervidenda acrius quæ commentabantur studiorum gratia sæpius sumserint: sic legimus apud Gellium* cap. 15. lib. 17. *Carneadem Academicum scripturum adversus Stoici Zenonis libros, superiora corporis elleboro purgavisse, ne quid ex corruptis in stomacho humoribus ad domicilia usque animi redundaret, & constantiam vigoremque mentis labefaceret; tanta cura tantoque apparatu vir ingenio præstanti ad refellenda quæ scripserat Zeno, aggressus. Constat tamen purgationem ex elleboro difficilem esse terrorisque plenam, nec adhibendam nisi quum pervicacioris morbi necessitas expostulat, nec aliis cessit remediis; bilem enim atram, deinde flavam atque crassam pituitam detrahit in alvum, non e visceribus modo sed & e venis, e quibus sanguinem rapit, & e partibus extremis, maximeque e cerebro, ideo confert elephantiasi, melancholiæ, furori, epilepsiæ &c. in quibus affectibus tuto dari potest legitima quantitate & præparatus ut decet: infunduntur radices certa quantitate contusæ in jure carnium pingui, aut in hydromelite, aut in aqua hordei, expressumque datur. Alii ex fibris ellebori extractum parant, radices & fibras macerant per diem integrum in aceto rosato, effuso aceto radices exsiccatas contundunt, in matratium capax recondunt, supereffundunt succi limonum partem unam, & succi pomorum redolentium partes duas: in balneo Mariæ digerunt, colant, exprimunt, purumque sic ab impuro separant.*

3. *Cæsaries nomen invenit a cædendo, hinc Gallia comata ex longa cæsarie dicta; Cæsaries promissa, id est longa, Cæsariati comati dicuntur, mulieres non habebant cæsariem, sed viri; nunc viri longam, naturalem & artificiosam habent cæsariem, cæsione prætermissas, Galli vocant* perruque.

CONSILIUM L.

De incontinentia urinæ & stillicidio involuntario post lithotomiam, pro filio D. Machau.

Tortuosa urina fluens calculo exsistente in vesica.

QUum calculus est in vesica, non fluit urina, nec emejitur sine dolore, & tortuosior est urina fluens, ut verbo Pliniano utar: quum grandior est calculus & discinduntur fibræ sphincteris musculi, fere urina

(*t*) Bibe elleborum.

urina non retinetur, ſed involuntarie diſtillat magno ægrotantium faſtidio, dolore, & incommodo, niſi forte ad annos pubertatis: prægreſſa lithotomia puero: ſi quædam fibræ intactæ manſerint, officium præbent læſarum, & caro extuberat fecundior, ſupplens vicem læſarum fibrarum.

Victus ratio ſit commoda & ſalubris, utatur pane & carnibus coctu facilibus, fructibus coctis, ceraſis novis cum pane, alias urinam movent; jentaculum ſine potu aut pauco, ſero largior potus ad ſitim ſedandam, noctu bis aut ſemel mejat, vino utatur dilutiſſimo, hieme præſertim; ſi aqua cocta utatur; addatur cauda equina, herba equiſetum vocata, ut parcat potui, tamen ſi urina coloratior, calidior, non ita ſit parcus in potu, ſatius enim eſt in eam partem (plus bibendo) peccare; teneat in ore aliquid ſiti placandæ idoneum; vitentur ſalſa, piperata; lateri indormiat primo, deinde dorſo ad mediam noctem; a mictu indormiat alteri lateri; ſurgens mane e lecto mejat, deſideat, ſi fieri poſſit: alvo liberiore minus emejitur; mediocriter exerceatur; utatur medicamentulis roborantibus purgando. Caſſia ſola nocet, laxando partes nervoſas, veſicam & partes ſpermati conficiendo, & continendo dicatas. Topica adhibenda conveniant proprio puberum temperamento, calida ſed moderate, & humectantia non multum ſiccantia; fotus ex aqua fabrorum cum vino craſſo. Aquæ naturales minerales, vitriolatæ, Borbonenſes, Pucenſes, Spadenſes, earum ſtillicidium, valet balneum, potus, fæx illorum fontium; aut loco illorum aqua fabrorum cum ſulphure, alumine, nitro, vitriolo albo, aut alia cum limatura ferri & chalybis; ſacculi parati cum cauda equina, roſis ad fotum; ſi non contingat melior ſanitas, Borbonenſia balnea adeat, ad hauſtum, balneum & ſtillicidii commodum; parabuntur tabellæ ex equiſeto, ſantalo & ſaccharo. *Victus.*

Cydoniatum Aurelianum aliquando conferet, modo non adſtringat nimis alvum.

Ut ſtillans urina recipiatur vaſe commodo, parabitur burſa aut vas ex ferro candido albo, cum impoſita ſpongiola, ita tamen ut ingreſſum non impediat.

ANNOTATIO.

1. *Quibus ſalutariter lapis detractus eſt, nec in ipſa ſectione perierunt, aut dubiæ ſunt ſalutis, Caſſiam dare pro cathartico nocet, quod ſit, vel quia diuretica eſt, vel quia nonniſi cum tormine aliquo, ab inferiore parte alvum evocat aliquando, dum inflatur in alvo perturbationem excitat: perturbatio autem iſta vulnus veſicæ inflictum irritat. At in exhibitione catharticorum obſervandi ſunt maxime dies critici; in iis enim motus quidam fiunt naturæ, quos vel impedire, vel reprimere non parum eſt. Aqua hordei & julepum roſatum in uſu frequenti eſſe debet. De clyſteribus unum notandum eſt, qui ſunt blandiores ſæpe ignavi & inutiles ſubſiſtunt, & præter hoc quod inutiles ſunt, lædunt ſæpe & vulnus efficiunt deterius, ideo acriuſculi ſunt ſubjiciendi; attemperanda tamen res eſt, pro natura ægri, proque inteſtinorum ſenſu pigro vel acuto. At quod ad vulnus attinet, detergentia, & mundifican-*

tia ulceri non imponunt lithotomi, quia, ajunt, ipsa urina, quæ sensim per vulnus fluit, detergendi vim habet, & supplet vicem medicamentorum detergentium.

CONSILIUM LI.

De cachexia cum faciei pallore, & symptomatis hypochondriacis.

INstitutum jusculum, armus vitellinus cum pullo farto, cum acetosa, lapatho, buglosso, borragine, bipinella, endivia, portulaca, floribus genistæ, capparibus, pomo de carpendulo; coletur pullus, exprimatur usui.

Debet fieri decoctio apta antequam fiat hydromeli. Hydromeli paratum cum unc. j. radicis filicis, chinæ unc. ß: ligno rhodio, ebore ad unc. ß: coque in hydromelitis lib. iv per duas horas ad consumtionem tertiæ partis, adde flores genistæ sub finem, cichorii, buglossi, violarum, aceti, unc. iiij: cola, aromatiza cinnamomo & santalo: capiat unc. iiij. mane per dies duodecim.

♃. *Syrupi de pomis, granatorum limonum, violacei tincti & acidioris redditi ana, unc. iij. utatur.*

1. Inter cetera tinctura rosacea & prærubra valet.

Purgatio. ♃. *Foliorum sennæ dr. vj: santali citrini, scr. j: aquæ buglossi, pomorum de carpendulo, ana, unc. iiij: succi limonum, unc. j: macera per horas xij: exprime, adde succi pomorum, unc. j: sacchari violati, dr. iij: agita cum albumine ovi, utatur eo decocto post jusculum.*

Syrup. mag. ♃. *Aquarum fumariæ, buglossi, pomorum, cichorii, ana, lib. ß: succi limonum, unc. vj: adde unc. j rhei ad partem infusi: succi rosarum pallidarum, unc. iiij: cum saccharo fiat syrupus.*

2. *Notanda hæc formula & examinanda.* ♃. *Aloes in aqua cichorii ad ignem beatæ Mariæ solutæ, & post ad mucaginem coagulatæ, unc. ij: gummi ammoniaci in aqua rosarum soluti per setaceum trajecti unc. ß: triasantalon, scr. ij: myrrhæ, dr. iij: mastiches, dr. j: salis absinthii, scr. iiij: croci, scr. ß: cum syrupo de succo rosarum fiat massa, de qua capiet scr. j. aut paullo plus ante pastum.*

Clysteres instituti: hæmorrhoidum provocatio.

Tabellæ. ♃. *Pulveris triasantalon, scr. ij: corallii præparati, perlarum præparatarum, ana, dr. j: spodii, cornu cervi, ana dr. ß: ossis de corde cervi, unicornis, ana, scr. j: fragmentorum hyacinthi, smaragdorum, cum succo limonum paratorum, croci martis sine igne & aceto parati, scr. iiij: confectionis de hyacintho, cinnamomi interioris, scr. j: sacchari in aqua rosarum soluti quod sufficit: fiant tabellæ.*

Balneum institutum: serum lactis a balneo.

♃. *Seri lactis lib. ij. tria poma de carpendulo incisa bulliant: fiant colatura, adde flores cichorii, buglossi, borraginis, ana pug. j. bulliat denuo, adde saccharum: cum albumine clarificetur, capiat mane.*

ANNO

ANNOTATIONES.

1. *In præcedentibus dictum qua arte eliciatur tinctura ex rosis, aut floribus violarum, buglossi, borraginis &c.*

2. *Vera aloes præparatio fit hac ratione: ejus certa quantitas in pulverem redacta in phialam vitream immittitur, affunditur aqua cichorii, endiviæ aut acetosæ in balneo Mariæ: maceratio fit per 3. vel 4. dies; demum aqua rubicundissima aloes, essentia tincta extrahitur & a fæcibus per inclinationem separatur destillaturque per alembicum, donec mellis consistentiam acquisiverit.*

CONSILIUM LII.

Ad mulierem recens nuptam, epilepticis convulsionibus afflictam & affectu qui σπασμότρωμος (u) vocatur.

HUic ægræ inito consilio hæc remedia sunt instituta, clysteres ex emollientibus, arthemisia, absinthio, centaurio minore, melle mercuriali, & hiera.

Institutum decoctum ex radicibus fœniculi, polypodii, taraxaci, eryngii, oxalidis, oxylapathi, pæoniæ fœminæ, cyperi, valerianæ, filicis fœminæ, agrimonia, fumaria, bipinella, chamædri, chamæpyti, mentha, nepeta, hyssopo, calendula, floribus centaurii minoris, semine cardui, nigellæ Romanæ, glycyrrhiza, spica nardi, calamo aromatico: fiat decoctio cujus in colatura, foliorum sennæ vino albo nutritorum, unc. ij: agarici trochiscati, dr. iij: seminis carthami, unc. ij: caryophyllorum, dr. jß: macera: dein exprime ad unc. xij: dissolve syrupi rosarum cum agarico, unc. ij: oxymel scillitici, unc. j: fiat in iij doses apozema.

Sectio venarum brachii & saphenæ.

℞. *Radicis pæoniæ, & cyperi, ana, unc. ij: chinæ, unc. iij: sassafras, unc. jß: rasuræ juniperi & ligni Rhodii, ana, unc. j: florum lilii convallium, tiliæ, calendulæ, ana, dr. iij: florum anthos, pug. iv: baccarum juniperi, pug. iv: corticis exterioris citri sicci, unc. iv: concisa pone in doliolo quod capiat pintas xxiv: infunde lib. xx hydromelitis parati ex parte mellis & partibus octo aquæ, ad supereminentiam adde lib. ß fermenti cerevisiæ: pone in loco tepido, pone in furnum pistoris, sinatur fermentari donec cesset ebullitio, donec deferbuerit, fiat transcolatio: capiat unc. vj per dies xij: pro effectu iterabit.*

Primis diebus quibus utetur eo hydromelite post dosim acceptam fiat fotus hypogastrii & lienis.

(u) Tremor convulsivus.

Fotus fiet ex radice gentianæ, ariſtolochiæ, enulæ, ad unc. ix: cortice hederæ arboris, mediani fraxini, radice chelidoniæ, ad unc. ij: foliis ceterach, eryſimi, naſturtii, abſinthii, centaurii, menthæ, meliſſæ, arthemiſiæ, tanaceti, ana, man. j. floribus ſambuci & ebuli, baccis lauri, juniperi: coquantur in aqua fabrorum & quarta parte vini albi & cum aceto ſcillitico fotus fiat cum ſpongiis.

Purgatio ut ante, vel per ſequens apozema.

Syrupus. ♃. *Foliorum Orientalium, unc. vj: agarici trochiſcati, unc. iij: rhei, unc. jß: turbith, hermodactylorum, ana, unc. j: caryophyllorum, dr. iij: cinnamomi, macis, ana, dr. ijß: irrigentur omnia vino albo: infunde per quatriduum in vaſe vitreo clauſo in balneo Mariæ, in ea quantitate aquæ betonicæ, calendulæ, cardui, valerianæ, quæ ſupernatet ſex digitos: poſt ebullitiones leves fiat expreſſio: adde, ſyrupi roſarum pallidarum, mannæ Calabrinæ per ſolutionem & filtrationem depuratæ, dr. x: ſacchari candi, unc. viij: poſt exhalationem in alambico reduc in ſyrupum: capiat unc. ij cum ptiſana vel aqua betonicæ & cardui, horis tribus ante juſculum.*

Bis hebdomade capiat dr. ß. hujus maſſæ.

Pilulæ. ♃. *Gummi ammoniaci in aceto ſcillitico ſoluti, dr. iij: bdellii ita parati, dr. ij: aloes depuratæ in ſucco roſarum, abſinthii, centaurii minoris, rutæ, unc. j: extracti ſennæ, unc. ß: myrrhæ, dr. ij: croci, dr. jß: ſalis gemmæ, ſcr. iv: cum ſyrupo roſarum fiat maſſa, addendo dum formatur olei aniſi, ſcr. j. ad uſum.*

Veſperi cubitura capiat opiatam, & mane quum non utetur hydromelite præſcripto.

Opiata. ♃. *Florum galangæ, calendulæ, ana, unc. j: florum anthos, unc. jß. theriacæ, dr. vj: confectionis alkermes & de hyacintho, ana, unc. ß: cranii humani, viſci querni, ana, dr. iij: radicis valerianæ, dr. vj: diambræ & aromatici roſati, ana, dr. ij: cum ſyrupo parato per extractionem e ſucco menthæ, arthemiſiæ & vino albo, fiat opiata: adde pulveris corticis externi citrii, fæcularum bryoniæ, & radicis enulæ campanæ, ana, unc. ß: caphuræ, ſcr. ß: capiat inſtar avellanæ ſuperbibendo parum hydromellis vel vini albi.*

Non omittantur frictiones capitis, lotiones partium inferiorum ex decocto nervalium herbarum & hyſtericarum, cucurbitæ, frequentes clyſteres.

Item aqua ad neceſſitatem paranda.

Pilulæ. ♃. *Radicis enulæ campanæ, bryoniæ, ariſtolochiæ, gentianæ, cyperi, ana, unc. ij: pæoniæ utriuſque, valerianæ, ana, unc. iij. zedoariæ, angelicæ, imperatoriæ, galangæ, ana, unc. j: corticis aurantiorum & citrii ſicci, ana, unc. ijß: florum rutæ, majoranæ, ana, dr. j: florum anthos, ſtœchados, hyperici, ana, pug. ij: baccarum juniperi, unc. iij: caryophyllorum, cinnamomi, macis, ana, dr. x: infunde in quantitate vini Hiſpanici quæ ſupernatet ſex digitos, adde theriaces unc. iiij. per octo dies; fiat ſeparatio per filtrum a fæce, mox diſtilletur in balneo Mariæ alambico vitreo, in cujus capitello ſint circa lumbum noduli quatuor repleti croco & granis ſex camphoræ; mellago in fundo vaſis manens coaguletur ad conſiſtentiam pilularum, quæ loco dictæ opiatæ ſumi poterunt iiſdem horis; fæces calcinentur ad albedinem; cineribus affunda-*

affundatur aqua distillata quæ post dierum aliquot digestionem separetur inclinatione, servetur & in vase vitreo subere bene obturato ad usum. Nares ungantur oleo succini, & gagatis; spina in paroxysmo ungatur axungia humana & suilla, cocta cum salvia & vino generoso.

ANNOTATIO.

1. *Elleborismo miras tribuit vires adversus epilepsiam Plinius, & eum extulit exemplo Bruti hominis primarii; hujus loco, nonnulli tempore paroxysmi cochlear unum aut alterum vini emetici, in os infundunt. Valet item contra epilepsiam decoctum radicis eryngii, pæoniæ maris & visci quercini cum hydromelite.* *Cap. 7. & 8. lib. 22.*

CONSILIUM LIII.

De urinæ incontinentia.

VIrgo Aureliæ, matura viro, etiam a tenera ætatula, urinæ incontinentia laborat, cui ut rite, & ex arte medeamur, quosdam articulos & quæstiunculas descripsimus quibus respondebunt Medici domestici, ut collatis sententiis, re diligenter expensa, & fructu remediorum aut utili, aut inutili, in commune aliquid consulatur.

An a natalibus malum natum. An a parentibus lapidosis, an non fuerit calculosa. An non præcesserit casus in os sacrum aut in perinæum; num suspicio paralyseos osculi vesicæ, aut casu, aut alio modo. Num passa fœdos colores, an adhibita remedia; nam observat Rondeletius virgines quasdam factas paralyticas usu remediorum calidiorum & aperientium in medendo fœdis coloribus: sic videndum an id mali in virgine, aut a renibus, aut a vesica. An non sit diabetes morbus gravis; an in fundo vasis urinarii phlegma, aut quid lacteum & purulentum; an urina sit graveolens. An fluat urina non sentienti & vigili & dormienti: An sitibunda: An in sopore malum minus: nam quibusdam dormientibus horologium apponitur ut meminerint urinam reddere. *Cap. de paralysi.*

Explicentur remedia adhibita. An non ad balnea, & Plumbares aquas traducta.

A multis jusculis abstinendum, & diureticis; frequens haustus & parvus; a vino albo abstineat; aqua ferrata usui sit, china aut sarsaparilla utilis. Fotus ex adstringentibus; semicupia ad partes imas; jus lentium valet si calorem in ore sentiat; cassia cum tamarindis & rhabarbaro; in pastu, cydoniatum Aurelianum ex succo, non quod durius est, nam ventrem adstringeret, & malum augeret.

Corpus purgetur syrupo magistrali infrascripto.

♃. *Florum urticæ urentis, nenupharis, ana, pug. j. seminis lactucæ, portulacæ, ligni rhodii, cannabis, & santalorum, ana, dr. j. seminis plantagi-* *Pulvis.*

nis, malvæ, coralliorum, ana, dr. ß: cum ſaccharo cando & roſaceo, ana, unc. j. fiat pulvis: capiat mane dr. j. cum pauco vino albo aqua ferrata diluto.

Utatur juſculo gallinæ coctæ cum lactuca, portulaca, bugloſſo, borragine: farciantur interiora granis berberis, radice pauca ſymphyti, tormentilla, myrobalano, gummi arabico, addita dr. j. rhabarbari; fiat panatella addito vitello ovi.

Spinæ dorſi imæ parti adhibe emplaſtrum adſtringens.

Syrupus. Fiat ſyrupus ex bugula, ſanicula, urtica mortua, robertiana, oxytriphyllo, primula veris, conſolida majore, tormentilla, acetoſa, oxylapatho, granis kermes, & berberis, ſantalis omnibus, paſſulis integris aqua roſarum lautis, ſemine plantaginis, lactucæ, melonum, cum unc. iiij ſennæ, addita expreſſione unc. j rhabarbari ſeorſim infuſi, addito ligno aloes, julepo roſato & ſyrupo granatorum.

CONSILIUM LIV.

De profluvio ſeminis non venereo.

NOn abs re vir nobilis curam ſuæ ſanitatis habet, (quorſum enim felicitas, ſi non adſit ſanitas?) & naturam ducem ſequi deſtinavit, hæc æternitatis eſt avida, alias capax, & per novam ſobolem, ut per progerminationem id facit: ſi in arboribus adeo ſedula, quid in homine agat, qui ad Deum tamquam archetypum formatur, & ex tantulo ſemine re tantula miros effectus producit: ideo D. laborans in eo conſervando laborat ut ſemen ſit prolificum, non inſulſum, non degener, non evanidum, ut homo ex homine exſiliat; tantulum ſemen, ex omnibus quaſi partibus deciduum, rapit ſecum ideam quamdam hominis, ut homo ſit tamquam character, & tranſcriptio quædam viva: ſemen eſt tradux ad æternam propagationem, ex omnibus partibus decidit, & deciditur ex prona quaſi ſemita ductuque; omnes meatus, aut tubi ad partes naturales imas (quæ per ἀντονομασίαν (*x*) naturales dicuntur, aut potius κατ' ἐξοχὴν (*y*) tendunt, diriguntur, conſpirant; hinc ſumma in palæſtra venerea voluptas; ideo harum partium maxime habenda ratio, ſive ut ſimplices, ſive inſtrumentales conſiderentur; nervi, tendines, miro artificio fabricati, in generatione valent plurimum: at partium principum ad opus aliquod etiam leves affectus magni ſunt momenti. Inter cetera animantia homo a congreſſu maxime exſolvitur, quia proportione corporis multum ſeminis excernitur, & quod robuſtum eſt exſilit; & ut ædificii conſtructio, ſic corporis compages quatitur ac convellitur, dum ſemen decedit. Mirum quod maxime in mictu & egerendi conatu ægro domino ſemen effluat;

(*x*) Antonomaſiam.

(*y*) Per excellentiam.

effluat; id partium vicinia & ſympathia facit; hinc qui mejendi deſiderio tenentur concumbere nequeunt, quia meatus implentur per affluxum; & qui concumbunt ſi mejere velint, penis intenditur, id quod ad rem præſentem pertinet; inde eſt formæ & morum ſimilitudo, & in aliis animalibus, major eſt ſimilitudo quam in homine, quia cogitatio alio traducit, celeriter tranſvolat; hinc majores differentiæ, diſſimilitudines, quia velocitas cogitationum, celeritas animi notas multifarias imprimit, non ſic in aliis animantibus: immo in iis certi ſunt per anni tempora concubitus, homini omnibus horis dierum ac noctium, quod, ut ajunt, magis interſit hominem naſci quam cetera animalia: immo nulla animalia gravida præter mulierem coitum norunt: itaque non mirum ſi ſanitatis maxime ratio habetur, & ut natura ad priſtinam integritatem redeat: uſus Veneris ad æternitatem quamdam per ſobolem, & ad ſanitatem, ſi moderatus eſt, confert, quia qui tardius & moderatius Venerem exercuerunt, maximam laudem habuerunt, quia validiores & longioris vitæ fuerunt, ſic ſtatura corporis alitur, aluntur vires. Mirum in homine: ceteris animantibus in congreſſu ſatietas, homini prope nulla, licet uſus Veneris ad æternitatem producenda ſobole & ad ſanitatem ſi moderatus eſt conferat, ut præfractior & magis ridiculus videatur Democritus, qui uſum Veneris damnarit, ut in qua homo ex homine exſiliat. Id ad Paganos non ad Chriſtianos, apud quos eximia ſoboles deſideratur ad gloriam Dei, & ejus cultum, & eximia gerenda negotia in Reipublicæ decus & ſalutem, laudo antiquitatis ſtudium quæ tanti fecit hominis generationem, ut remedia quædam excogitarit ad generandos liberos pulchros & bonos; hermeſias vocatur. Continet multa laudanda & non negligenda, non ita eſt efficax ut quod promittit emittat & exſolvat, & ſpem effectus mentiretur aut elevaret.

Plin. c. 63. l. 7.

Victus.

Danda quæ ſuccum lentum generant, ut ſunt extrema animalium, & teſtudines, & oſtrea; Arbores ſunt vivaciores, quæ lentum habent ſuccum; exercitium violentum malum, inutilis a cibo contentio animi & jugis actio, ſpiritus ad partes ſuperiores fertur, inferiores fraudatæ ſpiritu imbecilliores redduntur.

Homines ſollertes & negotioſi liberos generant imbecilliores; vulgus eſt proletarium, robuſtos generat.

Magna pars urbanorum eſt imbecilliore ventriculo, item ſtudioſorum: pertinax vigilia cruditatis parens, ex cruditate affluxus humorum & effluxus: laboris naturalis in viſu, auditu & ceteris, exceſſus vitetur.

Ira vitanda, licet oxythymiam laudet Hippocrates & excandeſcentiam ad bonos ſuccos generandos & εὐχροιαν (z): Id de pinguibus & ſucculentis audiendum, non de bilioſis, & gravi negotio occupatis & ſtudioſis.

Corpus & animus, inſtar duorum equorum viribus æqualium, corpus & animum tamquam curru & vehiculo, id eſt, ſe ipſos trahere debent.

Sinapi, acria, allia ſunt vitanda.

Diæta,

(z) Bonum colorem.

Diæta, aliquando ſiccans & adſtringens.

Portulaca, intybum (nam quidam ajunt cichoracea ſemen minuere) plantago, lactuca, bugloſſum, borrago in jure conferunt; hordeata, oryza: quidam conſulebat piſtacia, pineas, paſſulas, avellanas, amygdala, ſed parum conſulto. Semen enim augent, & ad Venerem excitandam commendantur; hic inſtituuntur ut ſit ſemen craſſius; uſus ſit vini craſſa diluti aqua, aut ſimplici, aut in aqua torquis aureus candens exſtinguatur.

Purgatio. Purgatio ex rheo & ſyrupo de cichorio ex intervallis, apozemata ex endivia, ſcariola, plantagine, ſemine lactucæ, citrulli: coque in aqua, adde ſyrupum limonum, de granatis, roſarum ſiccarum.

Opiata. Opiata commendatur ex acetoſitate citri, ſemine canabis, camphora, ſemine portulacæ, lactucæ, nenupharis: floribus, ſemine agni caſti, rutæ.

Alia opiata ex cydoniis conditis ad unc. ij: corallii rubri, margaritarum, ana, dr. ß: balauſtiorum, dr. j: ſemine agni caſti, & rutæ, ad ſcr. j: conditum fiat cum ſyrupo roſarum ſiccarum; valent trochiſci de terra ſigillata.

Fotus. Quod ad topica ſpectat: Fotus ad perinæum ex foliis plantaginis, tapſi, centinodii, cupreſſo, roſis, floribus chamæmeli, cortice granatorum: ſacculus plenus bulliat in rubro vino & aqua fabrorum.

Litus. ℞. *Olei roſati, myrtillorum, maſtiches, ana, unc. j. pulveris corallii rubri, maſtiches, antheræ, ana, dr. j: cum cera fit unguentum.*

Emplaſtrum. Emplaſtrum comitiſſæ & deſiccativum rubrum confert.

Quæ evocant ad cutim valent; de aquis Plumbaribus videbitur ſi res urgeat.

Inſeſſus in plena decocto adſtringenti pelvi impoſitis partibus naturalibus.

Teſtudines valent, cancri fluviales, ſyrupus reſumtivus.

Semen ſalicis, & urticæ albæ confert.

2\. Valet purgatio ex conſerva roſarum, nymphææ, ſymphyti, rhabarbaro, myrobalanis conditis; aut ſyrupus conveniens; juvat mandere rheum cum paſſulis; utatur vino optimo non hujus anni, in quo vina ſunt tenuia quæ ſanguinem ex Hippocrate imbecillum generant & ſerum tenue. *Lib. 2. de diæt. Plin. c. 5. l. 4.*

Abſtineat a diureticis; utatur pane in lacte ſubacto.

Marciapanes cum carne pullorum conferunt.

Diarrhodon abbatis, electuarium de gummis, paſta regia.

Hæc ſcripta collata ſententia M. Jacobi Guillemeau Chirurgi Regii.

ANNOTATIONES.

1\. *Quoniam de Gonorrhæa agitur, non venerea, & quæ ſcortatorum eſt flagellum, ſed de quodam ſeminis effluvio naturali & tamen morboſo, unum annotabo de uſu veneris: diximus uſu veneris vim & corpori & animo inferri, unde corpora vieta & flaccidiora fiunt, animus imbecillior, nec omitti debet nominis eunuchi etymologia; nomen ipſum videtur ridiculum, quia homo quaſi effeminatur, tamen traxit originem vel* ἀπὸ τῆς εὐνῆς, *a lecto, cui cuſtodes*

custodes eunuchi erant ad tuendam conjugum castitatem, & quia diligentiores erant & observantiores æqui & pudici, quam famulæ: vel dicitur eunuchus quasi εὖ νοῦν ἔχειν, quasi magis mente constet, ob neglectum veneris usum; unde venerea dicebantur ἀνόητα antiquis, quasi extra rationem seu irrationabilia.

2. *Tiberius sui temporis Medicos sugillabat, qui Surrentinum vinum laudarent ob tenuitatem salubritatemque, quum tamen acidiusculum foret, & generosum acetum esse dicebat; Claudius successor nobilem vappam vocabat, talia vina Galli vocant* Ginguets.

CONSILIUM LV.

De febre assidua cum gravibus symptomatis.

DOmina Myron, Britanniæ incola, incidit in gravem morbum, id est in febrem continuam cum gravibus symptomatis, maximè quia habet hypochondriacum aliquid ab intemperie ingenita: accesserunt & causæ externæ de quibus dicam. Tria videntur gravem morbum intulisse, cui febris lenta & quasi hectica successit κατὰ τὴν ἐπιγένεσιν (*a*): primum natura & ingenium morborum grassantium, qui κακοήθεις (*b*) sunt, a fero maligno, putri, ob prægressa tempora quæ suam temperiem non retinuerunt, hinc fetura symptomaton facessens negotium Medicis, & ægros in metum desperationis æmulum conjiciens. *Causa*

Secundum, timor ob naufragii periculum in cymba: recens erat nupta, confecerat multa itinera dispendio sanitatis dubia & ancipiti vita. *Qui cymba vehitur tantum abest a morte quantum ligni crassitudo impedit.*

Tertium, natura ægræ a me satis cognitæ, temperamentum biliosius quam natura fexus ferat; hinc hypochondriaca, hinc vetus de liene querela; mulieres calidiore temperamento afflictæ sunt valetudinis, non desperatæ; hinc Aristoteles, *melancholici perpetuo medicinam appetunt.*

Frustra accusatur uterus, ut male fit in omnibus morbis mulierum (quamquam id non sit negligendum): nupsit nuper ægra, & ejus uterus colitur; frustra darentur hysterica remedia, ut quæ nimium calefaciant & augeant viscerum æstum, hypochondriacamque intemperiem, multorum malorum auctorem. Quod Hippocrates dicat uterum morborum muliebrium causam, id intelligi debet quatenus est ἰδιοσυγκρασία (*c*) muliebris per sympathiam, aut ἰδιοπάθειαν (*d*) uteri, & salvo meliore judicio hypochondriaca symptomata redolent hysterica symptomata. *Uterus muliebrium morborum causa. Hipp.*

Melancholici ab adustione non sunt vehementer purgandi; quum melancholici dicantur, non tam ii qui succo melancholico abundant, quam qui partibus solidis tales sunt; est sollertis Medici id distinguere; nocet unum *Ex Aëtio notanda est melancholicorũ distinctio.*

(*a*) Secundum epigenesim.
(*b*) Maligni.
(*c*) Idiosyncrasia.
(*d*) Idiopathiam, propriam passionem.

unum pro altero ſupponere ob remedia hyſterica; non negligatur diſtinctio & examen; nova eſt conjux, faciles & felices partus, (Deo auſpice) & cultus uteri tamquam fundi ob novum conjugium erit medela ſymptomatum hyſtericorum.

Cultus uteri hyſtericis medetur affectibus. Hipp. de morb. Mul. & Vir. ὡς τάχιστα συνοικῆσαι ἀνδράσιν (e). Herba olim vocata nepenthes oblivionem timoris & triſtitiæ inducit.

Concinnandus ſyrupus cum ſenna, rheo, ſplenicis, addito ſuccis buguloſæ, pomorum, eufraſiæ, ivæ arthriticæ, oxytriphylli, granis kermes; radice tunicæ, pentaphylli, radicis chinæ parum ob ſerum putre; tempore ceraſorum addatur ſuccus eorum; flores & folia veronicæ; valet ſectio baſilicæ & dextræ, & ſiniſtræ; exploret Medicus, an non tumeat lien, cauſa ſæpe tabis corporis, tumor eſt diſcutiendus, inutilis alioquin erit opera.

Capiti conſulatur remediis convenientibus jam præſcriptis.

Si hæmorrhoides appareant & caput faciant num opus ſit eas aperire, videbitur; ſunt morbus in muliere, in viro ſanitas. Balnea convenient; lac aſinæ; ſerum lactis ovi albumine clarificatum, addatur bipinella, aut euphraſia, non ea herba quæ fel terræ, & fumaria dicitur.

In hypochondriacis ſæpe accuſatur ventriculus, quum ſit innocens, ſed aut in pyloro aut jejuno inteſtino mali labes deliteſcit, ut notavit Diocles, quod Galenus primus obſervavit, ut jam ante notavimus variis in locis.

Ariſt. Vide Gal. de locis aff.

CONSILIUM LVI.

De febre lenta & tumoribus glandularum gutturis ſtrumam minitantibus.

TRia ſunt obſervanda in ægrotante puella annos 26. nata, quæ ante menſes aliquot afflictioris fuit valetudinis, febris lenta quæ præceſſit, & cacochymiam habet parentem cachexiæ: profluvium alvi meſentericum, linguæ ſiccitas, quam nos in illa a ſomno excitata obſervavimus, quod eo eſt deterius quia in aurora ſalubri alioqui apparet: tertium quod metum affert, eſt tumor in glandulis colli chœradum minax; niſi prudenter & ex arte Medici providiſſent, & prævidiſſent, purgando & ſuppuratum impediendo, hoc dirum omen averterunt, licet feliciter, (ſed id raro) in quibuſdam ſuppurato tales tumores evanuerunt, conſumta membranula quæ materiem continebat, maxime ſi pus maturum ſit: nam ante ſi effluat aliquid cancroſum affert, ſic mora quædam licet tædioſa ſecurior eſt. Quidam artis periti (ut non omnia omnes vident) in chœradum cognitione & curatione vacillarunt, a pituita illas naſci putant, & ad calefacientia & ſiccantia recurrunt, item ad hydrotica calefacientia; hinc in malum cancrum fit converſio & tranſitus, dum illa pituita incaleſcit plus æquo,

Aurora morbis ut muſis amica, ideo qui morbi circa matutinum tempus exacerbationes habent, ut plurimum κακοήθεις (f) ſunt. Rondeletius in ea eſt ſententia & impendio calefacientibus utitur.

(e) Quam celerrime cohabitare cum viris.

(f) Maligni.

æquo & exaſperatur. At, ut ex Platone notat Galenus, pituita non quævis nocet, ſed ſalſa aut acida: ſalſa eſt atræ bilis ſoboles, & affinis, hinc quibus in facie gutta eſt roſacea, in iis chœradum & cancrorum eſt ſeminarium, immo & arthritidis: ſic gravis error committitur in uſu calefacientium & ſiccantium remediorum, & antiquitas prudentius præſcripſit ſerum lactis, aſinæ lac, ſyrupum regis Saporis. Sic poſt longum morbum tumores in glandulis colli paruerunt; glandulæ ſunt partes depoſitariæ & emunctoria cerebri, aut male affecti, aut onuſti pravo ſucco. Victus ratio humectans & refrigerans confert, quum jam hecticæ febris ſigna ſe prodant, neglectis tumoribus iſtis ad tempus, licet calefacientia & ſiccantia rejiciamus.

Repreſſa & mitificata febre tantillum chinæ in aqua macerabitur, adjuta radice cichorii & polypodii.

Aqua rhabarbari cum radice oxalidis, & tunicæ; lac aſinæ quod ab elephante vindicat. *Purgatio.*

Utatur decocto ſequenti, quo die lacte non utetur.

℞. *Radicis conſolidæ majoris, ſcrophulariæ minoris, enulæ campanæ in oxycrato temperatæ, filipendulæ, ana, unc.* ß: *ſaniculæ, bugulæ, bellidis, piloſellæ, bipinellæ, robertianæ, betonicæ, ana, man. ij: glycyrrhizæ, paſſularum, ana, dr. vj: florum cordialium, pug. ij. fiat decoctio: capiat unc. iv pro doſi cum pauco vino albo & ſyrupo capillorum veneris, inſtar apozematis.* *Apozema.*

Parti applicetur lamina plumbi fugitivo illiti: vel, ℞. *Emplaſtrum diachyli ireati, unc. ij: gummi ammoniaci aceto ſoluti, unc.* ß: *fiat emplaſtrum.* *Emplaſtrum optimum.*

Scrophularia ipſo nomine & fronte mirum quid promittit ad curationem chœradum, ſed in exſolvendo promiſſo languet, viribus æquat aron ſeu ſerpentariam calidam & ſiccam: valet ros ſolis herba dicta, & pes cati ſive piloſella minor.

Si tumores colli ſint contumaciores, valet hoc emplaſtrum.

℞. *Emplaſtri de Vigo duplo mercurio unc.* ß: *emplaſtri de ceruſa, malaxentur ſine oleis*; emplaſtrum divinum mirifice confert.

Radix herbæ quæ dicitur gladiolus contuſa cum roſato Meſuæi prodeſt tumoribus iſtis; & per dies quadraginta detur dr. ß pulveris illius radicis miro eventu.

Valent opiatæ ex conſervis cardiacis non calefacientibus.

Valent hordeata tempore legitimo præſcripta hora ſomni.

Miraculo proficere ajunt jaceam albam, (quam ſpeciem violæ eſſe ajunt); item papaver rubrum macerant in vino, contundunt, mucaginem tumori chœradico applicant, id remedium temperando prodeſt, & eas habet dotes quas requirimus in remediis ſtrumarum, exclusis calefacientibus, & nimium ſiccantibus.

CONSILIUM LVII.

De contumacibus ruboribus post exanthemata.

CONsultum est ut æger sumat cassiam sæpe, diluto vino utatur, minuatur sanguine; serum lactis sumat, aut lac asinæ: lavetque faciem eodem, vel

Unguentum. ℞. *Rosati Mesue lauti in aqua nenupharis, unc. iij: nutriti unc. ß: pulveris unguenti citrini scr. iiij pro litu faciei. Sed noctu linteum unctum imponendum est.*

Pomata cum oleo ex frigidis seminibus confert.

Lotio. Paretur lib. jß emulsionis ex seminibus frigidis & amygdalis contusis in decocto anagallidis, hordei, floribus nymphææ, semine & foliis acetosæ, adde unc. iij. aquæ nenupharis: lavetur facies, aut aqua liliorum cum trochiscis albi Rhasis, vel

Accipe sex pedes vervecinos, contunde cum carne & ossibus: coque totum in aqua, quæ post fiet mucaginosa, lavetur facies: satius erit accipere aquam nenupharis aut plantaginis quæ miras habent vires ad faciei nitorem in quibus solvitur caphura, aut maceratione seminis psyllii.

Item valebit cremor lactis cum aqua rosarum, aut oleum de vitellis ovorum: vel accipitur frustum lardi antiquum, coquitur in vino rubro ad perfectionem; ubi refrixit pinguedo supereminens asservatur usui. Duretus radit frustum lardi, ramenta diu macerata in aqua fontana aqua rosarum excipit & vasi calido imponit.

Dureti pomata.

CONSILIUM LVIII.

De serpigine, specie tineæ & pityriasi.

Purgatio. TEmperamento est melancholica per adustionem quamdam, & id habet a stirpe generis Nobiliss. mulier. Purgabitur opiata laxativa, ex herbis convenientibus, hepaticis, & splenicis, senna, rheo, syrupo de agrimonio Rondeletii, byzantino, regis Saporis, additis conservis convenientibus, cassia in sero lactis, senna cum decocto carnis vitulinæ.

Parabitur syrupus ex succis, cum granis kermes & fructu halicacabi; at inter cetera recenti, æstate huic syrupo addetur succus cerasorum, additis ocellis id est floribus betonicæ altilis; hic confert hypochondriacis.

Detractio sanguinis certa de causa est prætermissa, id Medici domestici ex prudentia pendet, inde forte malum est rebelle magis & inextricabile ut loquitur Plinius: Medicus etiam prudens anceps est & labat:

poma-

pomaceum defæcatum conferet, cui tamen vinum dilutum præferatur. Lac asinæ aut capræ, ut vitetur hectica diathesis; vitanda est nimia abstinentia & jejunium; serum lactis colatum cum syrupo violato, julepo rosato. Balnea cum herbis non calidis, sub finem adde 24. lib. lactis, ante addatur furfur anagallis, palea hordei. Epithemata ad cor valent. *Balnea.*

Valet pasta detersiva ex amygdalis nudis, maceratis in aqua rosarum & nenupharis; mica panis secalini cum melle, iride florentino; farina hordei, fabarum cum medulla gummi tragacanthæ, extracta in aqua scabiosæ, aut ejus decocto addita acetosa; sunt qui addunt mucorem aut infusum ari radicis sive serpentariæ. A fotu & balneo litus conferet ex unc. j. rosati Mesuæi cum dr. j pulveris mercurii dulcificati: aut applicatio laminæ plumbeæ litæ mercurio dulcificato; unguento diapompholygos de cerusa. *Pasta.* *Litus.*

Panis in lacte subactus: cucurbitulæ siccæ & cornicula.

Decoctum ex anagallide, furfure, hordeo, ut ante dictum, fotus ex radice althææ, foliis acetosæ, violariæ, primulæ veris, anagallidis; caulibus rubris, cum melle simplici, aut rosato, aut mercuriali. *Fotus.*

CONSILIUM LIX.

Pro filia D. Habert cui tumores in collo, & ulcera in gingivis soboles diatheseos strumosæ.

MUlta de cerebro dicta sunt cur frigidum & glutinosum, item de tempore, quod a sero putri morbi grassantur; tempora enim a sua temperie degenerarunt, quæ nunc prætermitto; glandulæ colli sunt quasi depositariæ cerebri, aut male affecti, aut pravo humore onusti: Et ulcera multa vidimus, & diros abscessus, in quibus quia interni juxta & externi erant, cutis contra se afficeretur, quia ulcus intus, foras, & contra penetraret, hinc gingivarum labes humore traducto & transmisso.

Consulendum capiti, repurgandum etiam tabella diacarthami, de citro, aut succo rosarum. *Purgatio.*

Syrupus magistralis cum chamædry, chamæpity, tertia specie symphiti, aut potius tertia specie oxylapathi quæ bonus Henricus dicitur, agrimonia, salvia vitæ, veronica, vulnerariis herbis, pauca medulla guajaci, pentaphyllo, addatur rhabarbarum, senna, agaricus, syrupus byzantinus, rosarum pallidarum succus, aut decoctum florum persici. *Syrupus.* *Huic miras dotes tribuit Fuchsius.*

Loco syrupi fiat opiata ex decocto simili & laxantibus, addendo conservam violarum, buglossi, nenupharis, melissæ, betonicæ: corticem citrii, cum pulvere sarsæparillæ, chinæ, diarrhodone abbatis, addendo duas tabellas de succo rosarum. *Opiata.*

Decoctum sudorificum blandum.

Cucurbitulæ scapulis: hirudines temporibus: Emplastrum de betonica capiti.

Hora ſomni conſervæ cephalicæ mediocres non calefacientes, errhina ex non calidis conferent quæ blande ſuccum mucoſum e capite eliciant.

Foris quadrantia ceronea, cataplaſmata ex farina lentium, orobi, fabarum, cocta in hydromelite, addita terebenthina; emplaſtrum divinum, divinum effectum, & officium præſtabit.

Potui domeſtico vino, aut aquæ addatur ſarſaparilla, aut china.

ANNOTATIONES.

1. *In uſu errhinorum magna cautione utendum eſt, ſive utendi tempus & particulare & univerſale conſideres, ſive materiam. De tempore quod duplex eſt, particulare ut ſingulis diebus, aut mane, aut veſperi: veſperi omnia ſunt cruda, mane cocta & parata excluſioni; ſic quod errhinum commode uſui eſſe poterit matutino tempore, veſperi inutile eſſe poterit a cœna; mane enim ſequax & obediens eſt materia, veſpere rebellis: ſero craſſa, per cruditatem, mane per coctionem, craſſa fit enim, lævis, & æqualis, ſic minore negotio extunditur; quo pertinet locus celeberr. Hippocratis* 3. de diæta, *nares citra cauſam apertam a cœna implentur, & repletæ eſſe videntur, emungunt autem nihil; ubi mane deambulare & exercere cœperint, emungunt ac ſpuunt; mucus & ſaliva repletionis ſunt* κρίσις (g), *vel index & ſignum: quieſcente corpore meatus ſpiritus illa obturant: ubi calefactum eſt corpus præ labore attenuantur & excernuntur.*

Pro diverſitate temporũ varia errhina uſurpantur. *De tempore particulari dictum eſt, de univerſali dicendum. Alia errhina æſtatis tempore, alia autumni, alia hiemis uſui eſſe debent: in materia fere peccatur, fere enim omnia ex herbis calidis & ſiccis parantur, ut hyſſopi, majoranæ, ſtœchados, anagallidis, cui poſtremæ vis ineſt maxime deterſoria, deſiccatoria, & ob calorem nonnullum attractoria. At magna hominum pars non mungit facile, ob ſiccitatem quamdam & caliditatem quæ ineſt in capite; id genus ſunt biliosi, melancholici, atrabilarii, qui curis & ſollicitudine animum exercent, ab eorum enim naribus nil excernitur, niſi partes hæ fuerint præhumectatæ. Ideo Hippocrates* 3. Acut. *dicebat balneo nares humeſcere; ſicque valent potius quæ ſuo blando calore & halitu humido partes iſtas tepefacient: de majoranæ pugillo in aqua multa macerato dici hoc poteſt, quod tuto uſurpatur a nonnullis; tutius betæ, & anagallidis ſuccus, hydromeli, ad detergendum & humectandum conferre poteſt.*

CONSILIUM LX.

Ad Ardorem, & reliquias antiquæ GonorrhϾ.

1. *Emulſiones.* COgitatur de iſto fluxu non omnino ſiſtendo, ſed moderando, in id præſcripta victus ratio conveniens.

Conſultus

(g) Criſis.

Consultus usus emulsionis ex decocto hordei, amygdalis, sempervivo vermiculari, seminibus frigidis, aqua plantaginis & rosarum, syrupo violato. Bolus ex cassia, rheo, cum terebenthina & diatragacantho frigido, pauca conserva nymphææ, sub finem, cum rheo solo: pro litu ad perinæum rosato Mesuæi addatur parum argenti vivi in succis salviæ & limonum exstincti: prosunt temperata, si calor adsit, injectiones ex refrigerantibus aquis, hordei decocto, lacte, vulnerariis herbis: tandem ad aluminosam aquam deveniendum. *Bolus.* *Litus.*

Usus conservæ rosarum, nenupharis cum cydoniato Aurelianensi & myrobalanis conditis.

Opiata laxativa ex conservis aptis, rheo, & senna: vel tabellæ roborantes ex santalis, conserva rosarum, karabe, & rheo: item pilulæ sub finem usui esse possunt, ex aloe lota, karabe, senna, rheo, pulvere juniperi, & hederæ, exceptis terebenthina aut syrupo de althæa. Alternis diebus exhibendæ sunt tabellæ diatragacanthi: syrupus additis herbis vulnerariis, halicacabi fructu, ciceribus; transcolata conserva rosacea valet pro potu, aut decoctum chinæ cum radice cichorii aut cum oxyacantha. Sed quia æger est salax & libidinosus, id quod fluxum ad partes imas provocat, danda quædam remedia quæ semen minuant & quæ ad sterilitatem faciunt; aqua rhabarbari in qua radix sanamundæ, pentaphylli incoquatur, hordeata conferunt. *Opiata.* *Pilulæ.* *Tabellæ.*

Item terebenthinæ parum lautæ dr. ij: mellis parum, pulveris diatragacanthi frigidi, dr. j: fiat bolus: meminimus ante injectionum. Iterum dicimus eas parandas ex hordeo, palea hordei, veronica, pilosella, bellide, semine cydoniorum, psyllii, consolida, medulla guajaci, agrimonia, pentaphyllo, plantagine, floribus hyperici, cum syrupo absinthii, rosarum siccarum, melle rosato, trochiscis albi Rhasis; sub finem malo rebellante, alia injectio conveniet ex aqua plantaginis, myrthi, solani vel decocto ejus, cum trochiscis Rhasis & pauca aqua aluminosa, vel tantillo hydrargyri dulcificati. *Bolus.* *Injectiones.*

ANNOTATIO.

I. *Videndum sedulo ne diuturnum cervicis vesicæ ulcus nobis imponat. Ex hoc enim, curata interdum gonorrhœa, perinde atque e prostatis post diuturnas gonorrhœas, purulenta quædam illuvies, aliis in totam vitam, aliis donec justa curatio adhibita sit, stillare & ægri indusium commaculare consuevit, quæ gonorrhœam ementitur.*

CONSIL.

CONSILIUM LXI.

De Satyriasi.

QUidam uxorem duxit; post aliquot annos laboravit satyriasi, eaque vehementi & molesta; longe ante gonorrhœa laborarat, a qua liberatus erat, & a matrimonio uxor ejus ne minimum incommodi senserat; viscera habet calida & æstum internum (is enim est temperamento melancholicus) sæpe conquerendo objicit: sentit acrimoniam & nitrosi humoris velut insultum & impetum. Opinio primi deliberantis, salvo nostro judicio, ut benigne præfatus est, fuit, ut enematis primum consuleretur, phlebotomia, blandis medicamentis, non neglecto respectu humoris melancholici, additis seminibus viticis & nymphææ. Probavit quoque balneum, lac caprillum, opiatam ex conservis refrigerantibus, & aliquantum corroborantibus, litum ad partes naturales & lumbos ex nenupharino oleo & rosato Mesuæi. Animo & corpori providendum putavit. Animo contra pathemata, quod ad illecebras & imaginarias voluptuarias cogitationes attinet: cogitatio voluptuaria cum illecebris semen auget alliciendo & sensim deorsum attrahendo, maxime quum picturas pulchras, aut mulieres cogitant, aut vident.

1. Causa. *Fotus.*

Utatur jusculis æger cum extremitatibus vitulinis & gallinis, cum hordeo & passulis; ita moderatos esse oportet ut contemperatio adhibeatur, & stimulus Veneris omnino non tollatur: valet syrupus de pomis simplex & cum senna, syrupus nenupharis, julepum rosatum, syrupus violatus. Opiata laxativa cum senna, tamarindis, materialibus, syrupo de cichorio composito, cassia, manna, conservis temperantibus; tabellæ diatragacanthi frigidi ex intervallis. Opiata corroborans; Balneum universale & particulare; lac asininum, serum lactis clarificatum cum albuminibus ovorum, addito syrupo violato & julepo rosato, aut saccharo violato, aut buglossato. Injectiones in penem ob glandulas male affectas, aliquando ob ulcusculum in glandulis ipsis.

Opiata.

Alvus sit semper mollis, vel arte, vel natura: qui alvo sunt ficciore, sunt libidinosiores (quamquam hoc disputari potest) priapismo, satyriasi, & gonorrhœæ obnoxii magis. In pelvi lacte plena insideat, addita portulaca, trifolio, nymphæa.

Aeizoon & cichoracea sunt minus apta, quia generationi obesse dicunt. Sunt qui laudant trochiscos de camphora.

ANNOTATIO.

1. *Aliud est homo insulsus, aliud fatuus, ille caret sale, & non excitatur facile ad Venerem, fatuus non potest facile explicare Venerem & explere, senex vanum trahit laborem, licet excrementa sint salsa & nitrosa: unde gementes*

gementes dicuntur a Comico, id est tussientes & quasi gemebundi ob excrementum nitrosum, ideo dantur lenientia ad sputum movendum, non calida ut in asthmaticis a copia, unde laudatur pulegium quod vitia pulmonum facit excreabilia, ut loquitur Plinius.

CONSILIUM LXII.

De vertigine & symptomatis melancholicis & hystericis.

OMnibus diligenter expensis, judicamus oculorum suffusionem & tenebricosam vertiginem, a vaporibus melancholicis, tam ab hypochondriis quam ab utero elatis originem ducere: quamobrem distinctione opus est, & affectarum partium maxime habenda ratio; nam remedia, quæ utero suam dicarunt operam, calida tenuiumque partium, boni vel tetri odoris, hypochondriis nocent, vertiginem augent, capiti, jecori & præcordiis plurimum obsunt: sic judicio opus est, ut prima mali causa innotescat, & ea cognita, legitima præsidia adhiberi queant. Observatum est N. D. a teneris annis capitis doloribus fuisse obnoxiam, quæ causa esse potest cur hæc pars citissime afficiatur: & ad id non mediocriter conferet exquisitus nervorum & cerebri membranarum sensus; ideo non probamus remedia calida & odorata, seu interius assumta, seu exterius adhibita, sive in balneis (magnopere tamen profuturis,) seu in fotibus regioni ventriculi admovendis, juvandæ coctioni & flatibus discutiendis dicatis & accommodatis. *Causa.* *Offensis obnoxia infirmitas, ait Celsus.*

Delectus sit ciborum; humectantia maxime conferunt; a calidioribus & siccioribus alimentis abstinendum. *Victus.*

Moderanda omnis animi actio & contentio, cura & negotiorum graviorum tractatio seu πολυπραγμοσύνη.

Aperiatur ex intervallis vena brachii, aut temporis dextri, si dolor urgeat, aut crebrius vertigines adoriantur. *Phlebotomia.*

Utatur opiata & conserva solutiva a D. Quercetano præscripta, quam si respuat, ejus loco parabitur syrupus magistralis, non minoris virtutis & efficaciæ; si hystericis divexetur symptomatis, clysmatis utendum; vitandaque erunt, peculiari de causa, nisi urgente maxima necessitate, fœtida naribus admovenda. Somnus conciliabitur syrupo nymphææ cum tantillo diacodii, ut exquisitior partium sensus spiritusque quodammodo consopiantur; convenienti tempore balnea aquæ tepentis fumo & odore carentis ex usu erunt incoctis foliis violarum, nympheæ, buglossi, lapathi, borraginis, & vitis, æstate maxime; hora somni capiat conservam rosarum, buglossi, borraginis cum tantillo conservæ melissæ & consolidæ. Denique maxime providendum, ut cognoscatur fons & origo affectionis hujus, nam dolores acerbi de quibus conqueritur N. D. non omnino ab utero, sed ab hypochondriis & cerebro repetendi sunt, quod quadam consortii lege seu per sympathiam laborat & cujus maxime habenda ratio est.

CONSILIUM LXIII.

De morsu canis rabidi.

Cucurbitula cum scarificatu.

IN omni morsu cavendum, etiam si non rabiat; dente canis omnis virus gerit. Teneatur vulnus apertum per dies quamplurimos; parte morsa si non sit nervus, aut tendo insignis, scalpello est scarificanda pars, aut sanguisugæ admovendæ, & cauteria sine magno dolore, applicanda cucurbitula, aut pullus per medium sectus; cataplasma valet ex allio, fermento, cepa, theriaca, & momento salis: stercus columbinum cum ruta viridi, panis e clibano extractus, aut tostus, vino, aut aqua vitæ madefactus. Celsus admovet ceram cum resina, ammoniaco, galbano; allium, mel, sinapi cum nucibus; Oxalis sumta, & admota cum allio & fermento prodest; ne lavetur ulcus aqua sola, alioqui decreto omnium est incurabile; æger injiciendus in aquam, ut cogatur bibere; vino cum sale, aut muria ablui potest ulcus. Theriaca sumta, admota, & quia æger adierat aquas marinas, & rubor insolens apparebat in facie, sanguis detrahatur ex utraque basilica; lotio faciei valet cum lacte asinino & anagallide: bis in hebdomada blande purgetur decocto sennæ, ex bipinella, scordio, eufrasia & buglosso.

Cataplasma.

Venæ sectio.

Jus bipinellæ & acetosæ cum vino albo pauco alexiterium est; pugillus madeat in vino; opiatæ usus; conserva cum pulvere cancrorum fluvialium, aut eorum pulvis cum vino albo per multos dies ore sumtus.

Sudorificum blandum usui esse potest cum aqua scabiosæ, bipinellæ, ulmariæ & theriacali, impositis lagenis aqua plenis; præmissis remediis sequentibus, de balneo controversia esse debet.

Purgatio.

℞. *Melissæ, oxalidis, bipinellæ, scabiosæ, scordii, ana, pug. j: seminis ocymi & cardui, ana, dr. ß: foliorum sennæ, unc. ß: caryophyllorum, dr. j: fiat decoctio in qua infunde rhei electi, scr. iv: cinnamomi, scr. j: in colatura dissolve syrupi rosarum pallidarum, unc. j: confectionis hamech, scr. iv: fiat potus.*

Opiata.

℞. *Conservarum buglossi, borraginis, anthos, ana, unc. j: conservæ melissæ, corticis citrii conditi, salviæ, ana, unc. ß: pulveris cancrorum fluvialium, dr. jß: theriacæ, dr. ij: fiat opiata cum syrupo de pomis: utatur mane & vesperi.*

Syrupus.

℞. *Radicis oxylapathi, unc. j: radicum & foliorum acetosæ, man. j: bipinellæ, rutæ, melissæ, scordii, plantaginis, veronicæ & betonicæ, ana, man. ß: radicis sanamundæ, dr. vj: seminis ocymi & cardui, ana, dr. jß: fiat decoctio in aqua: bulliant foliorum orientalium, unc. iv: festucarum hellebori nigri, unc. ß: dissolve in colatura tabellas tres electuarii de succo rosarum, syrupi rosarum pallidarum, unc. iv: fiat syrupus: capiat bis hebdomade cum aquæ scordii & bipinellæ, unc. ß aut dr. vj pro qualibet dosi.*

CONSILIUM LXIV.

De affectione hypochondriaca pro Angenosii uxore.

NOn est artificis rationem semper reddere cur id vel illud ægro præscripseris; quum & artis, & usus fiducia pronuntiet, edicat ut artifex, hoc vel illud faciendum, denique ἀυτὸς ἔφα (*h*), ne si rationem reddat hæsitanti ægro & omnia secura metuenti majorem hæsitandi occasionem prætexat ac insinuet. Medicorum, & aliorum in arte magistrorum 1.
decreta, tamquam senatusconsulta esse debent, quorum ratio, ut omnia arcano pectore conclusa, non nisi loco & tempore, ab eo tamquam ab oraculo elicienda est; tamen apud magistros artis succincte & præcise, non ad pompam & fastum, dictorum factorumque rationem reddere Medicus consortione officii, ut frater non erubescit, nec eum quantum id fiat pœnitet, modo ad ægrotantis salutem id referatur. Certis argumentis colligimus in nobili muliere, cui nos remedia præscripsimus aliquid esse hypochondriacum, quod nomen habet aliquid latentis energiæ quæ opinione major est, & plura se effectu promunt & efferunt quam nomen & affectionis ratio promittat. In intemperie calida sicca primarum venarum, unde alimenti non fit elixatio halituosa, sed assatio fuliginosa λιγνυώδης, 2.
& in phlogosi dioclæa consistere videtur, quasi vero tot symptomaton quæ hypochondriacos querulos, & ærumnosos reddunt, fibræ soboles, propagines, ab ista tantula intemperie, tamquam ab antiqua matrice & radice, pullulent & oriantur. Adeo obscuræ ejus affectionis reconditior est cognitio, manifesti tamen effectus licet origine ignoti, quia dispositio hypochondriaca, & fautrix & alumna, hæc tamen non facile agnoscitur; in hypochondriacis sanguis est acriusculus, nitrosior, alendo ineptus, quem & carnes repudiant, & nervis molestus est, unde punctiones, stupores quasi paralyseos minaces, mille querelæ, mille tædia, dolores animi, & corporis, mille cruciamenta, fixi, vagi dolores, quasi maligno spiritu errabundo, & ab incerto fomite nascente, per omnia penetrabundo tamquam lupus est qui patrem non vidit, hic dolendi & querendi non est intermissio: tabescunt & in dies macrescunt: tantisper dum ἐυεξίαν (*i*) habent atque ἐυσαρκίαν (*k*) ab iis tædiis immunes sunt, maxime dum calor in humido radicali nutritur, & fovetur, dum halituosus est; sed dum ἐκλαμψιν (*l*) is faciat, & acriusculus fit, non amplius irriguo humore radicali fotus, tepefactus ac mansuefactus, tunc hypochondriacus affectus, ut latens anguis sese prodit & sensim nitor faciei deperit & ἐυεξία tollitur, dilabitur corpus, ac extenuatur, nec prius, hypochondriaci meliusculi sunt,

 quam

(*h*) Ipse dixit.
(*i*) Bonum habitum.
(*k*) Bonam carnem.
(*l*) Elucescentiam.

quam quum pinguescunt, licet primus nitor atque εὐσαρκία sit irrevocabilis, unde Aristoteles & Physici melancholicos dicunt medicinam appetere, quia eorum corpus pungitur ac dolet, & infelicibus plantis ea conferunt, ut prius dictum, ac mirati sumus in ægra nostra factam mutationem ipsius habitus καὶ ἕξεως corporis. Ante paucos annos corpus habuit εὔσαρκον (*m*) quasi εὐεξίαν (*n*) habens, cum coloris suavitate, ut videretur quasi præ mole corporis ἄναρθρος (*o*), nunc macra ac dilapsa apparet, & ab eo tempore morbi & dolores apparent, ac sobolescunt: εὐεξία (*p*) bona ut signum & ut causa: habet εὐσαρκία (*q*) multa commoda, aut pauca, aut nulla, nisi forte movet illud Hippocratis, conducit ad sapientiam, ut minime carnosi sint homines, nam ad carnis εὐεξίαν ardoris inflammatio consequitur, quum autem quid tale accidit aqua superata homo ad insaniam adigitur; attamen dictum jam ante carnis bonam εὐεξίαν in iis quibus æstuant viscera, & qui in album hypochondriacorum referuntur, procurandam esse, nam in his post maciem εὐεξία est quasi sanitatis terminus & ad bene de ægro sperandum signum, immo ad morum suavitatem valet; id declaravit Cæsar qui minus metuebat a Dolabella & Antonio, utroque elegante succulento & florido, quam a Cassio & Bruto macilentis, subtristibus & strigosioribus. Itaque id dare operam oportet in ægra nostra ut elisis, si fieri possit, fibris affectionis hypochondriacæ quæ falso credita paralyseos rudimenta, dolores, inflammationes & mille tædia alia suscitat, ut primæ εὐεξίῃ (*r*) restituatur. Id fiet idonea victus lege, purgatiunculis sæpius repetitis, phlebotomia parca manu celebrata, clysmatis refrigerantibus, hordeatis, emulsionibus addito semine papaveris albi; balneis; lacte asinæ.

In historia de Bimontio.

1. de diæta ad finem.

3.

Macri magis formidandi quam floridi & succulenti.

ANNOTATIONES.

1. *Sic apud Comicum* in Andr. *obstetrix dicit, date bibere quod jussi, date quod imperavi, sic auctoritatem Medicorum imitata.*

2. *Unum maxime notandum de melancholicis quod maxime habenda sit ratio adustionis, & caloris adurentis, propterea non simpliciter calor considerandus; id testatur natura, conditioque tumorum ab eo humore natorum, nam plumbum & cerusa maximum auxilium adferunt. Quid ita? quoniam est virus quoddam junctum cum adustione, quod solatro, plumbagine, cerusa, plantagine, emendabile est, ceteris impendio magis irritatur & efferatur.*

3. *Melancholici pinguefaciendi sunt, alioqui eorum humores ferociunt magis; dulcedo enim alimenti temperat & suaviores mitioresque reddit humores; contra quia melancholici perpetuo conqueruntur molestumque rei cujuspiam sensum habent, putant extenuatione, purgatione, sibi opis non nihil posse adferri; at contra fit; nec enim tam quantitas humorum molesta esse solet, immo bene habent.*

(*m*) Bene carnosum.
(*n*) Bonum habitum.
(*o*) Inarticulatus.
(*p*) Bonus habitus.
(*q*) Bona caro.
(*r*) Bono habitui.

bent illi quum εὐεξίαν compararunt, dummodo εὐσαρκία non impediat difflatum fuliginum, quæ etiamnum in talibus visceribus generantur: nil itaque tam noxium est quam fames, abstinentia, extenuatio, & si in aliis extenuatio iram provocet multo magis in melancholicis; consilium est Hippocratis dum loquitur de iis quibus aspera arteria exulcerata est ob acres fluxiones, & tussis jugis est permolesta, studium curaque esse debet, ut ii reficiantur & quam crassissimi fiant; denique necessum est ut idem hic contingat quod arboribus quæ æstatis initio ad ferendos futuros æstus umbram sibi ex foliis & pampinis comparare solent, nam talia corpora similia sunt arboribus quæ in regione arida & siticulosa nascuntur, ait Themistius.

Bonus habitus confert melanch. dummodo difflatum non impediat. Hipp. lib. de diat.

CONSILIUM LXV.

De cholera morbo pro D. Angetio.

MAgni refert, ut qui reipublicæ utiles sunt & bene præstiti muneris, officiique fiducia sunt commendabiles, firma sanitate fruantur, salus enim reipublicæ cum eorum salute conjungitur, & ex valetudinis detrimento, respublica nonnihil capit detrimenti. Sic olim inter vota quæ pro principe nuncupabantur, id primum, ut vita prolixa foret; eodem & jure pro magistratu idem fieri debet; quæ causa fuit ut unum de D. Trancautio adscribere officii nostri ratio monuerit, quod ad ejus salutem apprime pertineat. Cholera morbus sæpe nobis & videntibus & Medicis eum sæpe prehendit; morbus ita acutus & præceps ut fere & vitæ filum præciderit & ita præceps ut tenui, extremaque spe salus ejus penderet, facies illa Hippocratica cum oculo cavo characteris & coloris mutatione apparebat. Apud Hippocratem, choleram, morbum acutissimum, ἀπὸ τῶν χολάδων (s) dictam, quod χολάδες intestina vocentur παρὰ τὸ χολῶδες τοῦ ἥπατος δέχεσθαι (t); duplicem reperio, unam humidam, siccam alteram; in humida est perturbatio ventris immodica bilem per vomitum & dejectionem excernentis: morbus hic facile hominem consumit, ob defectus animi frequentes, bilis & crudorum humorum excretiones, quas excipit ἐφίδρωσις (u), pulsus vermiculans, surarum contractio, & tensio; frequens morbus iis quibus aut alimentum in lactibus corrumpitur, aut non distribuitur, & effectu salutaris est, quia si æger supersit, sanior degit. Sicca cholera dolorifica est, quia fit a maligno flatu distendente & divellente; iis familiaris est qui aut fungis vescuntur, aut valde crudis alimentis, mixto vino generoso, pipere, sale, allio; nulla pæne fit excretio, quod flatus obicis instar impedit, sed venter differtur dolore ac quasi disrumpitur. Humida est cholera quæ dominum afflixit, & nisi repurge-

Cholera duplex, humida, & sicca.

Celsus sic loquitur.

(s) Ab intestinis.
(t) A recipiendo quod est biliosum hepatis.
(u) Sudatiuncula.

Eadem sunt præcavendorum & curandorum morb. præsidia.

Facile quis securus est in iis quæ sine periculo evasit ille sollicitari debet cui hæc nova sunt. Cels.

tur antequam morbus sit redux, aut vena illi secetur si quid urgeat, verendum, ne oscitans, imprudens, & nimium sui securus opprimatur, & quoniam omnis mali prævisio est inutilis ni ad eum cautio adhibeatur, ideo Medicus familiaris & sæpe in aurem personet quid & quantum periculi re neglecta ingruat; Summaque rerum in eo est, ut bona victus lege utatur, ut blando medicamento tertio quoque mense utatur; hæc præcautio morbum imminentem arcebit, quum facilius excludatur morbus, quam jam introductus expellatur, & quamquam de eo morbo aliquis securus esse potest quo sæpe deprehensus ab eo liberatus est, tamen ea falso credita securitate, & a periculo liberatione, non est viri boni salus sæpius periclitanda, hic enim canon prudentiæ apud Comicum: *Quod cavere possis, stultum est admittere.*

CONSILIUM LXVI.

De febribus diariis hecticæ prodromis & rene purulento.

D. Robinelli vidua laborat intemperie calida sicca quæ febris hecticæ minax est, & quum non videatur febricitare, habet quasdam diarias, quæ febres hecticas, aut veras, aut nothas prægrediuntur, ut alias ex Arculano annotavimus; vetus quoque est querela renis purulenti, immo nescio quod tabum, aut semen maleficum circum partes uteri stabulatur, quod conspirat in ejus perniciem, fovet, & alit alia mala sic, ut continuatio, & series quædam sit malorum, hinc illæ lacrymæ, hinc illa misericordia, & Medicorum aures perpetuo obtunduntur, ac verberantur, hinc reperimus verum illud Hippocratis: summum est bonum sanitas, divitiarum, aut bonorum corporis nulla est utilitas citra sanitatem: nec mirum si artis præsidia eludantur; nam naturam obscuram, (id est intemperies & quæ ab ipso sunt fata) mutare difficillimum; non transformantur, corriguntur quidem. Et mirum quum veteres calidæ intemperies, ætatis flexu & fluxu curentur, aut minuantur per Hippocratem, cur hæc mulier veritatem illius oraculi Hippocratici non persentiscat, maxime vero quum in victus ratione non peccet; præter intemperiem etiam malam partium diathesim, atque διαφθοράν (x) accusare licet, tot symptomatum causam. Corrigendæ ergo intemperiei conveniet usus syrupi ex succo plantaginis utriusque, acetosæ, lamii, addito nenuphare & julepo rosato, ut molestias caloris adurentis & hæmorrhoidum devitet. Pomatio utatur, opiata laxativa, qualis post describetur: clysteribus ex sero lactis addito butyro plumbeato, qualitas enim plumbi hic apprime confert; vel injicientur hordeata, vel aquæ refrigerantes cum mucaginibus; utetur emulsionibus, item pasta (in formam massæ panis) in quam ingredietur semen papaveris: in calore isto & phlogosi conferunt glutinosa, & lenta, quia eum

Lib. 3. de diæta.

1.

In Epid. morbi connutriti in senecta relinquunt. Gal. in comm. interpretatur de calidis.

2.

(x) Corruptionem.

eum suo lentore domant & temperant, ut de glycyrrhisa alias annotavimus. Immo est deliberatum num litus ad lumbos ex hydrargyro pauco conferret.

Cassia valebit, quamquam in ardore renum Rondeletius (nescio quo motus consilio) cassia interdicit, quia ait, calefacit propter nonnullam quam in se habet caliditatem. *3. lib. meth.*

Sed & ob ulcus vetus renum quidam consuluere usum decocti sudorifici. Ita Rondeletius: *post evacuationes utile erit promovere sudores, vel ingressu laconici, vel guajacino cremore qui movet sudores, ulcera terget, copiam urinæ minuit, sic in omni ulcere renum, & vesicæ juvat*, & hæc quæstio est de apicibus artis. *Ibidem in meth.*

Injecti clysmi ex mollientibus, plantagine, foliis papaveris, seminibus frigidis, & semine papaveris, semine psyllii, cydoniorum coctis in sero lactis. Addita est aliquando clysteri dr. ß. pilulæ de cynoglosso.

Facta est opiata solvens ex unc. ij. foliorum sennæ coctis cum althæa, fumaria, plantagine, bipinella, cicerbita, rostro porcino, passulis: dissolutæ sunt unc. ij cassiæ: additæ dr. vj tamarindorum; mucaginis seminis psyllii extractæ in aqua parietariæ dr. vj: usa est ad unc. j. præscriptus syrupus de papavere rubro; data quotidie mane de hac opiata sequente ad quantitatem nucis.

℞. *Conservæ rosarum, nenupharis, ana, dr. iij: rasuræ eboris, cornu cervi, electuarii triasantalon, ana, scr. ij: limaturæ chalibis præparatæ, dr. iij, cum syrupo de cichorio simplici fiet opiata ad usum.*

ANNOTATIONES.

1. *Optimum bene valere; secundum formosum esse: tertium habere divitias nulla fraude quæsitas, ait Plato* in Gorgia.

2. *In doctrina Hippocratis sunt morbi congeniti seu connutriti, Plinio parentales dicti, qui ut hereditates ad posteros veniunt atque in mancipatum, suntque æternæ possessionis, sic in eos morbos non est longioris temporis exceptio.* *Hipp. συγγενέις (y) vocat in Epid. καὶ συντρόφους (z).*

CONSILIUM LXVII.

De Rheumatismo.

UXor D. Piiartii Aurifabri videtur laborare ea affectione quam ῥευματισμὸν (a) vocamus, de quo libellum dedita opera exaravimus, cujus vis in eo consistit, ut & effluat in habitum humor, aut impulsus a partibus *Ballonius citat libellum suum de rheumatismo an. 1643, editum.*

(y) Congenitos.
(z) Et connutritos.

(a) Rheumatismum.

tibus internis robuſtis, aut rigato toto muſculoſo genere per διάχυσιν (b) quamdam humorum in habitu contentorum: immo vero id fit forte & per impulſionem, & per attractionem: Item vis conſiſtit in eo ut a parte in partem ſubinde fiant translationes, unde tandem inſignis circum articulos abſceſſus excitatur; in plenitudine & cacochymia id maxime excitatur, ut Hollerius annotavit, vulgus ad caput id refert & ſoli capiti ſtudet, ratus fluxionem eſſe a capite: Galenus ad robur partium principum ſe ſe liberantium pravo humore diſpendio imbecilli corporis habitus, in quem relegant deponuntque ſuas ſordes. Duo ſunt loci commemorabiles, qui non longe ſunt diſſimiles huc adducendi, ut ex iis demonſtratio aliqua deſumi queat, prior eſt *in aphoriſmis*, quum loquitur de fluxu immodico ſanguinis: *Fieri poteſt*, ait, *ſi ora vaſorum ad uterum pertinentium plus æquo aperiantur, & ſi ſanguis, vel tenuior, vel calidior fiat, & totum corpus ob aliquem malum habitum gravetur ſanguine, licet ſuam ſymmetriam copiâ non excedat, expellit ideo ad venas uteri, ut accidit* ἐν ταῖς ῥευματικαῖς διαθέσεσι (c) *in quibus alias in aliam partem fluxus fit, fieri poteſt* (*inquam*) *ut immodica menſium ſit evacuatio.*

l. de mater. chirurg. cap. de repell. 8. cap. de ſang. miſſione.

Alius locus eſt Galeni *de venæ ſect. Partes imbecillæ*, ait, *excrementitiis morbis capiuntur: hac ratione* τὰς ῥευματικὰς διαθέσεις (d) *fieri ſcito, univerſo corpore imbecillo exſiſtente, quæ una eſt aliqua* κακεξίας, *id eſt, mali habitus ſpecies, principibus illius partibus, licet in iis paucus ſit ſanguis, gravari ſolitis, eumque ad carnoſas juxta cutem partes protrudentibus, & magis ad glandulas*, &c. Et paullo poſt, *Quibus pulmo, lien &c. cerebrum, carnoſo genere natura ſunt robuſtiora, in iis ad glandulas & carnes fluxiones perveniunt, quum præſertim, univerſus corporis habitus imbecillus fuerit, ut* ἐν ῥευματικαῖς διαθέσεσι: quo in caſu Galenus roborat partes, evacuato prius ſanguine, licet imbecillitas ſit carnium, & mirum quod immodicus non eſt ſanguis, ſuam enim ſymmetriam quantitate retinet, quare ergo gravantur partes? ſi modicus eſt ſanguis, immo ſi parcior unde tanta νωθρότης (e); Ajunt id fieri ob imbecillitatem partium, nam imbecillo homini exiguum etiam pondus oneri eſt, & quum partes robuſtæ ſeſe exonerant in genus muſculoſum & glandulas, fit quædam plenitudo ad vires. Ego vero non tam ad quantitatem ſanguinis id revoco, quam ad vitium quoddam ejus; imbecillitas partium & habitus non eſt ſine morbo, cachexia ipſa & ſumma decoloratio habet & deſignat aliquid κακοῆθες (f). Non in aliqua evacuatione ſanguinis & corporis externi, habituſque roboratione ſalus ægrotantium conſiſtit ut placet Galeno; alia quædam ratio inquirenda eſt; unde videmus & cachecticas & decolores virgines non juvari, aut ſanguinis detractione, aut purgatione (licet utrumque queat uſurpari, ſed curatio non inde pendet): balneæ naturales, & crocus martis, miraculo curant; ubi eſt latens aliquid quod non niſi medicamento virium latentium

8. cap.

(b) Diffuſionem.
(c) In diſpoſitionibus rheumaticis.
(d) Rheumaticas diſpoſitiones.
(e) Tarditas, ſegnities.
(f) Malignum.

latentium exigatur & depellatur; fidem quoque facit quod cachexia ipsa in leucophlegmatiam, aut elephantem degenerat ac terminatur. Vide plura alio loco. In morbo hujus mulieris & in omnibus similibus, ex dicto Hippocratis omnes cavitates & inania musculorum ichore replentur: venæ sectio in hoc affectu remedium est ἡγεμονικὸν (g); sub finem blanda catharsis; & quoniam genu valde laborat & tumet, placet emplastrum ex sigillo beatæ Mariæ crudo: emplastrum de baccis lauri cum pulvere ireos; ichore replentur carnes, & muco maligno nervi & ligamenta, qui mucus quum laudabilis est, apte, & sine dolore moventur partes: sin minus contra, & quo magis ægri extenuantur, partes replentur tetro ichore, & muco: & ex Galeno iste mucus nec affusione nec cataplasmate, nec medicamento attrahitur aut discutitur, sed coctione, & mitigatione eget, potius, cataplasma valet ex farinis in vino coctis addendo sapam, fæcem vini, sigillum crudum B. Mariæ; experiundæ sunt stuphæ siccæ sub finem, aquæ Plumbares primas forte tenebunt.

Consil. 30.

Comm. in lib. 3. de Articulis.

Præclara qui pro emplast. ex gummis liquefacientib.

ANNOTATIO.

1. *Morbus hujus mulieris ad febrem laboriosam accedit, in qua circum maxillas, & articulos abscessus fiunt ex Hippocrate & forte in habitu corporis, & genere musculoso est materia morbifica, ut Galenus ait, materiam causi in universo corporis habitu esse. Et Galenus* comm. in aphoris. 31. lib. 4. *communem locum qui patitur in lassitudine, & labore spontaneo, & non spontaneo, genus universum musculosum esse putat.*

CONSILIUM LXVIII.

Pro D. Mombeliart dysuriam & stranguriam patiente.

AB equitatione mictus cruentus, excreti lapides, dolor in rene. Dolor ad splenis regionem, qui autem non est splenis, sed per viciniam renis laborantis & tumefacti fit. Urinæ alias crassæ, mucosæ, purulentæ, suspicio ulceris. Cathetere probatus, non deprehensus lapis, licet ejus magna sit suspicio, & non percipitur, nisi a valde perito, aut certis de causis eludit, aut fallit catheterem: ideo ad probationem deveniendum putamus. 1.

Nobis argumenta sunt affecti renis, affectæ vesicæ, aut quia in ea calculus est, aut exulceratio internæ membranæ a pure, ichore, aut tabo a renibus manante; plerique enim habiti sunt lapidosi in vesica, unde stranguria, quibus a rene malum erat; item ulceris rudimenta in collo vesicæ, aut

Vide ante conf. 26.

(g) Principale.

aut partibus vicinis suspicamur; at interest scire, an ulcus sit in urethra, an lapis, alioqui futilis futura est disputatio.

Quæstio præclara est; an pus sit, aut quid purulentum, an necesse sit ulcus esse, nam in venis sanguis pus fit apud veteres, ait Donatus, explicans illud Terentianum. *Expuere omnem molestiam ex animo*; pus, ait, significare omnem humorem corpori onerosum. Victus ratio conveniens præscripta.

In Eunucho.

Clysteres etiam additis herbis vulnerariis sunt instar fomenti; in eo ægro cui alvus pigrior est, cassia in bolo, & dissoluta, immo clarificata.

Si ulcus, studendum ulceri, immo dilutius decoctum Guajaci valet; si ulcus sit in eam formam accipiatur unc. ß. maceretur in decocto passularum, graminis, & acetosæ; fiat instar ptisanæ ad usum in pastu.

Abstinendum a validis diureticis; hordeata valent, emulsiones, lac asinæ, aut capræ, bis die.

Syrupus nenupharis ad somnum ciendum, & leniendas molestias, dolorem; balnea, injectiones convenientes in vesicam, ad dilatandum: nam ob frequentem enixum in micturiendo stringitur os vesicæ, emejitur id quod tenuius est, remanet fæx, hinc illæ lacrymæ.

Decoctum foliculorum & cassiæ valet, litus blandi, usus hydromelitis recentis & aquosi, usus aquæ albæ, missio sanguinis, ex brachio & saphena. Aquæ Spadenses ob ulcus; si sit in vesica lapis, advocandus lithotomus.

ANNOTATIONES.

1. *In urinis quorumdam mucosum quid, tenax & glutinosum apparet quod matulæ suo lentore ac tenacitate adhærescit ita pertinaciter & obstinate, ut inde avelli nequeat; deinde postquam fundus matulæ propendet, & dorsum versus inclinatur, ea materies cogitur in se, & conglobatur & affatim acervatimque velut provolvitur. De causa ejus materiæ sic præter naturam genitæ plerique digladiantur: alii ad renes referunt, alii ad cacochymiam corporis & fluorem muliebrem; alii ad colliquationem quamdam corporis, vulgus ad catarrhum; alii ad pravam quamdam dispositionem partium omnium urinariarum, alii ad ulcus sordidius ipsius vesicæ, alii ad morbum vesicæ, alii ad hypersarcosin urethræ, ut effluat id quod tenuius est, remaneat quod crassius præ angustia aquæductus; alii ad calculum in vesica contentum: immo quum calculus in vesica & frequens micturiendi desiderium, æger se comprimit ob dolorem, & ita emittit id quod tenuius est, quia compressio est; in conando remanet crassius id quod in dies lentescit; & observarunt primarii & lithotomi lapide in vesica contento diutius, non initio, quum dolores excitat, & ipsa vesica ægrotat, & fœtet, mucum illum naturæ molestum excerni, tales urinas reddi, donec exclusus sit: laborat enim & ægrotat vesica, & quia pars est membranosa & habet aliquid νευρῶδες (h), tale in ea congeritur*

(h) Nervosum.

geritur excrementum, tum a proprio ipsius excremento, tum ab externo: ubi vero excluso lapide vesica melius habet, tum nil tale generatur, quorum demonstratio peti potest ex Galeno comm. ad part. 66. lib. 3. art. *quum distinguit excrementa partium carnosarum ab excrementis partium spermaticarum, maxime vero membranosarum; sunt enim μυξώδεα (i), tenacia, lenta glutinis instar, & quum id quod in mucosa urina apparet, non sit dissimile ei excremento quod decedit e partibus spermaticis: urinæ istius mucaginosæ causa necessario adscribetur morbo ipsius vesicæ, ægrotat autem quoties in ea lapis exsistit. Simile quid a Fernelio observatum* cap. 16. de urinis *& Galenus* ad aph. 3. lib. 5. *non videtur definire excrementum superfluum, simile quidem naturæ partis ut humor exsistit, in osse medulla, in hepate sanguis, spumeus humor in carne pulmonum, in articulorum compagibus humor glutinosus & in cadaveribus eorum qui calculo interierunt vesica inventa est plena muco isto simili mucilagini extractæ ex seminibus carnosis & succulentis.*

2. *De injectionibus in vesicam videndum an sit ulcus simplex, an cum calculo, indicatio enim alia adest; Rondeletius ad detersionem puris in vesica injicit guajaci decoctum, item parat alia non pœnitendæ lectionis; si aquæ refrigerantes, aut similia ejiciuntur, ista refrigeratio confert ad coagmentationem lapidis, & ipsius vesicæ naturam spermaticam lædere potest: purgato corpore, bolis potius quam potionibus utendum, remedia topica usurpari possunt quæ leniter ardorem reprimant, pus abstergant, & ulcus glutinent, in eum modum.*

℞. Trochiscorum Gordonii sine opio unc. ij. dissolve unum in lacte caprino, aut hordei decocto, si ulcus quis purificare malit quam glutinare, & per catheterem in vesicam per aliquot dies injiciatur; purificato ulcere dissolvatur unus trochiscus, in lacte ovillo, nam glutinat; si pus crassum admodum dissolvatur, trochiscus unus in aqua mulsa, hæc magis conducunt quam sumta, quod ab ore ad vesicam longa sit via, dolor autem quem mejendo patitur æger mitigatur fotu pectinis ex malva, radice althææ, nympheæ, floribus chamæmeli, meliloti, semine nymphea, calamo aromatico.

CONSILIUM LXIX.

Pro D. des Brosses tussiculoso phthisico.

DEstillatio erat serina in pulmones: vetus tabi & seri putris collectio in pulmone; ut in epilepticarum ovium cerebro saniosus est humor auctor mali, auctoritate Hippocratis jam ulcuscula & vomiculæ in pulmone. *Lib. de sacr. morbo.*

Quæstio fuit an utendum siccantibus, detergentibus & adversus pulmonum & mollitudinem & putredinem eorumdem, an humectantibus: illa putre- *Quibus pulmones sunt calidiores iis*

(i) Mucosa.

quædam tabes est familiaris nomine tabis largius sumto. Vide lib. 2. cons. Ball.

putredinem arcent, robur pulmoni conciliant; hæc putredinem pariunt; revera temperanda hæc sunt, ne humectatione nimia sputum effeminetur, ut loquitur Hippocrates, & putredo augeatur, neve siccatione os siccius reddatur & sputum non educatur; veteres in simili casu utebantur hedrychroo, id est compositione quadam ad pulmones corroborandos; & nunc sunt qui concinnant tabellas cum flore sulphuris ad siccandum, eo modo quo olim hedrychroon laudabatur.

Capita inter hæc constitimus, linctus cassiæ, aut cassia soluta, gargarismi refrigerantes & adstringentes, in serina destillatione in materia calida catarrhi: in frigida, aqua tepida ore contenta.

Lib. morb. Galenus lib. de locis aff.

Aëtius in serina destillatione utitur oxyrrhodino & capitis lotione ex incrassantibus & refrigerantibus, id quod notabile.

Si febris putrida conjuncta est ex urinis patebit, corpus purgetur. Emplastrum ex thure & mastiche cum emplastro de betonica ad suturam coronariam in formam T.

Pulvis cum pulvere chinæ, pulmonis vulpis, penidiarum, electuarii diatragacanthi frigidi, conserva rosarum: vel tabellæ instituentur additis floribus sulphuris, ut quidam volunt hoc modo.

℞. *Pulvis diatragacanthi frigidi, & diarrhodon abbatis, ana, dr.* j: *florum sulphuris, unc.* ß: *sacchari optimi unc.* ij: *gummi tragacantha dissoluti in aqua rosarum aut cinnamomi, scr.* j: *confundantur in mortario marmoreo: dein cum tantillo olei anisi formetur massa tabellarum dosis, a dr.* ß *ad scr. ij.*

Syrupus de symphyto descriptore Fernelio valet, vel similis a D. Magno celebritate medendi maximo institutus *in Hist. Godonii lib.2. Consiliorum nostrorum: Cons. 52.*

Formulæ masticatoriæ, additis iis quæ pulmonem siccant, vi sua ryptica & a corruptione impediunt.

Hipp. 3. de ar.

Quæstio præclara, an balneum conferat? conferre potest multis rationibus, quas prudens Medicus fabricaretur; an non & blandorum sudorificorum usus etiam commodus, ut serum putre absorbeatur; nam quo corpora strigosiora & macilentiora eo magis sanie & ichore quæ supersunt carnes scatent.

Quoniam putres etiam humores in ventriculo, & mesenterio succrescunt, & diarrhoeæ funestæ tabescentibus contingunt, infusum rhei ex usu est aliquando: item pilulæ ex aloe lauta, pulvere diatragacanthi frigidi, rosarum; rhabarbaro, santalis.

Vel tabellæ ex pulvere diatragacanthi frigidi & triasantalino, ex rheo.

Primula veris siccat & adstringit.

Conservæ symphyti, nicotianæ, rosarum, violarum, herbæ paralyseos, & pulveribus thoracicis conferet.

Caro cydoniorum, & conserva nymphaeæ addi potest cum pauco pulvere chinæ, aut radicis sassafras: litus ex oleis refrigerantibus lautis in aqua hordei & rosarum.

Plura in lib. 1. consil. Ball. ad tabidos & hæmoptoicos initio.

Sectio venæ frequens, sed pauca evacuatio sanguinis.

Suffumigium ex herbis vulnerariis & nicotiana, symphyto utroque, pulvere guajaci, ad siccandos pulmones; valet item hic syrupus qui proxime viribus æquat syrupum de symphyto.

℞. *Florum*

℞. Florum & germinum salicis, ana, man. ß: radicis althææ utriusque, plantaginis, becchii, marrubii albi, sonchi seu rostri porcini, caulium rubrorum, ana, pug. j: jujubas sebesten, num. 20. seminis bombacis, unc. ß: florum nymphεæ, pug. ij: fiet decoctio in aqua hordei, & aqua macerationis rosarum provincialium: in colatura ad lib. j. dissolve succi bipinellæ, pilosellæ & pomorum, ana, unc. iij: sacchari, quod sufficiat; fiat syrupus ad usum ex cochleari.

Notandum quod in tabescentibus a pulmone (idem etiam de reliquis) consumta valent (modo non sit febris putrida juncta) iis de causis quas alibi attulimus, supplent enim vicem testudinum nemoralium. 1.

Valet & hordeum mundatum, in jusculo carnium crepante & cocto. *L. 1. cons. Ball. initio.*

Aqua alba confert. Manna cum jusculo galli decrepiti.

Pineolatum in rupe, syrupus ex passulis; sed & ad pulmones valet syrupus de symphyto quem concinavit Fernelius: item pasta seu electuarium regium quod optimum est, & paratum legetur *lib.* 4. *meth. medendi*; item mandere rheum cum passulis utile erit.

Ceterum quidam somnifera tabescentibus, maxime si tussiculosi sint, præscribunt, quod magna cum cautione faciendum. Galenus enim notat semen papaveris supprimere ea quæ a thorace, & pulmone educuntur, valere autem in tenui & acri fluxione. *1. de alim. fac. cap. de semin. papaver.*

ANNOTATIO.

1. *Ad tabidos & pulmonicos dari debent ea quæ calorem tabificum temperant, & lentum succum habent, ut resistant calori depascenti qui consumit corpus, carnes enim (ait Hippocrates) magis liquescunt a malis quam nutriantur ab assumtis; unde notandum unum apud Plinium quum loquitur de succis arborum*, vivaciores sunt, *ait*, plantæ quibus succus lentior est. *Idem judicium de corporibus, & ille humor radicalis lentus, halituosus, glutinosus: in eo affectu syrupus sequens maxime commendatur.*

℞. Caponem unum succulentum, armum vitulinum, aut partem pectoris vitulini, coque in aqua fontana & parte aquæ scabiosæ, & in eadem incoque carnem duarum testudinum nemoralium detractis extremitatibus, adde hordei mundati, man. ij: florum tussilaginis, nympheæ, violarum, ana, man. j: seminum frigidorum majorum & minorum, ana, unc. ß: seminis papaveris albi, unc. ß: scariolæ, acetosæ, lactucæ, ana, man. j: gummi tragacanthæ & arabici, ana, dr. iij: passularum, unc. ij: seminis sesami, dr. iij. penidiorum unc. j: fiat decoctio ad lib. ijß: adde sacchari quod sufficit, fiat syrupus ad usum.

CONSILIUM LXX.

De arthritide, lumborum doloribus & aliis affectibus.

SYmptomata hæc vexant D. Deudicourt, dolor ad umbilicum, ructus graves, nidorulenti, acidi; aliquando inflatio non tam sumto statim cibo, quam in anadosi; arthritis; quæ simptomata comitatur & dolor circum lumbos, id autem fit sæpe quia mesenterium, quod hic laborat, alligatur lumbis & spinæ; quo fit ut affectiones mesentericas, spinæ dolores & lumborum, item & paralyses quædam sequantur, ut Meloduni post dolores colicos contingit.

Nota de paralysi Melodunensibus & Pictaviensibus familiari.

Si ea symptomata fugacia sint, bono est; si stabilia, durioris, & exitiabilis fati sunt minacia: nam aut dominatum caloris contra naturam significant & paupertatem nativi & partium imbecillitatem, aut rebellem obstructionem in mesenterio; sed notanda maxime distinctio hoc in loco μετεωρισμῶν (k) recentium, aut veterum, & divisio obstructionis attenuativæ & oppilativæ.

Attenuativa est in senibus, in pulmone, unde dyspnoea; in nervo optico, unde cæcitas; in urethra, unde urinæ suppressio.

Lib. de morb.

Allatus locus de morbo ructuoso, quem Hippocrates νοῦσον ἐρυγμώδεα vocat, de morbis qui in juvenibus curantur, in senibus immedicabiles: item quod icterici admodum flatuosi sunt.

Denique quum ille sit arthriticus, mitiorque morbus in dies fiat, an id bono est, & materia supprimitur an imminuitur. At arthritides biliosæ una cum senecta relevantur, alioqui arthritidem cessare exitio est, & aut epilepsiam, aut apoplexiam accersit & quasi in locum suum sufficit ac substituit.

Visum est laborandum esse in obstructionis ablationem, si ab infarctu est humorum καὶ ἐν σφηνώσει (l) injiciendi clysteres, purgandum corpus, diligenter balneo utendum; fotu hypochondriaco non calefaciente.

ANNOTATIO.

1. *Arguitur vulgo imbecillitas partium, ut morborum causa & morbus sæpe in materia est: tamen Galenus aliquo loco ridet eos, qui imbecillitatem causam in ore perpetuo habent, quasi aut parum dicant, aut nihil: tamen* lib. de symptomatum causis *tanti facit partium imbecillitatem, ut licet nulla materia superflua affluat, febris tamen redeat; contra sentit* com. in aphorism. de eunuchis, *qui locus notatu dignus: hac voce utitur etiam Celsus dum*

(k) Fluxionum.

(l) Et in humorum concretione, incuneatione.

dum sic ait, Magna pars urbanorum stomachum imbecillum habet, *signa edit pallorem, nauseam &c.*

Raro non aliquis partem habet imbecillam. Celsus. Et alibi offensis obnoxia infirmitas.

Apud eundem capitis infirmi fit mentio, & ad id commendat affusam aquam frigidam, & alio loco cuilibet pars aliqua natura est imbecilla, an ea imbecillitas ad intemperiem, an ad morbos materiæ revocanda.

Itaque videndum quid nomen imbecillitas significet, aut aliquid habeat ἄῤῥητον *(m) nec id negligendum, ne frustra partem natura imbecillam inaniamus & medicamentis affligamus, immo detracto sanguine infirmemus. Nam imbecillitas robur addendum suadet & insinuat, unde qui sæpe capitis doloribus capiuntur, capite sunt imbecillimo, & repletio eas partes quaqua versus distendens dolorem excitat.*

CONSILIUM LXXI.

De febre assidua cum symptomatis paraphoricis, catarrhoicis & cataphoricis.

AUrelius adolescens medio Octobri capite doluit, febris, sed ea fallax, quum se febrire non putaret; nulla dum intermissio officii, lex vitæ neglecta; dolor tamen capitis in dies aggravescebat, externa accusabantur, ut ætas ad omnia prona; tandem febris aucta, dolor capitis auctior, febris vere κεφαλικὴ τυφώδης (*n*); nihilominus tamen sui negligens, modo ruri, modo in urbe fuit, securus omnium; tandem lecto affigitur & affligitur; fallax pulsus ut in morbis capitis, urina fallacior, ille febri non respondebat, & in capite focus erat; segnities alvi, nec nisi arte provocata quicquam ex alvo affluebat: æstus viscerum, sed major capitis; oculus ardens, facies rubra, maxime genæ, aliquid pulmonicum suspicabamur, dolor capitis major ad sinciput; omnia noctu graviora, clamores, jactationes, deliria fugacia, indecora corporis compositio, mox ad se reditus, rursus deliria intra verba, somnus profundior, ut vix excitaretur, deinde κῶμα ἄγρυπνον (*o*), & inæqualis symptomatum mixtura, mox catochus, nisi quod deliratio jugis non foret, mox lethargicum quid, mox typhomanias species; tandem oculi fixi & rigentes ut in catoche, obscura phrenitis, blanda, contrectabilis, dextrarum partium rigor, revera σπασμώδης (*p*), & deinde paraplegiacum quid; siriasin quamdam & φλόγωσιν (*q*), suspicati sumus; difficilis respiratio, qualis peripneumonico: omnia visa sunt mitiora, convalescendi spes aliqua, morbus varie lusit oppugnatus, sed non expugnatus invaluit: dolores repetunt, omnia in pejus ruere, per dies 40. traxit: mors.

Obscuræ, blandæ & contrectabiles desipient. pessimæ Hippoc. in Prorrh.

In

(*m*) Ineffabile.
(*n*) Cephalica typhodes.
(*o*) Coma vigil.
(*p*) Spasmodicus.
(*q*) Phlogosin.

In primo insultu morbi negligentia ipsa ægrotantis conjecit eum in periculum; quum morbo victus, lecto per decumbendi necessitatem afflictus est, adeo terrifica symptomata paruerunt, ut aliquid funebre nos ominaremur; utinam nos augures augurium ipsum potius fefellisset quam dira sors bonæ indolis juvenem sustulisset.

Symptomat. cerebri aut cataphorica, paraphorica, catarrhoica, aut cephalalgica.

Parva causa medelis exsolvitur nisi quid circa partem principem sit. Hip. de præc.

Symptomata quæ caput exercent, aut sunt cataphorica cum somno profundo, aut paraphorica, cum delirio, aut catarrhoica cum fluxionibus, aut cephalalgica cum dolore capitis; tria sustinuit æger, paraphorica, cephalalgica, cataphorica. Et quum morbi cerebri sint curatu difficiles, cognitu sunt difficillimi: parvæ ejus causæ gravia in capite edunt symptomata, immo solus vapor teter, furtim surrepens, convulsiones terrificas invehit, & magno Medicorum dedecore. Sæpe capita hominum morbo capitis consumtorum aperta sunt in quibus nil commemorabile repertum est, quod mortem intentasset, quum alioquin Medicus aut abscessum, aut simile quid repertum iri pronuntiasset; spes augurantium ipsa inspectio fefellit & eorum fiducia, & inspectatio in stuporem vertit, ac si cum ipsa anima mortis occasio evolasset.

Aliud affici cerebrum ob alterationem, aliud per alienationem quamdam. Gal. in j. com. p. 33. Hippocr. prorrh. hanc dicit esse similem lanis tinctorum δευσοποιὸν καὶ δυσέκπλυντον (r). Celsus in lethargo marcor & inexpugnabilis dormiendi necessitas, in phrenitide promta ad omnem audaciam mens est.

Causa interitus & symptomatum terrore plenorum fuit illa siriasis & phlogosis, præsertim membranarum cerebri; in his & in cerebro non tam fuit alteratio quam alienatio; & in iis fuit quædam hectica intemperies diuturnitate temporis contracta; morbus forte initio fuerat curabilis, sed ex eventu incurabilis factus est; febricitans nec cibo, nec largiore potu abstinuit, & aëris gravitatem & contumelias non vitavit, sic tota vis venenata se in caput inclinavit. Accessit pulmonis dextri impuritas, in quo vomicæ erant veteris tabi, & puris reliqui, ex peripneumonia, qua ante annum laboravit, & ita ut Medici magis adversum rerum exitum timerent, quam sperarent secundum: unde Hippocrates notat quosdam ex pulmone lethargos, quum afficitur cerebrum tetro vapore, unde marcor cerebri, & marcet æger, nec fari potest; ut uno dicam verbo typhomaniæ erat potius species quædam, mixtis symptomatis phrenitidis, & lethargi, non vera & aperta fuit phrenitis; in qua ad omnem audaciam promta mens est, sed ob impressam inustamque hecticam cerebro & membranis intemperiem obscuram; vulgus designat phrenitin ex morsu, clamore, insultibus, involatu in obvium quemque unguibus, delirio perpetuo, sed alia est sine his manifestis: Id quod Galenus diserte expressit, & sese ipse eleganti ea enarratione vicit *in Prorrhetico.* Citat locum Hippocratis *ex Epid. nullus phreniticorum valde insanivit, sed veternosa ad somnum inclinatione gravati peribant*, & hi phrenitici obscuri vocantur; & id sæpe vulgo ignotum & medicis; eos demum vocant phreniticos qui clamant & exsiliunt; in obscura ea virium languor est, & hectica quædam affectio phrenitidis est; idem contigit quod lanis tinctis, quæ colorem non deponunt; ita quidem hæc affectio cerebro impressa hectico modo vix elui potest, & ni beneficio ætatis adjutus fuisset, & artis ope, vix tanto morbo superfuisset; sed morte fuisset

(r) Illuibilem, & ægrè auferibilem.

fuisset præventus, tandem aggravescente valetudine succubuit, expertus illud Hippocratis: *Quibus convulsis oculi fixi relucent, non apud se hi sunt & diu ægrotant*: sperandi & desperandi vices fuerunt: tamen in deteriorem semper partem nostrum judicium & prognosin vertisse auriti testes multi fuerunt. 1. *Ad part. 33. lib. 1. Prorrh.*

Anatome corporis. *Hippocr. hanc affect. vocat ὑπερέμετον cerebri.*

Ægro in sua initia resoluto sectione internæ partes oculis subjiciuntur, aperto capite, venæ quasi varicosæ tabo & sanguine nigro turgentes videntur; item observatum in ventriculo medio serum multum; medulla cerebri quæ mollior & friabilis esse debet, siccior, membranæ siccissimæ, quasi per syriasin & deflagrationem arefactæ & rigentes vix lacerabantur, vix novacula præcidebantur, acutiei secantis resistentes: immo sectæ crepabant more membranarum arietinarum igni objectarum atque occalescentium: pulmonis partes dextræ lateri adhæsu contumaciore lacerabiles, plenæ vomicis, tabo & pure scatentibus; hæc reliqua ex gravi peripneumonia, quæ anno præterito illum oppressit ac pæne consumsit, hepar labem conceperat, sed non maximam qualem pulmo, hinc illæ lacrymæ; sic hectica intemperies cerebri, pulmonum maxima, hepatis minor labes, juvenem (arte malo victa) arte & natura repugnantem oppresserunt, expugnarunt, sustulerunt.

ANNOTATIO.

I. Tremulæ obscuræ blandæque, & contrectabiles desipientiæ valde phreniticæ, *ut Didymarcho in Coo obvenit ut citat Hippocrates* 1. prorrh. *Galenus* in com. *meminit phreniticorum, de quibus loquitur Hippocrates* 3. Epid. Nullus phreniticorum, *ait*, vehementer insanivit, *velut aliis usuvenit*, sed alia quadam veternosa in somnum inclinatione capite gravati peribant. *Et paullo post*, phrenitide ex bilioso succo generationem habente, quum is in cerebrum decubuerit, principio quidem qualitate ipsius nondum toti corpori cerebri permixta confusaque tumultuosæ fiunt desipientiæ: procedente vero tempore, simile quippiam contrahitur lanis quæ a tinctoribus appellatis tincturam accipiunt, nempe & hæ vix eluibiles redduntur, non secus atque eæ quæ ab initio colorem habent, talis igitur cerebri tinctura *Græce* βαφὴ desipientiam hecticam habet; atque ob id affectio horum, ut febrium hecticarum prava est.

(r) Supervomitum.

CONSILIUM LXXII.

Pro muliere sterili fluxu muliebri laborante.

PRæcesserunt fœdi colores, labes viscerum observatur, mala ex se & ex consequenti: per se, quoniam cachecticum quid est, & intemperies cordis, & arteriarum; ex eventu & quasi auctarii vice, quia hæ virgines pravo utuntur victu & res alienas liguriunt, unde humorum pravorum cumulus & propagatio; ab eo tempore nupsit, a nuptiis sterilitas, inde morbosi menses & ῥοῦς γυναικεῖος (*t*). At longe distinguuntur, si natura bene ordinata euntibus mensibus dat inducias, ῥοῦς (*u*) fit, id non fit in morboso mense, nec in gonorrhœa virulenta.

Symptomata, odoratus imminutio, aliquid ephialticum, σπασμῶδες (*x*), menses mali, ῥοῦς, uteri indignatio congressum respuentis, dolor, molestusque sensus in consuetudine ipsa; ex quo tempore resoluta est virginitas res meliores non fuerunt, unde non mirum si non possit γυναικωθῆναι (*y*), nec mater fieri, hinc illud Hippocratis. Sana muliere moderati sunt menses; pauciores, plures, ad pauciores dies sunt quid morbosum & sterile; & ut de morbosis, ita de sanis, & quibus per pauciores dies sunt menses, succulentæ sunt & viriles & μνησίτοκοι (z) non fiunt, nec partus, nec conceptus sunt memores.

Purganda non valde, & siquando non sistatur fluxus, roborantibus est utendum.

Decoctum vulnerarium valet, caryophyllata, pentaphyllum, fragaria, pulveres siccantes, pilulæ purgantes addita terebenthina cum diatragacantho frigido addito rheo: de aquis naturalibus videndum.

ANNOTATIO.

1. *Plurima genera morborum primo coitu & prima mensium eruptione solvuntur, quod si non solvantur, vix, ac ne vix curationem admittunt, ait Plinius.*

(*t*) Fluor muliebris.
(*u*) Fluor.
(*x*) Spasmodicum.
(*y*) Mulierescere.
(*z*) Partus memores.

CONSILIUM LXXIII.

De rubore narium.

D. Robinella sentit ex intervallis appulsum fuliginis, aut vaporis calidi; ut est prædita visceribus calidis, extrema naris incalescit, intumescit, sed ut mulieri non potest eripi cura cultus corporis, ita nil negligit quod ad id mali evitandum pertinere possit; immo etiam ad Empiricos confugit. Illi calidis rem irritarunt, & infecta plane res est. Nos *Celsus;* ea ratione ei consultum voluimus, quia malum a visceribus, iis danda opera est, phlebotomia, purgatio cum cassia valet, catholico, senna; lautio pedum; epithemata, cucurbitulæ, enemata refrigerantia: caveat topica frigidiora, eaque quæ moram in parte affecta trahant, unguentum citrinum, cera virginea lauta in aqua rosarum, & nenupharis: vinum fragorum, cremor hordei, decoctum hordei quo mangones ad mangonium puerorum, & nitorem utebantur Hippocratis tempore; emplastrum molle ex gummi tragacantho, arabico, amylo, pauca cerussa & cera virgine: loco cerussæ lythargyrus valebit. ℞. Foliorum salicis, man. ij: albumina xij. ovorum, succi limonum unc. ij. distillentur cum lacte; oleum ex seminibus frigidis, aqua liliorum cum trochiscis albi Rhasis; vel emulsiones; aqua rosarum cum pauco mucore seminis althææ & gummi tragacanthæ; frustum carnis vitulinæ mane applicatum; valet pasta regia Fernelii & hordeum mundatum in jusculis.

CONSILIUM LXXIV.

De quodam vomitum patiente cum ventris tormine.

ENimvero id totum de quo agitur hypochondriacum est magnum quid, & opinione majus. Res enim subindicata latet, & intestina est, quam vix animus apprehendat; accusatur semper ventriculus, licet innocens & viciniæ lege patiens; dioclea pylori phlogosis intelligitur; chylus aduritur, talis sanguis; at natura adustionem horret, elixationem admittit, unde locus est Plinii, cur homines sunt breviores suis temporibus, quam olim, quia adustio semen alterat & consumit, hinc marcor, squallor, tabes: nuper octo vidi ægrotantes simili morbo afflictos; alimento sumto gravis erat ventriculus; coctio talis qualis in anadosi, dolor, corpus differebatur (verbo Terentiano) dolore, noctu quies & induciæ, die sequenti redundatio stomachi.

Assumtorum vomitus hos per menses tres, alios per quatuor exercuere, pars ægrorum emarcuit, tabuit, collapsus aqualiculus, mors; pars, cujus

minore virium dispendio morbus productus erat, afflicta quidem & lecto & morbo, vomitus periodicus ut in cœliacis, ventriculus quidem facit officium, pylorus obstructus, & mesareon, aut oppilativa, aut attenuativa obstructione (ut loquuntur veteres practici, non tam verborum quam rerum aucupes) per collapsum vasorum & viarum, & hæc fatalis filum vitæ præcidit: Id fit in opticis nervis, unde perfecta cœcitas, illæso oculo in apertis cadaveribus eorum, quos sua sors peremerat; alias inventa pylori inflammatio, obstructionis & angustiæ causa; in aliis glandularum mesenterii durities, impendio magis & quasi callus; mesenterii ut quidam sphacelus; ut mirum non fuerit si ventriculus alimentum appetiverit, quoad potuerit coxerit res ingestas, sed vitio anadoseos & ob vitium labemque mesenterii omnia rejectantur vomitu, licet chylus gratiam naturæ receperit.

Videor tamquam in tabula afferre lineamenta ad vivum expressa causæ tam dira symptomata excitantis, & graviora, ni Dii prohibeant, excitaturæ, ni tutelaris Deus fibras tam pertinacis affectus eliserit. Est quædam attenuativa oppilatio natura fatiscente & instrumentis nutritioni dicatis feriantibus, credo labem nescio quam & κακοήθες (*a*), unde σφακελόστις (*b*), ut ita dicam, per alienationem, non per alterationem; & præclara actum a te qui temperatis usus fueris, inductus opinione intestinæ φλογώσεως (*c*) quæ tot malorum est fabricatrix; hic metuo adversos rerum exitus, tamen si velis explicare ægram ut dolendi, ita querendi, & quærendæ medicinæ non sit finis, non quin naturæ dandæ sint induciæ; valent tabellæ ex chalybe, aqua rhabarbari, aquæ naturales; balnea, medicamentum in balneo, fotus mites, pilulæ ex aloe lota, succino, pulvere sennæ, santalis; addita pauca quantitate pilularum aggregativarum, exceptis omnibus syrupo de cichorio; somnifera, pilulæ de cynoglosso; decoctum folliculorum addito rheo, & saccharo cando, ne revomat.

Curatio.

CONSILIUM LXXV.

Pro fluxu dysenterico & mesenterico.

CONsideravimus tempus a quo laboravit (erat enim jam tertius mensis exactus) periodon, motum humoris, speciem humoris, & doloris.

Omnis fluor est dysenter. diarrh. mesent. & hepaticus.

Quæsitum, an fluor esset simpliciter dysentericus an diarrhoeicus, an mesentericus, an hepaticus, in quanto, quali, & excretionis modo.

Intestinum ob diuturnitatem fluoris τὴν διάθεσιν ῥευματικὴν (*d*) conceperat.

Non

(*a*) Malignitas.
(*b*) Sphacelus aliquis.
(*c*) Inflammationis siccæ.
(*d*) Dispositionem rheumaticam.

Non abs re, de periodo quærebamus, an certis horis, an incertis rediret fluor; veteres hepaticum & cerebralem distinxerunt a stomachico & intestinali, quod primus sit periodicus; cerebralis fere a distillatione est, hæc autem dici solet esse nocturna potius: tamen Hippocrates longarum dysenteriarum, & lienteriarum causam a capite repetivit. *lib. de affect.*

Et ea dispositio rheumatica duo facit, excrementa a jecore facile recipit, & ea magis corrumpit ob vetus vitium; parti sanæ suum alimentum est solatium, ægræ tamquam onus est.

Galenus dum *libris de locis affect.* medetur ῥευματικῇ διαθέσει (e) tria statuit, ut alimenta sumantur, non facile corrumpenda, ut adstringant, ut roborent. *Gal. 2. de diff. feb.*

Apozemata sunt instituta ex iis quæ hepar reficerent; & quia ulcusculorum & tabi nescio cujus erat suspicio nonnulla, portio herbarum vulnerariarum incocta est, ut bugulæ, saniculæ, symphyti minoris, agrimonii, veronicæ, sanamundæ. *Apozemata.*

Aqua rhabarbari imperata est; lac capræ, quæ depasceretur folia salicis, summitates ruborum, viminis & rosariorum.

CONSILIUM LXXVI.

De tumore hepatis seu fermentatione.

CUjusdam Præsidis servo febricitanti tumor & durities quædam ad tactum apparebat, alii scirrhum dicebant, alii non, a flatu quia fugax fuisset; initio paroxysmorum regio hepatis apparet tensa & inflata, sed id residit calore febrili aucto. Nos putabamus id esse quod Hippocrates *in Epidemiis* vocat hepatis fermentationem quamdam; nam in febribus aliquando & cystis fellis intumescit, & totum hepar fervente & bulliente in capillaribus venis sanguine, & turgentibus humoribus; & ii Medici quibus sine experientia ratio quædam suffragatur nec morbum istum norunt nec medicari possunt. In tali affectu non est parcendum sanguinis detractioni, hæc enim largior opitulatur; malactica & foris admota fere sunt inefficacia; profluvium quoque biliosum juvat, sed illud non solet opportune evenire nisi detracto luculenter sanguine ardor mitescat, & tumor duritiesque minuantur, id quod valde est notandum. *ζύμωσις (f) hepatis.* *Liberalis venæ sectio hepatis fermentationi convenit.*

(e) Dispositioni rheumaticæ. (f) Fermentatio.

CONSILIUM LXXVII.

De auditu imminuto qui βαρηκοΐα, καὶ δυσηκοΐα (g) dicitur.

MAgna vis est constitutionis temporis πρὸς τὴν εὐηκοΐαν, ἢ βαρηκοΐαν, ἢ δυσηκοΐαν. Περὶ δὲ παρακοῆς ἢ παρακοΐας (h) paullo post dicitur: nam in aquilonia constitutione & animæ, & corporis constitutiones meliores exsistunt, conciliatur enim partibus vis, robur & εὐτονία (i): & Galenus diligenter operationes istas animæ & naturæ distinguit quas vocat φυσικὰς καὶ ψυχικὰς ἐνεργείας (k). Aquilo reddit corpus εὐκίνητον καὶ εὔχροον (l), ut ait Hippocrates *aph.* 17. *lib.* 3. *Aphorism.*

ad aphor. 17. *lib.* 3.

Quum dicit mobile, & bene audiens corpus, animæ functionem & τὴν ἐνέργειαν (m) significat; quum autem bene coloratum, dicit naturæ operationem; & quum paullo post dissolutionem explicat quam affert Auster, ait, mala est ista Austri διάλυσις (n) ad omne opus sive ψυχικὸν sive ζωτικὸν (o), credo quod ζωτικὸν (p) confundit μετὰ τοῦ φυσικοῦ (q): si austrino & humido tempore auditus est obtusior, id ab humectatione est, & ex humectatione διάλυσις sequitur, a dissolutione quadam actionis læsæ: actio siquidem est partium solidarum.

Sic δυσηκοΐα (r) ab austro est κατὰ τὴν λύσιν τινά (s). Quod ad curationem attinet, aliter te geras si sit obstructio, aliter si humectatio, & dissolutio; contrariis enim oppugnatur morbus, & obstructioni debentur ἐκφρακτικά (t), quæ autem mixta sunt ex rypticis & attenuantibus; & detergentia, humiditati siccantia, dissolutioni συντακτικά (u), id est quæ contendunt, ac firmant.

Ceterum imminuta auditio symptoma est, actio enim læsa est in genere eorum quæ audiuntur: morbus est obstructio; hæc autem aut fixa est, aut fugax Galeno; surditas fit ob humorem quemdam in auditoriis meatibus impactum, Græce διὰ τὸν σφηνωθέντα χυμόν (x); & alio loco, firmatos una in parte humores species una symptomatis, tum naturalis partis tum humoris virtuti peculiaris consequitur.

ad part. l. 1. *prorrhet. ad part.* 27. *l. prorrh.*

Curatio.

In obstructione aurium quidam habent olea suspecta, ut quæ obstruant suo lentore; aquæ vitæ, aut theriacalis, aut rutæ valent, castoreum, oleum

(g) Auditus imminutus & difficilis.
(h) Ad auditionem facilem, imminutam, tardam. De hallucinatione auditus seu falsa auditione.
(i) Eutonia.
(k) Naturales & animales operationes.
(l) Bene mobile & bene coloratum.
(m) Energiam.
(n) Diffusio.
(o) Naturale, sive animale.
(p) Animale.
(q) Cum naturali.
(r) Difficilis auditus.
(s) Secundum quandam solutionem.
(t) Deobstruentia.
(u) Corroborantia.
(x) Propter succum impactum, incuneatum.

oleum de terebenthina chymicum, ſemen cumini infuſum in aqua vitæ, & rutæ, deinde expreſſum, ſuccus bulbi eſculenti & rutæ & vinum album. 2.

Quibuſdam placet in ſumma obſtructione procurandam quamdam ſuppurationem, ut aliquid ex aure emanet, ſed habenda maxime ratio ſubjectorum viſcerum.

Catharſis inſtituenda ex intervallis eaque blanda.

Mulier ægra cui hæc decernuntur remedia multis ſignis melancholica deprehenditur, tamen mollem carnem habet, candidam, obeſulam. At qui talem carnem habent Galeno nequaquam habent humorem melancholicum; videndum eſt ne habitus exterior nos decipiat, fraudemque faciat; ſæpe enim exterior interiori non eſt ſimilis. *Libr. de l. aff.*

ANNOTATIONES.

1. *Aurium affectus ſunt ſumma cura prænoſcendi, ac præſertim ii qui cum dolore exſiſtunt; oculorum quidem dolores & morbi noſcendi quidem & plurimi faciendi, ſed non tanti quanti aurium affectiones. Notandum enim quod eleganter ſcripſit Celſus* cap. 7. lib. 6. aurium uſum proximum luminibus nobis dedit natura, ſed in auribus aliquanto majus periculum eſt; nam vitia oculorum intra ipſos nocent, aurium inflammationes doloreſque interdum etiam ad dementiam mortemque præcipitant.

2. *Decoctum cannabis ſativæ vermes in auribus deliteſcentes, aut alia animalcula allicit auctore Plinio.*

CONSILIUM LXXVIII.

De Melancholia hypochondriaca pro muliere hyſterica.

SOlemne eſt illud Philoſophorum decretum, omne imbecillum querulum eſſe: quum autem duplex imbecillum ſit, natura & valetudine: in primo genere eſt mulier, valetudinarii in ſecundo; hæc mulier in utroque hæret & laborat, unde perpetuo querula eſt: & Medicorum aures querelis ſubinde novis fatigando querendi finem non facit, quia non facit dolendi, nec conquerendi ſatietas eſt. At quærere oportet an jure dolendo queratur, an infractione animi id contingat, an quia melancholica eſt, an melancholici perpetuo doleant, omne enim animans duce natura voluptatem quærit, & dolorem, ut ſummum malum, fugit dolorique remedium quærit. In eo genere ſunt melancholici (præſertim ſi humor per aſſationem, aut ſuppreſſionem ácriuſculus eſt) ſive quod natura, ſive quod valetudine imbecilli ſunt, propterea quod queruli. Ideo Ariſtoteles ait, *melancholicos perpetuo medicinam appetere*, id eſt ſummis & aſſiduis votis remedia poſtulant, ſive ſint alimenta, ſive ſint medicamenta; immo eorum major pars pharmacorum eſt, quam alimentorum appetentior: quare? quia

Ariſtot. Seneca l. de ira.

quæſt. obiter hic agitatæ de melancholicis.

7. Ethicorum. Melancholici perpetuo medicamenta appetunt.

quia dejectam habent appetentiam; unde? ab intemperie & affectione prava quam Galenus *in prognosticis* eleganter vocat κάκωσιν τῦ ςομάχυ, id est malitia oris superioris ventriculi: temperatæ enim naturæ dulcia & appetunt & iis fruuntur, intemperatæ imminutam habent appetentiam, & exoticas in cibis qualitates desiderant, unde tales melancholici sicci sunt & strigosiores.

Ceterum abhorrent a cibis, nisi excedente qualitate præditis; medicamenta purgantia appetunt, licet ab iis sæpe deterrime habeant, quia humores eorum aduruntur nec putrescunt putredine ordinaria, quæ humores exclusioni paratiores & obsequentiores reddit. Sed quæri potest, quænam sit hæc dispositio diathesis, sive intemperies τῶν ὑποχονδριακῶν (y); Rondeletius ex Dioclis non omnino vera opinione, sed plausibili, & ex parte probabili, putat id totum malum pendere a mala intemperie primarum venarum mesaræi & etiam mesenterii: declarant signa hic non enumeranda, inter quæ est volæ manuum siccitas, & squallor: at cutis squalida labem vitiumque ventris significat; declarat curatio, medicamenta humectantia refrigerandoque purgantia, syrupus de pomis, syrupus violaceus, lac asinæ aut capræ, balneorum frequens usus a cibo, aquæ Spadenses, Nivernenses, αὐτοφυέες (z); immo eis ulcera oriuntur & καρκινώδεις (a) tumores qui non nisi pompholyge, plumbo, cerusa, & mercurio leniuntur & mitigantur, & quod fit foris, idem domi & in visceribus fieri debet.

Galen. de loc. Aff. c. de melanch. Hipp. in Coacis. Legitima hypochondriacorum curatio.

Sed impediunt flatus multi qui in hypochondriacis scaturiunt, & indicatione quadam contraria avertunt ab usu rerum humectantium, & refrigerantium, quæ causam oppugnarent: sic quod est primæ & radicalis affectionis remedium, auget symptoma, ut fit in hydrope & squallore & hectica viscerum intemperie; quum enim quæ flatum discutiunt calidiora tenuiorumque partium esse debeant, siccitatem squalloremque partium augent, quæ causa impulit Themistium magnum Physicum, & tamen non satis bonum Medicum, ut credat atram bilem naturaliter frigidam refrigerare ventrem, & jecur partes nutritioni devotas & consecratas: quod si verum est, mirum non esse debet, si tantus sit flatuum proventus in hypochondriacis: Immo vero κατ' ἐξοχὴν (b) flatuosa melancholia esse dicitur: quamquam hypochondriacis, & iis quibus æstuant viscera, quos θερμοκοιλίυς (c) vocat Hippocrates, non raro usuveniat, ut quum calore acri abundent, non desinant esse flatuosi, immo in tympanitem fere post dolores alvinos diuturnos & vix placabiles incidant, & iis non raro secari vena solet secundum illud Hippocratis ἀνεμίην φλεβοτομίη λύει (d). Verum isto loco Themistius rationem reddebat cur melancholica corpora macra essent, ita enim ait, Affecta sunt corpora, ut eo non fruantur alimento quo vescuntur, & idem alimentum non subit partes nutriendas, & id genus

Contrariæ indicationes in cura melancholicorum observandæ.

Cur melancholici macrescunt.

(y) Hypochondriacorum.
(z) Minerales, sponte nascentes.
(a) Cancrosi.
(b) Per excellentiam.
(c) Visceribus calidos.
(d) Ventositatem venæsectio solvit.

genus corpora ſunt infelicibus lignis aſſimilia, quæ in regione arida, & ſiticuloſa naſcuntur. Themiſtius autem atram bilem proprie non ſumit, ſed pro ſucco melancholico frigido; magna enim pars melancholicorum & deterior morboſiorque per flavam bilem, aut ſuccum melancholicum uſtum, aut ſanguinem generatur: unde cineri, aut tartaro calcique talis humor ſimilis eſt, quibus per aduſtionem calor eſt acer & mordax; unde melancholici tales ſunt piloſi, abundant multo excremento fuliginoſo, quia in iis ſanguis & ſuccus eſt acriuſculus, & calidiores ſunt arteriæ plenæque fuligine.

Uſta bilis & melanchol. ſuccus gravia inducit ſympt.

Quoniam Themiſtius videt multos effectus frigoris, cauſam putat frigidam; at in magna parte hypochondriacorum eſt calor acer & mordax, hic eſt corruptor, & fructum non capit corpus, immo quo corpus calidius calore adventitio, & febrili, calore naturali omnium bonorum auctore, eo frigidius exſiſtit.

Effectus frigidi non arguunt ſemper cauſam frigidam.

Id quod expreſſit illud Hippocratis: *quibus calidior venula eſt*, id eſt arteria, *multitudine ſanguinis exuſtum procreat & idem excernit*; exuſtum autem τὸ καυσῶδες (*e*) vocat, a quo fuliginoſum excrementum multum; intemperies cordis & arteriarum, concurrente pulmonis calore & ſiccitate, tam celeris motus cordis (præſertim per greſſum) cauſa eſt, & tum affectio hectica eſt: non ſic in aliis febrientibus contingit, non enim moti, ita anheloſi ſunt: immo in corde ipſo jam ſpeciem aneuriſmatis ſubeſſe autumamus, ſpiritu & ſanguine mirum in modum arterias diſtendente & dilatante.

Sect. 6. lib. 6. Epid. partic. 2.

Celer cordis motus ab intemper. hectica, & quadam aneuriſmatis ſpecie oritur.

Sed nunc relicto diſputationis filo cetera perſtringamus; numquid cordis magnitudo, & ejus intemperies in ea muliere, cujus ergo ſuſceptum eſt hoc præludium, difficilis reſpirationis cauſa eſſe poſſit, qualis eſſe ſolet in iis qui cucurrerunt. Unde tanta inappetentia? bilioſa quum ſit temperamento, cur tantopere flatuoſa? icterici non admodum flatuoſi quia in iis bilis abundat, non pituita quæ in flatum reſolvatur, & raro imbecillitate partium nutritioni ſervientium (quæ una cauſa eſt generationis flatuum) laborant, ait Galenus, quæ opinio an vera ſit porro inquirendum.

Com. ad partic. 72. l. 5. aphor.

Difficultas hæc ſpirandi, quia creber & frequens eſt ſpiritus, nomine τοῦ καρδιωγμοῦ (*f*), apud quoſdam veteres exprimitur: præſertim quum palpitationi ſimilis eſt: Erotianus παλμὸν ἀθρόως καὶ σφοδρῶς ἐν τῇ καρδίᾳ (proprie dicto corde) γενόμενον (*g*); cur καρδιωγμός (*h*) id vocetur vel καρδιαλγία (*i*), non eſt facile explicare: niſi id fiat, vel quia talis affectio ſignificet vim vitalem maximo incendio laborare, vel quia quum per æſtum cor celerrime vehementiſſimeque moveatur, anima deficere videatur, & id veteres vocant καρδιώσσειν; καὶ καρδιαλγεῖν (*k*) dici verbo vulgari

Comm. ad aphor. 65. l. 4. aphor.

(*e*) Inflammatorium.
(*f*) Ventriculi morſus.
(*g*) Palpitationem confertim & vehementer in corde genitam.
(*h*) Cardiogmus.
(*i*) Cardialgia.
(*k*) Cor mordeti; & cor dolere.

gari potest, unde quum pulmo inflammatur, frequentia sunt animi deliquia, καὶ ἐκλύσεις (*l*): hæc nostra conjectura & præjudicium: aliorum sit judicium.

Attenuantia & incidentia hepar siccant, lienem minuunt, quod sæpe malum est.

Plin. cap. 43. l. 8.

Item peccatur in hypochondriacorum morbis, nam fere ad lienem opera dirigitur, & dum incidentia, ῥυπτικὰ, attenuantia, cappares, tamariscus, cassutha, chamædrys, chamæpitys, flores sparti, immo radices calidiores præscribuntur, hepar siccatur primum, quia integris viribus traducitur ab iis medicamentosis simplicibus, & dum vulgus & Medicorum & hominum intendit per corticem tamarisci & asplenium lienem minuere, minuit: immo forte fit ut perexiguus sit splen, quod malo est; nam satis amplum & validum esse oportet splenem, ut hepatis sanguinem purget; alioqui mille incommoda sequentur.

Ideo non est bonum minui lienem aspleniis medicamentis, nam ubi minor non bene defæcat sanguinem; hinc inappetentia, & mille incommoda; sic narrant de chamæleonte, qui nec bibit, nec comedit, soloque aëre nutritur; quod hic lienem non habet, semper hiat, semper tenuem qua vescitur auram reciprocat chamæleon.

Quamquam quæstio est an medicamenta splenica integris viribus hepar pertranseant; si id sit, non fit sine noxa hepatis. At ajunt non esse necesse, quia a vena porta sunt rami mesenterici, quorum unus ad splenem tendit: melius faciunt qui in affectibus splenis & hypochondriacis ad buglossum, borraginem, nymphæam, succum pomorum confugiunt; alia vero siccant longo usu impendio magis. At, omnis ὕπαρξις (*m*) melancholiæ hypochondriacæ consistit in intemperie sicca partium in hypochondriis contentarum, cum nonnulla caliditate sine affluxu, sed cum obstructione potius a sanguinis & aliorum humorum crassitie: eamque ob rem limaturam chalybis in hypochondriacis & decoloribus virginibus commendant quod pluribus explicatum est alibi.

ἁδροτέρως non sunt purgandi hypochondriaci.

Quæ quum ita se habeant, hypochondriacis sunt ut plurimum φαρμακεῖαι ἐργώδεες (*n*), nam in ista siccitate partium naturalium in qua illius affectionis omnis ὕπαρξιν diximus residere, non purgandum ἁδροτέρως (*o*) 2. vehementer. Enimvero hypochondriaci fere æstuantia habent viscera, calida & sicca sunt temperie bilis acris genitrice, & quum suo calore & siccitate symbolum habeant & affinitatem cum febre, mirum cur fere non febricitent, aut patiantur febrem quamdam sui generis, quamquam revera interdum diarias quasdam febres patiuntur febrium hecticarum προδρόμυς (*p*). Sed & observavit antiquitas, mulierem raro fieri hypochondriacam διὰ τὴν φλόγωσιν (*q*), sed ubi sit, deterius habere; quia id est alienius a temperamento frigido humido, quod muliebre est; quum tamen perpetuo doleant & conquerantur, item sentiunt punctiones & lancinationes & in cute & in visceribus. Ideo Aristoteles dicebat corpus melancho-

(*l*) Et solutiones.
(*m*) Essentia.
(*n*) Difficiles medicationes.
(*o*) Abundantius, vehementer.
(*p*) Prodromos.
(*q*) Propter phlogosin.

lancholicorum perpetuo pungi revera, quod de elephanticis scribunt: inter signa quidem æquivoca duo hæc notant quod raro febriant, & quod in cute punctiones sentiant. Notanda hæc & revera hypochondriacum esse vere est habere gradum unum ad elephantem. Rondeletius ait, hypochondriacos & melancholicos videri quidem carere febre, sed tamen febrire quadam specie febris quæ iis propria est. Sed unum observatione dignum, metus est major ipso periculo, & phantasia maxime afficitur. De his verum quod timor in his ipso major solet esse periculo: Item illud: *Quid timeam ignoro, timeo tamen omnia demens*: symptomata sunt minora quam opinio ipsa concipiat: sed causa major est, & efficacior quam percipiat, immo est gradus ad elephantem. Sic nomen hypochondriacæ affectionis (nec enim morbus est qui notari possit sed effectis se prodit) multa includit & opinione majora: mirumque est, quod qui delicatiores, immo bene temperato cerebro, facilius & gravius afficiuntur, exhalatio tetra facilius impressionem facit; stupidi & obtusiore ingenio non ita percelluntur. Sic prius hominum genus feliciore est ingenio quam fortuna & valetudine.

Metus & mœstitia si perseverent signum melancholicum. Hip.

Qui delicatiore sunt cerebro facilius melanchol. symp. afficiuntur.

At vero quod ad therapiam attinet eamque difficilem reddit, est, quod affectionis remedium auget symptomata, flatus, borborygmos, inflationes; morbus non tam est in humoribus, quam in partibus solidis.

Una consolatio est, neglecti isti morbi sæpe fiunt leviores mirumque ad aliquid conferre negligentiam. Sed & ipsa senectus, quæ morbus est, remedio est, præsertim si ex macro habitu comparetur.

Aetius.

Sed his relictis breviter curationis capita attingamus.

Consulendum capiti tremulo, partibus naturalibus, in quibus scaturigo & soboles flatuum ἄνω καὶ κάτω (r), qui flatus tantorum malorum sunt auctores: consulendum quoque & partibus uterinis.

Capita deliberationis pro therapia.

Capiti, litu ex oleo de salvia arte chymica extracto, expresso nucis moschatæ, oleo nardino cum cera in aqua vitæ lauta; castoreum valeret nisi foetor adesset; valet quoque litus ex oleo de spicanardi, vulpino, lumbricorum, addita aqua vitæ: emplastrum palmatum, divinum, & de meliloto.

Hystericæ affectioni trochiscis de gallia moschata, suffitu exceptis, pilulis quoque de castoreo, & assa foetida cum aloe.

Partibus naturalibus, præsertim ipsis flatibus tanti tumultus seditionis oppressionisque partium spirabilium auctoribus studendum, medicamento legitimo. Dictum est ante, omne medicamentum esse illi mulieri ἐργῶδες (s), ideo balneum præmittendum videretur, purgatio sit ex catholico ad unc. ijß: colatum & clarum in multas doses, vel rheo cum syrupo de cichorio cum rheo, & ut deorsum revolvantur flatus, clysmata ex jure pingui, quia sicciora sunt exta & intestina.

Difficultas oritur διὰ τὴν ἔνδειξιν (t), causa calida, intemperies lactium calida

(r) Supra & infra.
(s) Laboriosum.
(t) Propter indicationem.

lida & ficca, unde obstructio attenuativa; remedia hujus nativæ intemperiei augent symptomata, ut observatum ante, & vere juvatur vino absinthite, tabellis calidis; pulvis digestivus confert, ovi luteum cum saccharo, aut grano ambræ griseæ.

Fotus blandi ad splenem & ventriculum, usui esse possunt.

ANNOTATIONES.

1. *Ut quod de ea dicitur pertineat ad omnes alios hypochondriacos quorum magnus est numerus: Ægra* πολυπράγμων (*u*) *est actuosa, & negotiosa, unde animus inquies, & qui non finit corpus refoveri. Est autem labor naturalis, aut violentus: naturalis labor, visus, auditus, vocis, curarum, anima in id quod videtur intenta movetur & calescit; calefacta evacuato humore siccatur; de auditu idem; mirum ne est, si illa non pinguescat; ceterum quum hæc mulier hypochondriaca sit, mirum quoque quod niteat facies, quæ in aliis decolor & plumbea, in sanguineis* εὐχροια (*x*) *est, & teste Hippocrate* εὐανθὲς (*y*).

Hipp. loc. aureus l. de diæta loquens de visu. & auditu. Hippocr. 2. prorrh. & in Epid.

Illi autem contingit quod pueris cachecticis quibus in cavo hepatis bilis recocta tanti mali auctor exsistit. At vere splenica non est bene colorata & inappetens, quod splenicis veris non evenit. Credo esse velut ἀνεύρισμα (*z*) *quoddam vasorum cordis.*

Lienosi sunt voraces, tum ob acidum succum, tum etiam ob cancrosam lienis dispositionem.

Quæstio mota cur virgines decolores tam male spirent, quum alii febricitantes (ni malum in pulmone) id non patiantur: cur olim eam difficultatem spirandi non patiebatur? interna calent, fuligo magna, arteria calidior exustum quid procreat, corpus non ita spirans, bilis torrida, nitrum, sulphur dominatur, ut in vetere Gallo: Teste Hippocrate 2. de diæt. *hinc omnia antiqua & marcida alvum magis movent quam recentia, quia putredini propiora: fidem facit caro Gallorum nitrosa & salsuginosa. Si a calore ætas defecta & inclinans remedio esse debet, morbi calidi in senecta relinquunt. Hippocrates.*

An detractio sanguinis valet? quæstio; menses in biliosis sunt detrimentosi, ait Hippocrates, & sæpe λειποθυμίας (*a*) *afferunt.*

In hypochondriacis, præsertim qui sunt tormenta medicorum ob acres humores qui eos pungunt (qui partim natura, partim victus ratione, partim curis & sollicitudine fieri possunt, maxime vero fiunt quibus viscerum est intemperies,) si temperantia tantum adhibemus, malum non tollimus, sed lenimus tantum; si acria, & quæ humorem tollunt, irritamus: idem contingit quod & in herpetibus, & serpigine: glutinosa mollia remedia malum fovent, immo deterius faciunt, acria causam evocando non statim sanant, sed irritant (qui locus pulcherrimus ab externis affectibus ad internos nos ducendo): sanitatem enim ratione evacuationis succum mordacem abluendo & detergendo non τῆς ἐπικράσεως (*b*), *efficiunt: imo contemperantia aliquando mordi-*

(*u*) Actuosa & negotiosa.
(*x*) Bonus color.
(*y*) Pulchra efflorescentia.
(*z*) Aneurysma.
(*a*) Leipothymias.
(*b*) Contemperationis.

mordicationem majorem efficiunt ex accidenti, ut si corrumpuntur & una alunt foventque cacochymiam. Sic videmus serpigini, psoræ, scabiei &c. a bile usta, pituitave salsa, cutis vitiis, aquam salsam, lithargyrium, sulphur, aquam hydrargyri, aluminosam prodesse magis quam temperata & ἐπικρατικὰ (c), quæ alunt foventque cacochymiam & acrimoniam. An ea lex contrariorum, ut contrariis contraria elidantur & oppugnentur; his & similibus rationibus Chymici fundamenta sua stabiliunt dum dicunt similia similibus curari. Galen. c. 12. l. 2. de simp. medicament. facul.

Sed hæc omnia ad rationis & veritatis normam & legem revocanda sunt, nam ea Galeni methodus in cura prædictorum affectuum non destruit solemne illud axioma therapeuticum: Contraria contrariorum sunt remedia.

2. *Non abs re dicebamus paullo ante perperam in hypochondriacis calidis & siccis, dari medicamenta splenica falsa lienis affecti opinione; minuitur enim hepar, siccatur, augetur intemperies sicca, educitur serum liquato sanguine, & defectu seri sanguis aduritur, & quum lien minor est justo, non rite defœcat sanguinem humore melancholico; quo fit ut in venis & arteriis ardeat, unde pici aut gagatæ lapidi simillimus exsistit. Ideoque Galenus non vult detrahi sanguinem, si in cerebro tantum affectio sit & nigrescat sanguis; si in toto corpore sanguis nigrior, audentius sanguinem mittit, si non sit melancholicus supprimatur, sic statuit eas distinctiones: In hac muliere flatus generabatur ob inæqualem intemperiem ventriculi & hepatis, & ii distendebant ventriculum in dies, ventriculus amplior & capacior non poterat comprehendere cibos, unde ructuum & flatuum perennitas generationis. In hac muliere (ut in cadavere observatum) sanguis nigruerat, corque vix refrigerium accipiebat, hinc pulsus inæqualis & palpitationi similis, ventriculus amplissimus erat, frigidiusculus, unde rebus calidis delectabatur, licet lingua sicca esset & calidius hepar, sic ventriculus vix cibos coquebat.*

CONSILIUM LXXIX.

De doloribus hystericis & hypochondriacis.

VIrgo matura viro doloribus sævis ad regionem ventriculi torquetur, & maxime ἐν τῇ ἀναδόσει (d) ipsius alimenti, tribus post horis ab eodem alimento sumto: inter cætera, repetunt sæviuntque magis noctu, & ita venter ob agitationem spiritus flatulenti & humoris, qui suos motus & περιόδους (e) non habet, quasi fermentatio foret aliqua, intumescit, ut nisi distringatur laxeturque, opprimatur crepetque inedia; distentio fit divulsioque, eaque ita dolorifica ut vix ferendo sit, & tamen habet ὀρθοστάδην (f), nec ejus lamentis querelisque locus datur; fere fit enim ut ii morbi negligantur qui decumbendi necessitatem non afferant,

(c) Contemperantia.
(d) In distributione.
(e) Periodos.
(f) Erectè stans.

Dentium affectus, podagræ, tormina &c. negliguntur sæpe, licet tormentis adnumerentur, ait Celſ.

rant, licet ipſi per ſe ſævi & immanes exſiſtant. Unde dolores dentium quia vulgares, podagræ, tuſſes, tormina ventris & verminationes fere negliguntur, quia ſine febre, & vulgo homines affligant. Vulgus ſolet tantum miſereri febricitantium, quia morbus eſt perſpicuus, & utinam ipſi hypochondriaci aperte febricitarent: at ob ſquallorem & hecticum quemdam calorem eorum humor non eſt ſuppurabilis, nec hypoſtaſi declaratur. Dolor lateris, aut pleuritis neſcio quæ totum hominem ad ſe convertit, in lecto retinet, Medicos cogit, denique nullo non magiſterio & artificio oppugnatur, quum dolores dentium, tuſſes, tormina, ſævitia ſint ſuperiores, immo tormentis adnumerentur.

Dolor vires maxime infringit, & huic promte occurrendum, dum habet rationem cauſæ morbum augentis, aut foventis. Quæ vilia putantur cognoſcere difficile.

Quod quum verum ſit, & nil tam infirmum corpus faciat quam dolor, is primum omni arte eſt mitigandus; & is morbus in quo dolores adſunt, pluris eſt æſtimandus, majoreque procuratione dignus, quam is a quo dolores abſunt; & revera dictu eſt mirum quanta & quam longa dolorum acerbitas fere conſtantiam & patientiam ipſius virginis vicerit & convulſerit, & piget ſcribere ne id vertatur artis medicæ dedecori. *Sæpe*, ait Tullius, *non ſunt graviora carnificum tormenta quam quorumdam morborum cruciamenta.* Id quod hic obſervatum eſt, & fere iis non condolemus, qui aut aſſiduo dolore affliguntur quaſi conquerendi eorum aſſiduitas opinionem faciat, aut ſublati, aut imminuti mali. Eorum vicem dolemus, qui febricula, aut inflammatione laborant, ut dictum eſt; tabem, hecticam febrem, dolores dentium & graviora his mala in aliis negligimus, quod non ſunt ea ita conſpicua, ut inflammationes, aut herpetes. Id Langius tranſtulit ingenioſe ad animi & corporis affectiones; pluris vulgus facit corporis levem affectionem in alio, quia evidens eſt, quam animi cruciamenta & tormenta: magis tamen in morbo eſſe judicantur qui tabe, aut marcore laborant, quam qui manifeſta inflammatione, aut febri: hæ enim magis apparent & ſenſum feriunt: ſic ſunt in graviore pœna improbi qui lento paſſu ducuntur ad æternam mortem, carnifex enim animus quotidie minutis ictibus pungit & cædit.

Hippocr. de flat. in Epiſt. Muliebres morbi fere incogniti. Hippocr.

Hippocrati hæ ſunt cauſæ cur morbi muliebres ἀνίατοι (*g*), 1. fere ſunt incogniti: 2. præ pudore non narrantur, & ſæpe progreſſi ſunt antequam ingreſſi videantur: 3. error Medicorum, ſi curant pariter morbos viriles & muliebres, nam longe differunt; ſunt enim & corporum & hominum proprietates, id quod mirum, quum non tam longe femina a mare differat, & illa mas inverſus dicatur. An ob uterum? an fas eas tragœdias excitari in viduis & virginibus ob tantulam partem? Sunt morbi peculiares feminis, alii maribus. Olim arthritis mulieri pepercit, non nunc: *non quod* (ait Seneca) *mulierum natura immutata ſit, ſed vita, & quum virorum licentiam æquarunt, morbos virorum æquarunt, & quia feminam exuerunt, morbis virorum plectuntur.* Hippocrates mille motus uteri agnoſcit, & uterum omnium morborum muliebrium radicem putat.

Uterus omnium morb. muliebr. cauſa Hippocr.

In hac dolores ſunt deſcripti paullo ante, & ii a ſumto cibo repullulant, & integraſcunt; unde id? dolores potius mitigari deberent appulſu

(*g*) Incurabiles.

pulſu boni & amici alimenti; flatus ſunt multi a materia cruda & calore imbecilliore; nec enim vigente hieme nec æſtate media flatus oriuntur.

Mirum cur nondum aut tympanites ortus fuit, aut tranſlatio ad caput juxta aphoriſmum: *Qui circa umbilicum labores, & dolores qui neque medicamento, neque aliter ſolvuntur, in hydropem ſiccum tranſeunt.* *Aph. lib.*

Quid hoc quod tam diuturni dolores? nemo enim poteſt valde dolere & diu, ait Seneca; ſic amantiſſima noſtri natura cuncta diſpoſuit, ut dolorem aut brevem fecerit, aut tolerabilem. Dentium, articulorum, nervorum, aurium dolores ſunt acutiſſimi, quia in anguſto. *Senec. in Epiſt.* *Dolor in anguſto.*

Cæterum in examine iſtorum dolorum quæſitum eſt, an eſſent hypochondriaci, an hyſterici, an mixti; licet enim ventrem ſuperiorem affligant, poſſunt etiam eſſe hyſterici; ita enim intelligere oportet motus ipſos uteri ſurſum deorſum ad hepar & lienem, ut loquitur Hippocrates, non quod reipſa loco moveatur uterus, ſed quod ſui, aut appetentis, aut indignabundi argumenta edat, in his aut illis partibus; habet enim inſignes venas, quibus cum hepate conſentit, & nervos quibus cum cerebro, & arterias quibus cum corde.

Sed hæ inſignes afflictiones contingunt virginibus viro maturis; incredibile enim dictu quantæ mutationes in ætates incidunt primis coitibus & prima menſium eruptione; natura enim ſui motus dat quoddam ſignum, & dum ſanguis ſuo exitu fruſtratur, refluens ad hypochondria oppreſſionem facit. *Varii uteri motus.*

At notandum eſt, ſanguinem, aut ad alimentum, aut ad augmentum, aut ad fetum futurum ſuppetere debere; ubi ſufficit ad alimoniam, aut ad augmentum, id quod reſtat ſupervacuum eſt (natura autem eo conſilio mulieres leviores frigidioreſque effecit, ut corpore minus ſpirabili plus ſanguinis reſtitaret) id quod non ſolum in interno, ſed & in externo corpore fieri debet; Ideo venæ laxiores eſſe debent, ut ad habitum ſanguis feratur, deinde eæ ſunt laxandæ quæ ad uterum pertinent: fruſtra enim evacuationem per uterum menſtruam cieremus, niſi habitus ipſe plenus foret. Tunc enim argueretur ſanguinem & ipſi virgini ſufficere & puero futuro. At diſcernere num redundet an non, & in externo & in interno corpore, hic opus, hic labor eſt.

In curatione ſunt ἀντενδείξεις ex parte flatuum, ex parte temperamenti & caloris genitivi acriuſculi. Ergo obſervata ſunt hæc, ſpecies morbi, ſitus, cauſa, curatio, prognoſis. Hecticus eſt calor cauſa mali & diſpoſitio hypochondriaca, & ob appulſum novi alimenti dolor in digeſtione ſentitur; prius alimentum fere non deſcendit, nec fit attractio ob obſtructionem & tumorem partium ſanguine repletarum: ſic alimentum aut corrumpitur, aut non attrahitur; & hypochondriacorum febris eſt ſui generis, & febris eſt tumori cancroſo non diſſimilis, unde ſola temperata proſunt hypochondriacis & balnea maxime, ut ante obſervatum. *Curatio.*

Ut in rebus omnibus eſt quædam maturitas ſuaque tempora, ſic in virgi-

virginibus suo tempore natura molitur καταῤῥῆξιν (*h*), quam si non consequitur, hinc oppressiones; humor enim motus & non promotus oppressionem facit.

Menstruales non fiunt sæpe quia partes sunt validæ quæ totum sanguinem sibi & retinent & acquirunt, & nisi partes infirmiores reddantur & sanguis imbecillior non fluat; idem fit quod in alienatione mentis a raptu, & vi sanguinis, effeminandus enim est æger & sanguis de consilio Aëtii & ad deliquium animi detrahendus. Quod an verum sit quæstione dignum videtur; quod autem ob robur ipsius sanguinis ipse alio transferatur, eoque aut menstrui materia pauca sit, aut nulla, patet ex Galeno: & ut e contrario morbi causa tollatur, videtur ei robori sanguinis imminuendo incumbendum esse.

Sed ad therapiam pertinet quoque illud, cur quum recumbit in lecto minus frequens & gravis dolor est; cum aut sedet, aut deambulat amplior fit; in lecto inflectitur facilius corpus, & per inflexionem duo sequuntur commoda: unum, quod per inflexionem recalescit venter, calefactus autem venter melius coquit; secundum est, quod dum flectitur corpus, laxantur partes & sinuantur, id quod exitum flatibus dare solet: horum demonstratio eruenda est ex Aristotele, dum quærit cur sit melius cubare corpore inflexo quam distento, ubi physicas rationes exponit memoria non indignas. Itaque instituta convenienti victus lege, repurgato corpore, balneum instituatur; venæ sectio celebrata e brachio ratione ipsius plethoræ, licet non sit secuta manifesta allevatio, nil perinde est, iteranda tamen est: quasi si quis artem Medicus, is & artis eventum præstare semper debeat & possit. In arte medica licet sit perpetuum quod fieri debet, non est tamen perpetuum quod sequi convenit: postmodum vena in malleolo tundenda est, quo inclinet sanguis deorsum, qui in hac virgine semper (contra naturæ morem in mulieribus) partes superiores appetivit.

CONSILIUM LXXX.

Pro notario paralyticon aliquid patiente, aut potius laxationem quamdam articulorum ipsarum omoplatarum.

Notarius quidam colico dolore vexatus est eoque acerbissimo; tanta fuit immanitas, ut præripuerit occasionem medendi cum methodo quadam metu majoris incommodi; sæpe ad levationem doloris immittendus fuit balneo, cœlo frigidiusculo, immo, ut verbo dicam, cum temeritate remedia rapienda potius fuerunt; humor, qui id genus dolores concitabat, erat æruginosus qualis in ægri illius corpore congeri ac cumulari solet. Quare? ob ipsorum viscerum intemperiem & fervorem, non

Sic loquitur Cels.

(*h*) Disruptionem.

non tam forte a natura quam a diæta contractum: unum enim de eo ægro notandum est quod & ad notitiam & istius colici doloris & familiaris, & morbi alterius qui inde secutus est & cujus gratia hic locus tractatur, maxime pertinebit: illud vero est; æger iste, etiam dum prosperrima sanitate fruitur (si modo in eo sanitas est) solius vini & panis usu sustinetur; a carnibus, jusculis, & omnibus aliis esculentis abhorret; ad solum vini, & ejus generosioris & meracioris usum confugit; hinc proventus bilis, hinc seri indomiti congeries, hinc inappetentia; augetur enim intemperies nescio quæ in dies magis appetentiam dejiciens, calor enim acer ori ventriculi molestus est, edendi desiderium ademturus.

Hinc sitis assidua & rerum, quæ alienam qualitatem excedentem habent, immoderata cupiditas: ita enim a Galeno dictum definitumque est, soli, ait, extra naturalem statum constituti amaris, acerbis, acidisque cibis delectantur; naturaliter habentes & excrementis vacui pinguibus & dulcibus, & nulla vehementi qualitate præditis cum voluptate delectantur. *Bene habentes dulcibus ægre amaris, salsis, acidis &c. delectantur. ad part. 14. sect. 5. lib. 6. Epid.*

Cæterum præter incommoda quæ affert vini usus, præsertim ubi cibo non est temperatus, de quibus incommodis dictum est, aliud etiam longe deterius est; est autem nervosi generis imbecillitas, unde cerebri affectio, & apoplexiæ, epilepsiæ, tremoris nervorum, paralyseos opportunitas; etsi enim vini sua sunt commoda, præsertim si præsumtis cibis hauriatur, ita maximum sequitur detrimentum si jejuno vacuoque ventriculo & nullo projecto alimento bibatur. Obiter autem dictum hoc sit, tamen quoniam exstat ea de re præclarum Galeni edictum illud non debet prætermitti: *Qui vel inedia*, ait Galenus, *vel alvi profluvio, aut fluxu sanguinis, aut alia evacuatione, famem habent, non capiunt ex usu vini utilitatem, immo offenduntur; quoniam & convulsionibus & deliriis confestim corripiuntur, si antequam cibum sumserint, vinum bibant.* Item dum loquitur de iis qui sunt opportuni podagricis insultibus, tria maxime recenset, quæ ejus affectionis occasionem afferunt, desidiam, crapulam & vini usum, maxime ventriculo inani. *Nocent*, ait, *& potus multi & generosi vini, præcipue cum aliquis jejunus potarit.* *Vinum jejunos bibere novitio invento inutilissimum & placitum Medic. novitate se se commendantium. Plin.*

Unde mirum non est si noster æger inciderit in speciem aliquam paralyseos, aut potius relaxationis articulorum ipsius humeri: vinum ad id est valde efficax, nisi forte quis dicat vinum, quia calefacit & siccat, tantum abesse, ut obsit nervis ut eos roboret; pares enim habet vires, ac olea arte chymica elicita, quæ siccando & calefaciendo tantopere firmant, contendunt & roborant nervos: id quod Galeni patrocinio tueri facile possit: Quæ enim incommoda vinum sanare videtur ea ante ipsum effecerat, sic vinum nervis erit alexipharmacum, nedum venenum, unde male epitheto Bacchi insignitur ὁ οἶνος λυσιμελής (i). Ita Galenus, *Vinum facile nervos replet ob calidam temperiem, intrat enim, ut quum non habeat* *1. ad aphor. 21. lib. 2. Comm. ad aph. 28. lib. 6. Objectio de vino quam quis in affe-*

(i) Vinum membra laxans.

ctionibus nervorum usum vini tueri queat. Galen. ad aphor. 5. lib. 5. *Vinum substantia nervosis partibus noxium, qualitate amicū. Magis fundit & liquat vinum quam possit digerere, unde dist. proventus, & nervosi generis repletio & infirmitas.* Gal. ad aph. 5. lib. 5.

beat crassam substantiam, sic substantiæ copia nervos convellit; rursus autem qualitate sanat eam quam fecit dispositionem nervos calefaciendo atque exsiccando, & si id non facit, mors sequitur, & ut vinum sanat convulsionem, ita & febris. Quis autem apud Galenum locus est, qui vino magis patrocinetur, cur tam caute podagricis, lunaticis, tremulis, paralyticis, & omnibus quibus nervosum genus afficitur, interdicetur? & ut paullo ante dictum est, datur a Galeno hemicranicis; si siccat, si calefacit, etiam paullo immoderatius sumtum non nocebit, immo medicatam vim habebit, & tamen audito affectu cerebri, aut nervorum, aut membranarum, cane & angue pejus exsulat. Nescio cur id fiat, nisi dixerimus calefaciendo & siccando juvare posse, sed vel maligno tetroque vapore nociturum esse vel plus ipsum vinum fundere, liquare & humores irritare quam possit digerere; unde fluxionum proventus & nervosi generis repletio & humectatio, unde Galenus ait, *repletis nervis convulsio fit*, replet autem vinum.

4\. 6. Epid. part. 3. sect. 45. *In scholio in cap. de colico dolore.*

Relaxatio ista & πάθος παραλυτικὸν (*k*) secutum est dolores colicos. An id fit? revera vidimus plerosque qui post longos morbos, præsertim post colicos dolores, speciem quamdam paralyseos contraxerint. Quod qua ratione eveniat pluribus, satis est locum indicasse; est philosophi in ipsius causæ investigationem incumbere. Primum notus est Hippocratis aphorismus: *Cui intestinum a dextra parte articulorum morbo laboravit, erat quietior, postquam vero id curatum fuit, erat dolentior*; id quod tribus de causis contingit, vel quia numquam duæ partes sunt inter se similes, ut æqualiter afficiantur; vel quia duobus doloribus omnino non eumdem locum occupantibus, eorum major obscurat & elevat minorem, vel ut ipsemet ait Galenus *in com.* quod humorum in articulos influentium motus ad colon intestinum est conversus, & revocatus: si id verum est cur non post dolores colicos humor in articulos referri non potest? itaque novum non est, aut dolorem articulorum, aut paralyses colici doloris esse consectarias. Quidam id intestinorum malum de descensu in scrotum interpretantur, mavult Galenus de dolore colico intelligi. De ea quoque re J. Hollerius, arte medendi &, singulari judicio antiquis medendi magistris non postponendus, hoc litteris consignavit; quod autem a veteribus scriptum est colicum dolorem in paralysin transire, id rarum apud nos, familiare vero est Britonibus; cuidam sacerdoti ex dolore colico paralysis quæ colicum dolorem solvit, sed ea superfuit; qui hoc fit ut ab intestinis in principia nervorum fiat humoris recursus: vide an sit vera paralysis.

Non est mihi institutum amplius de paralysi disputare, ampla enim esset materies, & quæ non esset hujus instituti, tria tantum præstabo; primum per capitula proponam ea quæ in Medicorum consilio eram propositurus de paralysi: at non tam paralysis quam relaxatio nervorum & articuli a nobis deprehensa est. Secundo, an quum sub finem morbi paralysis contingit,

(*k*) Passio paralytica.

tingit, num ea a ſiccitate potius ſit repetenda. Tertio, ſi ſub finem morbi contingit, cur non potius contrahuntur articuli quam laxantur?

In toto homine, totaque vita obſervatur καὶ τόνος καὶ λύσις (*l*), conformatio & apta membrorum colligatio, ut corpus unum & continuum eſſe videatur.

τόνος καὶ λύσις in vita obſervatur ut corpus unum & continuum ſit.

Paralyſis ab obſtructione naſcitur, a compreſſione, diviſione, ſeu ſolutione continui: ſic laxatio ligamentorum paralyſeos cauſa eſſe poteſt.

Aliquando ſuperiores partes reſolvuntur, aliquando inferiores, ut crurum & tibiarum; eſt reſolutio quæ σκελοτύρβη (*m*) antiquis vocatur; malum hoc contigit ex pravarum aquarum uſu, in exercitu Germanici Imperatoris; cum ſuperiores partes occupantur, ſi cerebri non eſt ſuſpicio, ad medullam ſpinalem, & cervicem malum refertur.

De hoc affectu in præcedentibus conſil. 8.

Si primæ vertebræ cervicis afficiuntur uſque ad quintam, periculum eſt ne vox intercipiatur. Si quinta, ad manum affectio extenditur, unde apud Hippocratem tremor erat in manibus Pythionis, erat enim collectio in primo intercoſtali, qua parte thorax eſt contiguus vertebris cervicis. Si ergo in quinta malum eſt, abſoluta eſt paralyſis; Si in ſexta, non ſenſu, ſed motu privatur manus. Si ſeptima & octava, thorax afficitur, ſed & quidam digiti reſolvuntur, quoniam nervi ab ipſo cubito & olecrano ad digitos tendunt laborantes.

Part. 1. ſect. 1. lib. 3. Epid. Paullus cap. 18. l. 3. particulares paralyſes explicat.

Cauſa, obſtructio, compreſſio, ſolutio continui.

An ſiccitas paralyſeos cauſa ſit, dubitatur; nam ſub finem morborum corpore emaciato videmus paralyſim quamdam oriri partibus redditis imbecillis, corpore languidiuſculo reddito, compagibus ipſis aliqua ex parte diſſutis & vacillantibus.

An non a ſiccitate potius & imbecillitate quadam hæc laxatio, laxitas, & reſolutio ſequitur.

Vide de Tabe coxaria poſt ſex morbi menſes, in Coacis & Paul. poſt dicetur de ea.

Tertium jam erat ut quæreremus etiamſi ſub finem morborum paralyſis ſequitur corpore ſicciore reddito, cur non potius coarctatio, & conſtrictio ſequitur, non obſtructio, non compreſſio? Ac quod ſub finem morborum, præſertim poſt dolores colicos, aliquid παραλυτικὸν (*n*) oriatur & contingat, illud paullo ante dictum eſt, & recentiorum obſervationibus teſtatius redditum: Et non alienum erit Fernelii obſervationem attexere. *Obſervavimus tertianam, diuturnam, & quartanam in atrocem cruciatum colico immaniorem deſinere, qui nonnumquam & in artuum dolores, & in paralyſim faceſcit*: & eodem capite, paullo ante attulerat hiſtoriam cujuſdam qui cum bilioſæ vomitioni foret obnoxius, ea ſuppreſſa immanes colicos dolores ſuſtinuit: hos ſecuta eſt paralyſis partium quæ ſub capite ſunt, rigores erant frequentes. Idem Fernelius ſcripſit, *alius quivis humor in ſpinæ medulla infixus paralyſim committit; ac ſæpe flava bilis hanc infligit, quum ſub finem intermittentium febrium in ſpinam dorſi ac in nervorum*

De paralyſi poſt colicum dolorem Æg. cap. 18. lib. 3. Fernel. cap. 10. lib. 4. patho. Et apud Hip. Eutychis poſt cholericas affectiones diſtenſionem nervorum

(*l*) Et robur & ſolutio.
(*m*) Scelotyrbe.
(*n*) Paralyticum.

cruralium passus est. *rum origines effunditur*; his auctoritatibus & exemplis res facta est multo illustrior.

7. Epid. cap. 1. lib. 5. patho. Hæc paralysis post colicum dolorem Pictaviensibus familiaris est. Part. 29. lib. 1. de artic. Vide libr. Ballon. de arthritide.

Nunc autem postremam partem attingam, cur quum morbus longus præcesserit, consumto multo humore & spiritu, pars non constricta potius fuerit quam laxa ac dissoluta: hoc pluribus verbis explicare animus non est, nunc tantum adducam Hippocratis auctoritatem, ex qua hujus rei demonstratio, aut saltem probabilis quædam ratio duci poterit; locus est commemoratione dignus, & tanto viro Hippocrate dignus, qui non ea quæ sub sensum cadunt more vulgi observat, sed quæ reconditioris sunt cognitionis. Sententia Hippocratis hæc est: *Carne expertibus citius & excidit articulus & reponitur quam carne præditis. Minor inflammatio humidis & macilentis quam siccis & carne præditis oboritur*: quia ubi violenta est luxatio, repositio quoque dolorifica est: dolorem sequitur inflam-

6. *Ibidem.* matio & inflammationem adstrictio: ubi mucus adest & carnis inopia, facilis est repositio; hinc dolor nullus, nulla inflammatio, nulla adstrictio,

7. *Aph. 59. lib. 7. In part. 30. lib. 1. de artic.* lubricus enim ob mucum redditur articulus, deinde subdit Hippocrates: *Omnino autem mucosiores sunt articuli macilentis quam σεσαρκωμένοις*, id est carnosis & carne præditis; *nam carnes eorum qui non recte per inediam extenuati sunt*, Græce λελιμαγχωμένοι, *eæ mucosæ sunt magis, si graciles sunt quam si carnosi sunt*, & tunc παχέες (o) dicuntur, *si cum inflammatione mucus subsit per ipsam inflammationem ipse articulus quodammodo vincitur, & ligatur & non multum propter mucum elabitur.* Hæc autem Hippocratis verba paullum a ratione aliena videntur, nam quum quis fit macilentus per febrem, fit consumtio spiritus & carnis: febris enim, ait Plinius, sanguinem consumit, inedia consumit & extenuat, unde aphorismus, corporibus carnes humidas habentibus fames adhibenda, siccat enim corpora. Galenus edito eleganti commentario explicat carnes eorum qui vel fame, vel luctu & mœrore, vel iracundia, vel dolore extenuantur, mucosas etiamnum fieri, quia per ea pathemata ipsis in carnibus fiunt quædam συντήξεις, colliquationes, & muco liquato opplentur carnes, qui per eam corporis superficiem non difflatur, nec sensibili nec insensibili transpiratu. At quum Medicus diætam instituit & corpus attenuare vult, primum id inedia coercet, deinde frictione, & exercitatione: si aliqua colliquatio contingit, vel per manifestum sudorem, vel insensibilem transpiratum reliquum digerit, sic si qua ex corpore reliqua est humiditas, ea educitur, ni educatur corpus liquatum tumet.

8. Hic locus dignus est nota, ut disputemus contra eos qui deducto alimento satis esse putant ad consumendos humores superfluos famem præscri-

9. bere: nam si corpora sunt biliosa, bilis magis effervescit, & æruginis naturam induit: si pituitosa, liquato adipe & carnibus, mucus quidam colligitur qui molestiam infert; at ubi vel exercitatio, vel frictio, vel decoctum conveniens adhibetur, foras digeritur & egeritur quod dilapsum ac colliquefactum erat.

Antequam

(o) Crassiores.

Antequam ad umbilicum res deducatur, quoniam de relaxatione articuli humeri ipsius dictum est, duo breviter attingentur; prius de muco, quid sit, ubi sit, & quarum partium sit, & an facile consumatur: posterius relaxato articulo an pars tabescat, an crassior fiat, an non, ut otiosis contingit. *Variæ de mucoso excremento quæstiones.*

Mucus & partium carnosarum & nervosarum esse videtur ex textu superiore, & tamen Galenus videtur detrahere partibus ipsis carnosis: *Caro*, ait, *non propria sui ratione fit mucosa, aut alia pars sanguinea, sed proprium excrementum est quale in affectionibus rheumaticis* (διαθέσεις ρευματικὰς vocat) *& in jecorariis excretionibus*, Græce τὰ διαχωρήματα ἠπατικὰ: *frequenter in ossibus & cartilaginibus & membranis apparet, raro in carnibus, hic mucosus humor, aut ex communicatione quam cum illis partibus habet, aut ex copia succi qui in illud confluit*; quum pituitosus & mucosus humor ibi collectus est, hic ægre exinanitur, quum nec perfusionibus, nec cataplasmatis, nec medicamentis attrahi, aut discuti queat. 10. *Nomen hoc διαθέσεως ρευματικῆς (p) potest explicari ex c. 4. l. 1. de locis affect. Ex hoc loco apparet, cur morbi membranarum, cartilaginum & partium nervosarum vix elidantur; mucus enim nec facile coquitur nec discutitur.*

Posterior pars est, an si pars luxatur & excidit, extenuatur; quum contra aliis appareat obesior, crassior, & tumentior. Aphorismus sic habet: *Queis coxendico dolore affectis coxa excidit & incidit, muci superveniunt*, in Græco ἐπιγίνονται. At quum mucus præcedat laxationis & luxationis causa, melius legitur ἐγγίνονται αἱ μύξαι, id est in acetabulo ingenerantur muci, nisi pro eodem utrumque verbum sumatur, & quamquam quum laxatio contingit & facta est, mucus etiam denuo ingeneratur, tamen ante genitus erat; sic in primo erat τὸ ἐγγίνεσθαι (q), in posteriore τὸ ἐπιγίνεσθαι (r) per causæ morbificæ productionem: item apud Hippocratem est alius locus de tabe coxaria quæ post morbum semestrem contingit: *Quibus sæpe recidiva facta est si sextum mensem excesserunt facile in coxariam tabem incident*: id fit quum humor contumax vix & ægre exclusus venis in articulum magnum & latum decubuit, ubi qui calidiore loco coqui nequivit, ægre concoquetur, *cetera ad demonstrationem ejus rei in Coacarum comm. apud Hollerium*: nam dubitare quis posset num necesse sit a venis & reliquo corpore ad articulum humores confluere, an non diuturnitate morbi carnes circum articulos liquentur, hinc mucorum proventus, hinc laxitas, hinc exitus ossis e suo loco consequitur. 11. *9. & 60. l. 6. 5. In Coacis. Pars mucoplena aut ob venarum fluxum, aut carnium vicinarum σύντηξιν (s).*

Caro autem crurum, aut tibiarum in luxatis tabescit, licet, πρὸς τὴν φαντασίαν (t) mole quodammodo tumidior esse videatur. Et Galenus tria considerat in elapso articulo, ut non fiat nutritio, inde tabes sequatur; Articuli e sua sede emotionem: ineptitudinem ad usum: otium; otii nomine omnia concludi possent, nam pars otiatur, & quia suo loco dimota est, & quia ad usum inutilis visa est, inde iners pars manet. Quare ergo non nutritur? Notandus est Aristotelis locus, quo docet corpus nostrum continuum, aut aliquando contiguum esse: & ratione ipsius continuitatis vasorum fit in omnes partes divisio & partitio; nulla vena seorsim. 12. *Cap. 9. l. 2. de part. anim.*

(p) Dispositionis rheumaticæ.
(q) Illud quod est generari.
(r) Illud quod est supergenerari.
(s) Colliquationem.
(t) Ad phantasiam.

ſim per ſe eſt, ſed omnes pars ſunt unius; ſi os ſeparatum eſſet, officio non fungeretur; vena etiam ſi qua ſeparata foret, nec ſuæ origini continua tenderet, ſuum ſanguinem ſervare non poſſet: calor profluens ab origine facit ne gelet &c. Ergo in relaxatione ſumma, non mirum ſi partes emacientur. Et ſi quædam ſuperficies carnoſa tumentiorque apparet, vera caro non eſt. Quum quis exercetur & fricatur, is fibrarum ſubſtantiam pleniorem habet, carnis tenuiorem, ſed validiorem: contra non exercitati fibras graciles habent & carnem multam, ſed mollem præ humiditate; eſt enim iſta caro caſeis qui coagulantur ſimilis, exercitatorum vero integre coagulatis: plura vide eo loci ad hanc tractationem valde conferentia.

Comm. ad part. 81. l. 3. de art.

Atque ut tandem ſcribendi finis fiat, conſideret Medicus an ſit extenuatio omnino facta in iis, qui aut paralytici fiunt, aut quibus relaxati & exſoluti ſunt articuli (longe enim intereſt); an proluantur neſcio quo muco liquatis carnibus, & non excuſſo digeſtoque eo quod liquatum eſt: tunc enim falſa opinione extenuationis & maciei, & maraſmi non induceris ut omnino a ſudorifico abſtineas. Huc enim pertinet hiſtoria memorabilis apud Galenum de quodam qui cum tophos & πορῶδές τι (*u*) in renibus haberet, uſus eſt medicamentis attenuantibus eo uſque, ut digitos ægre mobiles haberet & quiddam cavum ſonantes præ ſiccitate; Medici id obſervantes, non habita ratione victus qui præceſſerat, ad remedia paralytica impendio magis calefacientia ſiccantiaque confugerunt, nil profectum eſt, immo magis malum ingraveſcebat. Melior habitus liberaliore victu reſtitutus eſt, reſtitutaque & ſanitas eſt & motus digitis eſt reſtitutus, indeque τέκμαρσις (*x*) medendi elicietur ut motus & ſenſus deperditio, aut depravatio aliqua aliquid παραλυτικὸν (*y*) portendens non tam corporis extenuatione opus eſſe quam refectione edoceat; alioqui multi hic errores committerentur.

Obſervatione digna in cura paralyſeos. Hiſtoria Gal. notanda.

Quoniam pravo utitur victu æger juſſus, & (aut maturandæ ſanitatis ſpes tenuis foret) monitus ad alium ſeſe convertere. Purgatio ex ſolemni ſyrupo eſt inſtituta; uſus decocti chinæ cum guajaci medulla interiori, additis paſſulis & glycyrrhiza: maſticatoria, errhina, pyrotica ad ſuturam coronalem; frictiones, litus ex balſamo parato ex herbis nervalibus conciſis & in oleo hypericonis per dies aliquot ad ſolem objectis, deinde igne lento coctis, addito vino, maſtiche & terebenthina, totoque expreſſo in oleum eliciatur; fotus ante cum ſpongia in ſimilium herbarum decocto macerata; his peractis admotum eſt emplaſtrum, ex emplaſtro ad fracturam oſſium, contra rupturam, deſiccativo rubro admiſto pulvere ſalviæ; denique cantharidum pulvis admotus fuit humeris, & brachio: ſero multo evacuato reſtitutus eſt, magna ex parte, id quod obſervatione dignum eſt, declaravitque curatio quodammodo temeraria, quam vere de cauſis tanti mali cogitaverimus.

Curationis capita.

ANNO-

(*u*) Quidpiam calloſum.
(*x*) Cognitio per ſigna ſyllogiſtica.
(*y*) Paralyticum.

ANNOTATIONES.

1. *Qua ratione in dolore capitis, immo in hemicrania vinum conferat (id quod præter vulgarem opinionem est) somnum conciliando, ideoque humorem coquendo Galenus* com. in part. 5. sectio 6. lib. 6. Epid. *item eo loco experimentum facit quomodo jejuno ventriculo vinum datum noceat.*

2. *Ita Mesuæus* capite de paralysi *vinum in paralysi vitetur, nam facit penetrare materias ad nervos quæ non penetrarent, est inimicum nervis & oculis, ipsius abusus est causa morbi ipsorum.*

3. *Conjectura hæc nostra est, ut plus subeundo vinum fundat, & liquet quam foras digerat: at medicamenta hydrotica fundunt & digerunt.*

4. *De paralysi post colicum dolorem Paulus Ægineta caput scripsit* ad finem 18. cap. lib. 3. *& Ballonius* in lib. Epist. medicinalium.

5. *Hic dicimus paralysin sequi post colicos dolores & sub finem morborum, quod Fernelius explicavit ample locis citatis.*

6. *Ad hunc locum facit* probl. 5. lib. 1. *Aristotelis, cur utentibus pravo cibo & inediam patientibus pedes intumescant? tabescunt & intumescunt, ut fit in cachecticis: primum intumescunt, deinde exarescunt.*

7. Μύξα *Mucus dicitur, est autem substantia quædam lenta, glutinosa, quæ proprie in ossibus, cartilagine & membranis congeritur: improprie autem in carnibus: vide* com. ad part. 66. lib. 3. de art. *huc pertinet id Hippocratis* lib. de loc. in homine: mucus omnibus a natura est, quum purus fuerit, articuli sani sunt & bene moventur: labor & dolor fit quum a carne humiditas fluxerit vitiosa.

8. *Vulgo dicitur per inedias ventrem biliosos & acres humores ad se attrahere: unde apud Hippocratem* 4. de morbis *ventriculus vacuus fruitur corpore colliquescente: idem pœne* com. ad aph. 50. lib. 6.

9. *Calor appulsu novi alimenti recreatur; sed quum defectu novi cogitur mendicare aliunde ac veluti resumere dimissum alimentum ac remandere revocatum, tunc fatiscit & corpus magis ac magis collabitur, unde in febribus prout sunt gradus purgationis, ita & renutritionis.*

10. *Horum demonstratio petenda ex* com. ad apho. 39. lib. 5. *ubi docet excrementum (loquitur maxime de naturali) habere humorem similem naturæ partis, ut sanguis in hepate est, & in articulorum compaginibus humor glutinosus.*

11. *Quod hic humor mucosus sit proprius membranarum & nervosi generis, apparet ex principiis ipsis generationis; nam Hippocrates* lib. de carnibus *docet alias partes ex pingui esse, ut ossa; alias ex glutinoso, ut membranas & nervos, alias a sanguine ut carnes.*

12. *Aristoteles* probl. 5. lib. 1. *docet per famem & inediam & ob pravum victum pedes intumescere; quia corpus tabescit, qui locus huc pertinet.*

CONSILIUM LXXXI.

Pro Domina de Roissy ischiadicos dolores patiente.

APpetente vere & humoribus quasi vernantibus dolor ad ischium sinistrum acerbus, non vera tamen ischias, sed incipiens, ni malo occursum fuisset, his capitibus breviter res tractata est.

Morbi nervosi generis, ex parte humoris & subjecti curatu difficiles.

Morbi nervosi generis de apicibus artis sunt ob curandi difficultatem ex parte humoris & objecti, seu subjecti corporis.

In humore consideratur modus quo dolor movetur & natura ipsius.

3. causæ in genere, fluxio, congestio & colliquatio.

Modus aut per modum fluxionis a superioribus in inferiores partes, a nobilibus in minus nobiles, aut per congestionem in parte jam imbecilla: tertium modum addo ex Galeno per colliquationem quamdam in carnibus ipsis, quam colliquationem non sequitur digestio foras ut fit in senibus, qui colliquantur & dolent.

Duæ forte huc concurrunt, fluxio & fusio humorum in ipsis carnibus & musculis, unde rarefactio, & diminuitur caro musculorum: unde apud Hippocratem τὸ ἄσαρκον καὶ ἄλιον κέλος (z) vocatur, *demusculatum* interpres vertit.

2. de nat. hum. hic locus est notandus.

Cavetur ne humor a parte robusta, aut ignobili in imbecillam & minus nobilem repellatur, præsertim hæc methodus servatur; contra Hippocrates & Galenus sentit, humorem enim tuto ajunt regeri posse in fortiores & nobiliores, utpote quæ quum viribus polleant, his usæ humorem coquunt & mitificant.

Ratio posterior de liquatione humorum, & carnium casu in senibus (ut dictum est) cernitur; diffluunt enim carnes circa ossa & tabent; hinc dolores.

In Timæo. Ad part. 66. l. 3. de articulis docet Gal. quale sit excrementum nervorum, ossium, cartilaginum, & quam ægre coquatur, digeratur & evacuetur.

Humor qui aut arthritim, aut ischiadem facit, ambiguus est; de ischiade raro a sanguine, Galeno a bile & pituita mixtis sæpe, hinc illud Platonis: pituita acida & salsa fons est affectionum κατῤῥοϊκῶν (a); si frigidus, aut calidus humor foret, per simplices qualitates oppositas vinceretur: at istæ secundæ qualitates non habent ita contrarium, unde quod remedium nunc juvat, mox idem lædit & Medicorum opprobrium morbus hic dicitur, & cæca origo ejus paullo videtur.

Medicamenta per os sumta initio non ita conferunt, præsertim si sint μοχλικά, hoc enim therapeuticum præceptum, quæ per interiorem ventrem fiunt evacuationes, fluxiones fere in partes vicinas commovent.

Sacculi ex furfure, fotus, enemata, adstringentia lumbis, detractio sanguinis e brachio, non ligare tibias, non impingere materiam in articulos:

(z) Non carnosum, excarne, inane. (a) Catarrhalium.

los: usa est clysmatis, axungia porci lauta in aqua vitæ, cataplasmatis, ceroneis non valde calefacientibus, vesicis suillis lacte plenis, brevi Dei beneficio convaluit.

Gal. 9. sec. locos loquens de priapismo.

Sed plurimum adjuta fuit ceroneo sequenti.

℞. *Diachyli albi ireati, unc. iiij: gummi pini, picis navalis, benzoini, ana, unc. j: ceræ novæ unc. jß: dissolve lento igni, adde emplastri de meliloto & de mucaginibus, ana, unc. ß: cum oleo chamæmeli, & terebenthina fiat cerotum.*

CONSILIUM LXXXII.

De stranguria, dysuria & ischuria.

D. Deliure circa mensem Majum modo stranguria laboravit, modo dysuria, ischuria aliquando, purulentum minxit, limpidum, τὸ μυξῶδες, tunc dixisses vere φλέγμα πυῶδες, aut τὸ πύον φλεγματῶδες (*b*); sanguinis concreti grumi excernuntur; denique abominanda erant omnia quæ per urinam, & cum urina excernebantur; hypochondrium sinistrum efflorebat & intumebat; splenem laborare & induruisse suspicabantur, foris & intus Medici utebantur remediis respicientibus lienem; interea ren sinister coafficiebatur, & jam calefactus fotibus splenicis & decoctis vicinia ipsa lædebatur; de eo ægroto hæc tria notanda: Primum temperamentum biliosum valde, hepate intemperato: secundo ante annos 25. de lumborum dolore querebatur: tertio, gonorrhœa aliquando laborarat & dum gravia symptomata & dolores pateretur ad partes urinarias, renes, vesicam, etiamnum Medici splenem curabant, rati forte eas urinas vitiosas indices esse exonerationis ipsius lienis; non raro enim id contingit: Ideo formulæ remediorum similiter pariterque dicabant operam & reni, & spleni. Sic forte paullum temeraria fuit medicatio, (pace Medicorum dicam, a more enim meo alienum est quemquam sugillare, ne dum artis nostræ magistros & officii societate consortes & collegas) quia quod spleni consulere poterat, renem laborantem lædere poterat. In excretione observatur materia, & modus excretionis.

Materia & modus excretionis observatur.

Si hoc, vel illud totum renale est, & successu temporis urinariæ partes mittentes, ducentes, excipientes laborarunt.

Materia.

Excretio multiplex qualis affectis renibus esse solet, ideo fallaces sunt in renalibus; urinæ materia, pus, sanies, tabum, urina tenuis, crassa, mucosa, ulcus renis antiquum notant: mucosa bifariam, aut ob pituitam purulentam, vel pus pituitosum; hinc excretio mucosa, & ob quoddam ulcus fit sæpe talis, vel quod partes membranosæ spermaticæ jam dissolvuntur, aut tale proprium excrementum colligunt & excernunt, id quod Galenus docet *libris de articulis*.

Ea urina mucosa, aut calculum in vesica significat, autoris vesicæ ulcus, aut veterem affectionem

(*b*) Pituita purulenta, aut pus pituitosum.

vesicæ ad part. 66. l. 3. de art. Modus. Tertia ratio ob peculiare vitium parastatarum, ut in iis qui gonorrhœa laborarunt, vel calculum in vesica habent.

Nunc de modo: modus est stranguriosus, qui senibus est familiaris ob pituitam salsam; dysuria est alias ob infarctum & obstructionem & humorum confluxum in partes urinarias. A splene stranguria quædam esse potest: at nec tam facile nec tam diuturna est. Sic hic renes accusandi sunt omnium judicio: & tamen splenica sunt data toties; hic lien, fateor, laborat ut signum, non ut causa; quia quibus lien efflorescit, iis corpus extenuatur & docet male administrari œconomiam naturalem; ut signum, & ministrat materiam ob viciniam: immo rem potest quadruplo major esse etiam consumta carne, & facere opinionem tumentis splenis, id quod observavimus.

Gonorrhœa quæ olim præcessit maxime in causa & relinquit in lumbis dolores & querelas: item symptomata memorata facile inducere potest affectis viis urinariis, stranguriam & dysuriam.

1. *Aquæ naturales. Purgatio.* Laudo usum aquarum naturalium, offendunt tamen siccatos & emaciatos, tamen si ulcus renis in causa est, ab iis non desistendum: curato ulcere tabes & marcor desinet, balnea conferent, purgatio ex lenitivo, phlebotomia frequentior ex basilica sinistra valde proderit; si hæmorrhoides sese offerant excipiantur.

Si suspicio carunculæ in urethra, huic consulatur quadrantibus remediis, injectiones fiant frequentes.

2. Lac asinæ & mane & vesperi, ni hypochondrii affectio dissuaserit, sed experiundum.

Hydromeli probo, fugiatur oxymeli præscriptum, & diuretica detergunt, fundunt & ardorem urinæ cient.

Nec probo splenica nimis detersoria, nimis sanguinem detergunt sero detracto, & venas aperiunt.

In suppressa urina succus amygdalarum dulcium; supradictum hydromeli parabitur etiam cum herbis vulnerariis, non multum calefacientibus & aperientibus; conserva rosarum in bolo & potu.

ANNOTATIONES.

1. *Quum æger olim Gonorrhœa laborarit, videndum num etiam hydrargyrosim passus sit, aquarum enim naturalium usus (maxime earum quæ vitriolo imbuuntur) nociturus esset: nam dicuntur nocere iis qui uncti fuerunt in lue venerea; ratio est quod odium intervenit chalchanto, quo illæ aquæ imbuuntur & argento vivo; quod a chalchantho dicunt cogi, coerceri, & colligi, unde postea id argentum vivum magis vires exercet in partes & eas corrumpit.*

2. *Lac in magnis doloribus, idque recens mulctum, dolorem mitigat, ardorem temperat, ulcera abluit, deterget, illinit intestina, solida roborat, vim acrium humorum obtundit, eorumque malignitatem reprimit; nec terreri oportet initio si obsit, perseverandum, experientia docet, fit enim ut tempore lac refrenet, & contemperet cacoëthiam & pravitatem humorum in corpore turgentium,*

gentium, *ſic* Hippocrates 2. de morb. mul. *exhibet in fluxu muliebri bilioſo lac aſininum, aut ſerum, ea tamen cautione ut lienoſa non ſit mulier, aut flatuoſa exſanguis,* ἣν δὲ ἡ φύσει σπληνώδης ἢ πνευματώδης λείφαιμος μήτε ὄῤῥον μήτε γάλα πινέτω (c), *ideo non abs re obſervavit auctor lac aſinæ minime profuturum præſente aliqua hypochondrii affectione, puta tumore, obſtructione, aut duritie.*

CONSILIUM LXXXIII.

Ad fluores muliebres pro D. Præpoſita.

RAtio victus perneceſſaria in primis, diligentiſſime corpus purgandum, alias decocto foliorum ſennæ mundatorum cum pimpinella, plantagine, betonica, bugula, ſanicula, meliſſa, radice oxalidis, adjicitur & rheum & ſyrupus roſarum pallidarum.

Aliquando convenient pilulæ tempore frigidiore.

♃. *Pulveris hieræ picræ, ſcr. ij: rhei, ſcr. iiij: maſſæ pilularum ſine quibus, dr. j: pulveris ireos florentinæ & caſtorei, ana, dr. ß: ligni aloes & pulveris guajaci, ana, gran. viij: fiet maſſa: poſſunt addi trochiſci de camphora, ladanum & agaricus.* *Pilulæ.*

Aliquando deglutiat vel in forma liquida dr. ij. terebenthinæ, vel in pilulis cum pauca maſtiche & ſaccharo.

Tabellæ triaſantali triplo, aut quadruplo rhabarbari: addatur crocus martis vel chalybs ipſe præparatus, aut rhabarbarum conditum cum ſyrupo violato; ſectio venæ: ſi ſanguis impurus, audentius erit ex utroque brachio demendus. *Tabellæ.*

Fiat aqua ex maceratione rhei qualis datur puellis; decoctum fragariæ, aut ſarſæparillæ, aut chinæ addito cinnamomo: pulvis terræ ſigillatæ ex luteo ovi. Ambra griſea ex eodem luteo. Conſerva roſarum in frequentiſſimo uſu, addi poteſt bolus, aut terra ſigillata.

♃. *Pulveris electuarii diatragacanthi frigidi & diaireos, ana, unc. ß: coriandri conditi & fœniculi conditi, ana, dr. j: quatuor ſeminum frigidorum majorum & papaveris albi, ana, dr. j: boli armenæ, & pulveris electuarii, diarrhodon abbatis, ana, ſcr. j. pulveris chalybis præparati & tartari præparati, ana, dr. j: ſacchari roſati, unc. vj: raſuræ eboris, unc. ß: fiat pulvis.* *Pulvis.*
Æſtuarium confert, ſed maxime aquæ Spadenſes aut Nivernenſes.

Sed & ſarſæparillæ, aut ligni indici, aut chinæ decoctum maxime profuturum profitebor.

An ad fluorem muliebrem balneum utile, ut ad alvi profluvium, ex Galeno dubitari poteſt.

Saccharum candum valet, pulvis radicis pentaphylli & lignum rhodium.

(c) Mulieres natura lienoſæ & flatuoſæ, exſangues, neque ſerum, neque lac bibant.

CONSILIUM LXXXIV.

Pro Jacobo Memmæo raucitatem conquerenti.

Animi pathemata alterant vocem, & in viribus & in qualitate.

AD ea ſymptomata, de quibus querela eſt, remedia quidem medica non negligenda, tamen hic ægritudo potius eſt quam ægrotatio, ſic ab animo potius repetenda ſunt quam ab arte quod ad has miſerias occalluiſſe jam debet: iſta enim ægritudo non ſolum miſeria eſt, ſed eſt carnificina, tabem enim affert, cruciatum, fœditatem, lacerat, exeſt animum, conficit. Omnis medela animi præſentia. Vitia vocis ſenſim atque ſenſim accreſcunt, nec ſolum contumelias injuriaſque aëris ſequuntur & humores, ſed animi pathemata, quæ omnes naturæ actiones pervertunt. Ideo Claudius apud Suetonium vocis modulandæ corrigendæque ergo muſicæ ſtudium amavit, meditabatur, exercebatur, clyſtere vomituque purgabatur, pomis, & officientibus abſtinebat, & blandiente profectu tandem prodiit, pronuntiabat dulci & proprio oris ſono. Auguſtus dabat operam phonaſco qui vocem leniret, ac remitteret. Quibus patet moderatis actionibus corporis & animi, animique tranquillitate calorem naturalem foveri, pulmones temperari, vocem quoque pro rauca & fuſca, levem reddi, & canoram. Caſſia lingenda, aliquando in bolo deglutienda, habeat paratam confectionem de Rebecca Venetianam, conſervam roſarum, & de floribus ungulæ caballinæ, glycyrrhizam mandat: pugillus aut bugloſſi, aut bipinellæ quum privatim cibum capiet in vino macerabit. Paſſularum uſus ſi reperiuntur. Manna ſi habetur cum carnium decocto. Succus amygdalarum dulcium.

Purgatio. 2.

Tabellæ.

Tabellæ aut hypoglottides.

℞. *Pulveris electuarii diatragacanthi frigidi, dr. vj: electuarii diaireos, dr. iij: ſacchari candi, dr. j: raſuræ eboris, cornu cervi, ana, dr. ij: conſervæ roſarum, ſcr. ß: cum ſaccharo in aqua roſarum ſoluto, adjecto pauco diatragacanthi frigidi & tantillo cinnamomi, fiant tabellæ vel formulæ.*

Valebit & linctus mellis puriſſimi, ſumere ficus vel coctas, vel crudas: prodeſt & melicratum, terebenthina linctu ſumta ſi ingrata nimis non eſt; ſyrupus de glycyrrhiza, pomatium, uſus ptiſanæ.

ANNOTATIONES.

1. *Ita animus mœrore percellitur ut corpus ſuſtinere nequeat ac velut ſequatur omnium membrorum ruina*, ait *Donat.* in Adelph.

2. *Confectio de Rebecca expectorationem juvans, ſic parari ſolet Venetiis.* ℞. *Glycyrrhizæ, minutim inciſæ, unc. jß: radicis ireos florentinæ, dr. ij: infunde in aqua roſacea duos dies: coque in lib. j: ſacchari cum gummi tragacanthæ, fiat baculus ad uſum.*

CONSILIUM LXXXV.

Pro D. du Breuil cephalalgiam patiente.

NOS ex ſcripto Medici nonnihil ſubolſecimus de morbo dominæ jam ſemeſtri capitis dolore affectæ & afflictæ, ſubolſecimus quidem non intelleximus, quia adeo jejunum ſcriptum, ſterile & ab artis imperito profectum, ut rem tantum attigerimus, id quod in re quæ eſt tanti momenti & tanta perfunctorie agendum non fuit; nam aut actum agemus, aut re non intellecta periculum ægræ creabimus more eorum qui ad ſcopum non viſum collimant, ut quo fors tulerit tela ſcopum alludant, non feriant, itaque domeſtici Medici imploramus ingenium & ſollertiam qui ſolus rem acu attinget. Nos videmus melancholiæ in cerebro fixæ jam ἐν τῇ ἕξει (*d*) exſiſtentis magna eſſe argumenta. Quo malum immedicabilius eſt, lejentericus fluxus œconomiam naturalem fatiſcere declarat, & ni nos Medicus ab ea opinione retraxerit, eam ſequimur ſententiam, nec ſuis patrociniis deſtituta eſt: candor dominæ laborantis morumque ſuavitas debet nos pellicere, hortari, immo cogere ut tantam mali acerbitatem aut tollamus, aut levemus; tollere ἀδύνατον.

Exſtat enim illud Hippocratis oraculum: *Quibus dolores ſine manifeſta cauſa fiunt, diuturni in toto capite, & debiles fiunt gracileſque, his prædicendum morbum priore graviorem eſſe &c.* Vide plura apud Hippocratem ad hanc ægram accommodanda, item illud eodem in loco: *Qui a multo tempore apparent & facies ſubtumida, eos capite dolere ſcias &c.*

Interea blando uſu rhei ægræ conſulatur; item pilularum de hiera cum pulvere diamargariti frigidi: opiatæ corroborantes valent; apertio venarum frontis, aut arteriarum ſi dolor urgeat, præcedat tamen apertio venarum brachii & hæc pro virium modulo, cœlo benigniore; fotus capitis ex malacticis addita ſenna; ſed amica conſolatione fibræ illius ægritudinis quæ jam altius radices egerit, ſunt elidendæ, & ſi qua ſunt quæ ejus animum exaſperare poſſunt, ea notitiæ ſubſtrahere oportet.

ANNOTATIONES.

1. *Morbi (ait Seneca* in Epiſt.) *aut ſunt longi, aut præcipites: longi dant intercapedinem & refectioni locum atque inducias: breves autem & præcipites citiſſime aut exſtinguunt, aut exſtinguuntur.*

2. *Ægrotantis animi Medicus eſt ſermo, ægritudo autem non ſolum eſt miſeria, ait Tullius, ſed etiam carnificina, exeſt animum, corpus conficit & tabem inducit facile, dein vero experientia verum deprehendere licet eos*

(*d*) In habitu.

quos animi ægritudo & tristitia in morbum conjecit, tamquam primaria ac externa causa, aut lethaliter, aut gravissime ægrotare: vix enim ægri, si liberari debent, etiam rebus omnibus rite factis & administratis, liberantur.

CONSILIUM LXXXVI.

Pro muliere Carnotensi febre lenta laborante.

Omnes congeneribus temperiei suæ morbis prehenduntur. Gal.

I.

SPecies febris consideranda primum, dein tempus quo nata est, denique procatarcticum. Omnes facile prehenduntur morbis suæ temperiei propriis. De externa causa ægritudo fuit morbus animi amissis liberis, mulier autem ob infirmitatem judicii facilius altius afficitur, & ob mollitiem corporis, nec enim ei adest ad resistendum facultas: de animo mulierum notandum illud Galeni: *cum vitale robur infirmum est, animi vero pathemata valida, facile animi essentia dissolvitur*, hinc iræ, hinc odia, & iræ quidem lenibus de causis, quia animum qui bene & præclare (ut loquitur Comicus) gubernat, mulieres ipsæ infirmum gerunt: de animo hactenus, de corpore nunc, illud est Hippocratis: *qui sunt blæsi linguaque hæsitant, patiuntur morbos fortiter melancholicos*, quia cerebro ut molliori & effeminatiori facile imprimuntur fuligines & tetri vapores ab æstuantibus visceribus, a pulmone præsertim excitati.

1. Epid.

Ut ad morbum animi reditus sit, tanta est vis ægritudinis ut œconomiam naturalem perturbet; declarat ob mœrorem febris hectica quæ primo prehendit, quod alias successu temporis evenit; mœror uno quasi ictu plus facit quam humores, qui longas febres procreant.

τοῦ ποιητικοῦ & ἐπιδεκτικοῦ (e) habenda ratio in morbis. Hinc Aëtius convalescentes melanagogo purgandos esse dicebat. Hic dolor a pastu vel est notha colica febres longas sequi solita vel proprius hypochond.

Tempus vernum favet quod salubre est, quodque si recipit corpus sanum, illud in eo statu conservat, ait Galenus: hic non tam efficientis quam suscipientis causæ ratio habenda; at hoc anno efficientis causæ magna fuit vis, ver enim siccum fuit & aquilonium; at quum tempestiva tempestive non fiunt, morbi fiunt inconstantes & difficilis judicii; dein habenda quoque ratio suscipientis causæ: nam licet *per aphor.* quartanæ in æstatem incidentes sint breves, contra fit si lien sit infirmus, ait Hippocrates.

Species, febris erratica & in morbis longis humor maxime melancholicus gignitur pro reliquiis febris, dolor a pastu in ventre: tussis quæ a splene esse potest, denique id totum hypochondriacum, ideo clysmi laudantur: cathartica blanda, balnea, phlebotomia, syrupis Regis Saporis: fotus, limatura chalybis, tabellæ triasantalon cum rheo.

(e) Causæ efficientis & causæ suscipientis.

ANNO-

ANNOTATIO.

1. *Huc alludit Aristoteles dum ait*, omne imbecillum natura querulum esse. *Et Seneca* lib. 2. de ira, Senes, *ait*, difficiles sunt & queruli, ut ægri & convalescentes, & quorum aut lassitudine, aut detractione sanguinis exhaustus est calor. *In eadem causa sunt siti fameque rabidi & quibus exsangue corpus est maligneque alitur & deficit: eamque ob causam iracundiores sunt valetudine, aut ætate fessi. Vetus proverbium est a lasso rixam quæri: denique quibus quavis ex causa corpus infirmum est, iis animi pathemata valida sunt.*

CONSILIUM LXXXVII.

De tinnitu aurium.

MOrbi cerebri, quum magni sint momenti, curatu sunt difficiles & difficiliores fere quam cognitu. Et ideo Hippocrates naturam diligentem in conformatione cerebri & ejus repurgatione statuit, ut vel supra, vel infra, vel intra modum repurgetur.

Tribus de causis curatu difficiles sunt, quia princeps pars, quia locus angustus, & ut dolor in angusto major est, ita ægrotandi & dolendi causa conclusa est: tertio quia pars facile inæquali intemperie laborat ob dissimilem temperaturam parenchymatis cerebri & ardorem arteriarum; cerebri ἀναισθησίαν (*f*) pene, contra nervorum, & membranarum sensum exactum; hinc symptomata cephalalgica, cataphorica, catarrhoica & paraphorica. Jam vero agitur de strepitu sonituque & tinnitu auris, in quibus essentia consideratur ex causa, loci natura, facultatis robore. Omnia hæc cruditatis & flatulenti sunt soboles spiritus: sunt symptomata læsæ auditionis; quod in oculo cæcitas, hebetudo & error, id est surditas, tinnitus, sonitus in aure: differunt tamen, bombus enim exsolutionem partis cerebri, unde vis audiendi manat, sequitur.

Dolor in angusto ait Senec. ideo aurium, dentium dolores sunt atrocissimi.

Bombus ut a tinnitu & sonitu differat.

Ceterum hæc vel ex acuitate sensus, vel vitio instrumenti, vel per se in cerebro, vel a partibus subjectis, primario, vel secundario.

Per se continuus est; tamen affectio quæ initio erat per sympathiam, tandem per protopathiam fit; causa in ægro fuit externa, sed eam juvit facile dispositio partis corporis & humorum: at vero Celso auctore valetudinarii vivunt, qui corporum suorum robora inquieta agitatione & vigilia minuere solent, & Hippocrates: pertinax vigilia cibos crudos & ἀπέπτους (*g*) facit, quod huic ægro contigit, nam & cacochymus est, & pertinaci studio ipse inquies & assiduus inhæret.

Tertio

(*f*) Insensibilitatem. (*g*) Incoctiles.

Tertio ulcus fuit in aure ab inflammatione; ab inflammatione autem vel abſceſſu, malum.

Obſervatione vero dignum eſt facultatem corpus noſtrum diſpenſantem, ſeu naturam, ita in corpore omnia temperare ut harmonia quædam ſequatur, & omnium actionum integritas: contra fit ſi quid intemperatum, inæquale, anomalum, & maxime ſi partes contrario temperamento præditæ. In hepate & ventriculo id fit, item maxime in cerebro, hinc vertigines, palpitationes cordis, tinnitus, ſonitus aurium, & tamen natura cerebrum frigidum eſt, immo ab Hippocrate frigidi & humidi ſedes, & metropolis dicitur.

Tinnitus in iis ſymptomatis numeratur, quæ in affectione corporum conſiſtunt, ut colorum mutatio ad viſum refertur, ita ad auditum tinnitus: differunt tamen in hoc, nam ſi ad affectum ſimplicem referuntur ab actione læſa ſunt; ſi ad actionem læſam proxime a morbo pendet, ut ſoni, vel ab anguſtia, vel a flatibus. In tinnitu flatus eliditur, & interrumpitur, quod facit materiei tenuitas, robur facultatis, anguſtia loci. Bombi cauſa flatus craſſior bombilans more apum, & fere eſt ab exſolutione quadam partis illius cerebri a qua vis audiendi derivatur, ut ante dictum.

Ad tinnitum præcedentem, in juvene cacochymo cerebrum ſtudio pertinace fatigante, jam abſceſſum auris paſſo, cum magno judicio ſeſe gerere oportet, quod impuritas eſt ſanguinis & in toto corpore & in cerebro maxime, præſertim vero quod in ea familia facile congeritur putre & indomitum ſerum, quod eam valetudinariam efficit. Decreto Medicorum, & exacta purgatio, detractio ſanguinis, balnea, & decoctum ſudorificum eſt inſtitutum a quo bene feliciterque habuit.

CONSILIUM LXXXVIII.

De cachexia pro uxore Gaii.

IN hac ægra partim ſe prodidit nobis ægritudo, partim ægrotatio, ut jam languor quidam eſſe videatur: ac ægritudo quidem, quoniam animo ſibi multa finxit, quæ efficiunt ut animus ſit inquies & irrequietus, & quum mulier ſit, ob mollitudinem corporis & animi judiciique imbecillitatem, altius ſe penitiuſque imprimit ægritudo, juxta illud Galeni: *Quibus vitale robur infirmum eſt, animi vero pathemata valida, iis animæ eſſentia facile diſſolvitur*, ut paullo annotavimus.

Et quoniam intemperantia pravuſque victus fœdum hunc affectum inducit; ſunt autem morbi ſupplicia luxuriæ & intemperantiæ: vide Senecam Epiſt.1.lib.15.

Ægrotatio in hoc quod febris lenta, dolor capitis hemicranicus, lentitudo corporis, deturpatio coloris, & pro vivido & nitido pæne ſubviridis, & cum virore pallidus, menſes decolores, denique cacochymia, quam proxime ſequitur cachexia a pravo corruptoque ſanguine, quo tantiſper

2. *Comm. ad aph.57.lib.5.*

tisper partes fruuntur, & aliter fit quam in ἀτροφίᾳ (h), quia nutritio non fit: hic vitiosa nutritio per labem alimenti, sive externi, sive interni, unde Galenus etiam in cachexia sanguinem suam servare συμμετρίαν (i) ait, licet corpus eo gravetur, sed suam symmetriam quidem servat τῷ πλήθει (k), id quod omittitur in textu Græco.

Hunc morbum & συνδρομὴν (l) horum Hippocrates expressit miro modo. *Quibus colores, dum juvenes sunt, pravi sunt & longo tempore, non ad modum icteri, hi seu viri seu feminæ capite dolent, lapides & terram comedunt & hæmorrhoidas habent*, quæ omnia concurrunt in hanc ægram, pravus color, diuturnus dolor capitis, pica, hæmorrhois; hæmorrhois autem in muliere morbus est ex Celso & Aristotele, in viris purgatio est naturalis, in muliere non item, & ut signum & ut causa.

2. Prorr.

Hæmorrhois in muliere morbus, in viro sanitas, ex Cels. Arist.

Unde quæstio an in humoribus morbus hic consistat, an in dispositione quadam prava & quasi habituali & hectica affectione: si in humoribus, in evacuatione & purgatione spes est.

Si in habitu ἐν τῇ ἕξει, ut ajunt, vix arte corrigi emendarique potest, unde Galenus *com. in lib. 2. Prorrh.* in vitiligine & leuce dispositio & habitus jam introductus, & licet humores omnes evacuaveris, nihilo magis proficias.

Et Hippocrates 4. *acutorum sub finem*, pallidos, decolores & subtumidos non purgabis, ἀχρόους (m) purgare non convenit, & *in Aphorismis*: *Qui salubritatem corporis habent, & qui pravo utuntur victu, ægre in purgationibus habent.* 3.

Lib. de locis in hom.

Et Aëtius loquens de melancholicis & epilepticis, ait eos juvari usu hieræ Archigenis, quum nullam bilem excrevissent, sed quod malus habitus membranarum cerebri exteritur; datur parva quantitate, ut non fiat evacuatio condigna.

Locus hic admirabilis Aëtii Medici serm. 2. primæ tetrabib.

Quo fit ut Hippocrates *lib. Epid.* pallentibus ad coloris suavitatem, calore foras revocato ὀξυθυμίαν (n) consulat, lætitiam & in nimia confidentia metum, prout aut lætitia excitandus animus, aut metu, si confidentior sit exanimandus, & projiciundus. 4.

In eo maxime laboratum est, ut daretur opera & purgationi humorum, propter cacochymiam, & ipsi cachexiæ corrigendæ, quæ leuces, vitiliginis & elephantiaseos sæpe est antesignanus; intemperies enim insita impressaque partibus corruptionis alimenti causa exsistit, & quod facit pravus cibus assumptus, idem facit genitus ob intemperiem partium ipsarum. Generatur enim virosum alimentum quo natura etiamnum fruitur loco melioris alimenti, unde tandem habitus cachecticus introducitur, & Galenus explicans cur in purgatione exsolvantur ii qui pravo utuntur alimento, per eos intelligit & qui capiunt pravum alimentum & qui jam contentum habent in corpore; & vitiosa dicuntur alimenta per rela-

Quod facit cibus cacochymus, id facit genitum alimentum ob partium intemperiem. Plura in Ballonii comm. in aph. 36. lib. 2.

(h) Atrophia.
(i) Symmetriam.
(k) Plenitudine.
(l) Syndromen.
(m) Decolores.
(n) Iracundiam.

tionem ad pravum sanguinem, qui ex iis generari debet; numquid enim quod externus cibus pravus facit, idem non faciat alimentum bonum, corruptum autem propter maleficum calorem & febrilem sive a natura datum sive introductum?

Ad eam intemperiem nativam dominæ ægrotantis consuluntur aquæ Spadenses, item & blandum decoctum chinæ ad consumendum virus, quod pravæ nutritionis causa juvans & insuavis pravique coloris; quum enim gignitur succus per coctionem, is licet nutriat, nutritione largius sumta, tamen is εὔχροιαν (o) non inducit; item excrementa alimenti nocentiora sunt & fastidiosiora quam in aliis temperamentis, & augent, foventque primam intemperiem primamque mali labem; ideo purgatio valet frequens ut ne malum augeatur pejusque sit homini viventi quidem & prima sua sanitate qualicumque utenti.

Instituta enemata hypochondriaca & hysterica. Apozemata cum senna, agarico, rheo & syrupo de pomis; balnea: Cauteria brachio, fotus chalastici ad lienem.

Aquæ Spadenses, pilulæ ad provocandos menses.

ANNOTATIONES.

1. Lib. 2. Epid. sect. 1. *Hippocratis locus notandus & huc pertinens.* Color est qui multum pallidus est, & ex candicante pallet, quia omnis hujusmodi ab hepate est; inde fiunt hepatici in iis morbis, & morbi regii ab hepate; qui vero a splene sunt nigriores, *&c.*

Donatus in Hecyra. Gal. Lib. 1. de alimentis c. de lente. Qua ratione cacochymia tollit εὐεξίαν, & καχεξία τῆν εὐχυμίαν (q) vide apud Duretum in appendic. 11. lib. 3. Fernel. l. consil. & path. cap. 7. lib. 6. Virgines fiunt aliquando leucophlegmaticæ, ter-

2. *Nil tam vulgare est quam nomen cachexiæ quæ τῇ εὐεξίᾳ (p) contraria est: in utraque moles corporis plena satis est & uber, sed in cachexia torpor est, & lentor corporis, in habitu autem bono & laudabili est alacritas. Illic carnes subtumidæ, quales in facie cadaverosa Comici, ubi caro, quasi cadaverosa, livore, & rubore quodam infucata & personata tumidulaque apparet. Duplex est autem cachexia, universalis & particularis, ut ex longa lippitudine oculis evenit: universalis fere a jecore est quæ triplex censetur: una pituitosa quæ in virginibus apparet, in quibus flos nitorque faciei decutitur deperitque: secunda melancholica quæ ut in elephantem, leucem, aut vitiliginem pituitosa terminatur: tertiam Galenus aqueam cachexiam vocat, sanguine in aquam converso. In cachexia vitiosa nutritio est, nutritio tamen, quia apponitur alimentum parti; & licet sanguis sit vitiosus, est tamen sanguis; ideo ab atrophia differt in qua nutritio non fit, carnesque liquantur & corpus fit exsuccum sensim strigosumque; quamquam autem Fernelius differentiam posuerit inter καχεξίαν καὶ ἀτροφίαν (r), tamen aliter quibusdam esse videtur, Gorræus enim cachexiam in solidarum corporis partium depravatione statuit qua alimentum omne corrumpitur: tertia enim coctio in habitu fieri solita male perficitur & alimentum corrumpitur; inducitur enim cacochymia quam excipit*

(o) Bonum colorem.
(p) Bono habitui.
(q) Bonum habitum, & malus habitus bonitatem succorum.
(r) Cachexiam & atrophiam.

pit cachexia, & quia corrupto alimento non potest bona nutritio contingere, sequitur ut cachexiæ ἡ ἀτροφία (s) succedat; in quo a Fernelio longe Gorræus discrepavit; in cachexia enim moles carnis apparet foveturque qualicumque sanguine: sed cachectici habent aliquid faciei cadaverosæ; in atrophia collabitur moles; Et Celsus definivit cachexiam per tabis speciem, ubi malus corporis habitus est, sic morbum per symptoma definit. Tamen longe interest partem tabescere omnino, aut aliquatenus nutriri assimilatione & adhæsione facta ad partes solidas, licet depravatio sit alimenti, unde vitiliginosæ virgines & elephantici carnem & molem habent; nisi forte dicas tandem in atrophiam desinere ipsam cachexiam, si diu duret, aut ipsam tumidam carnem & quasi cadaverosam cachecticorum improprie carnem dici & improprie nutriri. Quo pertinet illud Aristotelis: Cur qui vitioso cibo utuntur & fame diutina laborant, pedibus intumescant: *per tabem consumtionemque id evenire posse putat, tabescunt enim qui esuriunt, & qui vitioso fruuntur alimento, natura enim abhorret & mavult suum fraudare genium, quam tale capere alimentum: qui fit ergo ut quum pravus sit sanguis, nutritio fiat in molem & tumorem habitui athletico similem, nisi quod color non est genuinus & floridus. An alimentum in suis fontibus corruptum est, & appellens ad habitum corporis non hic corrigitur, sed retinens aliquid de vetere inquinamento nutrit etiamnum partes? An in suis fontibus bonum, sed alludens affluensque ad habitum vitio morboque ipsius habitus talem qualem nutritionem, molem & characterem facit; unde qui pravo alimento, aut eo facile corruptibili fruuntur, tument turgentque, sed prava nutritio vocatur; & qui calida siccaque habent viscera, partesque solidas, & ad melancholicum temperamentum vergentes (nec enim melancholici tantum dicuntur qui humorem melancholicum colligunt, sed qui tales sunt τῇ ἕξει (u) & partibus solidis) capto etiam euchymo alimento non pinguescunt; mirabiles enim sunt naturæ effectus. Unde in aliis locis movimus quæstionem, qui fiat ut in habitu corporis sit multus adeps, qui a puriore sanguine est item bonitasque coloris, cum tamen viscera ipsa, id est hepar & lien, putria appareant.*

Tabescentia autem est hydropis species, de hac leucophlegmatia & cur pituita alba κατ' ἐξοχὴν (t) dicatur accurate ut solet omnia Hollerius.

Aristot. proble. 5. lib. 1.

1. Epid. Ball.

Immo major quædam quæstio, num ipse habitus peculiarem quamdam naturam habeat, ut habeat quoque suos morbos non repetita origine a partibus internis. Partes enim extimæ corporis dicuntur a Galeno natura imbecillæ, utpote in quas, partes internæ ut primariæ & principes, in quas (inquam) ut depositarias suum virus amandent & ablegent; quin & habere suarum actionum vim, non ab hepate, aut aliunde mendicatam Galenus auctor est; sic suam quamdam naturam habent, suum ministerium, suas vires & genium, suam sanitatem, suos morbos.

Lib. de locis affect.

Virgines illæ fiunt sæpe leucophlegmaticæ licet bilioso sint temperamento & sitibundæ: tamen Galenus inter eos qui temperamento sunt frigido leucophlegmaticos recenset ad part. 70. sect. 3. lib. 3. Epid.

Quum quis diu ægrotat & non purgatur, fere carnes liquantur & corrumpuntur,

(s) Atrophia.
(t) Per excellentiam.
(u) Habitu.

puntur, & fit aqua: sic fit hydrops, ait Hippocrates libro περὶ παθῶν (x): *& sane in cacochymis id fit, & tandem in cachecticis, si corrumpitur caro qua aqua fit: nam* lib. de carnibus *Hippocrates ait per putredinem omnia crassescere.*

4. *Virgines, quarum pallet fœdataque est facies, fere omnes cachecticæ sunt. Sed inter symptomata quæ eas virgines comitantur, est gressus impotentia & difficultas spirandi, ut ne minimum arduum possint ascendere; unde hoc? An ratione febris? cur alii gravius febricitantes non sic habent? an ob flatus? cur qui colico dolore laborant, & omnes hypochondriaci flatuosi non sic habent? an ob obstructionem? cur iis qui longis morbis a forti obstructione natis infestantur non idem contingit? an quia diaphragma premitur? unde in aliis idem contingeret; at non videtur fere quid simile in aliis; an quia cor intemperie laborat? idem in febricitantibus non cernitur: An ratione splenis? sæpe non tumet; idem in quartanarios & quibus induruit splen, caderet. An quia ob pravam nutritionem partium, non aucto, sed mutato & vitiato sanguine, totius corporis est* νωθρότης, *lentitudo, gravitas; ita ipsa viscera partesque internæ sunt ponderi ipsi naturæ, maxime hepar & pulmo; unde gravata natura non potest molem corporis sustinere, cor non refrigeratur vasis quasi collapsis, ut obstructio sit & attenuativa & obstructiva: causa illius* δυσκινησίας (y) *crebriorisque spiritus, aut in gressu, aut in ascensu mihi videtur cognitu difficilis, ideo meas conjecturas tantum attuli, sed revera in fœdis coloribus magna est obstructio, & quasi omnium vasorum* στενοχωρία (z), *unde spiritus suas non habent* περιόδους (a), *motus, & mæandros, ut idem virgunculis contingat, quod iis qui incubo laborant; in iis enim quasi perpetuus incubus est.*

Causa gressus difficilis in fœd. color. ob vasorum angustiam spirituumque interceptionem.

Duretus cap. 13. 2. Coac. lib. *non id tam refert ad necessitatem inspirationis, quam exspirationis, ob fuliginosum multum excrementum, & vasorum angustiam; est enim quædam intemperies hectica in ipsis arteriis.*

CONSILIUM LXXXIX.

De tussicula & spirandi difficultate cum suffocationis metu.

TUssicula quædam tamquam paranymphus adest, postea tanta difficultas spirandi cum febre aliqua eum detinet, ut præsentis suffocationis metus adsit. Ea accessio jam sexies eum afflixit, & quum quasi de funere agitur, ecce oborta sudatiuncula, dyspnœa eum relinquit, & primæ sanitati restituitur, quod mirum est.

Huic male conformatus thorax, sternum est eminens & gibbum. Unde quæritur, an a capite hoc, an a materia in pulmone, quæ eum paroxysmum

(x) De Passionibus.
(y) Difficilis gressus.
(z) Angustia.
(a) Periodos.

xyſmum committat, an a viſceribus quum ſplenicus ſit. Si a pulmone eſt, qui fiat ut tanto intervallo ſanus degat nil tale expertus; aiunt a viſceribus malum oriri excitato crudo vapore & craſſo qui dyſpnœam eam committit, nec ſinit ægrum quieſcere donec diſcuſſus fuerit: Id etiam in pleriſque vidimus ægrotantibus.

An ſit tantum quoddam incendium, fugax tamen in corde, quod καρδιωγμὸν (*b*) improprie dictum, ideſt crebrum & celerem motum cordis affert, de quo ante hoc in libro, ut hic idem fiat quod in palpitatione cordis; prout enim vapor, aut in has, aut illas partes ſeſe inſinuat, ita varias edit affectiones; idem forte eſt quod in ephialte.

An ſuffocantis catarrhi ſpecies eſt reſpiratio præparata in qua æger ita eſt affectus, ut ni certam figuram deligat non poſſit animam ducere.

Vide aph. 12. lib. 3. Hipp. l. de judicationibus & Gal. aph. 34. l. 4. & 12. lib. 3. ubi agitur de catarrho ſuffocante.

An ſit tantum paroxyſmus febrilis, in quo non eſt novum oriri quaſdam ἀσφυξίας (*c*), convulſiones, incubum, vertigines, ſpirituum interceptiones, manuum palpitationes, quæ aut diuturnæ febris ſigna ſunt, aut brevis in deterius judicationis.

Victus ratio præſcripta, vena ſecta, bechica inſtituta.

Purgatus eſt ſyrupo magiſtrali, poſt cujus uſum priſtinæ ſanitati fuit reſtitutus; dum hæc ſcribimus agitur ſeptimus fere menſis, ex quo malum non recruduit.

ANNOTATIO.

Difficultatem ſpirandi adfert anguſtia pulmonum, compreſſio a perverſione ſpinæ, pectoris depreſſione, tuberculo; item vaſorum obſtructio ab humorum copia, conniventia eorumdem ex marcore pulmonis, ſubſtantiæ adhæſus pulmonum ad latera. Ad craſſos & obſtruentes humores educendos valent, quæ moderate humida; ſi viſcoſi, non ſolum opus humiditate, ſed & deterſione, ex acidis: ſic melicratum ad craſſa, oxymeli ad viſcoſa conducit, deinde ptiſana, & vinum dulce; ſi & peripneumonia & pleuritis cocta ſit, nullaque adſit inflammatio, ſi ſitim facit, vinum non confert, impedit enim expectorationem; quæ autem juvant nec ſitim adferant, nec ſint diuretica, ideoque aquæ naturales pulmonicis nocivæ, quod ducant urinas & expectorationem impediant, & acria omnia interdicuntur a Galeno in dyſpnœa, fundunt enim ſanguinem, & liquant, & educta tenuiori portione craſſius reddunt quod relinquitur, & 6. Epid. ſect. 4. *de filia Ageſii aſthmatica locus præclarus eſt, quo interdicit acribus: at Galenus* loco citato *dum acria damnat, id temperamenti adhibet, ut pauca quantitate acria addantur liquidis, ut utrorumque uſu valetudini ægre reſpirantium conſulatur.*

Diuretica nocent pulmonicis, quia ſanguinem liquant & impediunt expectorationem. 13. l. 5. ſimpl.

(*b*) Cordis morſus.

(*c*) Pulſus carentias.

CONSILIUM XC.

Pro muliere Issodunensi splenica cum metu hydropis.

SYmptomata quæ narrantur docent lienem jamdiu male affectum fuisse; dolor enim ac tumor conspicuus hydropis prænuntius affecti lienis soboles est, qui ab humoris melancholici illuvie quodammodo distenditur ac turgescit : hujus signa sunt respiratio crebrior & difficilior, præsertim in cursu & labore, aut quum in latus dextrum decumbitur ; appetentia persistit, ventriculi tamen læditur concoctio ; flatus sursum deorsumque erumpunt cum hypochondrii sinistri rugitu quodam & murmure ; corpus in dies macrescit, juxta illud : *Quum lien floret corpus extenuatur, attrahit enim ut molle corpus* : carnes liquantur, humor in splenem illapsus relegatur alio.

Provisum ventriculo, quia morbus erat annuus & tumenti jamque scirrhoso spleni ventriculus compatitur, provisum fotu, litu.

Aqua decoctionis ceterach, addito caryophyllo & cinnamomo valet. Aqua frigida interdicta.

De victu provisum est abunde.

Præscriptus pulvis digestivus.

Syrupus magistralis ex radicibus aperientibus in aceto maceratis, rubiæ, eryngii, helenii, symphyti, splenicis ; cortice tamarisci, semine ebuli : cortice capparidis, fraxini, ulmi ; coctæ unc. ij. foliorum sennæ : unc. ß. agarici, zingiber : cortex citri conditi additus ; unc. ß. electi rhabarbari addita ; syrupus byzantinus.

Pulvis ex limatura chalybis macerata in vino albo, cum coriandri semine aut cum tabellis, aut pilulis convenientibus.

Oxymeli paratum ex decocto florum genistæ, & ceterach clarum, addito cinnamomo & caryophyllis.

Fotus ad lienem non ex malacticis solis (nec enim nimis molliendum metu cancri) sed ex radicum bryoniæ, helenii, sigilli beatæ Mariæ, ana, unc. ß: radicis bismalvæ, unc. jß: seminis lini, unc. iij. floribus chæmæmeli, cypero pauco ; coctio facta in aqua & aceto sub finem addito.

Cataplasma ex unc. jß. radicis bryoniæ, erucæ, sigilli beatæ Mariæ, unc. iiij. pulvere chamæmeli, & ceterach cum lib. ß. axungiæ porci veteris.

Phlebotomia etiamnum præsente tumore aliquo consulitur.

Danda opera provocandis mensibus usu pilularum Rufi, capillarium, rubiæ, cicerum rubrorum.

Primo vere usus aquarum naturalium.

CONSILIUM XCI.

Pro uxore consulis de Goussencourt, quæ a duobus annis ter, aut quater passa est effluvium sanguinis sursum deorsum.

AGitur de symptomate tertii generis in excretis & retentis. Excreta aut toto genere contra naturam, aut quantitate, aut qualitate; hic & res quæ excernitur & quale & quantum consideratur, modus excernendi, locus quo fit excretio; quod excernitur sanguis est, res plane contra naturam & excretio symptomatica est, si menses & hæmorrhoides exceperis: quamquam in muliere hæmorrhois morbus est, hinc aphorismus: *Sanguis qualiscumque dum supra fertur, malus, infra autem, bonus, quum niger exit*; excretio mala per os, ni in muliere deficiant menses. Item Hippocrates ait, sterilibus vomitum sanguinis ad concipiendum prodesse, ergo in hac muliere excretio mala ratione loci.

Hæmorrhois in muliere morbus, in viris purgatio, ait Celsus.
In Coacis Duret.

Excretio fit ergo αἱμοῤῥαγικῶς (*d*) ut loquitur Galenus: id est per κατάῤῥηξιν (*e*): Galenus laudat quidem excretionem deorsum si pauca sit, & non sit αἱμοῤῥαγικῶς seu ἀθρόως, confertim: Item vult nigrorem sanguinis acquiri tarditate gressus; sic peccat quantitate, item colore, nam pici similis est; aut assatione, aut corruptione.

Galenus distingui vult opus naturæ a symptomate.

Lib. de sympt. diff.

Sic tria pro affirmante parte occurrunt, quod per os sanguis excernitur 2. niger, 3. affatim multus; at symptomatica sunt hæc omnia.

Contra pro negante, non omnis vomitus sanguinis malus, ut de muliere ante dictum; Plinius notat de Saturnino, qui quotannis ore sanguinem rejecit & annos 90. vixit. Item aphor. *Qui sanguinem evomunt*, alibi est πτύωσι, id est, expuunt, *bonum*; larga excretio melior est quam parva, ex doctrina Hippocratis, ut ante dictum *in Epist. ad D. Laurentium.*

Secundo Galenus ait multos habere lienem imbecillum, qui ab hepate sanguinem non repurgat; sanguis suppressus ἀθυμίας (*f*) gignit; excretus, vomitus cruentos.

Cap. 1. lib. 6. de loc. affect.

Tertio in melancholicis sanguinis excretiones non omnino malæ, quod observatione dignum est; melancholici flatu abundant, auctore excretionis sanguinis; πτερυγώδεες sunt αἱμοπτοικοὶ (*g*) ob flatus.

Sive sit erosio, sive anastomosis & velut ναυτίωσις (*h*) venarum pravum sanguinem eructantium, sive latens causa: Vereor in simili casu cadat, nisi soletur illud Celsi, Sunt hominum proprietates, sine quarum notitia non facile præsagitur; facile quis securus est, in iis quæ sæpe sine periculo 1.

(*d*) In modum hæmorrhagiæ.
(*e*) Disruptionem.
(*f*) Animi defectus.
(*g*) Alati sunt sanguiflui.
(*h*) Nausea.

periculo evasit: ille sollicitari debet cui nova sunt, hinc Aphrodisæus quærit, cur morbi frequentes minus sint periculosi, quam rariores. Mulier hæc restibilis fuit fecunditatis, hæmorrhoïdes aliquando passa est, hinc sanguis alio cursum inflexit, sanguis ei mitti debet, & eo audentius quia fertilis fuit edicto Hippocratis.

2. Lib. de superfœtatione.

Frequenter repurganda, quia cacochyma, & quia fuit hæmorrhoidalis; syrupo de pomis cum rheo & folliculis, additis intybo, plantagine, julepo rosato; aperientia minus quadrant, ne reserent ora vasorum; tabellæ triasantalon cum rheo; formulæ ex bolo quas devoret; lac asinæ; conserva rosarum frequens; a pilulis abstinendum, cassia cum rheo valet; opiata ex conserva rosarum & symphyti, lapide hæmatite, coralliis, terra sigillata, bolo: enemata.

ANNOTATIONES.

1. *Qui fit ut tanta sanguinis copia effluxit & ita niger, & cur repetierit jam sæpius ea excretio? si ruptum vas, aut erosum, qui fit ut non universus sanguis effluat? præsertim si ruptum; non potest tanta erumpere copia & putris & niger, nisi jam ante collectus fuerit, sed quantum sensim ex suis vasis effluit sanguis fit tamquam operculum quoddam, (Græcis* ἐπίπωμα*) quod impedit quominus effluat universus sanguis & una cum sanguine anima; quod autem sanguis, & pus maxime sua crassitie impediant venarum, & arteriarum effluvium, & quod eo excreto, aut deterso aperiantur ora venarum, aut arteriarum, denuo docet Galenus* in aphor. *qui locus apprime elegans & utilis ad diagnosim.*

Com. ad aph. 27. lib. 6.

2. *Quæstio an frugalior, an liberalior victus dandus; liberalior convenire videtur ad contemperandum; de eo nos alio loco; sed & unum observatione dignum est, quod in mulieribus fertilibus, quas Hippocrates* μυησιτόκας *vocat, audacter sanguinem mittimus, quum desinunt utero gestare; ut fit in mutilatis, quibus cruenta succedit dysenteria.*

CONSILIUM XCII.

De affectione quæ dicitur ἵππος.

Com. ad part. 24. l. 1. prog. & com. ad part. 11. l. aut sect. 2. prorrh. Romæ Pætorum familia ob hoc vitium oculorum nativum. Com. ad part. 10. sectio. 2. prorrh.

OCulorum affectio est ἵππος, insita & naturalis, per quam illi non quiescunt; Galenus stridori dentium naturali comparat: dicunt non esse morbum, quod de eo nemo priscorum scripserit; apud latinos oculus pætus dicitur qui huc atque illuc movetur & vertitur, & sic significaret illud quod ἵππον vocamus; quamquam sunt qui pætum interpretantur eum qui obliquis oculis in altum respicit, aut qui alterum oculum minorem habet. Alii strabonem dicunt qui oculos distortos habet; pætum eum, qui oculos leviter declinatos; tamen potius & pætus & ἵππος ad perpetuam oculorum mobilitatem refertur. Apud Hippocratem contrariæ sunt affectiones

affectiones ὄμμα πεπηγὸς & ἵππος (*i*): namque πεπηγὸς (*k*) fit ob musculorum oculos moventium immobilitatem, vel ob omnium oculi musculorum resolutionem, vel æquam contentionem, & quæ in neutram partem vergat: ἵππος autem quum instabilis est oculus. In *primo Prognost.* oculos vocat ἐναιωρευμένους, id est instabiles, mobiles: interpres, delusus voce hac ἐναιώρημα quod in urinis sublimitatem significat, vocat oculos ἐναιωρευμένους, id est, sublimes: & male (nisi alludat ad illud quod diximus pætum significare, qui obliquis oculis in sublime respicit): tamen oculus dictus ἐναιωρεύμενος instabilem significat & oculus ἐνδεδινημένος καὶ ἐναιωρεύμενος & ἀστήρικτος (*l*) idem significat, item & πυκνὰ κινεύμενος, & τοῦ ὀφθαλμοῦ στήρικτον καὶ ῥῖψις καὶ ἐναιώρημα καὶ πυκνὰ κίνησις (*m*) idem sonant, *com. ad part.* 27. *sect.* 1. *lib.* 6. *Epid.* ubi legitur ὀφθαλμοὶ ἐνδεδινημένοι, Latinus interpres vertit *obtortos oculos*, melius *oculos intus motos & quasi vertigine affectos.* Ceterum oculus mobilis in morbis, aut delirium, aut tremorem musculorum oculi declarat.

Ενδεδινημένος significat intus agitatum.

Oculi ῥῖψις (n) opponitur τῷ θράσος (o) quum æger confidenter & impudenter aspicit.

Vide com. Vega, in prognost. 6. l. 1.

Auctor libri definitionum ἵππον bifariam interpretatur, equus est affectus musculi oculum firmantis, qui comprehendit basim visorii instrumenti; septimus quidam in oculo musculus est qui firmiter adhæret oculo a posteriori parte, per quem firmatur oculus, & nervus opticus quem ipse amplectitur. Idem auctor libri definitionum præter primam definitionem allatam τοῦ ἵππου, ait affectum esse ab ipso ortu, per quem instabiles semper sunt palpebræ: in posteriore definitione ad palbebras malum refert, in priore ad oculum ipsum, quæ opinio est castigatior & melior.

Ceterum si ab imbecillitate est consumta humiditate nimia, & comparata quadam firmitate ipsi septimo musculo oculum confirmanti, tandem ea affectio corrigitur, ut in puerorum epilepsia contingit. Calor enim naturalis certo tempore in humido multo facit suam ἔκλαμψιν (*p*) ut Hippocrates de quadraginta diebus notat *ad finem libri de octimestri partu* & *eodem loco* ait elegantissime: αἱ δυνάμεις ἀμβλύνονται ἐν μύξαις, id est, in muco facultates hebetantur.

Ceterum credo pætos fieri & ob calorem nimium agitantem, eo modo quo videmus irascentes mobiles oculos habere, & ob infirmitatem nervosi generis; quum vitium a calore est, delirii est nota; ut dictum ante.

Item aliquando affecta est nervorum origo, aliquando peculiaris est affectio ipsius musculi, non repetito & accersito altius principio.

Hæc instituta sunt puero ita laboranti.

Victus ratio tenuis pro ratione ætatis, cœna parcior, purgatio bis mense, ex senna & syrupo rosarum.

(*i*) Oculus fixus.
(*k*) Immobilis.
(*l*) Obtortus, intus motus, & quasi vertigine affectus.
(*m*) Frequenter motus, & oculi firmamentum & fulcimentum, impetus, jactus, projectio, & frequens motitatio.
(*n*) Impetus.
(*o*) Audaciæ.
(*p*) Elucescentiam.

Utatur aqua in qua coquantur passulæ, semen fœniculi, addito cinnamomo.

Utatur blandis masticatoriis, addita nuce moschata; mandat salviam.

Exercitatio ante pastus. Non dormiat a pastu cito.

Exsiccetur cerebrum sacculis convenientibus; hora somni, conservæ convenientes cum pauco pulvere seminis pœoniæ.

Pyroticum nuchæ colli.

CONSILIUM XCIII.

De dolore capitis & oculorum.

DOlor capitis contumax, & oculorum, qui filiam D. Præsidis misere & diu afflixit, adeo perduellis & rebellis fuit, ut omnia artis præsidia neglexerit. Is a materia fuit non simpliciter calida, aut frigida, sed a salsa pituita per putredinem calida, quæ strumarum fere auctor est, & hisce temporibus innumeris, & strumæ, & cæcitates præeunte dolore capitis & oculorum contigerunt. Pestilens fuit constitutio, quam præcesserunt ista mala, & inflammationes oculorum: eadem materia loco apto cancros facit, adeo effrenis est; in cerebro non facit, aut quia alio amandatur, aut ratione temperiei cerebri, id non facit; unde quærit Aphrodisæus cur in mammis fit cancer, in cerebro non fit; quia cerebrum & frigidum & humidum est, & sic resistit salsedini, aut acrimoniæ materiei cancrum geniturae; & ad eumdem sensum Hippocrates scripsit, *cerebrum est sedes frigidi & humidi, & quasi metropolis est, calidum autem est pinguis sedes & metropolis, quod enim calescit, primum omnium quum diffunditur pingue fit, & ideo cerebrum quia minimum pinguedinis habet, plurimum vero glutinositatis, a calido exuri nequit, libro de Carnibus.* Victus ratio legitima instituta fuit, multoties sectæ venæ quum ex partibus superioribus tum inferioribus; temporum venis admotæ sanguisugæ, cucurbitulæ omoplatis, enemata omnis generis injecta, frequentes purgationes institutæ ex senna, rheo, syrupo de pomis cum decocto cephalico & hepatico.

Cancer in mammis non in cerebro generatur ratione frig. & humiditatis. Aphrod. prob. 90. l. 1.

Hipp.

Malum ita rebelle fuit ut nullis fere cesserit remediis.

CONSILIUM XCIV.

Ad Gonorrhœæ reliquias.

TAntum malum non eſt ut major quædam machina ſit adhibenda. Repurgetur cholagogo, quia excretio eſt χολώδης (q).

De frictionibus ad inguina ex fugitivo videbitur.

Inſtitutus pulvis ad gonorrhœam ſequens.

℞. Quatuor ſeminum frigidorum majorum, ana, dr. j: pulveris electuarii diatragacanthi frigidi, corallii utriuſque, ana dr. jß: antheræ, ſcr. ij: karabes, ſeminis myrtillorum & cydoniorum, hederæ, ana, ſcr. ij: pulveris chinæ, dr. jß: liquiritiæ raſæ, dr. ij: tartari vini, dr. jß: ſacchari roſati, q. ſ. fiat pulvis. Pulvis.

Data terebenthina cum mellis parva quantitate. Pulvis diatragacanthi frigidi & conſerva nymphææ.

℞. Aloes, unc. ß: cretæ, ſuccini, gentianæ, ariſtolochiæ, dictammi, myrrhæ, ana, dr. ß: mithridatii, dr. ß: terebenthinæ, dr. j: cum ſyrupo de althea fiat maſſa; de qua capiat pilulas quatuor tertio quoque die, tribus horis ante juſculum, vel hæc. Pilulæ. *Sunt qui crocum martis addunt.*

℞. Rhei, dr. jß: hieræ ſimplicis, ſcr. ij: pilularum ſine quibus & ireos florentinæ, ana, ſcr. iiij. croci, gran. ij: caſtorei, dr. j. cum aqua matricariæ & vino albo infuſionis granorum aliquot ambræ griſeæ, fiat maſſa de qua capiat dr. j. poteſt addi agaricum: & quia rheumaticis doloribus interdum divexatur, quæſitum an in rheumatiſmo arthritidis minace balneum tutum; juvat reſerando cutim, bilem & ſerum temperando; nocet evocando in habitum & liquando; ineunte vere id fieri poteſt, ut locus ſit blando ſudorifico; meliora ſunt apozemata, quam pilulæ, licet medicamenta liquida horreat; caput habebat πιτυριώδης (r), fotus emolliens inſtitutus, deinde decoctum violarum, parietariæ, ſaponariæ, veronicæ, paleæ hordei, furfuris, oxylapathi, caulium rubrorum, fumiterræ, ſcabioſæ, tapſi, pinguis gallinæ, plantaginis cocta cum hydromelle, melle mercuriali: fotus cum ſpongiis, quarum magna eſt vis. Fotus.

Poſt lixivium ſarmentorum, trumorum caulium, lupinorum, ex orobo, agrimonia, marrubio, radice bryoniæ, cypero, iride, & ſenna.

Paſta ex amygdalis amaris, farina orobi, lupinorum, pane furfuraceo, radice ireos, pulvere ungulæ caballinæ, melle roſato, aut mercuriali, addito gummi tragacanthæ lauto in aqua roſarum. Paſta.

Et quia dartæ faciem invadebant, conſultum oleum de ovis; lib. j. aquæ plantaginis: in aqua ferveſiant grana x. ſublimati. Litus.

Denique ut monuimus ante, quum æger faſtidiat liquida, pilularum loco poteſt parari opiata laxativa ex conſervis roſarum, nympheæ, bugloſſi, Opiata.

(q) Biliosa.

(r) Furfuraceum.

Tabellæ. ſi, borraginis rheo, & ſenna; item valent tabellæ roborantes ex ſantalis & rheo: vel ſyrupus ſolemnis additis herbis vulnerariis, halicacabi *Sudorificum.* fructu, ciceribus, transcolata conſerva roſacea. Repurgato corpore diligenter proderit decoctum chinæ cum oxyacantha, aut radice cichorii.

CONSILIUM XCV.

De fluxu ſanguinis & fluore muliebri cum ſuſpicione cancroſæ in utero affectionis.

CIrca menſem Novembrem contigit fluxus ſanguinis uxori Taſſini, jam annum quinquageſimum aſſecutæ; quum facta eſſet διάβρωσις (*s*) venarum fluxus non ſubſtitit; id contigit, vel quia pituita putris & ſalſa, qua abundant annoſæ mulieres & viragines, venas reſerarat; vel quia qua data porta conſuetudine fluendi ſanguis viam appetiverat; vel quia jam καρκινῶδές τι (*t*) concipiebatur, tunc autem eroduntur ab atro ſanguine; vel quia immodicum ſanguinis fluxum ῥοῦς (*u*), iſque malignus ſequitur, ait Hippocrates, quia exhauſtò multo ſanguine is qui reſiduus eſt ὑποχολώδης (*x*) redditur, maxime ſi purgatus non fuerit. *2. de morbis mulierum.*

Quum procedit tardius κάθαρσις, ῥόος eſt πυώδης (*y*): quum celerius, ſubcruentus. Junioribus ſunt ſubcruenti, ſenioribus ſunt mucoſi & quaſi πυώδεες (*z*), ſed non vero pure; graviſſimi ſunt mulierum morbi, partim ex parte illarum, partim ex parte Medicorum: illarum quidem, quia ſive fluant menſes, ſive non fluant, ſi quid peccatur morbi fiunt, item quod ob verecundiam morbos celant: Medicorum, quod earum morbos non norunt, & ut viriles curant, licet longe differant, ait Hippocrates. *ad finem lib. de locis in ho.*

In lib. 5. aph. Cacochymæ, non modo habent menſes decolores, ſed & inordinatos.

Cur aliis ῥοῦς, & menſis fluit ſeorſim, aliis confuſim; confunduntur laxatis viis, & fatigata natura. Quum natura valet, retinet, quum infirmatur, confuſio fit, & id totum eſt ſymptomaticum & motu morbi. In venis meſaraicis & chylus & ſanguis continentur diverſa ratione.

Curatio. Remedia ſunt victus ratio legitima, phlebotomia, catharſis blanda, clyſteres anodyni, lac aſinæ, decoctum braſſicæ ad colluendum valet, decoctum prunellæ, plantaginis utriuſque, roſarum, betonicæ, veronicæ, geranii, ſanamundæ, pimpinellæ, ſtellariæ.

Serum lactis cum ſucco aliquo in mortario plumbeo ſubactum mirifice eſt profuturum; item unguenta diapompholygos, de plumbo, & de ceruſa, tam ſimplici quam ulcerato cancro conveniunt.

(*s*) Corroſio.
(*t*) Quidpiam cancroſum.
(*u*) Fluor.
(*x*) Subbilioſus.
(*y*) Purgatio, fluxus eſt purulentus.
(*z*) Purulenti.

ANNOTATIONES.

1. *Hic decipi non oportet, nec confundendus fluor albus cum purulenta excretione, ut quum Hippocrates* 2. Epid. *narrat de ea quæ gemellos peperit laboriose, nec purgata est bene & tumor totius corporis evenit, & rubrum mensem ad sextum mensem duravit, dein* τὰ λευκὰ (a) *omni tempore fluxerunt quæ rubro statim colore inficerentur, sed alba hæc fieri putavit ob mutationem ad albedinem propter suppuratum; putat enim vitio obstetricis relictam carunculam quæ putruit & ora vasorum corrosit exulceravitque, unde ulcus & alborum excretio.*

2. *Quum sanguis qua data porta consuetudine fluendi ad uterum fertur, sæpe varices (ut in tibiis) in utero & circum uterum fiunt, loco hæmorrhoidum in ano, mulieribus, vel in utero hæmorrhoidum; & quibus sanguis qualitate peccat, vel si salaces sunt, & non satis aut subiguntur, aut concipiunt, unde melancholicæ fiunt, ut constat de muliere salace quæ quum succussione equi ad Venerem excitata esset, nec ei satis fieret a marito, exiit a potestate mentis, tandem ex utero omnibus pacificatis exiit ingens copia sanguinis picem referentis; balnea naturalia adiit, concepit, ad se rediit.*

Et notandum quod contigit nobili mulieri; dolor incredibilis ad uterum, suspicio fuit humoris melancholici in utero & hypochondriis, tandem morbo cessante carbunculus magnus & ferox obortus est; si ad partes interiores, ad uterum præsertim, sanguis inclinarit, carcinomatis, aut cancri metus.

CONSILIUM XCVI.

De voce pæne deperdita.

D. De Bobigny conqueritur de symptomate, nempe de vocis vitio; quæ enim vox clara liberaque esse debet, ea obscura est & vix intelligibilis.

Symptoma autem est in genere eorum quæ audiuntur; causa esse videtur in vitio organorum; organa sunt triplicia, excipientia, deducentia, moventia.

Obstructio esse videtur; morbus ergo est in conformatione: si obstructio est, cur non adest difficultas respirationis? obstructio ista sufficit ad vocem corrumpendam, non ad respirationem difficilem.

Possunt institui tabellæ ex electuario diaireos, mastiche, olibano, diarrhodon abbate, cinnamomo cum saccharo soluto in aqua infusionis stœchados, aut rorismarini.

Valet hydromeli, coma absinthii adjecta; & oxymeli ut nonnulla moveatur tussis ad expediendos pulmones; venæ sectio ex intervallis; cassia, manna. *Purgatio.*

Ooo 3

(a) Menses albi.

manna diſſoluta in juſculo galli veteris, ſuccus glycyrrhizæ niger; oleum ex ſaccharo.

Apozemata bechica. Capillarium decoctum, maxime adianthi, valere creditur, pulmones detergere & animam quaſi dilatare; linctus caſſiæ ſuperbibendo decoctum caulium & cicerum rubrorum.

Decoctum ficuum & paſſularum cum bipinella.

Linctus mellis, aliquando ſolius, aliquando cum optimo butyro.

Pomatium bonum eſt & vinum dulce ſi febris non adſit, idque oligophorum. Eſt enim calidis viſceribus prædita, ideo cavendum ab iis quæ impendio magis calefaciunt & ſiccant.

Ρυπτικὰ (*b*) magis conveniunt; oxymeli autem inter ea cenſetur, ut campana & hyſſopus, magis (inquam) quam quæ dulcia & humida ſunt, ſputum enim effeminant, ut ait Hippocrates, niſi forte quis dicat emolliendum eſſe ut id quod emollitum eſt detergeatur facilius τῶν ῥυπτικῶν (*c*) uſu.

Maxime vero videndum ut contrarium contrario opponatur, an ſit obſtructio, an induratio, an plenitudo aliqua.

ANNOTATIONES.

1. *Obſervati ſunt quibus ob aërem frigidum ambientem nervis recurrentibus refrigeratis vox eſt imminuta & pæne ademta; laryngis vitium obſcuram ſæpe reddit vocem, dum patitur reſolutionem quamdam; Aëtius eo in caſu utitur gargariſmate, acriuſculo, ſpiritus detenſione, coacervata reſpiratione, & continua vociferatione; glycyrrhiza commanducata valet: fotus ad laryngem ex roſa, cypero, ſemine fœniculi.*

Notat Avicennas varices eſſe quoque de genere eorum quæ vocem emendant.

2. *De ſingulari fato illius mulieris unum quoque addemus, quum per annos aliquot ſenſim, atque paullatim emacruiſſet, omne alimentorum genus faſtidiviſſet & ut loquitur Hippocrates* ἀπονενοημένως ἔχειν πρὸς τὰς πάσας προσφορὰς (*d*) *tandem repente ac inopinato extincta eſt; ac quum cibum nec appeteret nec caperet (apud Hippocratem autem* λαμβάνειν *ſignificat cum aliqua appetentia accipere) quotidie vivendo moriebatur, & moriendo vivebat, prehenſa eſt paroxyſmo febris tertianum typum referentis; tertio poſt die idem paroxyſmus, a quo revaluit & fuit* ἀπύρετος (*e*), *& habebat more ſolito, jocum & deambulationem cogitans: at acceſſit rigor* πρόδρομος (*f*) *tertianæ, & tertii paroxyſmi; fuit rigor ingens & tantus ut ab eo non potuerit, ut loquitur Hippocrates* ἀναθερμαίνεσθαι (*g*), *totum erat ſane* λειπυρικὸν (*h*), *interna conflagrabant incendio, ſequenti die fato conceſſit; conquerebatur maxime de dolore ad hypogaſtrium; invenitur aperto cadavere pulmo aliqua ex parte inflamma-*

(*b*) Deobſtruentia, detergentia.
(*c*) Detergentium.
(*d*) Deſperatè ſe habebat ad omnes ciborum oblationes.
(*e*) Sine febre.
(*f*) Prodromus.
(*g*) Recaleſcere.
(*h*) Leipyricon.

inflammatus, hepar exsuccum & mali coloris, sed uterus erat corruptus, & quasi gangræna affectus, plenus tabo, & sanie, quæ erat δυσώδης (i): maritus per tres annos pæne abstinuerat a congressu; forte si ager fundusque cultus fuisset melius cum ea actum foret.

Laborarat olim ῥῷ γυναικείῳ (k), qui erat tetri odoris; aliqua ex parte & fere omnino suppressus erat.

Interiit fere a veneno interno & genitivo; hæc quum alias fecunda esset, quod mirum, quum fæmellam conceperat, fluebat ista materia etiam copiosa, quum marem, aut minor erat, aut sistebatur.

Aliam etiam videre contingit mulierem quæ patitur menstrua toto graviditatis tempore quum mas concipitur, id non evenit quum femina concepta est; sed quærat quis, quomodo febris continua non præcessit? qui tertiana tam simplex eam sustulit? At tertiana periculo vacat, immo & febres quæ quoquomodo intermittunt, nedum tertiana quæ tantam intermissionem habet: vide aliquid simile contigisse apud Galenum, qui notat causas in corporibus nostris generari quæ potentia & virtute tum virus rabidorum canum, tum letalia medicamenta repræsentant. In prorrhet.

Sic in morbis nec præcipitanter timidos, nec temere securos esse oportebit, & revera iis qui vitio singulari, præsertim vero corruptione partis intereunt parum tutos securosque esse oportet, nec prædici exitus potest, ut fit in morbis humoralibus, immo febre vacare videntur, id quod in cantore Durantel & in præposito dicto Hardy & aliis multis a nobis visum est anno 1594.

In morbis a partium corruptione non potest certo prædici exitus ut in humoral. morbis.

CONSILIUM XCVII.

De tussi molesta & sputo cruento.

1. *Tussis molesta & sputum cruent. aut a destillatione, & exoneratione a part. pul. vicinis. Antiquitas tussim quamdam a splene molestum esse statuit.*

DUo sunt symptomata quæ molestiam inferunt, tussis sæpe inanis & cruentum sputum: hæc sequuntur, aut destillationem a capite, aut collectionem veterem materiæ in pulmone contentæ, aut exonerationem quamdam a visceribus & partibus pulmoni vicinis: tribus enim modis tussis molestiæ excitantur, & sputum sanguineum apparet, unde frustra sæpe caput omnium horum auctorem creditur, quamquam ab eo injuriarum ejusmodi maxima pendet occasio.

Distillatio morbus non est, sed morbi est consequens, maxime vero, ut dictum est, affectionem capitis consequitur. Caput vel ut pars similaris, vel ut organica afficitur: ut similaris, ut quum calidior, aut frigidior pars; organica, ut quum plenior & obstructionibus scatentior.

2. *Veterum assiduam molestamque tussim Seneca pertussim vocat.*

Duo vero maxime observari debent, facultatis retentricis aut imbecillitas, aut excretricis ab acriuscula materia irritatio, id quod facit ut perennitas descensus & defluxus materiæ consequatur: in priore διάχυσις
καὶ

(i) Graveolens. (k) Fluore muliebri.

ϗ σύντηξις (*l*) cernitur, in posteriore orgasmus & impetus aliquis, unde tussiendi assiduitas; posterius est peculiaris generatio humoris efferi, mali, salsuginosi, qui quoquoversus se insinuaverit & irruerit, hic sævit, hic grassatur, hic ferociam exercet; unde videmus eos in quibus est ejus humoris generatio, distillationibus, & febri inde natæ marcorique consectario obnoxios.

Ceterum catarrhus omnis, auctore Hippocrate, a carnibus est calidis aut frigidis; a calidis per fusionem & colliquationem: a frigidis per expressionem; maxime vero marcor, & extenuatio eos adoritur, qui defluxui a calore acri orto obnoxii videntur.

Ideo plerique peccant qui falso persuasi tussim omnem à frigido ortam magnam auxilii vim in usu rerum calidarum, aut admovendarum, aut assumendarum solent collocare; frigus quidem occasio esse potest, sed & febrem & distillationem acris & ferini humoris potest concitare, sic falli non oportet.

Locus notandus de capite refrigerando in distillationibus ferinis ex Aët. vide plura in 2. cons. Ballonii libro.

Immo gravissime peccatur in usu remediorum topicorum caput calefacientium ob tussim & defluxiones: contra caput refrigerare oportet aliquando; ita enim Aëtius loquens de usu oxyrrhodini in distillatione ferina, ait ab eo remedio refrigerante distillationem ferinam incrassescere, tussim sedari, somnum induci, calorem exurentem temperari.

Curationis capita.

Purgatio, venæ sectio, humorum temperatio, materiei acris delabentis inhibitio, correctio, delinitio, & (tempori) a pulmone exclusio valet: accedit partium a quibus humor fluit robur & confirmatio; valent cathartica, alias lenientia, alias viscera repurgantia.

In hæmoptysi cavendum ab aloe, syrupo rosar. pallid. & aliis quæ vim habent ἀναστομωτικῶν (n). Vide Hipp. l. de internis affect. Gal. 5 meth. c. 14. & 15. Ballonius in lib. 1. consil. Libr. de intern. affect. Lib. 6.

Cassia vel linctu sumta, vel bolo, vel jusculo soluta, addita tamarindorum, aut passularum pulpa, confert; senna valet.

Quæstio est, an in acribus stillicidiis, pilulæ acriusculaque remedia conferant: rationes utrimque probabiles afferri possunt, eas scholasticis exquirendas relinquamus, audiamus ea de re antiquorum consilium. Galenus *in methodo medendi* dat medicamenta ex alto evocantia in phthoe, ubi præsertim teter humor in capite gignitur qui stillandi assiduitate partes subjectas irrigans eas afficit; unde raro, sed tamen interdum danda opera purgationi per fortiora medicamenta, quia mitiorum vis est sæpe ignava & eluditur; unde Fracastorius, ea in parte Galenum æmulatus, id genus remediorum violentorum consuluit in hæmoptoicis κατὰ τὴν διάβρωσιν (*m*), & Hippocrates in descensu putris pituitæ a capite validius purgandum putat, contra de phtheiriasi loquens Celsus medicamenta intus lenia danda sunt ne quid acrioris pituitæ concitent.

Venæ sectio ex usu esto, bis anno, & quum latus sinistrum dolitet, paullo crebrius ab ea parte sanguis est demendus.

In hæmoptysi est ubi plenius cibandum, est ubi parcius; si copia sanguinis est, parcius: si acrimonia, temperationis ergo plenius; nam fames & inedia bilem in nares conciunt.

Tem-

(*l*) Diffusio & colliquatio.
(*m*) Per erosionem.
(*n*) Per anastamosin.

Temperatio humorum juſculorum uſu, prunis, violis, ſyrupo violarum, jujubino, de nenuphare, julepo Alexandrino, ficubus, hordeo, in juſculo coꝺo, opiatis, pilulis bechicis.

Syrupus de lamio, ex urtica, & de ſymphyto deſcriptione Fernelii, & pomorum redolentium, ungulæ caballinæ, berberorum, granatorum, aqua roſarum, addito ſemine papaveris rubri & albi.

Balnea, lac aſinæ.

Sed & licet magna ſit utilitas juſculorum, in iis tamen temperatos moderatoſque eſſe oportet, nam patet ex Galeno liquidarum rerum frequentiori uſu, pulmonis carnes rariores & putredini objeꝺas magis fore, immo & ſanguis tenuior ſeroſiorque fit & putredini opportunior.

Manna conferet. Conſerva roſarum; roſa enim privilegio vim habet ſiſtendi catarrhi, unde roſa ἀπὸ τῦ ῥέειν (*o*) dicitur, quod inhibeat fluxiones.

Sed & inhibitio in faucibus fieri debet, gargareonem & pharyngem & laryngem gargariſmis corroborando, id quod pauci animadverterunt, tamen id genus remedii in primis ex uſu futurum eſt.

℞. Plantaginis, berberorum, portulacæ, ana, man. j: ſeminis papaveris albi, dr. ij: hyoſcyami, dr. j: fiat decoctio in aqua hordei; in colatura diſſolve diamaron, unc. j: aquæ roſarum & ſucci granatorum, ana, unc. ß: fiat gargariſmus ad lib. j. colluat os frigide.

Data præſcriptaque eſt opiata ex conſervis roſarum, nenupharis, violarum, ſymphyti, additis raſuris.

Et in ſanguinis rejeꝺione, conſultum eſt, ut uteretur addereturque bolus armena, terra ſigillata, mumia.

Vel pulvis ex iiſdem concinnaretur aptus formandis, aut cylindris, aut pilulis hypoglottidibus, aut tabellis, ſed videndum ne uſu nimio adſtringentium ἀνακάθαρσις (*p*) impediatur.

Lib. de inter. affect. Hipp. hæmoptoicos pinguefacit ne tabeant & inopia cibi ſanguis efferetur.

Fames & mora bilem in nares conjiciunt.

Plaut. Cap. ult. lib. 4. locorum affect. *Ob nimium juſculorum uſum & rerum liquidarum effeminatur ſputum.* Hippoc.

ANNOTATIONES.

1. *Hic æger cui hæc ſunt inſtituta macilentus eſt & ſatis procerus; de eo audiendum videtur quod ſcripſit Celſus* cap. 7. lib. 2. *frequens diſtillatio in corpore tenui & longo tabem timendam eſſe teſtatur.*

2. *Quid eſt quod tantopere reformidatur ſputum cruentum ut tabis prodromus, Galenus enim ait, mitiſſimi ſunt morbi in quibus cruenta rejiciuntur? loquitur de pleuritidibus ſanguineis, ſic pro nomine,* morbi, *lege,* pleuritides.

Hæc autem affectio terrifica eſt, quia ſæpe eſt tabis minax; tamen ſi ſolandus æger eſt, adducetur locus Plinii de Macrino & Saturnino urbis præfecto, utrique hæmoptyſis erat familiaris, & tamen Saturninus annum nonageſimum attigit. Et notavimus alibi, magnas excretiones ſanguinis e pulmone minus eſſe periculoſas quam parvas. Qui ſanguinem emittunt, *ait Hippocrates,*

(*o*) A fluendo.

(*p*) Anacatharſis.

crates, si sine febre quidem salutare, si vero cum febre, malum; *curare vero acerbis & refrigerantibus* aph. 37. lib. 7.

3. *Nil est tam vulgare quam tussis, & quo magis tussis est vulgaris, eo fere negligitur, & idem dolori dentium contingit; qui quia crebro sævit, nullique parcit, aut ætati, aut sexui, eo minoris æstimatur & tamen tormentis annumeratur; tussis præsertim quæ vetustior & molestior mala sæpe, ut signum, & ut causa: ut signum, quia, aut vitium partium a quibus manat fluxio, aut in quas repit, aut humoris malitiam significat: ut causa, quia succussu & excussu pulmonem offendit, & caput: immo caput replet (ait Hippocrates) ob agitationem, & pulmonem calefacit, quæ incommoda magnifacit. Tussis autem alia est humida, alia sicca; humida fere a distillatione est, & plus nocet quantitate quam qualitate humorum: arida non ita a distillatione est, nisi forte aliquando ab efferi indomitique humoris labentis irritatione, sæpius est a refrigeratione, (unde, quum os aperitur, aut quis loquitur statim tussit) a tuberculo, ab exulceratione; & horum materia irritans non facile exigitur; Testatur pleuritis cruda, in qua inanis est tussis. Fernelius ait eam tussim quæ semel anno, aut ex intervallis molesta est, a destillatione esse: quæ continenter nullaque, aut minima intermissione fatigat, aut vitiosam pulmonis affectionem, aut veterem obstructionem, aut stabilem intus causam habet, quod tamen probabile videtur, nam quibusdam ferina destillatio est, eaque a capite & assiduo vexat, testis sensus ipse; nam dum fauces transit molestiam infert irritando; error autem aliquando in ea tussi committitur, quæ a latente in pulmone vitio oritur, dantur enim sæpe styptica eaque virus in pulmone supprimunt; si enim ponimus, aut pus, aut saniem subesse, sicque obstructionem tussis caussam agnoscimus, adstringendo obstructio augetur, & materia expectorabilis sistitur.*

CONSILIUM XCVIII.

De Alvi fluore, hæmorrhoidibus & aliis affectibus, pro uxore Anglorum legati.

Insuetæ & subitæ temporum, locorum tempestatumque mutationes, sæpe gravium morborum causæ ob repentinam corporis hu-

NObilis Domina, Clarissimi Angliæ Legati conjux, ex quo Lutetiam appulit (agitur autem annus quintus) dubia & lubrica fuit valetudine, sive id loci, aëris, & cœli mutatione contigerit, sive potius, ut ait Hippocrates, quod ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων πάμφορος ἐστὶ τῶν πάντων νοσημάτων (q), & totus homo a nativitate morbus est.

Primum ejus faciem & nonnullas partes ignes sacri affecerunt, & ea quæ Græcis φλυζάκια καὶ φλυκτάιναι (r) dicuntur. Affectus quidem cutanei alias lædunt, alias non lædunt: lædunt, & mali sunt, ut signa, quum ob

(q) Natura humana est omnium morborum fœcunda.

(r) Pustulæ ignitæ & papulæ.

ob vitium internum, aut imbecillitatem expullulant; prosunt & ut bonum signum apparent, si critice, si per exonerationem quamdam efflorescant: in nobili domina cacochymiæ effectus & soboles fuerunt, neque enim critice erumpunt.

morumque agitationem. Epist. ad Damagetum. Celsus.

Cutaneum hoc malum, licet sæpe fugax & innocens fuerit, tamen afflixit, quia faciem maculavit: at feminis cura, & cultus corporis non facile eripi potest. Aliquo post tempore profluvia alvi eam exercuerunt, alias cœliaca, mesenterica, alias lejenterica: ab his vix ac ne vix liberari potuit.

Sed & inter cetera sæviit molestus hæmorrhoidum dolor; ubi enim semel eminebant ora venarum & tanquam capitulis surgebant, oborta inflammatiuncula, dolor movebatur tormentis pæne annumerandus: alias immodicus erat fluor, & tamen minus fuit molestus fluxus etiam non mediocris quam omnimoda suppressio; verebamur ne inclinata in præcordia & in viscerum aliquando materia gravi morbo corriperetur: ideo non suppressimus quod eo sanguinis profluvio imbecillior non redderetur; habet enim purgationem hanc, non morbum, ait Celsus: notabis φράσιν (*s*) purgationem non morbum; tamen fluendi assiduitate sphincter infirmior fuit: hinc sedes procidua & ejus quasi ἐκτροπὴ (*t*). Verum hæc verba in morbis partium naturalium, consuetudine verecundius loquentium accommodata nobis videntur, licet videatur difficilis Celso earum partium morborum explicatio, homini præsertim pudorem & artis præcepta servanti: quamquam in vulgus eorum curatio præcipue nosci debet quæ invitissimus quisque alteri ostendit; nostrum autem judicium de conferta illa mensium & hæmorrhoïdon evacuatione, in muliere præsertim, aperiemus.

Sub finem c. 6. de hæmorrh.

Inter hæc mala & tædia sæpissime doloribus capitis, maxime vero hemicrania fuit vexata, unde tristis caloris sensus in fronte & temporibus, fuitque pars anni aliqua, in qua vix somnus conciliari potuit, ut etiam ad hypnotica & narcotica necessitas nos adduxerit; & verebamur ne intemperies calida sicca membranas cerebri invaderet, quæ tandem affectum τῇ σιριάσει (*u*) non dissimilem procrearet.

Adustus humor melancholicus graviorum capitis dolorum sæpius causa esse solet.

Sed ad hæc tot tantaque mala anno 1586. accessit calamitas morbillorum seu variolarum vulgo dictarum, & tanta quanta maxima concipi animo, oculisque videri potest; sed ab ea partim Dei beneficium, partim artis medicæ officiosa sedulitas asseruit atque vindicavit, ut nulla, aut perexigua istius luis vestigia restiterint; atque non mirum est, si antiquitas in hominibus certas proprietates, & ἰδιοσυγκρασίας (*x*) annotarit, ut corpora a corporibus, & morbi a morbis longo differant intervallo.

Dicam unum de peculiari natura & temperamento illustris Dominæ. Omnium malorum causa referenda videtur ad perennem generationem seri putris, & maligni, quod in cutim erumpens ignes sacros & phlyctenas excitavit, in ventrem profluvia, remistum sanguini & copiosiora menstrua

(*s*) Phrasin.
(*t*) Eversio.
(*u*) Siriasi.
(*x*) Idiosyncrasias.

ciet, & hæmorrhoidales venas replens effluvium ſanguinis per alvum concitat.

3\. Sanguis quippe a mala hepatis diatheſi ita vitioſus & ἰχωροειδής (y) generatur, ſanguis morboſus eſt, & ut vulgo dicitur & κατὰ πλῆθος & κατὰ πάθος (z): rurſus Ariſtotelis opinione vel τῇ φύσει vel νόσῳ (a): ſanguis enim humidior morborum eſt parens, ait Ariſtoteles, & Græce διϊκρεῖν dicitur, id eſt liqueſcere, in ſerum alendo ineptum converti, quia ſuam πῆξιν & σύστασιν (b) naturalem amiſit, κατὰ τὴν ἀναστοιχείωσίν τινα (c). Nec enim tam ſanguis eſt, quam ſanioſus ſanguis, & revera ἰχὼρ (d): ἰχὼρ autem inter verum ſanguinem & pus medius eſt quodammodo, ait Celſus. Apud Ariſtotelem vero generalius ſumto nomine, ſanies ſanguis incoctus eſt αἷμα ἄπεπτον (e). Ἄπεπτον autem dicitur, aut quia nondum coctus eſt,

Lib. 3. c. 19. de hiſt. animal. Credidit antiquitas quod diis non eſſet ſanguis ſed ἰχὼρ aliquis pro ſanguine. Loco ſupra poſito.

4\. aut quia in ſerum diluitur & convertitur: ſic enim per putredinem amiſſis ſuis fibris ſanguis in putre quoddam ſerum reſolvitur, id quod ſanguini illuſtris Dominæ contigit; quoties enim ſanguis detractus eſt, (detractus eſt autem fere viceſies neceſſitate ad id impellente & vere & autumno, quo tempore morbi ejus gliſcunt, & egerminant) impurus fluxit & impurior quam quis credere poſſit. Ut mirum non ſit, ſi non

5\. ſufficiat menſtrua evacuatio per ſinum pudoris, ſed & alia purgatio ſubſequatur per anum, menſtruam fere periodum retinens, & ea videtur ſupplere id in quo deficit conſueta per menſes evacuatio, quæ alioqui aliis mulieribus minus valetudinariis ſatis eſſe ſolet.

6\. Hinc Ariſtoteles paucis mulieribus mariſcas fluere ait, aut varices oriri, aut ſanguinem e naribus manare, & ſi quid horum accidit detrimentum in menſtrua decumbit: ſupra enim ſtatuerat ſanguinis e naribus, aut ex ſede profluvium, varicum quoque ortum non contingere ſolere, niſi iis quibus ſanguis morboſior eſſe ſolet, aut quibus viſcus aliquod male habet, ut credam quidem mulieribus menſtrualibus fluxum hæmorrhoidum morbum eſſe, viris non morbum, ſed ſanitatis tutelam; ſed de his fortaſſis plura quam par ſit præſertim apud artis peritum.

Ariſt. c. 19. l. 2. de hiſt. animalium.

Intra vero hæc remedia conſiſtendum putavimus.

Curatio.

Vere & autumno, & ſæpius aliquando ſanguis detractus eſt; ni detrahebatur gravi aliquo ſymptomate premebatur.

Caſſia juſculo diſſoluta magno profectu uſa eſt; temperabatur enim pulmonum & hepatis intemperies quædam.

Balnea in uſu frequenti fuerunt, æſtus hypochondriorum moderandi ergo.

Ad pathemata melancholica opiatæ contulerunt; heddychris medicamentis uſa eſt, ad demulcendos dolores.

Hæc porro a me non tam docendi quam communicandi ſtudio dictata ſunt.

(y) Ichoroſus.
(z) Secundum plenitudinem & ſecundum paſſionem.
(a) Natura vel morbo.
(b) Concretionem & ſyſtaſin.
(c) Secundum quandam reelementationem.
(d) Ichor, ſanies.
(e) Sanguis crudus, incoctus.

ſunt, nulla enim non opera dari debet, ut illuſtriſſimæ Dominæ ſaluti conſulatur; hæc ejus valetudo, & incommoda & imbecilla ad id nos invitat, & tanto citius quanto promtius in morbos ruit; in multa enim imprudens caderet niſi ab amico Medico moneatur. Offenſis enim infirmitas eſt maxime obnoxia, ſed & ad hoc officium & obſequium accendere debet illius candor, & ſuavitas; Medici enim fuit amici notare peculiarem naturam, quo facilius imminentes morbi arceantur & præſentes abigantur; facilius quippe morbus excluditur, quam introductus expellitur; hoc autem operæ pretium magis faciat amicus Medicus quam extraneus; utilior enim eſt amicus, licet par ſit ſcientia, ideo in ſuo Medico non ſolum ſcientiam, ſed & fidelitatem, & benevolentiam Tullius requiſivit.

Celſus. Raro quiſquā non aliquam partem imbecillam habet. Ægrius ejicitur quam non admittitur hoſpes.

7. *Hipp. Tull. Suetonius. Lib. 3.*

ANNOTATIONES.

1. *Hæc domina in Franciam venit cum ſuo conjuge Legato, quod novum & inſolens erat Auguſti Cæſaris temporibus; hic enim Legatorum nemini permiſit, niſi gravate & hibernis menſibus uxorem interviſere. Apud Tacitum eſt diſceptatio arguta Severi Cæcinnæ & Valerii Meſſalini, an mulieres debeant eſſe comites ſuorum maritorum ſive in bello, ſeu in legationibus.*

2. *Nota loquendi formam Cornelii Celſi in iis quibus vitium non eſt internum, ſed tantum* συναθροισμός (*f*), *hæmorrhoidum fluor purgatio eſt, non morbus, in aliis contra, ſi vitium internum, ſi ſymptomatice omnino fluit ſanguis, eſt morbus: eſtque quod dicimus, vi morbi fit, & vi naturæ.*

Quod autem ad fluxum earum immodicum pertinet, duo animadverſione, & proviſione digna ſunt; prius, quod, qui ſunt cacochymi, & laborant hepatis intemperie, quique vitioſum ſanguinem congerunt, ii fluxus immodicos patiuntur, atque ſanguis peccat duobus modis & κατὰ τὸ πλῆθος & κατὰ τὸ πάθος (*g*): *maxime vero in mulieribus; ſi enim fluxus muliebris, a Galeno* comm. ad part. Epidemiorum συγγενὲς βοήθημα (*h*) *vocatus, & qui menſe velut vectigal redditur, non ſufficit naturæ ad expurgandum & fluxus hæmorrhoidum requiritur, malum id eſt, & ut ſignum & ut cauſa. Et revera quotquot mulieres fluori hæmorrhoidum obnoxias vidi, eæ valetudinariæ vixerunt. Notatque Hollerius viduis aliquando loco menſium fluere hæmorrhoidas, item quibuſdam gravidis quatuor menſes. Poſterius quod obſervandum eſt, ad therapiam pertinet, nempe quod diligenter & exacte purgari debent ii quibus immodice fluunt hæmorrhoides; corpore enim legitime repurgato promtius & tutius & deſinunt & ſupprimuntur hæmorrhoides purgationibus; cacochymia, quæ extra vaſa eſt, foras exigitur, corpus temperatur & refrigeratur, hinc ſanguis gignitur temperatior, ideoque minus ad naturam irritandam idoneus, quæ non poteſt frui ſanguine fervidiore, & naturam* μελαγχολικωτέραν (*i*) *ſapiente.*

Hæmorrhoidibus mulieres obnoxiæ fere ſunt valetudinariæ.

Deſinunt hæmorrh. corpore legitimis purgationibus vacuato.

 3. *Ariſto-*

(*f*) Coacervatio.
(*g*) Secundum plenitudinem & ſecundum paſſionem.
(*h*) Auxilium cognatum, familiare.
(*i*) Magis melancholicam.

Quæ in sanguine consideranda veniunt.

3. *Aristoteles ait pro ætatum ratione sanguinem distingui*, καὶ τῷ πλήθει καὶ τῷ εἴδει (*k*), ad finem cap. decimi noni lib. tertii de historia animalium: *In sanguine autem cernitur substantia, qualitas, color, caliditas, frigiditas, consistentia quæ σύστασις dicitur, & quum serum sit istam σύστασιν* (*l*) *vitiatam dicimus. Idem Aristoteles viam paraturus ad tractatum de hæmorrhoidibus dividit sanguinem in sanum & morbosum* νοσώδεα. *Et hinc occasio ducitur & canon secandæ venæ; fit autem malus &* φύσει *&* νόσῳ (*m*): *omnis* πῆξιν (*n*) *habeat necessum est, nisi fibris sit cassus ut sanguis damarum*: *Hippocrates* lib. de natura pueri *laudat sanguinem fluentem a partu si grumescat.*

4. *Hunc locum de sanie & sanguine putri illustrat Aristoteles reddens rationem, cur soli homini hæmorrhagia e naribus contingat*, probl. 2. lib. 10. *admonet inter cetera hoc quod quisque sanguis vitiatus integro tenuior exsistit: talis autem est qui se excrementis miscuit & quasi in saniem degenerat.*

Autumno generantur sanguinis ichores πικροὶ (*s*).

Ichor autem in malam fere partem capitur apud Hippocratem, & est quædam anni pars ichorum procreatrix & singuli humores suas quasdam habent humiditates ὑγρασίας, ὀῤῥὸς, ἰχῶρας (*o*), *qui quidem retinent naturam humoris proprii &* συγγενῦς (*p*): *unde apud Paullum sub æquinoctium vernum sunt* γλυκεῖς (*q*) *ichores sanguinis*: *At vero circa vigiliarum ortum sunt & generantur maxime* ἰχῶρες πικροὶ (*r*): *& quemadmodum cuique humori suum est serum naturale, ita humori præter naturam suum quodammodo est serum malum.*

Cuique humori natur. & præter naturam suum serum.

Est & alind excrementum quod proprie λιγνυῶδες (*t*) *dicitur, & maxime iis succrescit qui pravis alimentis utuntur, ut sunt cæpæ, allia, &c.*

5. *Alii audentius sanguinem demunt quum impurus est, quod impurum sanguinem noxam afferre corpori asserant: alii contra: Galenus restrictior est in sanguine mittendo quum impurus; utrisque suæ rationes patrocinantur.*

Hæmorrhagiæ familiares iis quibus viscera sunt imbecilla.

6. *Citavimus ante ex Aristotele soli homini inter animantia hæmorrhagiam contingere, id quod Plinius docet* cap. 38. lib. 11. *sed maxime notandum est iis partem aliquam in vitio esse quibus familiaris est hæmorrhagia, quamquam id distinctione opus habet; videndum enim num sanguis fluat* κατὰ τὴν ἀτονίαν (*u*), *an per plethoram, & conatum naturæ; verum ex hoc Aristotelis loco multa notatione digna eruentur, & maxime quod pertinet ad sanguinem* ἰχωροειδῆ (*x*), *& ad hæmorrhoidum fluxum, an sit morbus in mulieribus, an simplex purgatio. Celsus subtiliter & medice loquens de iis quibus parum tuto supprimuntur hæmorrhoides, præsertim quum tali profluvio imbecilliores non redduntur, ait hanc purgationem non morbum esse: in varice enim, hæmorrhoide* τὸ αἷμα ἐςὶ νενοσηκὸς, *at* ἐν ῥῷ (*y*) *sanguis est morbosus; menstrua autem mulieres a ceteris morbis sanguinis vindicant. Et* τῶν ἄλλων νοσηματικῶν οὐ μετέ-

(*k*) Plenitudine & specie.
(*l*) Consistentiam.
(*m*) Natura & morbo.
(*n*) Concretionem.
(*o*) Serum, ichores.
(*p*) Consanguinei.
(*q*) Dulces.
(*r*) Ichores amari.
(*s*) Amari.
(*t*) Fuliginosum.
(*u*) Secundum atoniam.
(*x*) Ichoroiden.
(*y*) Sanguis est morbosus, at in fluxu.

ὀ μετέχουσι αἱ γυναῖκες (z) *non dicit* νοσημάτων (a), *ac si velit & menstruam purgationem esse aliquid* νοσηματικὸν, *id est morbosum; quod si mulieribus contingant varices, hæmorrhoides,* καταμήνια (b) *fiant* χεῖρω, *id est pauciora, detrimentum in menstrua incumbit, ait Gaza, non quod in viris fiant a laudabili sanguine: loquens enim generaliter, ait,* νενοσηκότος τοῦ αἵματος (c) *est, varix, hæmorrhagia, hæmorrhois.*

7. *Nil magis ægris prodest, quam ab eo curari a quo volunt. Seneca* lib. 4. declamat. 5. decl.

CONSILIUM XCIX.

De hepatis & pulmonum calida intemperie cum totius corporis extenuatione. Pro D. Judith. Memmœa.

QUum morbus est incognitus etiamnum remedia sunt tentanda; hæc, si minus juvent, modo allevetur æger, sæpius repetantur; communibus autem utendum remediis donec res patuerit; id maxime in longis, quia res urget in acutis. *Hipp. lib. de loc. in homi.*

In deliberando aliquid ponere quod non est, magni refert; exacte etiam nimis quærere, nec aliquid statuere donec ἀποδεικτικῶς (d) res innotescat, non vacat periculo, id enim affectatum nimis.

Puella habet cerebrum καταῤῥοικὸν (e) & nares humidiores: Hippocrates opponit τὸ ὑγρὸν τῇ φύσει, τῷ ὑγρῷ ἐκ τῆς νόσου (f): Aristoteles autem loquens de sanguine humidiore & morbosiore, ait, ita esse vel natura, vel morbo, seu τῇ φύσει vel νόσῳ: qui natura nares habent humidiores morbosis sani sunt, qui ἐκ νόσου vice versa. *Sanguis humidior, vel natura, vel morbo.*

Catarrhosus eo se habet modo, quo is qui diarrhœea laborat; quod diarrhoea in ventre, id est in cerebro catarrhus, ait Galenus. 1.

Plerique sunt sicci, humiditatem tamen plurimam habent; quo enim quidque est siccius humiditate primigenia, eo humidius est humiditate excrementitia; id senes declarant; sed & in aliis ætatibus id fit; maxime vero humiditatem excrementitiam habent, qui calorem habent fugacem, qualis in palea accenditur; contra qui calorem stabilem habent & carnes solidas, minus sunt excrementosi, nisi peccent in ratione victus. *6. epid. hic locus legitur. Cap. 4. l. 3. de sympto. caus. Quæ licciora humid. primigenia: humidiora humid. excrementitia.*

Puellæ huic multa est humiditas excrementitia, quod imbecillæ naturæ est argumentum, & caloris instabilis; tussiculosa est, cerebroque est amplo & humidissimo, sic tabescit defectu boni roris, & alimenti fixi, & glutinosi, & excrementis scatet; cerebrum enim fere liquescit. *Hipp. lib. de carnib.*

Cerebrum

(z) Aliarum affectionum morbosarum non participant mulieres.
(a) Morborum.
(b) Menstrua.
(c) Morbosioris sanguinis.
(d) Demonstrativè.
(e) Rheumaticum.
(f) Humidum à natura humido ex morbo.

Cerebrum eſt metropolis humidi & glutinoſi, & facile colliquationem patitur a calido præſertim; facile enim fit a calore σύντηξις vel διάχυσις (g): σύντηξις enim triſtius nomen eſt, triſtioris cauſæ argumentum.

Rubor eſt genarum fugax, pulſus frequens cum mollitudine, macies, ſputa ſubviridia guttulis ſanguinis adſperſa, quæ non tam a vaſis, quam a pulmonis ſubſtantia delicata aliquantum excoriata, ichor enim ſanguineus manat, hæmorrhagiæ frequentes, hæ ſunt calidiorum pulmonum notæ: quibus vero imbecillior & calidior eſt pulmo, iis hæmorrhagiæ e naribus ſunt frequentes, unde Hippocrates *attractio*, *pulmonis incendium.* At vero puellas hæmorrhagicas eſſe fere contra naturam eſt, melius enim per uterum repurgarentur, ideo Ariſtoteles damnat mariſcas & fluxum e naribus in mulieribus menſtrualibus; rationes explicatæ ſunt paullo ante, quamquam Hippocrates vult menſtruo deficiente bono eſſe ſi fluat e nare ſanguis, fluor enim ſuccedaneus eſt.

Cap. 19. l. 3. de hiſt. animal.

De hæmorrhagia narium unum notandum, quod hæc ſoli homini contingat ex Plinio; Ariſtoteles id belle explicat *in problematis*, docetque quod omnis ſanguis vitioſus ipſo ſanguine integro ſeroſior eſt, & tenuior.

Plin. c. 38. l. 11. Ariſt. probl. 2. l. 10.

D. Fernelius annotat eos e naribus ſanguinis fluxum pati, quibus viſcera ſunt imbecilla, & jecur maxime, id quod hydropicis contingit; itaque eſt potius robur addendum jecori, quam captanda occaſio mittendi ſæpe ſanguinis, quia ſtillat ſanguis, qui e nare fluit: hinc illud Hippocratis; *Quibus e naribus fluit ſanguis, iis, vel ſperes ſplenem in tumorem elevatum, vel caput dolere, vel habituros ante oculos* μαρμαρυγάς (h).

Cap. 4. l. 2. meth. med. Contra eos qui ſecant venam quia vident e nare ſanguinē fluere. lib. 2. prorrh.

Extenuatur puellæ corpus in dies; omnis extenuatio, aut alimenti penuria, aut corruptione, aut exercitio validiore, aut dolore, aut morbo colliquante, præſertim evacuatione, aut creſcendi opportunitate. Coloris tamen bonitas ſæpe fallax eſt; ut quæ ſæpe ſit potius index intemperiei viſcerum quam humorum bonitatis.

Marcoris cauſa alias latet, alias non; tabeſcunt quidam ob morbum τῆς ὅλης οὐσίας (i); quod ipſe Galenus docet exemplo auriginoſorum, quibus hepar vitioſum eſt, quum nil manus tactu deprehendat.

Lib. de loc. aff.

Videtur fere obnoxia pemphingodi, febris inflativa & ſcintillans vocatur; præbet enim opinionem exſilientium, & manui occurrentium ſcintillarum.

Si in hepate ἀτονία (k) foret, aliis ſignis id pateret. Videbatur ipſius jecoris σύστασις (l) mala ut mollior & laxior, ſic facultas retentrix imbecillior & quia humores non ſatis retinentur, effluunt.

Contra τάραξις (m) oculorum, ophthalmiæ frequentes pulmonem potius calidum accuſabant; ſic & hepati & pulmoni conſulendum fuit.

Curatio.

Laudatur caſſia cum roſacea conſerva: immo conſerva iſta in uſu; juſcula glutinoſa, ſantalorum in aqua maceratio, maſtiche, cruſta panis, lac aſinæ,

(g) Colliquatio vel diffuſio.
(h) Species coruſcantes.
(i) Totius ſubſtantiæ.
(k) Atonia.
(l) Syſtaſis.
(m) Turbatio.

asinæ, litus jecoris ex santalino; electuarium triasantalon, syrupus de lamio.

Dubitatur de lacte quia fumidum est, & caput opplet. Volebant lapidem jaspidem collo appendi. Galenus jaspidis viridis meminit, nec tantum tribuendum auctoritati eorum qui proprietates occultas laudant, quin ad manifestas concurratur; hæmatites lapis si fossilis reperietur, non autem factitius, probatur; non indormiat pulvinari ex pluma molliori facto; non obvertat faciem igni; omnis excessus & gravitas aëris vitetur. De usu frigidæ quatenus utendum sit vide apud Hippocratem *de liquidorum usu.*

ANNOTATIONES.

1. *Serosior sanguis & qui in aquam citrinam resolutus est, non caret vitio: vel enim ob putredinem fit talis sanguis, resolutis a putredine fibris; vel serescit, quia crudior est nondumque coctus, vel ob potum liberaliorem, vel jecoris imbecillitatem, universus sanguis fit serosior, ut in hydropicis apparet, vel etiam ob imbecilliores renes, ut qui nequeant illud attrahere, vel eorumdem obstructionem, quo pertinet locus Galeni* ad partic. 28. 2. Prog. *loquens de urinis subrubris, eas ad diuturnitatem, sed securitatem morbi ait apparere, fiunt autem quum sanguinis serum cum urina excernitur: indicat autem id exsuperantiam sanguinis non exquisite cocti & confecti, & quia est exsuperantia humoris integerrimi, abest periculum, quia humidior, & serosior quam esse debet, coctione opus habet, idem docet Galenus* ad hist. 2. de Hermocr. sect. 1. lib. 3. Epid.

Sed observatione dignum quod ait Galenus: primum quod suis temporibus fere expers erat seri sanguis; nunc autem & pueris, & natu majoribus in putre serum resolutus est; quo fit ut vini albi usus sit salubrior, quia tenuitate partium & subeundi facilitate sanguinis serum secernit & expurgat: posterius, quod non detrahebatur sanguis nisi male affectis.

2. Menstruis deficientibus sanguis ex naribus fluens bonum, *ait Hippocrates* aphor. 33. lib. 3. *rationem reddit Galenus* in comm. *nam si ob aliquam dispositionem lædit mulierem retentus, si per aliam partem vacuetur, omnem tollit læsionem.*

CONSILIUM C.

De Aphthis in ore & calida viscerum intemperie.

QUum olim fecundissima foret Domina des Marests, utcumque per ætatem gestare desineret, esset tamen restibilis fecunditatis, desiit esse menstrua, unde aphthæ in ore, siccitas, calor thoracis &c. hæc autem temperamento sanguineo erat.

Consultum est, ut bis terve anno vena incideretur, eoque frequentius ex Hippocrate quo fecundior fuit; natura enim solita erat multum sanguinis 1. *Lib. de superfetat.*

guinis absumere in nutritione, & formatione fetus; nam molestior & periculosior erit ei mensium suppressio (licet naturalis) quam si sterilis fuisset, ob consuetudinem, & generandi multi sanguinis, & foras in enixu emittendi; & nisi de demenso solitoque cibo detrahatur, ægrotabit, ut ii quibus crus est mutilatum, & dysenteriæ cruentæ sunt obnoxii: par enim est propemodum ratio. *Solus* namque *sanguis temporarium sumit incrementum* (ait Plinius) *& citissime generantur; si quidem hostiæ abundantiorem fundunt sanguinem si prius biberint*; id etiam & nutrices docent, in quibus tam facile & lac evanescit, & exuberat. Victus ratio ad unguem servanda, juscula refrigerantia non multum nutrientia, ovis & carnibus utendum parcius; stricta tamen victus lex non placet, ut ne defectu pabuli accendantur humores; sub finem pastus aqua frigida, cydoniatum, frustum pomi; epithemata ad cor & hepar; vinum dilutissimum, pomaceum, pyratium, ptisana pro vino, hordeata non plena, sed cremor solius hordei, additis seminibus frigidis, vinum diluatur aqua hordei.

Cap. 38. lib. 11.

Lotio pedum, balnea, lac asinæ domi hordeo nutritæ, syrupus inspissans sanguinem, julepum rosatum, gargarismi refrigerantes, cassia, clysteres refrigerantes, apertio venæ malleoli.

ANNOTATIO.

1. *Hippocrates* loco laudato *sic habet*, γυνὴ ἤν τις ἀεικύμων ἐοῦσα πέπαυται κυισκομένη φλεβοτομείσθω δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀπὸ τῶν χειρῶν καὶ σκελέων. Mulier quæ facile concipiebat, si concipere desinat, illi bis in anno tum e manibus, tum e cruribus vena tundenda est. *Rationes sunt in contextu.*

CONSILIUM CI.

De Vertigine.

HIc morbus quo majoris est momenti, eo majori studio curaque profligandus est. Et quum multæ sint vertiginis causæ, vel indigenæ, id est a cerebro natæ, vel alienigenæ, tentanda sunt remedia communia, donec peculiaris affectionis notitia major fuerit; tunc enim in eam partem cura dirigetur; itaque in communioribus remediis erit consistendum.

Ratio victus in cibo, potu, rebus non naturalibus servanda est, maxime vero animi pathemata moderanda sunt, quæ hic plurimum virium habent.

Pulveres corroborantes: a pastu cydoniatum.

♃. *Seminis anisi, fœniculi & coriandri conditi, ana, unc.* ß: *seminis pæoniæ, scr.* j: *conservæ rosarum siccæ, scr.* iv: *diaireos, dr.* ß: *ossis e corde cervi, & diamargariti frigidi, ana, scr.* ß: *cum sacchari rosati, unc.* iiij. *fiat pulvis.*

Pilulæ in frequenti usu minores, majores.

♃. *Pilu-*

℞. *Pilularum imperialium, assaiareth, ana, dr. ij: visci querni, ungulæ alces, & radicis pæoniæ, ana, gran. vj: fiant pilulæ minores.*

℞. *Massæ pilularum de hiera dupla aloe, sine quibus & aggregativarum Mesuæi, cocciarum, ana, dr. j: salis gemmæ, cranii humani, seminis pæoniæ, ana, scr. j: pulveris sennæ, dr. ß: cum aqua betonicæ, infusione cinnamomi & ligni aloes fiat massa, de qua capiat semel hebdomada.*

℞. *Conservæ rosarum, unc. ß: buglossi, borraginis, melissæ, tunicæ, calendulæ, florum pæoniæ, ana, dr. jß: corticis citrii, dr. j: seminis pæoniæ, scr. ß: cranii humani, mithridatii, ana, scr. j: cum pauco pulvere diamargariti frigidi fiat opiata ad usum.* Ptarmica, aut vitanda, aut moderate utenda; ptyalismus utilis est; cucurbitulæ, clysteres, lotiones pedum tempore convenienti. Phlebotomia, vere, & autumno, aliquando e malleolo. Non utendum vino, nisi præsumto cibo, aut præhausto jusculo.

Non dormiendum statim a cibo. Nimia actio cerebri, & vigiliæ obsunt. Mutationes aëris fugiendæ.

Frictiones capitis fortes præsertim & circumductæ.

CONSILIUM CII.

Ad impediendum abortum, pro filia D. de Monglat.

Ratio victus est præscripta, nec est quod gravida perpetuo se se contineat in lecto metu majoris mali, nisi forte ad octavum mensem, aut principium noni.

Applicabitur emplastrum ex unguento comitissæ, tragacantha, mastiche, cera & bolo armena.

Conserva rosarum liquida valet, & bolo & potu sumta.

Quoniam ῥοῦν quemdam patitur, is omnino prohibendus non est, sed utendum infuso rhei cum santalo citrino, aut aqua rhabarbari sola, vel tabellis rhei ex electuario triasantalon, aut pilulis ex eodem rheo concinnatis.

Convenient tabellæ cum coralliis, rasura eboris, cornu cervi, succino, rosa, lapide hæmatite, cum saccharo in aqua rosarum soluto; utendum & pulvere ex fœniculo dulci, coriandro, rosa, corallio, mica panis tosti pulverata, cum saccharo rosato, aut pane biscocto.

Phlebotomia confert; scutum ad regionem ventriculi ex lapide aquilæ, absinthio, rosa, cypero, nuce moschata, caryophyllis cum tantillo croci, vel madeant flores buglossi in vino; clysteres (qui per se in gravidis reformidantur) ratione torminum subjicientur anodyni; subodoretur gratos odores, ingratos refugiat.

CONSILIUM CIII.

Ad fluorem muliebrem.

ANte omnia, moderata vitæ lex utilissima & pernecessaria est, tantique momenti, ut ea sola tam molesti morbi vindex & liberatrix esse possit, alioqui licet salus ipsa ægram servare cupiat, ea non possit.

Detractio sanguinis frequens utilis; clysmatum usus; & tabellarum triasantali triplo rheo; aut sumitur ex ovo sorbili pulvis paratus ex osse sepiæ, diatragacantho frigido, pane tosto, & siccato, electuario diaireos, anthera, rasura eboris multa, cornu cervino, coralliis.

Decoctum sudorificum ex china & sarsaparilla.

Suffitus per infundibulum decocti radicis symphyti, enulæ campanæ, rosarum, radicis pentaphylli, seminis lini, pæoniæ, cyperi, calami aromatici, florum chamæmeli, artemisiæ.

Usus aquarum Nivernensium potu, deinde Plumbarium balneo, post sequentis syrupi usum.

Syrupus. *♃. Radicis enulæ campanæ, symphyti utriusque, sanamundæ, pentaphylli, dictamni, ana, dr. vj: cichorii totius, hepaticæ, eupatorii, fragariæ, bugulæ, saniculæ, primulæ veris, veronicæ, scabiosæ, melissæ, ana, man. j: seminis cardui, dr. ij: rosarum provincialium, & transmarinarum, ana, man. j: halicacabi fructus, num. x: fiat decoctio in qua leviter bulliant foliorum orientalium, unc. iv: succi pomorum & buglossi, ana, unc. ij: colaturæ lib. j. adde infusionem unc. j. rhei infusi in parte decocti, cum ligno rhodio, santalo citrino & cinnamomo: sacchari, quantum satis: fiet syrupus mediocriter coctus: exhibe cum aqua buglossi & bipinellæ ad unc. ij.*

Agaricus quidem confert, sed quia mulier fluori sanguinis immodico obnoxia est, eo abstinendum fuit.

CONSILIUM CIV.

Ad molestos herpetas & serpiginem, cum surfure & squammis.

SErpigini, psoræ, scabiei, &c. a bile usta, aut succo melancholico pituitave salsa, cutis vitiis, aqua salsa, sulphur, lithargyrus, testæ ovi in aceto maceratæ donec mollescant consumanturque, conferunt. An ea lex est contrariorum ut contrariis elidantur & oppugnentur; an non potius ἐπικεραστικὰ conveniunt, ut acribus mitigantia aptentur? Temperantia conveniunt per se & mixta detergentibus & acriusculis, & nocent aliquando. Id bellissime explicavit Galenus: *acria*, ait, *medentur mordacibus humoribus, quia educunt succum mordacem abluendo, & abstergendo: non statim sanant*,

Cap. 12. lib. 2. de simpl. med. facult.

sanant, sed exasperant potius, sanitatem enim efficiunt ratione evacuationis, non ratione τῆς ἐπικράσεως: immo contemperantia aliquando majorem mordicationem efficiunt ex accidente, ut si corrumpuntur, & una alunt foventque cacochymiam: si humoribus acribus sunt superiora, juvant, si humorum majores sunt vires, lædunt: immo alitur foveturque cacochymia & acrimonia. Quo fit ut Medici ea misceant temperentque, ideo ut valetudini Nob. Viri consulatur, hæc ex usu erunt remedia. Victus ratio refrigerans & humectans in primis conveniet; utatur ptisana loco vini, aut pomatio limpidissimo & probe defœcato; usus cassiæ in potu vel bolo, aut dissolutæ in jusculis vitellinæ carnis, in quibus folia sennæ certa quantitate macerata prius fuerint; balneum ni vires dehortentur conferet: Item lac asinæ, & abluere partes impetiginosas eodem lacte; hordeata clariuscula, & syrupus violatus recens, cum syrupo de lupulo cum aqua cichorii & passularum.

Victus ratio. *Purgatio.* 1.

Fovendæ sunt partes sero lactis, in quo coquatur hordeum, furfur, scabiosa, anagallis, morsus gallinæ, radix bismalvæ, folia helxines, vel ex sacculo, aut potius spongia. *Fotus.*

Fissuræ linantur unguento aureo, addito vitello ovi, mucore seminis cydoniorum extracto in aqua rosarum; aut desiccativo rubro ob metallica: mica panis macerata in decocto avenæ valet ad lavandum; si malum rebellet aqua aluminosa (inflammatione mitigata) aut argenti vivi; sulphur cum axungia: enulatum cum mercurio pauco, citrii succo, addito unguento rosato Mesuæi, aut pomata sequens. *Litus.*

℞. Frustum laridi salsi, in talleolas incidatur, eas per novem dies in aqua frigida tempera, quotidie mutando, quibus exactis in aqua plantaginis & rosarum denuo macera, & vas cineribus calidis impone ut liquentur & tabescant talleolæ, additis deinde unc. ij. succi limonum, nive candidiorem pomatam efficies, maculis faciei, & furfuribus extergendis maxime idoneam: quidam præscrisit quod sequitur.

℞. Axungiæ suillæ, lib. j. infunde & lava in aceto ex vino albo & in eodem coque; adde sulphuris & mercurii, ana, dr. ij: fiat unguentum ad usum.

ANNOTATIO.

1. *Notat Plinius* cap. 12. lib. 28. *Poppæam Neronis uxorem ad faciei nitorem asinino lacte uti solere. Item Dion Nicæus in vita Neronis narrat Sabinam quingentas asinas habere, quæ proxime peperissent: hæ quotidie mulgebantur, ut ipsa earum lacte lavaretur, formam enim & nitorem corporis magno studio curabat.*

CONSILIUM CV.

Ad tumorem genæ lupiam minitantem.

INſtitutum medicamentum cum decocto primulæ veris, betonicæ, lupulorum, ſcabioſæ, radicis dictamni, tormentillæ, helenii, florum ſtœchados, geniſtæ, anthos, incocta ſenna, agarico: infuſioni ſyrupus de ſtœchade additus & diaphœnicum.

Si reſpuat medicamentum præſcriptum, uti poterit ſequentibus pilulis.

♃. *Maſſæ pilularum ſine quibus, dr. iij. imperialium, ſcr. iiij: rhei electi, dr. j. maſſæ pilularum de agarico, & cocciarum, ana, dr. jß: cum ſyrupo de ſtœchade & ſcr. j. viſci querni fiat maſſa de qua capiat ſcr. iiij. pro doſi ſemel, aut bis menſe.*

Interea teneatur in ore & manducetur hoc maſticatorium, ad pituitam e toto cerebri corpore, maxime ex ejus ventriculis, per infundibulum in os & palatum attrahendam.

♃. *Pulveris nucis moſchatæ, gran. x. maſtiches, olibani, ana, dr. j: ſtaphidis agriæ & radicis gentianæ, ana, ſcr. ß: ireos, gran. x. ſacchari candi, dr. jß: cum gummi tragacantha temperato in aqua betonicæ fiat maſſa de qua fiant formulæ ore tenendæ & verſandæ.*

♃. *Ligni ſancti, unc. j: macera in aqua tepida per horas decem: incoque poſt agrimoniæ, man. ß: hyſſopi, parum: glycyrrhizæ, dr. ij: ex hac aqua accipe lib. jß: in qua incoque mellis Narbonenſis, unc. jß: deſpumetur & cum aceto ad guſtum fiat oxymeli aromatizandum cinnamomo pro gargariſmate & collutione oris.*

Fotus inſtituti ex remollientibus & digerentibus, addita radice bryoniæ parva quantitate & ſcabioſa multa.

Litus ex chamæmelo, axungiis lautis in vino, aut decocto chamæmeli: mucoribus pariter extractis, addito aceto ſub finem & pauco gummi ammoniaco: cataplaſma ex farinis orobi, ervi, lupinorum coctis in oxymelite.

Sudorificum non erit inutile; emplaſtrum de Vigo cum mercurio: diachylo ireato: emplaſtro de meliloto, vel cum emplaſtro de ceruſſa cum mercurio.

Rebellante malo pilulæ ex hydrargyro convenient & ſyrupus paratus ex radicibus ſymphyti, tormentillæ, ſanamundæ, perſonatæ, herba pinpinellæ, meliſſæ, utraque veronica, ſucciſa, eupatorio, iva arthritica, ſemine cardui, acetoſæ, paſſulis corinthiacis: incoque unc. iij. foliorum orientialium, agarici, unc. j: diſſolve expreſſionem unc. j. rhei in aqua ulmariæ infuſi, cum cinnamomo & caryophyllis aliquot, adde unc. iij. ſucci pomorum de carpendulo: unc. iiij. ſyrupi roſarum pallidarum: ſacchari ad ſufficientiam: cape unc. jß pro doſi cum aqua bugloſſi; ſyrupi prædicta ſimplicia coque in aqua fluviali in qua macera per horas xij. ſarſæparillæ unc. ij.

Hujus

Hujus ſyrupi loco poterit uſui eſſe ſequens opiata ad unc. j. exhibenda octavo quoque die.

℞. Pulveris ſarſæparillæ, dr. x: pulveris foliorum ſennæ, unc. ij: rhei dr. iij: pulveris trium tabellarum diacarthami, unc. ß: conſervæ meliſſæ, dr. vj: confectionis hamech, unc. ß: cum mellis deſpumati quart. iij. fiat opiata. Conveniens victus ratio præſcripta ad unguem ſervanda eſt.

CONSILIUM CVI.

De intemperie omnium viſcerum calida ad elephantiaſim accedente.

MOnachus quidam intemperie calida viſcerum omnium, quanta maxima dici poteſt, laborat, ut elephantiaſeos metus ſit a cibo (licet in uſu vini moderatus): oculorum & faciei ardor & quaſi deflagratio.

Conſultum eſt ut caſſia uteretur & in bolo, & diſſoluta cum ſero lactis, aut decocto hordei, vel decocto foliorum ſennæ in decocto vitulinæ carnis cum herbis refrigerantibus & ſeminibus frigidis.

Phlebotomia ſemel menſe & ex brachio dextro & ſiniſtro; ſeri lactis uſus & nenupharini ſyrupi; hordeata: lotio pedum, balnea temperata, poſtea corniculorum applicatio: litus ex hydrargyro pauco cum unguento roſato Meſuæi ad lumbos, & plantas pedum. Litus ex populeone aliquando ad lumbos cum trochiſcis de camphora; epithemata ad cor & hepar, vel ex oxycrato & aqua roſarum & plantaginis: poma, pruna, circumcidatur vinum omnino metu incrementi ipſius intemperiei, quæ elephantem dirum minetur, vel utatur diluto ex aqua hordei, præſumto cibo multo, & aqua præbibita, vel mica panis in vino ſic diluto maceretur, ut animam vini hauriat.

De zytho dubitatur, quia craſſum generat ſuccum, acrimoniam habet per hordei putrefactionem, ut niſi lupulus adderetur, vix ſtatim ab acore vindicaretur: immo ajunt quidam medicinæ proceres hordeum putrefactum lolii vires æmulari. Lolium autem quam officiat, nemo dubitat, immo & lolium & zythum gravat caput & inebriat, ideo dubitatur, an huic ægro conveniat ad dirum elephantem proclivi, niſi forte zythum aquatum & minus; præferunt pomaceum limpidum defœcatum nec acidum, nec prædulce.

Neque vero abs re de pomaceo & pyraceo quæruntur dotes & conditiones. Nam Hippocrates ait vina tenuia dulcia urinam movere, & alvum humectare, corpus & ſanguinem debilem facere, adverſariumque in corpore ſanguinem augere. 2. *de diæta.*

Numquid hæ qualitates dulce, tenue, facile incidunt in pomaceum, & pyraceum? ſi id fit, non poſſunt non infenſa eſſe corpori, præſertim eas qualitates adepta; de iis videbit prudens Medicus.

Item ad eumdem ægrum pilulæ ex hydrargyro præſcriptæ ſunt cum temperantibus paratæ.

Sed

Sed abfuit parum, quin caſtratio imperaretur, quod citra hanc corrigi non poſſe videretur tanta phlogoſis, hectica fere adeo provecta erat.

ANNOTATIO.

1. *Quamquam bona habitudo corporis & roboris firmitas, ſuavitas coloris, eorum qui verſus ſeptentrionem cerevisia utuntur, ſatis ipſi cerevisiæ videantur patrocinari, tamen ejus utilitates una maceratione putredinis matre & corruptionis obſcurantur & abolentur, quum, ſicut in aceto fieri ſolet, quod acidum eſt parte ſeroſa & liquida, ſuperſtite pauco calore nativo, at parte terreſtri acriuſculum, ob caloris putredinalis impreſſionem, calor nativus hordei pæne exſulet & ſuccedat putredinalis; hinc elephas, hinc carinariæ, hinc impetigo. Lolii enim naturam hordeum maceratione, putrilagine, & fermentatione acquirit; at lolium vi malefica inſigne. Zithum autem damnat Dioſcorides, damnat Galenus: damnant & hi verſus ab Eobano ſcite ſcripti.*

Qui docuit craſſo Cererem confundere ſucco,
Hunc Cererem & Bacchum deſeruiſſe puto.
Nam Peluſiaci qui laudat pocula Zithi,
Illi nec cerebrum nec caput eſſe puto.
Renibus, & nervis cerebroque hic noxius humor,
Sæpe etiam lepræ ſemina fœda jacit.

CONSILIUM CVII.

De hydrope.

Veternoſi pro hydropicis ſumuntur apud Terentium: veternoſus autem dicitur vetere morbo detentus & affectus, cujus generis eſt vetus hydrops.

Purgatio.

TUmor ventris erat inſignis & ſcroti ut facile fit confluxus & transfluxus: his remediis uti oportuit, adacto ſcalpello ipſi ſcroto, ad educendas aquas & ichorem & flatum.

Victus ratio præſcripta exſiccans; utatur aſſis potius quam elixis carnibus, illæ ſolidiorem carnem efficiunt; potus ſit vinum album, cum decocto eryngii & chinæ; pulvis digeſtivus cum aniſo, fœniculo, coriandro, diarrhodon abbate, decoctum filicis maris cum paſſulis corinthiacis.

Uſus clyſteris ſemel hebdomada, ſequenti die purgatio ex ſenna, manna, ſyrupo roſarum cum agarico, addita particula electuarii de citro, de ſucco roſarum, aut diacarthami: ex decocto radicum enulæ, eryngii, bruſci &c. granorum halicacabi, cicerum rubrorum; vel parabitur ſyrupus cum folliculis, agarico, pulvere ſennæ, caſſia, addito diapruno ſolutivo & trochiſcis halicacabi. Mane quum non purgabitur, utetur decocto bruſci, eryngii, campanæ, addita china, vel per ſe, vel cum vino poſt ſumtam tabellam triaſantalon cum martis croco.

Potus.

Dilutum rhei cum aqua praſſii ordinatum, vel accipitur unc. jß. radicis ebuli, vinum album & aqua hordei, &c. fit bis expreſſio ad uſum: uſus

usus jalappæ, aut mechoacannæ, ligni nephritici, sassafras, eryngii, & lithospermi.

℞. *Corticis citrii conditi, dr. jß: rasuræ eboris, cornu cervi, fragmentorum lapidum pretiosorum, ana, scr. j. radicis sassafras & chinæ, ana, scr. iiij. croci martis parum, kermes, dr. ß: diamargariti frigidi & rosati, ana, scr. ij. fœniculi florentini, parum, cum saccharo in aqua ungulæ caballinæ soluto fiant tabellæ vel triplo saccharo conditum ad usum, loco tabellarum triasantalon.* Tabellæ.

℞. *Radicis chinæ & sarsæparillæ, ana, unc. ij. macera in lib. vj. aquæ per horas 8. dein fiat consumtio tertiæ partis & aromatiza cinnamomo.*

Fotus matutinus ex radice campanæ, althææ, scillæ, chamæmelo, parietaria, betonica, stœchade, absinthio, addito cypero & schœnantho coctis in aqua & vino albo, addito aceto. Fotus.

Litus ex chalasticis vel emplastro de baccis lauri, vel Litus.

℞. *Mucoris seminis lini extracti in decocto fotus superioris lib. ß: sigilli beatæ mariæ crudæ, unc. iiij: butyri recentis lauti in vino albo & aceto, unc. viij: pulveris dauci, cumini, ireos, ana, dr. ß: fiat litus.*

Cataplasma fiat ex farina hordei, fabarum, orobi, cum mica panis secalini: adde parum terebenthinæ & olei chamæmeli: efficacius erit quod sequitur, paratum ex farinis lini, fabarum, orobi, lupini, coctis in oxymelite: additur radix bryoniæ crudæ, dialthæa, terebenthina, pulvis ireos; & hæ farinæ alias coquuntur in oxymelite parato cum chamæpyti, betonica, veronica, scabiosa, ad unc. jß: sigilli beatæ Mariæ crudi; pulveris chamæmeli, ana, dr. jß: ireos, dr. j: terebenthina addi potest magno profectu: fiat cataplasma aliquando cum vino, aliquando cum sapa. Pulvis datus ex saccharo cando, nucleis mespilorum, & milio solis probatur: soldanella ad dr. j. cum vino albo ceteris nihil proficientibus. Cataplasma.

Novo vere si supersit adeat aquas Plumbares vel Nivernenses, & ut alvus facile fluat, utatur syrupo passularum purgante sequenti. Aquæ naturales.

℞. *Foliorum sennæ, unc. ij: coque in decocto pectorali: in colaturæ sufficienti quantitate coque passularum, unc. iiij. & cum saccharo fiat in formam opiatæ liquidæ: capiantur passulæ aliquæ cum prædicto syrupo.* Syrupus pass. purgans.

CONSILIUM CVIII.

De fluoribus albis & aliis affectibus.

NObilis domina cacochyma labem contraxit in utero & vitium sive ex marito impuro, sive labe interna: illa quum abhorreat medicamenta, consuluimus ut in ovo rhabarbari pulvis includatur sumendus; ante decoctum radicis eryngii, trifolii, cum passulis corinthiacis & damascenis; utatur syrupo de pomis, & de cerasis.

Fluores albi non sunt negligendi, sive a toto corpore sive ab interno utero fluant; utrumque non negligendum.

Decoctum interioris guajaci & chinæ plurimum conferet, sit gratum; utatur mane & ante cœnam.

Quum occasio advenerit, valebit decoctum radicis consolidæ, sanamundæ, fragariæ, ivæ arthriticæ, trifolii, taraxaci, veronicæ, roris solis, pilosellæ minoris (quæ pes cati dicitur) florum tunicæ, coronariæ hortensis, prunellæ, pimpinellæ, bugulæ, saniculæ, sive herbæ Roberti.

Diamargaritum frigidum, aromaticum rosatum, diatragacanthum frigidum ex intervallis exhibebuntur: item id quod sequitur.

Tabellæ. ℞. *Corticis citrii conditi, dr. jß: rasuræ eboris, cornu cervi, fragmentorum lapidum pretiosorum, ana, scr. j: radicis sassafras & chinæ, ana, scr. iiij: croci martis, unc. ß: kermes, dr. ß: diamargariti frigidi & rosati, ana, scr. ij: fœniculi florentini parum; fiant tabellæ.*

Balani. Pro matrice balani ex rosis, radicibus ireos florentinæ, zibetho, ambra, betonica, dictamno &c.

Si partes inferiores paullo sint calidiores post purgationem, pessuli ex aqua rosarum, granis duobus zibethi, mucore psyllii extracto in aqua convenienti.

Semicupium aut balneum cum herbis convenientibus conveniet; lignum nephriticum utile.

Cylindri ex ligno aloes, diamargarito frigido, aromatico rosato, pulvere diambræ; humor qui ab utero fluit non statim reprimendus, aut supprimendus: si fieri possit ipsa ægra habitior reddatur, jusculis cum carne vitulina, volatilibus, cum farina panis albi, vitello ovi, saccharo, instar panatellæ.

Injectio. Diaspermaton Fernelii valebit, item aquarum naturalium usus; Mentionem fecimus decocti sudores provocantis, accipe lib. vj. in quibus macera sarsæparillæ & chinæ pulverisatarum per hor. x. dein fiat ebullitio & consumtio tertiæ partis; aromatiza cinnamomo; addatur parum pulveris sassafras, fiat injectio in matricem cum syringa ordinaria, vel

Pulvis albus fit ex vitriolo albo infuso, & liquefacto. ℞. *Agrimoniæ, hordei, ana, man. j. post temperationem bulliant in aqua: in lib. ij. dissolve dr. jß. pulveris albi, fiat injectio in matricem ter aut quater in die.*

CONSILIUM CIX.

De doloribus capitis, & ad hepar & ventrem.

Mulier annos 40. jam dudum de doloribus capitis, & ad hepar & ventrem conqueritur; multa horum compescendorum gratia usurpata fuere a multis remedia, sed frustra: quærit à nobis ut malum doloremque leniamus.

Consuluimus usum mannæ calabrinæ cum jure prunorum & passularum, aut cum jusculo parato ex carnibus.

Purgatio. Apozemata parentur ex decocto radicis fragariæ, cichorii, eryngii, taraxaci,

raxaci, ariſtolochiæ, tamariſci: herbæ, veronicæ, potentillæ, bipinellæ, milii ſolis, cuſcutæ, chamædryos, chamæpytios, acetoſæ, trifolii, quinquefolii, cum ſyrupo de limonibus, de capillis veneris, aut de pomis, vel

Juſculum purgans.

℞. *Polypodii querni, glycyrrhizæ, ana, dr. vj: agrimoniæ, ceterach, ana, pug. ij: cremoris tartari albi, dr. ij. coque in aqua meliſſæ, diſſolve ſyrupi roſarum pallidarum cum agarico unc. jß.*

Aperiatur baſilica ſequenti die.

℞. *Radicis petroſelini, fœniculi, graminis, ana, unc. j: raſuræ eboris, cornu cervi, ana, dr. iij: radicis cichorii ſectæ in partes, unc. ß: ſeminis melonum, dr. j. include ventre pulli conſuto; dein elixetur cum carne vituli; ſub finem adde foliorum agrimoniæ, meliſſæ, ceterach, ana, pug. ij. in juſculi colati unc. vj. diſſolve cremorem tartari albi ad dr. j. ſucci pomorum unc. j. adde ſuccum limonum: capiat per decem dies mane.*

℞. *Foliorum ſennæ, dr. iij: irrigentur ſucco limonum, infunde per horas 12. in vino albo, admiſceatur juſculo, alternis diebus.*

℞. *Croci martis, unc. ij: pulveris diambræ, aromatici roſati, ana, dr. jß: pulveris corticis citrii & aurantiorum, ana, dr. ij: cinnamomi, dr. jß: cremoris tartari cryſtallini, dr. ijß: fiat ut alcohol: excipe ſyrupo parato ex vino malvatico & ſaccharo: capiat dr. j. mane, ſuperbibendo parum vini albi, aut juſculi cum aqua borraginis: deambulando mane.*

Deglutiat pilulas ſtomachicas cum gummis ad dr. ß: vel capiat pilulas præſcriptas cum croco per 20. dies.

Tabellæ: Naſla herba eſt, paullo calidior, ex qua detrahitur calidiuſcula.

℞. *Confectionis alkermes, dr. j: magiſterii perlarum & corallii, ana, dr. ß: corticis aurantiorum & citrii conditi ſicci, ana, dr. iij: cinnamomi, ſcr. j: ſantali citrini, ſcr. ij: ſacchari, quantum ſatis: cum mucore ſeminis cydoniorum extracto in aqua naſlæ fiant tabellæ ponderis dr. ij: capiat unam in ingreſſu lecti.*

Pulvis digeſtivus valet, & ſcutum circa orificium ventriculi applicatum.

Victus ratio.

Utatur aquis aut Spadenſibus, aut Forgenſibus: Spadenſes ſunt meliores, habent vitriolum admixtum ferro.

CONSILIUM CX.

Ad luem veneream incipientem.

IN nobili viro multa luis venereæ indicia apparent; ut evaderet tutus, hæc remedia ſunt inſtituta; quædam uſurpabuntur, hanc ſervabit victus legem:

Abſtineat ab eſu fructuum & eorum omnium quæ cruditatem generant.

Alvus molliatur tertio quoque die clyſmatis convenientibus; cibis utatur potius aſſis quam elixis, pane utatur biſcocto, & pro bellariis uvis damaſcenis, aut corinthiacis, aut prunis turonenſibus.

Venæ sectio. Purgetur æger, secta prius basilica dextra & dein malleoli.

Sudorificum. ℞. Sarsæparillæ, unc. ijß: radicis chinæ, unc. j: medullæ guajaci, unc. ij: macerentur in lib. x. aquæ purissimæ per hor. xvi: bulliant leviter ad consumtionem tertiæ partis, additis ad gratiam glycyrrhizæ & cinnamomi tantillo: in suo magmate diu satis quiescant, antequam in phialis ponatur, capiat unc. vj. mane & tantumdem vespertinis horis, dein contectus sudet.

Dum bulliet hoc decoctum, accipiatur spuma ejus in summa vasis parte apparens, imponatur vasculo & ea parte ulcera laventur; quum decoctum erit colatum super magma ponantur lib. x. aquæ pro secundario decocto quod in pastu sumet.

Unguento utatur super partem ulceratam dum sudabit, vel de mercurio, vel sequenti.

1. ℞. Unguenti apostolorum, dr. vj: unguenti de mercurio, unc. j. misce & pone in parva pyxide terrea & imponatur hoc unguentum linteo, ut ulcera cooperiantur & supra imponatur unguentum de mercurio simplici; parabitur massa pilularum addito mercurio bene parato & sæpe per linteum transcolato, deinde melle, aut butyro recenti exstincto, massæ pilularum, postea addatur, ut sæpe tres pilulas parvas accipiat, secundo quoque die, cum decocto sudorifico; in tribus pilulis ponantur tantum grana novem mercurii.

ANNOTATIO.

1. *Luis venereæ alexiterium est hydrargyrus, hanc hydram solus vincit & opprimit. Quod tamen quibusdam recentioribus non placet, qui tutum hujus usum esse non putant. Nam, aiunt, non oppugnat venenum, sed difflatu prohibet: verum usu hydrargyri proliciuntur sudores, tenuitasque ejus id facit attenuata materia sibi quaquaversum exitum quærente. Nec obstat quod quidam asserunt frigidum esse quoad partes extimas, sed in imo calorem summum habet & tenuitatem partium, quo utroque tantam habet energiam; quod autem semini corrupto bellum indicat tamquam alexipharmacum, hanc reddunt rationem nonnulli, asseruntque id fieri, quod magna sit analogia inter semen, & hydrargyrum omnium metallorum velut semen quoddam. Et quatenus semen ejus auctor corruptum quid est, eatenus quadam antipathia argentum vivum illud persequitur.*

CONSILIUM CXI.

De vermibus.

NE quid deterius contingat, his remediis occurri debet puellæ sævis torminibus a vermibus divexatæ.

℞. Decoctionis radicis eryngii, cichorii, asparagi; herbarum acetosæ, adianthi,

adianthi, cichorii, bipinellæ, lib. j. in qua infunde rhei minutim incisi dr. jß: cinnamomi, scr. j. capiat de colatura unc. iij. mane, & tantumdem ante cœnam. *Purgatio.*

Injiciantur clysteres ex lacte, vitello ovi, saccharo, melle violato; dulcia per inferiora, acida, aut paullum amara per superiora juvant; assis utatur potius quam elixis. *Enemata.*

A dulcibus & lacte & cruditatem generantibus abstineat; cibi condiantur omphacio, caryophyllis, nuce moschata, succo citrii, aut aurantiorum, item caro citrii inter pastus.

Cortice utatur citrii liquidioris confecti, & tabellis ante pastus diamargariti frigidi, diarrhodon abbatis, addito pulvere lumbricorum præparatorum.

Umbilicus fricetur ungaturque oleo amygdalarum amararum, succo rutæ, absinthii, mali aurei, felle ovillo addita cera alba, aut tincta: aliquando accipientur folia bipinellæ, taleolæ citrii; ut fiat aqua addatur rasura eboris, corallina, cornu cervinum ad usum frequentem, addatur sacchari parum: mala aurea sunt gratissima, vel *Litus.*

℞. Aquæ morsus, unc. vj: pulveris corallinæ parum: syrupi de limonibus, unc. j. bis capiat in die. *Tabellæ.*

Triasantalum cum rheo duplo, aut triplo valet; item pomum cum tantillo croci.

Coriandrum conditum cum vino utile; item decoctum eryngii addito coriandro & cinnamomo, vel

℞. Ligni nephritici, dr. j. maceretur in aquæ coctæ unc. viij. extra ignem positæ.

Rebellante malo concinnabuntur pilulæ parvæ ex hydrargyri dulcificati gran. viij: & scammonii præparati, gran. vj: cum syrupo de limonibus, aut horum pulvis miscebitur cum pomo cocto.

ANNOTATIO.

1. *Matthiolus* cap. 70. lib. 5. *argentum vivum commendat, quod dragmæ unius pondere exhibet; quod licet in casibus desperatis contulisse, atque aliquando utile fuisse dicat, tamen ubi necessitas non urget, & aliis mitioribus medicamentis res peragi potest, hoc præsidio non est utendum, quum pravam corpori diathesim imprimere, contactuque stuporem & paralysim inducere possit. Sed multo tutius alii, si quid graviter urget, dulcificatum mercurium exhibent, ex quo cum aloe ac rheo, spica & cinnamomo pilulas formant, lumbricis enecandis apprime utiles.*

CONSILIUM CXII.

De Arthritide.

VIr egregius circa Februarium laboravit universo corpore & singulis membris; quidam putabant esse rheumatismum, cum tamen esset arthritis; ille bis, aut ter in vita prehendit; hæc relabitur, & sæpe revirescit, quia est diathesis partibus impressa. Nos judicium nostrum afferimus, non ut curemus omnino morbum, sed frequentem relapsum vitemus; illi fere sexies sanguinem misimus, hic impurus erat; putamus hepatis maxime habendam esse rationem. Bis anno, vere & autumno, mittendus sanguis, aut paullo frequentius. Parandus syrupus magistralis ex radicibus pentaphylli, sanamundæ, cichorii, personatæ, foliis eupatorii, pilosellæ, lichenis, ivæ arthriticæ, asplenii, salviæ vitæ, capillorum veneris, seminibus bardanæ, melonum; floribus genistæ; granis halicacabi; passulis corinthiacis, ficubus incoctis, foliis sennæ cum semine fœniculi Florentini: addita sufficienti quantitate sacchari post colaturam & expressione unc. jß. rhei ad partem cum cinnamomo & ligno aloes infusi.

Syrupus magistralis.

Utatur aliquando blando potu ex decocto sarsæpillæ & chinæ; aliquando mane ad proliciendos sudores blandos, aliquando initio pastus.

Gravia medicamenta obsunt, providendum ut mitior sit morbus, non validis medicamentis excutere sit studium, quia inutile foret, nam genitivum.

Conveniet blandum decoctum addita dr. jß. rhei & tantillo cinnamomi, de quo capiat unc. iiij. aut unc. vi: lac asinæ, aut serum lactis, quod parari potest calore ignis, additis ovorum albuminibus.

Fotus.

Blandi fotus, quum dolor repetit, & litus conferent, & sudorifica blanda in lecto, ad eliciendum virus.

Potus divinus vulgo dictus gratus, gratior addito vino & santalo citrino.

Manna calabrina utetur ex intervallis, ex decocto carnium vitulinarum: item conserva ex floribus caryophyllorum nostrorum: pro potu parabitur decoctum ex dr. j. ligni nephritici in unc. viij. aquæ macerati extra ignem. Aut ex magno cyatho aquæ, octava parte vini, tribus talleolis citri cum cortice santali citrini & saccharo grata concinnabitur potio: cataplasma valet ex farina hordei, fabarum, orobi, lini cum mica panis secalini, terebenthinæ tantillo & oleo chamæmelino.

Hora somni sæpe conciliandus somnus, hordeatis cum decocto pulli.

Ante pastus sumat tabellam, vel electuarii diamargariti frigidi vel aromatici rosati; in fine pastus pulverem convenientem ad roborandas partes.

In vehementi dolore cerotum ex psyllio conferet.

Litus.

♃. *Mucoris seminis psyllii, lini, cydoniorum, conquassati, lib.* ß: *vitellos ovorum duorum*: *amyli, unc. ij*: *caphuræ, parum*: *fiat linimentum.* Si diamargariti & aromatici rosati tabellas respuat, harum loco conveniet opiata sequens.

Tabellæ.

♃. Cor-

℞. Corticis citrii conditi, dr. ij: rasuræ eboris, cornu cervi, fragmentorum lapidum pretiosorum, ana, scr. j: sassafras, chinæ, ana, dr. jß: granorum kermes, dr. ß: diamargariti frigidi, scr. ij: fœniculi Florentini, & triasantalon, ana, scr. ß: cum saccharo in aqua buglossi soluto fiant tabellæ, quibus a pastu & ante pastum utetur.

Si malum rebelle pyrotica conferent.

CONSILIUM CXIII.

De calculosa affectione.

JUvenis quidam annos natus 25. specie quadam calculosæ affectionis laborat, & circa renum regionem dolorem gravem sæpe persentiscit; hinc quæ sequuntur remedia sunt instituta; clysteres ex remollientibus, ciceribus rubris, capillaribus chamæmelo coctis in sero lactis: dissolve catholicum, benedictam laxativam, terebenthinam, oleum liliorum.

Manna, cassia, conveniet ex decocto Galli veteris, seminis bardanæ, melonum, milii solis, saxifragæ & bipinellæ, cicerum rubrorum: dein utetur bolis sequentibus. *Purgatio.*

℞. Terebenthinæ lautæ in aqua parietariæ unc. ß. rhei, scr. j: lapidis judaici, scr. ß: cum diatragacantho frigido fiant Boli. *Bolus.*

Datæ tabellæ diatragacanthi frigidi, bechicæ, diaireos.

Pulvis institutus ex milio solis, pulvere burgæ spinæ, lapide judaico, electuario ducis cum aqua terebenthinæ. *Pulvis.*

Datus succus amygdalarum dulcium cum aqua stillatitia terebenthinæ; item cum succo mali aurei, & vino albo.

℞. Quatuor seminum frigidorum majorum, ana, dr. ß: asparagi, lithospermatis, ana, scr. ij: pulveris lapidum cancrorum, & lapidis judaici, ana, scr. ß: pulveris burgæ spinæ & seminis bardanæ, ana, scr. ß: syrupi de raphano parum, dianthos, dr. j. fiat pulvis utendus cum julepo sequenti.

℞. Syrupi de althæa & limonum, ana, unc. j. syrupi de raphano, unc. ß: aquæ decoctionis fabarum, unc. iiij: fiat julepus.

Syrupus magistralis tandem concinnabitur, de quo capiat circa ultimas lunæ quadras, superbibendo decoctum galli veteris, milii solis, saxifragæ, & cicerum rubrorum.

℞. Radicum eryngii, petroselini, asparagi, cichorii, fragariæ, ana, unc. ß: capillarium omnium, bipinellæ, saxifragæ, arestæ bovis, violarum, bismalvæ, ana, man. j: borraginis, buglossi, endiviæ, & summitatum lupuli, seseleos, ana, dr. j: ficuum, passularum mundatarum, jujubarum, sebesten, ana, unc. j: grana halicacabi x: foliorum orientalium unc. ij: agarici nodulo inclusi, unc. j: fiat decoctio: in colaturæ lib. j dissolve sacchari q. s. coque in syrupi consistentiam, addendo extra ignem unc. ß rhei electi, in parte decocti prædicti infusi cum tantillo cinnamomi & ligni aloes: fiat syrupus. *Syrupus.*

Juscula frequentia cum decocto carnis vitulinæ, hordei, adde succum citrii.

Litus

Litus. Litus ad regionem renum ex temperatis.

Cælo clementiore, ſemicupium incoctis foliis vitis, malvæ, biſmalvæ & violariæ, radicibus althææ, floribus nympheæ, capitibus aliquot papaveris albi ſæviente dolore.

Emulſ. ℞. Medullæ ſeminis melonum recentis, unc. j: amygdalarum dulcium, dr. vj. ſeminis lactucæ & papaveris albi, ana, unc. ß: grana alkekengi iv: tere diligenter in mortario, affundendo lib. jß: decocti radicis altheæ, glycyrrhizæ, hordei & florum nympheæ fiat emulſio in qua diſſolve gummi Arabici in aqua nenupharis liquefacti dr. ij: capiat magnum hauſtum poſt moram quadrantis horæ in ſemicupio: capiat item hora ſomni.

CONSILIUM CXIV.

De Cachexia, Ictero, & aliis affectibus.

NObilis mulier cachectica erat, macra, icterica, nauſeabunda, colicis doloribus obnoxia, intra hæc brevia capita conſtitimus.

Uſus ſit aquæ rhei cum decocto ſplenico, hepatico, additis lichene, chamæpyti & ſantalis.

Syrupus. Syrupus magiſtralis cum paſſulis, floribus tunicæ altilis, taraxaco, rubia tinctorum, hepatica, ciceribus rubris, granis kermes, eupatorio, caſſutha, cortice tamariſci, capparum, radicibus ſanamundæ, tormentillæ, ſcabioſa, bellide, additis foliis ſennæ, & rheo, ſucco citrii, pomorum, bugloſſi, ceraſorum & ſaccharo; uſus ad unc. j. cum aqua bugloſſi, oxytriphylli: convenient tabellæ cum ſimplice rheo, & croco martis vel ſequentes.

Tabellæ. ℞. *Corticis citrii conditi, dr. jß: raſuræ eboris, cornu cervi, fragmentorum lapidum pretioſorum, ana, ſcr. j: radicis ſaſſafras, & chinæ, ana, dr. j: croci martis, dr. vj: granorum kermes, dr. ß: pulveris lumbricorum terræ præparatorum, dr. j: diamargariti frigidi & roſati, ana, ſcr. ij: fœniculi florentini tantillum; cum ſaccharo in aqua roſarum & bugloſſi ſoluto, fiant tabellæ, ponderis dr. ij.* Valebit conſerva ex floribus tunicæ altilis, bugloſſi & borraginis.

Utatur juſculo cum pullo & armo vitulino, cum hordeo & paſſulis.

Syrupus pomorum: julepus roſatus, de cichorio ſimplex & byzantinus erit ex uſu.

Phlebotomia aliquando parca manu.

Balnea aquæ dulcis, ſed diu in iis non eſt immorandum.

Pro utero, primas tenet ſyrupus ex ceraſis, de agreſta exacte paratus.

Litus ad hepar, ex cerato ſantalino.

℞. *Hordei, man. ij: coriandri parati, dr. ij: apii, adianthi, ana, pug. j: fiat decoctio: utatur cum vino albo mane, ſi febris non adſit, aut paretur cum ſaccharo & melle.*

Utatur

Utatur hordeatis paratis cum jure pulli, & carnium vitulinarum, capiat mane & sero.

Lac asinæ, serum lactis, cum syrupo violarum percolatum diligenter, convenit; & panis in lacte subactus, item aqua nephritica.

CONSILIUM CXV.

De pulmonis calida intemperie.

AD prophylaxim affectus pulmonis, cum caloris sensu, & saliva salsuginosa, ac si sputum foret piperatum, nobili viro hæc præscripta fuerunt.

Cassiæ frequens usus; vel opiatæ laxativæ, ex decocto pectorali refrigerante, cum tamarindis, passulis corinthiacis, floribus nympheæ, intybaceis, cum folliculis, addita cassia, pulpa sebesten, conserva violarum. *Opiata.*

Cassia dissolvatur in jusculo, vel refrigerante decocto, modo coletur, modo non, sed non colata est melius profectura, medulla enim potentiorem habet effectum. Baculus glycyrrhizæ temperetur in ptisana vulgari, facta cum hordeo, additis seminibus quatuor frigidis: delingenda est glycyrrhiza sic temperata; frequens usus conveniet pilularum hypoglottidon, vel tabellarum paratarum ex bechicis, addito papavere albo. *Cassia non colata magis lenit, temperat, humectat, bilem & pituitam ducit.*

Julepus rosarum cum æqua portione syrupi de nymphea: utrumque dissolve aqua decoctionis hordei: frustula pomorum succulentorum & suaveolentium, addita aqua rosacea.

Hordeata frequentia, cum aqua parata, in qua temperabis semina cucurbitæ, lactucæ, & aliquando papaveris albi. *Hordeata.*

Somnifera valebunt blanda, præsertim si tussis molestet; usus frequens pomorum non nimis coctorum, additis jujubis, floribus nympheæ. *Somnifera.*

Lac asininum tempore commodo. *Lac asinæ.*

Non attrahere aërem nimis calidum, ex luculento igni; jscula refrigerantia, epithemata; reserare basilicam sinistram.

Balneorum creberrimus usus, nam licet, quorumdam opinione, pulmonicis non conferat, quod liquet & humores fundat, unde aut febris, aut inflammatio: tamen ad eos affectus Hippocrates commendat; *Peripneumoniæ* (ait) *magis quam ardenti febri confert balneum, nam lateris & pectoris mulcet dolorem, sputum educit, maturat, &c.* quidam nomine peripneumoniæ communiter intelligi voluit omnem pectoris dolorem. Nam peripneumonia vera non habet conjunctum lateris dolorem, & tamen Hippocrates loquens de peripneumonia meminit lateris doloris, quem balneum discutit. *Balnea.* *3. acut.*

CONSILIUM CXVI.

In hydropis metu, & pulmonis, hepatisque latente vitio.

Hipp. de int. affect. per 10. dies initio quasi a cibo abstinendum putat, dat lac caprillum ad 4. heminas, addit 4. partem mulsæ. Hipp. ibid. si tumor, ait, constitutus sit in scroto, & femoribus ac tibiis, acuto scalpello multa & frequentia vulnuscula incutito.

PRudenter se gerere oportet, ne usu hydroticorum calidiorum augeatur intemperies hepatis & pulmonum: post intemperiem impense calidam, sequitur aliquando hydrops dum serum putre gignitur, loco laudabilis sanguinis, aut tympanites sequitur.

Purgationes ex intervallis; a calefacientibus multum abstinendo.

Phlebotomia si hepatis & pulmonum phlogosis sese prodat: radix filicis maris confert; manna calabrina profuit.

Si tument partes imæ, maximeque scrotum, cauterio locus esse potest.

Usus mechoacannæ, aut jalapæ erit utilis, aut herbæ nephriticæ.

Jusculorum rarus usus, aut in forma panatellæ.

Fotus blandi ad ventrem.

Cataplasmata ex farinis, qualia sunt alio loco ante præscripta; vinum album cum radice campanæ & eryngii, china, sassafras: tabellarum de citro usus esto cum vino albo.

Syrupus ex floribus persicæ arboris.

Electuarium triasantalinum triplo rheo, cum croco Martis, fœniculum florentinum, aut anisum.

Pulvis conveniens a pastu.

Hæc decreta consulibus D. M. Ellenio & Petræo clariss. collegis die 12. Januar. 1609.

CONSILIUM CXVII.

De Calculo renum.

DOlor de quo jamdudum conqueritur, vel a rene originem ducit, ratione cujusdam calculi, qui in eo jam rudimentum quoddam accepit; qui si talis exsistit qualem urinæ demonstant, haud dubie bona victus lege ab hujus molestiis vindicari poterit. Quod autem ad hypogastrii & testiculi dolorem attinet, is excitatur tum ab obstructione ureteris a calculo, tum ob consensum testiculorum cum vasis spermaticis quæ ab emulgente oriuntur. Ad doloris molestias demulcendas paroxysmi tempore, & præcautionem ejusdem præsentis, aut imminentis, phlebotomia, si plethora subest, & purgationibus corpus vacuandum est, quæ non modo humores in partem affectam influentes, sed & jam ipsi reni impactos vacuent, & eliminent. At vero præsidia quibus ea præstari possunt, sunt leves purgationes, clysteres, pilulæ, apozemata; demum fotus,

fotus, litus, balnea, unguenta, & alia de quibus in sequentibus dicetur. Si dolor recrudescat & παλιγκοταίνει (n); quia nil magis urget, & Medici sollicitudinem ad se convertit, quam dolor gravis maxime in paroxysmo, dicemus in primis, quibus artibus is quam primum leniri possit & demulceri: dein quid sit alio curationis tempore peragendum. Quum redibit paroxysmus, injicienda erunt enemata consueta, addita terebenthina Veneta, fovendaque erit pars dolore obsessa sacculis, quibus si dolor non sedetur & conquiescat, demergendus erit in balneum aquæ tepentis fumo & odore carentis, in quo diu morabitur, modo nulla virium dehortetur imbecillitas: dein illinienda erit renum regio unguento ad id accommodato; quibus præsidiis si non mitescat dolor, ea demum iteranda erunt & denuo æger in balneum demittendus erit, ut relaxatis balnei tepore partibus, longe facilius calculus a rene per ureteres in vesicam, ab hacque foras protrudatur & eliminetur. In doloris acerbitate utile erit olei amygdalarum dulcium sine igne extracti unc. jß. & succi limonum unc. ß. propinare; demum dolore sedato, bolum cassiæ cum rheo, addita interdum benedictæ laxativæ portiuncula exhibere, vel potionem sequentem, si bolum respuat, cum rheo concinnatam; dein interpositis aliquot diebus terebenthinam: si vero in multos dies producatur dolor, utile etiam erit haurire apozemata, aut decoctum cicerum rubrorum cum radicibus petroselini, altheæ, bipinellæ &c. diebus scilicet iis quibus non purgabitur: si nausea, vomitio, aut ventriculi imbecillitas fatiget ob consensum quem habet cum renibus, is roborandus erit unctione ex oleo mastichino, aut emplastro ex mastiche, cera & oleo cydoniorum. Quin & ad hujus morbi præcautionem magna est purgationis efficacia ex cassia cum rheo, benedicta laxativa interdum; caputque deplendum quod grave persentitur. Interim vero decimo quinto quoque die repetenda erit, maxime si de renum aliqua gravitate conqueratur, catharsis, aut ex pilulis stomachicis octavo quoque die devorandis; diebus vero intermediis convenient tabellæ triasantalon quadruplicato rheo. Hipp.

Sed & ad præcavendum hunc affectum insignes & certas vires habet quod sequitur jusculum.

℞. *Hordei integri, pug. j. radicum petroselini, acetosæ, fœniculi, cichorii, brusci, ana, dr. j: quatuor seminum frigidorum majorum conquassatorum, ana, unc. ß: foliorum acetosæ, portulacæ, lactucæ, pimpinellæ, summitatum malvæ & violarum, ana, man. ß: bulliant in aqua fluviatili cum gallo gallinaceo & crure vitulino: servetur decoctum; de quo capiat unc. vi. per 4. dies mane hor. 2. ante cibum cum succi mali citrii unc. ß, ante cum eodem jusculo, sub ipsum sumtionis, fervefacta:* sic enim mox urinæ funduntur multæ subsidentia multa arenosa, & humore crasso ac viscido præditæ, & alvi libertas procurabitur; adstrictio enim alvi una est ex causis cur dolor ita frequenter redeat.

Interim diæta instituenda est, quæ convenienti usu rerum sex non naturalium minimum in corpore crassorum lentorum & viscidorum humorum

(n) Exacerbetur.

morum coacervet. Ergo piſcibus abſtinendum, carne bubula, ſuilla, avium paluſtrium, caſeo, leguminibus, lacticiniis, ovis frixis, duris, placentis piſtoriiſque omnibus operibus, acetariis, fructibus crudis, pane azymo, denique omni alimentorum obſtruentium genere; fugienda in cibo & potu ſatietas, ut quæ ſit cruditatis parens, item ſomnus diurnus, aut ſtatim a cibo.

Vitandæ aquæ paluſtres & limoſæ, vina craſſa, zythum &c. potulenta, fugienda.

Vinum ſit album, aut rubrum tenue, aqua multa decocti graminis aut althææ dilutum.

Acetariorum loco ſint cappares, criſta marina, talleolæ citrii ſaccharatæ, aut bipinella condita.

Licebit etiam utiliter hiberno tempore, 4. aut 5. dierum ſpatio, vacuato corpore, hydromelite uti ante paſtus, demum per 10. aut 12. dies, quieſcet; tumque ſi gravitas in rene percipiatur, purgato deinceps corpore, repetendus erit hydromelitis uſus.

Sequuntur formulæ remediorum ſupra commemoratorum.

♃. *Caſſiæ recenter extractæ, unc. j: rhei electi, dr. j: cum pauco cinnamomo & diatragacantho fiat bolus capiendus ut dictum eſt.* Interdum vero loco rhei pulveriſati dr. jß. benedictæ laxativæ addenda. Si bolum reſpuat, uti poterit potione ſequenti.

♃. *Radicum petroſelini, aſparagi, fœniculi, graminis: ſeminis carthami, ana, dr. iij: betonicæ, violarum, adianthi, ſaxifragæ, bipinellæ, endiviæ, bugloſſi totius, ana, man. ß: pruna damaſcena, num. vj: ſeminum melonis, cucurbitæ, althææ, citrii, cardui, ana, dr. ß: glycyrrhizæ raſæ, dr. j: cicerum rubrorum, dr. iij: florum cordialium, ana, pug. j: fiat decoctio ad unam doſim: in colatura infunde, rhei electi, dr. ij: cinnamomi, ſcr. j: in expreſſione diſſolve catholici & ſyrupi capillorum Veneris, ana, unc. ß: fiat doſis: capiat ut dictum eſt.*

In paroxyſmo caſſia primas tenet.

♃. *Terebenthinæ Venetæ lotæ in aqua parietariæ, dr. iij: rhei electi tenuiſſime pulveriſati, dr. ß: cum ſcr. ij diatragacanthi frigidi fiant parvi boli; involvantur nebulis vino albo madefactis: capiat ex cochleari cum ſyrupo capillorum Veneris poſt purgationem.*

♃. *Radicum quinque aperientium, ana, unc. ß: oxylapathi, graminis, ana, dr. vj: cichorii totius, agrimoniæ, cuſcutæ, capillarium omnium, bipinellæ, ſaxifragæ, betonicæ, violarum, parietariæ, bugloſſi totius, ana, man. ß: quatuor ſeminum frigidorum majorum, ſeminum althææ, milii ſolis, ana, dr. j: glycyrrhizæ raſæ, dr. ij: cicerum rubrorum, unc. ß: florum cordialium, ana, pug. j: fiat decoctum ad quart. iij: in colatura diſſolve ſyrupi de althæa, capillorum & de limonibus, ana, unc. jß: fiat apozema clarum, aromatizandum cinnamomi, dr. j: capiat tribus ſequentibus matutinis per horam ante cibum: ſed prius capiat tabellam unam electuarii triaſantalon, ut dictum eſt, idque intermediis temporibus purgationis.*

Sequentibus pilulis utetur ſemel in hebdomade ante paſtus hiberno tempore, ut alvus libera maneat.

♃. *Aloës*

♃. *Aloës non lotæ, dr. iij: rhei electi pulverisati, agarici trochiscati, ana, dr. jß: pulveris electuarii ducis, dr. ß: excipiantur diaphœnico: fiat parva massa: capiat scr. ijß: aut dr. j: pro dosi.*

Sequenti die clystere alvum proluere antè accessionem multum proderit.

♃. *Malvæ, bismalvæ, parietariæ, violariæ, betæ, ana, man. j: cicerum rubrorum, unc. j: seminis lini, fœniculi, fœnugræci, ana, dr. iij: florum chamæmeli, meliloti, ana, pug. j: fiat decoctum in hydromelle ad lib. j: in colatura dissolve catholici, & diaphœnici, ana, unc. ß: mellis rosati & terebenthinæ Venetæ, ana, dr. vj: olei amygdalarum dulcium, unc. iij: fiat clyster injiciendus ut dictum est.* Si rejecto primo dolor remanserit alter injiciatur.

♃. *Malvæ, bismalvæ totius, violariæ, parietariæ, ana, man. j: chamæmeli, meliloti, ana, man. ß: althææ, lini, ana, dr. iij: fiant sacculi duo: bulliant in aqua & vino albo, pro fotu partis dolentis alternatim applicabuntur: si dolor renum gravis sit bulliant in lacte.*

Ex eadem materia parabitur balneum in quo æger urgente dolore insidebit.

A fotu fiat litus pro renibus fæviente dolore.

♃. *Mucaginis seminis althææ, lini, extractæ in aqua parietariæ, ana, unc. jß: adipis cuniculi, dr. vj: olei amygdalarum dulcium & scorpionum loti in aqua saxifragæ, ana, q. s. fiat linimentum: addatur ceratum santalinum in summo æstu.*

♃. *Pulveris diatragacanthi frigidi, unc. ß: pulveris nuclei mespilorum, dr. ß: seminis milii solis, lapidis Judaici, ana, scr. j: seminis althææ, petroselini Macedonici, ana, scr. ß: cum sacchari, unc. j: fiat pulvis: capiat mane post purgatum corpus, & usum apozematum præscriptorum ex cochleari, superbibendo parum vini albi per 3. aut 4. dies continuos, postea abstinebit, quoad iterum purgatus fuerit.*

Hæc decreta consulibus Clariss. Med. D. Gorræo, Petræo, & Riolano.

CONSILIUM CXVIII.

Pro Muliere ad convulsiones epilepticas prona.

SYmptomata commemorata ut terroris plena sunt, ita a mala causa ortum ducunt, quæcumque & undecumque illa sit. Et quod periodis quibusdam malum revertitur, id diathesim jam inductam declarat, quæ ut causa generatrix, ita & reducis paroxysmi auctor exsistit. Ma- 1.
lum est, quod frequenter redivivus affectus redeat; pejus, quod partes principes cor & cerebrum impetat; pessimum, quod non solum per consensum cerebrum laboret, sed etiam per se, & quod morbus ipsa obsidione caput deterius afficiat, quam affectum fuerit. Quod palpitationes præcedant, deinde vertigines, epilepsiæ paranymphi, deinde aliquid convulsivum id ab inferioribus partibus teter vapor facile consurgens facile 2. *Idea affectionis istius &*
committit. An vera sit epilepsia in incerto est, quum a Medico sit additum,

vertig. & convulſ. a Galen. explicatur. ad part. 27. 4. ac.

additum, *Et velut quædam epilepſia*, Hippocratis more qui quum dicit σπασμῶδές τι, aut σπασμόν τινα (*o*) abſolutam convulſionem non putat, ut ſingultus fidem quoque facit.

Ceterum quum dicimus partes inferiores, & parentes & fontes vaporis iſtius tot gravium ſymptomatum auctoris, in ambiguo etiam verſamur. Nam & viſcera ſub hoc nomine intelligi poſſunt, & uterus ipſe gravium morborum, & generi muliebri κατὰ τὴν ἰδέαν (*p*) propriorum auctor & fundus. Poſſunt intelligi partes externæ, crura, tibiæ, pedes, a quibus ſolis aliquando tanta labes manat, quatenus a principe Avicenna morbus in habitu corporis nominatur: hæc autem cognoſcere, ideam morbi cognoſcere eſt. Aliis atque aliis ſignis res diſtinguenda eſt, quum magni interſit ad remedia uſurpanda, ſi ab utero, ſi a præcordiis, ſi ab habitu ipſo & cruribus (ut hiſtoria morbi ſubindicat) malum eſt repetendum: Nam & tremor tibiarum, & extenuatio, quid, niſi malum portendit?

Senſus frigoris in ventriculo, ventris adſtrictio, contrariam quamdam temperiem ventriculi & hepatis declarant; id quum adeſt, magnorum morborum fons & ſuſcitabulum exſiſtit; plura ipſa αὐτοψία (*q*) docere poteſt.

Concinnetur electuarium lenitivum quo facilitas alvo concilietur, hanc blandius ducere optabilius eſt. Clyſterum frequens uſus.

Detractio ſanguinis vere & autumno, maxime ſi ſanguis peccet & κατὰ τὸ πλῆθος, καὶ κατὰ τὸ πάθος (*r*). Item catharſis, ſed autumno blandior, & frequentior, ob contumaciam humorum, & neſcio quod empyreuma a prægreſſa æſtate, & aduſtionem, quam unam natura abhorret, quæ duo morbos autumnales, aut funeſtos, aut longos reddunt, (unde κατ' ἐξοχὴν (*s*) autumnus peſtifer dicitur, & funebris:) funeſtos, quum tabum malignum cito vitæ ſtamen abrumpit, alterato aut diſſipato ſpiritu: longos ob humorum contumaciam, obſtructionem a prava diæta; addo partium latens & inteſtinum vitium vix explicandum. Hinc virium infirmitas: at ſolæ vires, aut præſentes morbos abigunt, aut futuros arcent. Ventriculo robur concilietur, par ſtudium eſto in cerebro roborando, vitando quæ ſanguinem & ſpiritus inflammant.

Major animi impetus reprimendus, iræ frenos injicere: nam animi motus malum provocant.

Pyrotica tibiis.

3. Ungulæ Alces uſus ad inſultus epilepticos apprime conferens geſtanda quoque.

Aquarum naturalium uſus, maxime Nivernenſium, ut ne majore ſumtu Spadenſes affectentur. Sed hæc Medicus domeſticus expendet, examinabit.

ANNO-

(*o*) Quidpiam ſpaſmodicum aut quandam convulſionem.

(*p*) Secundum ideam.

(*q*) Ocularis inſpectio.

(*r*) Secundum plenitudinem & ſecundum paſſionem.

(*s*) Per excellentiam.

ANNOTATIONES.

1. *Morbi longi ob crassos humores fiunt coctu difficiles; & qui partibus impinguntur; dispositiones morborum & humorum magis tumoribus praeduris; quam inflammationibus assimilantur. Pauci fiunt morbi longi per compassionem, & absque loco patiente, in quo venae omnes habent aequaliter humores putrentes. Galenus* ad aph. lib. 2. Acutorum.

2. *Quaestio fuit an balneum conferret. Alias conferre potest, alias obesse. Ita Galenus dum loquitur de vertigine: Capitis solius caliditatem quovis alio modo habentis balneum juvat. Quum vero spiritus flatulentus ob humorum pravitatem ad caput fertur, hos lavare non convenit. Ac si dicat, si malum in cerebro locale est, balneum confert, sin minus, nequaquam.*

3. *Quidam affirmant se hanc medendi rationem praesertim ad Epilepticos a quibusdam accepisse. Antimonii praeparati, dr. ß: accipitur maceraturque in lib. ij. vini albi optimi; paroxysmi tempore cochlear unum istius vini in os infunditur.*

CONSILIUM CXIX.

De inordinatis mensibus, & uteri quodam Rheumatismo, & aliis affectibus.

MUlier haec partim divino favore, partim artis ope liberata est periculo, omnino tamen restituta non videtur; nam superstes cacochymia succrescentem cacochymiam induxit, atque adeo in cachexiam quamdam adduxit: omnis enim coloris suavitas nitorque decussus est, inde totius corporis affectio indicatur, quamquam aliarum partium vernacula quaedam affectio quae κατὰ τὴν ἰδέαν (*t*) id est ex symptomatum syndrome apparet, quorum ἐπιγένεσιν (*u*) facit propagatio causae morbificae. Corporis coloratio similis est humoribus subjectis: id quod declarat aliquid intus male geri, sive id splenicum sit, sive insignis obstructionis soboles. Magna sunt argumenta hypochondriacae affectionis, non minora uteri laborantis: quamquam Galeno totum corpus utero simile est omnino, Graece τοῦ πιτον, quidam (fere) interpretantur.

Somnus turbulentus, dejecta appetentia, a sumto cibo oppressio, malacia quaedam, denique sensus quidam caloris excitati a quodam suscitabulo, ac si calx irrigata foret, ubi primum benignitate alimenti aestuantia viscera madescunt & irrorantur: id autem declarat maxime dioclaeam phlogosim, obstructionemque lactium, unde hypochondriacum πάθος (*x*) maxime originem ducit, opinione Principis.

At

(*t*) Secundum ideam.
(*u*) Epigenesin.
(*x*) Passio.

At affectio uteri partim ejus propria est, partim aliunde; declarant laboriosi menses, decolores, nec per idem tempus venientes, parciores. Inde quoque deterius habet, quod omnis humor motus & non promotus oppressionem faciat. Decolorationem autem non solum pituita, sed & utraque bilis facit Galeno. Proprium autem est mulierum cacochymarum, ut earum menses statam periodum non servent, nativoque careant colore. Si crassiores humores, difficilius fluunt, moramque trahunt; si humidiores & tenuiores, antevertunt, diutiusque perseverant. Muliebria enim aqua laborantibus diuturniora. Ac calamitatem morbosi mensis auget uteri ῥευματισμὸς (y), ut mirum non sit, si concipiendi opportunitas sublata spem prolis ademerit, unde irriguus uterus, humore advena, & forte indigena, proindeque indignabundus τὴν μίξιν reformidat. At tellus nisi bene culta annuo puerperio læta esse non solet, sic totius corporis, maximeque uteri cura habenda est.

Ad apho. 36. lib. 5.

Ibid.

Hippoc. 6. Epid.

Quum menses decolores sint, habeat frequentem syrupum solemnem ex rheo, agarico, folliculis.

Maxime probo in usu quotidiano aquam macerationis rhei; parato decocto ex capillaribus, primula veris, chamæpyti & oxylapatho.

Pulvis sit ad ῥοῦν (z); maxime quæ obstructa liberant, & ῥυπτικὰ (a); calidiora vitentur.

Detractio sanguinis, quum is ægrotet, & κατὰ τὸ πλῆθος, καὶ κατὰ τὸ πάθος.

Uterus alias morosus & τῆς μίξεως (b) indignans repurgetur, purior factus excitetur, stimulis istis concitus quum olim κουφότερος (c) fuerit, fiat εὐήκοος (d) (ut eleganter loquitur Aristoteles) ut culto fundo fructus suavis egerminet.

10. de hist. anim.

CONSILIUM CXX.

Pro Consule jam rudimenta Apoplexiæ experto.

Crebri læsiones ut magni momenti sunt, ita parvæ non mediocrem etiamnum curam, magnæ maximam requirunt; si quando alias, hic nil negligi debet; primas tenent apoplexiæ; harum initia & rudimenta tanti esse debent, ut vel levissima symptomata non negligantur: nedum illud quod in ægro pathognomonicum est quodam modo; id genus linguæ ἀκράτεια (e) & incaute prehendens ἀφωνία (f). Hæc in Clariss. virum inciderunt, sic enim ex fide historiæ a magistris artis medicæ & eleganter conscriptæ constat.

Parva causa medulii exsolvitur nisi quod circa partem principem sit, Hippocrat. de præcept.

Quoniam

(y) Rheumatismus.
(z) Fluorem.
(a) Deobstruentia.
(b) Mistionis.
(c) Levior.
(d) Facile obediens.
(e) Impotentia.
(f) Aphonia.

Quoniam vero & tempus, & ætas, & temperamentum, & vitæ institutum (cujus vis ceteris non est inferior) & cerebri nescio quæ contracta labes, & infirmitas malum revocare possent; hic danda opera, hic vigilandum, hic antevertendum. Sed non multa apud artis magistros edisserenda. Purgetur frequenter apozemate recipiente sennam, agaricum & syrupum rosarum pallidarum, addito rheo. Bis mense purgetur per syrupum ex eadem materia, vel cælo frigido catapotiis cephalicis addito rheo.

Quantum libera alvus capiti conferat. Hipp. 2. de diæt.

Opiata concinnanda ex pulvere splenico, hepaticis conservis, cephalicis non admodum calefacientibus, adjecta confectione Alkermes.

Linatur cervix ex oleo salviæ, castorei, cum pauco oleo nucis moschatæ, adjecta mucagine seminis althææ extractæ in aqua salviæ & cera.

Gargarismus ex salvia, betonica, hyssopo coctis in hydromelite: teneat nucem moschatam in ore. Detractiones sanguinis pro re nata.

Cauterium ad collum. Vena frontis aperienda si plethorici cerebri argumenta adsint; si fieri possit provocandæ & aperiendæ hæmorrhoides. Abstineat a vino quoad ejus fieri potest; utatur chinæ decocto, addendo hiemis tempore salviæ parum. Non provocentur sudores eo decocto, vel ejus loco sic hydrosaccharum. Res venereas prudenter exerceat; quod enim ad venerea, quæ sunt λυσιμελέα ϰὴ λυσιγυῖα ϰὴ ἄνοιαν (g) sæpe accersunt & ad animi pathemata hic præclare facit aurea mediocritas. Magnarum cogitationum cursus reprimendus, ut enim laboranti pede sedendum, nec ambulandum, sic nec cerebro infirmo laborandum.

Alvus evacuata ex reliquo corpore & capite humiditatem ad se attrahit, evacuato capite & auditus, & visus repurgantur, & homines agiles fiunt. Et plen. Galen. ex Hippo. de Aere & loc. qui natura alvum liberam habent, minime pleuritide, &c. morbis corripi. ad aph. 33. lib. 6.

CONSILIUM CXXI.

De Ulcere inguinis & Tumore.

PRoponis nobis quæstionem perdifficilem de ulcere, & tumore inguinis dextri, ad cujus dijudicationem cuperemus rem paullo altius repetitam: nam quum tumor is multis de causis oriri posset, vel in ipsis inguinum glandulis, vel ab intestini aut omenti prolapsu, vel ab utero in eam partem inclinato, non possumus intelligere quæ signa singulorum præcesserint: an scilicet suppressi menses, vel sanies e pudendo manarit; an dolores coxarum, femorum, lumborum, præcesserint, aut etiam pubis, quæ omnia utero male affecto eveniunt. Præterea dubii sumus an tormina aliqua, alvi profluvia, vomitiones, & reliqua quæ solent intestinis laborantibus excitari, apparuerint. Nam quod de stercore rejecto narras, dubium & ambiguum signum videtur, quod fœtore carere scripseris. Similiter & vermis tam ab utero quam ab intestinis rejici potuit: sed plerumque in omnibus ulceribus putridis & male curatis & detersis gignitur, nec tamen intelligimus quanta fuerit ejus longitudo.

(g) Solventia membra, corpus, amentiam.

His de caufis non eft facile tibi perfatisfacere, quodque refcribimus conjectura magis quam certa ratione dictum accipies. Itaque nullis apparentibus fignis male affecti uteri, aut inteftini majoris, ut Ilei, verifimile putamus in inguen dextrum prolapfam fuiffe apophyfim quamdam cæci inteftini, quæ referta fordibus tandem computruit, & finum effecit; ex ea apophyfi ita affecta non eft neceffe fymptomata ea confequi, quæ majore inteftino eoque toto fequi confueverunt, cujufmodi funt volvulus, vomitiones, alvi profluvia & reliqua commemorata.

Hic affectus curari poffit necne primum videndum eft, deinde quibus remediis. Veram curationem fperare partis affectæ natura impedit, quæ regigni nequit, & coalefcere fi divifa fuerit.

Remedia autem non alia adhibenda exiftimamus, quam quæ detergendis ulceribus dicata funt, eoque magis quo pars affecta perpetuis fordibus magis inquinatur.

Fiant autem frequentes, quibus non tantum levabitur malum, fed etiam innotefcere poterit an ulcus penetret in inteftinum, an in uterum, fi diligenter attenderis utriufque partis rejectiones.

Præter topica remedia, cenfemus etiam purgandum corpus frequenter remediis ægræ accommodatis, clyfteres etiam crebro injiciendos, providendumque ventriculi actioni eupeptis & euchymis alimentis.

His accedere poterit & chinæ ufus eo modo quo expedire judicabis; lactis afinini ufus, præfertim per æftatem, ulceribus accommodatus eft, quod vehementer detergeat.

Quod fi male affecti uteri figna appareant, utero confulendum erit; fi Ilei, eodem modo Ileo & ejus affectionibus incumbendum. Hæc decreta Confulibus D. M. I. Gorræo, & I. Contæo.

CONSILIUM CXXII.

De Urinæ incontinentia.

Virgo nobilis urinæ incontinentia jamdudum laborabat, fequentibus remediis illi confultum fuit.

Primum abftineat ab omni jure, præfertim ab eo quod urinam provocet, ut quod fit ex radicibus fœniculi, petrofelini & afparagi, item ab omnibus herbis viridibus: fequenti autem fyrupo 10. quoque die mane utatur.

℞. *Radicis polypodii, cichorii, cyperi, ana, unc.* ß: *plantaginis totius, bugloffi, borraginis, majoranæ, ceterach, fumariæ, primulæ veris, abfinthii romani, ana, man. j. feminis citrii, paffularum mundatarum, ana, dr.* ß: *feminis acetofæ, plantaginis, coriandri, granorum berberis, ana, dr. ij: feminis fœniculi, fcr. iiij. foliorum fennæ mundatæ, unc.* ß: *myrobalanorum citranarum & emblicarum, ana, dr.* ß: *fiat decoctio in colatura ad lib.* ß: *diffolve rhei electi infufi in parte decocti antecedentis expreffionem factam ad unc.* ß: *fyrupi rofarum*

rosarum laxativi, unc. ijß: sacchari q. s. fiat syrupus, utatur unc. ij. pro dosi ut dictum est, cum aqua hordei quæ postea augebitur pro effectu primæ doseos.

Fovebitur extrema pars spinæ prope os sacrum hoc decocto.

♃. *Salviæ, majoranæ, origani, calaminthæ, primulæ veris, lavandulæ, rutæ, ana, man. j. radicis acori, cyperi, ana, dr. j. florum chamæmeli, meliloti, anethi, absinthii romani, ana, pug. j. medii corticis quercus & balaustiorum, ana, pug. j. fiat sacculus qui bulliat in æquis partibus vini styptici & aquæ fabrorum pro fotu partis nominatæ; post fotum illinatur.*

♃. *Olei costi & olei sambuci florum, ana, unc. jß: de hyperico, dr. vj. pulveris cyperi, ireos florentinæ, ana, scr. ij: pulveris balaustiorum, dr. ß. cum cera fiat linimentum pro parte dicta & osse sacro.* Si non levetur hoc remedio, applicabitur emplastrum contra rupturam ossi sacro mista mastiche.

Singulis diebus utetur hoc pulvere.

♃. *Mirobalanorum omnium assatorum & exstinctorum in aceto, ana, unc. j: seminis nasturtii, coriandri præparati, concharum exstinctarum in succo omphacii, ana, dr. jß: ambræ citrinæ, cupulorum glandium, nucis cupressi, ana, scr. iiij: cinnamomi electi, dr. j. corallii, scr. j. pelliculæ stomachi gallinarum præparatæ, scr. iiij. cum saccharo sufficienti fiat pulvis; utatur ex cochleari bis in die longe ante pastum.*

Utatur aqua bullita ferrata; abstineat a vino albo, cujus loco paullo adstringens vinum bibat aqua prædicta dilutum. Vitabit salsa, acria & aromata. Jure lentium coctarum utetur aliquando.

His remediis sanitatem recuperabit.

Si medicamenta per os assumenda abhorreat, utendum erit clysteribus.

♃. *Hydromellis cocti cum seminibus carminativis, cypero, salvia, majorana, floribus chamæmeli & anethi, quart. iij: in colatura dissolve, confectionis hieræ simplicis, unc. ß: mellis anthosati, sacchari rubri, ana, unc. j: olei de hyperico & irini, ana, unc. jß: fiat enema. Utatur sæpe.*

Hæc decreta Consul. D. M. Petræo, & Contæo.

CONSILIUM CXXIII.

De dolore Thoracis & Cervicis.

VIr nobilis varias aëris incommoditates perpessus cœpit conqueri de dolore thoracis, ad medullam spinalem: item de cervicis gravi dolore. Mala victus ratio, animi excandescentia, irarum ardor, habendi ardens desiderium, famis & inediæ tolerantia fecit ut ad ventriculum affluxerint varii humores æruginosi præsertim, qui eum gravissime torserint affixerintve: videbatur pæne opprimi & suffocari præ congestis in ventriculo, partibusque vicinis humoribus. Vocatus D. Palmarius medicamentum præscribit purgans, apozemata celebria, malum quievit: lata est alvus excrementis biliosis, æruginosis; perseverabat tussis siccior, nullus capitis dolor, visus est restitutus; in morbum recidit, conquestus est de difficili respiratione,

tione, cujus caufam referebat ad oppreffionem diaphragmatis a liene. Miffus fanguis ad tria vafcula, corruptus erat; allevatus; paucis poft diebus ex intervallis male habebat. His omnibus fucceffit inappetentia, tumor pedum œdematofus, dolor ad regionem ventriculi, fcrotum intumebat, præfertim fero & mane; cœptum eft quæri de caufa eorum fymptomatum. Medici accufabant hepar, idemque ab intemperie calida laborare dicebant, & humores ferofos gignere, huc & illuc relegare; accufatus quoque lien eft. Non ita pridem fuerant præfcriptæ tabellæ electuarii triafantalon quadruplicato rheo, fuperbibito tantillo vini abfinthitis & aquæ decocti cichorii. Rebus diligenter examinatis hæc ab iis præfcripta funt: purgetur bis in hebdomade cum unc. jß: fyrupi de cichorio compofiti cum rheo, in quo diffolve expreffionem dr. ij. rhei electi infufi in aqua agrimonii cum dr. ß fantali citrini.

Item duobus diebus interjectis utatur fuo electuario triafantalon cum quadruplicato rheo: poft 15. dies foveatur utrumque hypochondrium fotu fequenti.

♃. Foliorum malvæ, bifmalvæ, violariæ, cichorii totius & agrimoniæ, ana, man. j: abfinthii, fcolopendrii, capillorum veneris, ceterach, chamæmeli, ana, man. ß: rofarum rubrarum & menthæ, ana, pug. ij: feminis anifi, fœniculi, ana, unc. j: radicis cyperi, fchœnanthi, calami aromatici, ana, dr. ij: fiant duo facculi interfuti, qui bulliant in aqua & tertia parte vini albi pro fotu cum philtris.

♃. Olei de abfinthio, de capparibus & rofarum, ana, unc. j: fiat litus poft fotum. Præfcripta eft diæta hæc, ut primum cibis euchymis, carnibus potius toftis quam elixis, vino albo & rubro dilutiffimo, jufculis fere abftineret.

FINIS LIBRI TERTII

CONSILIORUM MEDICINALIUM.

PARADIGMATA
ET
HISTORIÆ MORBORUM
OB RARITATEM OBSERVATIONE DIGNISSIMÆ,

Quarum lectio non minus rei ipsius gravitate, & admiratione, quam utilitatis ubertate est ad medendum & præsentiendum profutura.

AUCTORE

M. GUIL. BALLONIO

D. Medico Paris. Celeberrimo,

ET EDITORE

M. JACOBO THEVART

D. Medico Parisiensi.

LECTORIBUS BENEVOLIS

GUILL. DE BAILLOU

MEDICUS εὐπραγεῖν (a).

SÆPE illud usu venit ut quæ nobis obvia sunt, & sub sensum cadunt, ea nobis in nihilo habeantur: contra ea mirari soleamus ac amplecti quæ a nostris sensibus sunt remota. Et tamen in iis quæ ob oculos aut ponuntur, aut forte incidunt, vis magna poni debet: quod eorum observatio ad communem rerum eximiarum effigiem animo imprimendam plurimum sit profutura. Relinquamus externa, in domesticis diligentiam nostram acuamus. Quum hoc opusculum rei medicæ sit accommodatum, e communi foro res est a nobis repetenda. Quoties novi morbi incognitique in dies surgunt ac nascuntur, qui a plerisque negliguntur? Sed id male, magnoque ægrotantium incommodo. Quod eo ab illis prætermittitur, aut quod omnium morborum ut est nomen idem, ita & rationem, & ideam, & indolem eamdem esse falso crediderunt: aut quod ignorant quorsum rerum singularum observatio pertineat, & quantum adjumenti sit allatura: aut, quum sibi persuadeant inde nonnihil & ad laudem, & ad cognoscendum opis contingere posse; hoc tamen flocci faciunt, & turpi otio languere malunt. Quorum ut sinistra levetur opinio, ignorantia adjuvetur, & ignavus in re fructuosa animus stimuletur addito minimo calcari, uno id verbo res potest explicari. Nemo ignorat ex singulorum in quoque corpore cognitione universam ac generalem rerum in arte medica comprehensionem fluxisse: in qua communium theorematon omnis ratio vertitur, & tota vis posita jacet. Et quum admirabilis iste cursus ac progressio cœperit inde, minimo ex isto principio in tantam copiam & rerum ubertatem sensim increscens: ne mirum sit si quæ rara sunt & communem aliorum opinionem superant, ea necesse sit proponi & ad communem usum accommodari. Ut enim fructuosa fuit eorum, quæ ut plurimum contigere, cognitio, ita minorem non est habitura apud eruditos homines, qui otio non abutuntur, auctoritatem, eorum quæ raro eveniunt operosa observatio. Aut si illa in loco aliquo ponitur, cur hæc exsulabit? Quamquam, nisi nos in nostra opera industriaque excitanda cæcutiamus, pluris faciendum putamus id quod raro venit, quam quod sæpe sese jactat in populo, ut nullus sit qui etiam in quadrimo ejus notitiam non profitea-

(a) Benè agere.

profiteatur. Nam ut rariorum rerum observatio eruditorum ferit sensus, ac eis adblanditur: ita in tritis vulgaribusque rebus imperitæ multitudinis dissoluta industria versari solet. Qui in theatris laudem quærunt aliquam, dum mores hominum ficto simulatoque sermone, aut persequuntur, aut informant, non quod omnibus notum proponunt, sed reconditum aliquid & inauditum vulgo exponunt, ut ex adumbrata simulataque fabulæ serie aliquid expressum verumque eliciatur: Eodem modo in arte medica; cujus non ubique non adest usus; sæpe ea quæ præclara minusque sub sensum cadunt, notari debent, ut in iis quæ eventura sunt aliquid sit quod meminerimus, ac ne frustra res admiremur, ac si nil tale umquam contigisset. Quod multis qui popularem gratiam venantur ex usu fuit, qui ut suam ignorantiam occultent, aut rei occultæ & a communi sensu remotæ nonnullam explicationem venditent, tum demum gloriantur quum quid novum evenisse vulgo persuadent. Nam si ex animo res processerit, nec opinionem rei eventus fefellerit, publicandæ suæ industriæ inde occasionem quærunt, quum tamen potius fortunæ talis eventus sit adscribendus; sin quid adversum evenerit, ad rei difficultatem numquam antea a quoquam perceptæ confugiunt. Ac dum eorum quæ raro eveniunt (eveniunt tamen, sed hoc fugiunt non advertentes) ignari de populo male merentur, justam se satis occasionem prætexere putant, si se rei difficultate & insolentia defenderint. Quod ut effugiamus, ex propriis observationibus, & veterum Neotericorumque scriptis nonnulla morborum raro in vulgus sævientium παραδείγματα (b) elicere voluimus, ut hæc animis nostris retenta impressaque proficiant. Nam & ita admirationis in morbis (quæ admiratio artem obscurat) occasio omnis tolletur, & similibus exemplis eruditi, quod erit muneris, prosequemur, quum exemplorum prolatio summa cum delectatione auctoritatem & fidem orationi afferre soleat. Valete.

(*b*) Paradigmata.

GUIL-

GULIELMI
BALLONII
MEDICI PARISIENSIS
CELEBERRIMI,
PARADIGMATA,
ET
HISTORIÆ MORBORUM OB RARITATEM
observatione dignissimæ, quarum lectio, non minus rei ipsius gravitate, & admiratione, quam utilitatis ubertate est ad medendum & præsentiendum profutura.

HISTORIA I.

DOMINUS de Montgeron, in multa apud Henricum III. gratia, inter 4. & 5. costam vulneratus fuit, & pugio recta quidem adactus erat, & mediastinum penetraverat, deinde paullum inflectendo oppositam pæne partem attigerat. Et minima etiam sectione sedes ipsius pugionis indagari potuerat, & fluenti sanguini, deinde suppresso exitus parari, ac si contraria & opposita fuisset apertio. Sed ut sæpe summorum virorum, & fiduciam rerum magnarum habentium cæcitas est maxima etiam in rebus minimis, quod ratio, quod tactus, quod tumor quidam eminens principio dictitabat, nimirum fieri debere eo loco apertionem, id differtur, negligitur, tandem necis occasionem allaturum. Ingens fuit hæmorrhagia, insignis alicujus rami venæ ἀζύγυ (c) cæsi argumentum: jussus omnino quiescere: nulla tussis pæne toto morbi tempore, difficultas spirandi exigua, poterat in utrumque latus dormire. Quidam ex Medicis volebat experiri, num alacer esset in se erigendo, jube-

(c) Sine pari.

bat ut sese æger paullum erigeret; maxime ut detegeretur, num aliquid in capacitate esset, quod motu ipso deprehenderetur: sed, ut inter pares invidia facile se jactat, aliis id non placuit; maxime vero quod ejus opinionis auctores primi non essent, & tamen id ad explorandum maxime fuerat opportunum; post quartum diem initum consilium (quoniam vulnus ad cicatricem tendebat) super iis quæ ad vulnus attinet, num tuto sineretur claudi, an vero dilatandum foret, an omnino claudendum, divisæ fuerunt sententiæ. Alii omnino debere claudi censuerunt, quod multum sanguinis & spiritus effluxisset, quod nil alienum videretur in capacitate contentum, quod Galeni & Guidonis consilio vulnera thoracis primo quoque tempore essent ad cicatricem ducenda, alioqui fistulæ metum esse, & sphaceli alicujus, aut siderationis in pulmone, qui alioqui alieno aëri & externo assuetu, facile affici alterarique posset: naturæ negotium dandum, viam esse ad os, ad urinas, aut intestina: pleuritides beneficio naturæ transsumta exsuctaque materia curari. Alii contra nitebantur suspecta esse ægri bona & præter rationem allevationem: insigne vas incisum, sic non esse probabile, ut intra quatriduum clauderetur: formidabilem esse cicatricem externam, quod quum pars interna sit membranosa, proptereaque amplius vulnere diducatur quam carnosa, & tardius coalescat quam ipsa carnosa, metus sit ne, falsa opinione internæ membranæ ad cicatricem perductæ, præter opinionem vulnus refricetur & refringatur: ac tum forte non amplius locus erit pyulco, aut evacuationi suppressæ saniei. Dicebant nil referre, si bene habere videretur primis diebus, sed expectandos alios dies criticos, & quid serus vesper veheret: in his vulneribus tuta omnia timenda esse: non metum esse debere fistulæ, nisi vulnus consenuisset: non ita metuendum esse ab externo aëre, quod plus detrimenti esset affuturum a suppressa sanie, aut pure, quam ab externo ambiente. Atqui dictum est naturæ opus committi debere, & alias tutiores vias confinxisse naturam: contra dictum novercam & brutam esse naturam, & aliquando veluti consulto, pus & saniem ad tempus servare; quod quum commode excerni non potest, repentina mors obtingit: sic satius esse, quum vulnus hiet & pateat, si quid alienum sit, illac expurgare, quam aut novas vias comminisci, aut occlusum obseratumque vulnus denuo aperire; magna enim esset ignorantiæ suspicio, & juncta crudelitatis opinio; immo & tutissime fieri illo loco, & vulnus patere affirmabant & locum esse idoneum sectioni in purulentis. Qui præerat omnia sic moderari voluit, ut utrique parti adblandiretur: at istæ blanditiæ & temperamenta ægrum perdiderunt, desitum est vulnus cicatricem contrahere: triumphus ante victoriam canebatur. Jam satagentium quorumdam Chirurgorum avaritia sibi loculos amplissimos acquirebat ad emungendam regiam liberalitatem, attentiores ad rem erant, non ægri rem, sed suam: Regis qui frequenter aderat (æger enim erat amicus Cæsaris) benevolentiam aucupari volebant, & in hoc omnis eorum ratio, animus, industria, & negotium otiosum versabatur: jam libellos supplices,

vulgo

vulgo *placets*, ad demerendam Regis liberalitatem porrigebant. At Regis nimia diligentia & amor ad præcipitandum ægrum nimius fuit: omnes enim id unum ſtudebant, ut Regi placerent, ut aliquid agere & dicere viderentur; ſic ſalus ægri negligebatur, & ſi quid alias male geſtum fuit, hic male geſtum eſt. Itaque Regis ſpes fallitur, ægri ſalus deſeritur, foro & ſcenæ ſervitur, avaritiæ loculus quæritur, mons parturit, naſcitur ridiculus mus, & his artibus in opprobrium & artis Medicæ & Chirurgiæ omnia convertuntur: minus enim bene tractatur quam aliquis de plebe homuncio, aut ſcrutorum venditor. Porro ſupprimitur ſanies in thorace multa, febris perſeverat, alvi profluvium, macies, tandem de repente difficultas ſpirandi, ῥέγχος (*d*), & inde mors, hæc contingit circa 33. diem a vulnere. Apertum cadaver, tres aut quatuor libræ ſanguinis ſanioſi in capacitate thoracis inventæ ſunt, corpus ipſius pulmonis non erat vulneratum, ſed tamen per ichoris contagionem erat velut tabo infectum, & membrana ſuccingens erat ſiderata. Mirum quod toto morbi tempore nulla pæne tuſſis fuit. Si tantula pars humoris pleuritim facientis tuſſiculas adfert, cur non tanta ſaniei pars in thorace & circum mediaſtinum ſuppreſſa? nullus dolor lateris, nullum ſputum cruentum.

Nobilis vir in bello civili perfuga multa tulit incommoda; in tot tan- 2.
tiſque diſcriminibus cœpit laborare deſtillatione a capite poſtico, præſertim in humeros & cervicem, hinc colli ac cervicis contorſio quædam. Et quum tempore occurſum non fuiſſet remediis ad id inſtitutis, ita malum increvit, ut facies in poſteriora detorqueretur, & non niſi magno conatu in anteriora reflecteretur: at ſive bibere, ſive edere, ſive loqui vellet, funiculo in eam rem comparato retrahebatur caput aliorſum inclinans. Numquam Lutetianis Medicis quidquam tale vivere contigerat: ac laborandum fuit in ſpecie morbi inquirenda, & remediis accommodatis. Videbatur nonnullis unius partis eſſe reſolutio, quæ alteri convulſionem attuliſſet, quod non erat credibile, nam in eodem ſtatu pars perpetuo permanſiſſet. At reducta facies in ſuum locum niſi magno conatu & magno cum dolore ſiſteretur, convulſivo quodam modo ſtatim revellebatur in poſtica, magna omnium qui aderant admiratione. Convulſio erat revera, & omnes muſculi erant affecti & viſcoſo frigidoque humore imbuti, qui diſcuſſus uſu rerum calidarum affectum ſuſtulit.

Mirum & inauditum quod contigit D. Colino Scabino Caletenſi ſyno- 3.
cho febre putrida laboranti; illi multoties educitur ſanguis, febrilis incendii reſtinguendi gratia; una hora, aut altera poſt celebratam phlebotomiam, ſanguis vaſculis exceptus vermiculis plenus conſpicitur, ut in putri & verminoſo caſeo obſervari ſolet: nihilominus convaluit. Cauſam tantæ putredinis referebant Medici ad gravem malignamque exhalationem in aëra ſublatam ex vacuata cloaca civitatis inquinamenta, & purgamenta excipiente, quæ ambientem permixtione labefactaverat, & exitiali labe conſpurcaverat.

Cuidam mulieri quinquagenariæ obortus in ventre tumor, hydropis 4.
opi-

(*d*) Stertor.

opinionem faciebat. Ante morbo gravi afflicta fuerat, victa ars malo grave symptoma non arcuit. Has tumentis aqualiculi molestias menses aliquot tulit, donec in hydropem confirmentur. Fœditas coloris, carnis ac molis collapsus, marcor & eminens abdominis tumor asciten significabant. Afflicta annos aliquot morbo ac symptomate victa excessit. Apertum cadaver, aqua intercus copiose erupit, lien ac jecur vitium fecerat: intestina velut tabo infecta conspiciuntur. Nec alia occultior diuturnæ calamitatis & mortis occasio quæsita est, donec in latrocinantis & penitus scrutantis Chirurgi conspectum se mesenterium dedit: occurrit aliquid insolens cujus novitas non tam admirationem peperit, quam admiratio expectationem superavit; omnibus stupor fuit; inventum est mesenterium ab intestinis separatum & absolutum; pondere, qualitate, abscessuum insolentium, tamquam latentium scaturiginum ubertate, supra quam credi potest fuit prodigiosum: dena pondo pependit; densum, corpulentum, succulentum plus justo: longius, latius & altius quam natura ferret. Sed abscessuum perennitas majori admirationi fuit: nam & meliceridès, & steatomata pullularant: tumores ex iis quidam adeo increverant & satiati fuerant, ut exigua punctione ingens humoris mellei copia æstu quodam exundaret: multiplices tumores & lacunas humoris varietate, aut prudens, aut inconsulta natura quasi cellulis distinxerat: alias coacta ac conglobata materies atheroma potius exprimebat, alias ob solutum, sed aliquantulum viscosum quem continebat humorem in meliceridon familiam tumor erat potius natus cooptari. Choerades non apparebant, sed hic humor in naturam strumosam forte degeneraturus erat: sic omnia monstrosa. Digladiabantur etiam anatomes gnari, & ancipites erant, an esset mesenterium id quod apparebat, an quid aliud. Stupore quodam, nutu, renutu, hæsitatione potius rem definiebant ac dijudicabant (aut se fingebant dijudicare) quam gravi aliqua ratione: ex mutuo ore alii mutuo pudibundi ac dubitabundi pendebant. Ita hercle hæc pars tamquam deformata & in aliam naturam μεταπλασθεῖσα (*e*) naturam propriam ac formam exuerat.

5. Nobilis phreniticus per novem dies decubuerat. Nulla arte conciliatur somnus: circa nonam noctem omnia exacerbata: exsiliebat, & Medico assidenti manum afferre volebat: a ministris in lectum conjectus est, fingit se dormire: inopinato e lecto surgit, & e sublimi fenestra, in Medicum qui in area stabat incidit præceps. Miraculo sanitati restituitur. Putant casu discussam materiam; copiosæ urinæ fluxerunt; simile quid apud Hippocratem *lib. 5. Epidemiorum: cuidam crurum rigor erat, & diuturnus: forte in lapidem cecidit, læsum caput est, vertigo oborta est, desiit malum vetus.*

6. Mulier paupercula se utero gestare opinabatur, venter intumuerat valde: exacti sunt perfecti fetus menses; nil producitur, tumor perseverat. Alii eam hydropicam existimant, alii molam gestare autumant: Posteriorum opinionem eventus meliorem detexit: nam quum annos sexdecim has tumoris

(*e*) Deformata.

moris molestias tulisset, emaciata interiit. Aperto cadavere apparuit uterus undequaque distentus: magnam cucurbitam & profunditate densitateque, & amplitudine referebat: adeo induruerat ut apprimi digiti non possent: crassities digitorum quinque pæne erat, pendebat pondere libras novem cum dimidio. In capacitate interna, massa quædam carnea concreverat, quæ pertinaciter interno corpori uterorum adhæserat, immo in ejus naturam pæne coaluerat: Molam esse putabant, quæ flexu temporis diuturnioris, ita uteris ipsis magno adhæsu & pertinaci conjuncta, in similem naturam una sui parte coiverat. In collo uteri abscessus erat steatomatis naturam referens; cornua manifesto apparebant; testiculus tantum unus erat. Miraculo multis dissecta hæc pars exhibita est ad spectandum.

Joannes Hualdus, annos natus viginti & duo, de dolore capitis queritur, humiditate cerebri effusa in opticos nervos occæcatur. Adversus id omni præsidiorum genere oppugnatur, nil proficitur, immo & empiricorum præsidia advocantur. Audio tandem visum aliquatenus recuperasse; dolores perseverant capitis intolerabiles, omnium remediorum vim malum superavit. Præ mali diuturnitate & vehementia interiit. Aperto cadavere abscessus reperti sunt in processibus (quibus vires & munia certa a natura tribuuntur) mammillaribus: illos abscessus melicerides vocare possis, quamquam ad scirrhum proxime accedant. Os frontis erosum erat & perforatum vi humoris acrimoniaque; foramen erat instar quadrantis qui tres denariolos pendet: circum foramen obsita erat caries multa quæ tempora exedisset: ossa autem ethmoidea parte interna magis cariem contraxerant, & paullo antequam interiisset nec videbat, nec odorabatur. Convulsus interiit: Uno ante quam interiisset anno pedes incurvos retractosque habebat; adhibitis particularibus frictionibus ex hydrargyro, ista contractio sublata est. Sed antequam fatis concedit, præ convulsione & manus & pedes incurvantur, & sic miserrime suum diem obit. Putabant venefico poculo imbutum, sed male. Sed tanta fundi calamitas non aliunde orta erat peritiorum consilio & opinione, quam a latente luis venereæ veneno. Atque revera signa aliquot paruerant: sed in primariis istis liberis, si quid peccatum sit, omnia solent leviora æstimari. Contendebant quidam eum ad luis venereæ curationem adigi debere, undelibet hoc malum natum foret: sed metu pecuniæ amittendæ ex venditione magistratus in quo erat constitutus, aut ne ea de re eliminaret quiddam, curatione supersessum est. Nec dubium est quin spes aliqua curationis superesset, si plus valuisset virorum bonorum sinistrum adversumque rerum exitum metuentium auctoritas certa ratione roborata, quam aut amittendæ pecuniæ metus, aut fucata nonnullorum opinio malo adblandiri solitorum. 7.

Tamen & abscessus illi & ossium caries potest ab alia causa quam a venere aut veneno oriri: vide quod scripsit Hippoc. lib. 2. de morbis cap. de carie ossis capitis.

Claudius Prior quum sumtuum metu Medicos consulere neglexisset, intolerabili siti cruciabatur: hanc mero solvere nitebatur: adaugebat magis. Viscera habebat calidissima; intemperantissime vixerat; & male affectos pulmones maleque affectum jecur elephantica facies demonstrabat. Malo vires quærente raptis sursum humoribus & alvo adstricta pæne suffocatur: Stertit, lingua densatur, apoplecticus quodammodo fit: 8.

 In

In ore densitas ista linguæ remanet, circum venas ranales batrachion nascitur, in gargareone quoddam ἐπιφλόγισμα (*f*) ac si angina esset ἐρυσιπελατώδης (*g*), loquendi magna difficultas, omnia ex arte fiunt: tamen quum non febriret multum, inopinato septimo die natura irritata moliri vult aliquid: nescio quæ materies in pulmone conclusa movetur, ac si abscessus aliquis esset: Jactatur, resurgit sæpe, stertor, mors. Illa sitis ingens a pulmone calefacto ob pituitam putrem nata erat: erat vel erysipelas
2. de morbis. in pulmone improprie dictum ab Hippocrate: denique hoc fuit peripneumonicon. Simile passus est piæ memoriæ Doctor Thersophus Galterus: quum enim inexstinguibilem unius mensis sitim sustinuisset, oborto leni dolore lateris, intra quatriduum interiit.

9. Mirum quod observatum in aperto cadavere cujusdam virginis: ea quum per menses aliquot laboravisset, & jam de hydrope metus esset, vi morbi interiit. Internum corpus obsitum erat exiguis admodum abscessibus, quorum infinitus erat numerus: sebum contentum in iis videbatur: speciem internarum chœradon putabant.

10. Nobilis mulier frequenter animo deficiebatur, omnibus remediis magnam & malignam vim morbi oppugnantibus consulebatur. Aperto cadavere in sinistro cordis ventriculo repertus est exiguus quidam grumus sanguinis, qui ibi concreaverat, hinc repentinæ mortis occasio.

11. In obsidione Rupellæ cuidam nobili globulo sclopetario transfoditur pectus a costis mammæ sinistræ subjectis ad infimas nothas costas lateris dextri, præsertim qua parte sita est cartilago xiphoides: hoc tamen vulnus curabile fuit: at anno post obortus dolor est intolerabilis colico simillimus qui nulli cessit remedio. Eo exstincto apertum cadaver. Inventum est diaphragma parte sua carnosa perforatum superiore ictu: atque foramen illud aliqua ex parte obductum erat caruncula quæ circum accreverat: tamen per reliquam rimulam colon intestinum sensim subiverat thoracis regionem, deinde per attractionem quamdam majore sui parte ingressum fuit: idemque contigit quod tenui vulpeculæ apud Horatium, quum enim intumuit egredi non potuit. Denique ut fit enterocele in scroto, ita enterocele facta est in pulmonis capacitate.

12. Alteri a simili fere in diaphragmate vulnere, ventriculus subivit pulmonis capacitatem sensim, & intra breve tempus interiit.

13. Mercatori dolor summus ad spinam dorsi, annum integrum laborabat. Quod aliquando lue venerea infectus esset, id attribuebant veteri morbo. Ter aut quater litus est: nihil malum quievit: tandem sursum deorsum ingens sanguinis copia excreta est. Aperto cadavere aneurysma compertum est in divisione magnæ arteriæ ad ilia, qua parte spinæ incumberet.

14. Joanni Formaget dolores ad utrumque hypochondrium ac præsertim ad sinistrum: solo manus appulsu dolebat; manifestus erat pulsus in liene: nos aneurisma esse suspicabamur. Eodem die quo secta vena exsolutus est

(*f*) Accensio sicca. (*g*) Erysipelacea.

est diffuso affatim sanguine. Putruerat lien, & grumosi sanguinis sinistro in hypochondrio magna copia reperta est.

Cuidam omnes arteriæ micabant manifesto: Mirum id fuit. Instituta diæta curatus est. 15.

Mulier præpinguis macrescere volebat. Creta & aceto sæpe mulierculárum & empiricorum consilio usa est. Hinc pylori constrictio insecuta est tanta, ut inde mors evenerit. 16.

Cuidam lien sua mole jecur superabat. Crediderunt Medici illud jecur a tanto liene in coctionis munere perficiendo adjuvari. 17. *Fernel. c. 7. l. 1. physio.*

Cuidam unus tantum ren erat, sed mira magnitudinis mole alterius defectum compensabat. 18. *ibid.*

Cuidam dolor capitis implacabilis circum suturam coronariam. Irrita medicamenta. Qua parte dolor designabatur, eadem facta scalpello sectio: non profuit. Aperto capite repertus est vermis inter calvariam & piam matrem situs. Si terebrata calvaria fuisset, spes vitæ aliqua fuisset. 19.

Filius familias cladem gallicam patiebatur: dum id clam esse vult, imperito barbitonsori rem credit: hic rem parvifaciens nil interesse putat quo modo morbus curetur: nam æger toto die ad prima munia redibat, deinde sero bene cœnatus duabus horis post illinebatur hydrargyro: nox ita transigebatur: mane circiter decimam patris mensæ accumbebat: & ita morbo defuncturum se putabat. Sed de repente centum pæne locis tubercula apparuerunt atheromatis simillima, & parvarum lupiarum instar: Elephantiasis metuebatur. Remedia ad elephantiasin usurpantur: media curationis via obiit. 20.

Juveni cuidam magna in ventriculo cruditas erat; febris quotidiana successit; initio paroxysmorum syncope: deinde epilepticæ convulsiones. Quid hoc rei. 21. *Hieronymus Sabucinus.*

Magdalenæ ad ædes divi Marci habitanti pes palpitare vehementer ex pollice dextro cœpit: hæc palpitatio hinc recta ascendebat per crus, femur & lumbos, donec ad caput perveniret; quo contacto desipiebat, postea statim convellebatur spuma ad os facta. 22. *idem.*

Mulier quædam strangulatui matricis erat obnoxia: sæpe in comitiales convulsiones incidebat ac syncopas. Hoc malum quum sæpius tulisset, nec ullo remedio liberaretur, excreto tandem e vulva nigro quodam humore & crasso, miraculo evasit. 23. *idem.*

Philosophus quidam intolerabili capitis dolore tenebatur; pars dolens in syncipite magnitudine digitum non superabat. Aperto capite crassior membrana ea parte in qua dolor excitabatur calvariæ adhærebat pauculo humore putri interjecto. Annotavit quoque auctor idem quosdam comitiales factos fuisse quod pars unguenti ex hydrargyro in aurem incidisset. An hoc verisimile est? 24. *idem.*

Cuidam familiaris erat prolapsio intestini in inguen; forte illi bubo venereus oboritur, suppuratur. Aperitur scalpello pars. Ita dum cicatrix obducitur, ita firma fit pars ut via præclusa sit descensuro intestino. 25.

Coquus quidam difficultate meiendi tenebatur, aliquando suppressio erat urinæ: calculum in vesica, aut aliquid simile suspicabantur: per 26.

quædam intervalla malum repetebat. De repente interiit; ſubitæ cladis cauſa reperta eſt aneuryſma ruptum; valde enim erat dilatata arteria quæ vaſis urinariis ſubjacebat. An credibile dilatationem iſtam arteriæ difficilis mictionis cauſam fuiſſe.

27. Gravidæ mulieri octavo menſe abſceſſus ex aure erupit; filius ejus hoc partu editus perpetuo purulentas aures habuit.

Fer. cap. 11. *lib.* 1. *de morb. cauſ. Hippocrat.* 5. *Epidem.* Quidam opimo corporis habitu, bibax, diebus octo ex ingenti corporis mole in magnam gracilitatem citra vim morbi collapſus eſt. Et magnam urinæ copiam profuderat, repentini collapſus & extenuationis cauſam.

28. *idem de urinis c.* 11. Quidam ætate florente epulans liberaliter, quotidie bilem vomebat. Hæc ceſſat vomitio; hinc ventriculi dolor immanis cum nauſea & tuſſi inani: vicies die rigebat citra febrem. Exactis diebus XV. tertiana corripitur; hac ſoluta reſolvuntur omnes partes quæ ſub capite ſunt. Aperto corpore bilis praſina ſincera reperitur in cavo jecoris pondo libræ membranis coercita, & hujus portio in nervos ſpinæ jam irrepſerat.

29. *Idem cap.* 10. *de febrib. forte idem D. Sangermano contigit cui erat familiaris vomitus.* Quidam in cæmeterio Sancti Joannis a lithotomis ſectus; detracti quinque lapides. Mirum quod illi per totam pœne vitam contigerat: Alvus nil pæne reddebat niſi liquidum, aut ſollicitata pharmacis: neſciebatur

30. quo id eſſet referendum. Aperto cadavere repertum eſt in medio unius craſſi inteſtini annulus craſſus & durus qui mediam pæne inteſtini partem occupabat. Sic craſſiora excrementa non poterant tranſmitti.

31. D. du Peron per 15. menſes alvus liquidiuſcula dejiciebat: tandem *cap.* 9. *pathol.* excretus ingens lapis qui continebatur in inteſtinis. Fernelius multos recenſet quibus ab inteſtinis lapides deturbati ſunt etiam ſine dolore.

32. Raſſius obſervavit detracto pilo uno eorum qui in cavitate naſi naſcuntur, cancrum teterrimum contigiſſe. Quod notandum, ne quid hic temere fiat.

33. Filia Bartholomæi Roland ventris tormina queſta eſt; vomitiones aſſi- *vide* 141. duæ: dolor nulli ceſſit remedio; dolore victa mortua eſt. Stilo abdomini immiſſo exiguo admodum foramine flatus erumpit, & totum abdomen reſedit. An non viventi metu repentinæ mortis iſta punctio fieri & potuit, & debuit? Audendum hercle deſperatis maxime rebus.

34. Dolebat ſartor quidam, & ſuppreſſionem quamdam urinæ patiebatur: erat autem pituita obſtruens urethram quæ id faciebat. Ille dum niteretur acu pituitam aut inducere, aut educere, ea forte impacta iſti pituitæ introducta eſt; tribus poſt annis eductus eſt ex lithotomo lapis: hic iſta acu erat transfoſſus. Numquid id miraculi inſtar eſt?

35. Puero cuidam in pupillam oculi ſtilus acutus adigitur: aqueo autem humore effuſo, qua ictus fuerat oculus minor aliquanto reddita pupilla eſt, corneaque in rugas contracta eſt. Sed qui effuſus humor erat, collectus eſt, & in locum ſuum refuſus; ulcere ad cicatricem perducto ſanitati æger reſtituitur. Rara hæc ſunt: nam quum ulcus pupillam attingit & aqueus humor funditur cæcitatis certiſſimæ metus eſt: id tamen Galenus obſervavit *cap.* 2. *lib.* 1. *de ſymptom. cauſis.*

36. Cuidam Chirurgo quum per dies aliquot cum ſumma cutis ſiccitate & ſquallore

ſquallore febris aſſidua, periculum mortis crearet, ac jam de funere ageretur: audacioris Medici conſilio propinata aqua quantum ebibere poſſet: deinde veſtimentis circumtectum corpus, ſudores manaverunt: alvus liberior fuit, convaluit. Ab eo tempore familiaris fuit ob refrigeratas impendio partes alvi fluor ex intervallis repetens: Jam annos 24. perſeveravit. Mirum cur major offenſio non contigerit. *In methodi medendi lib. 9.* vetat Galenus ne ſiccis calidiſque corporibus aqua exhibeatur, quod partes ſolidas lædat, verba Galeni hæc fere ſunt: *Intempeſtive aqua præſcripta imbecillas corporis partes concutit, unde nonnullis illico ſpirandi difficultatem, convulſionem ac tremorem conciliat.* Minus iis tuta qui paucum ſanguinis habent: nam celeriter ad partes ſolidas venit. Tamen alio in loco in febribus hecticis, in quibus carnium eſt conſumtio, aquam mirificentiſſime laudat. Aquæ potus, ut ita duo illi loci concilientur, initio hecticarum & intemperiei calidæ ſiccæ confert, & dum vires vigent. Sed ſi contra eveniat, quia nil in corpore eſt quod vim occurrentis aquæ debilitet & frangat, damnis augetur ægrum corpus. *10. meth.*

Ariſto Mitilnienſis corpore erat gracili, macro, & ſuperius os ventriculi ut pote frigidius aquæ frigidæ aſſueſcere non poſſe ſæpe animadverterat. Morbo prehenſus eſt, cui profligando aquæ potum ex uſu eſſe Medici colligebant: Ille vero contra inſiſtebat ne frigida propinaretur, alioqui, aut gravis ſingultus, aut convulſionis metum adeſſe. Medici opinionis ſuæ defenſores pertinaces frigidæ poculum propinant: Contigit ut æger prædixerat: nam convulſus inde interiit. Quod diligenter notandum eſt ut aliquid conſuetudini tribuatur. 37. *Gal. cap. 1. l. de conſuetudine.*

Inexhauſta ſiti cruciatos & ab ea nonnullos intereuntes vidit Galenus: primum eum qui viperam (dipſadem eſſe ſuſpicatur) comederat: item qui vinum in quod forte inciderat hoc animal; tum qui vetus vinum ad ebrietatem hauſerat: nec non qui in navi ſiti divexati temperare ſibi non potuere quin marinam aquam biberent, ii celerius interierunt, quam qui ab ea temperarint. 38. *Gal. cap. 7. lib. 1. de cauſ. ſymptom.*

Vomitus cruenti & munctionis cruentæ ac hæmorrhagiæ cauſa eſſe poteſt hirudo, aut bibita, aut inter natandum naribus ducta. Et Galenus ita de homine integre ſano ſenſit qui cruentum evomeret: nam forte ille in fonte parvam hirudinem hauſerat quæ tempore increverat: alius cruentum eodem in nare adducto animali emunxit. 39. *Gal. cap. 5. lib. 4. de loc. affect. vide 111.*

Fernelio occurrerunt qui quum nonnulla reſpirandi difficultate laborarent, ab exercitatione incaleſcentes lapillos tuſſiendo e pulmonibus extunderent: alii pilulas ervi, aut piſi magnitudine. Ac idem obſervaſſe ſe fatetur Galenus in libris *de Locis affectis.* 40. *Fern. cap. 10. lib. 5. patho. Gal cap. ult. lib. 4. de loc. affect.*

Antipatri Medici notanda hiſtoria, & cujus morbus nonnihil dedit negotii Galeno, ut ſex menſium tempus exigeretur antequam notitiam cauſæ pulſus inæqualitatis haberet. Antipater omnem in multis pulſibus, immo & in una pulſatione inæqualitatem querebatur: cauſam ad vitium pulmonum, nempe ad obſtructionem Galenus referebat: obſtructio autem & anguſtia, aut cum febre eſt, aut neceſſario cum orthopnœa; neutrum aderat, quod mirum. Cauſam autem cur orthopnœa non eſſet, Galenus 41.

ſenſit quod humor viſcoſus non aſperas ſed læves arterias tantum occuparet: inde notandum non omnem arteriarum pulmonis obſtructionem difficilem anhelitum afferre, ſed quæ in aſperis non autem lævioribus eſt arteriis: ſed quæ in levibus eſt, tandem malo increſcente repentinum affert interitum, ut Antipatro quoque contigit.

Cap. ult. l. 4. de loc affect.

42. Septennis puella diarrhœa correpta plures dies gravidam olidamque materiam alvo reddit. Conſilium cum mulieribus captum eſt in eam rem; large cytoniatum exhibetur: alvus inde omnino reſtitit. Ea ſuppreſſa ſæva tormina excitantur, adeoque intumeſcit venter ut repente hydropica facta videretur: invaleſcunt dolores, ſtercus per os rejicitur. Aperto cadavere cæcum inteſtinum adeo cytoniato obturatum deprehenditur, ut illac nil pertranſire poſſet. Immo accidere poteſt ut illa putris acriſque materia pereſo perforatoque inteſtino aliam ſibi viam quærat. Hinc patet nocere plurimum ſi alvus fluens repente ſupprimatur.

Fern. cap. 9. l.6. Patholog.

43. Senator ſanus ex conjuge ſana liberos omnes ſurdos ſuſcepit, & multos; hujus rei cauſam cæcam putant: conformationis vitio tribuunt, ſed unde?

Fern. cap. 6. l.6. Patholog.

44. Alius quum Lutetiæ degebat ſanos omnes liberos ſuſcepit: ſi Burdigalæ, omnes mutos & ſurdos. Item alia mulier ſana conjugi ſano juncta, ſurdos habebat. Recens natis Fernelius oleum amygdalorum amarorum in aures inſtillabat: auditum recuperabant.

45. Adoleſcens, a vehementi exercitatione, quum moleſta tuſſi torqueretur, vomicam integram ovi columbini magnitudine extudit, in qua pus erat laudabile: ſecuta hinc cruenta excretio. Convaluit.

Fern. cap. 10. l.6. Patholog.

46. Pariſiis duo Medici repente interierunt rupta vomica in pulmonibus, quum nec febris, nec inappetentia, nec aliud ſimile præceſſiſſet. Quæſtio: Qui fiat ut ita lateat vomica nec ſui ſignum edat? cur non ab ea effertur vapor in partem vicinam qui leipothymiam afferat? hoc explicavit Hippocrates, *Quibus ſuppuratio in corpore latet, ea vel præ puris craſſitie, vel loci non apparet.* Sic circumvolventis materiam membranæ craſſities impedit quo minus a parte quicquam mali exhalet.

47. Quidam in vico templi fluxu alvi laboravit: ſexto poſt anno interiit. Multis vomicis obſeſſum erat hepar & pars meſenterii ſiderata erat.

Holler. c. de alvi fluxionib.

48. Monachus pici ſimillima excrevit: extima algebant; de funere agebatur: Convaluit. Ne credas omnem qui per inferiora excernitur nigrum ſanguinem malum eſſe & atrabilarium: nam Hippocrates ait 4. *aphoriſmorum* per comparationem per inferiora melius eſſe nigrum dejici. Galenus vult illum nigrorem tarditate egreſſus acquiri.

Holler. c. de dyſenteria.

49. Adoleſcens annos 12. natus, bilioſo fluore una cum febre correptus, dejiciebat dyſentericis ſimilia, nigrum ſanguinem. Sitis, extima algent, vigiliæ. Obiit 9. die: ſecatur cadaver. Oeſophagus ad ventriculi os ſuperius & medium thoracem ſideratus, item & epiploon: pulmones ulcerati, & inteſtina. Sæpe in dyſenteriis malum longius ſerpit. Relictis inteſtinis appetit malum alvum ipſam, præſertim corpus bilioſum, parteſque ſunt imbecillæ. Qua ratione dyſenteriæ vis ad alvum uſque pertineat videre

ibidem.

eſt

est in aphorismo illo: *Diuturnæ dysenteriæ si nausea & cibi fastidium superveniat, malum.*

Alteri febris, vomitio, ventris dolor, dejectiones pici & nigro sanguini similes: 20. die mors. Inventum est ulcus ustulatum in ambitu exesis omnibus tunicis ventriculi qua parte in pyloron declivis est. Toto morbi tempore alvus procidebat. 50. *Holler.*

Et nos in fabro lignario observavimus rem commemoratione dignam. A male curatis hæmorrhoidibus, & vi sedi illata, rectum intestinum imbecillum redditur: cuidam rheumaticæ dispositioni obnoxius est, id est, ex quibusdam intervallis sanies olida & putris illac manabat: gulæ & abdomini serviebat: generosioris vini amantissimus, habitu erat macer, squalidus: cœpit non ita fluere ista proluvies: hinc dolores ad imum ventrem: jactationes, carentia somni, inappetentia: tum fastidia ciborum, & vomitiones perpetuæ; tamen a medicamentis lenius habebat: & natura vim potius ferebat medicamenti, quam alimentorum gratiam. Quum quid biberat ederatve, ponderis sensionem habebat in ventriculo, & veluti de obice objecto querebatur: nulla arte vomitiones cessaverunt, febris lenta: tandem consumtio corporis, imus venter collapsus, partium extimarum perfrigeratio: mors. Aperto cadavere gibbus livebat, fundus ventriculi & pyloron sideratum: totus ventriculus putris & laceratus est, minimo fere digitorum conatu. 51.

Dysenteria quidam detinebatur, repente suppressa est, & paullo post insanus redditus est. Et Galenus suppressione hæmorrhoidum & dysenteriæ, nephritim, atrabilarios morbos consequi auctor est. Nobilis pictor in fœdam scabiem suppressa dysenteria incidit. Et Hippocrates *particul.* 80. *lib.* 4. *de diæta acutorum, dysenteria quæ cessavit, aut abscessum, aut tuberculum efficiet, nisi vel in febres, vel in sudores desierit*: & in Coacis scribit, *Dysenteria intempestive suppressa abscessum in costis, aut visceribus, aut articulis facit.* Causa cur suppressa semel dysenteria alvus ita restringatur, est quia siccatur intestinum humore furibundo suppresso: & tum pus in intestinis manet quod tandem interficit: quod in plerisque observatum. 52. *Holler. c. de dysenteria. Galen. lib. de sang. missione adversus Erastratæos. Hipp. Hippoc. in Coacis. Holler. c. de dysent.*

Domino de Mancy calculosi renes suppurarunt & colliquefacti sunt, adeo ut pellicula externa remaneret. In aliis idem observatum. 53. *Holler. c. de stranguria.*

Cuidam subito resolvitur vesica: quum repente dolor incidisset in os sacrum & coccygis, urina supprimitur: tamen tussiens, aut manum pectini admovens reddebat. Rectum intestinum ἀναίσθητον (*h*) redditur, clysmata non sentit. Admotis contra paralysin remediis convaluit. 54. *ibidem.*

Primarius Collegii Divæ Barbaræ longa urinæ suppressione divexatur: vi remediorum aliquando meiebat; solus ren dexter calculo erat occupatus. Cur non sinister officium suum fecit? 55.

Nobilis quidam in pueritia sectus fuit. Grandiori dolores ad vesicam, calculi signa aderant: cathetere tamen deprehendi non potuit. A male curata cicatrice abscessus & gangræna venit; interiit. 56. *Holl. c. de strangur.*

Mercatori omnia calculi signa; catheter probare non potuit. Mortuo duo 57.

(*h*) Insensile.

duo magni calculi reperti ſunt, ſinguli ſua membrana incluſi. Membrana illa judicium catheteris eludebat.

58. Vidi puerum annos duodecim natum qui calculum in veſica haberet; intolerabili dolore cruciabatur: Interiit; uno ante obitum anno adeo putrem olidamque materiam meiebat cum dolore ſtrangurioſo (ut ſic dicam) ut qua parte urina veſtimento hærebat in ea vermes naſcerentur. Notandum hic humorem pituitoſum, putrem, & purulentum humorem (ſine ulcere tamen) eadem ſymptomata invehere poſſe quæ & calculus ipſe.

59. *Holl. cap. de calculo veſicæ.* Advocatus meiebat vermes a pituita in veſica ſuccreſcente. Alius intolerabili cruciatu pituitæ, quæ in cryſtallum concreverat, partes aliquot excernebat. Quidam annos 20. urinam cum capillitio excernebat. Præſes pituitam lentam corruptam magna quantitate meiebat. Notat quoque Hollerius a renibus pus excerni: nec neceſſe eſſe ut ſanguis una excernatur. Item in pulmonibus & capite inventi lapides. Et ab abſceſſu renum tabes contingit, hinc mors.

60. *Holl. cap. de lapid. veſicæ.* Mulieri cum cruciatibus purulenta urina profluebat: quarto poſt menſe interiit. Duo calculi in corde cum multis abſceſſibus reperti. Renes erant integri & viæ urinariæ. Mirum qui tantus dolor cruciaret.

61. Mercatori dyſuriam patienti ſigna omnia calculi. Secto non reperitur lapis. Ad collum veſicæ caro concreverat: idoneis conſumta remediis, convaluit. Obſervatione dignum eſt quod mictus cruenti in pleriſque perſpiciuntur: non tamen magno terrori eſſe debent: nam annotat Celſus *lib.* 4. poſt vehemens exercitium ſanguinis mictum contingere, quod laſſitudinem a labore contractam levat. Hoc autem præſertim iis contingit quibus ſolemnis evacuatio aliqua ſuppreſſa eſt.

62. *Holl. cap. de mictu cruento* Advocatus Perrot minimas caruneulas ſæpe meiendo excernebat. An non id a renibus?

63. Moniali cuidam mictus cruentus: at & ob exercitationem poteſt contingere, & ob ſuppreſſos menſes, (ut huic contigit) & κριτικῶς (*i*).

64. Advocatus Archambault ſæpe per os ſanguinem excernebat, per alvum & una cum urina.

65. *Holl. cap. de vermibus.* Puella album vermem latum, palmo majorem, ſatis craſſum, rejecit per nares, nulla tuſſi, nullo vomitu antecedente. Præceſſerat acerbiſſimus capitis dolor per duos dies. Obſervavit Valeſcus de Taranta dolores capitis a vermibus eſſe.

66. *ibid.* In quodam quum præceſſiſſet lumborum & regionis renum dolor, e renibus ipſis cum urina vermes rejecti ſunt.

67. Puer natus annos 12. ex intervallis longos vermes, albos, e ventriculo rejectabat. Erat commotio, morſus, ſitiebat, angebatur.

68. *ibid.* Excretum vermem, Tineam vocatum, novem pedes longum obſervavit Valeriola. Notat quoque Savonarola vermem pedes 15. longum excretum fuiſſe, *lib. de vermibus cap.* 1.

69. Senex quum ea ſymptomata, quæ & pueri conflictati vermibus, paſſus fuiſſet,

(*i*) Criticè.

fuiſſet, quingentos excrevit vermes propinato medicamento e ſcordio & corallina.

Mulier ruſtica palpitatione cordis & inflatione ventris, ac ſi utero gereret, laborabat: Vermes prodiere quam plurimi, convaluit. Sæpe inſolentia ſymptomata vermes afferunt. 70. *Holler.*

Nobili cuidam, quum in graviſſimo renum dolore pus, ſanguinem & craſſam pituitam meieret, quia tumebat hæmorrhois, & dolor non cedebat remediis, apertione hæmorrhoidon, incredibili celeritate dolor conquievit. 71. *Holl. cap. de hæmor.*

Mulier nil excludebat ſtercoris, dolor in ano ingens, implacabilis. Speculo immiſſo nil apparuit. Tandem ſumma vi & eo conatu & dolore qui in difficili partu eſt, rotundum globulum e cæco inteſtino dejecit: is globulus tunica erat involutus ſuberis ſubſtantia; hernia laborabat. 72. *Cap. de exit. ani.*

Dominus de Vau-jour annos natus viginti quum palpitatione annos aliquot laboraſſet, aſſumto caſſiæ bolo eodem die interiit: quod iis contingit qui ea palpitatione moleſtantur. Omnes arteriæ evidenter in ſingulis fere partibus palpitare videbantur. Aperto cadavere adeo omnes cordis valvulæ & magna arteria diſtenta viſa eſt, ut cor triplo, aut ſaltem duplo amplius videretur. 73.

Nicolaus Magnus & nomine, & re, præ ingenii excellentia magnus a decimonono ætatis anno palpitatione laboravit. Narrat ſe tum palpitationem incipientem ſenſiſſe quum annos undeviginti natus contentius in umbratili philoſophorum xyſto diſputaret: nam quum aliis aliud contingere ſoleat, non mirum ſi in ea contentione quidam in epilepſiam incidant, in palpitationem alii: atque ab eo tempore ex intervallis ea palpitatio repetere ſolet, eamque ex ſtomachi cruditate originem habere credit: nam flatibus erumpentibus levatur plurimum: & quum acceſſio adeſt neceſſario illi decumbendum abſtinendumque a cibo & potu: exactis horis aliquot ſudor manat toto corpore, allevatur, cibum capit. 74.

Puellæ tremor in ſiniſtra parte in facie & thorace, non autem in partibus inferioribus; ſi in ſiniſtrum incumberet, movebatur: quieſcebat autem in dextrum devoluta: mane & veſperi movebatur; caloris & frigoris erat viciſſitudo; ſuppreſſi menſes annis fere tribus: Facies ſaturato colore: tenaſmus, dolor ſtomachi, lien inflatus; huic vincula uteri erant reſoluta. 75. *Holl. cap. de exitu matricis.*

Dominæ de Rochepot, quum varicoſa eſſet, hyſterica affectione prehendebatur cum delirio, riſu, lacrymis, oculorum contractione. 76. *Holl. cap. de hiſtor. affect.*

Filiabus Præſidis Rothomagenſis in motu uteri ſurſum quo ex intervallis agitantur, riſus, præſertim dum paroxyſmus inſtaret: riſum nec monitu, nec minis compeſcebant. Reſpondebant ſe non poſſe illum continere. 77. *ibid.*

Mulier quum 9. menſes videretur uterum geſtare, quum omnia paruiſſent quæ in legitimo partu accidere contingunt, nil aliud præter quædam animalcula ranis ſimilia excrevit, cum multis purgamentis cruentis. 78. *Holl. cap. de mol.*

Alia cum perfecto fetu molam excrevit ac ſi aliqua eſſet ſuperfetatio. 79.

Cuidam, cultello aperta hernia aquoſa fuit: hinc in gangrænam, do- 80.

Holl. cap. de ent. lorem intolerabilem & delirium incidit; mors expectabatur. Excluditur multa aqua per urethram; concisa magna pars gangrænæ; convaluit.

81. Quidam diu pila palmaria luserat; lassus somnum iniit in peristerotrophæjo: repente elephanticus evasit.

Sylv. com. in l. Gal. de febr. In colicis doloribus cavendum ne decipiamur: nam sæpe in fine febrium, contingit a centro materiam regeri in abdomen, ibique dolores

82. excitari colicis similes quum in intestinis nulli, aut exigui flatus contineantur. Sæpe humor biliosus ferit & distendit, doloremque excitat qui colicum mentiatur; interdum continentur abscessus a quibus dolores colicis non absimiles excitantur. Quod observavit Fernelius & nos post illum.

83. Advocatus Gilot dolore colico cruciari putabatur, sed frustra. Variis præsidiis tentata res est: nil profectum. Post longa & multorum annorum tormina, quibus non decumbebat, sexto quo decubuit die, interiit. *Holl. cap. de colico dolore.* Huic colon qua parte vicinum reni sinistro collecta veluti cartilagine dura in scirrhum obduruerat, interiore cavitate eo tumore intercepta: atque ita nil transcurrebat. Parte dextra colon ad instar magnæ vesicæ dilatatum medicamentis erat: superjecti vicinique musculi abdominis & peritonæon erat saniosa.

84. Hieronymus Germanus colicum dolorem pati putabatur. Quarto die interiit extimis ante frigentibus, languente pulsu, sanguineis spectris ob oculos obversantibus. Huic interna in visceribus & intestinis inflammatio & putrilago erat.

85. Sacerdoti colici dolores acerbissimi: secuta deinde est paralysis quæ sedatis doloribus remansit: nam & vi doloris, & per modum abscessus irritata materia παράλυσιν (*k*) potest afferre. Id frequenter contingere asseverant Pictaviensibus.

86. Mulierem sexagenariam vidimus quæ fluore tetro muliebri conflictabatur, diu perseveraverat: nescio quo remedio repressus est; hinc natus diabetes sævissimus, quo emaciata tabefactaque interiit. Narravit nobis se in renum regione sensum ingentis frigoris sæpe præcessisse.

In tumore abdominis & hydropis specie multa sæpe observantur memoratu digna: nam & pars detumet & evanescit sine manifesta excretione.

87. Negotiatori Parisiensi in Angliam profecto quum is intumeret valde, *Holler.* tumor miraculo quodam subsedit, evanuit morbus, nec rediit. An quod tumor partim vi caloris naturalis cum viscerum robore conjuncti discussus fuerit, an quod adjutus fuerit ab aëre marino cui se commiserat in negotiatione?

88. Cuidam hydropico sudores toto corpore manarunt, & aqua totum corpus diffusum erat, hinc curatio.

89. Piscator 12. menses quartana laborarat: huic male curatæ & ob improbam victus rationem hydrops successit: deinde sursum translata materia convulsiones epilepticæ & terrificæ, tumor faciei admirabilis: delata deorsum

(*k*) Paralysin.

sum tumorem pedum & scroti attulit: hydrocele, testiculorum phlogosis & metus gangrænæ: sectus est. Convaluit; tametsi pronunciarit Hippocrates epilepsiam hydropi supervenientem desperatam esse, *in Coacis*. *Hippoc. in coacis.*

Cuidam ad vivum secti sunt ungues: Abdomen intumuerat, exercuit corpus, per extimas partes aqua defluxit, convaluit. 90.

Alteri abdomen tumidum habenti alvi fluor: detumuit aqualiculus; repetiit paullo post, mors. Et nos sæpe hydropicos alvi fluore interiisse comperimus: quamquam Hippocrates scribit, *Si hydropico aqua in ventrem confluat, bonum.* 91. *Holler.*

Singultiendi non faciebat finem quidam, & nonnisi usu vini hypocratici allevatus. Credibile est hunc ventriculi os superius præfrigidum habuisse. 92.

Puella perpetuo singultiebat, nil deglutiebat, dolor in œsophago erat. Ante pulmonibus bubulis largiter usa fuerat; hinc gravitas in stomacho, nausea, vomitus; frustulum pulmonis quem ederat in œsophago restiterat. Cucurbitulis rejectum est frustulum, & aliis adhibitis remediis convaluit. 93.

Archidiaconi a syncope & palpitatione e vivis sublati corpore dissecto abscessus in substantia cordis inventus est: in alterius pericardio aqua inventa est, quæ id symptoma inferret. In Britone inflammatio cordis, in alio abscessus in vena arteriosa. 94. *Holl. cap. de palpitatione. Gal. cap. 2. l. 5. de loc. aff.*

Joa. Minard Supplicum libellorum in Regia Magister interiit a magno abscessu: in pericardii tunica contenta erat materia purulenta, & hoc Medicis admirationi fuit: unde dum viveret & belle munia sua obiret; ex intervallis leipothymia prehendebatur: Aphonos per 12. horas, aut eo plus manebat. Hujus rei causa an alio referenda? legendus locus Galeni de Simia *in libris de locis affectis* huc maxime pertinens. 95. *Cap. 2. lib. 5. loc. aff.*

Palpitatio plerisque incidit: pericardium flatu multo distentum deprehensum est: & is flatus in aquam aliquando concrescit. 96.

Præses Rothomagensis ab ineunte ætate ad annum 55. quo obiit palpitatione cordis tenebatur, ac præsertim a somno meridiano & ubi arctius tibias decussatim complicaret: sensus erat quidam tremulus ad carotidas: pulsus parvus vel nullus: solvebatur paroxysmus edito crepitu, ructu, clystere, dolore in mediis claviculis excitato; deinde in fronte, vel tussi satis violenta sponte nata; idem mulieri contigit: repererunt Medici in utroque cor esse calidius, frigidiorem ventriculum: sic vapor excitabatur, quem calor discutere non poterat. 97. *Holl. cap. de Palpitatione.*

Mulier ex balneo, aut vitiosis lignis succensis animo deficiebat. Quidam si per horam lavaretur idem patiebatur; hic convenit Hippocratis Aph. *Qui frequenter & absque causa manifesta exsolvuntur, de repente intereunt.* 98. *Galen. in aph.*

Monachus asthmate brevi interiit. Dissecto repertus abscessus in vena arteriosa integris pulmonibus. 99.

Quidam angina correptus, quum suffocaretur, jussit sibi amputari gurgulionem; servatus est. 100.

Mihi narratum est a fide dignis puerum annos decem natum quum in regalibus egregie hyppocraticum vinum hausisset, de nocte ab angina suffocatum. 101.

focatum. Preſſus dolore ſibi foris intro adegit gladiolum: effluente multo ſanguine ſanatus, & vixit.

102. *Holler.* Melancholia morbo detentus ſe mortuum putabat: Medicos precabatur ne animæ quominus evolaret impedimento forent: monebat ut omnes viderent exſpirantem. Hæmorrhoidon fluxu liberatur.

103. Alius ſe mortuum ratus omnia eſculenta averſabatur, quod nefas crederet mortuum edere: Optimo conſilio effictum cadaver menſæ accumbens, cujus exemplo cibum ſumſit.

104. Sacerdos concidebat epilepticus, ſolum caput movebatur, nulla alia aliarum partium incitatio; rariſſimum hoc.

105. Scoto e ſura dextra vapor excitabatur, hinc totius corporis concuſſio: Solvebatur vomitionibus bilioſis.

106. Nicolaus de Marillac, & Catharina olim illuſtris Domini Memmei Supplicum libellorum Magiſtri eodem pæne morbo interiere. Ille quum de dolore aurium intima occupante quereretur, nec non de capitis parte altera, remediis aliquot aliquantulum dolor ceſſit: recruduit ſtatim, non ita tamen quin munia publica obiret: ἀπύρετος (*l*) fere erat. Exactis aliquot diebus recrudeſcit dolor, acceſſio febrilis cum periodico frigore eum prehendit: attonitus ſtatim recumbit: incipit convelli: convulſus cum horrendis ſymptomatis & ἄφωνος interit. Serva autem tres tantum dies laboravit: ſine febre: defectiones animi præ dolore: jactationes, inſomnia: remediis non ceſſit dolor: rigor ſeu tetanus prehendit, ἄφωνος (*m*): mors: in utroque credibile eſt quoddam apoſtema in cerebro conceptum eſſe. Si evaſiſſent, παράλυσιν, aut ἡμιπληξίαν (*n*) vitare non potuiſſent.

107. Quidam laborabat morbo Medicis incognito: Suſpicio nonnulla fuit poculi venefici: argumenta aderant. Præſcripto judicis res ad Medicos relata. Aperto cadavere exanthematis obſitus ventriculus reperitur: judicarunt toxicum præbitum, ſed male quidem. Chirurgus oculatus quæſivit num antequam e vivis exceſſiſſet aliquid in cute apparuiſſet: cognito quod aliquid tale contigiſſet ſententiam retractant: ac judicarunt a morbillis occultis, vi naturæ non erumpentibus, id tale eveniſſe: hinc corpus internum contaminatum. Notandum hoc ut falſa de potione venefica ſuſpicio potius blanda & placida ratione in ſimili exemplo fundata elevetur, quam acerba apud judices contentione frangatur ac oppugnetur.

108. Cuidam, quum aphthoſum os & gurgulio fuiſſet, cum anhelitus inſuavitate, excretio puris contigit. Aperto corpore totus internus thorax ſideratus apparuit: & nos in vico de la Bretonnerie vidimus dominam cui ſanioſum os eſt, & veluti purulentum, fœtens. Dubitant Medici an a pulmonibus, an a cerebro.

109. Obſervatum eſt palpitationem cordis mulieri melancholia hypochondriaca laboranti poſt moleſtias multas contigiſſe. Mors. In ſiniſtro cordis ſinu pars humoris melancholici reperta eſt ibi veluti concreta ac fermentata:

(*l*) Infebricitans.
(*m*) Aphonus.
(*n*) Paralyſin aut hemiplexiam.

tata : atque ita ſpiritus oppreſſi, congelatique ſunt, eorumque incitatio & motus repreſsus.

Eques Torquatus imbecillitatem ſtomachi & oculorum tenebricoſum quid objecit : homini occupato publicis muniis conſuluerunt ut quotidie pilulam ex aloe ante paſtum deglutiret : a dolore ſtomachi interiit. Ferunt repertam in alvo integram maſſam pilularum : nam & frequentiam medicamenti natura eluſit : & forte quum pilulam caperet genio indulſit, ut medicamentulum impotens fuerit. 110.

Duo excernebant ſanguinem, unus per nares, alter per os. Quum remediis non cederet malum, quæſitum num hirudinem hauſiſſent. Quum hujus rei opinionem feciſſet quod in fonte bibiſſent, tandem veritas apparuit. Videndum ne decipiamur in hæmorrhagiis, & a vitio corporis res repetatur. 111. *vide 39. Gal. cap. 5. l. 4. loco aff.*

Mulier hydrope uteri corripitur appetentibus menſtruis, aquarum illuvies per uteri cervicem profunditur : pelves ſex implebantur aqua citrina : mox ſtata periodo menſes reduces : rurſum par colluvies colligebatur, & profluebat. 112. *Fer. cap. de mor. uteri.*

Senex in iram mire propenſus poſt obitum ſine felle deprehenſus eſt : in ejus loco lapis concreverat : iis aliquando in cyſti calculus concreſcit quos gravis ac diuturnus icterus exercuit. Idem ſe obſervaviſſe annotavit Langius, & nos lapillos octo in cyſti vidimus in Domina de Chaulmont. 113. *Epiſt. 57. l. 2. Epiſt. vide 135.*

Neoburgi, virgo veſtalis, continuis ſub dextro hypochondrio torminibus vexabatur : Mors. Omnia illæſa inteſtina ; ab hepate pendebat folliculus fellis ob pondus incluſi lapidis in ſubſtratum inteſtinum procumbens : ac illud inteſtinum inoffenſo fellis folliculo lapis ille attriverat. Hinc dolores, tormina. 114.

Trallianus narrat ſe vidiſſe quemdam qui quum tuſſi ſumma ad tabem uſque maciaretur, oborta graviore tuſſi lapidem durum excreat, qui pavimento illiſus reſiliebat. Paullus quoque in pulmonibus ſæpe concreſcere annotavit. 115. *c. 4. lib. 5. cap. 28. & 31. lib. 3.*

Canonicus continuo tuſſiebat, tonſillarum abſceſſu laborarat. Materiam dum diſcutere Medici conarentur, ſiccitate tandem obduruit in lapidem. Quum Medici tuſſim inde ortam mitigare conarentur, uſu ſuppurantium lapis eſt excretus. Nam caro vicina lapidem continens remollita eſt. 116.

Batrachion morbus mediaſtinam mulierem cum ſuffocationis periculo tenebat, vix loqui poterat : tandem concrevit materia in verum lapidem. 117.

Cuidam tenaſmus permoleſtus : tandem deprehenſum illius cauſam eſſe lapidem in inteſtino retentum. 118. *Lang. Ep. 57. l. 2. ex Paulo.*

Cuidam ſtomachi dolor acerbiſſimus : excretus eſt vomitu lapis : ceſſaverunt ſymptomata. 119. *Gentilis.*

Barnabæ Panthou conſarcinatori annos 69. nato ictus & contuſio ad nothas coſtas hepati propinquas : reſtitit ſemper dolor & tuſſiendo percipiebatur : exacti menſes ſex aut octo : tandem dolores ad alvum, inſomnia, inappetentia : de nocte ſyncope, vomitus ſanguinis : ſudores frigidi, pulſus languidus, ſanguis niger, grumoſus : ſyncopæ repetunt : putatur 120. *Is uno anno & dimidio poſt ea ſympt. quum excrevisſet multam*

materiam fœtide expiraffet, de repente interiit. animam agere. Purgatus deinde eſt: convaluit, ita tamen ut pars ea dolore non careret. Quæſtio. Unde ſanguis? cur non interiit ſecundum dictum Hippocratis.

121. Vermes aliquando pruritu quodam emergunt, præſertim aſcarides, hinc in femora nateſque quoquoverſum irruunt.

Fer.c. de lum.

122. Quidam annos 20. natus epilepticus erat, nil tale paſſus erat antequam natus eſſet annos decem: at nono ætatis anno inciderat in cranium qua decurrit ſutura ὀβελιαῖα (o), effractum eſt cranium: effectum ut quod intro pulſum erat relevaretur: os illud quod effractum erat vitium attigerat, ideo incremento & nutritione prohibebatur: ſic reliquum cranium creſcebat, & qua parte læſum fuerat non nutriebatur: ſecundum illam partem tamen cerebrum creſcebat: ſic per oppreſſionem cerebri, quo præſertim tempore turgebat, vertigines & epilepſia.

123. *Fer.c. de inteſtin. morbis.* Legatus quodam torquebatur, nec non tumore a dextro hypochondrio per ima ventriculi in ſiniſtrum exporrecto: Sexennio toto ſtudetur tamquam remolliendo ſcirrho: tandem injecto acriore enemate durum quippiam ac medio ductu pertuſum pedis longitudine detractum eſt: portio inteſtini credebatur, ſed falſo.

124. Alteri gravior affectus alvum cohibuit; ventre ſupra modum intumeſcente, diſceſſit e vivis: Inventum eſt colon inteſtinum adeo infarctum pituita concreta, ut ſolidum plane putaretur: & ideo nil fæcis in alvum prolabebatur.

125. *Rondel. c. de Ep.* Multos quum iter facerent epilepſia prehendit, violento aëre ducto aut per nares, aut aures: Si earum partium meatus obſtruerentur, talis mali occaſio præcipiebatur.

126. Ingenioſi & quibus ingenii acuties eſt ob cerebri ſubſtantiam ſubtilem ac delicatam in epilepſiam propendent: unde Carolus V. Imperator Mahumetius & Cæſar iis affectibus obnoxii fuerunt. Et quibus ingenii vis acutior delicatiorque, ii ſi quid contentius agant, præſertim in coitione hominum, & frequentia, ut ſi quid ediſſerere velint, paroxyſmo epileptico capiuntur, unde quidam putarunt non eo epilepſiam comitialem morbum dici, non quod dimitterentur comitia ſi quis in iis epilepſia prehenderetur: ſed quum alias tum maxime paroxyſmum epilepticum hominem adoriri quum in hominum corona cum contentione aliqua animi agere inſtituunt. Unde & aliis memoria quoque excidit id quod a longo tempore ei erat demandatum.

127. Nobilis quidam quartana laborabat: eum tædebat remediorum ſolennium: vulgarium opem popoſcit: præſtigiis ac amuletis febris viſa eſt quieſcere: ſuppreſſa eſt materia; ab ea ſucceſſit crudelis dyſenteria; interiit. Hinc noſci oportet ſatius eſſe cum cauſa ægrotare, quam ſine cauſa allevari.

128. Virgo rigente hieme niveis globulis cum æqualibus ſuis ludebat: ſecuta partium extimarum refrigeratio, febris acuta: ſummus in intimis æſtus; interiit. Inventus pæne recoctus uterus, & hepar vermiculatum; hæc

(o) Sagittalis.

hæc quum macilenta esset non dubium si in tam gravem affectum hieme ita sæviente inciderit.

Nobilis solebat epilepsia prehendit: remediis nil profectum est: furiosus factus est; desiit postea esse epilepticus. Ergo verum quod in Aphorismis scripsit Hippocrates: *A furore* ἔκςασις *(p) superveniens bonum*; hujus bonæ solutionis maxime meminit Hippocrates *lib.2. epid. sect.5.* 129.

Cuidam tam vehemens cordis palpitatio contigit, ut vicinas costas fregerit: & eas quæ supra sinistram mammam sunt de sede propria depulerit; sæpe arteriam dilataverit: Item in aneurysma pugni magnitudine dilatatur arteria, & visu & tactu percipitur pulsatio. D. Magnus ait se cum Fernelio observasse effractas, vi palpitationis, costas, sed ait illas costas longe ante abscessu tentatas fuisse: alioqui incredibilis esset historia. Alteri tanta palpitatio contigit ut vehementer desiliret manus pectori applicita. 130.

Quidam quum in comitatu Præsulis caligas non exuisset; tandem quum 131.
exuere voluit partium pilos evellit citra præeuntem morbum ullum: quod *Rondeletius.*
eo accessisse credibile est, quoniam diuturnitate suppressionis fuliginosi ex- *idem 166.*
crementi putredo concepta fuerit, hinc pilorum defluvium.

Mulier quartana laborabat; immunis ab ea fuit quindecim dies, aut plus eo. Consilio Medicorum jus foliculorum sennæ sumsit: statim repetit febris, deinde cessat: Iterato sumsit medicamentum, rursum febris. Hoc arguit febre cum quartana mitius agendum. 132.

Dicam quod nos observasse contigit anno Domini 1582. Magna fuit febrium quartanarum seges & verarum, quod per se & primo contingerent: omnibus initio adhibita remedia: non tamen quiescunt. Hoc affirmo verum, quibuscumque sæpius exhibita sunt medicamenta & pugnatum remediis valentibus, iis omnibus producta fuit febris: qui vero præsidia neglexerunt principio exacto, ii intra breve tempus incolumes exstiterunt. Quod ab omnibus diligenter observandum est, & hoc primus Galenus cum aliquot veteribus annotavit: ut male de ægris quartana laborantibus mereantur qui id student, ut medicamentorum frequenti usu humorem adeo contumacem oppugnent & expellant.

Comitis de Mauleurier uxor quum uterum gereret casu est læsa ad regionem lumborum; ferunt non attigisse partus tempus legitimum. Peperit. Omnia satis ex voto: Pleuritis: Secatur vena sæpius, lochia supprimuntur. Ἀπόπληκτος (*q*). Mors. Aperto cadavere ligamenta uteri rupta reperiuntur. Mirum hoc. Et forte ruptura hæc purgationis non legitime factæ causa fuit. An non oborta pleuritide in muliere nuper enixa audacius mittendus sanguis? Uxor Domini Bonian mercatoris non alia ratione interiisse videtur, quam quia sæpius sanguis missus fluentibus lochiis. Hæc enim statim suppressa sunt. 133.

Mulierem vidi quæ liberos habuerit & nata annos 30. semel, aut bis 134.
 tantum *vide 146.*

(*p*) Ecstasis.

(*q*) Apoplectica.

tantum menſtrua paſſa fuerat. An menſtrualem eſſe neceſſe eſt mulierem ut concipiat utero?

135. Mirum quod obſervatum in ſene iracundo; in cyſti fel non inventum ſed in ejus loco lapis: quod & Langius accidere iis ait, qui diuturno
vide 113. ictero laborarunt. Dominus Magnus ait, in vulgari quartanarum febrium fetura obſervaſſe ſe pleroſque toto autumno & hieme quartanarios decubuiſſe, ac tandem interiiſſe: in quorum mortuorum cyſti lapis loco fellis concreverat. His quartanis jecur auctor fuit.

136. Nobilis Domina du Bez, quum quartana laboraret modo duplice, modo ſimplice, modo typum tertianæ retinente, quum item & vinum biberet, & ingens intus incendium perciperet, tamen perpetuo illi aqueæ urinæ fluxerunt: quod mirum: ſive ante acceſſionem, tempore acceſſionis, & poſt acceſſionem. Et exiguum fuit admodum caloris argumentum in urinis.

137. Virgo fœdos colores patiebatur: diu id mali perſeverabat: nullis ceſſit remediis; juncta viro ægreſcit; forte curru citato vehementerque ſuccutiente devehebatur, dolores cordis, nauſeæ, agitationes, morituram credebant: omnis generis humores abunde evomuntur: alvus humeſcit. Momento pæne primum faciei nitorem recuperavit.

138. Nobili cuidam urinæ diu ſupprimuntur: comatoſus fit, convellitur: uſu variorum remediorum urina fluit: Moritur tamen. Quia ſuppreſſio excrementorum reſolutionem cerebri affert: & qualitatem partibus imprimit explicatione vix perceptibilem.

139. Joannes le Fuzelier, in Senatu Procuratorium munus exercens, tabida matre natus, eo modo, eoque morbo, & tempore eodem interit quo ejus mater: in pulmonibus nil commemorabile reperitur quod mortem attulerit. Mirum quod ante mortem ei contigit, decem antequam e vivis excederet diebus, tumidum corpus fuit: tumor fugax erat, repete-
Hippocr. 2. bat ex intervallis. Unde hoc? leucæ videbantur eſſe. Tale quid in
Prorrh. morbis funeſtis contingere ſolere agnovit Hippocrates, leucæ autem oboriuntur (ſupple in morituris) in morbis funeſtiſſimis, cujuſmodi eſt phthiſis.

140. Mulier numquam articularem morbum paſſa, ſanis parentibus orta, ſub dio in multam noctem ſermonem producit: Ab influxu lunæ crudore quodam cerebrum percellitur; dolores capitis ingentes, hinc omnis generis arthritis eam adoritur.

141. Puellæ febris continua: elatum abdomen in tumorem. Mirum quo-
vide 33. modo tam ſubito hic tumor natus: præ dolore interiit. Acu abdomen mortuæ apertum: magno edito ſono venter totus ſubſedit.

142. Mulier macilenta erat & melancholia hypochondriaca laborare videbatur. Quum aqua potui dabatur, nullum dolorem ſentiebat: quum vi-
Hippoc. 3. *au-* num aqua dilutum hauriebat, dolore vehementi eoque ad ſiniſtrum hy-
ctor. pochondrium tenebatur. Quid hoc rei? An quod vinum ſubibat lienem & ſubigebat ſuccum melancholicum in eo contentum, ut & acetum facit Hippocratis ſententia?

143. Mulieri acerbiſſimi dolores capitis & aurium: ſine intermiſſione admittebat

mittebat fumum cephalicorum per infundibulum: allevabatur; deteriores
fiunt dolores. Mors. Aperto capite aquæ copia magna reperitur. Cauſam Medici retulerunt ad vapores ita frequenter ſuſceptos: nec abs re.
Cautos eſſe oportet in excitandis in aurem vaporibus.

Polemarchus a Medico ſuo venefico poculo inficitur: inexpugnabilis 144.
erat dormiendi appetitus. Sexto poſt die mors; de ventriculo querebatur. In eo quibuſdam maculis ventriculus erat aſperſus. Medici quibus
aperiundi cadaveris cura erat, ſatis hoc argumenti afferre putabant. Oculatior alius juſſit ventriculum ab aliis partibus deſecari: prætendit apertum
omnium oculis: perforatus minimis foraminibus miraculo quodam apparuit. Et hæc pertuſio mortis cauſa fuerat.

Vidi aurigam ad ripam Sequanæ pulmonicum, qui adeo vivens ſpi- 145.
ranſque de ſe halitum emitteret, ut totum fere cœnaculum inficeretur,
& vix quiſquam erat ferendo.

Mulieri numquam menſes fluxerunt: vixit tamen incolumis. Vidi na- 146.
tam annos 30. quæ ſemel tantum menſtruum paſſa ſit, nec tamen fecun- *Fer. c. 16. l. 6*
da eſſe deſierit, & Hippocrates *lib. 5. Epid.* notat de quadam cui quum *path.*
annos quatuor ſuppreſſi menſes eſſent, concepit & peperit vitalem. *vide* 134.

In Perinæo quidam percutitur: urina ſupprimitur, oborta inflamma- *Gal. c. 1. l. 1.*
tione; veſicam tamen plenam eſſe circumſcriptio deſignabat. Affunditur *de loc. affectis.*
aqua tepens: tenſio remittitur: Urinam facit.

Quidam colico dolore divexatus ab omnibus calidis & acribus offen- 147.
debatur, item & calorificis irritabatur: alimentis benignis juvabatur; do- *Gal. c. 4. l. 1.*
lorem acrem percipere ſe æger narrabat. Dato medicamento ex aloe con- *de loc. affect.*
valuit. Sic decipi non oportet in colicis doloribus.

Alius quum dolorem excitari putaret ab acribus humoribus ſumſit me- 148.
dicamentum acre: ab hoc medicamento læſum inteſtinum: quovis etiam *ibid.*
benigno cibo offendebatur. Conjecit Galenum inteſtinum veniſſe ad διάθεσιν
ῥευματικὴν, & ideo facile jecoris recrementa recipere, & corrumpere:
adſtringentibus cibis allevatus.

Quidam in collo læſus hieme: recurrentes nervos læſio non attigerat: 149.
tamen dum curatur perfrigerantur illi nervi: vox perit. Uſu calidorum *Cap. 6. l. 1. de*
recuperatur. *locis affect.*

Chirurgus ſtrumas puero curaturus dum vas ſecat, membranam digito 150.
evellens, imprudens nervum recurrentem diſtrahit: curat chœradas: mutum puerum reddit.

Homo macilentus lapidem in rene querebatur: oxyporis calidiſque me- 151.
dicamentis lapidi deturbando Medici ſtudebant. Aliquo poſt tempore di- *Cap. 1. l. 6. de*
gitos manus ut cavum ſonantes, nil pæne ſentire & vix moveri poſſe *ſanitate tuen.*
ægre ferebat: Paralyſin eſſe medici putabant: ſed a ſola ſiccitate ob diætam exactam nata id mali contigerat. Macilentos lapidoſos curare quum
conſilium eſt, cautionem adhibere oportet.

Dolorem capitis intulit ſcorpius in cerebro natus poſt baſilicæ herbæ 152.
frequentem odoratum: item & a vermibus in cerebro natis idem contin- *Holl. 1. c. de*
gere poſſe aſſerit ex Indorum Medicorum ſententia Avicennas. *dolore capitis.*

Cuidam trium digitorum ſenſus ademtus fuerat: integer autem motus 153.
erat.

Gal. cap. 6. l. de loc. affect. erat. Medici frustra manui remedia applicabant, quum in ea parte nec perfrigeratio fuisset, nec inflammatio, nec ictus. Forte quum veheretur curru, in spinam incidit qua parte decurrit nervus sensum digitis impertiens. Itaque sæpe læsionis argumentum in ea parte paret quæ læsa non est.

In eodem capite multæ exstant historiæ eorum quibus hujus, aut illius digiti, aut manus sensus ademtus erat illæso motu.

154. *ibid.* Puero quum in fluvio pisces venaretur præ aquæ frigore invita fæcum contigit excretio resoluto musculo ani. Aliis invita, aut urinæ, aut fæcum similiter affuit excretio, aut suppressio propter ictum, aut læsionem nervorum dorsi lumborumque. Galenus eo loci, ictum & refrigerationem rerum earum causas statuit: at in hoc distinguuntur, quod ictus maxima ex parte ad plures uno musculos attinet: sed frigus unum fere musculum attingit.

155. *Holl. lib. de materia Chir.* Quidam maligna vi luis venereæ conflictatus, quum remedia deessent, fimo stabulario, urinis jumentorum & equorum commixto putrique corpus recondidit: tota materia venenata exhalavit. Curatus est.

156. *Cap. 5. l. 2. de loc. affect.* Galeno ipsi obortus est tantus dolor ut sibi perforari partem terebra putaret: ac præsertim qua parte ureteres a renibus ad vesicam protenduntur: in calculi opinionem eo loco fixi ventum est. At excretio declaravit vitream pituitam hoc doloris tædium attulisse, quæ omnium frigidissima est.

Idem illustri viro Domino de Fon-le-bon contigisse novimus, frustraque ei tamquam calculoso manum auxiliarem adhibebamus: nam post infinita prope remedia per penem frigidissima pituita dolorem inferente excreta convaluit: quamquam & forte colica nephriticaque simul aderat.

157. Nuper misella mulier nescio quæ absurda ob annonæ caritatem sumere coacta, conqueritur de gravissimo stomachi dolore, ac si colicam stomachicam dixisses: de fovenda parte ita distenta cogitabamus: tandem rheo exhibito revomuit pituitosa multa cum tribus lumbricis semipedem longis ac vivis.

158. *Savonar. l. de vermib. c. 4. idem Mesu. c. 2. de cura ægritud. int.* Observavit Fernelius vermes ita sensim cuniculos egisse, ut viam sibi in crura fecerint. In inedia qui vermibus conflictari soliti erant, iis vermes ventrem & umbilicum perforarunt, ut notat Avicennas, & post eum Savonarola *lib. de vermibus*, atque idem se observasse Joannes Mesuæus asseverat.

159. *Fer. de symptom. uteri.* Non tantum ætate provectiores fluor muliebris divexat, sed & juniores & septennes puellas: eas præsertim quas fœdus color deturpat: quod in puella annorum octo accidisse narrat Fernelius. Et nos multo minorem fœdo fluore divexatam vidimus: Mater id eo accidisse suspicabatur quod puellula ista servæ ῥοῦν γυναικεῖον (r) patienti concubuisset, & probabile istud.

160. Narrat Fernelius fluorem muliebrem a gonorrhœa virulenta distingui, quod

(r) Fluorem muliebrem.

quod hæc fluat mensibus etiamnum erumpentibus: fluor autem muliebris cesset fluentibus mensibus: nos contra in misella muliere utrumque simul fluere observavimus. Et saniosa excretio per fluorem muliebrem adeo fœda erat, ut nullus esset ferendo.

Mirum quod contigit Polemarcho Polono. Illi annos multos aures 161.
erant purulentæ, & magno profectu excernebatur nonnihil saniosum. Accepto grandi in fronte vulnere, rapto veluti alio cursu in anteriora, e naribus stillat purulentum ac fœtens: hinc narium fœtor. Quod mirum magis & Medicis inauditum incognitumque fuit, umbilicus ei intumuit, & stillabat sanies fere assimilis ei quæ per nares excernebatur. Quæsitum qua id via & ratione fieret, quum vasa umbilici in vinculum coaluerint.

Novimus mulieres, aut hemicrania, aut capitis dolore affligi graviter 162.
solitas, dum aut lactant, aut peperere: quum primum autem conceperunt utero aliæ nil tale sentiunt: aliæ post duos menses tantum laborare desinunt. Quid hoc rei? Hippocrates primus hoc a se observatum litteris mandavit. *Mulieri*, ait, *in Phæris caput circumdolebat*: *remediis non juvabatur*, *ne dum caput quidem purgaretur*. *Quum concepisset*, *dolores capitis relinquebant*. *Hipp. l. 5. Epid.*

Annosa mulier menstrua alba patiebatur, malum diu perseveraverat. 163.
Quum tam diuturni mali eam tæderet, consulto Medico nescio quid sumsit quod fluxum sisteret: nec hoc impune tulit: nam non ita post diabetes sævissimus eam oppressit, a quo duobus mensibus post emaciata tabefactaque interiit. Mirum quo abierit olida putrisque materia quæ fluorem committebat: nam ea per diabetem non fluebat. Erat enim aqua limpida.

Militi ab osse ethmoide solebat purulenta materia effluere, non secus 164.
ac e naribus fluere solet. Illa fœda eluvies suppressa est facile quod re- *Fer. c. 7. lib. 5.*
simis esset naribus: duo inde vermes villosi instar digiti geniti sunt qui illum in furorem adegere: ac febre non multum manifesta die vigesimo de medio sustulere.

Quidam biliosus & macilentus, deposito fenore contendit se intra breve 165.
tempus præfinitum sexdecim placentulas corniculatas (Galli vocant *des eschaudés*) comesturum: effectum est uti voluit: venter inde intumuit; doluit plurimum. Miraculo quodam post tumorem istum ventris, maculis, aut exanthematis corpus exaratur qualia in fœda scabie apparent: gravissime ægrotavit, fere inde contabuit.

Quidam in diuturno comitatu quum multis diebus caligas non exuis- 166.
set, tandem quum eas deposuit, cum illis illarum partium pilos avulsit: *idem 131.*
ita fuliginosæ materiæ retentio diuturna radices illorum exederat. *Rondeletius in c. de notis Alopeciæ a morbo Gallic.*

Quemdam equus in præcordiorum regione calcitraverat: in septo transverso semper mansit imbecillitas: dum respirationem inchoabat omnes thoracis musculos movere cogebatur etiam sanus effectus. Et athleta, 167.
Secundus nomine, quum septo transverso imbecillitatem nonnullam perci- *Gal. cap. 4. l. 4. de loc. aff.*
peret, omnes una respiratione thoracis musculos movebat; his locis patet sæpe occultam difficultatis spirandi causam, ex aliqua etiam abdita dia-

phragmatis

phragmatis imbecillitate nasci: præsertim vitium æstimare oportet dum quietem agimus: nam tum sola diaphragmatis motio respirationi sufficit; quod si tunc omnes thoracis partes moventur, aliquid contra naturam subesse suspicandum est.

168. *ibid.* Cuidam in nate oborto suppurato juxta cruris initium, nervi illius cruris per chirurgiam nudati sunt: parte tamen sanata, toti membro difficultas motus contigit. Conjecit Galenus a priore inflammatione aliquid scirrhosum in parte relictum esse: huic rei providit. Convaluit.

169. *ibid.* Piscator quum solo frigido diu piscans desedisset, in involuntariam fæcum & urinæ excretionem incidit; fomentorum calidorum usu sanatus est.

170. *ibid.* Quidam sub multa fecit iter pluvia ac validis ventis; pallium madefactum cervici imposuerat: pars pericranii sensu carebat. Medici capiti remedia assidue applicabant: nil proficiebatur. Cervici consultum est: sanatur: nam ex primis spinæ spondylis nervi paria duo ascendunt ad caput, a quibus pellis caput ambiens sensum mutuatur: sic necessario cervici nervorum origini prospiciendum erat. Quibus ex locis patet consultos nos esse oportet in remediis usurpandis, ne parti temere illa adhibeantur, quum tantum compatiendi lege laborat.

171. *Gal. cap. 2. lib. 5. de loc. aff.* Galenus observavit tantam sæpe humoris copiam in ambiente cor tunica, ut ipsum cor non moveatur, quod & in hominibus & in simia a se dissecta vidit, quum illa in dies emaciaretur. In gallo gallinaceo scirrhosum observavit, ac si multiplex membranarum implicatio esset.

172. *ibidem.* Gladiatores inflammato manifeste corde vidit pereuntes, non aliter quam si syncope cardiaca prehenderentur.

173. *ibidem.* Quidam quum palpitatione prehenderetur, præsertim verno tempore, solennem phlebotomiam celebrabat: & multis in simili affectu profuit sectio venæ, ait Galenus. Et ille & hi fere omnes morte ante senectutem præveniuntur, & cum syncope omnes fere pereunt: tamen sine syncope unum, aut alterum periisse, ait Galenus, sed alia mortis specie, id est, apoplectico quodam modo, ut ait Paullus Ægineta.

174. Faber lignarius a vomitione molesta liberari non potuit. Aperto cadavere semilacer erat ventriculus & putredine corruptus. Idem fere in Domino de Hodeville est inventum: nam languit fere per 45. dies, nec manifestus erat morbus: animo sæpe deficiebat, ut facultatis vitalis virtus videretur exstingui; alimentis resurgebat: Mors. Aperto cadavere totum hepar pæne putre: Pulmones corrupti. Quibus in ægris eadem symptomata conspiciuntur, caute medicamenta exhibere oportet: nam sæpe calamitose statim a sumto medicamento intereunt. At præmatura morte corripiuntur.

175. Puer annos natus duodecim, sine nephritico dolore, cum difficultate tamen urinæ, per penem excernit lapillos pici & aloæ simillimos: Mirum fuit multis. Numquam cruentum excrevit. Quæritur cujus naturæ ea sit concretio. A sanguine esse aiunt. Ergo credibile foret aliquando mictum cruentum fuisse: tamen quum Galenus explicat quæ sint il- *Comm. in Aph. 76. lib. 4.* læ carunculæ quæ in urinis apparent, ait veram carnem non excerni,

sed

ſed ſanguinem in hepate, aut in renibus exuſtum: qui locus, pro eo de quo nunc dicimus, audiendus videtur.

Quidam annos 30. natus nephriticos dolores paſſus erat ſæpe: purulentum minxerat: cetera alacris interiit. Repertus lapis in ore vaſorum urinariorum: Quod mirum; uterque ren tabuerat: nil erat ſucci, nil carnis: ſed in molem maximam creverat ac ſi inflatam veſicam dixiſſes: & tota cavitas renum ita extenſorum inanis erat. Sed quod mirum magis & nuſquam viſum, carunculæ longe repertæ ſunt tum in arteria venoſa, tum in vena arterioſa, nec non cava vena dextrum cordis ventriculum attingente. Et tamen numquam ulla difficultate ſpirandi laborarat. 176. *Idem narrat Fernel. c. 12. lib. 6. patholog.*

Heros quidam Lutetiæ a febre acutiſſima decumbit: Deliria perpetua: Moriturum delirum prædicebant Medici. Ecce nil tale Medicis agitantibus ſtrophiolum devorat: hinc graviſſimæ & frequentiſſimæ convulſiones: Medici tale quid morbo tribuebant, ſed male. Forte illud per os magno cum conatu expulit: ceſſant convulſiones: Audio convalere. 177.

In hiſtoriis præcedentibus hujus libri obſervatum quomodo hydrops modo per inſenſilem tranſpiratum miraculo evanuerit: modo per ſudores. Nos autem vidimus mulierem quæ menſes aliquot hydrope detenta fuit: Abdomen elatum erat plurimum: protuberavit umbilicus: ruptus tandem eſt vi aquæ concluſæ: excreta magna aquæ pars. Item circum lumbos per dies aliquot alia pars aquæ per modum copioſi ſudoris excreta eſt. Evaſit tandem ab illo morbo. Immo narrat ſe plurimum adjutam in tumore aquoſo tibiarum poculo ex cancris fluvialibus contuſis in vino albo, in quo prius infuſi ſunt. Tumor ille pedum miraculo diſceſſit. 178.

Paullo ante annotatum quemdam puerum excreviſſe e veſica, aut e renibus lapillos pici aloæque ſimillimos. Eſt & mirandum quod nuper obſervatum; ex intervallis grumus ſanguinis e nare duriſſimus, friabilis tamen magno cum conatu exibat: qua parte decurrebat latebatque vena, nigrities ſumma apparebat. Quærebatur quid rei eſſet. Tandem dictum malum hoc veluti naſi hæmorrhoidem nuncupari poſſe, qua fœculento ſanguine cerebrum repurgaretur: nec malum hoc ſupprimendum cenſebant, quod furoris, aut ſymptomatis deterioris metus eſſet quidam. 179.

Cuidam militi nares reſimas habenti ex fœdiore quadam eluvie diutius cohibita, vermes duo villoſi inſtar digiti illic geniti inventique ſunt: qui tandem in furorem illum adegerunt, febreque non admodum manifeſta de medio ſuſtulerunt die circiter vigeſimo. 180. *Fer. c. 7. lib. 5. de morbis.*

In oppidulo divi Gratiani quidam colico cruciatu tentari ſolitus poſt intempeſtivos labores conſueta ſymptomata experitur: Ruſtici neglecta alvi ſubductione ad calefactoria confugiunt: impenſe calefaciunt: Alvus plane reſiſtit. Medicamenta aſſumta, etiam horas novem in præcordiis morata, rejiciebantur ſine ullo profectu: Clyſteres irriti: Balnea uſurpantur: nihil proſunt. Quarto poſt die tympanitis ſpeciem refert abdomen: Mors. Iliacum hoc. 181.

182. Galenus notat quibuſdam ex diuturno lactis uſu, lapides in renibus concreviſſe: aliis dentes eodem uſu excidiſſe. Quidam agricola centum annos vixerat in uſu frequenti lac habens, alias ſolum, alias cum cacuminibus thymi. Alius ſpe longioris vitæ idem factitare voluit: incredibile quod ſymptomata inde contigerint. Hinc patet unum & idem non eaſdem habere in multis vires.

Cap. 7. l. 1. de ſanit. tuenda.

183. Cuidam totum brachium a metaſtaſi humoris in eam partem nigricabat: malum diſparebat: tunc inſaniebat: rurſus redibat. Conſultum tandem eſt ut denigrato brachio ſcarificatio profunda adhiberetur. Convaluit, liberque fuit & ab iſta nigritie, & ab inſania.

184. Multis qui inſaniverant poſt melancholicas affectiones caput apertum fuit: Venæ capitis inventæ ſunt turgentes, dilatatæ, ac varicoſæ factæ. Idem capiti contigerat quod venis varicoſis: immo affectus erat, quem Hippocrates vocat ὑπερέμετον (s) venarum, ſupervomitionem & eructationem voco.

Lib. 2. de morb.

185. Mulier ægerrime præ dolore varices ferebat: dilatatio ſumma erat. Audacter e varicibus ipſis detractus eſt ſanguinis larga copia: audacia iſta rationem ſuperavit: optime habuit.

186. Mulier novem menſes geſtare uterum putabatur: nonnulla ex iis aderant quæ impprægnatis mulieribus adeſſe ſolent: Inſtante partus tempore præ dolore ob abdominis tumorem fatis concedit. Veriti parentes ne una exſtingueretur fetus, ut ademta matre ſupereſſet, recens emortuæ cadaver pæne ſpirans ſecatur. Totum corpus internum, epiploum, meſaræum, hepar, lien, pulmones, cor quoque ipſum & peritonæum erant obſita veſiculis aqua puriſſima plenis & limpidiſſima, nihilque graveolens habebat; & quod magis mirandum, unicuique veſiculæ triplex erat tunica, & incolumis, integraque a corpore ſive eſſet ſuperficies, ſive interior ſubſtantia decidi detrahique poterat. Hippocrates hydatidas obſervavit in corpore ipſius hepatis, ſed numquam quid tale in toto corpore deprehenſum eſt.

187. Nobilis vir febre tertiana correptus fuit, quartus paroxyſmus adeo vehemens fuit, ut tranſlato ſurſum humore ἐκπίεσμος (t) unius oculi, & exitus foras contigerit: Et hic oculus deperditus tabuit.

188. Filiæ D. Desbroſſes obortus tumor ſub lingua, batrachion vulgo dictus, hinc nonnulla deglutiendi & loquendi difficultas; ovi columbini magnitudinem adæquabat, & venulis conſperſus erat nigricantibus; metuebant Chirurgi ne ad carcinomatis naturam accederet. Sectionem tentare recuſant; audacior unus adacto ſcalpello pituitæ albugineæ uncias duas vel tres educit: brevi convaluit.

189. Dominus du Pleſſis quum moleſtiam aliquot acceſſionum febris tertianæ ſatis vehementis pertuliſſet, novum & inſolens remedium experiri voluit; quum enim ex aquatione & fluvio equi revertiſſent, juſſit eos aqua puteali perfundi; quum hoc ſpectaret, iſtaque affuſio aquæ perplaceret, idem voluit ſibi fieri, & ut id ſervi facerent coegit: educunt; frigida e puteo,

(s) Supervomitum.

(t) Suppuratio.

teo, nudo corpori, medio paroxyſmo aqua affunditur: nec id diu impune tulit: nam paullo poſt ἄφωνος (*u*) fit; convulſiones eum adoriuntur: ſpuma in os cucurrit: epileptice convellitur: Mors. Mirum fuit unde tam repentinæ mortis occaſio: licet enim difflari prohibeatur materia tertianam committens, non ita tamen ſæva edit ſymptomata. Credibile eſt iſtud ſerum, eumque febrilem habitum qui e materia putrente effertur (licet febris ipſa ſit εὐήθης (*x*)) malignum quid habere. Declarant dolores vehementes capitis, aut totius corporis &c. ſymptomata quæ tam cito aſſidere ſolent febribus etiam manſuetis, ut mirum non ſit, ſi inſolentem experientiam, & imprudentem tam fatalis caſus exceperit.

Alter febre tertiana laborabat: Medicus qui illi medebatur ut erat αἱμόφοβος (*y*) detractionem ſanguinis neglexit. Quarto paroxyſmo ruptis velut venis, & ſanguinis repagulis, & facto impetu quodam in partibus internis, tanta foras ſanguinis eruptio eſt conſecuta, ut eo ipſo die illi obeundum fuerit. 190.

Uxor D. Bondenier varices magnas habebat in cruribus & tibiis: temperamento eſt melancholico; adhibito ſuper ea re conſilio apertæ ſunt venæ, detracta eſt ſanguinis copia inſignis. Ab eo tempore nullum commemorabile ſecutum eſt incommodum. 191.

Virgo quædam dum humi cecidiſſet, & verita eſſet ne naturalia detexiſſet, præ pudore deſiit eſſe menſtrua: patiebatur autem tunc menſtrua: verebatur vero ne quid iſtius impuræ excretionis apparuiſſet. An tam facilis ſuppreſſionis menſium cauſa, revocato ſpiritu alio, qui ſanguinem ad partes conducebat. 192.

Filius Clariſſimi illius Budæi qui ſui ſæculi lumen exſtitit, horrendum ſymptoma paſſus eſt: eo ſudante lintea cruentis maculis perſperſa inventa fuerunt: & eo morbo interiit. Notat Ariſtoteles quoſdam ſudore cruento exſudaviſſe: & Theophraſtus ex Monade Medico citat ſudorem aliquando emanare cui ſimilitudo inſit cum ſanguine. 193.

Filio D. du Bois poſt eruptionem variolarum oborti dolores atrociſſimi in brachiis & tibiis qui nullis ceſſerunt remediis: adhibito conſilio ſuper ea re emplaſtrum de ranis applicatur partibus dolentibus; brevi convaluit: Id quod negligi non debet, ne tam facilis & ad manum parati remedii contemtus calamitatem ægris adferre videatur. Nam ſi dum urgent dolores iſti, ſi dum pars tumet, ad ſuppurantia feſtines, corruptionis metus major erit: ſi in ſolis anodynis conſiſtas, opera fortaſſis ludetur. Et in tempeſtate quadam puſtularum & eruptionum ferinarum ferace oborti ſunt tumores & dolores in variolis & morbillis qui pueros miſere necabant: itaque ceteris nil proficientibus, in hanc itum ſententiam, ut emplaſtrum de Vigo cum hydrargyro applicaretur, aut litus lenis alis fieret ex Mercurio. Mirum in modum id remedii genus profecit. 194.

(*u*) Aphonus.
(*x*) Benigna.
(*y*) Hæmophobus.

195. In domo D. de Pacy quum hortus esset in quo genista luxuriaret, & parietes fere floribus ornarentur ac vestirentur; cepit quosdam desiderium floribus utendi & esitandi; colligunt & sartagine frigunt: esitant jucundissime: tribus post esum horis, tumultus in ventriculo contigit, dolor capitis cum vertigine fugaci, nausea, vomitus, & alvi laxatio, ac si quoddam choleræ morbi rudimentum foret: stupor, metus, admiratio: quæ gravida erat verebatur de aborsu: paullo post pacata omnia. Vocatus, mirabar quid esset cur flores isti, qui in usu aceto conditi hieme asservari solent, tantam perturbationem attulissent. De his sic Dioscorides. *Purgant per superiora vehementer ellebori vice citra periculum flores genistæ & semina.* Quod observatione dignum est ne aut ciborum ignorantia, aut voluptate ducti in commoda valetudinis peccemus.

196. Quidam in sura vulnus accepit, fluxit sanguis multus, non tamen immodice, ut ne ad fluxum sanguinis referas, id quod contigit. Ab eo tempore congredi non potuit, nec semen emisit; saltem non arrexit sufficienter: Id mirum fuit etiam peritis rei anatomicæ. Non videtur enim ratio cur vulnus ea parte inflictum eam impotentiam adferat. An id Hippocrates forte adumbravit, dum scripsit sectionem in malleolo infecundos reddere? Sic aliquis partium consensus est, sed is fortassis non intellectus.

197. Socrus D. Passart frequenter colico dolore tenebatur eoque valde crudeli: Ad hepar illud referebant: ea videbatur mœsta perpetuo: tandem incidit in febrem continuam: dolor totam partem dextram pæne occupabat: ab jecore omnino id esse autumabant: nulla re juvari potuit: nono icterus κατακορής (z). Mors: aperto cadavere cystis fellis lapillis plena reperta est: hepar albicans.

Sectio inter annularem & minimum digitum ab antiquis credita est fe-
198. brem quartanam solvere. Quædam 7. jam menses quartanaria fuerat: Masilii Medici consilio secta est vena, detractusque copiose sanguis: febris jugulata est, sed annum fere unum manus tota veluti livefacta mansit. Alter febre quartana diu laborabat: in tibiis ulcera maligna & telephia oboriuntur: Febris perseverat: arte remediisque communibus non curantur: Suspicio luis venereæ est, quod medicabilia non redderentur: tamen rebus diligenter expensis, & rogatis, nil venereum inventum est: non desierunt tamen Medici suadere usum hydrargyri: plantis pedum & femoribus applicantur ceronea de hydrargyro, & consimilibus: provocatur πτυαλισμός (a): curantur ulcera, curatur & febris. An idem in contumacia febris quartanæ agere licet? Tamen narrat Fernelius observasse se quemdam continenter afflictum, & lue venerea tum sordidis ulceribus, necnon quartana vera. Adhibiti litus & diæta solennis ad luem veneream, lue venerea est liberatus: quartana perseveravit.

199. Mercator quidem ferina destillatione in pulmones a capite jam vetere infirmitate prædito laborabat; nec solum caput accusabamus, sed & partium inferiorum intemperiem quamdam, cui pariter consulendum putabamus.

(z) Saturulus. (a) Ptyalismus.

mus. Poſtquam primarios Medicos conſuluit, iis viſum eſt ex uſu eſſe lenientia, mitigantia, catarrhum compeſcentia; tandem noſtro conſilio incraſſantium ſyruporum uſus viſus eſt neceſſarius. Lutetiam venit tuſſiculoſus, curis implicitus, debebat enim ſiſtere ſe coram Senatu examinis ergo: & quum hinc illinc animus curis agitaretur, bene cœnatus, meminit iſtius ſuperioris conſilii: e pharmacopolio ſyrupum de papavere quærit: eo copioſo uſus eſt, tum ad catarrhi levationem, tum ad ſomni conciliationem: ſed ſuæ imprudentiæ pœnas non longe poſt pependit: obmutuit enim & ἄφωνος (*b*) manſit per duas horas integras: etiam valde agitatus vocem non recuperavit. Hinc apparuit febris ingens (nec enim ante ἀπυρετὸς (*c*) erat.) Sequentibus diebus veluti balbutiens & parum attonitus redditus eſt: multorum obliviſcebatur; καταφορικὸς (*d*) interiit. An uſus iſtius ſyrupi tantopere obfuit? An materia ſuppreſſa fuit quæ καταφορὰν (*e*) invexit? An bonum in catarrhis venenatis & ſubtilioribus dare narcotica? An non dum ſymptomati occurrimus, cauſam, morbi fomitem adaugemus? Etenim in talibus fluxionibus fit quædam διάχυσις (*f*), & retinens de natura ſynte&ctica, & talis humoris ſuppreſſio quum aliquid venenati habeat, pernicioſa eſt. Commode per halitum & ſudorem exhalaret & digeretur, ſed ſi hydroticis utimur, metus eſt ne corpus caleſcat, & humores commoveantur.

Nobilis mulier quum conceptum fallere vellet, & fetum elidere, τὸ 200.
φθόριον (*g*) ſumſit ad provocandum ſanguinem; & ſui temerarii conſilii pœnas pependit: fluxus enim ſanguinis eſt conſequutus, eroſis potius quam apertis venis. Multo ſanguine per ſinum pudoris profuſo, adeo refrixit omne genus nervoſum, ut in ſummam imbecillitatem adductum ſit: hinc cruciatus articulares, immanes, modo quodam admirabili atque divina vindicta orti: membrorum contractio, ſquallor, macies, mors. Quæ immodica hæmorrhagia convulſionem ab inanitione adfert, eadem articulares dolores excitare poteſt.

(*b*) Aphonus.
(*c*) Infebricitans.
(*d*) In ſomnum inclinans.
(*e*) Cataphoran.
(*f*) Diffuſio.
(*g*) Abortivum.

INDEX
HISTORIARUM ET CONSILIORUM,
quæ in Libro ſecundo & tertio clariſſimi
G. BALLONII leguntur.

LIBER SECUNDUS.

LIBER TERTIUS.

FINIS TOMI TERTII.